

مرکز تحقیقات ایرانیکا

اصفهان

گامی

عمر الکرما
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

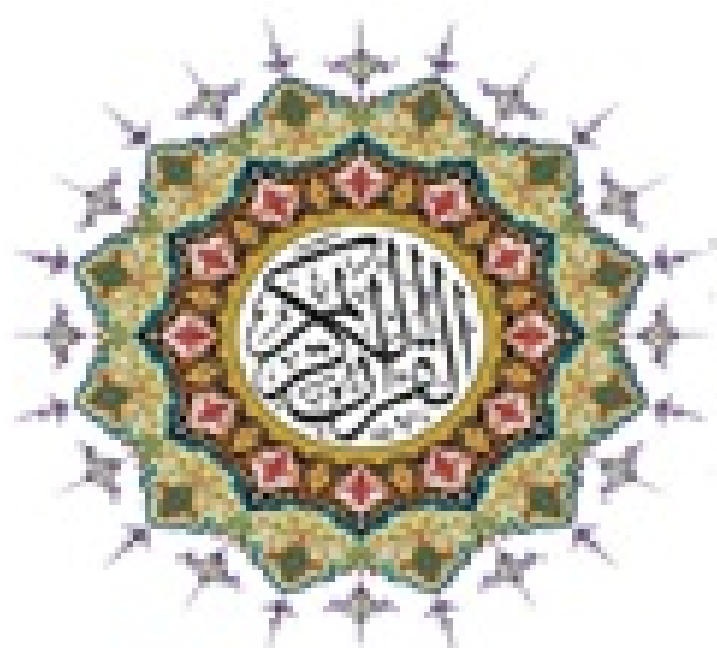
.com

.org

.net

.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۱۸

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 18

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۳۵	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۱۸
۳۵	مشخصات کتاب
۳۵	۱- ایمان
۳۹	۲- آثار اجتماعی ایمان
۴۱	۳- آثار اخروی اعراض از ایمان
۴۱	۴- آثار اخروی ایمان
۴۵	۵- آثار استقامت در ایمان
۴۷	۶- آثار اعراض از ایمان
۴۹	۷- آثار ایمان
۲۱۱	۸- آثار ایمان ابراهیم(ع)
۲۱۳	۹- آثار ایمان الیاس(ع)
۲۱۳	۱۰- آثار ایمان اهل کتاب
۲۱۳	۱۱- آثار ایمان بنی اسرائیل
۲۱۴	۱۲- آثار ایمان به آخرت
۲۱۹	۱۳- آثار ایمان به آیات خدا
۲۲۱	۱۴- آثار ایمان به ادیان آسمانی
۲۲۱	۱۵- آثار ایمان به اسلام
۲۲۱	۱۶- آثار ایمان به انبیا
۲۲۵	۱۷- آثار ایمان به انجیل
۲۲۵	۱۸- آثار ایمان به بصیرت خدا
۲۲۷	۱۹- آثار ایمان به پاداش اخروی
۲۲۷	۲۰- آثار ایمان به پیروزی مؤمنان
۲۲۷	۲۱- آثار ایمان به توحید

- ۲۲- آثار ایمان به توحید ربوبی ۲۳۰
- ۲۳- آثار ایمان به توحید عبادی ۲۳۱
- ۲۴- آثار ایمان به تورات ۲۳۱
- ۲۵- آثار ایمان به حشر ۲۳۳
- ۲۶- آثار ایمان به خالقیت خدا ۲۳۳
- ۲۷- آثار ایمان به خدا ۲۳۳
- ۲۸- آثار ایمان به دین ۲۵۲
- ۲۹- آثار ایمان به ربوبیت خدا ۲۵۲
- ۳۰- آثار ایمان به رحمت خدا ۲۵۴
- ۳۱- آثار ایمان به شکست کافران ۲۵۵
- ۳۲- آثار ایمان به شنوایی خدا ۲۵۵
- ۳۳- آثار ایمان به صالح(ع) ۲۵۶
- ۳۴- آثار ایمان به عذابهای خدا ۲۵۷
- ۳۵- آثار ایمان به عزت خدا ۲۵۷
- ۳۶- آثار ایمان به علم خدا ۲۵۷
- ۳۷- آثار ایمان به علم غیب خدا ۲۵۹
- ۳۸- آثار ایمان به غیب ۲۶۰
- ۳۹- آثار ایمان به قدرت خدا ۲۶۱
- ۴۰- آثار ایمان به قرآن ۲۶۱
- ۴۱- آثار ایمان به قرب خدا ۲۶۷
- ۴۲- آثار ایمان به قیامت ۲۶۷
- ۴۳- آثار ایمان به کبریایی خدا ۲۷۵
- ۴۴- آثار ایمان به کتب آسمانی ۲۷۶
- ۴۵- آثار ایمان به کیفر اخروی ۲۷۷
- ۴۶- آثار ایمان به کیفرهای خدا ۲۷۷
- ۴۷- آثار ایمان به لقاءالله ۲۷۷

- ۴۸- آثار ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله) ۲۷۹
- ۴۹- آثار ایمان به معاد ۲۸۳
- ۵۰- آثار ایمان به معبودان باطل ۲۸۷
- ۵۱- آثار ایمان به مقدرات ۲۸۷
- ۵۲- آثار ایمان به وحی ۲۸۷
- ۵۳- آثار ایمان به وعده های خدا ۲۸۹
- ۵۴- آثار ایمان جادوگران فرعون ۲۸۹
- ۵۵- آثار ایمان جن ۲۸۹
- ۵۶- آثار ایمان زنان بنی اسرائیل ۲۹۱
- ۵۷- آثار ایمان صابئان ۲۹۱
- ۵۸- آثار ایمان فقرا ۲۹۱
- ۵۹- آثار ایمان قوم یونس ۲۹۳
- ۶۰- آثار ایمان کافران ۲۹۳
- ۶۱- آثار ایمان گواهان ۲۹۳
- ۶۲- آثار ایمان مسلمانان صدر اسلام ۲۹۳
- ۶۳- آثار ایمان مسیحیان ۲۹۵
- ۶۴- آثار ایمان منافقان ۲۹۵
- ۶۵- آثار ایمان موسی(ع) ۲۹۵
- ۶۶- آثار ایمان مؤمنان ۲۹۵
- ۶۷- آثار ایمان نوح(ع) ۲۹۷
- ۶۸- آثار ایمان هارون(ع) ۲۹۷
- ۶۹- آثار ایمان هنگام عذاب ۲۹۷
- ۷۰- آثار ایمان یهود ۲۹۹
- ۷۱- آثار بی ایمانی ۲۹۹
- ۷۲- آثار بی ایمانی به قیامت ۳۰۳
- ۷۳- آثار بی ایمانی به مقدرات خدا ۳۰۳

- ۳۰۳ ..... آثار تبیین فواید ایمان ۷۴
- ۳۰۳ ..... آثار تظاهر به ایمان ۷۵
- ۳۰۵ ..... آثار روانی ایمان ۷۶
- ۳۰۵ ..... آثار روانی ایمان به آخرت ۷۷
- ۳۰۵ ..... آثار سبقت در ایمان ۷۸
- ۳۰۷ ..... آثار صبر بر ایمان ۷۹
- ۳۰۷ ..... آثار صداقت در ایمان ۸۰
- ۳۰۷ ..... آثار ضعف ایمان ۸۱
- ۳۰۹ ..... آثار علاقه به ایمان ۸۲
- ۳۰۹ ..... آثار عملی ایمان به آخرت ۸۳
- ۳۱۲ ..... آثار فردی ایمان ۸۴
- ۳۱۴ ..... آثار محافظت از ایمان ۸۵
- ۳۱۵ ..... آثار محرومیت از ایمان ۸۶
- ۳۱۵ ..... آرزوی ایمان ۸۷
- ۳۱۵ ..... آگاهی از آثار ایمان ۸۸
- ۳۱۷ ..... آینده مسلمانان سست ایمان ۸۹
- ۳۱۷ ..... ابتلای مدعیان ایمان ۹۰
- ۳۱۷ ..... ابعاد ایمان ۹۱
- ۳۱۸ ..... اجبار به ایمان ۹۲
- ۳۱۹ ..... اجبار کافران به ایمان ۹۳
- ۳۱۹ ..... اختیار در ایمان ۹۴
- ۳۲۱ ..... ادعای ایمان ۹۵
- ۳۲۳ ..... ادعای ایمان به خدا ۹۶
- ۳۲۴ ..... ادعای ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۷
- ۳۲۵ ..... اذیت مدعیان ایمان ۹۸
- ۳۲۵ ..... ارزش اخروی ایمان ۹۹

- ۳۲۵ ..... ۱۰۰- ارزش استقامت در ایمان
- ۳۲۷ ..... ۱۰۱- ارزش ایمان
- ۳۳۸ ..... ۱۰۲- ارزش ایمان به آیات خدا
- ۳۳۹ ..... ۱۰۳- ارزش ایمان به خدا
- ۳۳۹ ..... ۱۰۴- ارزش ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۴۱ ..... ۱۰۵- ارزش ایمان در جوانی
- ۳۴۱ ..... ۱۰۶- ارزش ایمان راستین
- ۳۴۱ ..... ۱۰۷- ارزش ایمان قلبی
- ۳۴۳ ..... ۱۰۸- ارزش برهان در ایمان
- ۳۴۳ ..... ۱۰۹- ارزش پیشگامی در ایمان
- ۳۴۳ ..... ۱۱۰- ارزش سبقت در ایمان
- ۳۴۵ ..... ۱۱۱- ارزش صبر بر ایمان
- ۳۴۵ ..... ۱۱۲- ارزش محافظت از ایمان
- ۳۴۵ ..... ۱۱۳- ارکان ایمان
- ۳۴۷ ..... ۱۱۴- ازدیاد ایمان
- ۳۴۹ ..... ۱۱۵- ازدیاد ایمان مسلمانان مدینه
- ۳۴۹ ..... ۱۱۶- استغفار برای پیشگامان در ایمان
- ۳۵۰ ..... ۱۱۷- استقامت بر ایمان
- ۳۵۱ ..... ۱۱۸- استقامت در ایمان
- ۳۵۵ ..... ۱۱۹- استهزای ایمان ابرار
- ۳۵۷ ..... ۱۲۰- اطمینان به تداوم ایمان
- ۳۵۷ ..... ۱۲۱- اظهار ایمان
- ۳۵۸ ..... ۱۲۲- اظهار ایمان به قرآن
- ۳۵۹ ..... ۱۲۳- اظهار ایمان به کتب آسمانی
- ۳۵۹ ..... ۱۲۴- اظهار ایمان فرعونیان
- ۳۵۹ ..... ۱۲۵- اعراض از ایمان

۳۵۹	۱۲۶- اعراض منافقان از ایمان
۳۶۱	۱۲۷- اعلام نقش ایمان
۳۶۱	۱۲۸- اقرار به ایمان
۳۶۱	۱۲۹- اقرار در ایمان
۳۶۳	۱۳۰- اقسام ایمان
۳۶۳	۱۳۱- آکراه در ایمان
۳۶۳	۱۳۲- امتحان در ایمان
۳۶۵	۱۳۳- امتحان مدعیان ایمان
۳۶۵	۱۳۴- امکانات مادی پیشگامان در ایمان
۳۶۵	۱۳۵- امکانات معنوی پیشگامان در ایمان
۳۶۵	۱۳۶- انحراف از ایمان
۳۶۷	۱۳۷- اهمیت ازدیاد ایمان
۳۶۷	۱۳۸- اهمیت استقامت در ایمان
۳۶۷	۱۳۹- اهمیت ایمان
۳۸۳	۱۴۰- اهمیت ایمان به آخرت
۳۸۵	۱۴۱- اهمیت ایمان به اسلام
۳۸۷	۱۴۲- اهمیت ایمان به انجیل
۳۸۷	۱۴۳- اهمیت ایمان به توحید
۳۸۷	۱۴۴- اهمیت ایمان به تورات
۳۸۷	۱۴۵- اهمیت ایمان به ثبت عمل
۳۸۹	۱۴۶- اهمیت ایمان به حسابرسی اخروی
۳۸۹	۱۴۷- اهمیت ایمان به خدا
۳۹۲	۱۴۸- اهمیت ایمان به ربوبیت خدا
۳۹۲	۱۴۹- اهمیت ایمان به غیب
۳۹۲	۱۵۰- اهمیت ایمان به قرآن
۳۹۲	۱۵۱- اهمیت ایمان به قیامت

- ۱۵۲- اهمیت ایمان به کتب آسمانی ۳۹۶
- ۱۵۳- اهمیت ایمان به لقاءالله ۳۹۷
- ۱۵۴- اهمیت ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۹۷
- ۱۵۵- اهمیت ایمان به معاد ۳۹۹
- ۱۵۶- اهمیت ایمان حاکمان ۴۰۱
- ۱۵۷- اهمیت ایمان رهبری ۴۰۱
- ۱۵۸- اهمیت ایمان قلبی ۴۰۳
- ۱۵۹- اهمیت ایمان مؤمنان ۴۰۳
- ۱۶۰- اهمیت پاسداری از ایمان ۴۰۳
- ۱۶۱- اهمیت تقویت ایمان ۴۰۳
- ۱۶۲- اهمیت حفظ ایمان ۴۰۵
- ۱۶۳- اهمیت سبقت در ایمان ۴۰۷
- ۱۶۴- اهمیت محافظت از ایمان ۴۰۷
- ۱۶۵- ایجاد زمینه ایمان ۴۰۷
- ۱۶۶- ایمان ابرار ۴۰۹
- ۱۶۷- ایمان ابراهیم(ع) ۴۰۹
- ۱۶۸- ایمان ابلیس ۴۱۱
- ۱۶۹- ایمان اجابت دعا ۴۱۱
- ۱۷۰- ایمان اخروی کافران ۴۱۱
- ۱۷۱- ایمان ارزشمند ۴۱۱
- ۱۷۲- ایمان اصحاب الجنه ۴۱۳
- ۱۷۳- ایمان اصحاب کهف ۴۱۳
- ۱۷۴- ایمان اقلیت فرعونیان ۴۱۵
- ۱۷۵- ایمان اقلیت یهود ۴۱۵
- ۱۷۶- ایمان الیاس(ع) ۴۱۶
- ۱۷۷- ایمان امام حسن(ع) ۴۱۷

- ۱۷۸- ایمان امام حسین(ع) ----- ۴۱۷
- ۱۷۹- ایمان امام علی(ع) ----- ۴۱۷
- ۱۸۰- ایمان انبیا ----- ۴۱۹
- ۱۸۱- ایمان انسان ----- ۴۲۱
- ۱۸۲- ایمان انسان ها ----- ۴۲۱
- ۱۸۳- ایمان انصار ----- ۴۲۱
- ۱۸۴- ایمان اولوا الالباب ----- ۴۲۳
- ۱۸۵- ایمان اولیاء الله ----- ۴۲۳
- ۱۸۶- ایمان اهل بصیرت ----- ۴۲۳
- ۱۸۷- ایمان اهل کتاب ----- ۴۲۴
- ۱۸۸- ایمان اهل کتاب صدراسلام ----- ۴۲۵
- ۱۸۹- ایمان اهل یقین ----- ۴۲۵
- ۱۹۰- ایمان با پیروزی مؤمنان ----- ۴۲۷
- ۱۹۱- ایمان با تذکر ----- ۴۲۷
- ۱۹۲- ایمان با مشاهده عذاب ----- ۴۲۷
- ۱۹۳- ایمان با نزول عذاب ----- ۴۲۷
- ۱۹۴- ایمان برادران یوسف ----- ۴۲۹
- ۱۹۵- ایمان بلعم باعورا ----- ۴۲۹
- ۱۹۶- ایمان بندگان خدا ----- ۴۲۹
- ۱۹۷- ایمان بنی اسرائیل ----- ۴۳۱
- ۱۹۸- ایمان به ربوبیت خدا ----- ۴۳۱
- ۱۹۹- ایمان به آخرت ----- ۴۳۳
- ۲۰۰- ایمان به آل ابراهیم(ع) ----- ۴۳۵
- ۲۰۱- ایمان به آمرزش خدا ----- ۴۳۵
- ۲۰۲- ایمان به آیات خدا ----- ۴۳۷
- ۲۰۳- ایمان به ابراهیم(ع) ----- ۴۴۵

- ۴۴۵ ..... ۲۰۴- ایمان به احاطه خدا
- ۴۴۷ ..... ۲۰۵- ایمان به احاطه علمی خدا
- ۴۴۷ ..... ۲۰۶- ایمان به اختصاصات خدا
- ۴۴۷ ..... ۲۰۷- ایمان به ادیان
- ۴۴۹ ..... ۲۰۸- ایمان به اراده خدا
- ۴۴۹ ..... ۲۰۹- ایمان به اسلام
- ۴۵۳ ..... ۲۱۰- ایمان به امام علی(ع)
- ۴۵۳ ..... ۲۱۱- ایمان به امداد خدا
- ۴۵۴ ..... ۲۱۲- ایمان به امدادهای خدا
- ۴۵۵ ..... ۲۱۳- ایمان به انبیا
- ۴۷۵ ..... ۲۱۴- ایمان به انبیای اسباط
- ۴۷۶ ..... ۲۱۵- ایمان به انبیای انطاکیه
- ۴۷۷ ..... ۲۱۶- ایمان به انجیل
- ۴۷۷ ..... ۲۱۷- ایمان به اندازهای خدا
- ۴۷۷ ..... ۲۱۸- ایمان به ائمه(ع)
- ۴۷۹ ..... ۲۱۹- ایمان به بازگشت به خدا
- ۴۸۰ ..... ۲۲۰- ایمان به باطل
- ۴۸۱ ..... ۲۲۱- ایمان به بخشی از قرآن
- ۴۸۱ ..... ۲۲۲- ایمان به بصیرت خدا
- ۴۸۳ ..... ۲۲۳- ایمان به بهشت
- ۴۸۳ ..... ۲۲۴- ایمان به پاداش اخروی
- ۴۸۳ ..... ۲۲۵- ایمان به پاداش خدا
- ۴۸۳ ..... ۲۲۶- ایمان به پادشاهای خدا
- ۴۸۵ ..... ۲۲۷- ایمان به پیروزی حق
- ۴۸۵ ..... ۲۲۸- ایمان به پیروزی خدا
- ۴۸۷ ..... ۲۲۹- ایمان به پیروزی متقین

- ۴۸۷ ..... ۲۳۰- ایمان به تعالیم ابراهیم(ع)
- ۴۸۷ ..... ۲۳۱- ایمان به تعالیم اسباط
- ۴۸۷ ..... ۲۳۲- ایمان به تعالیم اسحاق(ع)
- ۴۸۷ ..... ۲۳۳- ایمان به تعالیم اسماعیل(ع)
- ۴۸۹ ..... ۲۳۴- ایمان به تعالیم انبیا
- ۴۹۰ ..... ۲۳۵- ایمان به تعالیم خدا
- ۴۹۱ ..... ۲۳۶- ایمان به تعالیم دین
- ۴۹۱ ..... ۲۳۷- ایمان به تعالیم عیسی(ع)
- ۴۹۳ ..... ۲۳۸- ایمان به تعالیم محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۹۳ ..... ۲۳۹- ایمان به تعالیم موسی(ع)
- ۴۹۳ ..... ۲۴۰- ایمان به تعالیم یعقوب(ع)
- ۴۹۳ ..... ۲۴۱- ایمان به توحید
- ۵۰۵ ..... ۲۴۲- ایمان به توحید افعالی
- ۵۰۵ ..... ۲۴۳- ایمان به توحید ربوبی
- ۵۰۷ ..... ۲۴۴- ایمان به توحید عبادی
- ۵۰۸ ..... ۲۴۵- ایمان به تورات
- ۵۰۹ ..... ۲۴۶- ایمان به جیت
- ۵۱۰ ..... ۲۴۷- ایمان به جهنم
- ۵۱۱ ..... ۲۴۸- ایمان به حاکمیت خدا
- ۵۱۳ ..... ۲۴۹- ایمان به حسابرسی
- ۵۱۳ ..... ۲۵۰- ایمان به حسابرسی اخروی
- ۵۱۳ ..... ۲۵۱- ایمان به حسابرسی عمل
- ۵۱۵ ..... ۲۵۲- ایمان به حشر
- ۵۱۵ ..... ۲۵۳- ایمان به حقانیت قرآن
- ۵۱۷ ..... ۲۵۴- ایمان به حقانیت موسی(ع)
- ۵۱۷ ..... ۲۵۵- ایمان به حکمت خدا

- ۵۱۹ ..... ۲۵۶- ایمان به خالقیت خدا
- ۵۲۱ ..... ۲۵۷- ایمان به خدا
- ۵۷۳ ..... ۲۵۸- ایمان به دین
- ۵۷۵ ..... ۲۵۹- ایمان به ربوبیت خدا
- ۵۸۵ ..... ۲۶۰- ایمان به رحمت خدا
- ۵۸۵ ..... ۲۶۱- ایمان به رزاقیت خدا
- ۵۸۷ ..... ۲۶۲- ایمان به رسالت نوح(ع)
- ۵۸۷ ..... ۲۶۳- ایمان به سلطه خدا
- ۵۸۷ ..... ۲۶۴- ایمان به سلیمان(ع)
- ۵۸۸ ..... ۲۶۵- ایمان به شعیب(ع)
- ۵۸۹ ..... ۲۶۶- ایمان به شنوایی خدا
- ۵۸۹ ..... ۲۶۷- ایمان به صالح(ع)
- ۵۹۱ ..... ۲۶۸- ایمان به صفات خدا
- ۵۹۱ ..... ۲۶۹- ایمان به طاغوت
- ۵۹۳ ..... ۲۷۰- ایمان به عذاب اخروی
- ۵۹۳ ..... ۲۷۱- ایمان به عذابهای خدا
- ۵۹۴ ..... ۲۷۲- ایمان به عظمت عذابهای خدا
- ۵۹۵ ..... ۲۷۳- ایمان به عظمت کیفرهای خدا
- ۵۹۵ ..... ۲۷۴- ایمان به علم خدا
- ۶۰۱ ..... ۲۷۵- ایمان به عیسی(ع)
- ۶۰۳ ..... ۲۷۶- ایمان به غیب
- ۶۰۵ ..... ۲۷۷- ایمان به فرستاده خدا
- ۶۰۶ ..... ۲۷۸- ایمان به قدرت خدا
- ۶۱۳ ..... ۲۷۹- ایمان به قرآن
- ۶۳۵ ..... ۲۸۰- ایمان به قرب خدا
- ۶۳۶ ..... ۲۸۱- ایمان به قضاوت خدا

- ۶۳۷ ..... ۲۸۲- ایمان به قیام امام مهدی(ع)
- ۶۳۷ ..... ۲۸۳- ایمان به قیامت
- ۶۵۷ ..... ۲۸۴- ایمان به کتب آسمانی
- ۶۶۹ ..... ۲۸۵- ایمان به کمال بخشی خدا
- ۶۶۹ ..... ۲۸۶- ایمان به کیفر اخروی
- ۶۶۹ ..... ۲۸۷- ایمان به کیفرهای خدا
- ۶۶۹ ..... ۲۸۸- ایمان به لقاء الله
- ۶۷۳ ..... ۲۸۹- ایمان به مالکیت خدا
- ۶۷۳ ..... ۲۹۰- ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۶۹۷ ..... ۲۹۱- ایمان به مشیت خدا
- ۶۹۷ ..... ۲۹۲- ایمان به معاد
- ۷۰۵ ..... ۲۹۳- ایمان به معاد در دوران اصحاب کهف
- ۷۰۵ ..... ۲۹۴- ایمان به معجزه موسی(ع)
- ۷۰۶ ..... ۲۹۵- ایمان به مقدرات خدا
- ۷۰۷ ..... ۲۹۶- ایمان به ملائکه
- ۷۰۹ ..... ۲۹۷- ایمان به موسی(ع)
- ۷۱۴ ..... ۲۹۸- ایمان به نبوت
- ۷۱۷ ..... ۲۹۹- ایمان به نبوت شعیب(ع)
- ۷۱۷ ..... ۳۰۰- ایمان به نبوت محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۷۱۷ ..... ۳۰۱- ایمان به نجات بخشی خدا
- ۷۱۹ ..... ۳۰۲- ایمان به نزدیکی قیامت
- ۷۱۹ ..... ۳۰۳- ایمان به نظارت خدا
- ۷۱۹ ..... ۳۰۴- ایمان به نعمتهای خدا
- ۷۱۹ ..... ۳۰۵- ایمان به نوح(ع)
- ۷۲۱ ..... ۳۰۶- ایمان به وحی
- ۷۲۲ ..... ۳۰۷- ایمان به وحیانبیت قرآن

- ۳۰۸- ایمان به وعده های خدا ۷۲۳
- ۳۰۹- ایمان به وعده های محمد(صلی الله علیه و آله) ۷۲۵
- ۳۱۰- ایمان به ولایت خدا ۷۲۷
- ۳۱۱- ایمان به هارون(ع) ۷۲۷
- ۳۱۲- ایمان به هود(ع) ۷۲۹
- ۳۱۳- ایمان به یونس(ع) ۷۳۰
- ۳۱۴- ایمان بهشتیان ۷۳۱
- ۳۱۵- ایمان بی ارزش ۷۳۱
- ۳۱۶- ایمان بی تقوا ۷۳۳
- ۳۱۷- ایمان بی ثمر ۷۳۳
- ۳۱۸- ایمان بی عمل ۷۳۹
- ۳۱۹- ایمان بی عمل صالح ۷۳۹
- ۳۲۰- ایمان پایدار ۷۴۱
- ۳۲۱- ایمان پدر ابراهیم(ع) ۷۴۱
- ۳۲۲- ایمان جادوگران فرعون ۷۴۱
- ۳۲۳- ایمان جامعه اسلامی ۷۵۳
- ۳۲۴- ایمان جن ۷۵۳
- ۳۲۵- ایمان حبیب نجار ۷۵۵
- ۳۲۶- ایمان حق ستیزان ۷۵۵
- ۳۲۷- ایمان حق ناپذیران ۷۵۶
- ۳۲۸- ایمان حواریون ۷۵۷
- ۳۲۹- ایمان خاشعان ۷۵۹
- ۳۳۰- ایمان خالصانه ۷۵۹
- ۳۳۱- ایمان خانواده صالح(ع) ۷۶۰
- ۳۳۲- ایمان خانواده لوط(ع) ۷۶۱
- ۳۳۳- ایمان خانواده نوح(ع) ۷۶۳

- ۳۳۴- ایمان ختم قلب شدگان ۷۶۳
- ۳۳۵- ایمان خداترسان ۷۶۳
- ۳۳۶- ایمان خویشاوندان لوط(ع) ۷۶۳
- ۳۳۷- ایمان در اضطرار ۷۶۵
- ۳۳۸- ایمان در دارالکفر ۷۶۵
- ۳۳۹- ایمان در روابط همسری ۷۶۶
- ۳۴۰- ایمان در زندگی ۷۶۷
- ۳۴۱- ایمان در سختی ۷۶۷
- ۳۴۲- ایمان در شعر ۷۶۹
- ۳۴۳- ایمان در قیامت ۷۶۹
- ۳۴۴- ایمان در گواهی ۷۷۰
- ۳۴۵- ایمان ذوالقرنین ۷۷۱
- ۳۴۶- ایمان راستین ۷۷۱
- ۳۴۷- ایمان رهبران دینی ۷۷۳
- ۳۴۸- ایمان رهبری ۷۷۳
- ۳۴۹- ایمان زبانی ۷۷۳
- ۳۵۰- ایمان زن ۷۷۳
- ۳۵۱- ایمان زناکار ۷۷۳
- ۳۵۲- ایمان شعیب(ع) ۷۷۵
- ۳۵۳- ایمان شیطان ۷۷۵
- ۳۵۴- ایمان صابران ۷۷۵
- ۳۵۵- ایمان صابنان ۷۷۷
- ۳۵۶- ایمان صالحان ۷۷۷
- ۳۵۷- ایمان صحابه ۷۷۷
- ۳۵۸- ایمان عاقلان ۷۷۹
- ۳۵۹- ایمان علما ۷۸۱

- ۳۶۰- ایمان علمای یهود ۷۸۱
- ۳۶۱- ایمان عماریاسر ۷۸۳
- ۳۶۲- ایمان عیسی(ع) ۷۸۳
- ۳۶۳- ایمان غیر مفید ۷۸۴
- ۳۶۴- ایمان فاسدان اقوام پیشین ۷۸۵
- ۳۶۵- ایمان فاطمه(س) ۷۸۵
- ۳۶۶- ایمان فرعون ۷۸۵
- ۳۶۷- ایمان فطری ۷۸۷
- ۳۶۸- ایمان فقرا ۷۸۷
- ۳۶۹- ایمان قاذف ۷۸۹
- ۳۷۰- ایمان قوم یونس ۷۸۹
- ۳۷۱- ایمان کافران ۷۹۱
- ۳۷۲- ایمان کافران طغیانگر ۷۹۳
- ۳۷۳- ایمان کافران لجوج ۷۹۳
- ۳۷۴- ایمان کافران محارب ۷۹۳
- ۳۷۵- ایمان لعن شدگان ۷۹۵
- ۳۷۶- ایمان لوط(ع) ۷۹۵
- ۳۷۷- ایمان مادر ابراهیم(ع) ۷۹۵
- ۳۷۸- ایمان مادر موسی(ع) ۷۹۶
- ۳۷۹- ایمان متزلزل ۷۹۷
- ۳۸۰- ایمان متقین ۷۹۷
- ۳۸۱- ایمان مجاهدان ۷۹۹
- ۳۸۲- ایمان محمد(صلی الله علیه و آله) ۷۹۹
- ۳۸۳- ایمان مخلصین ۸۰۵
- ۳۸۴- ایمان مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین ۸۰۵
- ۳۸۵- ایمان مریم(س) ۸۰۵

- ۳۸۶- ایمان مستضعفان قوم ثمود ۸۰۷
- ۳۸۷- ایمان مسلمانان ۸۰۷
- ۳۸۸- ایمان مسلمانان صدر اسلام ۸۰۷
- ۳۸۹- ایمان مسلمانان مدینه ۸۰۹
- ۳۹۰- ایمان مسیحیان ۸۰۹
- ۳۹۱- ایمان مشرکان ۸۱۲
- ۳۹۲- ایمان مشرکان صدر اسلام ۸۱۳
- ۳۹۳- ایمان مشرکان مکه ۸۱۴
- ۳۹۴- ایمان مشمولان لعن ۸۱۵
- ۳۹۵- ایمان مصلحان ۸۱۵
- ۳۹۶- ایمان مقبول ۸۱۵
- ۳۹۷- ایمان ملائکه ۸۱۶
- ۳۹۸- ایمان ملکه سبا ۸۱۷
- ۳۹۹- ایمان منافقان ۸۱۷
- ۴۰۰- ایمان منافقان مدینه ۸۱۸
- ۴۰۱- ایمان موحدان ۸۱۹
- ۴۰۲- ایمان موسی(ع) ۸۱۹
- ۴۰۳- ایمان مؤمن آل فرعون ۸۲۱
- ۴۰۴- ایمان مؤمنان ۸۲۳
- ۴۰۵- ایمان مؤمنان راستین ۸۲۷
- ۴۰۶- ایمان مؤمنان قوم ثمود ۸۲۷
- ۴۰۷- ایمان مهاجران صدراسلام ۸۲۷
- ۴۰۸- ایمان مهتدین ۸۲۹
- ۴۰۹- ایمان ناپسند ۸۲۹
- ۴۱۰- ایمان نجاشی ۸۲۹
- ۴۱۱- ایمان نسل قوم نوح ۸۳۱

- ۴۱۲- ایمان نسل کافران مکه ۸۳۱
- ۴۱۳- ایمان نسل نوح(ع) ۸۳۱
- ۴۱۴- ایمان نسل های آینده ۸۳۱
- ۴۱۵- ایمان نوح(ع) ۸۳۳
- ۴۱۶- ایمان نیاکان بنی اسرائیل ۸۳۳
- ۴۱۷- ایمان و تنبلی ۸۳۵
- ۴۱۸- ایمان و ثروت ۸۳۵
- ۴۱۹- ایمان و جهاد ۸۳۵
- ۴۲۰- ایمان و حزن ۸۳۵
- ۴۲۱- ایمان و خطا ۸۳۷
- ۴۲۲- ایمان و دوستی کافران ۸۳۷
- ۴۲۳- ایمان و شرک ۸۳۷
- ۴۲۴- ایمان و عمل ۸۳۷
- ۴۲۵- ایمان و عمل صالح ۸۴۷
- ۴۲۶- ایمان و عمل ناپسند ۸۵۹
- ۴۲۷- ایمان و فقرزدایی ۸۵۹
- ۴۲۸- ایمان و کفر ۸۶۰
- ۴۲۹- ایمان و نعمتهای دنیوی ۸۶۱
- ۴۳۰- ایمان و ولایت کافران ۸۶۱
- ۴۳۱- ایمان والدین نوجوان قصه خضر(ع) ۸۶۲
- ۴۳۲- ایمان والدین نوح(ع) ۸۶۳
- ۴۳۳- ایمان و عمل ۸۶۳
- ۴۳۴- ایمان هابیل ۸۶۵
- ۴۳۵- ایمان هارون(ع) ۸۶۵
- ۴۳۶- ایمان همسر فرعون ۸۶۵
- ۴۳۷- ایمان هنگام عذاب ۸۶۵

- ۴۳۸- ایمان هنگام عذاب استیصال - ۸۶۹
- ۴۳۹- ایمان هنگام مرگ - ۸۷۱
- ۴۴۰- ایمان یعقوب(ع) - ۸۷۱
- ۴۴۱- ایمان یوسف(ع) - ۸۷۱
- ۴۴۲- ایمان یهود - ۸۷۳
- ۴۴۳- ایمان یهود به تورات - ۸۷۵
- ۴۴۴- ایمان یهود به خدا - ۸۷۵
- ۴۴۵- ایمان یهود به قیامت - ۸۷۶
- ۴۴۶- ایمانیی ثمر - ۸۷۷
- ۴۴۷- بادیه نشینان صدراسلام و ایمان - ۸۷۷
- ۴۴۸- برهان در ایمان - ۸۷۷
- ۴۴۹- بشارت فرجام ایمان - ۸۷۹
- ۴۵۰- بی ارزشی ایمان اکراهی - ۸۷۹
- ۴۵۱- بی ارزشی ایمان اهل کتاب - ۸۷۹
- ۴۵۲- بی ارزشی ایمان کافران - ۸۷۹
- ۴۵۳- بی ارزشی بی ایمانی - ۸۸۱
- ۴۵۴- بی ایمانی به خدا - ۸۸۱
- ۴۵۵- بی ایمانی به قرآن - ۸۸۱
- ۴۵۶- بی ایمانی به محمد(صلی الله علیه و آله) - ۸۸۳
- ۴۵۷- بی ایمانی به وحی - ۸۸۵
- ۴۵۸- بی ثمری ایمان فرعون - ۸۸۵
- ۴۵۹- بی منطقی معروضان از ایمان - ۸۸۷
- ۴۶۰- پاداش اخروی ایمان - ۸۸۷
- ۴۶۱- پاداش اخروی پیشگامان در ایمان - ۸۸۷
- ۴۶۲- پاداش ایمان - ۸۸۸
- ۴۶۳- پاداش ایمان به توحید - ۸۹۳

- ۴۶۴- پاداش ایمان به قرآن ۸۹۳
- ۴۶۵- پاداش ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۹۳
- ۴۶۶- پاداش صبر بر ایمان ۸۹۵
- ۴۶۷- پاداشایمان ۸۹۵
- ۴۶۸- پاسداری از ایمان ۸۹۵
- ۴۶۹- پاسداری از ایمان جامعه ۸۹۷
- ۴۷۰- پسر نوح(ع) و ایمان ۸۹۷
- ۴۷۱- پوچی ایمان به شرک ۸۹۷
- ۴۷۲- پیشتازان ایمان ۸۹۹
- ۴۷۳- پیشگامان در ایمان ۸۹۹
- ۴۷۴- پیشگامان در ایمان و خطا ۸۹۹
- ۴۷۵- پیشگامی در ایمان ۸۹۹
- ۴۷۶- تبیین ایمان ۹۰۱
- ۴۷۷- تبیین فواید ایمان ۹۰۱
- ۴۷۸- تثبیت ایمان مؤمنان ۹۰۱
- ۴۷۹- تجزی در ایمان ۹۰۱
- ۴۸۰- تحمل مشکلات ایمان ۹۰۳
- ۴۸۱- تحمل ناپذیری مشکلات ایمان ۹۰۳
- ۴۸۲- تحیر در ایمان ۹۰۴
- ۴۸۳- ترس مسلمانان سست ایمان ۹۰۵
- ۴۸۴- تزین ایمان ۹۰۵
- ۴۸۵- تشبیه ایمان ۹۰۵
- ۴۸۶- تشخیص مدعیان ایمان ۹۰۷
- ۴۸۷- تشویق به ایمان ۹۰۷
- ۴۸۸- تشویق به محافظت از ایمان ۹۰۹
- ۴۸۹- تضاد فسق و ایمان ۹۱۰

- ۴۹۰- تعجیل در ایمان کافران ۹۱۱
- ۴۹۱- تفاوت اسلام با ایمان ۹۱۱
- ۴۹۲- تقوای بی ایمان ۹۱۱
- ۴۹۳- تکامل ایمان ۹۱۳
- ۴۹۴- توصیه به ایمان ۹۱۳
- ۴۹۵- ثابت قدمان در ایمان ۹۱۵
- ۴۹۶- ثبات قدم در ایمان ۹۱۵
- ۴۹۷- جایگاه ایمان ۹۱۵
- ۴۹۸- جایگاه درک زیبایی ایمان ۹۱۷
- ۴۹۹- جرم ایمان در اصحاب احدود ۹۱۷
- ۵۰۰- حفظ ایمان در فقر ۹۱۷
- ۵۰۱- حقیقت ایمان ۹۱۷
- ۵۰۲- خاستگاه ایمان ۹۲۳
- ۵۰۳- خدا و ایمان انسان ها ۹۲۳
- ۵۰۴- خدا و ایمان مردم ۹۲۳
- ۵۰۵- خروج از ایمان ۹۲۵
- ۵۰۶- دعوت از منافقان به ایمان ۹۲۵
- ۵۰۷- دعوت به ایمان ۹۲۵
- ۵۰۸- دلایل ایمان به آخرت ۹۳۳
- ۵۰۹- دلایل ایمان به قرآن ۹۳۵
- ۵۱۰- ذکر نعمت ایمان ۹۳۵
- ۵۱۱- رابطه ایمان و عمل ۹۳۵
- ۵۱۲- رابطه علم و ایمان ۹۳۷
- ۵۱۳- رد ادعای ایمان بادیه نشینان صدر اسلام ۹۳۷
- ۵۱۴- رفع موانع ایمان ۹۳۹
- ۵۱۵- روش اثبات ایمان ۹۳۹

- ۵۱۶- روش ایمان به توحید ۹۳۹
- ۵۱۷- روش تشخیص ایمان ۹۳۹
- ۵۱۸- زمینه ازدیاد ایمان ۹۴۰
- ۵۱۹- زمینه ایمان ۹۴۰
- ۵۲۰- زمینه ایمان آزر ۹۶۵
- ۵۲۱- زمینه ایمان بنی اسرائیل ۹۶۶
- ۵۲۲- زمینه ایمان به آیات خدا ۹۶۶
- ۵۲۳- زمینه ایمان به انبیا ۹۶۶
- ۵۲۴- زمینه ایمان به اندازهای خدا ۹۶۸
- ۵۲۵- زمینه ایمان به تعالیم دین ۹۶۸
- ۵۲۶- زمینه ایمان به توحید ۹۶۸
- ۵۲۷- زمینه ایمان به جهنم ۹۷۲
- ۵۲۸- زمینه ایمان به خدا ۹۷۲
- ۵۲۹- زمینه ایمان به ربوبیت خدا ۹۷۶
- ۵۳۰- زمینه ایمان به رحمانیت خدا ۹۷۶
- ۵۳۱- زمینه ایمان به رحیمیت خدا ۹۷۶
- ۵۳۲- زمینه ایمان به قدرت خدا ۹۷۶
- ۵۳۳- زمینه ایمان به قرآن ۹۷۸
- ۵۳۴- زمینه ایمان به قیامت ۹۸۰
- ۵۳۵- زمینه ایمان به کتب آسمانی ۹۸۲
- ۵۳۶- زمینه ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۸۲
- ۵۳۷- زمینه ایمان به مصونیت قرآن ۹۸۴
- ۵۳۸- زمینه ایمان به معاد ۹۸۴
- ۵۳۹- زمینه ایمان به موسی(ع) ۹۸۸
- ۵۴۰- زمینه ایمان به وحی ۹۸۹
- ۵۴۱- زمینه ایمان به هدایت‌های خدا ۹۹۰

- ۹۹۰ ..... ۵۴۲- زمینه ایمان جن
- ۹۹۱ ..... ۵۴۳- زمینه ایمان فرعونیان
- ۹۹۲ ..... ۵۴۴- زمینه ایمان مادر موسی(ع)
- ۹۹۲ ..... ۵۴۵- زمینه ایمان مشرکان
- ۹۹۳ ..... ۵۴۶- زمینه به توحید ایمان
- ۹۹۴ ..... ۵۴۷- زمینه رنج بی ایمانان
- ۹۹۴ ..... ۵۴۸- زمینه سستی در ایمان
- ۹۹۴ ..... ۵۴۹- زمینه ظهور ایمان
- ۹۹۵ ..... ۵۵۰- زمینه ظهور ایمان ابراهیم(ع)
- ۹۹۶ ..... ۵۵۱- زمینه ظهور ایمان اسماعیل(ع)
- ۹۹۶ ..... ۵۵۲- زمینه ظهور بی ایمانی
- ۹۹۶ ..... ۵۵۳- زمینه قبول ایمان
- ۹۹۷ ..... ۵۵۴- زمینه گرایش به ایمان
- ۹۹۸ ..... ۵۵۵- زمینه های ایمان
- ۹۹۹ ..... ۵۵۶- زوال زمینه ایمان
- ۱۰۰۰ ..... ۵۵۷- سخته‌های ایمان
- ۱۰۰۲ ..... ۵۵۸- سرزنش اعراض از ایمان
- ۱۰۰۲ ..... ۵۵۹- سرزنش تظاهر به ایمان
- ۱۰۰۳ ..... ۵۶۰- سوءاستفاده مدعیان ایمان
- ۱۰۰۴ ..... ۵۶۱- شرایط ایمان
- ۱۰۰۶ ..... ۵۶۲- شرایط ایمان اشراف قوم نوح
- ۱۰۰۷ ..... ۵۶۳- شرایط ایمان اهل کتاب
- ۱۰۰۸ ..... ۵۶۴- شرایط ایمان به خدا
- ۱۰۰۸ ..... ۵۶۵- شرایط ایمان به قیامت
- ۱۰۰۹ ..... ۵۶۶- شرایط ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۱۰۱۰ ..... ۵۶۷- شرایط ایمان به موسی(ع)

- ۱۰۱۰- ..... ۵۶۸- شرایط ایمان راستین
- ۱۰۱۰- ..... ۵۶۹- شرایط ایمان فرعونیان
- ۱۰۱۲- ..... ۵۷۰- شرایط ایمان قوم ثمود
- ۱۰۱۲- ..... ۵۷۱- شرایط ایمان کافران
- ۱۰۱۴- ..... ۵۷۲- شرایط ایمان مشرکان
- ۱۰۱۶- ..... ۵۷۳- شرایط ایمان مشرکان جاهلیت
- ۱۰۱۶- ..... ۵۷۴- شرایط ایمان مشرکان صدراسلام
- ۱۰۱۶- ..... ۵۷۵- شرایط ایمان مشرکان مدینه
- ۱۰۱۸- ..... ۵۷۶- شرایط ایمان مشرکان مکه
- ۱۰۲۰- ..... ۵۷۷- شرایط ایمان مکذبان قرآن
- ۱۰۲۰- ..... ۵۷۸- شرایط ایمان مکذبان معاد
- ۱۰۲۰- ..... ۵۷۹- شرایط پاداش ایمان
- ۱۰۲۲- ..... ۵۸۰- شرایط تأثیر ایمان
- ۱۰۲۳- ..... ۵۸۱- شرایط رهبران ظالم برای ایمان
- ۱۰۲۴- ..... ۵۸۲- شرایط قبول ایمان
- ۱۰۲۴- ..... ۵۸۳- شرک مدعیان ایمان
- ۱۰۲۴- ..... ۵۸۴- شگفتی اعراض از ایمان
- ۱۰۲۶- ..... ۵۸۵- شگفتی ایمان به باطل
- ۱۰۲۶- ..... ۵۸۶- صبر بر ایمان
- ۱۰۲۶- ..... ۵۸۷- صداقت در ایمان
- ۱۰۲۸- ..... ۵۸۸- ضعف ایمان
- ۱۰۲۸- ..... ۵۸۹- ضعف ایمان در مسلمانان
- ۱۰۲۸- ..... ۵۹۰- ظلم اعراض از ایمان
- ۱۰۳۰- ..... ۵۹۱- عذاب محرومان از ایمان
- ۱۰۳۰- ..... ۵۹۲- عقلانیت ایمان
- ۱۰۳۰- ..... ۵۹۳- علاقه به ایمان

- ۵۹۴- علاقه به ایمان انسانها ۱۰۳۰
- ۵۹۵- علایم ایمان ۱۰۳۲
- ۵۹۶- علایم ایمان دروغین ۱۰۳۲
- ۵۹۷- علم به ایمان انسان ها ۱۰۳۲
- ۵۹۸- علم و ایمان ۱۰۳۲
- ۵۹۹- عمل بی ایمان ۱۰۳۴
- ۶۰۰- عمل صالح بی ایمان ۱۰۳۴
- ۶۰۱- عمل صالح و ایمان ۱۰۳۶
- ۶۰۲- عوامل ازدیاد ایمان ۱۰۳۶
- ۶۰۳- عوامل ازدیاد ایمان اهل کتاب ۱۰۳۸
- ۶۰۴- عوامل ازدیاد ایمان محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۰۳۸
- ۶۰۵- عوامل ازدیاد ایمان مؤمنان ۱۰۴۰
- ۶۰۶- عوامل استقامت در ایمان ۱۰۴۰
- ۶۰۷- عوامل ایمان ۱۰۴۱
- ۶۰۸- عوامل ایمان جادوگران فرعون ۱۰۴۶
- ۶۰۹- عوامل ایمان اصحاب کهف ۱۰۴۶
- ۶۱۰- عوامل ایمان به احیای اخروی مردگان ۱۰۴۷
- ۶۱۱- عوامل ایمان به توحید ۱۰۴۸
- ۶۱۲- عوامل ایمان به خدا ۱۰۴۸
- ۶۱۳- عوامل ایمان به دین ۱۰۵۰
- ۶۱۴- عوامل ایمان به قدرت خدا ۱۰۵۰
- ۶۱۵- عوامل ایمان به قرآن ۱۰۵۱
- ۶۱۶- عوامل ایمان به قیامت ۱۰۵۴
- ۶۱۷- عوامل ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۰۵۶
- ۶۱۸- عوامل ایمان به معاد ۱۰۵۶
- ۶۱۹- عوامل ایمان جامعه ۱۰۵۸

- ۱۰۵۸ ----- ۶۲۰- عوامل تظاهر به ایمان
- ۱۰۵۸ ----- ۶۲۱- عوامل حفظ ایمان
- ۱۰۵۸ ----- ۶۲۲- عوامل زوال ایمان
- ۱۰۶۰ ----- ۶۲۳- عوامل سستی ایمان
- ۱۰۶۰ ----- ۶۲۴- عوامل کاهش ارزش ایمان
- ۱۰۶۰ ----- ۶۲۵- عوامل گرایش به ایمان
- ۱۰۶۲ ----- ۶۲۶- عوامل مؤثر در ایمان
- ۱۰۶۲ ----- ۶۲۷- عوامل مؤثر در ایمان ملکه سبأ
- ۱۰۶۴ ----- ۶۲۸- فاقدان ایمان
- ۱۰۶۴ ----- ۶۲۹- فرصت ایمان
- ۱۰۶۷ ----- ۶۳۰- فضایل پیشگامان در ایمان
- ۱۰۶۸ ----- ۶۳۱- فضیلت ایمان
- ۱۰۶۹ ----- ۶۳۲- فطرت ایمان به خدا
- ۱۰۷۰ ----- ۶۳۳- فطرت علاقه به ایمان
- ۱۰۷۰ ----- ۶۳۴- فلسفه ابتلای مدعیان ایمان
- ۱۰۷۰ ----- ۶۳۵- فلسفه ادعای ایمان بادیه نشینان صدر اسلام
- ۱۰۷۱ ----- ۶۳۶- فلسفه اذیت مدعیان ایمان
- ۱۰۷۲ ----- ۶۳۷- فلسفه ایمان جن
- ۱۰۷۲ ----- ۶۳۸- فواید ایمان
- ۱۰۷۴ ----- ۶۳۹- قبول ایمان
- ۱۰۷۴ ----- ۶۴۰- قبول ایمان قوم یونس
- ۱۰۷۴ ----- ۶۴۱- کافران و ایمان
- ۱۰۷۴ ----- ۶۴۲- کافران و ایمان به آخرت
- ۱۰۷۶ ----- ۶۴۳- کمال ایمان
- ۱۰۷۶ ----- ۶۴۴- کیفر ایمان در اصحاب اخدود
- ۱۰۷۶ ----- ۶۴۵- کیفر بی ایمانی

- ۱۰۷۶-۶۴۶- کیفر ممانعت از ایمان
- ۱۰۷۸-۶۴۷- گواهان ایمان حبیب نجار
- ۱۰۷۸-۶۴۸- متعلق ایمان
- ۱۱۳۰-۶۴۹- محافظت از ایمان انسان ها
- ۱۱۳۰-۶۵۰- محافظت از ایمان در اسلام
- ۱۱۳۰-۶۵۱- محافظت از ایمان والدین
- ۱۱۳۱-۶۵۲- محدوده ایمان
- ۱۱۳۲-۶۵۳- محرومان از ایمان
- ۱۱۳۶-۶۵۴- محرومیت از ایمان
- ۱۱۳۸-۶۵۵- محمد(صلی الله علیه و آله) و ایمان مردم
- ۱۱۳۸-۶۵۶- مدعیان ایمان
- ۱۱۴۰-۶۵۷- مدعیان دروغین ایمان
- ۱۱۴۰-۶۵۸- مراتب ایمان
- ۱۱۵۳-۶۵۹- مراتب ایمان انصار
- ۱۱۵۴-۶۶۰- مراتب ایمان مسلمانان
- ۱۱۵۴-۶۶۱- مراتب ایمان مهاجران
- ۱۱۵۴-۶۶۲- مراحل ایمان
- ۱۱۵۶-۶۶۳- مراد از ایمان محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۱۱۵۶-۶۶۴- مردم سست ایمان
- ۱۱۵۶-۶۶۵- مرکز ایمان
- ۱۱۵۸-۶۶۶- مستعدان ایمان
- ۱۱۵۸-۶۶۷- مسلمانان سست ایمان
- ۱۱۶۲-۶۶۸- مسلمانان سست ایمان مدینه
- ۱۱۶۲-۶۶۹- مشکلات ایمان
- ۱۱۶۴-۶۷۰- ملاک ارزش ایمان
- ۱۱۶۶-۶۷۱- ملاک ایمان

- ۱۱۶۶- ..... ملاک تشخیص ایمان -۶۷۲
- ۱۱۶۶- ..... ملاک قبول ایمان -۶۷۳
- ۱۱۶۶- ..... ملاکهای ایمان یهود -۶۷۴
- ۱۱۶۸- ..... ممانعت از ایمان -۶۷۵
- ۱۱۶۸- ..... ممانعت از ایمان به اسلام -۶۷۶
- ۱۱۶۹- ..... ممانعت از ایمان به شعیب(ع) -۶۷۷
- ۱۱۷۰- ..... ممانعت از ایمان به صالح(ع) -۶۷۸
- ۱۱۷۰- ..... ممانعت از ایمان به کتب آسمانی -۶۷۹
- ۱۱۷۰- ..... ممانعت از ایمان به موسی(ع) -۶۸۰
- ۱۱۷۲- ..... ممانعت از ایمان به هود(ع) -۶۸۱
- ۱۱۷۲- ..... ممانعت از ایمان مسلمانان -۶۸۲
- ۱۱۷۲- ..... منافقان و ایمان -۶۸۳
- ۱۱۷۲- ..... منشأ ازدیاد ایمان اهل کتاب -۶۸۴
- ۱۱۷۴- ..... منشأ ازدیاد ایمان مؤمنان -۶۸۵
- ۱۱۷۴- ..... منشأ ایمان -۶۸۶
- ۱۱۷۶- ..... منشأ ایمان به قرآن -۶۸۷
- ۱۱۷۷- ..... منشأ بی ایمانی -۶۸۸
- ۱۱۷۸- ..... منشأ تثبیت ایمان -۶۸۹
- ۱۱۷۸- ..... منشأ تزئین ایمان -۶۹۰
- ۱۱۷۹- ..... منشأ تعیین صداقت در ایمان -۶۹۱
- ۱۱۸۰- ..... منشأ علاقه به ایمان -۶۹۲
- ۱۱۸۰- ..... منشأ محرومیت از ایمان -۶۹۳
- ۱۱۸۰- ..... منفعت ایمان -۶۹۴
- ۱۱۸۱- ..... موارد ایمان -۶۹۵
- ۱۱۸۲- ..... موانع اعراض از ایمان -۶۹۶
- ۱۱۸۲- ..... موانع ایمان -۶۹۷

- ۱۱۹۲ ----- ۶۹۸- موانع ایمان اشراف فرعون
- ۱۱۹۴ ----- ۶۹۹- موانع ایمان اهل کتاب
- ۱۱۹۴ ----- ۷۰۰- موانع ایمان به آخرت
- ۱۱۹۴ ----- ۷۰۱- موانع ایمان به آیات خدا
- ۱۱۹۶ ----- ۷۰۲- موانع ایمان به انبیا
- ۱۱۹۶ ----- ۷۰۳- موانع ایمان به توحید
- ۱۱۹۶ ----- ۷۰۴- موانع ایمان به سلیمان(ع)
- ۱۱۹۶ ----- ۷۰۵- موانع ایمان به قرآن
- ۱۲۰۰ ----- ۷۰۶- موانع ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۱۲۰۰ ----- ۷۰۷- موانع ایمان به موسی(ع)
- ۱۲۰۲ ----- ۷۰۸- موانع ایمان به وحی
- ۱۲۰۲ ----- ۷۰۹- موانع ایمان به هارون(ع)
- ۱۲۰۲ ----- ۷۱۰- موانع ایمان به هود(ع)
- ۱۲۰۲ ----- ۷۱۱- موانع ایمان فرعون
- ۱۲۰۴ ----- ۷۱۲- موانع ایمان فرعونیان
- ۱۲۰۴ ----- ۷۱۳- موانع ایمان کافران
- ۱۲۰۴ ----- ۷۱۴- موانع ایمان کافران صدراسلام
- ۱۲۰۴ ----- ۷۱۵- موانع ایمان مستضعفان
- ۱۲۰۶ ----- ۷۱۶- موانع ایمان مشرکان
- ۱۲۰۶ ----- ۷۱۷- موانع ایمان ملکه سبأ
- ۱۲۰۶ ----- ۷۱۸- موانع ایمان یهود
- ۱۲۰۸ ----- ۷۱۹- موجبات ایمان
- ۱۲۱۰ ----- ۷۲۰- مؤمنان سست ایمان
- ۱۲۱۰ ----- ۷۲۱- ناپسندی ایمان به باطل
- ۱۲۱۰ ----- ۷۲۲- نشانه های ازدیاد ایمان
- ۱۲۱۲ ----- ۷۲۳- نشانه های استحکام ایمان

- ۷۲۴- نشانه های ایمان ----- ۱۲۱۲
- ۷۲۵- نشانه های ایمان به خدا ----- ۱۲۲۸
- ۷۲۶- نشانه های ایمان به قیامت ----- ۱۲۳۰
- ۷۲۷- نشانه های ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۱۲۳۱
- ۷۲۸- نشانه های ایمان دروغین ----- ۱۲۳۲
- ۷۲۹- نشانه های ایمان راستین ----- ۱۲۳۲
- ۷۳۰- نشانه های ایمان قوم نوح ----- ۱۲۳۲
- ۷۳۱- نشانه های بی ایمانی ----- ۱۲۳۴
- ۷۳۲- نشانه های ضعف ایمان ----- ۱۲۳۴
- ۷۳۳- نعمت ایمان ----- ۱۲۴۰
- ۷۳۴- نعمت علاقه به ایمان ----- ۱۲۴۰
- ۷۳۵- نفرین بر نمازگزاران بی ایمان ----- ۱۲۴۰
- ۷۳۶- نفی اکراه در ایمان ----- ۱۲۴۰
- ۷۳۷- نقش ایمان ----- ۱۲۴۲
- ۷۳۸- نور ایمان ----- ۱۲۴۴
- ۷۳۹- نورانیت ایمان ----- ۱۲۴۴
- ۷۴۰- نیازهای معنوی پیشگامان در ایمان ----- ۱۲۴۶
- ۷۴۱- وقت ایمان کافران ----- ۱۲۴۶
- ۷۴۲- ویژگیهای ایمان جادوگران فرعون ----- ۱۲۴۶
- ۷۴۳- ویژگیهای ایمان مؤمنان ----- ۱۲۴۸
- ۷۴۴- هدایت به ایمان ----- ۱۲۴۸
- ۷۴۵- هشدار به مدعیان ایمان ----- ۱۲۴۸
- ۷۴۶- یأس از ایمان اقوام انبیا ----- ۱۲۵۰
- ۷۴۷- یأس از ایمان اهل مدین ----- ۱۲۵۰
- ۷۴۸- یأس از ایمان بیماردلان ----- ۱۲۵۰
- ۷۴۹- یأس از ایمان حق ستیزان ----- ۱۲۵۱

- ۱۲۵۱ ----- ۷۵۰- یأس از ایمان سختدلان
- ۱۲۵۱ ----- ۷۵۱- یأس از ایمان فرعونیان
- ۱۲۵۳ ----- ۷۵۲- یأس از ایمان قوم ثمود
- ۱۲۵۳ ----- ۷۵۳- یأس از ایمان قوم عاد
- ۱۲۵۳ ----- ۷۵۴- یأس از ایمان قوم نوح
- ۱۲۵۵ ----- ۷۵۵- یأس از ایمان کافران
- ۱۲۵۷ ----- ۷۵۶- یأس از ایمان مشرکان مکه
- ۱۲۵۷ ----- ۷۵۷- ایمان و عمل
- ۱۲۶۷ ----- ۷۵۸- ایمان و عمل صالح
- ۱۲۷۹ ----- ۷۵۹- ایمان و عمل ناپسند
- ۱۲۷۹ ----- ۷۶۰- رابطه ایمان و عمل
- ۱۲۸۱ ----- درباره مرکز

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد 18- ایمان

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 51 - 2،4

2- عیسی (ع)، خود را چون همه مردم، موجودی نیازمند به ربوبیت خدا می دانست.

انّ الله ربّی وربکم

4- اعتقاد به ربوبیت خداوند، مقتضی پرستش اوست.

انّ الله ربّی وربکم فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 57 - 2،6،7

2- همراهی ایمان با عمل صالح، شرط نتیجه بخش بودن آن

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات

6- ایمان و عمل صالح، حقیقت پیروی از رسول الهی (عیسی (ع))

و اتبعنا الرسول... جاعل الذین اتبعوک... و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات

7- ایمان و عمل صالح، عامل نجات انسان از عذاب الهی در دنیا و آخرت

فاما الذین کفروا فاعذبهم عذاباً شديداً فی الدنيا و الاخره... و اما الذین امن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 83 - 13

13 - توجّه به رجوع قهري تمامی موجودات به سوی خداوند، زمینه ای برای پذیرش دین خداوند

افغیر دین الله .. و الیه یرجعون

جمله «و الیه ..» به منزله دلیلی است برای لزوم پذیرش دین خداوند، که از جمله «افغیر دین ...» به دست می آید.

ص: 1

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 8

8 - ناسازگاری ایمان آدمی با تن دادن او به سستی و اندوه در هنگامه های دشوار و رویارویی با دشمن

و لا تهنوا و لا تحزنوا و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

در برآشت فوق، جمله «و لا تهنوا و لا تحزنوا»، به منزله جواب شرط «ان کنتم ...» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 13,25

13 - ایمان و کفر (پاکی و ناپاکی) انسان ها از امور غیبی

و ما کان الله لیطلعکم علی الغیب

چنانچه مراد از «الغیب»، جنس باشد، کفر و ایمان از مصادیق مورد نظر است. البتّه این احتمال نیز به نظر می رسد که الف و لام «الغیب»، عهد باشد؛ یعنی خصوص کفر و ایمان.

25 - لزوم همراهی ایمان و تقوا

و ان تؤمنوا و تتقوا فلکم اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 26

26 - پی بردن خردمندان و اعتراف آنان به کمال مطلق پروردگارا، پس از اندیشه در آفرینش

الذین ... یتفکرون فی خلق السموات و الارض ربّنا ... سبحانک

تسبیح به معنای پاک دانستن از هر عیب و نقصی است و لازمه نبود عیب و نقص برای خداوند، وجود تمام کمالات برای اوست و خردمندان با تفکر در آفرینش به چنین اعتقادی رسیده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 - 1

1 - ایمان خردمندان به پروردگار ، در پی شنیدن ندای منادی ایمان

لاولى الالباب . . . ربنا اتنا سمعنا منادياً نادى للايمان ان امنوا برّبكم فامنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 8

8 - اعتقاد خردمندان ، به توحید ربوبی

ربنا و اتنا ما وعدتنا على رسلك ولا تخزنا يوم القيمة

چون خردمندان تمامی افعال (خلقت، وارد ساختن ستمگران به دوزخ، ارسال رسولان و میراندن انسانها و ..) را پرتوی از ربوبیت خداوند می دانند.

ص: 2

2- آثار اجتماعی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 21 - 19

19 - تأمین سعادت جامعه در پرتو ایمان، خدمات انبیا و تلاش عدالتخواهان است.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ... فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

نبود ایمان، انبیا و مصلحان در جوامع موجب رنج و بدبختی است، معلوم می شود وجود آنها زمینه ساز سعادت خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 118 - 5

5 - ایمان، محور و ملاک ایجاد روابط دوستانه و صمیمانه

يا ايها الذين امنوا لا تتخذوا بطانه من دونكم

از مفهوم جمله «لا تتخذوا...» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 16

16 - نقش سازنده ایمان در اصلاح فرد و جامعه و زدودن فقر و فساد از سیمای جامعه بشری

المؤمنون... يأمرن بالمعروف... ويؤتون الزكوة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 1

1- ایمان و عمل صالح موجب نفوذ محبوبیت شخص مؤمن در دل های مردم است.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا... سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وِدًّا

«وَدًّا» به معنای میل و محبت است. و مراد از آن، به قرینه «لَهُم»، محبتی است که خداوند برای مؤمنان در دل های دیگران قرار می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- ایمان ، دارای تأثیر در حفظ و بقای جوامع و تمدن های بشری است .

ماء امنة قبلهم من قریه أهلکنها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 6

6 - ایمان ، زمینه ساز اعتماد افراد جامعه اسلامی نسبت به یکدیگر

لولا إذ سمعتموه ظنّ المؤمنون و المؤمنات بانفسهم خیرًا و قالوا هذا إفاک مبین

توصیف مردان و زنان صدر اسلام به «ایمان»، حکایت از این حقیقت دارد که ایمان و دین داری با بی اعتمادی و بدگمانی سازگاری

ص: 3

ندارد و هر جا ایمان حقیقی وجود داشته باشد، اعتماد و حسن ظن هم وجود خواهد داشت. آیه «يعظكم الله أن تعودوا لمثله أبداً إن كنتم مؤمنين» نیز، تأیید کننده همین برداشت است.

3- آثار اخروی اعراض از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 3

3 - بی ایمانی و کناره گیری از اعمال صالح ، ظلمی است که در قیامت گریبان گیر انسان خواهد شد .

و قد خاب من حمل ظلماً . و من يعمل من الصلحت و هو مؤمن

ظاهر تقابل بین این آیه و آیه قبل، این است که موضوع این آیه، دسته مقابل ظالمان است.

4- آثار اخروی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 11

11 - مؤمنان به خدا و قیامت و دارندگان عمل صالح ، در قیامت هیچ ترس و اندوهی نخواهند داشت .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً . . . و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

به قرینه «فلهم أجرهم عند ربهم» می توان گفت: ظرف «لا خوف علیهم . . .» قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 13

13 - ایمان ، وسیله دستیابی به مقام قرب خدا در جهان آخرت است .

و بشر الذین ءامنوا أن لهم قدم صدق عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 112 - 6

6 - ایمان ، شرط ثمربخشی اعمال صالح و بهره بردن از جزای کامل آن در قیامت

و من يعمل . . . و هو مؤمن فلا يخاف ظلماً ولا هضماً

نفی نقصان از پاداش عمل مؤمن در آخرت، اشاره به آن دارد که در صورت نبود ایمان، عمل صالح انجام شده، دچار کاستی و اضمحلال خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 1 - 2

ص: 4

2 - رستگاری اخروی ، ره آورد قطعی ایمان است .

قد أفلح المؤمنون

عبارت «قد أفلح المؤمنون» - با توجه به آیه های 10 و 11 - بشارت است به این که: مؤمنان در جهان آخرت رستگار خواهند شد. بنابراین به کارگیری فعل ماضی، همراه با حرف تحقیق (قد أفلح)، به جای فعل مضارع (همراه با حرف تنفیس)، (سیفلاح یا سوف یفلح)، بیانگر این حقیقت است که: رستگاری مؤمنان در جهان آخرت، چنان قطعی و تخلف ناپذیر است که در باره آن باید گفت: رستگار شدند، نه، رستگار خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 103 - 3

3 - نقش اساسی ایمان و عملکرد انسان ، در رقم خوردن سرنوشت ابدی اش

فمن ثقلت موزینه فأولئك هم المفلحون . و من خفت موزینه فأولئك الذين خسروا أنف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 2

2 - رستگاری و سعادت اخروی ، در گرو توبه ، ایمان و عمل صالح

فأما من تاب و ءامن و عمل صلحاً فعسى أن يكون من المفلحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 11

11 - امنیت و آرامش در عرصه قیامت ، ره آورد ایمان و عمل صالح است .

تری الظلمين مشفقين . . . و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت في روضات الجنّات

از مقابله دو گروه ستمکاران و مؤمنان و این که آیه شریفه هراس را به ستمکاران نسبت داده است، می توان استفاده کرد که مؤمنان در عرصه قیامت ترسی نداشته و در امنیت به سر خواهند برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 45 - 19

19 - ایمان ، موجب عزت و سربلندی فرد در قیامت

وقال الذین ءامنوا .. یوم القیمه

از سرزنش و ملامت مؤمنان، نسبت به ظالمان - که با عملکرد خویش موجب خسران و خفت خود در قیامت شده اند - این نکته استفاده می شود که مؤمنان به واسطه ایمان، عزت و سعادت خود را تأمین نموده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 11 - 3

3 - مصونیت ابرار از شرور و گزند های قیامت و شادابی رخسار و سرور دل آنان ، به دلیل ایمان آنان به قیامت و خوف آنان از آن روز است .

ص: 5

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا .. فَوْقِهِمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ

«فا» در «فوقاهم» برای تفریح این آیه بر آیه قبل است؛ یعنی، مصونیت ابرار از شرور قیامت، به این دلیل است که آنان، از احوال آن روز در هراس بودند؛ روزی که چهره های کافران عبوس و دل های آنان محزون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 39 - 4

4 - ایمان و دوری از گناه ، مایه بشاش و خندان بودن چهره مؤمنان در قیامت

وجوه ... ضاحکه مستبشره

به قرینه آخرین آیه این سوره (أولئك هم الكفرة الفجرة)، مراد از «وجوه» در این آیات، چهره های کسانی است که کافر نبوده و از فسق و فجور پاک و منزّه اند.

5- آثار استقامت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 68 - 4

4- هدایت به صراط مستقیم و دستیابی به آن ، نتیجه ثبات و پایداری در ایمان

و لو اْتَيْتُمْ فَعَلُوا مَا يَوْعُظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَكُمْ و اشدّ تثبیتاً. و اذاً... و لهدينا

در برداشت فوق، جمله «و لهديناهم»، نتیجه «اشدّ تثبیتاً» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 31 - 6

6 - توحید و استقامت در راه ایمان ، در پی دارنده بهشت و نعمت های گسترده برای مؤمنان

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا .. و لَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُى أَنْفُسُكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 45

45- از میان اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله)، تنها پایداران بر طریق ایمان و عمل نیک، برخوردار از مغفرت و پاداش عظیم الهی اند.

وعد الله الذين ءامنوا وعملوا الصلح منہم مغفره و أجرًا عظیمًا

در صورتی که «من» در «منهم» برای تبعیض باشد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که از میان کسانی که همراه پیامبرند، تنها بخشی از آنان - که اهل ایمان و عمل صالح بوده و بر این وصف پایدار می باشند - از مغفرت و اجر الهی برخوردارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 27

27 - دستیابی مؤمنان به پاداش های موعود الهی در آخرت، در گرو پایدار ماندن آنان بر ایمان و انجام اعمال نیک است.

ص: 6

و كلاً وعد الله الحسنی و الله بما تعملون خبير

جمله «و الله بما تعملون خبير» می تواند دربردارنده هشدار باشد. بر این اساس، هشدار الهی به مؤمنان مجاهد و انفاق گر - پس از این که به آنان وعده پاداش برتر اخروی داده است - می تواند بیانگر این حقیقت باشد که مؤمنان مواظب باشند و بدانند که دستیابی آنان به آن وعده های الهی، در صورتی قطعی است که آنها همچنان بر ایمان و صراط مستقیمی که در آن قرار دارند، باقی بمانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 1

1 - دستیابی به مغفرت الهی و بوستان های بهشت ، ره آورد پایداری بر ایمان به خدا و رسول و جهاد با مال و جان در راه خدا است .

تؤمنون بالله ... و تجهدون ... یغفر لكم ذنوبكم و یدخلکم جنّات

6- آثار اعراض از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 12، 5، 2

2- خودداری مردم از ایمان به قرآن و استغفار به درگاه الهی ، به منزله نشستن آنان در انتظار عذاب الهی است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا .. إلا أن تأتيهم سنّة الأولین

«أن يؤمنوا» در اصل «من أن يؤمنوا» بوده است و «أن تأتيهم» فاعل برای «منع» است، ولی از آن جا که نظم معنابه کلمه ای بستگی دارد که بعد از «إلا» در تقدیر باشد، گفته می شود که «أن تأتيهم» در تقدیر، «انتظار أن تأتيهم» است؛ یعنی: «ما منع الناس من أن يؤمنوا.. إلا انتظار أن تأتيهم» و مراد این است که حال این مردم، بسان حال کسی است که در انتظار عذاب نشسته باشد و گرنه مانعی دیگر برای ایمان آنان وجود ندارد.

5- باور نداشتن رهنمود های الهی و استغفار نکردن از لغزش ها ، در پی دارنده عذاب الهی است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا .. و يستغفروا ربهم إلا أن تأتيهم سنّة الأولین

12- امتناع انسان ، از ایمان علی رغم مشاهده و شناخت هدایت ، نمودی از روحیه جدال گری وی است .

و كان الإنسن أكثر شیء جـدلاً . و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 9 - 3

3- لجاجت ، حق ناپذیری و دوری از ایمان ، موجب محرومیت از شناخت درست حقایق الهی و از دست دادن بصیرت و بینایی

فهم لایؤمنون .. فأغشینهم فهم لایبصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 10 - 4,5

ص: 7

4- نپذیرفتن دعوت به ایمان ، موجب بغض و دشمنی شدید خداوند

لمقت الله أكبر من مقتكم أنفسكم إذ تدعون إلى الإيمن فتكفرون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که «إذ» برای تعلیل و متعلق به «مقت» است.

5- پشیمانی و بغض شدید کافران نسبت به خویشان ، بر اثر رد دعوت به ایمان و کفرورزی آنان است .

مقتكم أنفسكم إذ تدعون إلى الإيمن فتكفرون

تردیدی نیست که بغض شدید کافران نسبت به خویشان در قیامت، ناشی از رد ایمان و کفرشان است. این بغض نشانه پشیمانی شدید آنان از عمل خود می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 6

6- اصحاب اخدود ، در صورت دست کشیدن مؤمنان از ایمان خویش ، آنان را نمی سوزانند .

إلا أن يؤمنوا

فعل مضارع همراه با حرف «أن» در «أن يؤمنوا»، برای استقبال بوده و بیانگر آن است که آنچه اصحاب «اخدود» را به مقابله واداشت؛ باقی ماندن مؤمنان بر ایمان خویش بود. گویا ایمان گذشته آنان، در نظر دشمنان شان موجب عقوبت نبوده است.

7- آثار ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 7

7- ایمان به غیب و رسالت انبیای الهی و یقین به آخرت ، زمینه دستیابی به هدایت های قرآن است .

هدى للمتقين . . . الذين يؤمنون بما انزل إليك و ما انزل من قبلك و بالأخره هم يوقن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 5

5- رستگاری انسان در گرو ایمان به اصول اعتقادی دین و پایبندی به ارکان عملی آن است .

الذین یؤمنون . . . وأولئک هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 6

6 - باور به خالقیت و ربوبیت خدا ، عامل گرایش انسان به بندگی اوست .

اعبدوا ربکم الذی خلقکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 29 - 13

ص: 8

13 - باور به علم مطلق خدا و قدرت گسترده و همه جانبه او ، زایل کننده هر گونه شبهه در راستی و درستی تحقق معاد و زنده شدن مردگان

ثم یحییکم ثم إلیه ترجعون. هو الذی خلق ... و هو بکل شیء علیم

جمله «هو الذی ... سبع سماوات» اشاره به قدرت بی انتهای خداوند دارد و جمله «و هو بکل شیء علیم» حاکی از علم مطلق الهی است. از هدفهای بیان قدرت و علم همه جانبه خداوند - پس از بیان معاد و زنده کردن مردگان (ثم یحییکم ثم إلیه ترجعون) - بر طرف کردن هرگونه شبهه در راستی و درستی آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 77 - 6

6 - باور به علم مطلق الهی و آگاهی او به نهان و آشکار انسان ، بازدارنده وی از خطاها و لغزشها

أولایعلمون أن اللّٰه یعلم ما یسرون و ما یعلنون

جمله «أتحذونهم ... لیحاجوکم» در آیه قبل، رسای به این است که: پندار باطل یهود (محدود بودن علم خدا)، آنان را به لغزشها و گناهان پنهانی، بی پروا می کند. بنابراین، هدف از بیان علم مطلق الهی در رد آن پندار، این است که: انسانها بر اثر باور و توجه به آگاهی همه جانبه خدا از خطاها - چه در خفا و چه آشکار - از لغزشها باز ایستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 20

20 - ادعای ایمان به کتاب های آسمانی و پیامبران الهی ، ناسازگار با گرایش به اعمال نارواست .

بئسما یأمرکم به ایمنکم إن کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 3،2

2 - پاداش های الهی در گرو ایمان و رعایت تقوا (پرهیز از گناهان) است .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمتوبه من عندالله خیر

3 - ایمان بدون پرهیز از گناهان و پرهیز از گناه بدون ایمان ، موجب بهره مندی از پاداش های الهی نخواهد شد .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمتوبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 3

3 - مؤمنانی که از سر باور به « از خدا بودن و به او بازگشتن » مصایب راه ایمان را تحمل می کنند ، از مقامی والا در پیشگاه خداوند برخوردارند .

قالوا إنا لله وإنا إليه راجعون. أولئك عليهم صلوات من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 181 - 8

ص: 9

8 - باور و توجه به دانایی خداوند ، بازدارنده انسان از تغییر و تبدیل وصیت های میت

فمن بدله .. إن الله سمیع علیم

هدف از بیان علم و آگاهی خداوند پس از بیان حرمت تغییر وصیت و گناه بودن آن، این است که: آدمی با توجه به آن، در اندیشه تغییر و تبدیل وصیت بر نیاید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 183 - 2

2 - ایمان از شرایط و جوب روزه *

يأیها الذین ءامنوا كتب علیکم الصیام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 192 - 7

7 - آمرزش گناهان کافران محارب ، پس از ایمان آوردن آنان ، پرتوی از مغفرت و رحمت الهی است .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 18

18 - همراهی ایمان و تقوا ، عامل برتری در قیامت

و یسخرون من الذین امنوا و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

تبدیل «الذین امنوا» به «الذین اتقوا»، برای تفهیم این معناست که باید ایمان، همراه تقوا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 213 - 41

41 - ایمان زمینه برخورداری از هدایت خاص الهی

فهدی الله الذین امنوا

چون ایمان، خود، هدایت است؛ بنابراین هدایت نسبت به مؤمنان، هدایتی خاص خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 30

30 - ایمان، دارای آثار دنیوی و اُخروی

فاولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 3

3 - ایمان و هجرت و جهاد در راه خدا، از عوامل امیدواری به رحمت وی

ص: 10

ان الذين امنوا و الذين هاجروا و جاهدوا فى سبيل الله اولئك يرجون رحمت الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 221 - 6

6 - حرمت ازدواج زنان مؤمن با مشركان ; مگر در صورتى كه ايمان بياورند .

و لا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 228 - 6

6 - عمل به تكاليف الهى ، لازمه ايمان به خدا و روز قيامت

و لا يحل لهنّ . . . ان كنّ يؤمننّ بالله و اليوم الاخر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 244 - 7

7 - توجه و ايمان به علم مطلق خداوند ، برانگيزاننده آدمى براى اقدام به پيكار در راه او

و قاتلوفى سبيل الله و اعلموا انّ الله سميع عليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 245 - 11، 12، 15

11 - ايمان به « قبض » و « بسط » الهى ، نفي كننده پندار غلط کاهش مال در اثر قرض دادن و انفاق

و الله يقبض و يبسط

تذكر به « قبض » و « بسط » الهى پس از ذكر انفاق ، بيانگر اين معنى است .

12 - ايمان به « قبض » و « بسط » الهى ، برانگيزنده آدمى به انفاق

و الله يقبض و يبسط

15 - ايمان به بازگشت و رجعت آدمى به سوى خداوند ، برانگيزاننده انسان ها به پيكار در راه او و انفاق

وقاتلوا فی سبیل اللّٰه . . . من ذا الذی یقرض اللّٰه . . . و الیه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 248 - 15

15 - ایمان (باور) ، زمینه ساز پذیرش معجزات الهی و بهره مندی از آن

انّ فی ذلک لایه لکم ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 21,22,23,26,27

21 - معتقدان به لقای خداوند (روز رستاخیز) در لشکر طالوت ، امیدوارکنندگان دل های نگران

ص: 11

قال الذين يظنون انهم ملاقوا الله كم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة

22 - مؤمنان به روز رستاخیز ، معتقد به پایداری در پیکار با دشمنان خدا ، علی رغم کمبود نیرو

قال الذين يظنون .. غلبت فئة كثيرة

23 - گمان به لقاء الله (روز رستاخیز) موجب پایداری انسان در پیکار با دشمنان

قال الذين يظنون .. غلبت فئة كثيرة

بنابراینکه «یظنون» به معنی گمان باشد.

26 - توجه و باور به امکان پیروزی جمعیت های کیفی - هر چند کم باشند - بر نیرو های عظیم کمی ، تسکین بخش رزمندگان

کم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة

معتقدان به لقاء الله (الذين يظنون ...) در مقابل عده دیگر چنین گفتند: «کم من ...» تا آنان را برای مقابله با دشمن مهیا سازند و ترس و دلهره آنان را بزایند.

27 - معتقدان به لقای خداوند ، پیروزی در جنگ را از جانب خداوند می دانند .

قال الذين يظنون .. غلبت فئة كثيرة باذن الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 253 - 17

17 - ایمان و کفر ، محور طبقه بندی افراد جامعه

فمنهم من امن و منهم من كفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 257 - 2,3,6,14

2 - ایمان به خداوند و کفر به طاغوت ، موجب جلب سرپرستی ، یابوری و دوستی خداوند

فمن يكفر بالطاغوت .. الله ولي الذين امنوا

برای «ولئى»، معانى متعددى گفته شده است ; از آن جمله كه با آيه شريفه تناسب دارد، سرپرست، ياور و دوست است.

3 - خداوند ، هدایتگر اهل ایمان ، از تاریکی ها به سوی نور

اللّٰهُ وَلِيّٰ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يَخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ

6 - ایمان به خداوند ، زمینه ساز راهیابی انسان به نور

اللّٰهُ وَلِيّٰ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يَخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ

14 - اتحاد اهل ایمان به علّت ولایت واحد الهی و تشتت صفوف اهل کفر ، به لحاظ حاکمیّت اولیای متعدد طاغوتی بر آنان

اللّٰهُ وَلِيّٰ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا .. و الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّاغُوْت

چون مؤمنان از یک «ولی» برخوردارند، پس به وحدت می رسند، و در مقابل، کافران دارای اولیایی متعددند و در نتیجه مشتت خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 12

12 - ناسازگاری ایمان مؤمنان ، با انفاق برای غیر رضا و خشنودی خدا

ص: 12

و ما تنفقون الا ابتغاء وجه الله

بنابراینکه جمله «و ما تنفقون» جمله خبری باشد؛ یعنی مؤمنان تا آنگاه که مؤمنند برای غیر رضای خدا انفاق نخواهند کرد و آنگاه که غیر خدا را در نظر داشته باشند از روح ایمان تهی شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 9,10,11,13

9 - آرامش درونی ، دستاورد ایمان و عمل صالح به ویژه نماز و زکات

انّ الذّین امنوا و عملوا الصّالحات .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه نداشتن «خوف» و «حزن» (آرامش درونی) علاوه بر آخرت، مربوط به دنیا نیز باشد.

10 - مؤمنان دارای عمل صالح ، ترس و اندوهی در رستاخیز ندارند .

انّ الذّین امنوا .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن» مربوط به آخرت باشد.

11 - ایمان ، عمل صالح ، نماز و زکات ، موجب آرامش خاطر

انّ الذّین امنوا .. و لا هم یحزنون

13 - ایمان و عمل صالح به ویژه نماز و زکات زمینه نفی ربا در جامعه

یمحق الله الرّیبا .. امنوا و عملوا الصّالحات

ذکر این آیه پس از آیات قبل (در مورد ربا) رهنمودی است برای از بین بردن ربا در جامعه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 3,7,8,14

3 - ناسازگاری ربا ، با ایمان و تقوا

یا ایّها الذّین امنوا اتّقوا الله و ذروا ما بقی من الرّیبا ان کنتم مؤمنین

7 - ایمان و تقوای الهی ، زمینه ساز نفی نظام اقتصادی ربوی

يا ايها الذين امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقى من الربوا ان كنتم مؤمنين

8 - ايمان و تقواى الهى ، زمينه ساز عمل به دستورات الهى

يا ايها الذين امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقى من الربوا ان كنتم مؤمنين

14 - ايمان ، زمينه دستيابى به تقواى الهى

يا ايها الذين امنوا اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 282 - 1

1 - ايمان ، خاستگاه عمل به احكام الهى

يا ايها الذين امنوا اذا تداينتم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 13

13 - لازمه ایمان ، پذیرش و اطاعت و تسلیم است .

لا نفرّق بين احد من رسله وقالوا سمعنا و اطعنا

«سمعنا» از سمع به معنای شنیدن، کنایه از پذیرش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 12 - 2

2 - پیروزی ایمان بر کفر ، از وعده های الهی

قل للّذين كفروا ستغلبون و تحشرون الى جهنّم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 4

4 - ایمان ، زمینه ساز غفران الهی و مصوئیت از عذاب دوزخ

امّنّا فاغفرلنا ذنوبنا و قنا عذاب النار

برداشت فوق، از ترتّب «غفران» به وسیله «فاء» بر ایمان، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 22 - 3

3 - ایمان ، ملاکی برای ارزش اعمال نیک ، و شرط پاداش خداوند بر انجام آن

انّ الذين يكفرون . . . اولئك الذين حبّطت اعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 25 - 3

3 - نقش یادآوری قیامت ، در واداشتن انسان به تصحیح عقاید و اعمال خویش

فكيف اذا جمعناهم ليوم لا ريب فيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 1

1 - با اعتقاد به قدرت مطلقه الهی ، مجالی برای پذیرش ولایت کافران از سوی مؤمنان نمی باشد .

قل اللهم مالك الملك .. لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء

گویا آیه مورد بحث، نتیجه اعتقاد به مضمون آیه «قل اللهم .. » است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 29 - 8، 12

8 - توجه به علم مطلق خداوند و ایمان به آن ، مانع توجیه کاری

ص: 14

الآن تتقوا منهم .. و يعلم ما فى السموات و ما فى الارض

12 - ايمان به علم و قدرت الهى ، عامل احياء و جدان مذهبى

قل ان تخفوا .. و يعلم ما فى السموات ... و الله على كل شىء قدير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 53 - 9

9 - ايمان به كتاب آسمانى و پیروى از پیامبر ، زمينه راهیابی به منزلت انبیا

و اشهد باننا مسلمون. ربنا انما بما انزلت و اتبعنا الرسول فاکتبنا مع الشاهدين

به قرينه «و اشهد ..» ، منظور از «الشاهدين»، همان عيسى (ع) و ديگر پیامبرانند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 103 - 7،27

7 - ايمان ، تقوا و تسليم ، زمينه هاى دستیابى جمعى به ريسمان الهى و پرهيز از پراکندگى

يا ايها الذين امنوا اتقوا الله حق تقاته .. و اعتصموا بحبل الله جميعاً و لا

امر به اعتصام جمعى و پرهيز از تفرقه پس از موارد ياد شده در آيات قبل، بيانگر برداشت فوق است.

27 - دعوت به تقواى شايسته و تسليم كامل در برابر خدا و اعتصام به او و هشدار به پرهيز از تفرقه ، شيوه قرآن در زمينه سازى براى وحدت

و نيل به هدايت

يا ايها الذين امنوا .. كذلك يبين الله لكم اياته لعلكم تهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 107 - 5

5 - تداوم بر ايمان ، موجب روسفیدی و جاودانگی در رحمت الهی

اکفرتم بعد ايمانکم .. اما الذين ابیضت وجوههم

علت سیه رویی به مقتضای «اکفرتم بعد ايمانکم»، ارتداد است. و به قرينه مقابله، علت روسفیدی، تداوم بر ايمان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 110 - 5.8

5 - ایمان به خدا و اصلاح جامعه (امر به معروف و نهی از منکر) ، دو عامل رُشد جوامع انسانی

کنتم خیر اُمَّه أخرجت للناس تأمرون . . . و تؤمنون باللّٰه

رشد و تکامل جوامع از مصادیق خیر است و آیه فوق، خیر بودن امت را منوط به ایمان و اصلاح اجتماع (امر به معروف و نهی از منکر) کرده است.

8 - ایمان مصلحان (امرکنندگان به معروف و نهی کنندگان از منکر) به خداوند ، شرط اعتلای جامعه

کنتم خیر امه . . . و تؤمنون باللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 15

8 - تأثیر ایمان به خدا و امر به معروف و نهی از منکر، در شکست ناپذیری مؤمنان در برابر هجوم دشمنان دین

کنتم خیر أمه أخرجت للناس تأمرون بالمعروف .. و إن یقتلوکم یولّوکم الابدار

وحدت خطاب در «کنتم خیر ..» و «یقاتلوکم»، بیانگر برداشت فوق است. یعنی آن دسته شکست نمی خورند که امرکننده به معروف و ... باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 112 - 13

13 - تأثیر گرایش های اعتقادی و رفتاری انسان ها، در سرنوشت آنان

ضربت علیهم الذلّة .. ذلک بانّهم کانوا یکفرون ... ذلک بما عصوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 10

10 - صالح شدن انسان ها، در گرو ایمان به خدا، معاد، امر به معروف و نهی از منکر (اصلاح دیگران) و شتاب در کار های نیک است

یؤمنون باللّه .. و اولئک من الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 9

9 - ایمان به خدا و روز واپسین و عمل صالح، موجب نیل آدمی به تقوایبشگی *

أمه قائمه .. یؤمنون باللّه و الیوم الاخر ... و اللّه علیم بالمتّین

تعبیر از مؤمنان امر به معروف و .. به متّیان یا به جهت این است که دارندگان صفات یاد شده تقوایبشگی هستند، و یا آن صفات موجب نیل آدمی به تقوایبشگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 117 - 4

4- ایمان، شرط بهره مندی آدمی، از ثمره انفاق های خویش *

انّ الذّین کفروا .. مثل ما ینفقون ... کمثل ریح فیها صرّ اصابت حرث قوم

از مفهوم «ان الذّین کفروا ..» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 118 - 26

26- ایمان و تعقل، شرط بهره‌وری از آیات الهی

یا ایها الذّین امنوا .. قد بیّنا لکم الایات ان کنتم تعقلون

به نظر می رسد که «ان کنتم تعقلون»، شرط بهره‌وری از تبیین آیات باشد، نه شرط اصل بیان چون محقق شده است.

ص: 16

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 119 - 4

4 - مسلمانان به خاطر ایمانشان به کتب آسمانی ، دوستدار همه پیروان ادیان الهی

ها اتم اولاء تحبونهم و لا يحبونکم و تؤمنون بالکتب کله

بنابر اینکه «تؤمنون»، علت برای «تحبونهم» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 4

4 - مجاهدان جنگ بدر با نداشتن ساز و برگ کافی در مقابل دشمنان ، توانستند با ایمان و توکل به خدا بر آنان پیروز شوند .

و علی الله فلیتوکل المؤمنون. و لقد نصرکم الله بیدر و اتم اذله

جمله «و لقد نصرکم الله بیدر»، می تواند نمونه ای باشد از حقیقت بیان شده در آیه قبل؛ یعنی عامل نصرت شما در بدر، توکل شما بر خداوند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 6,7,8,11,13

6 - ایمان و روحیه قوی ، رمز استواری و ثبات قدم در رویارویی با دشمنان

و لا تهنوا و لا تحزنوا و اتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

7 - برتری مسلمانان بر دیگران ، در گرو ایمان آنان است .

و اتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

در برداشت فوق، جمله «و اتم الاعلون»، به منزله جواب شرط «ان کنتم ..» گرفته شده است.

8 - ناسازگاری ایمان آدمی با تن دادن او به سستی و اندوه در هنگامه های دشوار و رویارویی با دشمن

و لا تهنوا و لا تحزنوا و اتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

در برداشت فوق، جمله «و لا تهنوا و لا تحزنوا»، به منزله جواب شرط «ان کنتم ..» گرفته شده است.

11 - ایمان جامعه دینی، موجب مسؤول گردیدن در جهت کوششی مستمر برای حاکمیت بر همه جوامع بشری

و لا تهنوا و لا تحزنوا و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

خداوند از مسلمانان خواسته که بر دیگران برتر باشند؛ و انتم الاعلون. و از مصادیق بارز برتری، حاکمیت آنان و دینشان بر تمامی جهان است؛ و این، در گرو ایمان واقعی است: ان کنتم مؤمنین. بنابراین ایمان واقعی، تحریک کننده آدمی به توانی مستمر (و لا- تهنوا) برای حاکمیت بخشیدن به دین الهی بر تمام جوامع بشری است.

13 - آگاهی مؤمنان به ارزش ایمان، مانع خودکم بینی

یا ایها الذین امنوا .. و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

چون فرض شده که مخاطبین آیه مؤمن هستند و مؤمن برتر است و نباید در مقابل کافران احساس ضعف کند (و لا تهنوا ..)؛ بنابراین ضعف و اندوه مؤمنان، ناشی از غفلت آنان به ارزش ایمان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 17

5- ایمان، جبران کننده خلل های ناشی از خسارت ها و جراحات های وارده بر جبهه مؤمنان

و لا تهنوا و لا تحزنوا... ان كنتم مؤمنين. ان یمسسکم قرح فقد مسّ القوم قرح مثله

21- بی ایمانی و سستی در رویارویی با دشمنان دین، ظلم است.

و لاتهنوا... و لیعلم الله الذین امنوا... و الله لایحب الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ایمان آدمی تبدیل کننده رنج ها و شکست ها به عوامل سازنده و خالص کننده

و تلك الايام نداولها بین الناس... و لیمحصّ الله الذین امنوا

مؤمنین به خاطر ایمانشان در هنگامه های فشار، به جای خردشدن، از آن عوامل برای رشد و ساخته شدن و خلوص خود کمک می گیرند.

8- رشد ایمان در جامعه، موجب نفی حضور کفر است.

و لیمحصّ الله الذین امنوا و یمحقّ الکافرین

نیابردن «لام تعلیل» در «یمحق»، اشاره به این معنا دارد که نابودی کافران پس از خالص شدن مؤمنان صورت می گیرد. یعنی به هر اندازه که مؤمنان از عیب و نقص خالص شوند، به همان مقدار از شوکت کافران کاسته خواهد شد تا به نابودی کشانده شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- پذیرش ولایت الهی و عقیده به خدا به عنوان بهترین یاور، مانع اطاعت از کافران و پذیرش ولایت آنان

ان تطیعوا الذین... بل الله مولیکم و هو خیر الناصرین

چون معمولا اطاعت آدمی از کسی برای جلب یاری اوست، قرآن با بیان اینکه خداوند تنها سرپرست و بهترین یاور است به مؤمنان می فهماند که با یاری خداوند هیچ نیازی به یاری کافران نخواهید داشت تا مجبور شوید از آنان تبعیت کنید.

8- توجه به ولایت الهی و اعتقاد به یاری حتمی خداوند، از عوامل تقویت روحیه اهل ایمان در هنگامه های دشوار و نبرد با دشمنان

بَلِ اللّٰهِ مَوْلٰىكُمْ و هُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 28

28 - ایمان ، زمينه جلب فضل خاصّ الهی

و اللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَلٰی الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 11،12

11 - ایمان به مقدرّ بودن مرگ و حیات ، و شناخت ارزش والای شهادت ، آسان کننده حرکت به سوی نبرد با دشمنان دین

ص: 18

والله يحيى ويميت . . . ولئن قتلتم في سبيل الله أو متم لمغفره من الله ورحمه

خداوند با بیان دو نکته مؤمنان را به جهاد ترغیب می کند: 1 - مرگ و حیات به دست خداست و عوامل طبیعی تعیین کننده نیست. 2 - جان باختگان در راه خدا، آمرزیده و مشمول رحمت خاص خداوند هستند. بنابراین، مؤمنان با ایمان به این دو معنا، هرگز تردیدی برای شرکت در جهاد نخواهند داشت.

12 - ایمان به ارزشمندی والای شهادت و مرگ در راه خدا، رهایی بخش آدمی از وابستگی های دنیوی

ولئن قتلتم . . . لمغفره من الله ورحمه خیر مما یجمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 158 - 3

3 - ایمان به حشر و بقای آدمی پس از مرگ، برانگیزنده وی برای حضور در میدان کارزار علیه دشمنان دین

ولئن مُتّم او قُتلتم لالی الله تحشرون

خداوند با بیان این معنا که آدمی با مرگ و یا کشته شدن، چه در راه منافع دنیا و یا راه خدا، به سوی او محشور می شود، او را به جهاد ترغیب و انگیزه پیکار در راه خدا را در او تقویت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 160 - 11، 13

11 - ایمان به خداوند، زمینه نیل به مرتبه توکل

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

آوردن کلمه «المؤمنون» به جای ضمیر، اشاره به این معنا دارد که ایمان، آدمی را به توکل بر خدا رهنمون می سازد.

13 - توکل بر خدا، لازمه ایمان به قدرت مطلق خداوند است .

ان ینصرکم الله . . . و علی الله فلیتوکل المؤمنون

با توجه به صدر آیه، که سخن از تنها قدرت غالب و نقش تعیین کننده الهی دارد، مراد از ایمان، ایمان به این قدرت است و تقریب جمله «و علی الله فلیتوکل . . .» با «فاء» بر ما قبل، ضرورت توکل را متعاقب این باور ایجاب می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بهره جستن از نعمت بزرگ بعثت انبیا، در گرو ایمان به آنهاست .

لقد منّ الله على المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا

بعثت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) نعمتی بزرگ برای همه انسانهاست؛ بنابراین ذکر خصوص مؤمنان بدان جهت است که بهره گیری از آن نعمت بزرگ، مشروط به ایمان به اوست.

3 - رسیدن به مقام رضای الهی، رهایی از دوزخ و نیل به درجات عالی، در پرتو بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان به اوست .

افمن اتّبع رضوان الله... هم درجات عند الله... لقد منّ الله على المؤمنين اذ

با توجه به آیه قبل که سخن از نیل به درجات و رضای الهی بود، گویا در این آیه راه وصول به آن را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - توجه به توانایی و قدرت خداوند ، برطرف کننده هر گونه نگرانی و یأس مسلمانان نسبت به آینده

اولمّا اصابکم مصیبه .. انّ الله علی کل شیء قدير

سؤال مسلمانان (اّتی هذا)، حکایت از این معنا دارد که چنین واقعه ای را هرگز انتظار نداشتند و عدم انتظار، طبعاً ناامیدی آدمی را در پی دارد که خداوند با بیان قدرت مطلقه خویش، از جمله نصرت آنان، در مقام زایل ساختن یأس مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - اعتقاد به مقدر بودن مرگ ، از میان برنده هراس و دلهره حضور در میدان نبرد

قالوا .. لو اطاعونا ما قتلوا قل فادرؤا عن انفسکم الموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - ایمان ، شرط ضایع نشدن پاداش عمل

انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین

آوردن اسم ظاهر «المؤمنین» به جای ضمیر، بیانگر این است که پاداش عملکرد مجاهدان مشروط به ایمان آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - توکل و اعتماد به خداوند ، زمینه جلب نعمت و فضل الهی

وقالوا حسبنا الله ونعم الوکیل . فانقلبوا بنعمه من الله وفضل

14 - ایمان به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اطاعت از آنان ، صبر و جهاد ، تقوا و احسان و توکل ، موجب رضایت کامل الهی و برخورداری از فضل بزرگ وی

المؤمنین . الذین استجابوا ... و اتبعوا رضوان الله و الله ذو فضل عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 16,17

16 - ترس از خدا و نترسیدن از دیگران ، لازمه ایمان است .

فلا تخافوهم و خافون ان کنتم مؤمنین

17 - شجاعت و شهامت در برابر دشمنان دین ، از نشانه های ایمان و ویژگی مؤمنان

فلا تخافوهم و خافون ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177

3 - ایمان به خداوند ، سرمایه سعادت بخش انسان

ص: 20

انّ الذّین اشتروا الکفر بالایمان .. لهم عذاب الیم

زیرا می فرماید برخی کفر را به بهای ایمان خریدند و از دست دادن این بها، موجب گرفتاری به عذاب است. لذا ایمان، سرمایه ای فرض شده که از دست دادن آن موجب عذاب دردناکی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 4,22

4 - ایمان ، موجب طهارت و پاکی و نفاق ، موجب پلیدی است .

ما کان الله لینذر المؤمنین علی ما انتم علیه حتّی یمیز الخبیث من الطّیب

22 - ایمان به خداوند و پیامبران ، موجب قرار گرفتن آدمی در زمره پاکان

حتّی یمیز الخبیث من الطّیب .. فامنوا بالله ورسله

بنابر اینکه جمله «فامنوا ..» ، متفرع بر جمله «حتّی یمیز ...» باشد ؛ یعنی حال که سنّت الهی بر جداسازی ناپاکان از پاکان اّمّت است، برای اینکه در زمره پاکان قرار گیرید، راهی جز ایمان واقعی به خدا و رسول نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 - 15

15 - ایمان ، زمینه مغفرت گناهان و پوشاندن اعمال ناروا از سوی خداوند

فامّنّا ربّنا فاغفر لنا ذنوبنا و کفرنا سیّئاتنا

تفریع جمله «اغفر» بر جمله «آمنا»، با کلمه «فا» می رساند که خردمندان پس از ایمان، خود را شایسته دعا و درخواست آمرزش می دیدند و پذیرش آن را انتظار داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 20

20 - ایمان ، زمینه تحقق نوید های الهی به خردمندان و رهایی از خواری و خذلان اخروی

فامّنّا ربّنا .. ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

با توجّه به اینکه «اتنا» عطف است بر «اغفر لنا»، در جمله «فامّنّا ربّنا فاغفر لنا»، معلوم می شود که خردمندان انتظار برآورده شدن دعا و

خواست خویش را، بر ایمانشان به ربوبیت خداوند مترتب ساختند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 21

21 - ایمان به خدا، قرآن، تورات، انجیل، فروتنی در برابر خدا و ارج نهادن به آیات الهی، ملاک ارزش انسان نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربهم

اضافه تشریفیه در «ربهم» بیانگر آن است که دارندگان صفات یاد شده، در پیشگاه خداوند دارای ارزشی والا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 200 - 16

ص: 21

16 - ایمان ، زمینه شکیبایی در برابر مشکلات و پایداری در مقابل دشمن و حفظ مرزها و رعایت تقواست .

يا ايّها الذّين امنوا اصبروا و صابروا و رابطوا و اتّقوا اللّٰه

مخاطب قرار دادن مسلمانان به وصف ایمان و آنگاه امر به شکیبایی و ... بیانگر آن است که ایمان زمینه تحقق مسائل مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 29 - 2

2 - ناسازگاری ایمان با تصرفات ناروا در اموال مردم

يا ايّها الذّين امنوا لا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 10

10 - ناسازگاری تکبر و فخرفروشی با ایمان به خدا و قیامت

لا يحبّ من كان مختالا فخوراً .. و الذّين ... و لا يؤمنون باللّٰه و لا باليوم الا

برداشت فوق بر این مبناست که «الذّين .. لا يؤمنون» عطف بر «الذّين يبخلون» و توصیفی برای «مختالا فخوراً» باشد. یعنی فخرفروشان و متکبران ایمان واقعی به خدا و قیامت ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 39 - 1

1 - ایمان به خدا و قیامت و انفاق ، هیچ خسارتی را برای آدمی در پی نخواهد داشت .

و ماذا عليهم لو امنوا باللّٰه و اليوم الاخر و انفقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 57 - 2

2 - ایمان و اعمال صالح ، دو شرط لازم برای ورود به بهشت

والذّين امنوا و عملوا الصّالحات سندخلهم جنّات تجري من تحتها الانهار

17 - ارجاع اختلافات و کشمکش ها به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) (قرآن و سنت) ، از نشانه های @ایمان به خدا و قیامت

فان تنازعتم .. ان کنتم تؤمنون بالله و الیوم الاخر

20 - اطاعت از خدا و رسول و اولوالامر ، نشانه ایمان واقعی به خدا و روز قیامت است .

اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر .. ان کنتم تؤمنون بالله و الیوم ال

بنابر اینکه جمله «ان کنتم»، شرط برای جمله «اطیعوا الله» نیز باشد.

24 - ایمان به خدا و قیامت ، پشتوانه اجرایی احکام اسلام و مایه پرهیز از نافرمانی خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

اطيعوا الله .. ان كنتم تؤمنون بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 60 - 5

5 - عمل ، نشانه ايمان و صحنه آزمون آن

الم تر الى الذين يزعمون .. يريدون ان يتحاكموا الى الطّاغوت وقد امروا ان يكفرو

خداوند بدان جهت ايمان گروهی از مسلمانان را ايمانی ادعایی و پنداری معرفی کرده است که در مرحله عمل به اقتضای ايمان نشان عمل نکردند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 65 - 8،11،12،14

8 - پذيرش حاکميت قضايی پیامبر (صلی الله عليه و آله) در مشاجرات و التزام قلبی به حکم آن حضرت ، از علایم ايمان

فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم ثم لا يجدوا في انفسهم حرجاً مم

11 - تسليم همه جانبه در برابر پیامبر (صلی الله عليه و آله) و احكام قضايی آن حضرت ، از علایم ايمان

فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك .. و يسلموا تسليماً

12 - تسليم همه جانبه در برابر احكام الهی ، از علایم ايمان

فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك .. و يسلموا تسليماً

تفریع جمله «فلا وربك» بر مطالب بیان شده در آیات پیشین (اطيعوا الله ..)، بیانگر این است که ملاک تسليم در برابر احكام قضايی پیامبر (صلی الله عليه و آله) پیروی کردن از فرامین خداوند است.

14 - تسليم در برابر احكام و داوری های حاکمان حق ، از علایم ايمان است . *

فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك .. و يسلموا تسليماً

چون امر قضاوت هميشگی و احكام قرآن جاودانی است و پیامبر (صلی الله عليه و آله) در همه ادوار حضور ندارد، بنابراین آيه مزبور شامل همه رهبران الهی و جانشینان بحق آن حضرت خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

26 - بروز حقیقت ایمان افراد و ظهور باطن آنان با آمدن حکم جهاد

فلما كتب عليهم القتال اذا فريق منهم يخشون الناس . . . وقالوا ربنا لم كتبت على

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - ناسازگاری ایمان با کشتن مؤمن از روی عمد

و ما كان لمؤمن ان يقتل مؤمناً الا خطأً

چون جمله «ما كان . . .»، جمله ای خبری است، دلالت می کند که مؤمن هرگز مؤمنی را از روی عمد نخواهد کشت. یعنی اگر مؤمنی کشته شد، معلوم می شود قاتل او ایمان نداشته است؛ هر چند اظهار ایمان کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 6, 1

1 - ایمان و عمل صالح ، تضمین کننده ورود به بهشت

و من يعمل من الصلحت . . . و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

6 - ایمان ، شرط باروری اعمال صالح آدمی و ورود وی به بهشت

و من يعمل من الصلحت . . . و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 127 - 24, 25

24 - اعتقاد انسان به علم الهی ، زمینه ساز رعایت حقوق زنان ، یتیمان و مستضعفان

و المستضعفين من الولدن . . . و ما تفعلوا من خير فإن الله كان به عليماً

25 - اعتقاد به آگاهی خداوند از اعمال خیر ، مشوق انسان به انجام آن نیکیها

و ما تفعلوا من خير فإن الله كان به عليماً

جمله «و ما تفعلوا . . .» به منظور ترغیب به اعمال خیر بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 131 - 20

20 - خداوند ، حمید و در خور ستایش است ، چه مردم ایمان آورند و یا کافر شوند .

ان اتقوا الله وإن تكفروا . . . و كان الله غنياً حميداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 134 - 3

3 - سعادت دنیا و آخرت ، در گرو ایمان و تقواست .

وصينا . . . من كان يريد ثواب الدنيا فعند الله ثواب الدنيا و الآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 135 - 5

5 - اجرای عدالت و شهادت به حق ، مقتضای ایمان است .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوْمِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلّٰهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 11

11 - اعتقاد به عزت و قدرت مطلقه الهی ، مانع گرایش به عزت و اقتدار موهوم کافران

أَيُّتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا

ص: 24

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 16

16 - مؤمنان در صورت رعایت لوازم ایمان ، هرگز تحت سلطه کفار قرار نخواهند گرفت .

و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا

التفات از خطابِ «بينکم»، به غیبت با آوردن عنوان «المؤمنين» برای اشاره به این معناست که اگر مسلمانان لوازم ایمان را رعایت کنند و مؤمن واقعی باشند، هرگز کافران بر آنان سلطه نخواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 144 - 3

3 - ایمان به خداوند ، ناسازگار با پذیرش دوستی و سرپرستی کافران

يأياها الذين ءامنوا لاتتخذوا الكافرين أولياء من دون المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 2

2 - ایمان به خدا و شکر نعمت های او ، موجب گرفتار نشدن انسان به عذاب دوزخ است .

ما يفعل الله بعذابكم إن شكرتم وءامنتم

مراد از عذاب به قرینه آیه 145 (فی الدرک الاسفل من النار)، آتش جهنم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 152 - 2,4,7

2 - ایمان به همه پیامبران و از بین بردن زمینه اختلافات مذهبی ، مورد دعوت و تأکید خداست .

و الذين ءامنوا بالله ورسله و لم يفرقوا بين أحد منهم

4 - کسانی که به تمامی پیامبران الهی ایمان دارند ، از مقام و کرامتی والا ، برخوردارند .

و الذين ءامنوا بالله ورسله و لم يفرقوا بين أحد منهم أولئك

اشاره به مؤمنان با کلمه «أولئك»، حکایت از مقام رفیع آنان دارد.

7 - اعتقاد به خدا و تمامی پیامبران ، موجب جلب غفران و رحمت الهی است .

و الذين ءامنوا بالله ورسوله .. و كان الله غفوراً رحيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 4،16

4 - نقش ایمان واقعی به ادیان گذشته در پذیرش قرآن و دیگر کتب آسمانی

و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

16 - ایمان به خدا و قیامت ، مستلزم ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، قرآن و دیگر کتب آسمانی

يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك .. و المؤمنون بالله و اليوم الآخر

ص: 25

کلمه «المؤمنون بالله» عطف بر «الراسخون» است و در نتیجه «یؤمنون بما انزل . . .» خیر برای «المؤمنون بالله» نیز می باشد. گفتنی است که لازمه ایمان به قرآن، ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و لذا در برداشت فوق ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 167 - 5

5 - رفتار های آدمی برخاسته از نگرش ها و باور های وی *

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ

برداشت فوق بر این اساس است که عطف «صدوا» بر «كفروا» از باب عطف سبب بر مسبب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 7,9

7 - ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و قرآن موجب خیر و سعادت بشریت

يَأْيُهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ . . . فَاْمَنُوا خَيْرًا لَكُمْ

برداشت فوق بر این اساس است که «خيراً» خبر برای فعل محذوف «يكن» باشد و تقدیر کلام چنین است «فامنوا ان تؤمنوا يكن خيراً لكم».

9 - بازگشت سود و زیان ایمان به خود انسان نه خداوند

فَاْمَنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَ إِن تَكْفُرُوا فَان لِّلَّ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَ الْاَرْضِ

جواب شرط «ان تكفروا» به قرینه «خيراً لكم» و نیز جمله «فان لله . . .» می تواند به این گونه باشد «يكن شراً لكم ولا يضر الله شيئاً».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 172 - 13

13 - علم و ایمان در قیامت و حضور در پیشگاه خداوند ، مانع از استکبار و بازماندن از عبادت خدا

لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ . . . وَ مَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنِ عِبَادَتِهِ وَ يَسْتَكْبِرْ فَمَسِيحُ شَرِّهِمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - هدایت به راه راست و رسیدن به خدا در گرو ایمان به خداوند و تمسک به وی

فاما الذین ءامنوا باللّٰه و اعتصموا به .. یهدیهم إلیه صراطاً مستقیماً

12 - تمسک به خدا در تمامی شؤون زندگی ، شرط باروری ایمان

فاما الذین ءامنوا باللّٰه .. و یهدیهم إلیه صراطاً مستقیماً

حذف متعلق اعتصام ظاهراً بیانگر اطلاق آن متعلق می باشد ; یعنی تمسک به خداوند در هر زمان و در همه چیز.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 7 - 15

ص: 26

15 - اعتقاد به علم همه جانبه الهی ، زمینه ساز تقوای پیشگی و پرهیز از نادیده گرفتن پیمان های الهی

و اذکروا نعمه الله علیکم و میثقه . . . و اتقوا الله ان الله علیم بذات الصدور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 11 - 11، 12

11 - تنها بر خداوند توکل کردن ، لازمه ایمان به اوست .

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

تکیه بر وصف ایمان در فرمان به توکل، بیانگر آن است که ایمان به خدا، مستلزم توکل بر اوست.

12 - ایمان ، تقوا و توکل ، زمینه جلب امداد های خداوند و خنثی شدن توطئه های دشمنان از جانب اوست . *

یأیها الذین ءامنوا اذکروا نعمت الله . . . و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 12 - 21، 22

21 - تکفیر (نادیده گرفتن) گناهان بنی اسرائیل و دخول آنان به بهشت در گرو اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و یاری آنان و

انفاق در راه خدا

لئن اقمتم الصلوه . . . و لادخلنکم جنت

22 - ایمان و انجام اعمال نیک ، موجب تکفیر (نادیده گرفتن) گناهان از جانب خداوند *

لئن اقمتم الصلوه . . . لا کفرن عنکم سیاتکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 14 - 3

3 - ادعای ایمان در پی دارنده مسؤولیت الهی

قالوا انا نصری اخذنا میثقهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - دستیابی اهل کتاب به راه های سلامت و رهایی آنان از گمراهی ها و قرار گرفتن آنان در صراط مستقیم ، در گرو ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ياهل الكتب قد جاءكم رسولنا .. يهديهم إلى صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

23 - تنها بر خداوند توکل داشتن ، پیامد ایمان واقعی و باور راستین به او

و علی الله فتوكلوا ان كنتم مؤمنین

تقدیم جار و مجرور (علی الله)، دلالت بر حصر می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 28 - 16

16 - ناسازگاری قتل با اعتقاد به ربوبیت خداوند بر جهان هستی

ما إنا .. انى اخاف الله رب العلمين

تعلیل اقدام نکردن به قتل به ترس از خدای رب العالمین، می رساند که ربوبیت خداوند بر جهان هستی چنین اقتضا می کند که انسانها باید در امنیت جانی بسر برند. بنابراین کسانی که مرتکب قتل می شوند، خود را به نوعی رودرروی ربوبیت خداوند قرار داده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 35 - 16، 13، 7، 2

2 - ایمان ، زمینه تحصیل تقوا

يأياها الذين ءامنوا اتقوا الله

7 - ایمان و تقوا ، زمینه یافتن راه نیل به مقام قرب خداوند

يأياها الذين ءامنوا اتقوا الله وابتغوا إليه الوسيله

تقديم ایمان و تقوا بر طلب وسیله، بیانگر این است که با ایمان و تقوا می توانید راه تقرب به خداوند را بیابید.

13 - ایمان ، ناسازگار با بی تقوایی ، ترک جهاد و بی اعتنایی به وسایل تقرب به خدا

يأياها الذين ءامنوا اتقوا الله وابتغوا إليه الوسيله و جهدوا في سبيله

16 - مؤمنان ، باید همواره نسبت به ثمردهی ایمان و عمل خویش در مرز بیم و امید باشند .

يأياها الذين ءامنوا اتقوا الله .. جهدوا في سبيله لعلكم تفلحون

کلمه «لعل» رسای به این حقیقت است که مؤمنان، هر چند مراحل تقوا و تقرب به خدا و جهاد را گذرانده باشند، نباید رستگاری و فلاح را برای خویش حتمی بشمارند و در نتیجه به عمل خویش مغرور شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 5

5- ایمان و تقوا و تقرب به خداوند و جهاد در راه او، راه نجات از عذاب قیامت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ .. لَهُمْ عَذَابُ الْيَمِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 51 - 4

4- ناسازگاری ایمان با ایجاد پیوند دوستی و مودت با یهود و نصارا

يا ايها الذين ءامنوا لاتتخذوا اليهود و النصرى أولياء

مخاطب قرار دادن مسلمانان با عنوان اهل ایمان و سپس نهی از ایجاد روابط دوستی با یهود و نصارا، گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 28

10 - سلامت دل و ایمان راسخ ، زمینه پرهیز از ستمگری و عصیان و موجب برخورداری از هدایت خاص الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. فترى الذين فى قلوبهم مرض يسرعون فيهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

14 - ایمان ، ناسازگار با فروتنی در برابر کافران

يَأْيُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مِن يَرْتَدَّ . . . اعزّه على الكفرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

13 - پذیرش ولایت و دوستی کافران و تمسخر کنندگان اسلام ، ناسازگار با ایمان و تقوا

و اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

14 - ایمان ، مستلزم تقوای پیشگی و پروا از خداوند

و اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

15 - فرمانبری از طغیانگران ، ناسازگار با ایمان به خدا و کتب آسمانی

هل تتقون منا الا ان ءامنا بالله . . . و عبد الطغوت

توصیف پیشینیان یهود و نصارا به بندگی و اطاعت طاغوت در پاسخ استهزای اهل کتاب نسبت به مؤمنان، حاکی از ناسازگاری ایمان به خدا با اطاعت طاغوت است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

1 - وعده حتمی خداوند به آمرزش تمامی گناهان گذشته اهل کتاب در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همه کتب آسمانی و پرهیز از گناهان

و لو ان اهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

با توجه به آیه 59 (هل تنقمون منا الا ان ءامنا بالله و ما انزل الينا و ما انزل من قبل) و نیز آیه 61 (و اذا جاءكم قالوا ءامنا)، معلوم می شود مراد از ایمان در «ءامنوا» ایمان به خدا، قرآن، همه کتب آسمانی و ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

3 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی و دامن گرفتن از گناه، موجب آمرزش گناهان گذشته آدمی

و لو ان اهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

متعلق «واتقوا» به قرینه «سیئاتهم» گناهان است، و مراد از «سیئاتهم» در «لكفرنا عنهم سيئاتهم» گناهان پیش از ایمان است.

7 - تأکید خداوند بر وارد ساختن اهل کتاب به بهشت پر نعمت در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تمامی کتب آسمانی و رعایت تقوا

ص: 29

و لو ان أهل الكتب . . . لادخلنهم جنت النعيم

8 - بهره مند شدن از نعمت های بهشتی در گرو ایمان و تقوا

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم و لادخلنهم جنت النعيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 69 - 10, 9, 8, 6, 1

1 - ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، شرط رهایی مسلمانان ، یهودیان ، صابئی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إنّ الذین ءامنوا و الذین هادوا و الصبئون و النصری . . . و لا هم یحزنون

«صابئی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصبئون» در این آیه - به قرینه وقوع آن بین «الذین ءامنوا و الذین هادوا» «و النصری»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

6 - لزوم همراهی ایمان با عمل صالح برای نیل به سعادت و آرامش

من ءامن . . . و عمل صلحاً فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

8 - تنها انتساب به ادیان الهی بدون ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، سعادت آفرین نخواهد بود .

إنّ الذین ءامنوا . . . من ءامن باللّه و الیوم الاخر و عمل صلحاً فلاخوف

با توجه به اینکه جمله «من ءامن . . .» خبر برای «الذین ءامنوا» است، تکرار ایمان در این دو فراز و نبود ضمیر در جمله خبری می رساند که سعادت، در گرو ایمان حقیقی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح می باشد و در این جهت میان منتسبان به ادیان آسمانی و غیر آنان تفاوتی وجود ندارد.

9 - ایمان به خدا و قیامت و پیشه نمودن عمل صالح ، پایه های سعادت و رستگاری امتهای

إنّ الذین ءامنوا . . . و الیوم الاخر و عمل صلحاً فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

10 - آرامش خاطر و ترس نداشتن از آینده ، در گرو ایمان به خدا و قیامت و عمل صالح

من ءامن باللّه و الیوم الاخر . . . فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - بنی اسرائیل در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن خود را به ولایت و دوستی کافران آلوده نمی ساختند .

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولياء

4 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ناسازگار با گزینش کافران برای دوستی و ولایت

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولياء

5 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی راه رسیدن به استقلال و رهایی از یوغ بندگی کافران

و لو كانوا يؤمنون . . . ما اتخذوهم أولياء

برداشت فوق بر این مبناست که ولی به معنای سرپرست باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - ایمان زمینه نیل به منزلت رفیع شاهدان

ءامننا فاکتبتنا مع الشهدین

کلمه «فاء» در «فاکتبتنا» رساننده برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 84 - 7

7 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) زمینه عروج به درجه صالحان

وما لنا لا نؤمن بالله وما جاءنا من الحق... یدخلنا ربنا مع القوم الصالحین

جمله «و نطمع...» می رساند که حتی پس از اعتراف به خدای یگانه نمی توان به همنشینان باصالحان یقین داشت بلکه ایمان مذکور تنها می تواند زمینه ساز نیل به درجه صالحان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 85 - 2، 11

2 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن عامل ورود به بهشت جاویدان

فائبهم الله بما قالوا جنت

11 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از استکبار و نیکوکاری مایه رسیدن به مقام محسنین است.

وانهم لا یتکبرون... و ذلک جزاء المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 87 - 16، 17

16 - ناسازگاری ایمان به تغییر احکام دین و تجاوز از حدود و قوانین الهی

یا ایها الذین ءامنوا لاتحرموا... و لاتعتدوا

17 - ناسازگاری ایمان با افراط و تفریط در بهره گیری از مواهب الهی در دنیا

یا ایها الذین ءامنوا لاتحرموا... و لاتعتدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 88 - 12

12 - تقوا و تعهد نسبت به حلال و حرام الهی ، لازمه ایمان به خداوند

و كلوا .. حلالاً طیباً و اتقوا الله الذی انتم به مؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 92 - 2

2 - اطاعت خدا و رسول او و پرهیز از نافرمانی ایشان ، لازمه ایمان

یا ایها الذین ءامنوا .. و اطیعوا الله و اطیعوا الرسول

مخاطب قرار دادن مسلمانان با عنوان «الذین ءامنوا» برای رساندن این معنی است که ایمان به خدا و رسول مستلزم اطاعت و

ص: 31

پیروی از آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 2,5,10,12,13,14,19,22

2 - استفاده مؤمنان نیک کردار از شراب و قمار پیش از حکم خداوند به حرمت آنها ، خالی از سرزنش و گناه

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

مراد از «ما» در «ما طعموا» شراب و درآمدهای حاصل از قمار بازی است بنابراین اراده شراب خواری و مصرف آن درآمدهای قمار از «طعام» - که تنها در مورد خوراکیها به کار برده می شود - میتواند از باب تغلیب باشد.

5 - مؤمنان دارای عمل صالح که شراب نوشیدند و از درآمد های قمار بهره جستند و زمان تحریم آن را درک نکردند - بر خلاف توهم گروهی از مسلمانان - اهل نجات و رستگاری هستند .

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا

در برخی از شأن نزولهای آمده که آیه «لیس علی الذین . . .» رد پندار آن گروه از مسلمانان است که پس از تصریح به حرمت قمار و شراب و پلید شمردن آنها، نسبت به فرجام مؤمنان صالح حتی شهیدان راه خدا که شرابی نوشیدند و از عوائد قمار بهره جستند، تشکیک می کردند و آنان را از زمره رستگاران نمی شمردند.

10 - ایمان ، عمل صالح ، تقوا و ایمان عامل رهایی از مؤاخذه بر کردار های ناروای گذشته

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و ءامنوا ثم اتقوا و احسنوا

12 - تقوا شرط شایستگی مؤمنان نیک کردار برای بخشایش گناهانشان

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جناح فیما طعموا إذا ما اتقوا

13 - تقوا زمینه شکوفایی ایمان آدمی و بهره مندی انسان از ایمان خویش

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . ثم اتقوا و ءامنوا

14 - ایمان ، عمل صالح ، تقوا و انجام کار های نیک به وجه احسن معیار ارزشگذاری بر انسان ها و نقد منزلت و شخصیت آنان

لیس علی الذین ءامنوا . . . ثم اتقوا و احسنوا

19 - محبوبیت آدمی در پیشگاه خداوند در گرو رعایت تقوا ، ایمان ، انجام اعمال صالح به وجه احسن آن

إذا ما اتقوا وءامنوا وعملوا الصلحت . . . واحسنوا و اللّٰه يحب المحسنين

22 - رشد و فلاح آدمی در پرتو ایمان ، عمل صالح ، تقوا و احسان

ليس على الذين ءامنوا . . . واحسنوا و اللّٰه يحب المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 103 - 10

10 - اعتقاد به خداوند کافی برای خارج ساختن آدمی از زمره کافران نخواهد بود .

ولكن الذين كفروا يفترون على الله الكذب

افترا بر خداوند مستلزم اعتقاد به وجود اوست، و جمله «ولكن الذين كفروا . . .» می رساند که بدعتگذاران با اینکه معتقد به خداوند می باشند، کافر هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 32

19 - باور به قیامت و بازگشت به خدا و حسابرسی کردار ها زمینه ساز مراقبت بر ایمان و پرهیز از عوامل گمراهی

علیکم انفسکم .. فینبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - تسلیم در برابر فرمان های الهی ، در گرو رسیدن به مراحل والاتر ایمان

و اذ اوحیت الی الحواریون .. قالوا ءامنا و اشهد باننا مسلمون

حواریون مؤمن تنها پس از تقویت ایمانشان بر اثر الهام الهی به مقام تسلیم رسیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حضرت مسیح (ع) با بیان ناسازگاری در خواست حواریون با ایمان و تقوا در صدد بازداشتن آنان از درخواست نزول مانده

قال اتقوا الله ان کنتم مؤمنین

11 - تردید در قدرت الهی ناسازگار با تقوا و ایمان

هل یستطیع ربک .. اتقوا الله ان کنتم مؤمنین

12 - ایمان به خداوند مستلزم تقوایبستگی و پرهیز از اندیشه های ناصواب درباره اوست

اتقوا الله ان کنتم مؤمنین

تردید حواریون در توانمندی خداوند که از جمله «هل یستطیع» استفاده می شود می تواند قرینه باشد بر اینکه مراد از ایمان در «ان کنتم مؤمنین» ایمان به خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - باور به رازقیت بی نظیر خداوند ، بازدارنده آدمی از بردن نیاز به درگاه دیگران

و ارزقنا و انت خیر الرزقین

جمله «و انت خیر الرزقین» اشاره به علت درخواست روزی از خداوند دارد یعنی چون می دانم تو بهترین رازق بندگان هستی از تو تقاضای روزی دارم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 120 - 2

2- باور به حاکمیت انحصاری خداوند بر هستی از میان برنده احتمال شایستگی غیر خدا برای الوهیت

لله ملک السموت و الارض و ما فیهن

جمله «لله ملک ..» می تواند تعلیلی برای یکتایی خداوند، شایستگی و بایستگی او برای پرستش و بی همتایی وی در الوهیت باشد.

ص: 33

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 5,7

5 - کسانی که ایمان آورند و کار شایسته انجام دهند، نه از آینده خویش بیمناک و نه بر گذشته خویش غمناک هستند.

فمن آمن وأصلح فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون

غالباً «خوف» در مورد ترس از آینده و «حزن» در مورد اندوه بر گذشته به کار می رود.

7 - ایمان به انبیا، همراه با شایسته ساختن عمل، زمینه سلامت، تعادل و بهداشت روانی

فمن آمن وأصلح فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون

اندوه و ترس از ویژگیهای افرادی است که از سلامت و بهداشت روانی برخوردار نیستند. چون خداوند زمینه دور ماندن از اندوه را در این آیات بیان فرموده است، مطلب فوق را می توان برداشت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 13

13 - ایمان و نیایش خالصانه به درگاه خداوند، سپاسگزاری است.

ولا تطرد الذين يدعون ربهم بالغدوة والعشي يريدون وجهه .. أليس الله بأعلم بما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 3,5,13,24

3 - ایمان به آیات خداوند موجب ارزشمندی آدمی در پیشگاه خداوند است.

وإذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

موظف شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سلام به مؤمنان، گویای مقام رفیع مؤمنان در پیشگاه خداوند است.

5 - خداوند، مؤمنان به آیات خود را در سلامت و امنیت واقعی قرار می دهد.

وإذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

سلام خداوند لفظ و کلام نیست، بلکه فعلی از افعال اوست که همان نزول سلامتی و امنیت از جانب اوست. راغب اصفهانی در این

مورد گوید: «السلامه التعری من الأفات الظاهره و الباطنه ... کل ذلك من الناس بالقول، و من اللّٰه تعالیٰ بالفعل».

13 - ایمان به آیات خداوند موجب جلب رحمت او می شود.

و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا .. کتب ربکم علی نفسه الرحمه

24 - ایمان شرط پذیرش توبه گنهکاران است.

إذا جاءک الذین یؤمنون .. من عمل منکم سوءاً بجهله ثم تاب من بعده

مرجع ضمیر در «من بعده»، «ایمان» می تواند باشد، که مرجعی معنوی است و از صدر آیه استفاده می شود. یعنی کسانی که در شرف ایمان هستند و از گناهان و تخلفات گذشته خود بیمناکند، در صورت توبه مسبوق به ایمان مورد عفو قرار خواهند گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 72 - 6

6 - باور به اینکه حشر آدمی تنها به سوی خداست، برانگیزاننده او به تسلیم در برابر خداوند و پروا از اوست.

و أمرنا لنسلم لرب .. و اتقوه و هو الذی إلیه تحشرون

ص: 34

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 6

6 - دستاورد ایمان افراد جامعه به دور از هر گونه ظلم و شرک، امنیت است. *

الذین ءامنوا و لم یلبسوا .. أولئک لهم الأمن

گر چه «ظلم» در این آیه، به قرینه آیات گذشته، به شرک تفسیر شده، ولی منافاتی با عمومیت مفاد «ظلم» و «الامن» ندارد. بنابراین جامعه ایمانی در صورت دوری از ظلم به امنیت همه جانبه خواهد رسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 118 - 6,9

6 - مؤمنان به آیات خداوند به احکام و قوانین او گردن می نهند.

فکلوا مما ذکر اسم الله علیه إن کنتم بآیته مؤمنین

9 - ایمان به آیات خداوند زمینه التزام عملی به احکام ابلاغ شده از جانب اوست.

فکلوا .. إن کنتم بآیته مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 2,3,6

2 - راهیابی به توحید و ایمان موجب حیات انسان می شود.

وإن أطمعتموهم إنکم لمشرکون. أو من کان میتا فأحیینه و جعلنا له نورا

چون در آیات پیشین سخن از شرک و توحید و ایمان و کفر به آیات الهی بود، قهراً مقایسه ای که در این آیه صورت گرفته بین این دو گروه است که یکی را مرده و دیگری را زنده دانسته است.

3 - ایمان، حیات است و مولد نور و کفر، مرگ است و تاریکی.

أو من کان میتا فأحیینه .. کمن مثله فی الظلمت

6 - نور ایمان، روشنگر خطوط و افکار مختلف جامعه برای مؤمنان است.

و جعلنا له نورا يمشى به فى الناس

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

5 - انعام - 6 - 127 - 9

9 - بهای بهشت و برخورداری از ولایت الهی، عمل در پرتو ایمان است.

لهم دارالسلام .. بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 17

17 - باور به رزاقیت خداوند، مانع کشتن فرزندان به سبب فقر و تهیدستی

ولا تقتلوا اولدکم من املق نحن نرزقکم و ایاهم

ص: 35

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 15

15 - ایمان به آیات الهی، علی رغم سابقه اعراض و تکذیب، موجب رهایی از عذاب الهی خواهد شد.

سنجری الذین یصدقون... بما کانوا یصدقون

«با» در «بما کانوا...» سببیه و «ما» مصدریه است. آمدن «کان» و مانند آن قبل از فعل مضارع دلالت بر استمرار معنای آن فعل دارد. لذا «سنجری... بما کانوا یصدقون» یعنی «آنان را به سبب اعراض مستمرشان به عذاب سوء کیفر می دهیم». بنابراین اگر کسانی پس از مدتی سرپیچی، آیات الهی را تصدیق کردند به عذاب گرفتار نخواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 162 - 9،10

9 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ربوبیت خدا بر تمام هستی، علت اخلاص کامل و همه جانبه او

إن صلاتی و نسکی... لله رب العلمین

توصیف «الله» به «رب العالمین» دلیل برداشت فوق است.

10 - باور به ربوبیت مطلق خداوند برانگیزنده انسان به اخلاص در عبادت و انجام همه امور برای او

إن صلاتی و نسکی... لله رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 3

3 - باور به ربوبیت خدا بر همه هستی، ایجاب کننده پذیرش ربوبیت او بر انسان

أغیر الله أبغی ربا و هورب کل شیء

جمله «و هورب کل شیء» به منزله علت برای نفی پذیرش ربوبیت غیر خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 2 - 3،9

3- باور به آسمانی بودن قرآن، از میان برنده هرگونه نگرانی از نارسائی آن برای هدایت مردم

فلا یکن فی صدرک حرج منه

توصیف قرآن به «آنزل» و سپس نهی از نگرانی درباره آن (منه)، ممکن است ناظر به این باشد که قرآن برای انذار و تذکر کافی است و از این ناحیه جایی برای نگرانی وجود ندارد.

9- ایمان، زمینه بهره‌وری و پندپذیری از قرآن

و ذکرى للمؤمنین

«ذکرى» اسم مصدر برای تذکیر است و از معانى تذکیر، موعظه کردن و انذار دادن است. (قاموس المحيط).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 11

ص: 36

11 - باور به خالقیت خداوند، مانع عصیان و تمرد نخواهد شد.

ما منعك ألا تسجد إذ أمرتك .. خلقتنی من نار و خلقته من طین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 27 - 18

18 - ایمان به خداوند و آیات او مانع ولایت و حاکمیت شیاطین بر انسان

إنا جعلنا .. للذین لا یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 32 - 11

11 - ایمان، عامل شایستگی انسان برای استفاده از نعمتهای خدا

قل من حرم .. أخرج لعباده و الطیبیت من الرزق قل هی للذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 42 - 2

2 - پیوستگی ایمان و عمل صالح، شرط باروری و ثمردهی هر یک

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. اولئک اصحاب الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 52 - 11

11 - تنها مؤمنان به قرآن بهره مند از هدایت ها و رحمت های بیکران آن هستند .

هدی و رحمه لقوم یؤمنون

با توجه به اینکه هدف از نزول قرآن هدایت مردم و دستیابی همگان به رحمت ویژه الهی است، به نظر می رسد «لقوم یؤمنون» اشاره به این حقیقت داشته باشد که تنها مؤمنان از هدایتها و رحمتهای ویژه بهره مند خواهند شد. گفتنی است مراد از «لقوم یؤمنون» به دلیل فراز قبل، مؤمنان به قرآن می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 53 - 10

10 - باور به تعالیم قرآن و انجام دستورات آن ، راه جلوگیری از تباه گشتن سرمایه عمر

قد خسروا أنفسهم

جمله «قد خسروا أنفسهم» در توصیف کسانی است که در دنیا قرآن را باور نکردند و به دستورات آن گردن نهادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 62 - 4

4 - اعتقاد راسخ نوح (ع) به ربوبیت خدا بر وی ، موجب استواریش در تبلیغ رسالت های الهی بود .

ص: 37

و لکنی رسول من رب العلمین. أبلغکم رسلت ربی

حضرت نوح(ع) برای اینکه اشاره به علت پایداریش بر ابلاغ رسالت کند، به جای آوردن ضمیر و گفتن «رسالاته»، «رسلت ربی» گفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 63 - 12

12 - پذیرش معارف دین و باور به اندرز های پیامبران ، زمینه ساز گرایش به تقوا و پرهیزگاری است .

لینذرکم ولتتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 12, 9

9 - ایمان به خدا و رسالت انبیا و رعایت تقوا ، اظهار تذلل به پیشگاه خداوند و خشوع در برابر اوست .

لعلهم یضرعون . . . و لو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا

در آیه 94 بیان شد که خداوند به منظور خضوع و خشوع مردم در برابر او، آنان را به سختیها گرفتار می سازد و در این آیه بیان می دارد که اگر همان جوامع ایمان می آوردند و تقواییش بودند، نه تنها به سختیها گرفتار نمی شدند، بلکه برکتهای آسمان و زمین آنان را فرامی گرفت. با توجه به این دو معنا معلوم می شود ایمان و تقوا مصداق بارز تضرع و خشوع در برابر خداوند است.

12 - ایمان و تقوای جوامع انسانی موجب رهایی آنان از عذاب های الهی است .

و لو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا . . . و لکن کذبوا فأخذنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 9

9 - نجات از شرک و پذیرش ربوبیت خداوند ، عامل بی پروایی ساحران مؤمن در برابر مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

در برداشت فوق جمله «إنا إلی ربنا منقلبون» توصیف تحولات عقیدتی ساحران و انقلاب درونی آنان گرفته شده است. در این صورت مراد از آن جمله، بازگشت به خدا با رها شدن از باورهای باطل و پذیرش ربوبیت وی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - اذعان به مالکیت خدا بر زمین و نفوذ مشیت او، زمینه ساز مقاومت در برابر دشمنان دین است .

استعینوا باللّٰه و اصبروا إنّ الارض لله یورثها من یشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - تصدیق آیات الهی و ایمان به روز قیامت از شرایط ارزشمندی اعمال نیک در پیشگاه خداوند است .

و الذین کذبوا بآیتنا و لقاء الآخره حبطت أعمالهم

ص: 38

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 153 - 4,5

4 - خداوند گناه آن گروه از بنی اسرائیل را که پس از گوساله پرستی توبه کرده و با ایمان به یکتایی خدا به پرستش او بازگشتند ، آمرزید و آنان را مشمول رحمت خویش قرار داد .

و الذین عملوا السيئات ثم تابوا من بعدها و ءامنوا

مصدق مورد نظر برای «الذین عملوا السيئات»، به دلیل آیات پیشین، گوساله پرستان بنی اسرائیل است. این آیه در حقیقت استثنایی برای آیه پیشین است.

5 - خداوند حتی گناه کسانی را که تصمیم بر کشتن انبیا داشته باشند ، به شرط توبه و ایمان ، خواهد بخشید .

و الذین عملوا السيئات . . . إن ربك من بعدها لغفور رحيم

از مصادیق مورد نظر برای «السیئات» به دلیل جمله «و کادوا یقتلوننی»، تصمیم بر کشتن هارون - که از پیامبران است - می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 156 - 14,15,19

14 - برخوردار شدن از رحمت خاص الهی در گرو ایمان به تمامی آیات خداست .

فسأکتبها للذین یتقون . . . و الذین هم بایتنا یؤمنون

15 - خداوند نویدبخش موسی (ع) به استجاب دعایش برای سعادت بنی اسرائیل در دنیا و آخرت ، به شرط رعایت تقوا ، پرداخت زکات و ایمان به همه آیات الهی

فسأکتبها للذین یتقون و یؤتون الزکوه و الذین هم بایتنا یؤمنون

19 - تقوایشگی ، پرداخت زکات و ایمان به آیات الهی ، شرط برخوردار شدن همراهان موسی در میعادگاه مناجات ، از مغفرت و رحمت خاص الهی بود .

فاغفرلنا و ارحمنا و أنت خیر الغفرین . . . فسأکتبها للذین یتقون

جمله «فسأکتبها . . .» پاسخی است به درخواستهای موسی (ع) و از جمله آنهاست تقاضای رحمت و مغفرت برای همراهان خویش در میعادگاه مناجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعتقاد به حاکمیت خداوند بر هستی ، از میان برنده هر گونه ناباوری نسبت به بعثت پیامبران

إني رسول الله .. الذي له ملك السموت والأرض

11 - باور به حاکمیت انحصاری خدا بر هستی ، زمینه ساز ایمان به نبود هیچ معبودی شایسته پرستش جز او

الذي له ملك السموت والأرض لا إله إلا هو

21 - نیل به هدایت در گرو ایمان به خدا ، پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروی از آن حضرت است .

فامنوا بالله ورسوله .. واتبعوه لعلکم تهتدون

22 - شناخت راه رستگاری و دستیابی به آن ، در گرو ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروی از اوست .

فامنوا باللّه ورسوله . . . واتبعوه لعلکم تهتدون

متعلق «تهتدون»، به قرینه «أولئک هم المفلحون» در آیه قبل، رستگاری است.

23 - ایمان به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، بدون پیروی از فرمان های آن حضرت هدایت آفرین نبوده و موجب رستگاری نخواهد شد .

فامنوا باللّه ورسوله . . . واتبعوه لعلکم تهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 10

10 - باور مصلحان یهود به ربوبیت خداوند بر بندگان ، وادارکننده ایشان به تلاش برای اصلاح جامعه و بازداري منحرفان از گناه و تجاوز

قالوا معذره إلی ربکم

برداشت فوق از آوردن اسم «رب» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 180 - 6

6 - باور به خداوندِ دارنده تمام کمالات و منزّه از هر نقص و عیب ، وادارکننده انسان به ستایش و پرستش اوست .

وللّه الأسماء الحسنی فادعوه بها

حرف «فاء» در «فادعوه» سببیه است و دلالت می کند که لزوم پرستش و خواندن خدا به این سبب است که او همه کمالات را دارد و از هر عیب منزّه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 200 - 6

6 - باور به شنوایی و آگاهی گسترده خداوند مایه التجا به او در برابر وسوسه گری های شیطان

فاستغذ باللّه إنه سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - باور به شنوایی و آگاهی خدا، زمینه ساز دور ماندن از وسوسه های شیطان و رهیدن از دام اوست .

تذکروا فإذا هم مبصرون

برداشت فوق مبتنی بر این است که متعلق «تذکروا»، به قرینه فراز قبل (إنه سمیع علیم)، شنوایی و آگاهی خداوند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 13

13 - اطاعت از خدا و رسول او، تلاش برای رفع اختلافات جامعه ایمانی و رعایت تقوا، لازمه ایمان به خدا و رسول اوست .

فاتقوا الله و أصلحوا .. و أطيعوا الله و رسوله إن كنتم مؤمنين

ص: 40

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 10، 7

7 - باور به توحید ربوبی و ادراکننده آدمی به توکل بر خدا و عدم اتکا به غیر او

و علی ربهم یتوکلون

کلمه «ربهم» علاوه بر بیان این معنا که مؤمنان واقعی، تنها خداوند را رب خویش می دانند، بیانگر علت توکل آنان نیز هست؛ یعنی چون تنها خداوند را رب خویش می دانند، فقط بر وی توکل می کنند.

10 - ایمان نیرومند و متکامل، پایه بنیادین توکل بر خدا

زادتهم ایمنا و علی ربهم یتوکلون

به نظر می رسد ترتیب ذکر در بیان ویژگیهای مؤمنان حاکی از ترتیب آنها در مرحله تحقق باشد. یعنی ایمان واقعی در مرحله نخست موجب خشیت دل از یاد خدا می شود و آنگاه با تلاوت آیات الهی ایمان افزون می گردد تا حدی که مؤمن واقعی باور می کند که جز خدا رب و مدبری ندارد و لذا تنها بر او توکل می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 3 - 1، 3

1 - اقامه نماز و انفاق از امکانات خدادادی، نمود بارز ایمان واقعی

إنما المؤمنون .. الذین یقیمون الصلوه و مما رزقنهم ینفقون

3 - باور به خدادادی بودن امکانات، هموار کننده انفاق و بخشیدن اموال در راه خدا

و مما رزقنهم ینفقون

هدف از جمله «رزقنهم» - علاوه بر بیان این حقیقت که داراییهای انسان عطای خداوند است - تسهیل امر انفاق نیز می باشد. یعنی داراییها را خداوند در اختیار شما قرار داده است و بنابراین شایسته نیست از انفاق کردن آنها دریغ کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 4 - 5

5 - ایمان و عمل در رساندن آدمی به پاداش های والای الهی مکمل یکدیگرند .

لهم درجت عند ربهم و مغفره و رزق كريم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 15 - 3

3 - جهاد و نبرد اهل ايمان همواره بر اساس ايمان و عقیده است .

يأيتها الذين ءامنوا إذا لقيتم الذين كفروا

قيد «الذين كفروا» به جای مثلا «عدوكم»، بیانگر این نکته است که درگیری اهل ايمان ریشه در کشورگشایی و مانند آن ندارد، بلکه عقاید آنان مایه جهاد آنان و یا هجوم دشمنان به سوی ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 18 - 3

ص: 41

3 - خداوند همواره پشتیبان اهل ایمان و یاور آنان در رویارویی با مشرکان ستیزه جو

ذکر

بدان احتمال که «ذکر» اشاره باشد به یاری اهل ایمان و امداد آنان از سوی خداوند در موقعیتهایی همانند موقعیت بدر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 19 - 8

8 - نیروهای شرک و کفر هر چند فراوان باشند ، توان شکست اهل ایمان را ندارند .

و لن تغنی عنکم فتتکم شیئا و لو کثرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 24 - 4

4 - ایمان واقعی مستلزم اجابت دعوت خدا و رسول

یأیها الذین ءامنوا استجیبوا لله و للرسول

مخاطب قرار دادن مسلمانان با وصف ایمان و سپس فرمان به اجابت خدا و پیامبر(صلی الله علیه و آله) می تواند ناظر به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 28 - 8

8 - باور به پاداش های عظیم الهی ، زمینه پابندی به ارزش ها و گذشت از منافع مادی برای دین و دینداری

لاتخونوا الله . . . و اعلموا . . . و أن الله عنده أجر عظیم

هدف از بیان پاداش دهی خداوند پس از تکالیف یاد شده، ایجاد زمینه پابندی به آن تکالیف است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 33 - 8

8 - از موانع نزول عذاب استیصال بر امت های گنهگار و کافر ، علم خداوند به ایمان آوردن آنان در آینده است .

و ما كان الله معذبهم وهم يستغفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 42 - 15

15 - ایمان مبتنی بر دلایل روشن ، دارای ارزش و مایه حیات

و یحیی من حی عن بینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 2،8

2 - حضور مؤمنان واقعی در کارزار بدر ، در مقابل دشمنی به مراتب قویتر ، برخاسته از پابندی آنان به اسلام ، حتی در دیدگاه منافقان و

سست ایمانها

ص: 42

إذ يقول المنفقون . . . غر هؤلاء دينهم

«غر هؤلاء دينهم» که سخن منافقان و سست ایمانهاست، بیانگر این است که آنان نیز حضور مؤمنان در کارزار بدر برخاسته از اندیشه دینی ایشان می دانستند.

8 - باور و ایمان به شکست ناپذیری و حکیم بودن خداوند ، زمینه ساز توکل و اتکا بر وی

و من يتوكل على الله فإن الله عزيز حكيم

آوردن جمله «فان الله . . .» به جای جواب شرط و یادآوری عزت و حکمت مطلق الهی، اهدافی را تعقیب می کند که از جمله آنها ایجاد روح توکل در مؤمنان به خداوند است. یعنی اگر خداوند را عزیز و حکیم بدانید بر او توکل خواهید کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 52 - 9

9 - باور به توانمندی خدا و شدت کیفر های وی زمینه ساز پرهیز آدمی از کفرورزی و ارتکاب گناه

فأخذهم الله بذنوبهم إن الله قوي شديد العقاب

هدف از توصیف خداوند با جمله «إن الله . . .» پس از بیان مؤاخذه کفرپیشگان گنهکار این است که انسانها با باور به نیرومندی خدا و شدید العقاب بودن وی، از مخالفت با وی بپرهیزند و رو به کفر و گناه نیاورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 61 - 10

10 - ایمان به شنوایی مطلق و علم فراگیر خدا ، در پی دارنده توکل آدمی بر او

إنه هو السميع العليم

جمله «إنه . . .» تعلیلی است برای لزوم توکل بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 10

10 - درک معارف الهی (توحید ، معاد و . . .) و ایمان به آنها ، عاملی اساسی در ایجاد توان فوق العاده در رزمندگان مؤمن

بأنهم قوم لا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 70 - 11

11 - کفرپیشگان اگر ایمان آورند ، حتی در صورتی که علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) جنگیده باشند ، مشمول رحمت و مغفرت الهی خواهند شد .

إن يعلم الله . . . يغفر لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 8

8 - ایمان ، هجرت ، جهاد ، یاری کردن مؤمنان و دین خدا ، زمینه بهره مند شدن از مغفرت و روزی باکرامت خداوند .

ص: 43

و الذین ءامنوا و هاجروا .. لهم مغفره و رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 3, 2, 1

1 - خداوند از انصار و مهاجران نخستین خواست تا کسانی را که در آینده ایمان می آورند و هجرت می کنند و به جهاد می پردازند ، از خود بدانند و حقوق ولایت را درباره آنان رعایت کنند .

و الذین ءامنوا من بعد و هاجروا و جهدوا معکم فأولئک منکم

مخاطبان آیه، انصار و مهاجران نخستین هستند. مضاف إليه کلمه «بعد»، کلمه «ایمانکم» و یا «الهجره الاولى» است. جمله «فأولئک منکم» اشاره به این دارد که تمام قوانین و حقایقی که درباره انصار و مهاجران نخستین بیان شده درباره آنان نیز عیناً وجود دارد.

2 - کسانی که در آینده ایمان آورند ، هجرت کنند و در صف مجاهدان به جهاد پردازند ، همانند مؤمنان و مهاجران نخستین ، مؤمنانی حقیقی و راستین هستند .

أولئک هم المؤمنون حقاً .. و الذین ءامنوا من بعد ... فأولئک منکم

3 - کسانی که پس از مؤمنان و مهاجران نخستین ایمان آورند ، همانند مؤمنان نخستین از مغفرت خدا و روزی های با کرامت او بهره مند خواهند شد .

لهم مغفره و رزق کریم. و الذین ءامنوا من بعد ... فأولئک منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 1

1 - مردم ، نباید خود را به صرف داشتن ایمان ، از آزمون الهی معاف بپندارند .

أم حسبتم أن تتركوا و لما يعلم الله الذین جهدوا منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 8

8 - ایمان ، هجرت و جهاد در راه خدا با مال و جان ، عوامل اصلی دستیابی انسان به سعادت و تضمین کننده آن

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. أولئک هم الفائزون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 21 - 4

4 - بهره مندی از رضوان الهی (رضایت مندی خدا) ره آورد ایمان ، هجرت و جهاد

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . یشرهم ربهم برحمة . . . و رضون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 13

13 - ایمان واقعی ، مستلزم تلاش برای جلب رضایت خدا و رسولش

ص: 44

و الله ورسوله أحق أن يرضوه إن كانوا مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 3

3 - ایمان ، مایه پیدایش روح دوستی در میان اهل ایمان

و المؤمنون و المؤمنات بعضهم أولياء بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 11

11 - ایمان همراه با عمل نیک ، شرط دستیابی انسان به نعمت های جاودان بهشت و رستگاری عظیم

وعد الله المؤمنين و المؤمنات .. الفوز العظيم

مراد از «المؤمنين و المؤمنات»، با توجه به آیه پیش، زنان و مردان مؤمنی هستند که اهل عمل صالحند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 14، 10، 7

7 - جهاد با مال و جان ، لازمه ایمان راستین

لكن الرسول و الذين ءامنوا معه جهدوا بأموالهم و أنفسهم

برداشت فوق با توجه به این است که خداوند، مؤمنان را بدان جهت که جهاد کرده اند تحسین کرده و منافقان را بدان جهت که از جهاد گریخته اند مورد سرزنش قرار داده است.

10 - ایمان و جهاد ، تضمین کننده همه خیر ها و ارزش ها برای انسان

ءامنوا معه جهدوا ... و أولئك لهم الخیرت

14 - رستگاری و کامیابی واقعی در پرتو ایمان و جهاد است نه در سایه عافیت طلبی و ترک جهاد

رضوا بأن يكونوا مع الخوئف ... لكن الرسول ... جهدوا ... و أولئك هم المفلحون

«فلاح» به معنای دستیابی به کمال مطلوب است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 4,6

4 - ایمان ، شرط تأثیر ایثار های مالی و جانی انسان در دستیابی به بهشت

إن الله اشترى من المؤمنين أنفسهم وأموالهم بأن لهم الجنة

قید «من المؤمنین» اشعار دارد به اینکه تنها انسانهای مؤمن در این معامله شرکت دارند.

6 - ایمان راستین ، مستلزم ایثار جان و مال در راه خدا

إن الله اشترى من المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 3

ص: 45

3 - ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مستلزم رعایت تقوای الهی است .

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 23

23 - ایمان و آگاهی به پاداش الهی ، زمینه عدم تخلف از وظایف دشوار دینی

ذلك بأنهم لا يصيبهم ظمأ و... إن الله لا يضيع أجر المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 123 - 4

4 - ایمان ، مستلزم عمل و مبارزه با کفرپیشگان

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَتَلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 6

6 - نقش اساسی و محوری ایمان ، در مقایسه با عمل و رفتار آدمی ، در هدایت و سعادت وی

يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ

خداوند فرمود: «کسانی را که دارای ایمان و عمل صالح هستند به سوی بهشت هدایت خواهد کرد.» آن گاه علت و سبب هدایت را ایمان آنان ذکر فرمود؛ با آنکه اینان دو ویژگی ایمان و عمل صالح را با هم دارا هستند. این، حکایت از آن دارد که ایمان اصل و محور بوده و عمل در مرتبه دوم قرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 63 - 6

6 - ایمان و تقوای پیشگی ، موجب رفع اندوه و ترس انسان است .

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 3,9

3 - ایمان و تقوایشگی ، زمینه ساز برخورداری از بشارت های دنیوی و اخروی خداوند است .

الذین ءامنوا و كانوا یتقون. لهم البشرى فی الحیوه الدنیا و فی الآخره

9 - ایمان و تقوایشگی ، زمینه ساز رسیدن به رستگاری و کامیابی در دنیا و آخرت است .

الذین ءامنوا و كانوا یتقون. لهم البشرى فی الحیوه الدنیا و فی الآخره... ذلک هوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 6

ص: 46

6- توکل بر خداوند ، لازمه ایمان و تسلیم است .

إن كنتم ءامنتم بالله فعليه توكلوا إن كنتم مسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 87 - 12، 9

9- ایمان و اقامه نماز ، زمینه ساز نجات بنی اسرائیل از سلطه فرعون بود .

ربنا لا تجعلنا فتنة للقوم الظالمين. و نجنا برحمتك ... و أقيموا الصلوه و بشر المؤمن

12- ایمان و اقامه نماز ، در رهایی از فتنه گری ستمگران ، نقشی بسزا دارد .

و نجنا برحمتك من القوم الكافرين . . . و أقيموا الصلوه و بشر المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 98 - 11

11- ایمان به موقع قوم یونس موجب شد که آنان تا پایان عمر ، همراه با برخورداری از مواهب دنیوی ، به زندگی خویش ادامه دهند .

إلا قوم یونس لما ءامنوا كشفنا عنهم عذاب الخزی . . . و متعنهم إلى حین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 100 - 8

8- ایمان ، مایه طهارت مؤمنان و پاکیزه کننده آنان از هرگونه رجس و پلیدی است .

و ما كان لنفس أن تؤمن . . . و يجعل الرجس على الذين لا یعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 103 - 3

3- ایمان ، وسیله نجات از عذاب استیصال است .

ثم نجی رسلنا و الذین ءامنوا كذلك حقاً علينا ننج المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- پرستش خدا، بیزاری از شرک، پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استغفار از گناهان، مقدمه هایی لازم برای حرکت به سوی خدا و تقرب به درگاه او

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ . . . وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ

ظاهر این است که «توبوا إليه» عطف به همه جمله های سابق «أَلَّا تَعْبُدُوا . . .»، «إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ ...» و «أَنْ اسْتَغْفِرُوا ...» است.

7- یکتاپرستی، پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، استغفار از شرک و گناه و حرکت به سوی خدا، موجب جلب عنایت خدا و دستیابی به معیشتی نیکو در دنیا است.

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ . . . وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ يَمْتَعِكُمْ مَتَعًا حَسَنًا

12- برخوردار شدن از پاداش های الهی در آخرت ، منوط به یکتاپرستی ، پرهیز از شرک ، پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استغفار از گناهان است .

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ . . . يَوْمَ تَكُلُّ كُلُّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ

استفاده برداشت فوق از آیه ، بر اساس این احتمال است که: جمله «يَوْمَ . . .» بیانگر پاداش اخروی باشد. وجود «إلى أجل» در جمله قبل و نبود آن در این جمله ، می تواند مؤید این احتمال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 4 - 3,6

3- باور و توجه انسان ها به اینکه « رجوعشان تنها به سوی خداست » آنان را از پرستش غیر او ترسان و به یکتاپرستی وامی دارد .

فإني أخاف عليكم عذاب يوم كبير. إلى الله مرجعكم

جمله «إلى الله مرجعكم» به منزله تعلیلی است برای «وإن تولّوا فإني أخاف . . .»؛ یعنی، علت نگرانی پیامبر برای مشرکان، این است که آنان به خدا باز می گردند و به خاطر شرکشان عذاب می شوند. بنابراین هر کس این حقیقت را بپذیرد که بازگشت او تنها به خداست، هرگز به غیر او نمی گردد و به شرک روی نمی آورد.

6- توجه و باور به قدرت مطلق خدا ، زداینده هرگونه شبهه درباره معاد و برپایی قیامت

إلى الله مرجعكم و هو على كل شيء قدير

هدف از بیان قدرت خداوند ، پس از طرح مسأله معاد و روز قیامت ، این است که انسانها را متوجه قدرت همه جانبه خدا کند تا مبادا در تحقق یافتن قیامت - که پذیرش آن برای نوع انسانها مشکل است - تردید کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 12,20

12- ایمان به خدا و تقرب به درگاه او ، عامل پیوند انبیا با پیروان خود

و ما أنا بطارد الذين ءامنوا إنهم ملقوا ربهم

20- یکتاپرستی و ایمان به پیامبران ، ملاک ارزش و نشانه علم و آگاهی است .

و ما أنا بطارد الذين ءامنوا . . . و لكنني أرىكم قومًا تجهلون

برداشت فوق ، مبتنی بر این احتمال است که «تجهلون» به منزله فعل لازم باشد و مفعولی برای آن در نظر گرفته نشود. براین اساس «أراکم

...» یعنی ، می دانم که شما کفرپیشگان ، مردمی نادان و ناآگاه هستید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 46 - 12

12- ایمان و اعمال صالح ، محور اساسی پیوند و ارتباط پیامبران با انسانهاست .

إنه ليس من أهلک إنه عمل غیر صلح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 13

ص: 48

13- توجه و باور به پیروزی اهل تقوا، زمینه ساز پیشه ساختن صبر و مقاومت در برابر مشکلات راه تقوا و ایمان

فاصبر إن العقبه للمتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 7

7- باور به حاکمیت خداوند بر موجودات و توجه به ربوبیت او بر انسانها، ایجاد کننده روحیه توکل در آنان است .

إني توكلت على الله ربي وربكم ما من دابة إلا هو آخذ بناصيتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 15

15- پذیرش ربوبیت خدا و پیروی از برنامه های پیامبران، مانع از حاکمیت و سلطه ستمگران و سرکشان *

و تلك عاد جحدوا بأيت ربهم .. واتبعوا أمر كل جبار عنيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 61 - 21

21- باور به انحصار خالقیت به خداوند، وادار کننده انسان به پرستش او و پرهیز از شرک و دوری از گناه و استغفار از گناهان گذشته است

هو أنشأكم من الأرض .. فاستغفروه

برداشت فوق، از حرف «فاء» که جمله «استغفروه ..» را بر «هو أنشأكم ...» تفریع کرده است به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 86 - 5

5- خیر و سعادت امتهای، در ایمان و باور به معارف الهی و عمل به احکام دین است .

بقیت الله خیر لکم

برخی از مفسران مراد از «بقیت الله» را اطاعت از خدا و برخی مقصود از آن را احکام و معارف دانسته اند. برداشت فوق، براساس این

نظریه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 107 - 12

12- باور و توجه به قدرت و حاکمیت مطلق خداوند ، موجب پذیرش ربوبیت او بر انسان و سایر هستی است .

إلا ما شاء ربك إن ربك فعال لما يريد

برداشت فوق ، با توجه به کلمه «رب» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 10

ص: 49

10- توجه به قضاوت و داوری خداوند در قیامت و باور به پاداش و مجازات در آن سرا، آدمی را به استقامت در راه دین وامی دارد .

لقضی بینهم . . . إن کلاً لما لیوفینهم أعمالهم . . . فاستقم كما أمرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 4

4- اعمال و عقاید مؤمنان ، موجب دستیابی آنان به فرجامی نیک خواهد شد .

إنا عملون . . . إنا منتظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 123 - 7,8,14

7- باور به انحصار مالکیت خداوند بر غیب هستی ، وادار کننده آدمی به پرستش خدا و توکل بر او

و لله غیب السموت و الأرض . . . فاعبده و توکل علیه

جمله «اعبده و توکل علیه» بر دو جمله «لله غیب السماوات و الأرض» و «إلیه یرجع الأمر کله» تفریع شده است. برداشت فوق ، ناظر به ارتباط آن با جمله نخست است.

8- باور به بازگشت همه امور به خدا و منشأ بودن او برای همه کارها ، آدمی را به عبادت وی و توکل کردن بر او ، وامی دارد .

و إلیه یرجع الأمر کله فاعبده و توکل علیه

در برداشت فوق جمله «اعبده و توکل علیه» در ارتباط با «إلیه یرجع . . .» معنا شده است.

14- باور و توجه آدمی به آگاهی خداوند از کردارها ، زمینه ساز روی آوردن به پرستش او و سپردن امور خویش به اوست .

فاعبده و توکل علیه و ما ربک بغفل عما تعملون

از هدفهای یادآوری نظارت خدا بر اعمال انسانها ، پس از توصیه به عبادت و توکل ، ترغیب آنان به پرستش و توکل کردن بر اوست؛ یعنی ، آن گاه که آدمی به آگاهی خدا و عدم غفلت او باور کرد ، به توصیه های او روی می آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 26

26- باور به ربوبیت خدا و توجه به احسان ها و نعمت های او، زمینه ساز پرهیز از گناهان است .

معاذ الله إنه ربی أحسن مشوای

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 37 - 22، 15، 14

14- پیروی نکردن یوسف (ع) از آیین مصریان و ایمانش به خدا و آخرت، موجب دستیابی او به علم غیب و دانش تعبیر رؤیا شد .

ذلکما مما علمنی ربی إنی ترکت مله قوم لایؤمنون

جمله «إنی ترکت . . .» تعلیل برای «علمنی ربی» می باشد؛ یعنی، خداوند به خاطر اینکه من آیین کافران را وانهادم و پیروی نکردم، چنین علمی را به من آموخت.

15- یوسف (ع)، با بیان نقش ایمان به خدا و آخرت در دستیابی او به دانش های ویژه، درصدد گرایش دادن هم بندگان خویش

ص: 50

به آیین الهی بود .

مما علمنی ربی اِنی ترکت ملّه قوم . . هم کفرون

22- ایمان به خدا و آخرت و اعراض از کفر حاکم بر جامعه ، زمینه ساز پدید آمدن علم و بصیرتی ویژه در آدمی

ذلکما مما علمنی ربی اِنی ترکت ملّه قوم . . هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 8

8- یوسف (ع) به دلیل باور به ربوبیت و تدبیر الهی ، رحمت او را مایه ترک گناهان و بدی ها دانست و خود را ستایش نکرد .

و ما أُبرِّءُ نفسی اِن النفس لا مآره بالسوء الا ما رحم ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 67 - 17

17- باور به حاکمیت انحصاری خدا بر هستی ، موجب توکل بر خدا و اتکا نکردن به غیر اوست .

اِن الحکم الا لله علیه توکلت و علیه فلیتوکل المتوکلون

تفریع «علیه فلیتوکل» به وسیله «فاء» بر «اِن الحکم الا لله» گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 83 - 20،21،22،24،26

20- اعتقاد و باور یعقوب (ع) به علم و حکمت الهی ، موجب اتکا و امید آن حضرت به یاری خداوند بود .

عسی الله اَن یأتینی بهم جمیعاً اِنَّه هو العلیم الحکیم

جمله «اِنَّه هو . .» تعلیل برای «عسی الله ...» می باشد.

21- باور به علم خدا و حکیمانه بودن افعال او ، زمینه ساز امید و اتکا به اوست .

عسی الله اَن یأتینی بهم جمیعاً اِنَّه هو العلیم الحکیم

22- باور و توجه به انحصار علم و حکمت در خداوند ، زمینه ساز قطع امید از غیر اوست .

عسی الله أن یأتینی بهم جمیعاً إنه هو العلیم الحکیم

هر چند جمله «عسی الله . . .» حاوی حصر نیست، ولی می توان گفت حصری که از تعلیل (إنه هو . . .) استفاده می شود به آن جمله نیز سرایت می کند. بنابراین مفاد (عسی الله . . .) چنین می شود: من تنها به خدا امید دارم و به غیر او امیدی ندارم؛ زیرا تنها او دانا و حکیم مطلق است.

24- باور یعقوب (ع) به علم و حکمت خداوند، موجب بهره مندی وی از صبر و شکیبایی بود.

فصبر جمیل . . . إنه هو العلیم الحکیم

جمله «إنه هو . . .» علاوه بر اینکه تعلیل برای «عسی الله . . .» است می تواند بیان علت برای «فصبر جمیل» نیز باشد. برداشت فوق، ناظر به این احتمال است.

26- باور و توجه به عالمانه و حکیمانه بودن افعال الهی، آدمی را به صبر و شکیبایی در تنگناها و حوادث دشوار، وامی دارد.

فصبر جمیل . . . إنه هو العلیم الحکیم

ص: 51

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 87 - 8

8- ضرورت دل بستن به یاری خدا و رحمت او برای رفع مشکلات و تحقق خواسته ها

و لا تأیسوا من روح الله إنه لا یأیس من روح الله إلا القوم الکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 108 - 3

3- توحید خالص و پیراسته از هر گونه شرک ، ایمان به قرآن و وحی ، راه رسیدن به خداست .

و ما اکثر الناس و لو حرصت بمؤمنین . . . و ما یؤمن اکثرهم بالله إلا وهم مشرکون .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 8

8- باور به ربوبیت خدا بر انسان ها ، وادار کننده انسان به پذیرش قیامت و زنده شدن مردگان برای حضور در صحنه آخرت

أولئک الذین کفروا بربههم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 3

3- پیامبر (صلی الله علیه و آله) فراخوان مردم به ایمان و ترک کفر برای دستیابی به رحمت و سعادت دنیا و آخرت

یستعجلونک بالسیئه قبل الحسنه

«ال» در «الحسنه» عهد ذهنی است و اشاره به نویدهایی دارد که پیامبر(صلی الله علیه و آله) به اهل ایمان ابلاغ می کرد و به قرینه مقابله آن با «السیئه» دوری از عذاب دنیا و آخرت و رسیدن به آسایش و سعادت در دنیا و آخرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 3

3- باور به نقش خدا در جهان آفرینش و علم همه جانبه او و فرمانبری همگان از وی ، آدمی را به پذیرش ربوبیت مطلق او بر جهان هستی

هدایت می کند .

الله يعلم .. هو الذی یریکم البرق ... لله یسجد ... قل من رب السموت و الأرض

بیان ربوبیت خدا بر هستی با طرح سؤال از مشرکان، پس از آیاتی که صفات و ویژگیهای خداوند را مطرح کرد، می رساند که مضمون آیه مورد بحث به منزله نتیجه ای برای آیات گذشته است؛ یعنی، آگاهی همه جانبه خدا (الله يعلم ..)، دخل و تصرف او در هستی (هو الذی یریکم ...) و خضوع همگان در برابر او (لله یسجد ...) هر اندیشمندی را به این نتیجه می رساند که: اوست رب و مالک همه هستی و غیر او ربوبیتی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 3

3- باور به ربوبیت خدا و توجه به آن، زمینه ساز پذیرش دعوت اوست .

ص: 52

لذین استجابوا لرّبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 21 - 4

4- باور به ربوبیت خداوند و توجه به آن ، زمینه ساز خشیت آدمی از اوست .

یخشون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 22 - 8

8- باور به خدادادی بودن امکانات و داراییها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان است .

الذین .. أنفقوا مما رزقنهم

هدف از یادآوری این حقیقت که داراییها خدادادی است ، آسان کردن امر انفاق و ایجاد روحیه انفاق گری در انسان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 3

3- تأثیر ایمان در سعادت دنیا و آخرت آدمی ، در گرو همراهی آن با اعمال صالح است .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت طوبی لهم و حسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 12،15

12- باور و توجه به ربوبیت خدا وادار کننده آدمی به پرستش او

هوربی لا إله إلاّ هو

15- باور به ربوبیت خدا و یکتایی او ، گرایش دهنده آدمی به توحید در توکل

هوربی لا إله إلاّ هو علیه توکلت

جمله «علیه توکلت» به منزله نتیجه ای است برای اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او که از «هوربی» و «لا إله إلاّ هو» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 31 - 9

9- باور به وابستگی هدایت مردم به مشیت خدا نه به ارائه معجزات ، زایل کننده توقع مؤمنان بر نشان دادن معجزه به کفرپیشگان

أفلم يأیئس الذین ءامنوا أن لو یشاء الله لهدی الناس جمیعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 10 - 13، 10

10- خداوند ، فراخوان مردم به ایمان ، برای آمرزش برخی از گناهانشان و به تأخیر انداختن أجل آنان تا مدت معین

ص: 53

يدعوكم ليغفر لكم من ذنوبكم و يؤخركم إلى أجل مسمى

13- ايمان به خدا، از عوامل آمزش برخی از گناهان و موجب ادامه زندگى تا اجل طبيعى

يدعوكم ليغفر لكم . . . و يؤخركم إلى أجل مسمى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - ابراهيم - 14 - 11 - 14

14- ايمان به خداوند مقتضى توكل بر اوست .

و على الله فليتوكل المؤمنون

ذكر اسم فاعل وصفى (مؤمنون) در جمله «و على الله فليتوكل المؤمنون» به جای «و على الله فليتوكل» و التفات از تكلم به غيبت، مى تواند اشاره به نکته ياد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - ابراهيم - 14 - 27 - 2

2- ايمان، عامل آرامش و استواری روح و ثبات قدمی انسان در زندگى و موجب رفع هرگونه تزلزل، اضطراب و نگرانی است .

الذين ءامنوا بالقول الثابت فى الحيوه الدنيا و فى الآخره

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - ابراهيم - 14 - 52 - 4

4- انسان من های ايمان، مواجه با خطر ها، آسیب ها و دشواری های علاج ناپذير است . *

هذا بلغ للناس و لينذروا به

از اينكه خداوند، قرآن را وسيله انذار و اخطار قرار داد به دست مى آيد كه بر سر راه انسانها خطرها و آسيبهاي بسيارى وجود دارد كه قرآن به آنان اخطار و انذار مى كند و اگر انسان از رهنمودهاي قرآن بهره نگیرد و به آن ايمان نياورد گرفتار آنها خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - حجر - 15 - 77 - 2

2- ایمان و روح حق پذیری، زمینه ساز شناخت صحیح آیات الهی و حوادث تاریخی و بهره گیری از آنهاست.

إن فی ذلک لآیه للمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 97 - 1, 3, 4, 5

1- ارزش عمل صالح در پیشگاه خداوند، مشروط به ایمان است.

من عمل صالحًا .. و هو مؤمن

3- دستیابی انسان به زندگی پاکیزه و خوشایند، در گرو عمل صالح ناشی از ایمان است.

من عمل صالحًا .. و هو مؤمن فلنحییته حیوه طیبه

4- ایمان و عمل صالح، دو عامل برای دستیابی انسان به کمال و حیات برتر

ص: 54

من عمل صلحًا . . و هو مؤمن فلنحییته حیوه طیبه

مراد از جمله «نحییته حیاه طیبه» حیات معنوی است؛ چه اینکه روشن است کسانی که عمل صالح انجام می دهند، دارای حیات مادی اند و مراد از حیات معنوی، کمال وجودی و رشد و تعالی است.

5- تأثیر ایمان و عمل ، در سلامت و دلپذیری زندگی دنیوی انسان

من عمل صلحًا . . و هو مؤمن فلنحییته حیوه طیبه

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از «حیاه طیبه» همین زندگی دنیوی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 99 - 2

2- ایمان آمیخته با توکل بر خدا ، مانع هرگونه تسلط شیطان بر انسان است .

إنه لیس له سلطن علی الذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 105 - 6

6- ایمان ، مانع افترا و دروغ پردازی است .

إنما یفتری الکذب الذین لایؤمنون بأیت الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 107 - 3

3- لازمه پابندی به ایمان ، عدم دلبستگی به دنیا و منافع مادی است .

ذلک بأنهم استحبوا الحیوه الدنیا علی الآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 19 - 3

3- ثمربخشی تلاش برای آخرت ، در گرو ایمان است .

و من أراد الآخره و سعی لها سعیها و هو مؤمن فأولئك كان سعیهم مشكوراً

جمله «و هو مؤمن» حال برای ضمیر «و سعی» است و در واقع بیانگر شرط برای آخرت خواهی و سعی و تلاش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 13 - 10

10- حرکت انسان در طریق ایمان ، زمینه ساز برخورداری او از هدایت افزون تر الهی است .

ءامنوا برّهم و زدندهم هدّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 14 - 6

ص: 55

6- ایمان واقعی ، مستلزم تلاش در راه تداوم بخشیدن به اندیشه توحیدی

ءامنوا برّهم .. . إذ قاموا فقالوا ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 3, 2

2- همراه بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نَضِيعُ

3- ایمان ، بستر و زمینه رشد و گسترش اعمال نیک است . *

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

قرآن، در آیات متعددی، بر «عمل صالح» در پی «ایمان» تکیه کرده است. و این، گواه تلائم بین این دو، بلکه تأثیر ایمان در ایجاد زمینه عمل صالح است. تقدم ذکر «ایمان» بر «عمل صالح» می تواند اشاره به همین نکته داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 8

8- ایمان و استغفار ، مانع نزول عذاب و کیفر الهی است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدى ويستغفروا ربّهم إلا أن تأتيهم سنّه الأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 5

5- همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش نیک است .

من ءامن و عمل صلحاً فله جزاء الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 107 - 4

4- ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو با هم است .

ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 14

14- ایمان و عقیده در صحنه عمل تبلور می یابد .

فمن كان يرجوا لقاء ربّه فليعمل عملاً صالحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 1,2

1- توبه ، ایمان واقعی و عمل صالح ، تنها راه رهایی ضایع کنندگان نماز و پیروان شهو ها از عذاب الهی است .

ص: 56

فسوف يلقون غيًّا . إلا من تاب وءامن وعمل صلحًا

استثنا در «إلا من تاب ..» متصل است و مراد از توبه، پشیمانی از ضایع کردن نماز و پیروی از تمایلات نفسانی است. در مورد ایمان بدان جهت قید «واقعی» ذکر شده است که بر حسب ظاهر افراد یاد شده در آیه قبل، در زمره مؤمنان بودند؛ ولی نماز را ضایع می کردند؛ یعنی، ایمان ظاهری و اسمی را دارا بودند، ولی ایمان واقعی را نداشتند.

2- توبه کنندگان مؤمن و دارای عمل صالح ، به بهشت وارد می شوند .

إلا من تاب وءامن وعمل صلحًا فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 6

6- پیوستگی ایمان و عمل صالح ، شرط باروری و ثمردهی کامل آنها

إنّ الذين ءامنوا وعملوا الصلحت سيجعل . . . وداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 17

17 - تضمین سلامت و امنیت کامل برای فرعون - در صورت پذیرش ایمان - از جمله پیام های الهی برای فرعون بود .

فقولا . . . والسلم على من اتبع الهدى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 4

4- ایمان و توبه ، موجب بخشش گناهان ، قبل از حضور در پیشگاه خداوند است .

إنا ءامنا برّتنا ليغفر . . . إنه من يأت ربّه مجرمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 76 - 7

7- ایمان و عمل صالح ، راه تزکیه نفس و رشد آدمی است .

و من یأته مؤمن اقد عمل الصلحت . . و ذلک جزاء من تزگی

«تزکیه» به معنای «تطهیر» است. به نظر می‌رسد مراد از آن در این آیه، به قرینه آیات پیشین (که سخن از ایمان و عمل صالح و دوری از کفر و شرک سخن گفته بود) تحصیل ایمان و عمل صالح برای طهارت از کفر و گناه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 82 - 11، 3، 2

2- توبه کنندگان از شرک، کفر و عصیان، با ایمان و عمل صالح و پی‌گیری هدایت، قطعاً مشمول مغفرت خداوند قرار خواهند گرفت.

وإني لغفار لمن تاب وءامن . . ثم اهتدی

مراد از توبه به قرینه آیه قبل، توبه از گناه تعدی در مأکولات است و چون پس از «تاب»، سخن از ایمان به میان آمده است، شامل

ص: 57

توبه از شرک و کفر نیز می شود.

3- توبه، ایمان، عمل صالح، و پی گیری هدایت، زمینه های جلب غفران خداوند

وإِنِّي لَغَفَّارٌ .. ثُمَّ اهْتَدَى

با توجه به این که توبه، ایمان و عمل صالح، خود حکایت از هدایت یافتگی دارد، «ثُمَّ اهْتَدَى» برای بیان استمرار بر هدایت و پی گیر بودن در مورد آن است.

11- هدایت افزون تر و روبه رشد، ره آورد توبه، ایمان و عمل صالح

لَمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى

ممکن است «ثُمَّ اهْتَدَى» به مرتبه های بالای هدایت و درجات عالی آن نظر داشته باشد که در پی توبه، ایمان و عمل صالح، به دست می آید. این نکته با توجه به معنای باب افتعال - که مطاوعه است - بیشتر آشکار می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 2

2- باروری و ثمربخشی عمل صالح، در پرتو همراه بودن آن با ایمان است.

فَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ

جمله «وَهُوَ مُؤْمِنٌ» حال برای فاعل «يَعْمَلُ» است و این جمله در واقع شرط برای انجام کارهای نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 14 - 2

2- همراهی ایمان و عمل صالح، شرط ورود به بهشت

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 3

3- ایمان، شرط بهره مندی از حمایت و پشتیبانی خدا

إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ ءَامَنُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 50 - 4، 2

2- همراهی ایمان با عمل صالح ، شرط بهره مندی از پاداش های الهی

فالذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . و رزق کریم

4- ایمان همراه با عمل صالح ، موجب مغفرت و زداینده آثار گناه شرک و کفر

فالذین ءامنوا . . . لهم مغفره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 56 - 5

ص: 58

5 - دستیابی به نعمت های بهشتی در گرو همراهی ایمان و عمل صالح

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 57 - 1

1 - کفر و ایمان ، مبنای داوری خدا میان انسان ها در قیامت

یحکم بینهم فالَّذِينَ ءَامَنُوا .. و الَّذِينَ كَفَرُوا ... عَذَابٌ مُّهِينٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 1

1 - پرداخت زکات ، یکی دیگر از لازمه های ایمان راستین

و الَّذِينَ يُؤْتُونَ مَاعَاتُوا .. أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ

«إيتاء» (مصدر «يؤتون»)) به معنای دادن است. «ما» نیز کنایه از زکات و مفعول «يؤتون» می باشد. «و قلوبهم وجله» حال است برای ضمیر فاعل در «يؤتون».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 6

6 - ایمان در میدان زندگی دنیوی ، زمینه ساز برخورداری انسان از آمرزش و رحمت پروردگار

يَقُولُونَ رَبَّنَا ءَامِنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا

تفريع جمله «اغفر لنا» بر «آمنا» به وسیله «فاء»، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 17 - 4، 3، 2

2 - ایمان ، بازدارنده انسان از دامن زدن به شایعه ها و تهمت های ناروا علیه یکدیگر

يَعْظَمُكُمُ اللَّهُ أَن تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ

پیام و مفهوم جمله «إن كنتم مؤمنين؛ اگر مؤمن هستید» در آیه شریفه - که مربوط به ماجرای «افک» است - این می باشد که: اگر ایمان راستین در فردی وجود داشته باشد او هرگز دست به شایعه ها و تهمت های ناروا علیه کسی نخواهد زد.

3 - ایمان و باور های دینی ، زمینه ساز پذیرش پند ها و موعظه ها

يعظكم الله أن تعودوا لمثله أبداً إن كنتم مؤمنين

جواب محذوف جمله شرطیه «إن كنتم مؤمنين؛ اگر مؤمن هستید» می تواند جمله «فاتعظوا..» باشد. بر این اساس پیام آیه چنین خواهد شد: «اگر حقیقتاً ایمان دارید پس باید موعظه ها و پندهای الهی را پذیرا باشید».

4 - ایمان ، بازدارنده آدمی از تکرار گناه

يعظكم الله أن تعودوا لمثله أبداً إن كنتم مؤمنين

جواب جمله شرطیه «إن كنتم مؤمنين» جمله ای است محذوف (مانند «فلا تعودوا لمثله») که جمله پیش آن را تفسیر می کند. بر این اساس پیام آیه چنین می شود: «اگر حقیقتاً ایمان دارید پس نباید چنین گناهی را تکرار کنید».

ص: 59

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 34

34 - ایمان ، مقتضی توبه و بازگشت به درگاه خداوند

توبوا إلى الله جميعاً أيه المؤمنون

خطاب کردن با عنوان «مؤمنان» (ایه المؤمنون) پس از فراخوانی به توبه و بازگشت از گناه، می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 47 - 4

4 - اطاعت و فرمان بری از خدا و رسولش ، لازمه جداناپذیر ایمان راستین و شرط دین داری است .

و يقولون ءامنا بالله وبالرسول و أطعنا

تأکید و اصرار منافقان بر اطاعت و فرمان بری از خدا و رسول او، پس از اظهار ایمان، حاکی از این است که اطاعت و فرمان بری از خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کنار ایمان، امری مسلم و پذیرفته شده میان همگان بود. از این رو منافقان برای پوشاندن ماهیت پلید خود، مسأله اطاعت و فرمان بری خود را به صراحت اظهار می داشتند. گفتنی است ذیل آیه - که آنان را مؤمن ندانسته است (و ما أولئک بالمؤمنین) - مؤید همین برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 18، 13، 8، 5

5 - ایمان و انجام اعمال صالح ، موجب شایستگی انسان برای خلافت در زمین و اداره زندگی بشر

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت لیستخلفنهم فی الأرض

8 - ایمان و عمل صالح ، رمز پیروزی فراگیر و عامل جلب امداد های الهی برای بشر در طول تاریخ

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت لیستخلفنهم فی الأرض كما استخلف الذ

13 - ایمان و عمل صالح ، موجب تثبیت و تحکیم دین در میان جامعه بشری

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و لیمکنن لهم دینهم الذی ارتض

18 - ایمان توأم با اعمال صالح ، رمز پیروزی فراگیر دین داران و موجب جلب کمک ها و امداد های الهی

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت ليستخلفنهم فى الأرض و ليمكّننّ لهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - فرقان - 25 - 70 - 1,2,4,5,6,7

1 - كسانى كه مرتكب گناه شرك ، آدم كشى و زنا شده اند ، در صورتى كه به توبه ، ايمان و عمل صالح روى آورند ، از عذاب و كيفر دوچندان و خوار كننده آن گناهان در امان خواهند بود .

و من يفعل ذلك .. يضعف له العذاب ... إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صالحاً

جمله «إلا من تاب..» استثنا از عموم مستفاد از «من» در «من يفعل...» است.

2 - توبه ، ايمان و عمل صالح ، موجب مصونيت انسان گناه كار از عذاب و كيفر الهى است .

يضعف له العذاب .. إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صالحاً

ص: 60

4 - کسانی که مرتکب گناه شرک، آدم کشی و زنا شده اند، در صورتی که به توبه، ایمان و عمل صالح روی آورند، خداوند کردار بد آنان را از نامه عملشان محو کرده و به جای آنها کردار نیک قرار می دهد.

و من يفعل ذلك .. يضعف له العذاب ... إلا من تاب ... فأولئك يبدل الله سيئ

در این که مقصود از تبدیل «سیئات» به «حسنات» چیست؟ میان مفسران دو دیدگاه عمده وجود دارد: 1- تبدیل خود اعمال بد به اعمال نیک؛ به گونه ای که در پرونده اعمال مؤمنان به جای «سیئه»، «حسنة» نوشته شود. 2- تبدیل آثار و پیامدهای «سیئات» - که عقاب است - به آثار و پیامدهای «حسنات» - که ثواب است - . گفتنی است برداشت فوق مبتنی بر دیدگاه نخست است.

5 - کسانی که مرتکب گناه شرک، آدم کشی و زنا شده اند، در صورتی که به توبه، ایمان و عمل صالح روی آورند، خداوند آثار بدی های آنان (عقاب) را محو و به جای آنها، آثار خوبی ها (ثواب) قرار می دهد.

و من يفعل ذلك .. يضعف له العذاب ... إلا من تاب ... فأولئك يبدل الله سيئ

6 - توبه، ایمان و عمل صالح، موجب محو شدن گناهان و آثار آنها (عقاب) و جایگزین شدن نیکی ها و آثار آنها (ثواب) به جای آن گناهان

إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صلحاً فأولئك يبدل الله سيئاتهم حسنت

7 - توبه، ایمان و عمل صالح، موجب غفران رحمت و فضل خداوند است.

إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صلحاً فأولئك يبدل الله سيئاتهم حسنت و كان ا

تبدیل «حسنات» افرادی که دارای سه خصوصیت توبه، ایمان و عمل صالح باشند، حاکی از تفضل و رحمت خدا به چنین افرادی است و نیز گویای این حقیقت است که آنچه موجب این تفضل و رحمت شده است، سه خصوصیت یاد شده می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 118 - 6

6 - تنها ایمان، ملاک پیوند و همراهی نمودن با پیامبران است.

و نَجِّنِي و من معي من المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 171 - 3

3 - نجات و رستگاری انسان، در پرتو ایمان او است؛ و نه در پیوند های خویشاوندی.

فنجينه و أهله أجمعين . إلا عجوزًا في الغبرين

استثنا شدن همسر لوط، نشان می دهد که وی جزء مؤمنان نبوده است؛ گرچه عضو خانواده لوط(ع) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 5، 2، 1

1 - ارزش شعر ، در پرتو ایمان ، عمل صالح و یاد خداوند

و الشعراء يتبعهم الغاوان . . . إلا الذين آمنوا... و ذكروا الله كثيراً

2 - ارجمندی شاعران مؤمن و نیک کردار پیوند خورده با یاد خدا ، در پیشگاه پروردگار

و الشعراء يتبعهم الغاوان . . . إلا الذين آمنوا... و ذكروا الله كثيراً

ص: 61

5- شعر در پرتو ایمان ، به دور از گمراهی و گمراه‌گری است .

و الشعراء يتبعهم الغاوان .. إلا الذين آمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 3

3- ثمربخشی ایمان ، تنها در پرتو تقوا و پایبند بودن به ارزش های الهی در مقام عمل

و أنجینا الذین آمنوا و کانوا یتقون

جدا آمدن «کانوا یتقون» در کنار «آمنوا» این نکته را می‌رساند که ایمان درونی و قلبی، بدون داشتن بازتاب عملی و جوارحی مایه نجات حتمی نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 60 - 5

5- سعادت اخروی ، در گرو پذیرش ایمان و پیروی از هدایت الهی

و قالوا إن نتبع الهدی ... و ما أوتیتم ... و ما عند الله خیر و أبقى

آیه بالا دربردارنده هشدار الهی به مشرکان است که از پیروی هدایت الهی سرباززده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 18

18- باور به خدادادی بودن امکانات و دارایی ها ، زمینه ساز پیدایش روح احسان و بخشش در انسان ها است .

و أحسن كما أحسن الله إليك

از اهداف یادآوری این حقیقت که «دارایی ها نمود احسان خداوند به انسان است» تسهیل امر احسان و ایجاد روحیه بذل و بخشش در آدمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 9

9- همراهی ایمان و عمل صالح ، از شرایط بهره‌وری از ثواب اخروی است .

ثواب الله خير لمن ءامن و عمل صلحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 2 - 3,6

3- ایمان ، در عین فضیلت آفرینی ، ممکن است که انسان را دچار خودفریبی کند .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا ءامنًا و هم لا يفتنون

6- پندار مبتلا نشدن به سختی ، به صرف ایمان آوردن ، پنداری باطل است .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا ءامنًا و هم لا يفتنون

«فتن» به دو معنای «اختبار و آزمون» و «گرفتاری در شدت و سختی» آمده است (مفردات راغب). برداشت بالا، بنابر احتمال

ص: 62

دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 7 - 2

2 - اثربخشی ایمان و عمل صالح ، به توأم بودن آن دو است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لنکفرنّ عنهم سیئاتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 9 - 6، 3، 1

1 - ایمان آورندگان دارای عمل صالح ، از سوی خداوند ، در زمره صالحان قرار خواهند گرفت .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لندخلنّهم فی الصلحین

3 - اثربخشی ایمان و عمل صالح ، در توأم بودن آن دو است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لندخلنّهم فی الصلحین

6 - خداوند ، مؤمنان دارای عمل صالح را ، در جایگاه صالحان ، وارد خواهد کرد .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لندخلنّهم فی الصلحین

«لندخلنّهم فی مدخل الصالحین».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 11 - 5

5 - نفاق ، ایده ای جدا از ایمان و ناسازگار با آن است .

و لیعلمنّ اللّٰه الذین ءامنوا و لیعلمنّ المنفقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 44 - 6

6 - برای درک آیه بودن آسمان ها و زمین ، داشتن ایمان و زمینه لازم شرط است .

خلق الله السموات والأرض بالحقّ . . . لأية للمؤمنين

تخصیص به ذکر مؤمنان از بین مردم برای بیان این که آسمان ها و زمین، آیه برای آنان است؛ از این جهت است که آنان، از آیه بهره می گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 58 - 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط دستیابی به غرفه های بهشت است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لنبوئنهم من الجنة غرفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 63

3 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، از عوامل دستیابی به سعادت اخروی است .

فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - بازتاب خسارت کفر ، از آن کافر ، و پیامد فواید ایمان و عمل صالح ، فراگیر است . *

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسَهُ يَمْحَدُونَ

احتمال دارد این که در جواب شرط جمله نخست، ضمیر مفرد آورده شده و در جواب شرط جمله دوم، به رغم مفرد بودن اسم شرط، ضمیر جمع آورده شده است، اشاره به نکته یاد شده باشد.

7 - برای سعادت اخروی ، ایمان همراه با عمل صالح ، لازم است .

و مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسَهُ يَمْحَدُونَ

از مقابله «من کفر» با «و من عمل صالحاً» استفاده می شود که «من آمن» در آن تضمین شده است. و ذکر نشدن «من آمن» به خاطر تلازم قطعی آن با «عمل صالح» است و بدون آن، عمل صالح، اثری نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - ایمان و عمل صالح ، از عوامل جلب محبت خداوند است .

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - ارزش مندی و کارایی علم ، به همراه بودن آن با ایمان است .

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ

ذکر «الإيمان» پس از «العلم» احتمال دارد به خاطر اشاره به این نکته باشد که علم، به تنهایی، دستاورد راهیابی به غیب را ندارد، بلکه وقتی همراه با ایمان شد، به حقایق غیب راه می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 60 - 4

4- ایمان به وعده الهی به نصرت جبهه حق، زمینه ساز پیدایش روحیه صبر و شکیبایی است.

فاصبر إنّ وعد الله حقّ

یادآوری «انّ وعد الله حقّ» که به منزله تعلیل برای فرمان به صبر است، می تواند برای مطمئن ساختن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ثمره صبر باشد. در نتیجه، در صورتی که ایمان حاصل شود که وعده خدا تخلف ندارد، شخص، آمادگی بیشتری برای صبر در راه خدا پیدا می کند.

ص: 64

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 8 - 3

3 - ایمان توأم با عمل صالح ، شرط ثمربخشی آن دو ، در سعادت اخروی انسان است .

ءامنوا و عملوا الصلحت لهم جنّـت النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 2

2 - ایمان حقیقی ، مستلزم چشم پوشی از آسایش و ترک خواب است .

إّما یؤمن بآیتنا . . . تتجافی جنوبهم عن المضاجع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 6 - 17

17 - خویشاوندان نسبی دارای ایمان ، از مؤمنان ارث می برند و نه خویشاوندان کافر آنان .

و أولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض . . . من المؤمنین

واژه «من» ممکن است بیانی باشد؛ یعنی، أولوا الأرحام مؤمن و مهاجر، در ارث، بر خویشان کافر اولویت دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 7

7 - ایمان انسان ، احساس خطر احتمالی را ، به مقوله ای بس رشد دهنده تبدیل می کند .

و لّمّا رء المؤمنون الأحزاب . . . و ما زادهم الاّ ایمناً و تسلیماً

در آیات پیش، آمده است که منافقان با دیدن سپاه احزاب متّحد، وعده خدا و پیامبر(صلی الله علیه و آله) را فریبی بیش ندانستند (ما وعدنا الله ورسوله الاّ غروراً) و در این آیه که سخن از مؤمنان است می فرماید: «مسلمانان با دیدن همان سپاه، بر ایمان شان افزوده شد». این، از تأثیر ایمان در تغییر دادن موقعیت های به ظاهر منفی، به عامل رشد، خبر می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - اسلام و ایمان، زمینه ساز برخورداری از آمرزش الهی است .

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ ... وَالْمُؤْمِنِينَ ... أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - مقتضای ایمان، تسلیم بودن در برابر فرمان های خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ

ذکر «مؤمن» و «مؤمنه» به عنوان وصف، چه بسا در صدد توجه دادن به این نکته است که ایمان مؤمنان، باید در تسلیم بودن، نقش داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 41 - 3

3 - مقتضای ایمان ، ذکر فراوان خداوند است .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 42 - 2

2 - تسبیح همواره خداوند ، مقتضای ایمان مؤمنان است .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَ سَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

بنابراین احتمال که «بکره» و «أصیلاً» کنایه از شبانه روز باشد، معنای یاد شده فهمیده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 43 - 10

10 - ایمان مؤمنان ، زمینه ساز برخورداری آنان از رحمت خداوندی است .

و كان بالمؤمنين رحيماً

قرار دادن اسم ظاهر «المؤمنین» به جای ضمیر، می تواند به نکته بالا اشعار داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 47 - 4

4 - ایمان ، موجب دریافت مژده ای ویژه برای برخورداری از تفضل خداوندی است .

و بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا

چون بشارت دهی طبق آیه چهل و پنج از نقش ها و مسؤولیت های عمومی پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، این بشارت، مژده خاص و ویژه ای است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - مقتضای ایمان ، عمل به فرمان های خداوند درباره ازدواج و طلاق و عدّه است .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ .. فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عَدَّةٍ

خطاب «يا أيها الذين آمنوا» می تواند به منظور تشویق و تحریص مؤمنان برای عمل به فرمان هایی که در آیه ذکر شده است، باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - ایمان ، به مردان و زنان ، حرمت و عظمت می بخشد .

ص: 66

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا بهتناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 70 - 7

7- قرار گرفتن در صفوف مؤمنان ، مقتضی تقوا و استوارگویی است .

يأيتها الذين ءامنوا اتقوا الله و قولوا قولاً سديداً

تکرار خطاب «يأيتها الذين آمنوا» می تواند به منظور تشویق و ترغیب ایمان آورندگان به اجرای فرمان به تقوا و استوارگویی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 4 - 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در پی دارنده پاداش در قیامت

ليجزى الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 22

22- ایمان ، عامل نجات در قیامت است .

و لو ترى إذ الظلمون موقوفون عند ربهم . . . لولا أنتم لكتنا مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 11، 10، 4

4- آنچه موجب قرب و منزلت در پیشگاه خداوند است ، ایمان و عمل صالح می باشد .

و ما أموالكم و لا أولادكم بالتي تقرّبكم عندنا زلفى إلاّ من ءامن و عمل صالحاً

10- ثمربخشی هر یک از ایمان و عمل صالح ، منوط به توأم بودن آن دو است .

إلاّ من ءامن و عمل صالحاً فأولئك لهم جزاء الضعف

11- مال و فرزند در صورتی می توانند نقش معنوی داشته باشند ، که با ایمان و عمل صالح همراه باشند .

و ما أموالکم و لا أولادکم بالّتی تقرّبکم عندنا زلفی إلاّ من ءامن و عمل صالحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 9

9 - ایمان ، نجات بخش آدمی از گرفتاری های قیامت است .

و لو تری إذ فرعوا فلا فوت . . . و قالوا ءامنّا به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 7 - 4,6

4 - سعادت و برخورداری از غفران و اجر بزرگ الهی ، در گرو توأم بودن ایمان و عمل صالح است .

ص: 67

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفره و أجر کبیر

6- ایمان همراه با عمل صالح ، از موجبات آمرزش الهی و بهره مند شدن از اجر بزرگ خداوند

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفره و أجر کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 12,13

12 - ایمان ، اندیشه و عقیده درست همراه با عمل صالح ، موجب تقرب به خداوند است .

إلیه یصعد الکلم الطیب و العمل الصلح یرفعه

برداشت یاد شده از آن جا است که صعود کلام طیب به پیشگاه رفیع خداوند و پذیرفته شدن عمل صالح در سایه این کلام، به معنای صعود معنوی صاحبان این کلام و تقرب آنان به درگاه الهی است.

13 - ایمان و عقیده درست همراه با عمل صالح ، وسیله تحصیل عزت و سربلندی است .

من کان یرید العزّه فلیّله العزّه جمیعاً إلیه یصعد الکلم الطیب و العمل الصلح یرف

برداشت یاد شده، با توجه به ارتباط میان جمله مورد بحث با صدر آیه شریفه (مسأله عزت و صعود کلام و عمل صالح) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 20 - 2

2- ایمان چون نور ، مایه هدایت و روشنایی و کفر ، همچون ظلمت ، مایه گمراهی و تاریک بینی

و لا الظلمت و لا النور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 21 - 1

1 - ایمان چون سایه ، آرام بخش و فرح زا است و کفر چون بادِ داغ ، آزاردهنده و ناراحت کنند .

و لا الظلّ و لا الحرور

«ظلّ» به معنای سایه و «حرور» به معنای باد داغ است. گفتنی است در این آیه، ایمان به سایه تشبیه شده است و کفر به باد داغ.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 22 - 3

3 - ایمان ، حیات آفرین و مایه برخورداری از زندگی حقیقی است و کفر ، مرگ آفرین و سبب نابودی حیات حقیقی آدمی .

و ما یستوی الأحياء و لا الأموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 23 - 5

5 - انسان من های ایمان ، با خطر ها ، آسیب ها و دشواری های علاج ناپذیر روبه رو است .

إن أنت إلا نذیر

ص: 68

از این که پیامبر(صلی الله علیه و آله) به عنوان منذر و اخطارگر معرفی شده است، به دست می آید که بر سر راه انسان ها، خطرها و آسیب های بسیاری وجود دارد که پیامبر(صلی الله علیه و آله) درباره آنها اخطار و هشدار می دهد و اگر انسان از رهنمودهای آن حضرت بهره نگیرد و به ایشان ایمان نیاورد، گرفتار آنها خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 6 - 3

3- انسان من های ایمان ، مواجه با خطر ها ، آسیب ها و دشواری های علاج ناپذیر است . *

لتنذر قومًا ما أنذرءاباؤهم

از این که خداوند قرآن را وسیله انذار و اخطار قرار داده است، به دست می آید که بر سر راه انسان ها، خطرها و آسیب های بسیاری وجود دارد که پیامبر(صلی الله علیه و آله) به آنان اخطار و انذار کرده است و اگر انسان از رهنمودهای قرآن بهره نگیرد و به آن ایمان نیاورد، گرفتار آنها خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 27 - 6

6- ایمان و دفاع از دین تا مرز شهادت و ایثار ، موجب غفران الهی و رسیدن به عزت و کرامت در پیشگاه خدا است .

قال يقوم اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ... إِنِّي ءَامَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمِعُونَ . قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ ... ب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 70 - 5

5- عقل و ایمان ، مایه حیات انسان است .

و قرءان مبين . لينذر من كان حياً

بیشتر مفسران برآنند که در جمله «من كان حياً» یا استعاره به کار رفته و مقصود از آن انسان عاقل یا مؤمن است. و یا این که در این جمله، مجاز مرسل به کار رفته است؛ یعنی، چون تعالیم قرآن و پیامبر(صلی الله علیه و آله) سبب حیات واقعی بشر است، از این رو تعبیر «حی» آمده است؛ مثل آیه شریفه: «استجیبوا لله و للرسول إذا دعاکم لما یحییکم» (انفال (8) آیه 24). گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر فرض نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ارزش احسان و نیکوکاری، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است.

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

توصیف نوح(ع) به عابد و مؤمن بودن، افزون بر محسن بودن آن حضرت، می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت به پیشگاه خداوند نمی شود؛ بلکه افزون بر آن باید متصف به صفت عبودیت و ایمان نیز بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 148 - 4,5

ص: 69

4- بهره مند شدن از موهبت های دنیایی ، از فواید و برکات ایمان و دین داری

ف--امنوا فمّتعنهم إلی حین

5- ایمانِ ثمربخش قوم یونس و فرجام نیک آنان ، مایه عبرت و موجب دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

ف--امنوا فمّتعنهم إلی حین

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه درصدد دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنانی است که در شرایط سخت و طاقت فرسای مکه قرار داشتند. در واقع این آیه، آنان را (همچون یونس(ع)) به ادامه رسالت الهی فرا می خواند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 7،8

7- تنها تعداد اندکی از شریکان و معاشرین ، به خاطر ایمان و نیک کرداری ، در حق یکدیگر ستم نمی کنند .

إلّا الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و قلیل ما هم

8- ایمان و عمل صالح ، مانع از تجاوز به حقوق دیگران و ستم در حق شریکان

و إنّ کثیراً من الخلطاء لیبغی . . . إلّا الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 2

2- تقوایبشگی و پرواداشتن از خداوند ، از مقتضیات ایمان و از نشانه های مؤمنان راستین است .

یعباد الذین ءامنوا اتّقوا ربّکم

مخاطب قرار گرفتن مؤمنان و توصیه به آنان مبنی بر رعایت تقوای الهی، می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 52 - 10

10- ایمان ، زمینه درک آیات و نشانه های الهی در طبیعت

إنّ فی ذلک لآیت لقوم یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 8 - 10

10 - ایمان ، توبه و پیروی از دین ، از شرایط ورود به بهشت

و يستغفرون للذین ءامنوا .. فاغفر للذین تابوا و اتبعوا سیلک ... و ادخلهم جنّـ

برداشت یاد شده از آن جا است که فرشتگان پیش از درخواست بهشت برای مؤمنان، آنان را به وصف ایمان، توبه و پیروی از راه دین توصیف کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 11

11 - خیرخواهی ، تبلیغ دین و ارشاد مردم به راه درست زندگی ، از مقتضیات ایمان و دینداری

ص: 70

وقال الذى ءامن يقوم اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

توصیف مؤمن آل فرعون به مؤمن بودن و تکرار آن در سه نوبت (آیه های 28، 30 و 38) می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 6،7،16

6 - ایمان ، شرط باروی عمل صالح

و من عمل صلحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن

«و هو مؤمن» حال برای «مَنْ» و بیانگر شرط اعتبار و ارزشمندی عمل است.

7 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، موجب ورود به بهشت می شود (نه یکی از آنها به تنهایی)

و من عمل صلحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

16 - « عن أبی عبداللّٰه (ع) قال : . . . إذا عرفت الحق فاعمل ما شئت من خیر یقبل منك ، انّ اللّٰه عزّوجلّ یقول : « من عمل صالحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة یرزقون فیها بغير حساب » . . . » ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: . . . هرگاه حق را شناختی پس هر عمل خیری که می خواهی انجام بده که خدا از تو قبول می کند. خداوند عزّوجلّ می فرماید: «من عمل صالحاً من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة یرزقون فیها بغير حساب» . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 3،4

3 - ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق ثواب الهی

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم أجر غیر ممنون

واژه «أجر» به معنای مزد عمل و مفید برداشت یاد شده است.

4 - همراه بودن ایمان و عمل صالح ، شرط بهره‌وری از اجر بی حساب و بی منت الهی

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم أجر غیر ممنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 3

3 - همراهی ایمان و تقوا، عامل نجات انسان از عذاب و انتقام الهی

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 44 - 9

9 - ایمان، شرط بهره‌وری انسان از نور هدایت و شفابخشی قرآن

قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَ شَفَاءٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 71

16 - شوری - 42 - 22 - 12

12 - باروری ایمان و عمل صالح ، در گرو همراهی آن دو با یکدیگر است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 4

4 - ایمان و عمل صالح ، تجلی عبودیت و بندگی انسان به درگاه خداوند است .

عباده الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

توصیف بندگان خداوند به مؤمنان دارای عمل صالح، حکایت از آن دارد که ایمان و عمل صالح، تبلوری از عبودیت و بندگی او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 2,6

2 - ایمان و عمل صالح ، شرط پذیرش دعا از سوی خداوند است .

و یتستجیب الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

6 - همراه بودن ایمان و عمل صالح ، دارای ارزش و تأثیر در نزد خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 33 - 9

9 - ایمان و کفر ، نقشی در ایجاد رفاه و ثروت برای آدمی ندارد . *

و لولا أن یكون الناس أمه و حده لجعلنا لمن یکفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 43 - 9

9 - اطمینان و باور به حقانیت راه و حرکت خویش ، عامل استواری و پایداری انسان است .

فاستمسک .. اینک علی صرط مستقیم

خداوند، پس از دستور تمسک به پیام وحی، این حقیقت را بیان می کند که ای پیامبر! تو در راه راست قرار داری. از این مطلب می توان استفاده کرد که باور به راستی و درستی مسیر، در تمسک و پایداری انسان به آن، نقشی به سزا دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 4

4 - ایمان و تسلیم همیشگی در برابر اراده الهی ، موجب امنیت و آرامش روحی انسان در قیامت

یعباد لا خوف علیکم الیوم .. و کانوا مسلمین

ص: 72

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 2, 1

1 - راه یابی به بهشت ، فرجام نیک ایمان به آیات الهی و تسلیم بودن در برابر حق

الذین ءامنوا بآیتنا و كانوا مسلمین . ادخلوا الجنة اَنتم و أزواجکم

2 - همسری متکی بر ایمان و تقوا ، پایدار تا قیامت و ورود به بهشت

ادخلوا الجنة اَنتم و أزواجکم

با توجه به این که در آیه 67 بیان شده بود که تمامی دوستان با یکدیگر دشمن خواهند شد، جز تقواییشان، قید «متقی» برای همسران استفاده می شود؛ زیرا رابطه زن و شوهری یکی از مصادیق دوستی ها است که در صورتی که طرفین متقی باشند، دوستی آنان تا قیامت پایدار خواهد ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 50 - 4

4- باور ها و عملکرد انسان ، هماهنگ و همسو با یکدیگر

طعام الاَئیم . . . إنَّ هذا ما کنتم به تمترون

برداشت یاد شده از ارتباط میان دو ویژگی - که خداوند برای دوزخیان یاد کرده - به دست می آید؛ یعنی، «الائیم» و «کنتم به تمترون» که اولی نوع عمل و دومی چگونگی باور را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 5 - 13

13 - ایمان ، یقین و تعقل ، عناصری مرتبط و متکامل در مواجهه مثبت با آیات الهی

لأیت للمؤمنین . . . ءایة لقوم یوقنون ... ءایة لقوم یعقلون

با توجه به این که در راستای شناخت پدیده های گوناگون هستی، تعابیر متفاوتی (مؤمنین، یوقنون، یعقلون) به کار رفته است؛ می توان استفاده کرد که هر یک از آنها، در بخش های خاصی از جهان هستی کاربرد دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - باور مؤمنان به مجازات حتمی کافران از سوی خداوند ، مانع اقدام های شتابزده آنان در مقابله با کافران

یغفروا .. لیجزی قومًا بما کانوا یکسبون

«لام» در «لیجزی» برای تعلیل است و فلسفه امر به خویشتن داری مؤمنان در برابر کافران را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 10، 5، 3

3 - ارزش و مرتبت انسان در پیشگاه خداوند ، در گرو ایمان و عمل صالح است .

أم حسب الذین .. أن نجعلهم کالذین ءامنوا و عملوا الصلحت

5 - ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو باهم

ص: 73

كالذین ءامنوا و عملوا الصلحت

10 - بازتاب ایمان و عمل صالح ، در زندگی و مرگ انسان

أن نجعلهم كالذین ءامنوا . . . محیاهم و مماتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 30 - 6

6 - همراهی ایمان با عمل صالح ، مایه برخورداری از رحمت خداوند ، در آخرت

فأمّالذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیدخلهم ربّهم فی رحمته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 5

5- آمیخته ساختن ایمان با عمل صالح ، شرط بهره‌وری مؤمنان از بهشت جاودان

إنّ الذین قالوا ربّنا الله . . . أولئک أصحاب الجنّه ... جزاء بما كانوا یعملون

در آیه قبل، دو عنصر ایمان و استقامت، زمینه ورود به بهشت جاودان معرفی شده است و در این آیه عمل، به عنوان اساس و ملاک ره یافتن به بهشت جاودان مطرح گشته است. از این نکته می توان استفاده کرد که تجلی عقیده در عمل، برای یکتاپرستان کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 29 - 10

10- ترویج دین و مبارزه با گمراهی ، از لوازم ایمان و پذیرش قرآن

یستمعون القرآن . . . فلما قضی ولّوا الی قومهم منذرین

عبارت «فلما قضی ولّوا.. منذرین» می رساند که پس از فهم پیام وحی و قبول آن، نوبت اقدام برای هدایت خلق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 10، 5

5- مبلغان مؤمن جن ، نوید دهنده قوم خویش به غفران الهی و رهایی از عذاب ، در پرتو ایمان

يقومنا . . وءامنوا به يغفر لكم من ذنوبكم و يجركم من عذاب أليم

10- تنها برخی از گناهان ، قابل بخشش در پرتو ایمان و اعتقاد به خداوند *

أجيبوا داعي الله وءامنوا به يغفر لكم من ذنوبكم

«من» در «من ذنوبكم» برای تبعیض است و این احتمال وجود دارد که تبعیض، نظر به نوع گناه داشته باشد؛ یعنی، برخی از گناهان با ایمان آوردن بخشیده می شود و برخی دیگر خیر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 18

18- گرایش به ایمان و عمل صالح ، زمینه ساز بخشایش و غفران خطاهای گذشته انسان

ص: 74

و الذین ءامنوا .. کفر عنهم سیئاتهم

«کفر عنهم سیئاتهم» می تواند صرفاً نظر به گناهان قبل از ایمان و اسلام داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 3

3- ایمان واقعی ، مقتضی تلاش در راه خداوند و دفاع از دین او

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَتَصَرَّوْا لِلَّهِ يُنصِرْكُمْ

خداوند، اهل ایمان را با صفت ایمانشان یاد کرده و در پی آن از ایشان دعوت کرده است که به یاری دین برخیزند؛ یعنی، ایمان واقعی مستلزم یاری رساندن به دین و راه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 11 - 3

3- ایمان ، عامل قرار گرفتن تحت ولایت و سرپرستی خداوند

اللَّهُ مَوْلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 3

3- پیوستگی ایمان و عمل صالح در زندگی مؤمنان ، شرط بهره مندی آنان از نعمت بهشت

يَدْخُلِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 7

7- ایمان و کفر و طاعت و معصیتِ خلق ، بی تأثیر در ساحت خداوندی *

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا .. لَن يَصْرِوْا لِلَّهِ شَيْئًا

جمله «لَن يَصْرِوْا لِلَّهِ شَيْئًا» می رساند که کفر و عصیان خلق در برابر خدا و رسول او، زیانی به خداوند نمی رساند. به قرینه مقابله می توان

استفاده کرد که ایمان و طاعت آنان نیز، نفعی برای خداوند ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 33 - 2

2- ایمان واقعی ، مستلزم عمل به فرمان های خدا و رسول او

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

از فرمان «أطيعوا»، استفاده می شود که صرف اقرار قلبی و لفظی به ایمان کافی نیست؛ بلکه باید اقرار و اعتقاد را با عمل در راستای فرمان های خدا و رسول او، همراه ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 75

1- زندگی دنیایی، بدون ایمان و تقوا، چیزی جز بازی و سرگرمی نیست.

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ إِن تَوَمَّنُوا وَ تَتَّقُوا

از این که خداوند، پس از توصیف زندگی دنیوی، سخن از ارزش ایمان و تقوایه میان آورده؛ استفاده می شود که اوصاف یاد شده برای حیات دنیا، در صورتی است که ایمان و تقوا در آن مطرح نباشد.

3- زندگی بدون ایمان و تقوا، دارای انگیزه هایی غیر منطقی و یا فاقد انگیزه

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ إِن تَوَمَّنُوا وَ تَتَّقُوا

«لعب» به معنای کارهایی است که با انگیزه های واهی صورت می گیرد و «لهو» اعمالی است که انگیزه ای را دنبال نمی کند؛ بلکه انسان را از اهداف ارزشی باز می دارد. از این که خداوند زندگی بدون ایمان و تقوا را «لعب و لهو» بر شمرده، مطلب بالا استفاده می شود.

5- عنصر ایمان و تقوا، تغییر دهنده ماهیت پوچ زندگی دنیایی به ماهیتی ارزشی و با فرجام

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ إِن تَوَمَّنُوا وَ تَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ

از ارتباط «إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا...» با «إِن تَوَمَّنُوا...»، استفاده می شود که همین زندگی لعب و لهو، اگر به عنصر ایمان و تقوا آمیخته شد؛ در نزد خدا ارزش می یابد و دارای پاداش خواهد بود.

7- ایمان و تقوا، تنها درمان احساس پوچی و بیهودگی انسان در زندگی دنیوی

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ إِن تَوَمَّنُوا وَ تَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ

با توجه به این که گاهی انسان ها خود به حقیقت کلام الهی پی برده و به پوچی زندگی دنیایی می رسند و در آن جا احساس بن بست می کنند؛ این پیام الهی (إِن تَوَمَّنُوا وَ تَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ) آنان را از بن بست رهانیده و فرجامی بایسته را در پیش چشمشان ترسیم می کند.

8- آمیختگی عقیده و عمل (ایمان و تقوا)، شرط برخورداری از پاداش الهی

وَ إِن تَوَمَّنُوا وَ تَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ

خداوند، ایمان و تقوا را در کنار هم زمینه دریافت پاداش قرار داده است؛ از آن جا که «ایمان»، بیشتر بر عقیده اطلاق می شود و «تقوا» در عمل تجلی می یابد، می توان به مطلب یاد شده پی برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21 - « عن أبي عبدالله (ع) في قول الله عزَّوجلَّ « هو الذي أنزل السكينة في قلوب المؤمنين » قال : هو الإيمان ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خدای عزَّوجلَّ « هو الذي أنزل السكينة في قلوب المؤمنين » روایت شده که سکینه همان ایمان است». (ممکن است مراد از ایمان - که در تفسیر «سکینه» گفته شده - باور در پیروز شدن باشد).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 4,5

4 - ایمان ، معیار داوری خداوند درباره انسان و پاداش به مردان و زنان

لیدخل المؤمنین و المؤمنات جنّات

وصف «المؤمنين و المؤمنات»، مُشعر به علیّت است.

ص: 76

5- همسانی زنان و مردان مؤمن، در بهره‌وری از ثمرات ایمان خود و پاداش های الهی

لیدخل المؤمنین و المؤمنات جنّات

قرار گرفتن وصف «المؤمنات» در کنار «المؤمنین»، می رساند که زنان و مردان در ره یابی به بهشت جاودان همسان اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 11، 4

4- یاری دین خدا و تعظیم و تنزیه پیوسته ذات او، لازمه ایمان و مکمل آن

لتؤمنوا... و تعزروه و توقروه

11 ایمان، متجلی در دو بعد عمل ارزشی و بینش صحیح

لتؤمنوا بالله... و تعزروه و توقروه و تسبّحوه بكرة و أصیلاً

واژه «تعزروه» اشاره به عمل ارزشی و تعبیر «توقروه» و «تسبّحوه»، بیانگر بینش صحیح درباره ذات حق است. این دو می تواند تفسیری از ایمان به خدا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 49، 44

44- آمیختگی ایمان و عمل صالح، شرط برخورداری مؤمنان از مغفرت و پاداش عظیم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

49- ایمان و عمل صالح خود انسان، ملاک اصلی رستگاری و نه صرف مصاحبت با پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و الذین معه... و عد الله الذین ءامنوا و عملوا الصلحت منهم مغفره و أجرًا عظیم

چنانچه ضمیر «منهم» به «الذین معه» بازگردد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که همراهان و مصاحبان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نه براساس مصاحبت؛ بلکه بر ملاک ایمان و عمل، از مغفرت و پاداش بهره خواهند برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 1 - 2

2- ایمان واقعی ، مستلزم تبعیت کامل از دستورات دین و پرهیز از بدعت و خودرأیی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدَمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 2 - 3

3- ایمان ، مستلزم فروتنی در برابر رهبر الهی و پرهیز از گستاخی

لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ

با الغای خصوصیت از مورد آیه، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 10 - 3,4

ص: 77

3 - ایمان ، برقرارکننده دوستی و پیوند عمیق میان انسان ها

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

عنوان «المؤمنون»، مشعر به علیت است.

4 - ستیز میان مؤمنان ، ناسازگار با روح ایمانی و برادری و نیازمند زدایش هر چه سریع تر آن

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخْوَيْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 11 - 19

19 - قدم نهادن فرد به وادی ایمان ، مایه برخورداری او از حرمتی ویژه در نزد خداوند

بِسْمِ الْأَسْمِ الْفَسُوقِ بَعْدَ الْإِيمَانِ

از این که خداوند از استهزا، طعن و بدگویی نسبت به مؤمنان به طور مجزا و مؤکد نهی کرده و آن را گناه و ظلم شمرده است؛ مقام و حرمت مؤمن نزد خداوند استفاده می شود به خصوص واژه «بعد الایمان» می رساند که حضور در جرگه مؤمنان، فرد را در جایگاه محترمی قرار می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 21

21 - « عن حمران بن أعین عن أبي جعفر (ع) قال سمعته يقول : الايمان ما استقرّ في القلب و افضى به إلى الله عزّوجلّ و صدّقه العمل بالطاعة لله و التسليم لأمره و الإسلام ما ظهر من قول او فعل . . . قال الله عزّوجلّ « قالت الأعراب ءامنّا قل لم تؤمنوا و لكن قولوا أسلمنا و لمّا يدخل الإیمان فی قلوبکم . . . »

حمران بن اعین می گوید: از امام باقر(ع) شنیدم که می فرمود: ایمان عقیده ای است که در قلب قرار دارد و انسان بهوسیله آن به قرب خدای عزّوجلّ می رسد و عمل به طاعت خدا و تسلیم امر او، آن را تصدیق می کند. اسلام عقیده ای است که در گفتار و کردار انسان ظاهر می شود [اگرچه در قلب نباشد] خدای عزّوجلّ فرمود: «قالت الأعراب آمنّا قل لم تؤمنوا و لكن قولوا أسلمنا...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 5

5 - ایمان واقعی ، دارای ریشه و ثبات در اندیشه و متجلی در عمل و رفتار

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ .. ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهِدُوا

در آیه شریفه، دو ویژگی برای مؤمن واقعی، بیان شده است. یکی از آن دو به باور و اندیشه (لم يرتابوا...) و دیگری به عمل بازمی گردد (جاهدوا...).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 17 - 8

8 - انسان ، خود بهره‌ور از ثمرات ایمان ، و خداوند بی نیاز از ایمان وی

يَمْتُونُ عَلَيْكَ .. قُلْ لَا تَمْتَنُوا ... بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَيْكُمْ لِلْإِيمَانِ

ص: 78

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 15 - 4

4 - تقوا، تبلور ایمان و اعتقاد به قیامت

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

از این که برای اهل ایمان تنها وصف تقوا آورده شده است، روشن می شود که تقوا، تبلور ایمان به وحی و اعتقاد به قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 2

2 - ایمان، مایه مصونیت انسان، از عذاب هلاکت بار جامعه مجرم و اسراف گر

فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 55 - 4

4 - برخورداری از روحیه ایمان، زمینه ساز بهرهوری از هشدارهای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وَذَكَرْنَا الذِّكْرَىٰ نَتَنَفَعُ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 6, 3, 2

2 - ایمان، محور پیوند نسل ها به یک دیگر، در جهان آخرت

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا خَرَبُوا الْمَدَائِنَ لَم يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ ۚ إِنَّهُمْ لَفِي رَحْمَتِنَا ۗ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

3 - انسان مؤمن، در اندیشه سعادت نسل خویش در پرتو ایمان*

أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ

نوید در جایی صورت می گیرد که آدمی در انتظار و اشتیاق امر مورد نوید باشد. این که خداوند ملحق شدن نسل مؤمنان را به آنان نوید داده، نشانگر آن است که اشخاص مؤمن در آرزوی سعادت نسل خویش اند و این آرزویی به جا است.

6- اصل ایمان ، شرط بهره‌وری فرزندان ، از مزیت پیوستن نسل ها به پدارن بهشتی خود

وَاتَّبَعْتَهُمْ ذُرِّيَّتَهُمْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا جَاءْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَالْحَقُّنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 6، 5

5- گرایش به ایمان و مصون داشتن خویش از فساد فراگیر جامعه ، نمود بارز شکر به درگاه خداوند

ءال لوط نجینهم .. کذلک نجزی من شکر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که وجه تمایز خاندان لوط از دیگر اعضای جامعه خویش، در پیروی از لوط و آلوده نساختن خویش به گناه رایج جامعه بود و خداوند بر تمامی مواضع آنان عنوان شکر را اطلاق کرده است.

6- شکر ، عصاره ایمان و روح بندگی انسان به درگاه خداوند

ص: 79

كذلك نجزي من شكر

از اين كه به جاي هر وصف ديگري براي خاندان مؤمن لوط، وصف شكرگزاري آورده شده، مي توان مطلب بالا را استفاده كرد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حديد - 57 - 7 - 10

10 - تلاش براي رفع احتياج نيامندان ، نشانه قوت ايمان

ءامنوا بالله ورسوله و انفقوا

در صورتی که خطاب در «آمنوا» متوجه مؤمنان باشد؛ مراد از ايمان مورد دستور، درجه ای بالاتر از ايمان خواهد بود که مؤمنان مورد خطاب بالفعل دارند. بنابراین دستور انفاق به این دسته از مؤمنان، نشان می دهد که گذشتن از مال و خرج کردن آن، برای رفع احتياج نيامندان، نیاز به ایمانی قوی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حديد - 57 - 10 - 25، 18

18 - ارزش جهاد و انفاق در پيشگاه خداوند ، در گرو همراه بودن آن با ايمان است .

لايستوى منكم من أنفق من قبل الفتح و قتل

قيد «منكم» بيانگر مطلب فوق است.

25 - آگاهی و ايمان به احاطه علمی خداوند به تمامی رفتارها ، مشوق و برانگيزاننده انسان ها به تصحيح رفتار و انجام اعمال خیر

و كلاً وعد الله الحسنی و الله بما تعملون خبير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حديد - 57 - 14 - 3

3 - انجام دادن اعمال و تكالیف دینی (خواندن نماز ، گرفتن روزه و . . .) ، بدون ايمان و اعتقاد ، فاقد ارزش در جهان آخرت

فضرب بينهم بسور . . . ينادونهم ألم نكن معكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9- ایمان و تقوا، سبب می شود که خداوند، در درون انسان نوری قرار دهد که با آن بتواند راه درست را تشخیص داده و مسیر زندگی را سالم طی کند.

و يجعل لکم نوراً تمشون به

جمله «يجعل لکم..» (نظیر جمله پیشین) جواب برای شرط مقدر است. تقدیر آن چنین می شود: «إِن تَتَّقُوا وَ تَوٰمِنُوا بِرَسُولِهِ یَجْعَل لَّکُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 31، 30

30 - ایمان و کفر و راستی و نفاق در نگاه وحی، از معیار های دوستی و دشمنی و از مرز های خودی و غیر خودی

ص: 80

لا تجد قومًا . . . ألا إنَّ حزب الله هم المفلحون

31 - « عن أبي حمزه عن أبي جعفر (ع) قال : سألته . . . عن قول الله عزَّ وجلَّ ، « وَايُدْهِمُ بَرُوحَ مَنْه » قال : هو الإيمان ؛

از ابی حمزه روایت شده که می گوید: از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند «و ایدهم بروح منه» سؤال کردم، فرمود: [مراد] همان ایمان است.».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 13، 6

6 - ایمان ، عامل محبت میان مؤمنان ، از هر مرز و بوم

تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيْمَانَ . . . يَحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ

برداشت یاد شده از آن جا است که هجرت مهاجران، انگیزه ایمانی داشته و زمینه سازی انصار برای آنان نیز با همین انگیزه صورت گرفته است.

13 - ایمان و امداد های معنوی خداوند ، بازدارنده انسان از بخل و آز *

و من يوق شح نفسه

از مجهول آمدن «يُوق»، استفاده می شود که عامل بازدارنده، عاملی است و رای خود انسان و احتمال می رود آن عامل، ایمان و امدادهای معنوی حق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 10، 9

9 - ایمان ، مایه پیدایش پیوند برادری میان انسان ها

يقولون ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان

باتوجه به کاربرد واژه «إخوان» در زمینه پیوند ایمانی مؤمنان، مطلب بالا قابل برداشت است.

10 - ایمان ، ملاک ارزش گذاری ، در نگاه وحی

يقولون ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان

برداشت یاد شده از آن جا است که در طلب غفران، بر سبقت در ایمان تکیه شده است؛ نه سبقت در امر دیگر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 14 - 12

12 - وحدت های غیر متکی به ایمان ، پوشالی و همراه با ناهمسازی ها و ستیزها

بأسهم بینهم شدید تحسبهم جميعاً و قلوبهم شتى

از آن جا که آیه شریفه در مقام بیان حالات و رفتار کافران و منافقان است؛ مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 2

2 - ایمان ، مقتضی رعایت تقوا و پرهیز از مخالفت با خداوند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

ص: 81

از این که خداوند، مؤمنان را با وصف ایمان مورد دعوت قرار داده است، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 5

5 - مودت فراگیر اجتماعی، در پرتو ایمان و حاکمیت توحیدی، فرجام تلاش، مجاهدت ها و مقاومت های اهل ایمان در برابر مشرکان

عسی الله أن يجعل بینکم . . . مودّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 10 - 10

10 - زوجیت و همسری کافران، محترم از نظر شریعت، تا لحظه ایمان آوردن یکی از آن دو

لا هنّ حلّ لهم ولا هم یحلّون لهمّ

مفهوم «لا-هنّ حلّ لهم و...» این است که زن تا قبل از ایمان آوردنش، برای مرد کافر حلال بوده است و نیز مرد برای زنش و به مجرد ایمان آوردن یکی از آن دو، رابطه همسری قطع می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 11 - 6

6 - جامعه اسلامی، موظف به جبران خسارت های مالی وارد شده بر مؤمنان، در طریق ایمان *

وإن فاتکم شیء من أزوجکم . . . فأتوا الذین ذهبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 14، 19، 26

14 - اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله) در تمامی رهنمود های آن حضرت، از لوازم ایمان

و لایعصینک فی معروف

از این که بیعت با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و سرآغاز ایمان آوردن - علاوه بر اصلاح عقیده - عمل به اطاعت از آن حضرت مشروط شده است، مطلب بالا قابل برداشت است.

19 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به پذیرش بیعت متعهدان به شرایط ایمان ، با وجود پیشینه ناشایست آنان

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ .. فَبَايِعْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ اللَّهُ

از سیاق آیه و شرایط تاریخ نزول آن، استفاده می شود که برخی از زنان بیعت کننده، خطاهایی در گذشته داشته اند که چه بسا پذیرش بیعت آنان دشوار می نموده است؛ ولی خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمان داده تا بیعت ایشان را بپذیرد و برای آنان طلب آمرزش کند.

26 - روی آوردن به ایمان ، زمینه ساز آمرزش و رحمت الهی ، حتی نسبت به گناهان بزرگ

عَلَىٰ أَنْ لَا يُشْرِكْنَ .. وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

از صدر آیه شریفه استفاده می شود که چه بسا، برخی از روی آورندگان به ایمان، در گذشته کفرآلود خویش مرتکب گناهان بزرگی شده بودند. از ذیل آن (إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) نیز استفاده می شود که، آنان هم مورد غفران و رحمت الهی قرار می گیرند.

ص: 82

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 13 - 2

2 - ایمان راستین ، ناسازگار با دوستی نسبت به کافران و خداستیزان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا

از آن جا که خطاب متوجه مؤمنان است؛ استفاده می شود که وصف ایمان، در حکم (دوستی نکردن) نقش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 2 - 4

4 - ایمان راستین و قوی ، ناسازگار با گفتار های فاقد پشتوانه عملی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 3

3 - ایمان به تنهایی ، موجب نجات از عذاب نمی شود .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تَجْرَةٍ تَنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 10 - 16

16 - ایمان و توجه به ویژگی مرگ و بعد از آن ، برانگیزاننده انسان به انفاق و انجام اعمال صالح

مَنْ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمْ . . . وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 8،9،13،14

8 - ایمان و عمل صالح ، موجب زدایش بدی ها و آمرزش گناهان

و مَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكْفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ

9- ایمان و عمل صالح ، موجب ورود انسان به بهشت

و من یؤمن بالله و یعمل صالحًا . . . یدخله جنّات

13 - سعادت و کامیابی انسان ، در گرو ایمان و عمل صالح است .

و من یؤمن بالله و یعمل صالحًا یکفّر عنه سیّئاته . . . ذلك الفوز العظيم

14 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن کامیابی اخروی و بهشت جاویدان

و من یؤمن بالله و یعمل صالحًا یکفّر عنه سیّئاته . . . ذلك الفوز العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 11 - 4,9

ص: 83

4- ایمان ، موجب جلب هدایت ویژه الهی و عامل ارتقای معرفت بشر است .

و من یؤمن باللّٰه یتهد قلبه

9- « عن أبی عبداللّٰه (ع) قال : إنّ القلبَ لیُرجّح . . . حتّٰی یعقدَ علیّ الإیمان فإذا عقد علیّ الإیمان قرّ و ذلك قول اللّٰه عزّوجلّ : « و من یؤمن باللّٰه یتهد قلبه » ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: قلب [انسان] در حال اضطراب است . . . تا این که با ایمان و باور پیوند خورد. پس زمانی که بر ایمان پیوند خورد، قرار و ثبات می یابد و این سخن خدای عزّوجلّ است: و من یؤمن باللّٰه یتهد قلبه».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 14 - 3

3- ایمان به دین اسلام ، ممکن است دشمنی برخی از مردم ، حتی خویشاوندانی همچون همسر و فرزندان را برانگیزاند .

یأیّها الذین ءامنوا إنّ من أزواجکم وأولادکم عدوًّا لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 19، 17، 14، 13، 12

12- ایمان و عمل صالح ، نشانه رهایی از ظلمت ها و هدایت به نور است .

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صلحًا یدخله جنّ-ت

ذکر پاداش بهشت برای مؤمنان نیکوکار - پس از طرح مسأله ظلمت کفر و نور ایمان - می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

13 - خداوند ، مؤمنان دارای عمل صالح را به بهشت وارد می سازد .

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صلحًا یدخله جنّ-ت

14 - ایمان و عمل صالح ، عامل ورود به بهشت

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صلحًا یدخله جنّ-ت

17 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن سعادت اخروی و بهشت جاودانه

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صلحًا یدخله جنّ-ت . . . خلدین فیها أبدًا

19 - ایمان و عمل صالح ، موجب بهره مندی از روزی نیکوی الهی در قیامت

و من یؤمن بالله و یعمل صالحًا .. قد أحسن الله له رزقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 10

10 - نقش مثبت و سازنده اسلام ، ایمان ، فرمانبری ، توبه و روزه داری در زندگی مشترک میان زنان و مردان

أن یبدله أزوجًا خیرًا منکنّ مسلمت .. سئحت

یادآوری اوصاف یاد شده برای زنان شایسته، در خلال نقل ماجرای نزاع میان پیامبر(صلی الله علیه و آله) و همسرانش، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 8 - 11,14,16

ص: 84

11 - ایمان و همراهی در امر دین ، موجب مصونیت از خذلان اخروی است .

یوم لایخزی اللّٰه النّبّی و الذّین ءامنوا معه

موضوع تعاون و همراهی در برداشت یاد شده، از تعبیر «معه» استفاده می شود.

14 - ایمان و تعاون در امر دین ، موجب نورانیت انسان ها در عرصه قیامت

نورهم یسعی بین ایدیهم و بأیمنهم یقولون ربّنا اتمم لنا نورنا

16 - ایمان و همراهی در امر دین ، موجب جلب آمرزش الهی

و الذّین ءامنوا معه .. یقولون ... و اغفرلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 2 - 12

12 - نقش سازنده ایمان به معاد و روز جزا ، در تکامل انسان و تصحیح رفتار وی

خلق الموت و الحیوه لیبلوکم ایکم أحسن عملاً

برداشت یاد شده، از آن جا است که خداوند، پیش از بیان تکامل انسان ها و داشتن دستاورد خوب - به عنوان فلسفه خلقت انسان - به حیات اخروی و معاد انسان ها پرداخته است؛ زیرا بدون برپایی قیامت و پاداش آن روز، انگیزه نیرومندی جهت انجام کار خیر و بهترین رفتارها، برای آدمیان وجود نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 6 - 3

3 - کفر و نپذیرفتن عمدی آیین اسلام ، نشانه جنون و بی خردی است و ایمان و هدایت ، نشانه خردورزی است .

بأیّکم المفتون

برداشت یاد شده، از آن جا است که به کافران، جنون نسبت داده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 28 - 2,5

2- کارساز نبودن ثروت من های ایمان ، در سعادت اخروی بشر

ما أغنی عَنّی مالیه

5- اندوختن مال و ثروت بدون ایمان و مصرف آنها در جهت سعادت اخروی ، مایه حسرت و تأسف در قیامت

ما أغنی عَنّی مالیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 29 - 2

2- کارساز نبودن قدرت من های ایمان ، در سعادت اخروی بشر

هلک عَنّی سلطنیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 85

1 - وعده نوح (ع) به قوم خود، مبنی بر آمرزش گناهان، مصونیت از عذاب الهی و تداوم زندگی تا فرارسیدن اجل مسمی (مرگ مقدر) ، در صورت ایمان آوردن آنان

یغفر لکم من ذنوبکم و یوخرکم الی أجل مسمی

«أجل» به معنای پایان زندگی و نهایت زمان عمر آدمی و «مسمی» به معنای معین و مشخص است. مقصود از تأخیر اجل مسمی، نازل نشدن عذاب الهی و تداوم زندگی تا فرارسیدن مرگ مقدر الهی است که هر انسانی، حتماً با آن رویه رو خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - وعده نوح (ع) به قوم خود، مبنی بر ریزش باران فراوان و پی در پی بر آنان، در صورت استغفار و ایمان آوردن آنان

فقلت استغفروا ربکم .. یرسل السماء علیکم مدراراً

یکی از معانی «سما»، باران است (صحاح) و در این آیه شریفه در همین معنا به کار رفته است. «مدراراً» به معنای ریزش فراوان و پی در پی است.

2 - استغفار و ایمان، از عوامل نزول باران و فزونی نعمت ها است .

استغفروا ربکم .. یرسل السماء علیکم مدراراً

4 - تأثیر استغفار و ایمان، در تحولات طبیعت و واکنش جهان مادی در برابر عقاید و رفتار انسان ها

استغفروا ربکم .. یرسل السماء علیکم مدراراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - وعده نوح (ع) به قوم خود، مبنی بر یاری شدنشان با اموال و فرزندان از سوی خداوند، در صورت ایمان آوردن و استغفار آنان

استغفروا ربکم .. و یمددکم بأمول و بنین

2 - وعده نوح (ع) به قوم خود، مبنی بر آباد شدن باغ ها و نهروهایشان از سوی خداوند در صورت ایمان آوردن و استغفار آنان

استغفروا ربکم .. و یجعل لکم جنّات و یجعل لکم أنهرًا

3- استغفار و ایمان، از عوامل ازدیاد اموال و فرزندان و آبادانی شهرها و روستاها (پیدایش باغها و نهرها و...)

استغفروا ربکم... و یمددکم بأموال و بنین و یجعل لکم جنّات و یجعل لکم أنهرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 21 - 10

10 - ثروت و قدرت بدون ایمان، سعادت بخش و سودمند به حال بشر نیست؛ بلکه موجب خسارت و بدبختی است.

و اتّبعوا من لم یزده ماله و ولده إلاّ خسارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 28 - 11

ص: 86

11 - ایمان ، از شرایط آمرزیدن بندگان

رَبِّ اغْفِرْ لِي . . . و لِمَن دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 16 - 3، 2

2 - ایمان و دین داری ، موجب نزول باران و فراهم آمدن آب فراوان

وَأَلْوِاسْتَقْمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لِأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا

3 - ایمان و دین داری ، موجب وفور نعمت و برکت و رفاه عالی است .

وَأَلْوِاسْتَقْمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لِأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 12 - 3

3 - برخوردارى از اموال و ثروت بدون ایمان و دین داری ، بی ارزش در نظام ارزشی قرآن

و جعلت له مالاً ممدوداً

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که آیه شریفه، درصدد محکوم کردن کسی است که از ثروت و اموال برخوردار بوده؛ ولی از ایمان بی بهره است و در مقابل دین، موضع مخالف گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 14 - 4

4 - برخوردارى از امکانات زندگى و وسایل معیشت ، بدون بهره مندى از ایمان و دین داری ، بی ارزش در نظام ارزشی قرآن

و مهّدت له تمهیداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 5، 2

2 - کافران و مکذبان ، در صورت ایمان آوردن و انجام دادن عمل صالح ، گرفتار عذاب نخواهند شد .

فبشرهم .. إلا الذين آمنوا وعملوا الصلحت

این احتمال که فعل های «آمنوا» و «عملوا»، شامل ایمان و عمل در زمان آینده نیز باشد، چندان بعید نیست؛ زیرا از طرفی برای آینده قطعی ماضی آورده می شود و از طرف دیگر در قضیه حقیقی، زمان خاصی مورد نظر نیست.

5- توأم بودن ایمان و عمل صالح، شرط تأثیربخشی آنها است .

ءامنوا وعملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 10

10 - برخی از مردان و زنان مؤمن در عصر بعثت، به جهت ایمان خود، گرفتار شکنجه کافران شدند .

إنّ الذين فتنوا المؤمنين و المؤمنت

ص: 87

قید «ثمّ لم يتوبوا» - که ترغیب به توبه است - با شأن نزول هایی که درباره ارتباط آیه به مؤمنان صدر اسلام نقل شده، سازگارتر است؛ زیرا در مورد گذشتگان ترغیب به توبه وجهی ندارد؛ هر چند که اصل موضوع درباره آنان نیز صادق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 5

5 - توبه سوزاندگان مردان و زنان مؤمن ، به ایمان آوردن و انجام دادن اعمال صالح است .

ثمّ لم يتوبوا .. إنّ الذين آمنوا و عملوا الصلحت لهم جنّـت

تقابل «اصحاب اخدود»، با «الذين آمنوا و عملوا الصالحات»، بیانگر این است که مراد از «لم يتوبوا» (در آیه قبل)، ترک توبه از کفر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 1 - 9

9 - باور به ربوبیت خداوند ، زمینه ساز پرهیز از همراه ساختن نام او با هرگونه وصف ناشایست .

سبّح اسم ربّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 6،8

2 - انفاق ، تقوا و ایمان به وعده های خداوند ، فراهم سازنده زمینه برای دستیابی به آینده ای آسوده و راحت

فأتمّ من أعطی . . . فسنبیّره لیسری

حرف «سین» در «سنبیّره»، برای تأکید است و بعید نیست که برای استقبال و ناظر به این باشد که رسیدن به این نتیجه، نیازمند گذشت زمان و تکرار اعمالی است که آیات پیشین، بیانگر آن بود.

6 - سخاوت مندی ، انفاق ، تقوای پیشگی و تصدیق وعده های الهی ، زمینه ساز امداد های ویژه خداوند و مایه نشاط انسان در انجام دادن تکالیف دینی است .

فأتمّ من أعطی . . . فسنبیّره لیسری

8 - «عن أبی جعفر (ع) فی قول الله عزّوجلّ : « . . . فسنبیّره لیسری » قال : لایرید شیئاً من الخیر إلاّ یسره الله له ؛

از امام باقر(ع) درباره سخن خدای عزّوجلّ «فسنبیّره لیسری» روایت شده که فرمود: [هر که در راه خدا بخشش کند و تقوا پیشه سازد و

نیکوترین پاداش الهی را تصدیق کند [هیچ خیری را اراده نمی کند، جز آن که خداوند انجام دادن آن را برای او آسان می سازد].

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 13 - 4

4 - خداوند ، بی نیاز از انفاق ، تقوا و ایمان مردم و مصون از آسیب بخلورزی و تکذیب گری ثروت اندوزان *

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى .. . وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ ... وَإِنَّ لَنَا لِلْآخِرَةِ وَالْأُولَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 88

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط تأثیر آنها است .

ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینہ - 98 - 7 - 1,2,3

1 - افراد مؤمن و دارای عمل صالح ، بهترین مردم و برترین موجودات اند .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ

3- مؤمنان نیک کردار ، گرفتار عذاب ابدی جهنم نخواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا .. فِي نَارِ جَهَنَّمَ ... إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینہ - 98 - 8 - 9

9- ایمان و عمل ، مکمل یکدیگر در رساندن انسان به بهشت جاویدان

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ .. جزاؤهم عند ربهم جنّات عدن ... خلدین فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عصر - 103 - 3 - 2

2- ایمان و عمل صالح و پذیرش حق و شکیبایی ، بهره گیری درست از سرمایه های وجودی خویش است .

لَفِي خَسْرٍ . إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَّصُوا بِالحَقِّ وَ تَوَّصُوا بالصَّبْرِ

8- آثار ایمان ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- عبودیت و ایمان ابراهیم (ع)، موجب دستیابی آن حضرت به پاداش هایی چونان پاداش های محسنان از سوی خداوند

کذلک نجزی المحسنین . إله من عبادنا المؤمنین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إله من عبادنا المؤمنین» تعلیل برای جمله «کذلک نجزی المحسنین» است؛ یعنی، چون ابراهیم(ع) از مؤمنان و بندگان خالص خدا بود، به او چونان پاداش محسنان، پاداش دادیم (مقصود فرزنددار شدن و برجا ماندن نام نیک آن حضرت می باشد.)

ص: 89

9- آثار ایمان الیاس (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 132 - 3

3- عبودیت و ایمان الیاس پیامبر (ع)، موجب دستیابی او به پاداش هایی همچون پاداش های محسنان از سوی خداوند

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ» تعلیل برای «إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ» است؛ یعنی، چون الیاس پیامبر از مؤمنان و بندگان خالص خدا بود، به او همانند پاداش محسنان، پاداش دادیم . مقصود از آن باقی ماندن نام و آوازه نیک او می باشد.

10- آثار ایمان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 4

4- ایمان و اعتقاد برخی از پیروان ادیان آسمانی به قرآن، تأییدی بر حقانیت آن

إِنْ كَانِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ

ارزش ایمان اهل کتاب به قرآن و پیام آن برای دیگران، از آن جهت است که آنان با پیام وحی آشنا هستند و ایمانشان به قرآن، بر اساس آگاهی به پیام و محتوای کتاب های آسمانی است. از این جهت می تواند برای دیگران دلیل و حجت باشد.

11- آثار ایمان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 3

3- گواهی و ایمان بنی اسرائیل و یهود به حقانیت قرآن، حجتی علیه کافران و مشرکان

إِنْ كَانِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ

خداوند، ایمان فردی از یهود را - که آگاه به تورات و مفاد آن بود - گواهی بر حقانیت قرآن شمرده است و به کافران تذکر داد و به آن احتجاج کرده است.

12- آثار ایمان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 254 - 9،10

9 - ایمان و توجه به ویژگی های قیامت (نبود داد و ستد و دوستی و شفاعت) برانگیزاننده انسان به انفاق و اعمال خیر

ص: 90

انفقوا .. من قبل ان يأتى يوم لا بيع فيه ولا خله

10 - نحوه نگرش انسان به سرانجام جهان ، مؤثر در جهت دادن وی به اعمال خویش

يا ايها الذين امنوا .. من قبل ان يأتى يوم لا بيع فيه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

5 - انعام - 6 - 92 - 16، 14

14 - تحکیم بنیانهای عقیدتی مردم به قرآن و اسلام در پرتو تقویت ایمان آنان به آخرت میسر است.

و الذين يؤمنون بالآخرة يؤمنون به

16 - ایمان به آخرت زمینه ساز اهتمام به نماز و مراقبت بر آن است.

و الذين يؤمنون بالآخرة يؤمنون به و هم على صلاتهم يحافظون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

5 - انعام - 6 - 113 - 9

9 - نقش تعیین کننده اعتقاد به معاد و یا انکار آن در انتخاب چگونگی زندگی و تلقی آدمی از حیات خود

يوحى بعضهم إلى بعض .. و لتصغى إليه أفئدة الذين لا يؤمنون بالآخرة و ليرضوه و ليق

مجموعه این چند آیه بیانگر خطوط اصلی اعتقادی و نقش آن است. یک طرف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و طرف دیگر شیاطین و پیروان آنها قرار دارند. آنچه در این میان مرز گرایش به یکی از دو طرف دانسته شده، ایمان به آخرت و یا انکار آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 44 - 1

1 - مؤمنان به خدا و آخرت ، برای جهاد با مال و جان ، بهانه نیاورده و از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواهان اجازه ترک جهاد نبودند .

لايستذنك الذين يؤمنون بالله و اليوم الآخر أن يجهدوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - هود - 11 - 19 - 8

8- دستیابی به رحمت خداوند در آخرت، در گرو گام نهادن در راه خدا و پیروی از دین او و ایمان به آخرت است.

ألا لعنة الله على الظالمين. الذين يصدون عن سبيل الله... و هم بالأخره هم كفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 8

8- ضرورت ایمان به قیامت و سرای آخرت و لزوم پرهیز از گناهان برای دستیابی به موهبت های اخروی

و لأجر الأخره خیر للذین ءامنوا و كانوا یتقون

در آیه شریفه بیان نشده که متعلق ایمان (آمنوا) و تقوا (یتقون) چیست؟ به نظر می رسد به قرینه «لأجرالأخره» مراد از ایمان، ایمان به آخرت و مراد از تقوا پرهیز از اموری باشد که مایه محرومیت از پاداشهای اخروی است.

ص: 91

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 74 - 3

3 - ایمان به آخرت ، اهرم پابندی انسان به ارزش های الهی و صراط مستقیم

و إنا لندعوهم إلى صراط مستقیم . وإنّ الذین لایؤمنون بالأخره عن الصراط لَنکبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 21 - 7

7 - باور به آخرت ، بازدارنده آدمی از القاپذیری از ابلیس

و ما کان له علیهم من سلطن إلاّ لنعلم من یؤمن بالأخره ممّن هو منها فی شکّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 7 - 12

12 - ایمان به مبدأ یگانه هستی و نیز جهان آخرت ، مستلزم داشتن عملی متناسب با آن *

و ویل للمشرکین . الذین لایؤتون الزکوه و هم بالأخره هم کفرون

مطلب یاد شده با توجه به مفهوم مخالف آیه، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 24 - 5

5 - ایمان به معاد و حیات اخروی ، مستلزم دوری از گناه و هواپرستی

أفریت من اتّخذ إلهه هو یه . . . وقالوا ما هی إلاّ

تأکید مشرکان بر انکار معاد، ممکن است بر این اساس بوده باشد که عقیده به معاد، در تغییر مسیر زندگی هوس آلود تأثیر اساسی داشته و آدمیان را از میل به گناه باز می دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 27 - 6

6- نقش محوری ایمان به آخرت، در تصحیح باور ها، گرایش ها و رفتار های انسان

إِن هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ .. إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

از مفهوم آیه شریفه، به ضمیمه ارتباط آن با آیات پیشین - که ویژگی های شخصی مشرکان را بازگو می کند - مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 9 - 3

3- اعتقاد به قیامت، زمینه احساس نیاز انسان به رحمت و هدایت الهی

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا .. رَبَّنَا انك جامع الناس

بنابراینکه «رَبَّنَا انك جامع الناس»، بیانگر علّت طلب رحمت و استمرار هدایت خداوند باشد.

ص: 92

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 25 - 3

3 - نقش یادآوری قیامت ، در واداشتن انسان به تصحیح عقاید و اعمال خویش

فکیف اذا جمعناهم لیوم لا ریب فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 83 - 13

13 - توجّه به رجوع قهری تمامی موجودات به سوی خداوند ، زمینه ای برای پذیرش دین خداوند

افغیر دین الله .. و الیه یرجعون

جمله «و الیه ..» به منزله دلیلی است برای لزوم پذیرش دین خداوند، که از جمله «افغیر دین ...» به دست می آید.

13- آثار ایمان به آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 16، 12، 11، 3

3 - ایمان به آیات خداوند موجب ارزشمندی آدمی در پیشگاه خداوند است.

و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا فقل سلم علیکم

موظف شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سلام به مؤمنان، گویای مقام رفیع مؤمنان در پیشگاه خداوند است.

11 - پروردگار عالم بر خود واجب کرده که مؤمنان به آیاتش را مشمول رحمت خویش گرداند.

و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا فقل سلم علیکم کتب ربکم علی نفسه الرحمه

12 - ابلاغ سلام و رحمت خداوند به مؤمنان به آیات او، از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا فقل سلم علیکم کتب ربکم علی نفسه الرحمه

جمله «فقل سلام علیکم» دارای دو احتمال است: یکی اینکه «به آنان سلام کن» و دوم اینکه «سلام خداوند را به آنان برسان». برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است.

13 - ایمان به آیات خداوند موجب جلب رحمت او می شود.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا .. كتب ربكم على نفسه الرحمة

16 - آرامش و امنیت یافتن مؤمنان به آیات خداوند، پرتویی از رحمت اوست.

فقل سلم عليكم كتب ربكم على نفسه الرحمة

جمله «کتب ربکم» به منزله تعلیل برای «سلام علیکم» می باشد. یعنی رحمت الهی عامل سلامت یافتن مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 8

8 - ایمان به آیات و هدایت های خداوند ، شرط مصون ماندن از عذاب های الهی در دنیا و آخرت

ص: 93

و كذلك نجزي . . . لم يؤمن ... أشدّ وأبقى

14- آثار ایمان به ادیان آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 5 - 5

5- انجام دادن وظیفه بندگی در برابر خداوند ، در گرو منحصر دانستن شریعت ، به ادیان آسمانی است .

ليعبدوا الله مخلصين له الدين

«دین»، اسم تمام کارهایی است که خداوند با آن عبادت می شود. این کلمه، در معانی دیگری از قبیل «جزاء»، «اسلام»، «عادت»، «عبادت» و «طاعت» (قاموس) و به صورت استعاره در معنای شریعت (مفردات راغب) نیز استعمال شده است. سیاق آیه با معانی عبادت، طاعت و شریعت تناسب بیشتری دارد.

15- آثار ایمان به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 43 - 10

10 - رویکرد تمام عیار به دین اسلام و قبول آن ، عامل نجات و سعادت انسان در قیامت است .

فأقم وجهك للدين . . . من قبل أن يأتي يوم لا مردّ له من الله

16- آثار ایمان به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 137 - 1

1 - رسیدن به هدایت ، در گرو ایمان به خدا و ایمان به همه پیامبران و کتاب های آسمانی ، و تسلیم بودن در برابر خداوند است .

فإن آمنوا بمثل ما آمنتم به فقد اهتدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 8، 2، 1

1 - جوامع بشری در صورت ایمان به رسالت انبیا و رعایت تقوا از برکت های فراوان و گوناگون آسمان و زمین بهره مند خواهند شد .

ولو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا لفتحنا عليهم برکت من السماء و الأرض

2 - امت های هلاک شده پیشین در صورت ایمان به پیامبران و پرهیز از مخالفت با ایشان ، از انواع برکت های خدادادی بهره مند

ص: 94

می شدند و هرگز به عذاب الهی مبتلا نمی گشتند .

و لو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا لفتحنا عليهم بركت

«ال» در «القری» عهد ذکری است و اشاره به قریه هایی دارد که در آیه 94 آمده است.

8- ثمربخشی ایمان به رسالت انبیا مشروط به رعایت تقواست .

و لو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 5

5- نجات از کیفر دامنگیر الهی ، در گرو ایمان به پیامبران است ، نه پیوند خانوادگی و خویشاوندی با آنان

فأنجیناه و أهله إلاًمرأته

همسر لوط با او پیوند نزدیک خانوادگی داشت؛ ولی این پیوند، ثمری برای او نداشت؛ چه این که او با خط فکری و عقیدتی لوط(ع) هماهنگ نبود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 37 - 5

5- سعادت و نیک بختی ، تنها از آن پذیرندگان هدایت پیامبران است .

رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ مِنْ عِنْدِهِ وَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَقَبَةُ الدَّارِ

تعبیر «عاقبه الدار» کنایه از سعادت و فرجام نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 9 - 29

29- سعادت جوامع ، در گرو ایمان به انبیا و پیروی از آنها است و نه داشتن قدرت مادی

أَوَّلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَقَبَةُ الَّذِينَ .. و جاءتهم رسلهم بالبينت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - ایمان به انبیا و پیام هایشان ، عامل جلب امداد الهی است .

و لقد أرسلنا .. رسلاً ... فانتقمنا من الذين أجرموا و كان حقاً علينا نصر المؤمن

در جای خود بیان شده که تعلیق حکم بر وصف، بر علیت دلالت می کند بنابراین، وقتی نصرت را برای مؤمنان قرار داد، معلوم می شود که ایمان، موجب جلب نصرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 78 - 6

6 - پذیرش پیام حق رسولان الهی ، مایه سعادت انسان و رهایی از عذاب دوزخ است ؛ نه التجا به فرشتگان در قیامت .

و نادوا يملك ليقض علينا ربك قال إنكم مكثون . لقد جئناكم بالحق

ص: 95

این آیه شریفه در حقیقت مکمل آیه قبل و بیانگر فلسفه عدم پذیرش التجای مجرمان به فرشتگان خازن دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 21 - 2

2- ایمان به رسالت فرستادگان الهی ، جلوه ای از ایمان به خداوند است .

و إن لم تؤمنوا لی

با توجه به این که رسالت پیامبران، دعوت مردم به سوی خدا و ایمان آوردن به او است و در آیه بالا موسی(ع) به جای ایمان به خدا، ایمان به خودش را مطرح کرده و با الغای خصوصیت از مورد، مطلب یادشده استفاده می شود.

17- آثار ایمان به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 15

15 - نهراسیدن از پیامد های التزام به حقایق تورات و انجیل و ایمان به قرآن ، از توصیه های خداوند به بنی اسرائیل

و لاتشتروا بآیتی . . . و ایّی فاتقون

حصر در جمله «ایای فاتقون» - پس از بیان لزوم ایمان و پرهیز از دین فروشی - به این اشاره دارد که: ایمان به قرآن و التزام به حقایق تورات و انجیل، ممکن است برای شما یهودیان و نصرانیان مشکلاتی را به همراه داشته باشد - که نباید از آنها در هراس باشید - و فقط از عذابهای الهی بترسید.

18- آثار ایمان به بصیرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 20، 11

11 - ترس از خداوند ، بازدارنده انسان از سرکشی در برابر او است .

فأما من طغی . . . و أمّا من خاف مقام ربّه

تقابل طغیان گران و خداترسان در فرجام خویش، گویای ناسازگاری خداترسی با طغیان گری است.

20 - « عن أبي عبد الله (ع) . . . قال : من علم أنّ الله يراه و يسمع ما يقول و يعلم ما يعمله من خير أو شرّ فيحجزه ذلك عن القبيح من

الأعمال فذلک الذی « خاف مقام ربّه ونهی النفس عن الهوی » ؛

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: .. کسی که بداند خدا او را می بیند و آنچه را می گوید، می شنود و از آنچه عمل می کند - خوب یا بد - آگاه است و این دانستن مانع کارهای زشت او گردد؛ این شخص کسی است که از مقام پروردگارش ترسیده و نفس را از هوا بازداشته است».

ص: 96

19- آثار ایمان به پاداش اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 15 - 8

8 - ایمان به قیامت و پاداش و کیفر آن روز ، عامل رهایی انسان از دلبستگی به متاع های مادی و دنیوی و سبب رویکرد او به آرمان های بلند معنوی و اخروی

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

20- آثار ایمان به پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 2

2- ایمان به پیروزی راه ایمان و شکست نهایی کافران ، مقتضی صلابت و جدیت مؤمنان در نبرد با جبهه کفر

الَّذِينَ كَفَرُوا... أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ... فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبُ الرِّقَابِ

فاء در «فإذا لقيتم» مفید ترتب و نتیجه است؛ یعنی، اکنون که دانستید تلاش کافران بی ثمر خواهد ماند (أضَلَّ أَعْمَالَهُمْ) و فرجام مؤمنان به صلاح خواهد گرایید (أصلح بالهم) پس دلگرم باشید و با یقین به پیروزی نبرد کنید (فإذا لقيتم... فاضرب الرقاب).

21- آثار ایمان به توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 107 - 11

11 - مشرکان در صورت ترک آیین شرک و گرویدن به توحید و یکتاپرستی ، مورد غفران و رحمت خداوند قرار خواهند گرفت .

لَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ... فَلَا رَادَ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادٍ

ذکر «غفران و رحمت» پس از بیان اختصاص فضل خدا به یکتاپرستان، بیانگر ترغیب مشرکان به ترک جبهه شرک و دخول در جرگه موحدان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 31 - 11

11- نگرانی و اضطرابی، برای آینده اقتصادی و زندگی مادی بشریت، در بیش توحیدی وجود ندارد.

و لا تقاتلوا... نحن نرزقهم وإياكم

اینکه خداوند، پس از نهی از قتل فرزند به خاطر فقر، روزی همه انسانها را از سوی خود تضمین شده معرفی می کند، حکایت از آن دارد که: جایی برای نگرانی از آینده اقتصادی نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 97

11 - حج - 22 - 31 - 9

9- ایمان به خدای یگانه و پرستش خالصانه او، دستیابی به اوج هدایت، نور و روشنایی است.

حنفاء لله غیر مشرکین به... فتخطفه الطیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 50 - 5

5- ایمان به خدای یگانه (توحید و نفی شرک)، مایه برخورداری از غفران الهی و عمل صالح، مایه بهره مندی از نعمت های بهشت

فالذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفرة و رزق کریم

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که «مغفرت» مربوط به ایمان و «رزق کریم» مرتبط با عمل صالح باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 4

4- ایمان و اعتقاد به پروردگار یگانه، مایه رهایی انسان از وادی حیرت و سرگردانی در عقیده و عمل

الم تر اَنهم فی کلّ واد یهیمون... الا الذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 42 - 3

3- ایمان به خدای یکتا، عزیز و غفار، عامل نجات انسان

مالی اَدعوکم الی النجوه و تدعوننی الی النار... و انا اَدعوکم الی العزیز الغفّـر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 6 - 15

15 - شرک، گناهی قابل بخشش در پرتو گرایش به توحید و استغفار

فاستقیموا الیه و استغفروه

خداوند، در این آیه و در پی دعوت به توحید، مشرکان را به روی آوردن به استغفار فراخوانده است؛ از این مطلب روشن می شود که چنانچه

مجالى براى پذيرش استغفار نبود، دعوت بدان بى معنا مى نمود.

22- آثار ايمان به توحيد ربوبى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 18 - 10

10 - كرامت انساني، در گرو گرايش به توحيد ربوبى و سجود و انقياد در برابر خدا

و كثير حقّ عليه العذاب و من يهن الله فما له من مكرم

ص: 98

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 59 - 1

1 - پرهیز از شرک ، لازمه ایمان راستین به پروردگار یگانه

و الذین هم برّهم لایشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 25

25 - باور به ربوبیت خدای یگانه ، مقتضای ایمان به همه کتاب های آسمانی است .

وقل ءامنت بما أنزل الله من کتب . . . الله ربّنا وربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 51 - 8

8 - پذیرش توحید ربوبی ، ناسازگار با بنیان حاکمیت فرعون

ألیس لی ملک مصر

فرعون، برای نفی پیام موسی(ع) - که توحید ربوبی است - تلاش می کند تا با اقرار گرفتن از مردم، حاکمیت خود را بر مصر تثبیت کند؛ زیرا با پذیرش توحید، آن را در خطر می دید.

23- آثار ایمان به توحید عبادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 163 - 5

5 - باور به یگانگی خدا و نبود معبودی جز او ، بازدارنده آدمی از کتمان معارف الهی و حقایق کتاب های آسمانی است . *

إن الذین یکتُمون ما أنزلنا . . . و إلهکم إله وحد لا إله إلا هو

برداشت فوق و نیز برداشتهای بعدی، بیانگر وجه ارتباط میان آیه مورد بحث و آیات پیشین است.

24- آثار ایمان به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 15

15 - نه‌راسیدن از پیامد های التزام به حقایق تورات و انجیل و ایمان به قرآن ، از توصیه های خداوند به بنی اسرائیل

و لاتشتروا بآیتی . . . و ایّی فانتقون

حصر در جمله «ایای فانتقون» - پس از بیان لزوم ایمان و پرهیز از دین فروشی - به این اشاره دارد که: ایمان به قرآن و التزام به

ص: 99

حقایق تورات و انجیل، ممکن است برای شما یهودیان و نصرانیان مشکلاتی را به همراه داشته باشد - که نباید از آنها در هراس باشید - و فقط از عذابهای الهی بترسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 6

6- ایمان به محتوای تورات اصلی، مستلزم ایمان به حقانیت قرآن

و شهد شهد من بنی اسرائیل علی مثله فامن

مراد از «مثله» تورات است و «فاء» در «فآمن» می رساند که ایمان به قرآن، نتیجه روحیه حق پذیری و ایمان به تورات است.

25- آثار ایمان به حشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 15

15 - باور به قیامت و حضور انسان ها در آن، زمینه ساز گرایش آدمی به انجام کارهای نیک است.

فاستبقوا الخیرت این ما تکنونوا یأت بکم اللّٰه جمیعاً

یادآوری قیامت پس از فرمان به انجام کارهای نیک، گویای این معناست که: انسان در صورت باور به قیامت و توجه به آن، در انجام کارهای خیر سستی نخواهد ورزید.

26- آثار ایمان به خالقیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 36 - 3

3 - توجه و ایمان به آفرینش هستی به وسیله خداوند، متقاضی گردن نهادن به دستورات او

أم خلقوا السموت و الأرض

خداوند، برای به اطاعت واداشتن کافران، آنان را به خالقیت خویش تذکر داده است؛ زیرا پذیرش خالقیت خداوند، مستلزم اطاعت او است.

27- آثار ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 3،7

3 - باور به ربوبیت خدا، رحمت آفرینی و مالکیتش بر روز جزا، وادار کننده آدمی به پرستش او

ص: 100

رب العلمین. الرحمن الرحیم. ملک یوم الدین. ایاک نعبد

7- ایمان به خدا و صفات او، مایه باور به حضور همگان در پیشگاه اوست.

الحمد لله رب العلمین... ایاک نعبد

تغییر اسلوب کلام در سوره حمد، یعنی التفات از غیبت به خطاب حاوی نکاتی است، از جمله اینکه آدمی پیش از آگاه شدن به صفات خدا - مانند ربوبیت او بر هستی و... - گویا احساس نمی کند که خداوند بر همه چیز حاضر و ناظر است؛ ولی پس از باور به ربوبیت او و سایر صفاتش، خود و دیگران را در محضر خدا می یابد و او را در همه شؤونات حاضر می بیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 9، 13، 2، 1

1 - مسلمانان، یهودیان، نصرانی ها و صابئان، در صورت داشتن ایمان راستین به خدا و باور به قیامت و انجام عمل صالح، از پاداشی گران قدر برخوردار خواهند شد.

إن الذین ءامنوا... فلهم أجرهم عند ربهم

مراد از «الذین ءامنوا» مسلمانان هستند. درباره آیین صابئی نظرات مختلفی ایراد شده است. علامه طباطبایی پس از بیان اقوال گوناگون، تأیید می کنند که آیین صابئی، آیینی ممزوج از دین یهود، مجوس و حراثیه بوده است.

2 - ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح، شرط دور ماندن مسلمانان، یهودیان، نصارا و صابئان از هرگونه ترس و اندوه

إن الذین ءامنوا... ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون

تکرار «ایمان» در «ان الذین آمنوا» و «من آمن» حکایت از آن دارد که: مراد از ایمان در جمله «من آمن» ایمان واقعی و راستین است نه ایمان صوری و اسمی.

9 - رسیدن به پاداش های گران قدر الهی در گرو ایمان به خدا، باور به قیامت و انجام اعمال صالح است.

من ءامن بالله... فلهم أجرهم عند ربهم

مقید کردن اجر و پاداش به اینکه نزد خداوند است، اشاره به گران سنگی پاداش دارد.

13 - رهایی یافتن یهود از خواری و درماندگی و برطرف شدن غضب الهی از آنان، در گرو ایمان واقعی ایشان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح است.

ضربت علیهم الذله والمسكنه... من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً فلهم أج

در آیه قبل بیان شد که یهود بر اثر کفر و گناه به خواری، ذلت و غضب گرفتار شدند. آیه مورد بحث خصوصاً با توجه به اینکه از یهودیان نام برده (والذین هادوا) می تواند اشاره به این باشد که: راه نجات یهود از آن سرنوشت شوم ایمان و عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 137 - 1

1 - رسیدن به هدایت ، در گرو ایمان به خدا و ایمان به همه پیامبران و کتاب های آسمانی ، و تسلیم بودن در برابر خداوند است .

فإن ءامنوا بمثل ما ءامنتم به فقد اهتدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 11

ص: 101

11 - اطاعت از خدا و ایمان به او ، زمینه ساز دستیابی به هدایت است .

فلیستجیوا لی و لیؤمنوا بی لعلهم یرشدون

«رشد» (مصدر یرشدون) به معنای هدایت یافتن و به طریق ثواب رسیدن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 31

31 - عدالت در امور اقتصادی و پرهیز از فسادگری ، تنها در صورت پرستش خدا و ایمان به یگانگی او سعادت آفرین است .

ذکم خیر لکم إن کنتم مؤمنین

برداشت فوق مبتنی بر این است که مشارالیه «ذکم»، معنایی باشد که از «أوفوا الکیل . . . و لاتفسدوا ...» استفاده می شود. در این صورت می توان گفت مراد از ایمان در «إن کنتم مؤمنین» ایمان به خدای یگانه و لزوم پرستش اوست. یعنی اگر به خدای یگانه ایمان داشته باشید و تنها او را پرستید، عدالت در امور اقتصادی و پرهیز از فسادانگیزی متضمن خیر و صلاح شماست و اگر موحد نباشید رعایت این مسائل سعادت آفرین نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 18 - 9

9 - ایمان به خدا و روز رستاخیز ، اقامه نماز و پرداخت زکات و نترسیدن از غیر خدا ، زمینه ساز ره یابی به صراط مستقیم و قرار گرفتن در زمره ره یافتگان

من ءامن بالله و الیوم الآخر . . . فعسی أولئک أن یکونوا من المہتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 44 - 1

1 - مؤمنان به خدا و آخرت ، برای جهاد با مال و جان ، بهانه نیاورده و از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواهان اجازه ترک جهاد نبودند .

لا یستذنک الذین یؤمنون بالله و الیوم الآخر أن یرجھوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 9

9- ایمان به خدا و سرپرستی او بر انسان ها ، مقتضی توکل بر او و روی بر تافتن از غیر اوست .

هو مولینا و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 54 - 4

4- ارزش اعمال در پیشگاه خدا ، مشروط به ایمان به او و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم كفروا بالله و برسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 102

7 - توبه - 9 - 86 - 2

2 - ایمان به خدا، مستلزم جهاد و مبارزه در راه تحقق ارزش های الهی

ءامنوا باللّٰه و جهدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 7

7 - ایمان واقعی به خدا و قیامت، موجب داشتن اخلاص در عمل و انفاق کردن با میل و رغبت

و من الأعراب من یؤمن باللّٰه و الیوم الآخر و یتخذ ما ینفق قربت عند اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 13

13 - ایمان به خداوند، زمینه ساز بخشش گناهان از سوی او است.

إِنَّا ءامِنًا برَبَّنَا لیغفر لنا خطینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 8

8 - ایمان به آیات و هدایت های خداوند، شرط مصون ماندن از عذاب های الهی در دنیا و آخرت

و کذلک نجزی . . . لم یؤمن . . . أشدّ و أبقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 34 - 13

13 - ایمان راسخ به یگانگی خدا، آرام بخش دل و جان آدمی است.

فإلهکم إله و حد. . . و بشر المخبّتین

«إخبات» (مصدر «مخبّتین») مشتق از «خبت» است. «خبت» نیز به زمین وسیع و همواری گفته می شود که خالی از فراز و نشیب است. بنابراین «مخبت» به کسی گفته می شود که دارای دلی آرام و مطمئن و به دور از اضطراب و تشویش است. و مقصود از «مخبّتین» در این

جا، مؤمنانی اند که به یگانگی خدا اطمینان داشته و از هرگونه پندارهای شرک آمیز، مبرا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 2 - 9

9- ایمان راستین به خدا و قیامت، ضامن پیاده شدن کامل و قاطع حدود و کیفر های الهی در جامعه و مانع تأثیر پذیری از احساسات و عواطف به هنگام اجرای آنها

الزانیه و الزانی فاجلدوا. .. و لاتأخذکم بهما رأفه فی دین اللّٰه ان کنتم تؤمنون با

پیام و مفهوم جمله «فاجلدوا. .. ان کنتم تؤمنون باللّٰه و الیوم الآخر؛ تازیانه بزنید... اگر به خدا و روز واپسین ایمان دارید» این است که: اگر ایمان راستین وجود داشته باشد، حدود الهی اجرا خواهد شد و هرگز احساسات و عواطف و تعلقات شخصی، جلوگیری آنها نخواهد شد. گفتنی است جواب جمله شرطیه «ان کنتم...» جمله ای مقدر مانند: (فلاتأخذکم بهما رأفه) می باشد.

ص: 103

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 63 - 12، 5

5- تواضع و فروتنی و رفق و مدارا، از آثار بندگی خدای رحمان و ایمان به او

و عباد الرحمن الذين يمشون على الأرض هوناً

آغاز شدن آیه شریفه با عنوان «عباد» (بندگان) و سپس طرح مسأله فروتنی و مدارا، می تواند گویای این نکته باشد که فروتنی و مدارای بندگان خدا، ناشی از ناتوانی و یا ترس آنان نیست؛ بلکه برخاسته از ایمان آنان به خدای رحمان است.

12 - برخورد کریمانه و شایسته با گفتار جاهلانه و به دور از ادب و منطق، از آثار بندگی خدای رحمان و ایمان به او است .

و عباد الرحمن الذين . . . وإذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلماً

آغاز شدن آیه شریفه با عنوان «عباد» (بندگان) و سپس طرح شدن مسأله برخورد کریمانه و شایسته با گفتار جاهلانه و . . . می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 4

4- ایمان به خدا و همراهی با پیامبران، مایه نجات و بهره مندی از لطف و رحمت الهی

و نَجِّنِي و من معي من المؤمنين . فَأُنَجِّينَهُ و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 184 - 4

4- تقوا و ایمان به خدای یگانه، بازدارنده انسان از فساد و روابط ناسالم اقتصادی است .

و لا تكونوا من المخسرين . . . و لا تبخسوا الناس أشياءهم و لا تعثوا في الأرض مفسدين .

توصیه شعيب (ع) به رعایت تقوای الهی و توجه به خدای یگانه - پس از نهی از کم فروشی، برقراری روابط ناسالم اقتصادی و فسادانگیزی در جامعه - می تواند حاکی از مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 28 - 5، 6

5 - ایمان راستین به خداوند ، مقتضی ناظر دانستن او بر معاملات و عقد قراردادهای

و الله علی ما نقول وکیل

6 - نقش مؤثر ایمان به خدا و روز جزا در تضمین قراردادها و سلامت روابط اقتصادی و اجتماعی جامعه

و الله علی ما نقول وکیل

مفسران بر این باورند که گواه گرفتن خداوند از سوی موسی(ع) در قرارداد خود با شعیب(ع) برای تأکید بیشتر بر این میثاق و تضمین عمل به آن بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 47 - 10

ص: 104

10 - سعادت انسان ها تنها در گرو ایمان به خدا و پیروی از آیات الهی است .

لولا أرسلت إلینا رسولاً فنتبع ءایتک و نكون من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 57 - 3,4

3- رهایی انسان از جبر محیط اجتماعی و نیز از پیامدهای سوء معاشرت با افراد فاسد و منحرف جامعه، در سایه ایمان به خدا و لطف و عنایت او، امری ممکن است .

و لولا نعمه ربی لکنت من المحضنین

4- انسان ها در جامعه فاسد و محیط منحرف، بدون ایمان به خدا و لطف او، در معرض انحراف و هلاکت اند .

و لولا نعمه ربی لکنت من المحضنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 81 - 4

4- ایمان به خداوند، مایه جلب لطف و رحمت او

و نجیته و أهله . . . إله من عبادنا المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 111 - 4,5

4- ایمان به خدا، مایه جلب لطف و رحمت او

فبشرنه بغلم حلیم . . . کذلک نجزی المحسنین . إله من عبادنا المؤمنین

5- ارزش احسان و نیکوکاری، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است .

کذلک نجزی المحسنین . إله من عبادنا المؤمنین

توصیف ابراهیم(ع) به عابد و مؤمن بودن، افزون بر محسن بودن آن حضرت، می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت یافتن در پیشگاه خداوند نیست؛ بلکه افزون بر آن باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 122 - 4,5

4 - ایمان به خدا ، مایه جلب لطف و رحمت او

و لقد متنا علی موسی و هرون . و نجینهما ... إتهما من عبادنا المؤمنین

5 - ارزش احسان و نیکوکاری ، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است .

إنا کذلک نجزی المحسنین . إتهما من عبادنا المؤمنین

توصیف موسی و هارون (علیهما السلام) به عابد و مؤمن بودن - افزون بر محسن بودن - می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت در پیشگاه خدا نمی شود؛ بلکه افزون بر آن، باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 105

4 - ایمان به خدا، موجب لطف و رحمت او

و تركنا عليه في الآخرين . . . إنا كذلك نجزي المحسنين . إله من عبادنا المؤمنين

5 - ارزش احسان و نیکوکاری، به توأم بودن آن با عبودیت و ایمان به خداوند است .

إنا كذلك نجزي المحسنين . إله من عبادنا المؤمنين

توصیف الیاس پیامبر، به عابد و مؤمن بودن - افزون بر محسن بودن - می رساند که صرف احسان، موجب تقرب و منزلت یافتن، در پیشگاه خداوند نمی شود؛ بلکه افزون بر آن، باید متصف به صفت عبودیت و ایمان بود.

6 - عظمت و ارزش ویژه ایمان به خدا

إله من عبادنا المؤمنين

برداشت یاد شده از توصیف «عباد» به «مؤمنین» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 12

12 - ایمان به خدا و مجازات او، تأثیرگذار در دوری انسان از گناه و بزه کاری (چون قتل به ناحق)

يقوم . . . فمن ينصرنا من بأس الله إن جاءنا

یادآوری خداوند و عذاب او، از سوی مؤمن آل فرعون در راستای نجات جان موسی(ع)، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 42 - 3

3 - ایمان به خدای یکتا، عزیز و غفار، عامل نجات انسان

مالي أدعوكم إلى النجوه و تدعوني إلى النار . . . وأنا أدعوكم إلى العزيز الغفّـر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 7 - 12

12 - ایمان به مبدأ یگانه هستی و نیز جهان آخرت ، مستلزم داشتن عملی متناسب با آن *

وویل للمشرکین . الذین لایؤتون الزکوه و هم بالأخره هم کفرون

مطلب یاد شده با توجه به مفهوم مخالف آیه، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 51 - 3

3 - اعطای نعمت از سوی خداوند به انسان ، مقتضی روی آوری به درگاه او و کرنش در برابر او

وإذا أنعمنا علی الإنسن أعرض

از لحن نکوهش آمیز آیه، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 106

12 - ایمان به پروردگاری و مقام ربوبیت خداوند ، مقتضی توکل انسان بر او ، در همه امور خویش

و علی ربهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 24 - 5

5 - ایمان به معاد و حیات اخروی ، مستلزم دوری از گناه و هواپرستی

أفریت من اتخذ إلهه هو به .. وقالوا ما هی إلاّ

تأکید مشرکان بر انکار معاد، ممکن است بر این اساس بوده باشد که عقیده به معاد، در تغییر مسیر زندگی هوس آلود تأثیر اساسی داشته و آدمیان را از میل به گناه باز می دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 8 - 11

11 - ایمان به حمایت الهی از جبهه حق ، پشتوانه مؤمنان در مواجهه با خصومت های جبهه باطل

قل .. کفی به شهیداً بینی و بینکم

خداوند، با تذکر دادن (کفی به شهیداً) به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از یک سو کافران را تهدید کرده و از سوی دیگر آن حضرت را دلداری داده است؛ زیرا توجه به نظارت و داوری خداوند، خصومت دشمنان را برای مؤمنان قابل تحمل و سهل می گرداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 6

6 - ایمان به خدا و اجابت دعوت او ، باعث غفران خطاها و لغزشها و رهایی از عذاب دوزخ

و ءامنوا به یغفر لکم من ذنوبکم و یجرکم من عذاب ألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 28 - 13

13- ایمان به خداوند ، مقتضی اعتماد کامل بر وعده ها و گواهی او *

و کفی باللّٰه شهیداً

خداوند، پس از وعده به پیروزی اسلام بر سایر ادیان، فرمود: «و کفی...». این جمله ممکن است بیانگر این باشد که اگر شما به مقام الوهیت ایمان دارید، لازمه آن، اعتماد به گواهی او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 14

14 - انفاق ، در صورتی پیش خداوند ارزش دارد که از شخص مؤمن به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) انجام بگیرد .

فالذین ءامنوا منکم و أنفقوا لهم أجر کبیر

قید «منکم» بیانگر مطلب یاد شده است.

ص: 107

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 2

2 - ایمان به خدا و روز بازپسین ، ناسازگار با دوستی ورزیدن با دشمنان خدا و رسول او

لا تجد قومًا يؤمنون . . . يوادون من حادّ الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 4

4 - ایمان به خدا ، ناسازگار با مهرورزی و اعتماد دوستانه به کافران و خداستیزان

يأيها الذين ءامنوا لاتتخذوا عدوئى و عدوكم أولياء تلقون إليهم بالمودة

وصف «ایمان» مشعر به علیت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 11 - 4

4 - ایمان به خدا ، مستلزم رعایت تقوا و پرهیز از مخالفت با او

واتقوا الله الذى أنتم به مؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 7

7 - ایمان استوار به خدا و رسول او و جهاد در راه خدا ، رهایی بخش انسان از عذاب دردناک الهی

تنجيكم من عذاب أليم . تؤمنون بالله ورسوله و تجهدون فى سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 7

7 - ایمان به خدا و جهاد با مال و جان در راه او ، مایه جلب نصرت الهی و شکست سریع جبهه دشمن

تؤمنون بالله . . . و تجهدون . . . و أخرى تحبونها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 1 - 8

8 - ایمان به ربوبیت الهی ، مقتضی تقوای پیشگی و خداترسی است .

و اتقوا الله ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 2 - 9،11

9 - ایمان به خدا و روز قیامت ، مقتضی پذیرش موعظه های الهی و عمل به آنها است .

ص: 108

ذلكم يوعظ به من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر

توصیف موعظه شدگان، به ایمان آوردگان به خدا و روز قیامت، اشاره به مطلب یاد شده دارد.

11 - نقش سازنده ایمان به خدا و روز قیامت، در ایجاد رابطه صحیح و شایسته میان همسران و رعایت شدن حقوق متقابل بین آنان

إذا طلقتم النساء... ذلكم يوعظ به من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر

یادآوری ایمان به خدا و روز قیامت - به دنبال موعظه های الهی در مسائل مربوط به همسران - می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 42 - 5

5 - زندگی من های دین و ایمان به خدا و قیامت، پوچ و بی هدف و سرگرمی صرف است .

فذرهم يخوضوا ويلعبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 10 - 8

8 - ایمان به کارساز بودن خداوند و توکل به او، هموارکننده راه صبر و شکیبایی در برابر مشکلات و سختی ها است .

فاتخذوه وکیلاً . و اصبر ... و اهجرهم هجرًا جمیلًا

«واصبر» عطف بر «فاتخذوه وکیلاً» است. این عطف می تواند به این مناسبت باشد که اتکال به خدا، موجب تقویت روح صبر و مقاومت در انسان می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 1,4

1 - اصحاب اخدود، جز ایمان به خداوند، هیچ یک از ویژگی های مؤمنان را ناپسند نمی شمردند .

و ما نقموا منهم إلا أن يؤمنوا

فعل «نقم»؛ یعنی، چیزی را به شدت ناپسند شمرد. (لسان العرب)

4 - عزت خداوند (مغلوب نشدن او در برابر هیچ چیز) و پسندیده بودن تمام کار های او، دلیل ایمان آوردن کسانی بود که به دست

اصحاب « اُحدود » سوختند .

و ما نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 7

7 - ایمان به خداوند و اعتقاد به عزّت ، ستودگی ، حاکمیت ، مالکیت و گواه بودن او و انجام دادن تمامی اعمال صالح ، مایه بهره بردن از مناظر سبز و پر درخت و زمین آب خیز بهشت است .

إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ .. . إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي

برداشت یاد شده، از ارتباط این آیه با آیه هشتم و نهم استفاده می شود. «الصالحات»، جمع محلی به «ال» و مفید عموم است.

ص: 109

عموم در این موارد، عرفی است؛ یعنی، تمام آن چه میسر است. «جَنَّة»؛ یعنی، بوستانی که با درختان خود زمین را پوشانده باشد. (مفردات راغب).

28- آثار ایمان به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 10

10 - باور به معارف الهی و حقایق دینی، نشانه فهم و درک صحیح است.

أفلا تعقلون

29- آثار ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 2

2- اطمینان به ربوبیت خدا و زدودن دل از تردید درباره آن، از شرایط ورود به بهشت است.

إن الذين .. أختبوا إلى ربهم أولئك أصحاب الجنة

برداشت فوق، بر این مبناست که «إخبات» به معنای اطمینان باشد. بنابراین «أختبوا إلى ربهم»؛ یعنی، به ربوبیت خدا اطمینان دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 6

6 - اقتضای ایمان و قبول پروردگاری خداوند، بنده او شدن و دستورات او را بی چون و چرا و از سر تسلیم انجام دادن است.

يأيتها الذين آمنوا .. واعبدوا ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 12

12 - ایمان به پروردگاری و مقام ربوبیت خداوند، مقتضی توکل انسان بر او، در همه امور خویش

وعلی ربهم يتوکلون

30- آثار ایمان به رحمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 110

10 - باور به توبه پذیری و رحیمیت خدا، ترغیب کننده شخص گنهکار به توبه و طلب آمرزش از اوست.

فتاب علیه إنه هو التواب الرحیم

هدف از تأکید بر توبه پذیری خداوند - که از حرف تأکید «ان» و ضمیر فصل «هو» و به کارگیری صیغه مبالغه «تواب» به دست می آید - ترغیب گنهکاران به توبه و طلب آمرزش از خداوند است.

31- آثار ایمان به شکست کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 2

2- ایمان به پیروزی راه ایمان و شکست نهایی کافران، مقتضی صلابت و جدیت مؤمنان در نبرد با جبهه کفر

الذین كفروا .. أضلّ أعمالهم ... فإذا لقيتم الذين كفروا فضرب الرقاب

فاء در «فإذا لقيتم» مفید ترتب و نتیجه است؛ یعنی، اکنون که دانستید تلاش کافران بی ثمر خواهد ماند (أضلّ أعمالهم) و فرجام مؤمنان به صلاح خواهد گرایید (أصلح بالهم) پس دلگرم باشید و با یقین به پیروزی نبرد کنید (فإذا لقيتم .. فضرب الرقاب).

32- آثار ایمان به شنوایی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 20، 11

11 - ترس از خداوند، بازدارنده انسان از سرکشی در برابر او است.

فأما من طغى .. وأما من خاف مقام ربّه

تقابل طغیان گران و خداترسان در فرجام خویش، گویای ناسازگاری خداترسی با طغیان گری است.

20 - «عن أبي عبد الله (ع) . . . قال : من علم أنّ الله يراه و يسمع ما يقول و يعلم ما يعمله من خير أو شرّ فيحجزه ذلك عن القبيح من الأعمال فذلك الذي « خاف مقام ربّه و نهى النفس عن الهوى » ؛

از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: . . . کسی که بداند خدا او را می بیند و آنچه را می گوید، می شنود و از آنچه عمل می کند - خوب یا بد - آگاه است و این دانستن مانع کارهای زشت او گردد؛ این شخص کسی است که از مقام پروردگارش ترسیده و نفس را از هوا بازداشته است».

33- آثار ایمان به صالح (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

18 - قمر - 54 - 24 - 9

ص: 111

9- قبول پیامبری صالح (ع) ، مایه تیره بختی در نگاه قوم ثمود

إِنَّا إِذَا لَفَى . . . سَعِر

در صورتی که «سعر» جمع «سعیر» (آتش افروخته) باشد، مراد از آن در آیه شریفه، گرفتار شدن در آتش حسرت و تیره بختی خواهد بود.

34- آثار ایمان به عذابهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 12

12 - ایمان به خدا و مجازات او، تأثیرگذار در دوری انسان از گناه و بزه کاری (چون قتل به ناحق)

يقوم . . . فمن ينصرنا من بأس الله إن جاءنا

یادآوری خداوند و عذاب او، از سوی مؤمن آل فرعون در راستای نجات جان موسی(ع)، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

35- آثار ایمان به عزت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 74 - 4

4 - ایمان به توانایی و عزت مطلق خدا ، ره یابی به توحید و ربوبیت یگانه‌ء او است .

إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

36- آثار ایمان به علم خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 17

17 - توجه و ایمان به آگاهی همه جانبه خداوند بر احوال و رفتار کافران و گمراهان ، بازدارنده آدمی از حسرت و اندوه شدید نسبت به آنان

فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَتٌ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

جمله «إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ . . .» تعلیل برای جمله «فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَتٌ» است؛ یعنی، از آن جایی که خداوند بر احوال کافران آگاه است، پس به حال آنان حسرت مخور. این معنا گویای دو مطلب است: 1- چون خدا بر احوال کافران آگاه است و آنان تحت نظر او قرار

دارند، پس باید آنها را به خدا واگذاشت و بیش از این بر آنان اندوه نخورد. 2- این سخن نوعی دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

ص: 112

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 20، 11

11 - ترس از خداوند ، بازدارنده انسان از سرکشی در برابر او است .

فَأَمَّا مَنْ طَغَى . . . وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ

تقابل طغیان گران و خداترسان در فرجام خویش، گویای ناسازگاری خداترسی با طغیان گری است.

20 - « عن أبي عبد الله (ع) . . . قال : من علم أن الله يراه و يسمع ما يقول و يعلم ما يعمله من خير أو شرّ فيحجزه ذلك عن القبيح من الأعمال فذلك الذي « خاف مقام ربّه و نهى النفس عن الهوى » ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: . . . کسی که بداند خدا او را می بیند و آنچه را می گوید، می شنود و از آنچه عمل می کند - خوب یا بد - آگاه است و این دانستن مانع کارهای زشت او گردد؛ این شخص کسی است که از مقام پروردگارش ترسیده و نفس را از هوا بازداشته است».

37- آثار ایمان به علم غیب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 53 - 14

14 - توجه و اعتقاد به با خبر بودن خداوند از تمامی رفتار و کردار آدمیان ، باز دارنده آنان از هر گونه نافرمانی و گناه است .

و أقسموا بالله جهد أيمانهم . . . إن الله خبير بما تعملون

جمله «إنّ الله خبير . . .» تذکری تهدیدآمیز به منافقان بود که به دروغ اظهار اطاعت می کردند؛ ولی در عمل به نافرمانی و گناه مشغول بودند. بنابراین هشدار به آگاهی خداوند از اعمال انسان ها، می تواند به منظور بازداشتن آنان از نافرمانی و گناه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 38 - 8

8 - آگاهی و ایمان به علم همه جانبه خداوند ، به تمامی حقایق عالم و راز های دل آدم ، بازدارنده انسان از حق گریزی و ستم کاری

إنّ الله علم غيب السموت . . . علیم بذات الصدور

یادآوری علم همه جانبه خداوند در این آیه - پس از نقل سرگذشت ستم کاران دوزخی و کافران حق ناپذیر در آیات پیشین - می تواند حاکی از مطلب یاد شده باشد.

38- آثار ایمان به غیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 61 - 12

12- ورود مؤمنان به بهشت عدن ، به خاطر ایمان آنان به غیب و تصدیق آن است .

ص: 113

جَنَّتْ عَدْنُ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ

«باء» در «بالغیب» می تواند سببیه و متعلق به «وعد» باشد؛ یعنی، وعده خداوند به مؤمنان، به جهت ایمان آنان به غیب بوده است. روشن است که بنابراین وجه، تقدیر کلام «بتصدیق الغیب» خواهد بود.

39- آثار ایمان به قدرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 21

21 - باور به قدرت خدا، ایجاد کننده محبت او در دلهاست .

والذین ءامنوا أشد حبا لله .. أن القوه لله جميعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 10

10 - باور به نزدیک بودن خدا به بندگان و توان او بر اجابت درخواست ها، گرایش دهنده آدمی به ایمان و اطاعت از اوست .

فإني قرب أجيب دعوه الداع .. فليستجيبوا لي و ليؤمنوا بي

برداشت فوق از «فا»ی تفریع در «فلیستجیبوا» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 74 - 4

4 - ایمان به توانایی و عزت مطلق خدا، ره یابی به توحید و ربوبیت یگانه‌ء او است .

إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

40- آثار ایمان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 24 - 7

7 - رهایی از آتش دوزخ، در گرو ایمان به قرآن و تصدیق رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

فإن لم تفعلوا ولن تفعلوا فاتقوا النار

برداشت فوق با توجه به توضیح برداشت قبل، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 15، 13

13 - ایمان به قرآن و التزام به حقایق دیگر کتاب های آسمانی، مایه مصون ماندن از عذاب های الهی است .

ص: 114

«اتقاء» (مصدر اتقوا); یعنی: در اختیار گرفتن وسیله ای برای مصون ماندن از حادثه ها و مشکلاتی که آدمی از پیشامدن آنها در هراس است. بنابراین «فاتقون»; یعنی، برای مصون ماندن از عذابهای الهی باید وسیله ای در اختیار داشته باشید. فزاهای پیشین بیان می دارد که آن وسیله: ایمان به قرآن و التزام به حقایق کتابهای آسمانی است.

15 - نهراسیدن از پیامد های التزام به حقایق تورات و انجیل و ایمان به قرآن ، از توصیه های خداوند به بنی اسرائیل

و لاتشتروا بآیتی . . . و ایی فاتقون

حصر در جمله «ایای فاتقون» - پس از بیان لزوم ایمان و پرهیز از دین فروشی - به این اشاره دارد که: ایمان به قرآن و التزام به حقایق تورات و انجیل، ممکن است برای شما یهودیان و نصرانیان مشکلاتی را به همراه داشته باشد - که نباید از آنها در هراس باشید - و فقط از عذابهای الهی بترسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 45 - 2

2 - بنی اسرائیل ، در صورت ایمان به قرآن و قبول شریعت جدید ، با تنگنا ها و مشکلاتی شدید مواجه می شدند .

بینی اسرائیل اذکروا . . . و ءامنوا . . . و استعینوا بالصبر و الصلوه

سفارش خداوند به بنی اسرائیل (پیشه کردن صبر و برپایی نماز) پس از دعوت آنان به ایمان، بیانگر این است که: آنان به خاطر پذیرش اسلام و ترک شریعت پیشین، با مشکلات فراوانی مواجه می شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 3

3 - ایمان به قرآن ، پیروی از دستورات خدا و پرهیز از محرمات ، وسیله محافظت آدمی در برابر مخاطرات و عذاب های روز قیامت است .

ءامنوا بما أنزلت . . . و اتقوا یوماً

فرمان به گرفتن وقایه (وسیله محافظت) - پس از دعوت به ایمان (آمنوا بما أنزلت) و دیگر تکلیفهای یاد شده در آیه - می رساند که: وقایه آدمی در روز قیامت، همان ایمان به قرآن و . . . خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - منفعت و سود واقعی انسان ها ، در گرو ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

و من یکفر به فأولئك هم الخسرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از کفر ورزی به آنها ، وسیله محافظت در برابر مخاطرات و عذاب های روز قیامت است .

أولئك يؤمنون به و من یکفر به . . . و اتقوا یوماً

فرمان به گرفتن وقایه (وسیله محافظت)، پس از ترغیب به ایمان (أولئك يؤمنون به) و هشدار از کفر ورزی (و من یکفر . . .) می

رساند که: وقایه انسان در روز قیامت، ایمان به قرآن و پیامبر(صلی الله علیه و آله) و پرهیز از کفرورزی به آن دو است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 107 - 1

1- ایمان یا بی ایمانی مردم به قرآن، تأثیری در حقانیت مفاهیم و معارف آن نخواهد داشت.

و بالحق أنزلناه .. قل ءامنوا به أو لا تؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 11 - 2

2- آمادگی برای ایمان به قرآن و برخورداری از روح خشیت، از زمینه های لازم برای تأثیرپذیری از انذارها و اخطارهای الهی

إنّما تنذر من أتبع الذکر و خشى الرحمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 41 - 14

14 - پذیرش قرآن و عمل به راهنمایی های آن هدایت است و رد و انکار آن گمراهی و ضلالت.

فمن اهتدى فلنفسه و من ضلّ فإتّما یضلّ علیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 5

5- ایمان به پیامبر اسلام و قرآن، شرط ثمربخشی عقیده به خداوند و عمل صالح

و الذین ءامنوا .. و ءامنوا بما نزل علی محمد

از تکرار «آمنوا..» استفاده می شود که «آمنوا» - در «الذین آمنوا» - به معنای اعتقاد به خدای یگانه است؛ چه این که در «آمنوا بما...» به معنای ایمان به قرآن و رسالت پیامبر(صلی الله علیه و آله) است. از قرین آمدن ایمان و عمل صالح، اعتقاد به پیامبر(صلی الله علیه و آله) و قرآن، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - ایمان به قرآن، ایمان به خدا و انکار آن، کفر به او است .

وَأَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْهَدَىٰ ءَامَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِن بِرَبِّهِ

برداشت یاد شده، از تبدیل و تغییر ایمان به قرآن (آمنّا به)، به ایمان به خداوند (یؤمن برّبه) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 3

3 - باور داشتن معاد و معارف قرآن و انجام دادن کار های صالح، نجات بخش انسان از عذاب دردناک است .

فبشّرهم بعذاب الیم . إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

ص: 116

متعلق «آمنوا» - به قرینه آیات پیشین - معاد و قرآن است و «الصالحات» - که جمع با حرف «ال» است - دلالت بر عموم می کند. در این موارد، مراد عموم عرفی است؛ یعنی، تمام صالحاتی که امکان پذیر است.

41- آثار ایمان به قرب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 10

10 - باور به نزدیک بودن خدا به بندگان و توان او بر اجابت درخواست ها، گرایش دهنده آدمی به ایمان و اطاعت از اوست .

فإني قرب أجب دعوه الداع .. فليستجيبوا لي و ليؤمنوا بي

برداشت فوق از «فا»ی تفریع در «فلیستجیبوا» استفاده شده است.

42- آثار ایمان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 1,2,9,13

1 - مسلمانان، یهودیان، نصرانی ها و صابئان، در صورت داشتن ایمان راستین به خدا و باور به قیامت و انجام عمل صالح، از پاداشی گران قدر برخوردار خواهند شد .

إن الذين آمنوا .. فلهم أجرهم عند ربهم

مراد از «الذین آمنوا» مسلمانان هستند. درباره آیین صابئی نظرات مختلفی ایراد شده است. علامه طباطبایی پس از بیان اقوال گوناگون، تأیید می کنند که آیین صابئی، آیینی ممزوج از دین یهود، مجوس و حراثیه بوده است.

2 - ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح، شرط دور ماندن مسلمانان، یهودیان، نصارا و صابئان از هرگونه ترس و اندوه

إن الذين آمنوا .. ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون

تکرار «ایمان» در «ان الذین آمنوا» و «من آمن» حکایت از آن دارد که: مراد از ایمان در جمله «من آمن» ایمان واقعی و راستین است نه ایمان صوری و اسمی.

9 - رسیدن به پاداش های گران قدر الهی در گرو ایمان به خدا، باور به قیامت و انجام اعمال صالح است .

من آمن بالله .. فلهم أجرهم عند ربهم

مقید کردن اجر و پاداش به اینکه نزد خداوند است، اشاره به گران سنگی پاداش دارد.

13 - رهایی یافتن یهود از خواری و درماندگی و برطرف شدن غضب الهی از آنان، در گرو ایمان واقعی ایشان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح است.

ضربت عليهم الذلة والمسكنه .. من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً فلهم أج

در آیه قبل بیان شد که یهود بر اثر کفر و گناه به خواری، ذلت و غضب گرفتار شدند. آیه مورد بحث خصوصاً با توجه به اینکه از یهودیان نام برده (والذین هادوا) می تواند اشاره به این باشد که: راه نجات یهود از آن سرنوشت شوم ایمان و عمل صالح است.

ص: 117

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 15

15 - باور به قیامت و حضور انسان ها در آن ، زمینه ساز گرایش آدمی به انجام کار های نیک است .

فاستبقوا الخیرت این ما تکنونوا یأت بکم الله جمیعاً

یادآوری قیامت پس از فرمان به انجام کارهای نیک، گویای این معناست که: انسان در صورت باور به قیامت و توجه به آن، در انجام کارهای خیر سستی نخواهد ورزید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 18 - 9

9 - ایمان به خدا و روز رستاخیز ، اقامه نماز و پرداخت زکات و نترسیدن از غیر خدا ، زمینه ساز ره یابی به صراط مستقیم و قرار گرفتن در زمره ره یافتگان

من ءامن بالله و الیوم الآخر .. فعسی أولئک أن یکنونوا من المہتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 7

7 - ایمان واقعی به خدا و قیامت ، موجب داشتن اخلاص در عمل و انفاق کردن با میل و رغبت

و من الأعراب من یؤمن بالله و الیوم الآخر و یتخذ ما ینفق قربت عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 7 - 4

4 - ایمان به روز رستاخیز و امید دیدار با خدا ، مایه پیراستگی از دلخوش بودن به مظاهر فریبنده دنیا و آرامش یافتن به آن

إن الذین لا یرجون لقاءنا و رضوا بالحویة الدنیا و اطمأنوا بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 2 - 9

9- ایمان راستین به خدا و قیامت ، ضامن پیاده شدن کامل و قاطع حدود و کیفر های الهی در جامعه و مانع تأثیر پذیری از احساسات و عواطف به هنگام اجرای آنها

الزانیه و الزانی فاجلدوا. .. و لاتأخذکم بهما رأفه فی دین اللّٰه ان کنتم تؤمنون با

پیام و مفهوم جمله «فاجلدوا. .. ان کنتم تؤمنون باللّٰه و الیوم الآخر؛ تازیانه بزنید... اگر به خدا و روز واپسین ایمان دارید» این است که: اگر ایمان راستین وجود داشته باشد، حدود الهی اجرا خواهد شد و هرگز احساسات و عواطف و تعلقات شخصی، جلوگیری آنها نخواهد شد. گفتنی است جواب جمله شرطیه «ان کنتم...» جمله ای مقدر مانند: (فلاتأخذکم بهما رأفه) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 28 - 6

ص: 118

6 - نقش مؤثر ایمان به خدا و روز جزا در تضمین قرارداد ها و سلامت روابط اقتصادی و اجتماعی جامعه

و الله على ما نقول وكيل

مفسران بر این باورند که گواه گرفتن خداوند از سوی موسی (ع) در قرارداد خود با شعیب (ع) برای تأکید بیشتر بر این میثاق و تضمین عمل به آن بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 17

17 - تقوا و ایمان به قیامت و وعده های خدا ، مانع فریفتگی انسان به زندگی دنیا است .

اتقوا ربکم و اخشوا یومًا .. . إنّ وعد الله حقّ فلا تغرّبکم الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 13 - 4

4 - ایمان به روز قیامت و ترس از عذاب بزرگ آن روز ، بازدارنده آدمی از هرگونه گناه و قانون شکنی است .

إتی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 62 - 2

2 - گرایش به عبادت و سجده در برابر خداوند ، نتیجه ضروری ایمان به وحی و قیامت

أزفت الأزفه .. . أفمن هذا الحدیث تعجبون ... فاسجدوا لله و اعبدوا

«فای تفریع» در آیه شریفه می رساند که سجده و عبادت برای خداوند، در پی باور داشتن قیامت و مفاهیم وحی، امری ضروری و اجتناب ناپذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 2

2 - ایمان به خدا و روز بازپسین ، ناسازگار با دوستی ورزیدن با دشمنان خدا و رسول او

لا تجد قومًا يؤمنون .. يوادون من حادّ الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 6 - 6

6 - امیدواری به رحمت خدا و باورمندی به قیامت ، زمینه ساز روآوری انسان به توکل ، انابه و نیایش

ربّنا علیک توکلنا .. لقد کان لکم فیهم أسوه حسنه لمن کان یرجوا الله و الیوم ال

در صورتی که الگو بودن، نظر به محتوای آیات پیشین داشته باشد - که درباره توکل، توبه و نیایش بود - تعبیر «لمن کان..» افاده مطلب بالا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 119

8 - ایمان به قیامت و پاداش و کیفر آن روز ، عامل رهایی انسان از دلبستگی به متاع های مادی و دنیوی و سبب رویکرد او به آرمان های بلند معنوی و اخروی

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فَتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ایمان به خدا و روز قیامت ، مقتضی پذیرش موعظه های الهی و عمل به آنها است .

ذَلِكُمْ يُوْعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

توصیف موعظه شدگان، به ایمان آورندگان به خدا و روز قیامت، اشاره به مطلب یاد شده دارد.

11 - نقش سازنده ایمان به خدا و روز قیامت ، در ایجاد رابطه صحیح و شایسته میان همسران و رعایت شدن حقوق متقابل بین آنان

إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ .. ذَلِكُمْ يُوْعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

یادآوری ایمان به خدا و روز قیامت - به دنبال موعظه های الهی در مسائل مربوط به همسران - می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - آگاهی و ایمان به قیامت و عظمت عذاب و کیفر الهی در آن روز ، بازدارنده آدمی از گناه (بخل ، محروم ساختن بینوایان از اموال خویش و ...)

كَذَلِكَ الْعَذَابُ .. لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

خداوند، در پایان نقل ماجرای «اصحاب الجنّه»، مردم کافر را به عذاب و پیامد هلاکت بار دنیوی و اخروی تهدید کرد. از این بیان، می توان مطلب یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - انجام دادن دائم نماز ، ادای حق سائلان و محرومان جامعه ، تصدیق روز جزا و هراس از عذاب الهی ، از موجبات ورود به بهشت

إلا المصلين . . . و الذين فى أموالهم حقّ . . . و الذين يصدّقون بيوم الدين . . . أول

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - معارج - 70 - 42 - 5

5 - زندگى من هاى دين و ايمان به خدا و قيامت ، پوچ و بى هدف و سرگر مى صرف است .

فذرهم يخوضوا ويلعبوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 120

2 - ایمان به قیامت ، بازدارنده انسان از فسق و فجور

بل یرید الإنسن لیفجر أمامه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - ایمان به قیامت و بیم از آن ، زمینه ساز گرایش و عامل انگیزش به نیکوکاری و نیک کرداری (اخلاص ، ایثار ، انفاق و . . .)

و یطعمون الطعام . . . أسیراً ... لانرید منکم جزاءً ولاشکوراً . إنا نخاف من ربّین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - مصونیت ابرار از شرور و گزند های قیامت و شادابی رخسار و سرور دل آنان ، به دلیل ایمان آنان به قیامت و خوف آنان از آن روز است .

إنا نخاف من ربّنا یوماً . . . فوقیهم الله شرّ ذلک الیوم

«فا» در «فوقاهم» برای تفریح این آیه بر آیه قبل است؛ یعنی، مصونیت ابرار از شرور قیامت، به این دلیل است که آنان، از احوال آن روز در هراس بودند؛ روزی که چهره های کافران عبوس و دل های آنان محزون است.

4 - ایمان به قیامت و خوف از احوال آن روز ، موجب مصونیت از شرور روز قیامت و خرمی رخسار و شادمانی دل

إنا نخاف من ربّنا یوماً . . . فوقیهم الله شرّ ذلک الیوم ولقیهم نصره و سروراً

43- آثار ایمان به کبریایی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - ایمان و توجه به کبریایی و عظمت خداوند ، هموار کننده مشکلات ناشی از انجام دادن رسالت الهی و تبلیغ دین

قم فأنذر . وربک فکبّر

برداشت یاد شده، از ارتباط میان موضوع قیام برای انذار مردمان و موضوع به عظمت یاد کردن خداوند، استفاده می شود.

44- آثار ایمان به کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 13

13 - ایمان به قرآن و التزام به حقایق دیگر کتاب های آسمانی ، مایه مصون ماندن از عذاب های الهی است .

وایی فاتتقون

ص: 121

«اتقاء» (مصدر اتقوا); یعنی: در اختیار گرفتن وسیله ای برای مصون ماندن از حادثه ها و مشکلاتی که آدمی از پیشامدن آنها در هراس است. بنابراین «فاتقون»; یعنی، برای مصون ماندن از عذابهای الهی باید وسیله ای در اختیار داشته باشید. فرازهای پیشین بیان می دارد که آن وسیله: ایمان به قرآن و التزام به حقایق کتابهای آسمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 137 - 1

1 - رسیدن به هدایت ، در گرو ایمان به خدا و ایمان به همه پیامبران و کتاب های آسمانی ، و تسلیم بودن در برابر خداوند است .

فإن ءامنوا بمثل ما ءامنتم به فقد اهتدوا

45- آثار ایمان به کیفر اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 15 - 8

8 - ایمان به قیامت و پاداش و کیفر آن روز ، عامل رهایی انسان از دل بستگی به متاع های مادی و دنیوی و سبب رویکرد او به آرمان های بلند معنوی و اخروی

إنما ءمولکم و اولدکم فتنه و اللّٰه عنده اجر عظیم

46- آثار ایمان به کیفرهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 9 - 5

5 - ایمان به معاد و کیفر اعمال ، بازدارنده انسان از نافرمانی خداوند است .

ما غرک .. کلاّ بل تکذّبون بالدین

47- آثار ایمان به لقاءالله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 46 - 2,4

2 - کسانی که به لقای خدا باور دارند ، از خود بزرگ بینی رهیده و به خصلت نیکوی خشوع آراسته می شوند .

إلا على الخشعين. الذين يظنون أنهم ملقوا ربهم

4 - اقامه نماز برای باورداران به لقای خدا و بازگشت به او، امری سهل و آسان است .

وإنها لكبيره إلا على الخشعين. الذين يظنون أنهم ملقوا ربهم

ص: 122

48- آثار ایمان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 24 - 7

7 - رهایی از آتش دوزخ، در گرو ایمان به قرآن و تصدیق رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

فإن لم تفعلوا فأتقوا النار

برداشت فوق با توجه به توضیح برداشت قبل، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 11

11 - منفعت و سود واقعی انسان ها، در گرو ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

و من یکفر به فأولئك هم الخسرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 123 - 3

3 - ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از کفر ورزی به آنها، وسیله محافظت در برابر مخاطرات و عذاب های روز قیامت است.

أولئك يؤمنون به و من یکفر به . . . و اتقوا يوماً

فرمان به گرفتن وقایه (وسیله محافظت)، پس از ترغیب به ایمان (أولئك يؤمنون به) و هشدار از کفر ورزی (و من یکفر . . .) می رساند که: وقایه انسان در روز قیامت، ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از کفر ورزی به آن دو است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 153 - 2

2 - ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در پی دارنده مشکلات و ناملایماتی برای ایمان آورندگان

يأیها الذین ءامنوا استعینوا بالصبر و الصلوه

توصیه به صبر و نماز و استعانت از آنها، پس از بیان رسالت پیامبر و مخاطب قرار دادن مؤمنان، این نکته را به مخاطبان القا می کند که ایمان به سالت پیامبر، مستلزم مشکلات و ناملایماتی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 24

24 - رستگاری همگان، حتی یهود و نصارا، در گرو ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دفاع از او در مقابل دشمنان و تقویت وی در پیشبرد رسالت است.

فالذین ءامنوا و عزّروه و نصرّوه .. أولئک هم المفلحون

«تعزیر» به معنای یاری کردن با شمشیر است. بنابراین «الذین ... عزّروه» کسانی هستند که از پیامبر در مقابل هجوم دشمنان

ص: 123

دفاع می کنند. «نصر» به معنای مطلق یاری کردن است، ولی چون «نصروه» در مقابل «عزروه» قرار گرفته، مراد از آن یاری دادن در غیر مسائل دفاعی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 4

4 - ارزش اعمال در پیشگاه خدا، مشروط به ایمان به او و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم كفروا بالله وبرسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 3 - 12، 5، 7

5 - پرستش خدا، بیزاری از شرک، پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استغفار از گناهان، مقدمه هایی لازم برای حرکت به سوی خدا و تقرب به درگاه او

ألا تعبدوا إلا الله .. و أن استغفروا ربكم ثم توبوا إليه

ظاهر این است که «توبوا إليه» عطف به همه جمله های سابق «ألا تعبدوا ..»، «إني لكم منه ...» و «أن استغفروا ...» است.

7 - یکتاپرستی، پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، استغفار از شرک و گناه و حرکت به سوی خدا، موجب جلب عنایت خدا و دستیابی به معیشتی نیکو در دنیا است.

ألا تعبدوا إلا الله .. و أن استغفروا ربكم ثم توبوا إليه يمتعكم متعاً حسناً

12 - برخوردار شدن از پاداش های الهی در آخرت، منوط به یکتاپرستی، پرهیز از شرک، پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استغفار از گناهان است.

ألا تعبدوا إلا الله .. یؤت كل ذي فضل فضله

استفاده برداشت فوق از آیه، بر اساس این احتمال است که: جمله «یؤت ..» بیانگر پاداش اخروی باشد. وجود «إلی أجل» در جمله قبل و نبود آن در این جمله، می تواند مؤید این احتمال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 5

5 - ایمان به پیامبر اسلام و قرآن، شرط ثمربخشی عقیده به خداوند و عمل صالح

و الذین ءامنوا .. و ءامنوا بما نزل علی محمد

از تکرار «آمنوا..» استفاده می شود که «آمنوا» - در «الذین آمنوا» - به معنای اعتقاد به خدای یگانه است؛ چه این که در «آمنوا بما...» به معنای ایمان به قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است. از قرین آمدن ایمان و عمل صالح، اعتقاد به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 14، 3

3 - کارساز بودن ایمان به خدا، در گرو ایمان آوردن به رسول او (حضرت محمد (صلی الله علیه و آله)) است .

ءامنوا باللّٰه ورسوله

ص: 124

14 - انفاق ، در صورتی پیش خداوند ارزش دارد که از شخص مؤمن به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) انجام بگیرد .

فَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَأَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ

قید «منکم» بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 7

7 - رعایت تقوای الهی و ایمان راستین به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) (تبعیت کامل از آن حضرت) ، موجب دسیاهی انسان به رحمت گسترده الهی ؛ هم در دنیا و هم در آخرت

اتَّقُوا اللَّهَ وَءَامِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِ

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مقصود از دو بهره (کفلین) یکی بهره دنیوی و دیگری بهره اخروی باشد. ذکر این نکته ضروری است که اضافه در «رحمته» تشریفیه و بیانگر آن است که رحمتی که مؤمنان راستین در دنیا و آخرت از آن بهره مند می شوند، رحمتی ویژه و گسترده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 7

7 - ایمان استوار به خدا و رسول او و جهاد در راه خدا ، رهایی بخش انسان از عذاب دردناک الهی

تَنجِيكُم مِّنْ عَذَابِ أَلِيمٍ . تَوَمَّنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَجْهَدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

49- آثار ایمان به معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 4

4 - آخرت، سرایی خوب برای کسانی که معاد را تکذیب نکرده و در انجام تکالیف کوتاهی نمی کنند.

و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

بنابراین که «خیر» صفت مشابه باشد. یتقون» در این آیه، به قرینه تقابلی که با آیه قبل دارد و در آن آیه بحث از تکذیب لقاء الله و تفریط در دین و تکالیف الهی بود، به معنای تکذیب نکردن معاد و انجام تکالیف الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 6

6 - باور به معاد و بازگشت به خدا پس از مرگ ، عامل نهرا سیدن ساحران مؤمن از مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 13

ص: 125

13- باور به معاد، حتی در حدّ گمان و امید، اهرمی کارآمد در گرایش به عمل صالح و به دور از شرک و ریا است.

فمن كان يرجو لقاء ربّه فليعمل عملاً صالحاً ولا يشرك بعباده ربّه أحداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 2 - 8

8- زندگی بدون ایمان به وحی و معاد، بازیچه و بی هدف است.

ما یأتیهم من ذکر . . . و هم یلعبون

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که «یلعبون» ناظر به زندگی طبیعی و روز مرّه مشرکان باشد؛ یعنی، آنان به وقت نزول وحی به همان زندگی بی هدف و بازیچه مشغولند. بنابراین کسانی که مبدأ و معاد را انکار کنند (مانند مشرکان) به لعب و بازیچه در زندگی گرفتار می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 54 - 5

5 - باور به معاد و توجه به آن، دارای نقش اساسی در حق پذیری انسان

سنرّیهم ۱ ایتنا فی الأفاق . . . ألا ۱ ٔهم فی مرّیه من لقاء ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 9 - 5

5 - ایمان به معاد و کیفر اعمال، بازدارنده انسان از نافرمانی خداوند است.

ما غرّک . . . کلاً بل تکذّبون بالذین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 3

3 - باور داشتن معاد و معارف قرآن و انجام دادن کار های صالح، نجات بخش انسان از عذاب دردناک است.

فبشّرهم بعذاب الیم . ۱ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

متعلق «آمنوا» - به قرینه آیات پیشین - معاد و قرآن است و «الصالحات» - که جمع با حرف «ال» است - دلالت بر عموم می کند. در این موارد، مراد عموم عرفی است؛ یعنی، تمام صالحاتی که امکان پذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 9 - 5

5 - ایمان به معاد، زمینه ساز از بین رفتن خصلت های ناروا است .

لكنود .. أفلا يعلم إذا بعثر ما فى القبور

ص: 126

50- آثار ایمان به معبودان باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 21 - 4

4- باور به معبودهایی غیر از خدای یکتا ، باوری واهی و مایه خسران و تباهی است .

أولئك الذين خسروا أنفسهم و ضلّ عنهم ما كانوا يفترون

51- آثار ایمان به مقدرات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 10

10 - ایمان و اعتقاد به اینکه خوشی ها و ناخوشی ها ، و شکست ها و پیروزی ها بر اساس تقدیر خداست ، مقتضی توکل بر او و روی بر تافتن از دیگران

قل لن يصيبنا إلا ما كتب الله لنا .. و على الله فليتوكل المؤمنون

52- آثار ایمان به وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 2 - 8

8- زندگی بدون ایمان به وحی و معاد ، بازیچه و بی هدف است .

ما يأتيهم من ذكر .. و هم يلعبون

برداشت یاد شده مبتنی براین احتمال است که «یلعبون» ناظر به زندگی طبیعی و روز مرّه مشرکان باشد؛ یعنی، آنان به وقت نزول وحی به همان زندگی بی هدف و بازیچه مشغولند. بنابراین کسانی که مبدأ و معاد را انکار کنند (مانند مشرکان) به لعب و بازیچه در زندگی گرفتار می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 9 - 7

7- ثمربخشی اعمال نیک ، در پرتو پذیرش پیام وحی و گردن نهادن به آن از روی رغبت و میل

كرهوا ما أنزل الله فأحبط أعمالهم

از مفهوم آیه شریفه، مطلب بالا استفاده می شود؛ یعنی، اگر عمل همراه با کراهت و ناخشنودی نباشد؛ بلکه از روی طوع و رغبت و برای خداوند صورت گیرد، باقی مانده و ثمر خواهد داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 62 - 2

ص: 127

2- گرایش به عبادت و سجده در برابر خداوند، نتیجه ضروری ایمان به وحی و قیامت

أزفت الأذفة .. أفمن هذا الحديث تعجبون ... فاسجدوا لله واعبدوا

«فای تقریع» در آیه شریفه می رساند که سجده و عبادت برای خداوند، در پی باور داشتن قیامت و مفاهیم وحی، امری ضروری و اجتناب ناپذیر است.

53- آثار ایمان به وعده های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 17

17 - تقوا و ایمان به قیامت و وعده های خدا، مانع فریفتگی انسان به زندگی دنیا است .

اتقوا ربکم و اخشوا یومًا .. إنّ وعد الله حقّ فلا تغرّبکم الحیوه الدنیا

54- آثار ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 21

21 - پایه های حکومت فرعون پس از ماجرای ساحران و ایمان آنان به موسی (ع)، بسیار متزلزل شد .

و لتعلمنّ ایّنا أشدّ عذابًا و أبقی

تفاوت برخوردهای اولیه فرعون با برخوردهای پس از ایمان ساحران، نشان از تزلزل حکومت فرعون و احساس خطر شدید او از ناحیه موسی(ع) و مؤمنان به او دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 1

1 - خشم و برآشفتن فرعون از ایمان سریع ساحران به موسی (ع)، بدون رخصت و اجازه وی

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

55- آثار ایمان جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 29 - 14

14- ایمان گروهی از جنیان، به مجرد شنیدن قرآن، تعریضی به مشرکان لجوج و حق ستیز است . *

وإذ صرفنا إليك نفرًا من الجنّ

ص: 128

با توجه به این که آیات پیشین، تماماً هشدار به مشرکان بود؛ این آیه نیز در بردارنده تعریض و سرزنش برای آنان است؛ زیرا جنیان پیغام قرآن را شنیده و پذیرفتند؛ ولی آنان چنین نکردند.

56- آثار ایمان زنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 10

10 - خطر آفرین نبودن ایمان دختران بنی اسرائیل به آیین موسی، برای حکومت و اقتدار فرعونیان

و استحووا نساءهم

فرمان زنده نگه داشتن دختران مؤمنان به موسی(ع) - علی رغم فرمان عمومی کشتار فرزندان آنان - می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

57- آثار ایمان صابنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 2

2 - ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح، شرط دور ماندن مسلمانان، یهودیان، نصارا و صابنان از هرگونه ترس و اندوه

إن الذین ءامنوا .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

تکرار «ایمان» در «ان الذین آمنوا» و «من آمن» حکایت از آن دارد که: مراد از ایمان در جمله «من آمن» ایمان واقعی و راستین است نه ایمان صوری و اسمی.

58- آثار ایمان فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 11 - 3

3- گرایش محرومان به قرآن، بهانه مستکبران برای تردید در حقانیت آن

وقال الذین كفروا .. لو كان خيراً ما سبقونا إليه

تعبیر «لو كان خيراً..»، بیان دلیل است و از محتوای آیه استفاده می شود که کافران، از طایفه اشراف مستکبر و مؤمنان از طبقه محروم بودند. بدین جهت مستکبران، ابراز می داشتند اگر قرآن خیری در برداشت، تهی دستان بی هویت بدان روی نمی آوردند.

59- آثار ایمان قوم یونس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 148 - 3

3 - ایمان قوم یونس ، عامل بهره مند شدن آنان از موهبت های دنیوی

ف--امنوا فمّتعنهم إلی حین

60- آثار ایمان کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 24

24 - عدم زدایش تمامی آثار گناهان کافران ، به صرف روی آوردن آنان به ایمان

يَأْتِيهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ .. فَبَايَعَهُنَّ وَاسْتَغْفَرَ لَهُنَّ اللَّهُ

از این که پس از پذیرش بیعت مؤمنان، باز هم خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواسته است تا برای ایشان استغفار کند؛ معلوم می شود که به صرف ایمان، تمامی آثار گناهان گذشته محو نشده و نیاز به استغفار است.

61- آثار ایمان گواهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 2 - 6

6 - نقش سازنده ایمان و عدالت شاهدان ، در گواهی صحیح و به حق آنان در میان مردم

و اشهدوا ذوی عدل منکم

62- آثار ایمان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 10

10 - ایمان مسلمانان به ربوبیت خدای یگانه ، علت اصلی اخراج ایشان از مکه به وسیله مشرکان *

يخرجون الرسول وإياكم أن تؤمنوا بالله ربكم

ص: 130

63- آثار ایمان مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 2

2- ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح، شرط دور ماندن مسلمانان، یهودیان، نصارا و صابئان از هرگونه ترس و اندوه

إن الذین ءامنوا .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

تکرار «ایمان» در «ان الذین آمنوا» و «من آمن» حکایت از آن دارد که: مراد از ایمان در جمله «من آمن» ایمان واقعی و راستین است نه ایمان صوری و اسمی.

64- آثار ایمان منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 12

12 - بازگشت از مواضع منافقانه به ایمان و عمل خالصانه، پیش از فرارسیدن مرگ، مورد قبول خداوند و جبران کننده گناه دورویی و نفاق

و لکنکم فتنتم أنفسکم .. حتی جاء أمر الله

65- آثار ایمان موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 122 - 3

3 - عبودیت و ایمان موسی و هارون (علیهما السلام) موجب دستیابی آنان به پاداش هایی همچون پاداش های محسنان از سوی خداوند

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا ..» تعلیل برای جمله «إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ» است؛ یعنی، چون موسی و هارون (علیهما السلام) از مؤمنان و بندگان خالص خدا بودند، به آنان چونان پاداش محسنان، پاداش دادیم. مقصود نجات از اندوه بزرگ و باقی ماندن نام و آوازه نیک آنان در تاریخ می باشد.

66- آثار ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 11 - 8

ص: 131

8 - آگاهی و ایمان مؤمنان به علم همه جانبه خداوند ، مایه تحمل مصیبت ها و پایداری در برابر مشکلات است .

ما أصاب من مصيبه إلا بإذن الله . . . و الله بكلّ شيء عليم

67- آثار ایمان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 81 - 3

3- عبودیت و ایمان نوح (ع) ، موجب دستیابی او به پاداش هایی همانند پاداش های محسنان از سوی خداوند

إنا كذلك نجزي المحسنين . إنه من عبادنا المؤمنين

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إنه من عبادنا. . .» تعلیل برای جمله «إنا كذلك نجزي المحسنين» است؛ یعنی، چون نوح(ع) از مؤمنان و بندگان خالص خدا بود، به او همانند پاداش محسنان، پاداش دادیم. گفتنی است که مقصود از آن، اجابتِ دعا، نجاتِ از مشکلات اندوه بار و باقی ماندن نسل و نام نیک آن حضرت در تاریخ می باشد.

68- آثار ایمان هارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 122 - 3

3- عبودیت و ایمان موسی و هارون (علیهما السلام) موجب دستیابی آنان به پاداش هایی همچون پاداش های محسنان از سوی خداوند

إنا كذلك نجزي المحسنين . إنهما من عبادنا المؤمنين

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إنهما من عبادنا. . .» تعلیل برای جمله «إنا كذلك نجزي المحسنين» است؛ یعنی، چون موسی و هارون (علیهما السلام) از مؤمنان و بندگان خالص خدا بودند، به آنان چونان پاداش محسنان، پاداش دادیم. مقصود نجات از اندوه بزرگ و باقی ماندن نام و آوازه نیک آنان در تاریخ می باشد.

69- آثار ایمان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 15 - 1

1- آنان که با مشاهده عذاب اظهار ایمان کنند ، با اندک فرجه ای به کفر و شرک خویش باز می گردند .

إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ

ص: 132

70- آثار ایمان یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 2

2- ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح ، شرط دور ماندن مسلمانان ، یهودیان ، نصارا و صابئان از هرگونه ترس و اندوه

إن الذین ءامنوا .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

تکرار «ایمان» در «ان الذین آمنوا» و «من آمن» حکایت از آن دارد که: مراد از ایمان در جمله «من آمن» ایمان واقعی و راستین است نه ایمان صوری و اسمی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 3

3- گواهی و ایمان بنی اسرائیل و یهود به حقانیت قرآن ، حجتی علیه کافران و مشرکان

إن کان من عند اللّٰه و کفرتم به و شهد شهد من بنی اسرائیل علی مثله

خداوند، ایمان فردی از یهود را - که آگاه به تورات و مفاد آن بود - گواهی بر حقانیت قرآن شمرده است و به کافران تذکر داد و به آن احتجاج کرده است.

71- آثار بی ایمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 45 - 4، 1

1 - تنها مردمان بی ایمان (منافقان) ، از پیامبر (صلی الله علیه و آله) اجازه ترک جهاد می طلبیدند .

إنما یستئذنک الذین لایؤمنون باللّٰه و الیوم الآخر

4- بی ایمانی ، موجب سرگردانی ، تردید و اضطراب در زندگی است .

إنما یستئذنک الذین لایؤمنون .. فهم فی ربهم یترددون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- بی ایمانی و سست باوری ، مایه محرومیت از توفیق الهی برای شرکت در جهاد

ولكن كره الله انبعاثهم فثبطهم وقيل اعدوا مع التعدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 14

14- خداوند براساس سنت خویش ، کافران دوران های پیشین را که از ایمان و استغفار روگردان بودند ، به هلاکت رساند .

إلا أن تأتيهم سنّة الأوّلين

ص: 133

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 65 - 3

3 - انسان ، من های ایمان ، با خطر ها ، آسیب ها و دشواری های علاج ناپذیر رویه رو خواهد شد .

قل إنا منذر

از این که خداوند پیامبر(صلی الله علیه و آله) را منذر و اخطارگر معرفی کرد، روشن می شود که بر سر راه انسان ها، خطرها و آسیب های بسیاری وجود دارد و اگر انسان ها از رهنمودهای آن حضرت بهره نگیرند و به ایشان ایمان نیاورند، گرفتار آنها خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 70 - 4

4 - انسان ، من های ایمان ، با خطر ها ، آسیب ها و دشواری های علاج ناپذیر رویه رو خواهد شد .

إنا نذیر

از این که خداوند پیامبراسلام(صلی الله علیه و آله) را منذر و اخطارگر معرفی کرد، روشن می شود که بر سر راه انسان ها، خطرها و آسیب های بسیاری وجود دارد که اگر انسان ها از رهنمودهای آن حضرت بهره نگیرند و به ایشان ایمان نیاورند، گرفتار آنها خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 7

7 - ناباوری کافران به روز های تحقق وعده ها و وعید های خداوند ، عامل حق ستیزی آنان *

یغفروا للذین لایرجون آیام الله

از این که خداوند از مشرکان و حالت روحی شان با عنوان «لایرجون آیام الله» یاد فرموده؛ استفاده می شود که ایمان نداشتن آنان به وعده ها و وعیدهای خداوند، عامل ستیزه گری آنان با مؤمنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 21 - 5

5 - روحیه ناباوری ، مانع پذیرش قرآن و خضوع در برابر آن

لایؤمنون . و إذا قرء علیهم القرآن لایسجدون

4- بی ایمانی و ترک عمل صالح ، مایه گرفتار آمدن انسان در پست ترین جایگاه جهان آخرت

ثم ردده أسفل سفلین . إلا الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

در آیه قبل گرچه فعل «رددنا» به خداوند استناد یافته بود؛ ولی این آیه بیانگر آن است که بی ایمانی و ترک عمل صالح، دلیل تنزل یافتن افراد به «أسفل سافلین» است.

ص: 134

72- آثار بی ایمانی به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 53 - 3

3- بی ایمانی و بی پروایی نسبت به روز جزا، عامل مخالفت کافران با رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پذیرفتن تعالیم قرآن

بل لایخافون الآخره

73- آثار بی ایمانی به مقدرات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 23 - 6,8

6- بی اعتقادی به تقدیر الهی، باعث می شود که رویداد های تلخ و ناگوار برای انسان، امری غیرمنتظره باشد و وی را از پای درآورد.

ما أصاب من مصیبه... لکیلا تأسوا علی ما فاتکم

8- غمگین شدن در ناملایمات و شادمانی کردن در برخورداری ها، نشانه بی اعتقادی به تقدیر الهی است.

لکیلا تأسوا علی ما فاتکم و لاتقرحوا بما ءاتیکم

«أسی» (مصدر «تأسوا») به معنای اندوهگین شدن و «فرح» (مصدر «لاتقرحوا») به معنای شادمانی کردن است. بنابراین «لاتأسوا»؛ یعنی، غمگین نشوید و «لاتقرحوا»؛ یعنی، شادمانی نکنید؛ زیرا آنچه به شما می رسد - چه خوب و چه بد - قبلاً تعیین شده است.

74- آثار تبیین فواید ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 16 - 4

4- تأثیر مثبت بیان فواید و نتایج ایمان و دین داری در گرایش بیشتر مردم به دین

و ألّواستقموا علی الطریقه لأسقینهم ماء غدقاً

مأموریت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به بیان فواید دین، بیانگر مطلب یاد شده است.

75- آثار نظاهر به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 17 - 5

5 - تظاهر به ایمان در بردارنده منافی است هر چند گذرا و ناپایدار

ص: 135

فلما أضاءت ما حوله ذهب الله بنورهم

76- آثار روانی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 37 - 11

11 - نقش ایمان در غلبه انسان بر هیجان‌های درونی خویش و گذشت از خطای دیگران

للذین ءامنوا .. و إذا ما غضبوا هم یغفرون

از تقدیم ضمیر فاعل (هم) بر «یغفرون» - که به زبان اهل بلاغت برای تقوی و قوت یافتن حکم است - استفاده می شود که در پرتو ایمان مطمئناً می توان بر خشم و غضب خویش فائق آمد.

77- آثار روانی ایمان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 15

15 - توجه به حضور در دادگاه الهی و ملاقات وی ، زمینه ساز رعایت تقوا و حفظ حدود الهی

و اتقوا الله و اعلموا انکم ملاقوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 22

22 - مؤمنان به روز رستاخیز ، معتقد به پایداری در پیکار با دشمنان خدا ، علی رغم کمبود نیرو

قال الذین یظنون .. غلبت فئه کثیره

78- آثار سبقت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 7

7 - سبقت در ایمان و قرار گرفتن در صف نخستین مؤمنان و حق گرایان ، موجب جلب آمرزش الهی

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَاتِنَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

برداشت یاد شده از تعلیل قرار گرفتن جمله «أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ» برای جمله قبل (إِنَّا نَطْمَعُ ..) استفاده می شود.

ص: 136

79- آثار صبر بر ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 13

13 - پایداری در طریق ایمان ، زمینه جلب رأفت و رحمت الهی

اتبعوه فی ساعه العسره . . . إنه بهم رءوف رحیم

80- آثار صداقت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 9 - 59 - 10

10 - صداقت در ایمان مقتضی محبت و ایثار به مؤمنان و رنجدیدگان در مسیر دین

أولئك هم الصدقون . والذين تبوءوا الدار والإیمن یحبون من هاجر إلیهم و...

81- آثار ضعف ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 3,4,5

3 - بیمار دلی و ضعف ایمان ، زمینه تخلف از فرامین خداوند

لا تتخذوا اليهود والنصرى أولیاء . . . فتری الذین فی قلوبهم مرض یسرعون فیهم

4 - سستی ایمان زمینه گرایش به یهود و نصارا و طرح دوستی با آنان

فتری الذین فی قلوبهم مرض یسرعون فیهم

مراد از بیمار دلان، کسانی هستند که نسبت به حقانیت پیامبر(صلی الله علیه و آله) و یا برخی از معارف دین در شک بوده و ایمانی ضعیف دارند.

5 - بیماری دل و سستی ایمان ، زمینه محرومیت از هدایت الهی

إنّ الله لایهدی القوم الظلمین. فتری الذین فی قلوبهم مرض یسرعون فیهم

5 - ضعف ایمان در مسلمانان صدر اسلام موجب ضعف قدرت ایشان در میدان های نبرد

علم أن فيكم ضعفا فإن يكن منكم مائة صابره

از علل توان بسیار برتر مسلمانان در برابر کافران مفهومی است که از «بأنهم قوم لا يفقهون» به دست می آید؛ یعنی ایمان راسخ به معارف دین. بنابراین می توان گفت منشأ بروز ضعف نسبی مسلمانان پس از گذشت برهه ای از صدر اسلام، افت درجه ایمانی آنان بوده است.

ص: 137

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 4

4 - دست یازیدن به آلودگی های جنسی ، برخاسته از ضعف ایمان و مایه محروم شدن از سعادت اخروی است .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم لفروجهم حفظون

82- آثار علاقه به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 15

15 - محبت واقعی به ایمان ، مقتضی اطاعت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لو یطیعکم . . . لعنتم و لکنّ الله حبّ الیکم الایمن و زینه فی قلوبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 8 - 5

5 - تمایل انسان ها به ایمان ، سودمند برای خود ایشان و نه خداوند

و لکنّ الله حبّ الیکم الایمن . . . فضلاً من الله و نعمه

واژه «فضلاً و نعمه» می رساند که خداوند، خود نیازی به ایمان خلق ندارد؛ بلکه از سر بذل و بخشش تمایل به ایمان را در مؤمنان پدید آورده تا رشد یابند.

83- آثار عملی ایمان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 203 - 8,9

8 - توجه به قیامت و بازگشت به خدا ، زمینه ساز رعایت تقوای الهی

فاذا قضیتیم مناسککم . . . و اتقوا الله و اعلموا انکم الیه تحشرون

9 - توجه به قیامت ، زمینه ساز عمل به مناسک حج

و اعلموا انکم الیه تحشرون

با توجه به اینکه پس از بیان مناسک حج، مسأله قیامت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 281 - 8

8 - توجه به قیامت و خوف از آن، بازدارنده آدمی از اعمال ناشایست (ربا و . . .) و ترغیب کننده او به اعمال شایسته (انفاق، صدقه و . . .)

ص: 138

يا ايها الذين امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقى من الربوا . . . و ان تصدقوا خير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 19,20

19 - توجه انسان به بازگشت به خدا و اعتقاد به آن ، عامل مقاومت در برابر ولایت کافران

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء . . . و الى الله المصير

20 - اعتقاد به بازگشت انسان به سوی خداوند ، مقتضی پرهیز از قهر او

و يحذركم الله نفسه و الى الله المصير

«الى الله المصير»، بیانگر احاطه قدرت خداوند بر انسان است؛ پس باید از قهر خداوند پرهیز کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 12

12 - اعتقاد به حضور اعمال نیک و بد آدمی در قیامت ، عامل پرهیز از قهر خداوند

يوم تجد كل نفس . . . و يحذركم الله نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 21

21 - پایداری در نبرد ، وحدت و پیروی از تعالیم پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نشانگر آخرت خواهی مؤمنان مجاهد

حتى اذا فشلتم . . . منكم من يريد الاخره

بنابر اینکه دنیاطلبی (منكم من يريد الدنيا)، دلیل «اذا فشلتم . . .» باشد، صفات مقابل اینها ویژگی آخرت جویان خواهد بود؛ یعنی آخرت

خواهان در نبرد نه سستی خواهند کرد و نه . . .

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 31

31 - مسلمانان آخرت طلب و خداخواه احد ، مشتاقان شهادت و رهسپار به سوی قتلگاه خویش

قل لو كنتم فى بيوتكم لبرز الذين كتب عليهم القتل الى مضاجعهم

علی رغم اینکه آیه درباره توحید افعالی است و بیان این معنا که امور به دست خداوند است، خروج برای شهادت را به خود مبارزان نسبت داد تا اشاره به اشتیاق آنان به شهادت کند. کاربرد کلمه «مَضْجَع» (خوابگاه) به جای قتلگاه، مؤید این معناست.

84- آثار فردی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 208 - 3

3 - روح ایمان ، تسلیم در برابر خداوند و پرهیز از پیروی شیطان است . *

ص: 139

يا ايها الذين .. ادخلوا في السلم كافة ولا تتبعوا خطوات الشيطان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 212 - 11

11 - ايمان ، مانع فریفتگی و دلبستگی به دنیا و اصالت دادن به آن

زين للذين كفروا الحيوه الدنيا

مفهوم «زین للذین ..»، این است که زندگی دنیا نزد مؤمنان، زیبا و دل‌فریب نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 244 - 1

1 - توجه به حاکمیت خداوند در حیات و مرگ ، برطرف کننده ترس آدمی برای پیکار در راه او

الم تر الى الذين .. وقاتلوا في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 254 - 9

9 - ايمان و توجه به ویژگی های قیامت (نبود داد و ستد و دوستی و شفاعت) برانگیزاننده انسان به انفاق و اعمال خیر

انفقوا .. من قبل ان ياتي يوم لا بيع فيه ولا خله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 71 - 16

16 - نقش سازنده ايمان در اصلاح فرد و جامعه و زدودن فقر و فساد از سیمای جامعه بشری

المؤمنون .. يأمرن بالمعروف ... و يؤتون الزكوه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - تغابن - 64 - 6 - 12

12 - ثمره و فایده ايمان ، به خود انسان ها بازمی گردد .

فكفروا و تولّوا و استغنى الله و الله غنى

یادآوری استغناى خداوند و بى نیازی او - پس از ذکر کفر و انکار اقوام کافر - مى تواند اشاره به مطلب یادشده باشد.

85- آثار محافظت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 11

11- اقدام و حرکت برای حفظ ایمان ، از زمینه های جلب رحمت الهی است .

ص: 140

إذ أوى الفتية إلى الكهف فقالوا ربنا آتنا من لدنك رحمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 75 - 2

2- حفظ ایمان تا زمان حضور در نزد پروردگار (قیامت) شرط برخورداری از درجات عالی در آخرت

و من یأته مؤمن ا

86- آثار محرومیت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 5

5- خداوند ، مشرکان را به دلیل از دست دادن زمینه ایمان ، به عذاب استیصال تهدید فرمود .

قل فانتظروا إني معکم من المنتظرین

87- آرزوی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 102 - 1

1- دوزخیان ، آرزومند بازگشت به دنیا ، حتی برای یک بار و قرار گرفتن در صف مؤمنان

فلو أن لنا کره فنکون من المؤمنین

حرف «لو» برای «تمنی» به کار می رود و «کره» به معنای (یک بار بازگشتن) است. بنابراین «لو أن لنا کره»؛ یعنی، ای کاش! برای ما هرچند برای یک بار هم که شده، فرصت بازگشتی می بود.

88- آگاهی از آثار ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 78 - 1

1- آگاهی از غیب و یا صدور پیمانی از جانب خداوند ، از راه های وقوف بر پی امد های کفر و ایمان و آثار آنها است .

لَأْتِيَنَّ . . . أَطَّلِعُ الْغَيْبَ أَمْ أَتَّخِذُ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا

همزه در «أَطَّلِعُ» - که در اصل أَطَّلِعُ بوده - برای استفهام انکاری است و فاعل فعل ضمیری است که به «الذی» در آیه قبل بازمی گردد. از این رو مضمون آیه چنین می شود: آیا آن کافری که مدعی شد کفر، موجب دستیابی به مال و فرزند است، بر غیب آگاهی یافته و یا عهدی از جانب خداوند دریافت کرده است؟! مراد از عهد، نوشته و یا بیانی است که از ناحیه خداوند صادر گردیده

ص: 141

باشد.

89- آینده مسلمانان سست ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 7

7- کافران و عناصر سست ایمان ، دارای آینده ای پر بیم و هراس

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

از مفهوم آیه شریفه، استفاده می شود که دو گروه در معرض بیم و هراس اند: 1- کافران، 2- آنان که اظهار ایمان کرده ولی در طریق ایمان استقامت نورزند.

90- ابتلای مدعیان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 11 - 2

2- گرفتار شدن مدعیان ایمان به فتنه و آزار و اذیت ، آزمونی الهی است .

و من الناس من يقول ءامنا بالله فإذا أؤذى فى الله جعل فتنه الناس كعذاب الله .

91- ابعاد ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 256 - 21

21 - تعلق قلبی به خداوند و کفر به طاغوت (نفی اغیار) ، دو بُعد ایمان با صلابت

فمن يكفر بالطاغوت و يؤمن بالله فقد استمسك بالعروة الوثقى

امام صادق (ع) درباره آیه «فقد استمسك .. .» فرمود: هی الايمان بالله وحده لا شريك له

92- اجبار به ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - غاشيه - 88 - 23 - 4

ص: 142

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به الزام مخالفان بر ایمان - در صورت بی اعتنایی و کفر ورزیدن آنان - مجاز است .

لست علیهم بمصیطر . إلا من تولی و کفر

حرف «إلا»، ممکن است برای استثنای حقیقی از ضمیر «علیهم» باشد.

93- اجبار کافران به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 4 - 1

1 - قدرت خداوند ، بر نزول نشانه ای انکارناپذیر از آسمان برای ناگزیر ساختن کافران به ایمان

إن نشأ ننزل علیهم من السماء آیه فطلت . . . خضعین

94- اختیار در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 13

13 - دور شدن از رحمت خدا و گرفتار آمدن به لعنت او ، مستلزم جبر به عدم ایمان نخواهد شد .

لعنهم الله بکفر هم فقلیلا ما یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 253 - 18

18 - ایمان یا کفر ، انتخاب آدمی در برابر روشنگری انبیای الهی

من بعد ما جاءتهم البینات . . . و لکن اختلفوا فهمنهم من امن و منهم من کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 17

17 - اختیار انسان ها در انتخاب ایمان و کفر ، برخاسته از علم و حکمت خداوند

فامنوا خیراً لکم و إن تکفروا . . . و کان الله علیماً حکیماً

یادآوری علم و حکمت خداوند در ذیل آیه اشاره به این است که تمامی معارف یاد شده در آیه و از جمله آنها اختیار آدمی، عالمانه و حکیمانه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 3

3 - ایمان ثمربخش و مورد قبول خداوند ، ایمانی است که از روی اختیار و پیش از نزول عذاب استیصال باشد .

ص: 143

إن الذين حقت عليهم... لا يؤمنون... حتى يروا العذاب الأليم. فلولا كانت قريه عام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 4 - 2

2- خداوند ، خواهان ايمان اختيارى مردم است ، نه گرايش جبرى آنان به دين .

إن نشأ نزل عليهم... فظلمت أعتقهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبأ - 34 - 31 - 6

6 - مبادى ايمان ، امرى اختيارى است .

لن تؤمن

از اين كه مشركان ادعا کرده اند («ما هرگز ايمان نمى آوريم»)، به دست مى آيد كه ايمان آوردن در اختيار خود انسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - احقاف - 46 - 32 - 2

2- ايمان و كفر جن ، به اختيار و انتخاب خود آنان و نه معلول جبر

و من لا يجب داعى الله

از سياق اين آيات - كه در آن جنيان تشويق و تهديد شده اند و اجابت و عدم اجابت به خود آنان نسبت داده شده است - مطلب بالا استفاده مى شود.

95- ادعای ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 3 - 11

11 - آنچه در ايمان ، مورد رضايت خداوند است ، ايمان راستين است و نه صرف ادعای آن .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمناً... ولقد فتنا... من قبلهم فليعلمنّ الل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 5

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور رد ادعای ایمان بادیه نشینان ، در عین پذیرش اسلام آنان

قل لم تؤمنوا و لکن قولوا أسلمنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 7

ص: 144

7- وجود شک و دل‌بستگی به مال و جان در میان اعراب، دلیل رد ادعای ایمان آنان از سوی خداوند

قل لم تؤمنوا .. إنما المؤمنون ... ثم لم يرتابوا و جهدوا بأموالهم و أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 16 - 2

2- علم الهی به چگونگی ایمان انسان‌ها، مبتنی بر ملاک‌های واقعی و عینی است؛ نه ادعاها و اظهارات گفتاری آنان.

قل أتعلمون الله بدینکم و الله یعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 18 - 3

3- اعمال آدمیان، نشانگر میزان صداقت آنان در ادعای ایمان

یمنون علیک أن أسلموا .. و الله بصیر بما تعملون

با توجه به این که سیاق آیات، در زمینه کسانی است که به گزاف مدعی ایمان اند؛ تعبیر «و الله بصیر بما تعملون» می‌تواند نظر به مطلب بالا داشته باشد.

96- ادعای ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 47 - 1,5

1 - منافقان صدر اسلام، مدعی ایمان به خدا و رسول بودند.

و یقولون ءامنّا بالله و بالرسول

به گفته مفسران، آیه شریفه و چند آیه بعد، درباره منافقان است و این را موضوعات طرح شده در این آیات و آهنگ و شأن نزول آنها، تأیید می‌کند.

5- دسته‌ای از منافقان صدر اسلام، علی‌رغم اظهارات اکیدشان مبنی بر فرمان‌بری ایمان داشتن به خدا و رسول او، از ایشان روی برتافته و نافرمانی کردند.

و یقولون ءامنّا بالله .. ثم یتولّی فریق منهم من بعد ذلک

97- ادعای ایمان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 47 - 1,5

1 - منافقان صدر اسلام ، مدعی ایمان به خدا و رسول بودند .

و يقولون ءامنّا بالله وبالرسول

ص: 145

به گفته مفسران، آیه شریفه و چند آیه بعد، درباره منافقان است و این را موضوعات طرح شده در این آیات و آهنگ و شأن نزول آنها، تأیید می کند.

5 - دسته ای از منافقان صدر اسلام، علی رغم اظهارات اُکیدشان مبنی بر فرمان بری ایمان داشتن به خدا و رسول او، از ایشان روی برتافته و نافرمانی کردند .

و يقولون ءامنّا باللّٰه .. ثمّ يتولّٰی فریق منهم من بعد ذلك

98- اذیت مدعیان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 11 - 2

2- گرفتار شدن مدعیان ایمان به فتنه و آزار و اذیت، آزمونی الهی است .

و من الناس من يقول ءامنّا باللّٰه فإذا أُوذی فی اللّٰه جعل فتنه الناس کعذاب اللّٰه .

99- ارزش اخروی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 23 - 4

4- ایمان، شرط ارزشمندی و اثر بخشی اعمال در روز رستاخیز

و قدمنا إلى ما عملوا من عمل فجعلناه هباءً منثورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 102 - 3

3- ظهور ارزش واقعی ایمان و مؤمنان در صحنه قیامت

فلو أنّ لنا کره فنکون من المؤمنین

100- ارزش استقامت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ایمان و توحید همراه با استقامت و پایداری ، دارای ارزش والا

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ

ص: 146

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 214 - 3,4

3 - ایمان ، بدون تحمل مصائب ، برای ورود به بهشت کافی نیست .

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة

با توجه به اینکه خطاب به مؤمنان است ؛ ورود آنان را به بهشت، مشروط به تحمل مصائب کرده است.

4 - تصور پیش نیامدن مشکلات در جامعه به صرف ایمان آوردن ، پنداری باطل است .

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما يأتكم

چون وعده بهشت به مؤمنان حتمی است و لازمه ورود به بهشت، صبر در برابر مصائب و آزمایشهای الهی است، بنابراین ابتلاء به مصائب برای جامعه ایمانی قطعی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 2,3,4,5,6,13

2 - باید ایمان معیار اصلی در انتخاب همسر باشد ؛ نه زیبایی و یا حریت (برده نبودن)

ولا تنكحوا المشركات حتى يؤمننّ ولامه مؤمنه خیر من مشرکه ولو اعجبتمکم . . . و لعب

مصدق بارز «اعجاب» در انتخاب همسر، زیبایی و دلربایی است.

3 - کنیز مؤمن برای همسری شایسته تر است از آزاد زن مشرک ؛ هر چند زیبا و دلربا باشد .

ولامه مؤمنه خیر من مشرکه ولو اعجبتمکم

4 - ایمان ، ملاک و اساس ارجمندی و شرک ، مایه سقوط و بی ارزشی است .

ولا تنكحوا المشركات . . . ولامه مؤمنه خیر من مشرکه . . . و لا تنكحوا المشركين حتى

5 - برتری ارزش ایمان ، نسبت به ظواهر دنیوی (زیبایی ، ثروت و . . .)

ولامه مؤمنه خیر من مشرکه ولو اعجبتمکم

6 - حرمت ازدواج زنان مؤمن با مشرکان ; مگر در صورتی که ایمان بیاورند .

و لا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا

13 - ارزش و شخصیت بردگان با ایمان ، از دیدگاه قرآن

و لامة مؤمنه خیر من مشرکه . . . و لعبد مؤمن خیر من مشرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 6

6 - ایمان ، ملاکی مهم برای شایستگی مدیریت و سرپرستی در نظام اسلامی

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء من دون المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 147

2 - آل عمران - 3 - 57 - 9

9 - ایمان و کفر ، ملاک تقسیم بندی جوامع انسانی از نظر قرآن

فاما الذین کفروا .. و اما الذین امنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 4

4 - ایمان به خدا و روز واپسین ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب ورزیدن به کار های نیک ، ملاک ارزش و شایستگی (صالح بودن)

یؤمنون .. یسارعون فی الخیرات و اولئک من الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 13

13 - آگاهی مؤمنان به ارزش ایمان ، مانع خودکم بینی

یا ایها الذین امنوا .. و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

چون فرض شده که مخاطبین آیه مؤمن هستند و مؤمن برتر است و نباید در مقابل کافران احساس ضعف کند (ولا تهنوا ..) ; بنابراین ضعف و اندوه مؤمنان، ناشی از غفلت آنان به ارزش ایمان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 11

11 - ارزش والای ثبات بر ایمان و پذیرش دعوت خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) ، پس از تحمل شدائد و مشکلات

ان الله لا یضیع اجر المؤمنین. الذین استجابوا لله و الرسول من بعد ما اصابهم ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 22

22 - تشویق بردگان به ایمان از راه وضع قوانین حقوقی و امتیاز دادن به بردگان مؤمن

م‌ق‌ی‌د س‌ا‌خ‌ت‌ن ب‌ر‌ده ب‌ه ا‌ی‌م‌ان ب‌رای آ‌ز‌اد‌س‌ازی د‌ر ق‌ت‌ل خ‌ط‌ائی، ب‌ی‌ان‌گ‌ر ا‌ی‌ن ت‌ش‌وی‌ق ا‌س‌ت.

ج‌لد - ن‌ام س‌وره - س‌وره - آ‌ی‌ه - ف‌ی‌ش

3 - ن‌س‌اء - 4 - 93 - 4

4 - ا‌ر‌ز‌ش ا‌ی‌م‌ان و ح‌ی‌ات مؤ‌م‌ن د‌ر پ‌ی‌ش‌گ‌اه خ‌دا‌ون‌د

و م‌ن ی‌ق‌ت‌ل مؤ‌م‌نا م‌ت‌ع‌م‌داً ف‌ج‌ز‌اؤه ج‌ه‌نم خ‌ال‌داً ف‌ی‌ها

ج‌لد - ن‌ام س‌وره - س‌وره - آ‌ی‌ه - ف‌ی‌ش

4 - ن‌س‌اء - 4 - 124 - 4

ص: 148

4- ایمان و عمل صالح ، معیار ارزش انسانهاست ؛ نه جنسیت ایشان .

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 134 - 6

6- دستیابی به دنیا بدون داشتن ایمان و تقوا ، فاقد ارزش در پیشگاه خداوند

من كان یرید ثواب الدنیا فعند الله ثواب الدنیا و الآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 17

17 - ایمان به خدا ، اعتقاد به وحی و رسالت و عفت و پاکدامنی ، از ارزش های والا در انتخاب همسر و تشکیل خانواده

و المحصنت . . . و المحصنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 51 - 5

5- ایمان و عقیده اسلامی ، ملاک و معیار بایسته در ایجاد روابط و مناسبات مودت آمیز

یا ایها الذین ءامنوا لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 83 - 12

12 - مقام علم شهودی و گواهی بر حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) جایگاهی والاتر از ایمان

ربنا ءامننا فاکتبتنا مع الشهدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 8

8- ایمان ، توکل بر خدا و خداترسی ، از ارزش های متعالی

وجلّت قلوبهم . . . وعلی ربهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 42 - 15

15 - ایمان مبتنی بر دلایل روشن ، دارای ارزش و مایه حیات

و یحیی من حی عن بینہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 2,3

ص: 149

2- ایمان ، هجرت و جهاد با جان و مال ، دارای برترین درجه و ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. بأموالهم أعظم درجه

3- ایمان توأم با عمل ، دارای ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. أعظم درجه عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 84 - 9

9- مقام تسلیم ، مقامی برتر از ایمان است .

إن كنتم ءامنتم بالله فعلیه توكلوا إن كنتم مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 37 - 21

21- ارزش ایمان و پابندی به آن در محیط شرک و کفر

ذلکما مما علمنی ربی انی ترکت مله قوم لایؤمنون بالله و هم بالأخره هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 16 - 7

7- زندگی مشقت بار همراه با ایمان و توحید ، بر زندگی آسوده شرک آلود ترجیح دارد .

و إذ اعتزلتموهم و ما یعبدون إلاّ الله فأوؤا إلى الكهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 80 - 6

6- ایمان ، گوهری است ارزشمند ، که هیچ چیز با آن برابری نمی کند .

فكان أبواه مؤمنین فخشینا أن یرهقهما طغیناً و کفراً

خداوند، برای حفظ ایمان والدین، فرزند دل بند را از آنان می ستاند تا ایمان آن ها محفوظ بماند، پس ایمان، متاع پر بهایی است که

فداشدن فرزند برای آن، سهل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 14

14 - تنها ایمان ، ملاک امتیاز انسان ها در بینش الهی

إلا من سبق عليه القول منهم . . . إنهم مغرقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 3

3 - ایمان ، بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در بینش الهی فاقد ارزش است .

ص: 150

ءامن و عمل صلحًا

با هم آمدن ایمان و عمل صالح، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2 - توأم بودن ایمان با اعمال صالح، دارای ارزش و پاداش است.

ءامنوا و عملوا الصلحت فلهم جنّت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 6

6 - ایمان همراه با عمل صالح، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أم نجعل الذین ءامنوا و عملوا الصلحت کالمفسدین فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 16

16 - ایمان و دانش، دو معیار برتری و امتیاز انسان ها بر یکدیگر

أمن هو قنت . . . هل یتوی الذین یعلمون و الذین لایعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 7

7 - ایمان، گوهری بس ارزشمند و مؤمنان دارای مقامی والا نزد پروردگار

و یؤمنون به

مفسران گفته اند: یادآوری ایمان فرشتگان به خدا - با آن که این حقیقتی روشن برای همگان است - می تواند به منظور بیان مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 58 - 4

4- ایمان و نیکوکاری، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یتوی... الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و لا المسیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 6

6 - همراه بودن ایمان و عمل صالح، دارای ارزش و تأثیر در نزد خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و یزیدهم من فضله

ص: 151

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 6

6 - تقوا، ایمان و تسلیم، سه عنصر مرتبط باهم و ارزشمند

إِلَّا الْمُتَّقِينَ .. الَّذِينَ ءَامَنُوا بآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 7

7 - ایمان، مرتبه ای عالی تر و عمیق تر از اسلام

قُلْ لِمَ تَوَدُّونَ أَنْ تُقَالُوا سَلَمْنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 17 - 9

9 - ایمان، دارای ارزش واقعی و شایان امتنان و نه صرف تسلیم در برابر قدرت دین *

يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا .. بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَيْكُمْ لِلْإِيمَانِ

از این که خداوند در مورد هدایت به ایمان، امتنان فرموده است - و نه اسلام - می توان به مطلب بالا ره برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 11، 9

9 - اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه، عبادت، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

خَيْرًا مِنْكُمْ مَسْلَمَةٌ .. سَعَتْ

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

11 - دوشیزگی در مقایسه با ارزش های والای زنان (همچون اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه و روزه داری زنان) دارای نقش درجه دوم در زندگی مشترک میان زنان و مردان

يادآوري دو وصف «دوشيزگي» و «بيوه بودن زنان»، مي تواند اشاره به نکته ياد شده باشد؛ زيرا مفاد آيه شريفه اين است كه زنان بهتري با چنين اوصافي، جاگزين شما خواهند شد؛ چه بيوه باشند و چه دوشيزه.

102- ارزش ايمان به آيات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 72 - 8

8 - خداوند علاوه بر تكذيب كنندگان آيات الهى از قوم عاد، غير مؤمنان ايشان را نيز به هلاكت رساند .

قطعنا دابر الذين كذبوا بايتنا و ما كانوا مؤمنين

ص: 152

103- ارزش ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 81 - 6

6 - عظمت و ارزش ویژه ایمان به خدا

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

از توصیف «عباد» به «مؤمنین» برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 111 - 6

6 - عظمت و ارزش ویژه ایمان به خداوند

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

برداشت یاد شده از توصیف «عباد» به «مؤمنین» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 5

5- ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، ارزشی والاتر و محبوب تر از پیوند های خویشاوندی و نسبی (همچون پدری، فرزندی، برادری و...)

لَاتَجِدُ قَوْمًا... يُوَادُّونَ... وَ لَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ... أَوْ عَشِيرَتَهُمْ

104- ارزش ایمان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 11

11 - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) حتی در دیدگاه اهل کتاب ارزشمند بوده و کمال محسوب می شده است .

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا

برانگیخته شدن حسد در انسان به هنگامی است که محسود را برخوردار از نعمتی مادی یا کمالات انسانی ببیند. بنابراین در نظر اهل کتاب - که بر ایمان مسلمانان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) رشک می بردند - باید ایمان، نعمت و کمالی ارجمند می بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 5

5 - ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، ارزشی والاتر و محبوب تر از پیوند های خویشاوندی و نسبی (همچون پدری، فرزندی،

ص: 153

لاتجد قومًا ... یوآدون ... و لو كانوا اباہم ... او عشیرتہم

105- ارزش ایمان در جوانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کھف - 18 - 10 - 3

3- ایمان و عمل در دوران جوانی ، بسیار ارزشمند و سزاوار تقدیر است .

إذ أوی الفتیہ إلى الکھف

تصریح آیه شریف به جوان بودن اصحاب کھف - بر این مبنا که «فتیہ» به معنای جوانان به لحاظ سنی باشد - گویای ارزش ایمان و عمل بر مبنای آن در سنین جوانی است؛ زیرا، قرآن مجید، در نقل قصص خود، به اوصاف شخصی و سنی و جغرافیایی نمی پردازد مگر این که پیام و نکته ای را دربرداشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کھف - 18 - 13 - 9

9- ایمان جوانان ، دارای ارزش و اهمیتی خاص *

اتّهم فتیہ ءامنوا برّہم

تأکید آیه بر «فتیہ» بودن اصحاب کھف، ممکن است به لحاظ سنی آنان باشد که در این صورت، برجسته کردن و تصریح بر این خصیصه، بیان کننده ارزش ایمان در سال های جوانی است.

106- ارزش ایمان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 3 - 11

11 - آنچه در ایمان ، مورد رضایت خداوند است ، ایمان راستین است و نه صرف ادعای آن .

أحسب الناس أن یترکوا أن یقولوا ءامنّا .. و لقد فتّنا ... من قبلہم فلیعلمنّ الل

107- ارزش ایمان قلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 10

10 - ارزش واقعی ایمان در گرو رسوخ آن در قلب آدمی است .

ص: 154

قالوا ءامننا بافوههم و لم تؤمن قلوبهم

108- ارزش برهان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 13 - 2

2- ایمان آوردن به حق از روی منطوق و دلیل ، دارای ارزش و اعتبار است ؛ نه اظهار ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب .

ربنا اكشف عنا العذاب إنا مؤمنون . انى لهم الذكرى وقد جاءهم رسول مبين

لحن توبيخی آیه شریفه می رساند که ایمان انتخابی براساس دلایل روشن، سزاوار مقام انسانی است؛ نه اقرار به ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب.

109- ارزش پیشگامی در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 8

8 - پیشتازی در ایمان ، دارای ارج و منزلت در بینش وحی

يقولون ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان

تمجید خداوند از مؤمنان، به سبب استغفار آنان برای پیشگامان ایمان، ارجمندی پیشتازان اسلام را افاده می کند.

110- ارزش سبقت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 2

2- پیشگامی و تقدم از طریق ایمان و عمل ، دارای ارزش و اهمیتی والا در بینش الهی

و السبقون الأولون من المهجرين والأنصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 5

5- پیشگامی در طریق ایمان و سبقت گرفتن در راه ارزش ها ، خود ارزشی الهی است .

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا اللَّهُ أَنْ كُنَّا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

نقل گفته ساحران از سوی خدا بدون رد کردن آن، دلیل بر این است که خدا نیز استدلال ساحران را قبول دارد.

ص: 155

111- ارزش صبر بر ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 3

3 - استوار ماندن بر حق و پایداری بر ایمان، در تنگناها و شرایط دشوار، دارای ارزشی والا و پاداشی ویژه

لقد تاب الله على النبي و... الذين اتبعوه في ساعه العسره

112- ارزش محافظت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 4

4- گذشت از خانه و کاشانه، به خاطر حفظ ایمان، جوانمردی و ارزشی والا است.

إذ أوى الفتية إلى الكهف فقالوا ربنا

یاد کردن از کسانی که به جهت حفظ ایمان، خانه و کاشانه خویش را ترک کرده اند، با عنوان «الفتیه» (جوانمردان) در جایی که استفاده از ضمیر نیز ممکن بود، بیان کننده این حقیقت است که گذشت از خانه و کاشانه، جوانمردی و ارزش است.

113- ارکان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 256 - 15

15 - ایمان به خداوند، اقرار زبانی و تصدیق قلبی به وحدانیت، قیومیت، حیات، مالکیت و علم مطلق اوست.

الله لا اله الا هو الحي القيوم... يؤمن بالله... والله سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 84 - 7

7 - ایمان به خدا و کلیه انبیا و کتب آسمانی، از ارکان مهم اعتقادی

قل امننا بالله... والنبيون من ربهم

«قل امنا»، عهده دار تبیین «دین» در آیه سابق است. بنابراین ارکان مهم دین، مطالبی است که در این آیه مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 62 - 1

1 - ایمان به خدا و رسول او، دو رکن ایمان و از اوصاف مؤمنان راستین است .

ص: 156

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

حصر در «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ...» اضافی و از باب قصر موصوف بر صفت است و براساس آنچه که در شأن نزول آن آمده آیه شریفه، در ارتباط با منافقان نازل شده است. بر این اساس پیام آیه چنین خواهد بود: «ایمان حقیقی، دارای دو رکن اساسی است: ایمان به خدا و ایمان به رسول او، و مؤمنان راستین دارای چنین اوصافی اند».

114- از دیاد ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 1,5,11

1 - پاسخگویان به دعوت خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) پس از نبرد احد برای جهاد، کسانی بودند که از شایعه حمله دشمن نترسیدند و ایمانشان افزون گردید.

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ .. الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ ... فزادهم ایمانا

5 - ایمان، دارای درجات و مراتب و قابل افزایش

فزادهم ایماناً

11 - فزونی ایمان به خداوند، ملازم توکل بر اوست.

فزادهم ایماناً وقالوا حسبنا الله ونعم الوكيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 8

8 - خشوع در برابر خداوند، کمالی در ایمان

انّ من اهل الكتب لمن يؤمن .. خاشعين لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 5

5 - ایمان، دارای درجات و مراتب و همواره پذیرای تکامل

زادتهم ایمانا

6 - اقامه نماز و انفاق در راه خدا ، تجلی خشیت قلب و فزونی ایمان و توکل بر خدا

وجلّت قلوبهم .. . زادتهم ایمناً ... الذین یقیمون الصلوة و مما رزقنهم ینفقون

تکرار «الذین»، بدون حرف عطف، برای رساندن این معناست که اقامه نماز انفاق نمود خارجی و تجلی صفات برشمرده شده در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 4 - 1

1 - خشیت قلب از یاد خدا ، افزایش ایمان با تلاوت قرآن و تنها بر خدا توکل داشتن ، نشان ایمان حقیقی

أولئك هم المؤمنون حقا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 8

8 - ایمان ، مراتبی دارد و قابل کم و زیاد شدن است .

و ما زادهم إلا إيماناً

115- از دیاد ایمان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 10، 6

6 - آنچه مسلمانان مدینه ، در رویارویی با احزاب متحد مشاهده کردند ، بر ایمان شان به راه خود و تسلیم بودن شان افزود .

ولمّا رء المؤمنون الأحزاب . . . و ما زادهم إلا إيماناً و تسليمًا

فاعل «زاد» مصدر فعل «رأى» است. بنابراین، استفاده می شود که مشاهده دشمنان، بر ایمان مسلمانان افزوده است.

10 - توجه مسلمانان مدینه به تحقق وعده های خدا و پیامبرش ، در غزوه احزاب ، باعث شد که آنان ، با دیدن سپاه دشمن بر ایمان شان افزوده شود .

ولمّا رء المؤمنون الأحزاب قالوا هذا ما وعدنا الله ورسوله . . . و ما زادهم إل

116- استغفار برای پیشگامان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 3

3 - مؤمنان ، خواهان غفران الهی برای خویش و نیز برای پیشتازان راه دین

و الذين جاءو من بعدهم يقولون ربنا اغفر لنا و لإخواننا الذين سبقونا

117- استقامت بر ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 89 - 24

ص: 158

24 - انسان بدون توکل بر خدا ، ناتوان از پایداری بر ایمان خویش است .

إلا أن يشاء الله .. على الله توكلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 10، 12، 8

8 - ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان ، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

10 - ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون ، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه های فرعون و پایداری بر طریق ایمان ، نیازمند امداد های الهی دانستند .

ربنا أفرغ علينا صبراً

12 - مؤمنان راستین نگران حسن عاقبت خویش و باقی ماندن بر طریق ایمان تا آخرین لحظات

و توفنا مسلمين

118- استقامت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 8

8 - پیکار در راه خدا و مصیبت های آن ، از مشکلات راه ایمان ، که باید با استعانت از صبر و نماز آن را تحمل کرده و بر ایمان خود ، راسخ قدم ماند .

استعينوا بالصبر والصلوه .. و لاتقولوا لمن يقتل في سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 29

29 - پایداری و ثبات در ایمان ، ملاکی برای ارزش اعمال نزد خداوند

و من یرتدکم منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره

اعمال آنان که در ایمانشان راسخ نبودند و سرانجام مرتد شوند، حبط می شود و فاقد ارزش می گردد. بنابراین از ملاکهای ارزش اعمال، ثبات در ایمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 66 - 11

11 - ثبات و پایداری در ایمان از نتایج عمل به احکام و مواظب الهی

و لو انهم فعلوا ما یوعظون به لکان خیراً لهم و اشدّ تثیباً

متعلق «تثیباً» به قرینه آیات قبل، ایمان گرفته شده است.

ص: 159

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 67 - 4

4 - ثابت قدمان در ایمان ، بهره مند از پاداش بزرگ و ویژه خداوند

اشد تثبتاً. و اذا لأتيناهم من لدنا اجرا عظيماً

در برداشت فوق، «اذا لأتيناهم . . .»، نتیجه «اشد تثبتاً» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 4

4 - دعوت خداوند از مؤمنان ، به ثبات و پایداری در طریق ایمان

يأيتها الذين ءامنوا ءامنوا بالله

برداشت فوق توجیه دیگری است برای دعوت مؤمنان به ایمان، یعنی ای اهل ایمان بر ایمان خویش همواره پایدار باشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 143 - 12

12 - نشاط در عبادت ، اخلاص ، ذکر فراوان خدا و استواری در ایمان ، پرتویی از هدایت الهی است .

و إذا قاموا إلى الصلوة . . . و من يضل الله فلن تجد له سبيلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 9

9 - لزوم پایداری بر ایمان ، تقوا و عمل صالح

ليس على الذين ءامنوا و عملوا الصلحة . . . إذا ما اتقوا و احسنوا

تکرار تقوا، ایمان و عمل صالح می تواند اشاره به لزوم پایداری بر این ویژگیها داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 1,8

1 - اظهار پایداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشتن مجازات های فرعون ، عکس العمل ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

8 - ضرورت بی باکی و بی پروایی از تهدید ها و شکنجه ها در طریق ایمان

إنا إلی ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 6

6 - یکتاپرستان استوار بر طریق ایمان ، برخوردار از جایگاهی ویژه در پیشگاه خداوند

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ

ص: 160

نزول پیاپی فرشتگان - که از فعل مضارع «تَنْزَلُ» فهمیده می شود - نشانگر عنایت ویژه خداوند به موحدان پایدار بر توحید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 1

1- یکتاپرستان استوار بر طریق ایمان، ایمن از هر بیم و اندوه نسبت به گذشته و آینده

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

در معنای «لا خوف علیهم» گفته شده است که «خوف» نسبت به آینده و موضوعی است که در شرف وقوع می باشد؛ ولی در «ولا هم یحزنون» حزن و اندوه، همواره بر امری است که تحقق یافته و سپری شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 1

1 - توصیه مؤمنان، از سوی خداوند به رعایت تقوای الهی و پایدار ماندن بر ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وءَامِنُوا بِرَسُولِهِ

امر «آمنوا برسوله» - با توجه به این که خطاب در آن متوجه کسانی است که به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ایمان دارند - امر به تحصیل ایمان نیست؛ بلکه توصیه است به این که بر آن ایمان باقی بمانند و آن را از دست ندهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 6، 2

2 - مؤمنان، باید بر ایمان خویش به خدا و رسول او پایدار باشند.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. تَوَمَّنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

فعل مضارع «تؤمنون» افاده استمرار می کند و بیانگر آن است که ایمان های مقطعی و متزلزل، فاقد ارزش است.

6 - ایمان پایدار به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و جهاد پیوسته و مستمر در راه خدا، تجارتی بس سودمند و بزرگ

هل أدلكم على تجره .. تؤمنون بالله ورسوله و تجهودون في سبيل الله

119- استهزای ایمان ابرار

4 - ابرار به دلیل ایمانشان در معرض تمسخر گناه پیشگان کافر ، قرار گرفته و آزار می بینند .

إِنَّ الَّذِينَ أُجِرُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ

مراد از «الذین آمنوا» - به قرینه «إِنَّ الْأَبْرَارَ ..» در آیات پیشین - نیکوکاران است. تغییر عبارت به جهت اشاره به این است که آنچه برای گناه کاران خنده دار به نظر می رسد، ایمان نیکوکاران است. آیات بعد - که بیانگر مقابله به مثل نیکوکاران در قیامت است - اشاره دارد که انگیزه گناه کاران از این برخوردار، آزاررسانی به آنان بوده است.

120- اطمینان به تداوم ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 10

10 - اطمینان اهل ایمان به پایدار ماندن بر ایمان ، ناسازگار با باور به مشیت مطلق خدا

و ما یكون لنا أن نعود فيها إلا أن يشاء الله ربنا

121- اظهار ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 21 - 1

1 - نهی خداوند از اظهار ایمان ، بدون عمل بر طبق آن

و لا تكونوا كالذين قالوا سمعنا و هم لا یسمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 2 - 4، 1، 2

1 - آسوده داشتن خاطر ، از ناحیه خداوند ، به صرف اظهار ایمان ، و پندار آزمون نشدن از سوی او ، خیالی باطل است .

أحسب الناس أن یترکوا أن یقولوا ءامنّا و هم لا یفتنون

استفهام در «أحسب..» برای انکار ابطالی است و منظور از آن، مردود دانستن پندار کسانی است که احساس می کنند، به صرف اظهار ایمان زبانی، رها خواهند شد و آزموده نخواهند گردید.

2 - در صدر اسلام ، کسانی وجود داشته اند که انتظار آزمون الهی را نداشته اند و می پنداشته اند که صرف اظهار ایمان ، برای مؤمن بودن ، کافی است .

أحسب الناس أن یترکوا أن یقولوا ءامنّا و هم لا یفتنون

4 - صرف اظهار ایمان ، نشانه راستین بودن آن نیست .

أحسب الناس أن یترکوا أن یقولوا ءامنّا و هم لا یفتنون

122- اظهار ایمان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 2

2- اظهار و اقرار کردن ایمان خویش به قرآن به هنگام شنیدن آیات آن ، امری پسندیده و بایسته در پیشگاه خداوند

و إذا يتلى عليهم قالوا آمنا به

ص: 162

123- اظهار ایمان به کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 13

13 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مکلف به اعلام ایمان خویش به تمامی کتاب های آسمانی

و قل ءامنتم بما أنزل الله من کتب

برداشت یاد شده بر این اساس است که منظور از «کتاب» در جمله «ءامنتم بما أنزل الله من کتاب» همه کتاب های نازل شده از سوی خداوند (تورات، انجیل و قرآن) باشد. گفتنی است که تنوین «کتاب» - که برای تنويع است - مطلب بالا را تأیید می کند.

124- اظهار ایمان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 13

13 - فرعونیان پس از گرفتاری به عذاب الهی ، اظهار ایمان کرده و خود را مردمی هدایت یافته قلمداد کردند . *

وقالوا... إنا لمهتدون

جمله «إنا لمهتدون» ممکن است خبر از تسلیم شدن در برابر هدایت های الهی باشد. در این صورت مفاد آیه این است که فرعونیان پس از نزول عذاب، ادعای ایمان کرده و از موسی(ع) خواستند که خداوند نیز به عهدش در رفع عذاب از آنان، وفا کند.

125- اعراض از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 10 - 3

3 - برخی از مدعیان ایمان ، به قدری ایمان شان سطحی و سست است که با فتنه و آزارِ مردمان ، از دین ، دست می کشند .

و من الناس من یقول ءامنا بالله فإذا أؤدی فی الله جعل فتنه الناس کعذاب الله

126- اعراض منافقان از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - منافقان ، با متهم ساختن اهل ایمان به بی خردی ، دعوت به ایمان را پذیرا نبودند .

قالوا أنؤمن كما آمن السفهاء

ص: 163

127- اعلام نقش ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 16 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور اعلام فایده و نقش ایمان و دین داری در زندگی انس و جن

و الْوَأَسْتَقِمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لِأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا

جمله «و الْوَأَسْتَقِمُوا...» عطف بر «أَنْتُمْ اسْتَمِعُوا...» است؛ یعنی، «قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ الْوَأَسْتَقِمُوا...». گفتنی است که مقصود از «طریقه»، راه ایمان و اسلام و پیروی از قرآن کریم است.

128- اقرار به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 53 - 6

6 - حُسن اظهار ایمان به کتاب الهی و پیروی از رسولان الهی ، در پیشگاه ربوبی

رَبَّنَا امْنَا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 137 - 10

10 - خداوند ، اقرار و اعتراف انسان ها را به ارکان ایمان ، می شنود و به اندیشه ها و باور های آنان آگاه است .

فَإِنْ آمَنُوا... فَقَدْ اهْتَدُوا... وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

در برداشت فوق، جمله «و هو السميع العليم» در ارتباط با صدر آیه معنا شده است.

129- اقرار در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 256 - 14، 15

14 - لزوم اعلان کفر به طاغوت و ایمان به خداوند با زبان ، علاوه بر تصدیق قلبی

فمن يكفر بالطّٰغوت و يؤمن بالله . . . و الله سمیع علیم

ذكر «سمیع علیم» بیانگر این است که ایمان به خداوند و کفر به طاغوت، به زبان و قلب است.

15 - ایمان به خداوند، اقرار زبانی و تصدیق قلبی به وحدانیت، قیومیت، حیات، مالکیت و علم مطلق اوست .

الله لا اله الا هو الحیّ القيوم . . . يؤمن بالله . . . و الله سمیع علیم

ص: 164

130- اقسام ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 15، 10

10 - ایمان دو قسم است : محکم و پابرجا و متزلزل و ناپایدار .

أولئك كتب في قلوبهم الإيمان

کتابت ایمان در دل ها، کنایه از ثابت و استوار ساختن آن است.

15 - ایمان بر دو قسم است : زنده و با روح و مرده و بی روح .

و أیدهم بروح منه

در صورتی که ضمیر «منه» به ایمان بازگردد، برداشت بالا به دست می آید.

131- اکراه در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 4

4 - ایمان اجباری و از روی استیصال ، مورد قبول خداوند واقع نشده و ثمربخش نخواهد بود .

إن الذين حقت عليهم ... لا يؤمنون ... حتى يروا العذاب الأليم. فلولا كانت قرية عام

132- امتحان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 2 - 1، 2

1 - آسوده داشتن خاطر ، از ناحیه خداوند ، به صرف اظهار ایمان ، و پندار آزمون نشدن از سوی او ، خیالی باطل است .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا وهم لا يفتنون

استفهام در «أحسب..» برای انکار اِطالی است و منظور از آن، مردود دانستن پندار کسانی است که احساس می کنند، به صرف اظهار ایمان زبانی، رها خواهند شد و آزموده نخواهند گردید.

2 - در صدر اسلام ، کسانی وجود داشته اند که انتظارِ آزمون الهی را نداشته اند و می پنداشته اند که صرف اظهار ایمان ، برای مؤمن بودن ، کافی است .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا وهم لا يفتنون

ص: 165

133- امتحان مدعیان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 11 - 2

2- گرفتار شدن مدعیان ایمان به فتنه و آزار و اذیت، آزمونی الهی است.

و من الناس من يقول ءامنا بالله فإذا أؤذى فى الله جعل فتنه الناس كعذاب الله.

134- امکانات مادی پیشگامان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 14

14 - پیشگامان در ایمان و تابعان نیک کردار، برخوردار از الطاف مادی و معنوی خداوند در آخرت

رضی الله عنهم... لهم جنت تجرى

رضایت الهی، لطفی معنوی و بهشت جاودان، نعمتی مادی است.

135- امکانات معنوی پیشگامان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 14

14 - پیشگامان در ایمان و تابعان نیک کردار، برخوردار از الطاف مادی و معنوی خداوند در آخرت

رضی الله عنهم... لهم جنت تجرى

رضایت الهی، لطفی معنوی و بهشت جاودان، نعمتی مادی است.

136- انحراف از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 35

35 - تهدید خداوند به آنان که از مسیر ایمان منحرف شوند.

و من يكفر بالايمان فقد حبط عمله

ص: 166

137- اهمیت ازدیاد ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 5

5 - مؤمنان ، موظف به تلاش برای افزودن بر درجات ایمان خویش و بسنده نکردن به درجه ای از آن

ءامنوا باللّٰه ورسوله

138- اهمیت استقامت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 106 - 2

2- لزوم پایداری بر ایمان ، پس از ورود به جرگه مؤمنان

من كفر بالله من بعد ايمنه . . . فعليهم غضب من الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 3

3 - ایمان های متزلزل و مقطعی ، فاقد ارزش در پیشگاه خداوند

يأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . تَوَمَّنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ

139- اهمیت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 24 - 7

7 - رهایی از آتش دوزخ ، در گرو ایمان به قرآن و تصدیق رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ

برداشت فوق با توجه به توضیح برداشت قبل ، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - انتساب به ادیان الهی بدون ایمان واقعی و انجام اعمال نیک ، سعادت آفرین نیست .

إن الذين آمنوا .. من آمن بالله و اليوم الآخر و عمل صالحاً فلهم اجرهم

با توجه به اینکه در جمله «من آمن . . .» ضمیری نیست تا به «الذین ...» ارجاع شود و جمله «من آمن ...» را مخصوص مسلمانان، یهودیان و ... کند؛ معلوم می شود: هر کس از هر ملتی به خدا و قیامت ایمان راستین داشته باشد و عمل صالح انجام دهد، سعادت‌مند خواهد شد. بنابراین آوردن عنوانهای مذکور اشاره به نکاتی دارد، از جمله آنها اینکه: عنوان مسلمانان یا یهودی و یا

ص: 167

... داشتن کافی نیست؛ آنچه کارساز است ایمان واقعی و عمل صالح می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 7،8

7 - خداوند ، خواهان آگاهی یافتن مردم به وابستگی پاداش های الهی به ایمان و تقوا

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمتوبه .. لو كانوا يعلمون

در برداشت فوق مفعول «یعلمون» حقیقتی گرفته شده که جمله شرطیه «لو أنهم ..» آن را بیان می دارد؛ یعنی: لیت يعلمون أن متوبه الله مشروط بالایمان و التقوی.

8 - تنها دانایان ، وابستگی پاداش های الهی را به ایمان و تقوا و برتری آن را بر هر منفعتی دیگر ، در می یابند .

لمتوبه من عندالله خیر لو كانوا يعلمون

فعل «یعلمون» در جمله فوق می تواند فعل لازم بوده و نیازی به مفعول نداشته باشد. بر این مبنا «لو كانوا يعلمون»؛ یعنی، ای کاش! اهل علم و دانش بودند تا حقایق مطرح شده را می فهمیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 124 - 22

22 - ایمان و عدالت ، از شرایط احراز مقام امامت و رهبری است .

لاینال عهدی الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 130 - 7

7 - ایمان جامعه اسلامی ، زیر بنا و اساس پذیرش قوانین الهی در اقتصاد

یا ایها الذین امنوا لا تأکلوا الرِّبوا

مخاطب قرار دادن جامعه اسلامی با عنوان «یا ایها الذین آمنوا» و سپس نهی از رباخواری، اشاره به این حقیقت دارد که پذیرش حکم ربا، منوط به ایمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22 - بی ایمانی و سستی در رویارویی با دشمنان دین ، موجب محرومیت از محبت الهی

و لاتهنوا... و ليعلم الله الذين امنوا... و الله لا يحب الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 5

5 - بهره مندی مردم از پاداش های الهی و ورودشان به بهشت ، در گرو ایمان و عمل صالح است ، نه جنسیت و انتساب به مذهب یا فرقه ای خاص .

و من يعمل من الصلحت من ذكر او انثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

ص: 168

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 132 - 3

3 - توجه و اعتقاد به مالکیت یگانه خداوند بر هستی ، دارای اهمیت و مورد تأکید او

و لله ما فی السموت و ما فی الأرض

تکرار «و لله ما فی السموت . . .» در سه آیه پی در پی، بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 3

3 - خداوند ، دعوت کننده مسلمانان به ایمان راستین و اکتفا نکردن به ایمان ظاهری

يأیها الذین ءامنوا ءامنوا

بدان احتمال که مراد از ایمان در «یایها الذین ءامنوا»، ایمان صوری باشد، بنابراین مقصود از «ءامنوا»، دعوت آنان به تلاش برای دستیابی به ایمان و باور واقعی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 65 - 2

2 - دعوت خداوند از اهل کتاب به رعایت تقوا و ایمان به خدا ، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و لو ان اهل الکتاب ءامنوا و اتقوا لکفرنا عنهم سیئاتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 15

15 - احسان مقامی برتر از ایمان و تقوا

ءامنوا ثم اتقوا و احسنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 35 - 3

3 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به هدایت یافتن و ایمان آوردن مردم شوق و میل فراوانی داشت.

وإن كان كبر عليك إعراضهم فإن استعطعت . . . فتأتهم بأيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 8

8 - عمل صالح بدون ایمان سودبخش نخواهد بود.

لا ينفع نفساً إيمانها لم تكن ءامنت من قبل أو كسبت في إيمانها خيراً

قید «فی ایمانها» در جمله «أو کسبت فی ایمانها خیرا» بیانگر برداشت فوق است.

ص: 169

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 98 - 6

6 - زندگانی دنیا بدون پایگذاری آن بر مبنای ایمان و تقوا، بازیچه ای بیش نیست .

آن یأتیهم بأسنا ضحی و هم یلعبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 14

14 - ایمان و اعتقاد راسخ، زیربنای موضعگیری های مثبت و اعمال ارزشی انسان

فاتقوا الله و أصلحوا .. و أطيعوا الله و رسوله إن كنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 10

10 - توان رزمی و نیروی مقاومت هر مسلمان، حتی پس از گراییدن جامعه ایمانی به ضعف، بیش از دو چندان هر کافر است .

و علم أن فیکم ضعفا فإن یکن منکم مائه صابره یغلبوا مائتین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 17

17 - حسن عاقبت و حفظ ایمان تا پایان زندگی، امری مهم و نعمتی در خور توجه

و ترهق أنفسهم و هم کفرون

این که کافر مردن، عذابی برای منافقان به شمار آمده است، نشانگر اهمیت و ارزش ایمان است که مؤمنان به جای توجه به اموال و اولاد، باید به این ارزش توجه کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 6

6 - نقش اساسی و محوری ایمان، در مقایسه با عمل و رفتار آدمی، در هدایت و سعادت وی

خداوند فرمود: «کسانی را که دارای ایمان و عمل صالح هستند به سوی بهشت هدایت خواهد کرد.» آن گاه علت و سبب هدایت را ایمان آنان ذکر فرمود؛ با آنکه اینان دو ویژگی ایمان و عمل صالح را با هم دارا هستند. این، حکایت از آن دارد که ایمان اصل و محور بوده و عمل در مرتبه دوم قرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 4

4- اعمال صالح بدون ایمان و اطمینان به ربوبیت خدا، کارساز نیست .

إن الذين آمنوا و عملوا الصلحت و أختبوا إلى ربهم أولئك أصحاب الجنة

ص: 170

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 6

6- ایمان و ملازمت بر تقوا شرط بهره مندی از پاداش های اخروی است .

و لأجر الآخرة خیر للذین ءامنوا و كانوا یتقون

«کان» و مانند آن همراه مضارع حکایت از استمرار در زمان گذشته دارد. ملازمت به تقوا در برداشت فوق ، از نکته یاد شده استفاده گردیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 4

4- اعمال صالح بدون ایمان ، تضمین کننده سعادت دنیا و آخرت نیست .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت طوبی لهم و حسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 10 - 10

10- خداوند ، فراخوان مردم به ایمان ، برای آموزش برخی از گناهانشان و به تأخیر انداختن أجل آنان تا مدت معین

یدعوکم لیغفر لکم من ذنوبکم و یؤخرکم الی أجل مسمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 2

2- ایمان توأم با عمل صالح ، ثمربخش است .

و أدخل الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جنّات تجری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 16 - 7

7- زندگی مشقّت بار همراه با ایمان و توحید ، بر زندگی آسوده شرک آلود ترجیح دارد .

و إذ اعتزلتموهم و ما يعبدون إلاّ الله فأووا إلى الكهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 7

7- لزوم توبه از گناه و داشتن صداقت در ایمان ، از تعالیم مشترک ادیان آسمانی

فخلف من بعدهم .. إلاّ من تاب وءامن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 70 - 3

3- ایمان و عمل صالح ، مظهر توبه راستین و شرط پذیرش آن از سوی خدا

ص: 171

إلا من تاب وعمل عملاً صلحاً

ذکر ایمان و عمل صالح پس از توبه، می تواند گویای این حقیقت باشد که خداوند توبه را - که به معنای بازگشت از گناه است - در دفع عذاب کافی ندانسته است؛ بلکه ایمان و عمل صالح را از شرایط پذیرش توبه و مظهر آن دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 60 - 3

3 - لزوم برگزیدن ایمان و هدایت الهی؛ ولو به بهای از دست دادن زندگی دنیوی و متاع آن

و قالوا إن تتبع الهدى معك نتخطف من أرضنا .. و ما أوتيتم من شيء فمتع الحيوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 18 - 3.7

3 - ایمان و فسق دنیوی، ملاک پاداش و کیفر اخروی است.

أفمن كان مؤمناً كمن كان فاسقاً لا يستوون

7 - نزد خدا، ملاک محوری در ارزشگذاری، ایمان است.

أفمن كان مؤمناً كمن كان فاسقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 11

11 - لزوم توأم ساختن ایمان، اندیشه و عقیده درست دینی با رفتار مناسب و عمل صالح

إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 15

15 - توصیه به ایمان و عمل صالح و پرهیز از تجاوز به حقوق یکدیگر، از بهترین رهنمودها به بشر

وإن كثيراً من الخطاء ليبيغي .. إلا الذين آمنوا وعملوا الصلح و قليل ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 9

9- رهایی از جلوه های فانی دنیا و تلاش در راه نعمت های پایدار اخروی ، تنها در سایه ایمان و توکل بر خدا ممکن است .

فما أوتيتم من شيء... و ما عند الله... للذين آمنوا و على ربهم يتوكلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 19 - 12

12- ایمان ، ملاک ارزش و ارجمندی انسان ، بی هیچ تفاوت میان مردان و زنان

و استغفر... و للمؤمنين و المؤمنات

ص: 172

قرار گرفتن «مؤمنات» در کنار «مؤمنین» و یاد کردن از آن دو با وصف ایمان، می رساند که تمام ارزش و ارجمندی آنان، بر محور ایمان است و در این راستا هر دو مشمول دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 11

11- هدف اصلی و نهایی دین، دعوت مردم به ایمان و تقوا و نه دریافت مال از ایشان

و إن تؤمنوا و تتقوا يؤتکم أجورکم و لایسئلکم أموالکم

«لایسئلکم أموالکم» می تواند در قبال «إن تؤمنوا و تتقوا» و در مقایسه با آن باشد؛ یعنی، پیام دین، پیام ایمان و تقوا است؛ نه دریافت مال.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 23

23 - « عن جمیل قال سألت أبا عبد الله عن قول الله عز وجلّ . . . « و ألزمهم کلمه التقوی » قال هو الإیمان ;

جمیل می گوید: از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند عزوجلّ: . . . «وألزمهم کلمه التقوی» سؤال کردم، حضرت فرمود: آن [کلمه تقوا] ایمان است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 27 - 9

9- تحقق وعده های الهی در حق مؤمنان، منوط به حفظ صلاحیت ایمانی و عملی خویش *

لتدخلنّ . . . إن شاء الله

تعبیر «إن شاء الله» از سوی خداوند می تواند بیانگر این واقعیت باشد که اراده او، آن گاه به امور تعلق می گیرد که زمینه و شایستگی کافی برای تحقق یافتن آن، فراهم باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 8 - 2

2- لزوم توجه انسان به اهمیت نعمت ایمان و الهی بودن آن

و لکنّ الله حبّب إلیکم الإیمان . . . فضلاً من الله و نعمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 17 - 9

9- ایمان ، دارای ارزش واقعی و شایان امتنان و نه صرف تسلیم در برابر قدرت دین *

يَمْتُونُ عَلَيْكَ أَنْ أُسْلِمُوا .. بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَيْكُمْ لِلْإِيمَانِ

از این که خداوند در مورد هدایت به ایمان، امتنان فرموده است - و نه اسلام - می توان به مطلب بالا ره برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 173

8 - تبعیت در ایمان ، محوری بایسته پیروی از پدران

و اتبعتم ذریتهم بایمن

در قرآن، معمولاً پیروی از پدران منفی شمرده شده است؛ ولی در این آیه یکی از محورهایی که پیروی از پدران ارزش به شمار آمده، محور ایمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 19

19 - عدم جواز اظهار ملاطفت با مشرکان ، جز برای گرایش دادن آنان به ایمان *

و بدا بیننا و بینکم . . . حتی تؤمنوا... إلا قول ابرهیم

در صورتی که وعده استغفار به آزر از سوی ابراهیم(ع) نیز به عنوان اسوه مطرح شده باشد، از آیه شریفه استفاده می شود که مؤمنان، باید در برابر مشرکان آشتی ناپذیر باشند و به آنان روی خوش نشان ندهند؛ مگر در آن جا که امید دارند با سخن نرم، هدایت پذیراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 15 - 7

7 - توجه و ایمان به پاداش بزرگ الهی برای مؤمنان ، بازدارنده انسان از وابستگی به اموال و اولاد و گناه به خاطر آنها

و الله عنده اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 3

3 - ایمان آوردن و تشویق یکدیگر به صبر و ترحم ، برتر از اقدام به آزادسازی بردگان و تغذیه یتیمان و مساکین است .

ثم کان من الذین

حرف «ثم» برای تراخی رتبی است و دلالت دارد که آنچه بعد از آن آمده، در مرتبه ای والاتر از کارهای قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - آزادکنندگان برده و غذادهندگان به یتیمان و مستمندان ، در صورت ایمان آوردن و توصیه به صبر و رحمت ، در آخرت قرین نیک بختی و سرشار از خیر و برکت خواهند بود .

أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمِيمَنَةِ

«يُمْنٌ» و «مِيمَنَةٌ» به معنای برکت است (قاموس). مصاحبت با برکت، کنایه از سرشاری و تداوم آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 6 - 2

2 - پاداش های موعود خداوند ، نیکو و تصدیق آن بر همگان لازم است .

ص: 174

کلمه «حسنی» یا مصدر است (مانند «رجعی») و یا مؤنث «أحسن» است. در صورت اول معنای تفضیلی نخواهد داشت؛ بلکه با تأویل به مشتق، معنای «حَسَن» دارد. وصف «الحسنى» خود نشانگر مطلوب بودن تصدیق آن است و وعده به فرجام راحت (در آیه بعد) نیز بر سزاوار بودن تصدیق، تأکید کرده است.

140- اهمیت ایمان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 6

6 - ضرورت باور به جهان آخرت و تحصیل یقین به آن

و بالأخره هم یوقنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 2

2 - یهود و نصارا محتوای اساسی دین را (ایمان به خدا، سرای آخرت و . . .) به فراموشی سپرده و با مسلمانان بر سر قبله، به بحث و مشاجره می پرداختند.

لیس البر أن تولوا وجوهكم قبل المشرق والمغرب

برداشت فوق با توجه به شأن نزولی که درباره آیه مورد بحث آمده، استفاده می شود. در مجمع البیان نقل شده است: «آن گاه که قبله تغییر کرد، بحث و گفتگو پیرامون آن بسیار می شد و یهود و نصارا در این باره بسیار سخن می گفتند.»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 1

1 - واقعیت زندگی دنیا منهای اعتقاد به آخرت، جز پوچی و بیهودگی نیست.

و ما الحیوه الدنیا إلا لعب و لهو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 92 - 13، 14

13 - نقش محوری و اساسی ایمان به آخرت در گرایش به قرآن و ادیان آسمانی

و هذا كتب . . . و الذين يؤمنون بالآخرة يؤمنون به

14 - تحکیم بنیانهای عقیدتی مردم به قرآن و اسلام در پرتو تقویت ایمان آنان به آخرت میسر است.

و الذين يؤمنون بالآخرة يؤمنون به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 18 - 6

ص: 175

6- ایمان (اعتقاد به خدا و روز بازپسین) و عمل (اقامه نماز و پرداخت زکات) دو رکن اساسی و جدایی ناپذیر دین الهی

إنما يعمر مسجدا لله من آمن بالله و اليوم الآخر و أقام الصلوة و آتى الزكوة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 19 - 5

5- اعمال صالح انسان ها ، تنها در سایه ایمان به خدا و روز بازپسین ، ارزش می یابد .

أجعلتم سقايه الحاج و عماره المسجد الحرام كمن آمن بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 23 - 6

6- منکران عالم آخرت ، محروم از محبت خداوند

فالذين لا يؤمنون بالأخرة قلوبهم منكرة و هم مستكبرون . . . إنه لا يحبّ المستكبرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 10 - 2

2- ایمان به آخرت ، دارای اهمیتی ویژه در مجموعه مسائل اعتقادی است .

و أن الذين لا يؤمنون بالأخرة

خداوند، بهره مندی مؤمنان از پاداش بزرگ را منوط به عمل صالح دانسته، ولی در مورد علت عذاب کافران، تنها انکار معاد را مطرح ساخته است. این نکته حکایت از آن دارد که ایمان به قیامت در میان مجموعه مسائل دینی، از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 4 - 8

8 - باور به عالم آخرت ، امری ضروری و بایسته است .

و هم بالأخرة هم یوقنون

141- اهمیت ایمان به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 91 - 2

2 - یهودیان ، در گستره دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) قرار دارند و موظف به پذیرش اسلام و ایمان به قرآن هستند .

و إذا قیل لهم ءامنوا بما أنزل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 43 - 2

ص: 176

2- لزوم توجّه همه جانبه به دین توحیدی (اسلام)

فأقم وجهك للدين القيم

مراد از «إقامه وجه» اقبال و روی آوردن به چیزی با تمام توجه و بدون نظر به جانب دیگر است.

142- اهمیت ایمان به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 4

4- لزوم ایمان به تورات ، انجیل و احکام و معارف آسمانی اعطا شده به موسی و عیسی (ع)

ءامننا باللّه . . . و ما أوتی موسی و عیسی

143- اهمیت ایمان به توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 84 - 11

11- ضرورت پرستش خداوند و باور به نبودن معبودی سزاوار پرستش جز او

اعبدوا الله ما لكم من إله غیره

144- اهمیت ایمان به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 4

4- لزوم ایمان به تورات ، انجیل و احکام و معارف آسمانی اعطا شده به موسی و عیسی (ع)

ءامننا باللّه . . . و ما أوتی موسی و عیسی

145- اهمیت ایمان به ثبت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 7

7- لزوم ایمان به ثبت کردار انسان در نامه اعمال و حسابرسی آن در قیامت

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ . . . وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ . . . فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

ص: 177

146- اهمیت ایمان به حسابرسی اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 7

7 - لزوم ایمان به ثبت کردار انسان در نامه اعمال و حسابرسی آن در قیامت

وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ . . . وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ . . . فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

147- اهمیت ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 1

1 - ضرورت ایمان داشتن به خدا، قرآن و احکام و معارف نازل شده بر ابراهیم، اسماعیل، اسحاق و یعقوب (ع)

قُولُوا ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرٰهٖمَ . . . وَ يَعْقُوبَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 2

2 - یهود و نصارا محتوای اساسی دین را (ایمان به خدا، سرای آخرت و . . .) به فراموشی سپرده و با مسلمانان بر سر قبله، به بحث و مشاجره می پرداختند.

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَ جَوْهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ

برداشت فوق با توجه به شأن نزولی که درباره آیه مورد بحث آمده، استفاده می شود. در مجمع البیان نقل شده است: «آن گاه که قبله تغییر کرد، بحث و گفتگو پیرامون آن بسیار می شد و یهود و نصارا در این باره بسیار سخن می گفتند.»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 18 - 6

6 - ایمان (اعتقاد به خدا و روز بازپسین) و عمل (اقامه نماز و پرداخت زکات) دو رکن اساسی و جدایی ناپذیر دین الهی

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللّٰهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ أَقَامَ الصَّلٰوةَ وَ ءَاتَى الزَّكٰوةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 5

5 - اعمال صالح انسان ها ، تنها در سایه ایمان به خدا و روز بازپسین ، ارزش می یابد .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجد الحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 178

2 - اهمیت و ویژگی ایمان به خدا و قیامت ، در سلسله مفاهیم و معارف دینی

و من الأعراب من يؤمن بالله و اليوم الآخر

بسنده کردن به ذکر ایمان به خدا و روز رستاخیز، بیانگر محور بودن آن دو در میان سلسله مفاهیم و معارف الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 57 - 3

3 - ایمان و راهیابی مردم به خدا ، تنها اجر و مزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) در انجام رسالت خویش

ما أسئلكم عليه من أجر إلا من شاء أن يتخذ إلى ربه سبيلاً

برداشت فوق، مبتنی بر این است که استثنا در «إلا من شاء..» متصل باشد و مضافی نیز محذوف و در تقدیر باشد؛ یعنی، «إلا من شاء أن يتخذ إلى ربه سبيلاً بالإيمان و الطاعة و...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 3

3 - کارساز بودن ایمان به خدا ، در گرو ایمان آوردن به رسول او (حضرت محمد (صلی الله علیه و آله)) است .

ءامنوا بالله و رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 8 - 1

1 - ایمان به خداوند ، محور دعوت پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله) و اصلی ترین هدف رسالت آن حضرت

و ما لكم لا تؤمنون بالله و الرسول يدعوكم لتؤمنوا برّبكم

«لام» در «لتؤمنوا» برای غایت است. از این که ایمان به خدا، تنها هدف و غایت رسالت قرار داده شده، مطلب بالا قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 5

5- ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، ارزشی والاتر و محبوب تر از پیوند های خویشاوندی و نسبی (همچون پدری، فرزندی، برداری و...))

لاتجدد قومًا .. یوادون ... و لو کانوا اباہم ... أو عشیرتہم

148- اهمیت ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 9

ص: 179

9- موسی و هارون (ع)، دعوت به پذیرش ربوبیت خداوند را سرلوحه دعوت های خویش قرار داده بودند .

برب هرون و موسی

149- اهمیت ایمان به غیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 15

15 - تربیت انسان های مؤمن به غیب ، پایبند به نماز و انفاق گر ، از اهداف قرآن

ذلک الکتب . . . هدی للمتقین . الذین یؤمنون ... و مما رزقنهم ینفقون

150- اهمیت ایمان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 91 - 2

2- یهودیان ، در گستره دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) قرار دارند و موظف به پذیرش اسلام و ایمان به قرآن هستند .

و إذا قیل لهم ءامنوا بما أنزل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 1

1 - ضرورت ایمان داشتن به خدا ، قرآن و احکام و معارف نازل شده بر ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع)

قولوا ءامنوا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلى ابرهیم . . . و یعقوب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 6 - 2

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر هدایت مردم و ایمان آنان به قرآن ، بسیار شایق و حریص بود .

فلعلک بزع نفسک علی ءاثرهم إن لم یؤمنوا بهذا الحدیث أسفاً

151- اهمیت ایمان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 154 - 9

9 - ضرورت ایمان به قیامت و ملاقات خداوند

ص: 180

لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 99 - 2

2- اهمیت و ویژگی ایمان به خدا و قیامت ، در سلسله مفاهیم و معارف دینی

و من الأعراب من يؤمن بالله و اليوم الآخر

بسنده کردن به ذکر ایمان به خدا و روز رستاخیز، بیانگر محور بودن آن دو در میان سلسله مفاهیم و معارف الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 6

6- انکار قیامت ، هم طراز و مساوق انکار ربوبیت خداست .

أولئك الذين كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 2

2- موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت ، اجابت کنندگان دعوت الهی اند .

للذين استجابوا لربهم الحسنى

آیات گذشته بیانگر این است که مراد از «الذین استجابوا» موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 15 - 3

3 - ایمان به قیامت ، از مهم ترین ارکان عقیدتی آیین موسی (ع) است .

نودی یموسی . . . إن الساعة آتیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 16 - 8

8- ایمان به قیامت و جزای اعمال ، دارای اهمیت و جایگاهی ویژه در عقیده دینی است .

الساعة آتیه .. فلا یصدنک عنها

152- اهمیت ایمان به کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 6

6- ضرورت ایمان به کتاب های آسمانی همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان

ص: 181

ءامننا بالله .. و ما أوتى النبیین من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 5

5- مؤمنان ، باید به کتاب های آسمانی پیشین ، همچون قرآن ، ایمان بیاورند .

لن نؤمن بهذا القرآن و لا بالذی بین یدیه

از این که کافران به صراحت و قاطعیت اعلام کرده اند که به قرآن، تورات و انجیل ایمان نمی آورند، استفاده می شود که ایمان به کتاب های پیشین نیز لازم است.

153- اهمیت ایمان به لقاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 154 - 9

9- ضرورت ایمان به قیامت و ملاقات خداوند

لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 14

14- ایمان به معاد و لقای پروردگار ، در مجموعه اصول عقیدتی ، دارای اهمیت خاصی است .

كفروا بأیت ربهم و لقاءه .. فلانقیم لهم یوم القیمه و زناً

154- اهمیت ایمان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 58 - 7

7- « عن ابی حمزه عن ابی جعفر (ع) قال : قلت : « قل بفضل الله و برحمته فبذلك فلیفرحوا هو خیر مما یجمعون » فقال : الاقرار بنبوه محمد (صلی الله علیه و آله) و الایتمام بامیرالمؤمنین (ع) هو خیر مما یجمع هؤلاء فی دنیاهم ;

از ابو حمزه نقل شده که گفت: [در حضور امام باقر (ع) این آیه را تلاوت کردم] « قل بفضل الله .. » امام فرمود: اقرار به نبوت محمد (صلی الله علیه و آله) و اقتدا به امیرالمؤمنین (ع) بهتر است از چیزهایی که اینان در دنیای خود جمع می کنند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 2

2- موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت ، اجابت کنندگان دعوت الهی اند .

ص: 182

لذین استجابوا لربهم الحسنی

آیات گذشته بیانگر این است که مراد از «الذین استجابوا» موحدان و مؤمنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و باورداران به قیامت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 1

1 - توصیه مؤمنان ، از سوی خداوند به رعایت تقوای الهی و پایدار ماندن بر ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وءامنوا برسوله

امر «آمنوا برسوله» - با توجه به این که خطاب در آن متوجه کسانی است که به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ایمان دارند - امر به تحصیل ایمان نیست؛ بلکه توصیه است به این که بر آن ایمان باقی بمانند و آن را از دست ندهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 5

5 - ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، ارزشی والاتر و محبوب تر از پیوند های خویشاوندی و نسبی (همچون پدری ، فرزندی ، برداری و ...)

لاتجد قومًا .. یوادون ... و لو كانوا ءاباءهم ... أو عشیرتهم

155- اهمیت ایمان به معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 49 - 4

4- ایمان به رستاخیز و معاد ، از تعالیم مهم دین و آموزه های قرآن است .

وقالوا أءذا .. لمبعوثون خلقًا جدیدًا

ذکر مسأله معاد پس از بیان موضوع قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از میان سایر تعالیم دین، حکایت از جایگاه ویژه آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 21 - 13

13- یقین به حقیقت وعده های خداوند و باور به معاد ، تکلیفی الهی و معرفتی ارجمند است .

أعثرنا عليهم ليعلموا أنّ وعد الله حقّ وأنّ الساعة لا ريب فيها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 14

14- ایمان به معاد و لقای پروردگار ، در مجموعه اصول عقیدتی ، دارای اهمیت خاصی است .

كفروا بأيت ربهم ولقائه... فلانقيم لهم يوم القيامة وزناً

ص: 183

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 15 - 11

11 - آشنا شدن مردم با معاد و باور داشتن آن ، از اهداف نزول وحی

يلقى الروح . . . لينذر يوم التلاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 95 - 2

2 - ایمان آوردن به معاد و دست برداشتن از انکار و تکذیب آن ، توصیه اُکید الهی به همه کافران و تکذیب گران

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكْذِبِينَ . . . إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 4 - 4

4 - ضرورت تلاش برای بالا بردن آگاهی های خویش درباره معاد و تقویت ایمان به آن

أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ مَبْعُوثُونَ

156- اهمیت ایمان حاکمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 22 - 8

8- لزوم برخورداری حاکمان و متولیان جامعه ، از ایمان راسخ و شجاعت و ایثار

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ

بنابر این که «تولّیتم» به معنای عهده داری امور و مخاطب آن بیماردلان ترسو و سست ایمان باشد، از مفهوم آیه به مطلب بالا می توان ره برد.

157- اهمیت ایمان رهبری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- لزوم برخورداری حاکمان و متولیان جامعه، از ایمان راسخ و شجاعت و ایثار

فهل عسیتم إن تولیتم أن تفسدوا فی الأرض و تقطعوا أرحامکم

بنابر این که «تولیتم» به معنای عهده داری امور و مخاطب آن بیماردلان ترسو و سست ایمان باشد، از مفهوم آیه به مطلب بالا می توان ره برد.

ص: 184

158- اهمیت ایمان قلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 106 - 11

11- اسلام و کفر ، تنها به زبان و گفتار نیست .

من كفر بالله من بعد إيمانه إلا من أكره وقلبه مطمئن بالإيمان و لكن من شرح با

از آن جایی که خداوند کسانی که به زبان کافر شوند ولی قلباً مؤمن باشند را، از زمره کافران نشمرده و بلکه آنان را مؤمن دانسته است، مطلب فوق استفاده می شود.

159- اهمیت ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 33 - 3

3 - مؤمنان نباید درباره ایمان و اعتقادات خود ، برای نقطه نظر های کافران ، ارزشی قائل شوند .

و ما أرسلوا عليهم حفظین

160- اهمیت پاسداری از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 30

30 - کسانی که علی رغم فقر و تنگدستی و گرفتار بودن به مشکلات ، بر ایمان خویش استوارند ، تقواییشان حقیقی هستند .

و الصبرین فی البأساء و الضراء .. أولئك هم المتقون

161- اهمیت تقویت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 10 - 5

5 - تقویت ایمان مؤمنان ، دارای اهمیتی افزون تر از پافشاری بر هدایت معاندان و کافران پندناپذیر

فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى . . فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى

از مجموع این بخش از آیات، استفاده می شود که اصرار بر ارشاد کافران، گرچه کاری پسندیده است؛ ولی هرگاه در تعارض با تقویت ایمان مسلمانی قرار گیرد، باید آن را رها کرد.

ص: 185

162- اهمیت حفظ ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 16

16 - حسن عاقبت و حفظ ایمان تا پایان زندگی ، امری مهم و درخور توجه

و تزهق أنفسهم و هم كفرون

از اینکه «کافر مردن» به عنوان عذاب منافقان یاد شده، اهمیت و ارزش ایمان هنگام مرگ روشن می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 5

5- هجرت ، حرکتی است در جهت حفظ ایمان و رهایی از محیط جبر و حاکمیت کفر .

هاجروا من بعد ما فتنوا

با توجه به ارتباطی که میان این آیه و آیه «من كفر بالله من بعد إيمانه إلا من أكره . . .» وجود دارد که می نمایاند در شرایط دشوار تقیه امری جایز است، اما انسان نباید برای همیشه به اظهار ظاهری کفر تن در دهد؛ بلکه در صورت امکان باید محیط کفر را ترک نماید، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 13

13 - تشویق و ترغیب خداوند ، به هجرت از سرزمین نامساعد برای حفظ ایمان و تقوایشگی و احسان ، به سرزمین مناسب دیگر

يعباد الذين آمنوا اتقوا ربكم . . . و أرض الله وسعه

یاد کردن از توسعه و فراخی زمین - پس از توصیه به تقوا و احسان - برای مؤمنانی که به جرم ایمان و تقوای الهی به شدت تحت فشار و شکنجه مشرکان و کافران مکه قرار داشتند؛ در واقع توصیه و تشویق به هجرت، به سرزمین مساعد دیگر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 5 - 3

3- نگرانی ابراهیم (ع) و همراهانش ، از آسیب پذیری ایمانشان در کوران مشکلات *

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا

در صورتی که «فتنه» به معنای «مفتوناً و معدّباً» باشد؛ از سیاق آیات استفاده می‌شود که نگرانی ابراهیم(ع) و همراهانش، در نهایت متوجه ثبات بر توحید و برائت از مشرکان بوده است.

ص: 186

163- اهمیت سبقت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 2

2- پیشگامی و تقدم از طریق ایمان و عمل ، دارای ارزش و اهمیتی والا در بینش الهی

و السبقون الأولون من المهجرین و الأنصار

164- اهمیت محافظت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 16 - 4,9

4- اصحاب کهف ، برای حفظ ایمان خویش ، ناگزیر به کنارگیری از جامعه شرک آلود شدند .

و إذ اعتزلتموهم و ما یعبدون إلاّ الله فأوؤا إلى الكهف

با توجه به «و ما یعبدون إلاّ الله» معلوم می گردد که اعتزال اصحاب کهف، برای حفظ عقیده و آرمان بوده است.

9- تلاش گران در راه ایمان و توحید و حفظ ارزش ها ، مشمول رحمت خاص خداوند ، خواهند شد .

و إذ اعتزلتموهم .. فأوؤا ... ینشر لکم ربکم من رحمته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 20 - 4

4- یکتاپرستان ، نباید خود را در محیط و شرایطی قرار دهند که بر حفظ ایمان خویش قادر نباشند .

إنهم إن یظہروا علیکم .. یعیدوکم فی ملّتهم

165- ایجاد زمینه ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 78 - 12,13

12 - زدودن خیالات و توهمات واهی درباره مسائل دینی ، شرط اساسی برای ایجاد زمینه های ایمان واقعی در مردم

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم . . . و منهم أُميون لا يعلمون الكتب إلا أمانی

جمله های فوق (أفتطمعون . . .) حاوی این معناست که تا مردم به خیالات واهی، به عنوان مسائل دینی دل خوش کرده اند، انتظار ایمان از آنان نا به جاست. بنابراین آیات یاد شده اشاره به این نکته دارد که: داعیان اسلام و قرآن باید تلاش کنند خیالات واهی را از مردم بزدايند تا زمينه ایمان در آنان فراهم شود.

13 - بازداشتن مردم از حدس و گمان در رسیدن به حقایق دینی، شرطی لازم برای ایجاد زمینه ایمان در آنان

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم . . . إن هم إلا یظنون

جمله «إن هم إلا یظنون» همانند جمله قبل، در صدد بیان علل و ریشه های ایمان نیاوردن یهود است. بنابراین رسای به این نکته

ص: 187

است که تا مردم به حدس و گمان برای رسیدن به حقایق دینی اکتفا می کنند، انتظار ایمان از آنان نابخاست و بر داعیان است که آنان را از این روش باز دارند تا زمینه ایمان واقعی در آنان فراهم شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 80 - 8

8 - زدودن پندار های باطل درباره قیامت ، شرطی اساسی برای ایجاد زمینه های ایمان در مردم

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم .. وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة

166- ایمان ابرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 11 - 3

3 - مصونیت ابرار از شرور و گزند های قیامت و شادابی رخسار و سرور دل آنان ، به دلیل ایمان آنان به قیامت و خوف آنان از آن روز است .

إنا نخاف من ربنا يوماً .. فوقهم الله شرّ ذلك اليوم

«فا» در «فوقهم» برای تفریح این آیه بر آیه قبل است؛ یعنی، مصونیت ابرار از شرور قیامت، به این دلیل است که آنان، از احوال آن روز در هراس بودند؛ روزی که چهره های کافران عبوس و دل های آنان محزون است.

167- ایمان ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 56 - 14

14- حضرت ابراهیم (ع) از ایمانی استوار و قاطعیت بسیار در مواضع عقیدتی خویش برخوردار بود .

ربکم ربّ السموت .. و أناعلی ذلکم من الشهدین

اعلان حضرت ابراهیم (ع) به گواه بودنش بر صدق ادعای خویش و آماده بودن برای ارائه دلیل و حجت بر راستی عقیده توحیدی، حقیقت یاد شده را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حضرت ابراهيم (ع)، از بندگان مؤمن خدا

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

ص: 188

168- ایمان ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 36 - 3

3- ابلیس ، باورمند به اینکه مرگ و حیات در دست خداوند است .

قال ربّ فأنظرنی إلی یوم یبعثون

169- ایمان اجابت دعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 13

13 - دعا کردن به درگاه خدا و باور داشتن به اجابت آن ، زمینه ساز هدایت یابی انسان است .

فلیستجیبوا لی و لیؤمنوا بی لعلهم یرشدون

170- ایمان اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 3

3 - ایمان کافران ، در قیامت ، ایمانی بی حاصل و غیر سودمند به حال آنان است .

یوم الفتح لاینفع الذین کفروا إیمنهم

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که مراد از «یوم الفتح» روز قیامت است.

171- ایمان ارزشمند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 3

3 - ایمان ثمربخش و مورد قبول خداوند ، ایمانی است که از روی اختیار و پیش از نزول عذاب استیصال باشد .

إن الذین حقت علیهم ... لایؤمنون ... حتی یروا العذاب الالیم. فلولا کانت قریه ءام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 107 - 11

11- ایمان برخاسته از علم و آگاهی ، ایمانی ارزشمند و ستودنی است .

ءامنوا به أؤ لاتؤمنوا إن الذین أؤتوا العلم . . . یخرون للأذقان

ص: 189

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 13 - 2

2- ایمان آوردن به حق از روی منطق و دلیل ، دارای ارزش و اعتبار است ؛ نه اظهار ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب .

رَبَّنَا اكشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ . اَتَى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ

لحن توبیخی آیه شریفه می رساند که ایمان انتخابی براساس دلایل روشن، سزاوار مقام انسانی است؛ نه اقرار به ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب.

172- ایمان اصحاب الجنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 32 - 3

3 - ایمان باغداران یمنی ، به ربوبیت خداوند

عَسَى رَبَّنَا .. إِلَى رَبَّنَا رَغْبُونَ

173- ایمان اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 10 - 16

16- حرکت جوانمردانه اصحاب کهف در جهت حفظ ایمان ، نمونه ای از برترین عمل های ارزشی است .

اَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا .. إِذْ أَوَى الْفِتْيَةَ إِلَى الْكَهْفِ

در آیات پیشین، مشخص شد که «أحسن عملاً» به عنوان هدف آفرینش موهبت های زمین بیان گردید و ذکر داستان اصحاب کهف در پی بیان آن غایت و فلسفه، بیان مصداقی از «أحسن عملاً» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 13 - 7

7- اصحاب کهف ، جوانمردانی مؤمن به پروردگار خویش و بهره مند از هدایت افزون الهی بودند .

انّهم فتية ءامنوا برّيبهم و زدنهم هدى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 16 - 4,6

4- اصحاب كهف ، براى حفظ ايمان خویش ، ناگزير به کنارگیری از جامعه شرک آلود شدند .

و إذ اعتزلتموهم و ما يعبدون إلاّ الله فأووا إلى الكهف

ص: 190

با توجه به «و ما یعبدون إلاّ الله» معلوم می گردد که اعتزال اصحاب کهف، برای حفظ عقیده و آرمان بوده است.

6- اصحاب کهف، زندگی سخت و پر مشقت ولی همراه با توحید را، بر زندگی آسوده در محیط شرک و حاکمیت آن ترجیح دادند.

و إذ اعتزلتموهم و ما یعبدون إلاّ الله فأووا إلى الكهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 20 - 10

10- اصحاب کهف، در صورت گرفتاری به دست کافران، سنگ سار شدن را بر پذیرش آیین شرک ترجیح می دادند.

یرجموکم أو یعیدوکم فی ملتهم و لن تغلحوا إذاً أبداً

ارتباط جمله «و لن تغلحوا..» با «یعیدوکم» گویای این است که اصحاب کهف، تنها، شرک و بازگشت به آیین قوم خویش را مانع رستگاری می دانستند و درباره سنگ سار شدن چنین دیدگاهی نداشتند.

174- ایمان اقلیت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 67 - 5

5- وجود اقلیتی مؤمن در میان قبطیان

و ما کان اکثرهم مؤمنین

175- ایمان اقلیت یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 11

11 - عده بسیار اندکی از یهودیان، معارف اسلام را باور کرده، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان می آوردند. *

فقلیلا ما یؤمنون

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که «قلیلا» حال برای فاعل «یؤمنون» باشد؛ یعنی: «فما یؤمنون منهم إلا نفر قلیل؛ پس ایمان نمی آورند از یهود مگر افرادی معدود». (اقتباس از مجمع البیان)

176- ايمان الياس (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آيہ - فيش

15 - صافات - 37 - 132 - 1

ص: 191

1 - الیاس (ع) ، از بندگان مؤمن خدا

إنه من عبادنا المؤمنین

177- ایمان امام حسن (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 6

6 - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر بیم داری از قیامت و ایمان به روز جزا

إنّا نخاف من ربّنا يوماً عبوساً قمطريراً

178- ایمان امام حسین (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 6

6 - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر بیم داری از قیامت و ایمان به روز جزا

إنّا نخاف من ربّنا يوماً عبوساً قمطريراً

179- ایمان امام علی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 4

4 - علی بن ابیطالب (ع) ، انسانی مؤمن ، برپا دارنده نماز و پرداخت کننده زکات در حال رکوع

الذین ءامنوا الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه و هم رکعون

بر اساس شأن نزولهای متعدد، شخصیت مورد نظر در آیه شریفه، حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب (ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 19

19 - از امام حسن مجتبی (ع) روایت شده: «... فکان ابی (ع) سابق السابقین إلى الله و إلى رسوله... و ذلک انه لم یسبقه إلى

الایمان أحد وقد قال الله تعالى : « و السّابقون الأوّلون من المهاجرین و الأنصار . . . » فهو سابق جميع السّابقين . . . ;

پدر من پیشگام تر از پیشگامان نخستین به سوی خدا و رسول او بود . . . زیرا هیچ کس در ایمان، بر او پیشی نگرفته بود . . . و خدای تعالی فرمود: «پیشگامان نخستین از مهاجرین و انصار . . . » پس او پیشگام تر از همه پیشگامان بود».

ص: 192

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 6

6 - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر بیم داری از قیامت و ایمان به روز جزا

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبَّوَسًا قَمَطِيرًا

180- ایمان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 33 - 8

8 - خداوند با اعطای علم ، ایمان ، اسم اکبر ، میراث علم و آثار علم نبوت به انبیا ، آنان را برگزیده است .

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا

امام باقر (ع): ... یا محمد ... فائمی لم اقطع العلم و الايمان و الاسم الاکبر و میراث العلم و آثار علم النبوه ... من بیوتات الانبیاء الذین کانوا بینک و بین اییک آدم و ذلک قول الله تبارک و تعالی: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَ...» .

کافی، ج 8، ص 117، ح 92؛ تفسیر عیاشی، ج 1، ص 168، ح 31.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 143 - 26

26 - پیامبران الهی پیشتاز در ایمان به حقایق و اقرار به آن

وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 158 - 19

19 - ایمان و اعتقاد پیامبران به خدا و محتوای پیام های خویش ، نشانه صداقت آنان در ادعای نبوت و رسالت است .

رسوله .. الذی یؤمن بالله و کلمته

توصیف پیامبر(صلی الله علیه و آله) به اینکه خود به محتوای پیامهای خویش ایمان داشت، می تواند به منظور دلیلی بر صدق رسالت او ایراد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 33 - 3,8

3 - پیامبران ، آورندگان دین الهی و تصدیق کننده و مؤمن به آن

و الذی جاء بالصدق و صدق به

8 - ایمان به هدف و پایبندی به آرمان های خویش ، از خصوصیات پیامبران است .

و الذی جاء بالصدق و صدق به

ص: 193

181- ایمان انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 20

20 - خداوند ، آگاه به ایمان و کفر مردمان

فامنوا خيراً لكم وإن تكفروا... و كان الله عليماً حكيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 29 - 11

11- برخورداری انسان از حق انتخاب ایمان و کفر ، به معنای بی تفاوتی ایمان و کفر در فرجام اخروی او ، نیست .

فمن شاء فليؤمن و من شاء فليكفر إنا أعتدنا للظالمين نارا

امر در «فليكفر» برای تهدید است و جمله «إنا أعتدنا..» گویای این معنا است که اختیار انسان در انتخاب ایمان یا کفر، بدان معنا نیست که او، بر انتخاب خویش، مؤاخذه و یا تشویق نخواهد شد.

182- ایمان انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 7 - 2

2 - خداوند ، از ایمان مردم بی نیاز است و از آن بهره ای نخواهد برد .

إن تكفروا فإنّ الله غنيّ عنكم

183- ایمان انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 4,9

4 - استقبال انصار از مهاجران ، با ایمان و امکانات خویش

و الذين تبوءوا الدار و الايمان من قبلهم

چنانچه «تبوءو الدار» به معنای مهیا ساختن منزل باشد، آماده کردن آن از سوی انصار، می تواند به هدف استقبال از مهاجران صورت گرفته باشد.

9 - انصار مؤمن ، ایثارگر و بی چشمداشت نسبت به بهره مندی های مادی مهاجران ، نمونه ای از مؤمنان راستین

أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ . وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ ... وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً

ص: 194

184- ایمان اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - 19 - 13 - 8

8- تنها خردمندان حقانیت قرآن و الهی بودن آن را درمی یابند و آن را باور می کنند .

إنما يتذكر أولوا الألباب

185- ایمان اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 63 - 1, 2

1 - ایمان و تقوایبشگی ، از صفت اولیای خداست .

ألا إن أولیاء الله .. الذین ءامنوا و كانوا یتقون

2 - اولیای خدا ، کسانی هستند که پس از ورود به جرگه مؤمنان ، با رعایت مستمر تقوای الهی ، به ایمانی برتر و فراتر از ایمان سابق نایل می شوند .

ألا إن أولیاء الله .. الذین ءامنوا و كانوا یتقون

جمله «و كانوا یتقون» - که ماضی استمراری است - دلالت می کند بر اینکه: اولیای خدا، پیش از ایمان، دارای تقوای مستمر بودند و چون رعایت تقوای مستمر بدون داشتن ایمان بی معناست، معلوم می گردد آنان با داشتن ایمان و رعایت تقوای الهی، به ایمان جدیدی - که از ایمان سابق برتر است - دست می یابند.

186- ایمان اهل بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 17 - 12

12- آنان که از بصیرت الهی برخوردارند ، به قرآن ایمان می آورند .

أفمن كان علی بینه .. أولئك یؤمنون به

مراد از ضمیر در «به» به دلیل آیات گذشته (أم یقولون افتراه ..) و نیز بخشهای بعدی آیه ، قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 195

3 - آل عمران - 3 - 110 - 14،17

14 - ایمان اهل کتاب به اسلام، به خیر و صلاح آنان

و لو امن من اهل الکتب لکان خیراً لهم

بنابر اینکه منظور از ایمان، ایمان به اسلام باشد.

17 - عدم پایبندی اهل کتاب به آیین خویش

و لو امن من اهل الکتب لکان خیراً لهم

متعلق ایمان در «لو امن» به قرینه صدر آیه، ایمان به خدا و ایمان به لزوم امر به معروف و نهی از منکر است، بنابراین مقصود از ایمان نداشتن اهل کتاب، ایمان در مرحله عمل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 51 - 2

2 - گرایش و ایمان برخی اهل کتاب و علمای یهود به جبت (معبودی غیر از خدا) و طاغوت

الم تر الى الذین اوتوا نصیباً من الکتب یؤمنون بالجبت و الطاغوت

«جبت» در لغت به معنای هر چیزی است که در آن خیری نباشد و نیز به معبودی غیر از خدا گفته می شود.

188- ایمان اهل کتاب صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 52 - 1

1 - ایمان آوردن برخی از اهل کتاب صدر اسلام به قرآن

الذین آتینهم الکتب ... به یؤمنون

عبارت «الذین آتینهم الکتب» اشاره به گروهی از اهل کتاب دارد؛ نه همه آنان، زیرا بدیهی است که همه اهل کتاب در صدر اسلام به قرآن ایمان نیاوردند.

189- ایمان اهل یقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 50 - 14، 11

11 - قوانین الهی ، بهترین و برترین قانون در دیدگاه اهل یقین

و من احسن من الله حکماً لقوم یوقنون

14 - تنها اهل یقین ، قادر بر تشخیص برتری احکام قرآن بر دیگر قوانین هستند .

و من احسن من الله حکماً لقوم یوقنون

حکم خدا، برترین حکم است، چه اهل یقینی وجود داشته باشند و یا وجود نداشته باشند؛ بنابراین قید «لقوم یوقنون» به سؤال

ص: 196

در «و من احسن» باز می گردد؛ یعنی جواب این سؤال، تنها از اهل یقین بر می آید؛ چون تنها آنان به این حقیقت واقفند.

190- ایمان با پیروزی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 1

1 - ایمان آوردن کافران، پس از مشاهده پیروزی مؤمنان و نزول عذاب، غیرقابل پذیرش است.

قل يوم الفتح لاينفع الذين كفروا ايمانهم

بنابراین که «يوم الفتح» نظر به نصرت دنیوی مؤمنان داشته باشد، آیه، ناظر به نزول عذاب استیصال و به پیروزی قطعی رسیدن مؤمنان خواهد بود.

191- ایمان با تذکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 3

3 - کسانی که با تذکر و یادآوری ایمان می آورند - نه در صورت برخورد باعذاب و ناگزیر بودن - مؤمنان واقعی اند.

إِثْمًا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا

192- ایمان با مشاهده عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 3

3 - کسانی که با تذکر و یادآوری ایمان می آورند - نه در صورت برخورد باعذاب و ناگزیر بودن - مؤمنان واقعی اند.

إِثْمًا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا

193- ایمان با نزول عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 1

1 - ایمان آوردن کافران ، پس از مشاهده پیروزی مؤمنان و نزول عذاب ، غیرقابل پذیرش است .

قل يوم الفتح لاينفع الذين كفروا ايمانهم

بنابراین که «یوم الفتح» نظر به نصرت دنیوی مؤمنان داشته باشد، آیه، ناظر به نزول عذاب استیصال و به پیروزی قطعی رسیدن

ص: 197

مؤمنان خواهد بود.

194- ایمان برادران یوسف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 91 - 7

7- یوسف (ع) و برادرانش به نقش بسزای خداوند در امور بشر و روند تاریخ، معتقد بودند و بدان باور داشتند.

قد منّ الله علينا .. لقد اثرک الله علينا

195- ایمان بلعم باعورا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 176 - 17

17 - بلعم باعورا پس از ایمان به آیات الهی آنها را تکذیب کرد.

فمثله کمثل الکلب .. ذلک مثل القوم الذین کذبوا بایتنا

196- ایمان بندگان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 3,5

3 - اظهار ایمان و طلب آمرزش از درگاه پرودگار در دنیا، ویژگی بندگان صادق خدا

إِنَّهٗ كَانَ فَرِيقٍ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا ءَامِنَّا فَاعْفُرْ لَنَا

5 - بندگان شایسته خدا، همواره معترف به ایمان و بیمناک از کاستی اعمال خویش

إِنَّهٗ كَانَ فَرِيقٍ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا ءَامِنَّا فَاعْفُرْ لَنَا وَارْحَمْنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 52 - 2

2 - تصدیق و باور داشتن قیامت و زنده شدن انسان ها، از ویژگی های بهشتیان و بندگان مخلص خدا در دنیا است.

يقول أءنك لمن المصدقن

جلد - نام سوره - سوره - آيه - ففش

17 - زخرف - 43 - 69 - 1

ص: 198

1 - ایمان به آیات الهی و تسلیم محض بودن در برابر خداوند ، دو ویژگی بارز بندگان خاص خداوند است .

یعباد .. الذین ءامنوا بایتنا و كانوا مسلمین

197- ایمان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 83 - 2

2- در پس تحقق معجزه موسی (ع) و شکست ساحران ، تنها گروه اندکی از بنی اسرائیل به وی گرویده و ایمان آوردند .

فما ءامن لموسى إلا ذریه من قومه

برداشت فوق بر اساس ارجاع ضمیر «من قومه» به «موسی» است ؛ ضمناً تکبیر «ذریه» دلالت بر تقلیل می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 28

28- قوم موسی (بنی اسرائیل) ، برخوردار از ایمان و معرفت بالا نسبت به معارف الهی

إذ قال له قومه لاتفرح .. و ابتغ فیما ءاتیک اللّٰه الدار الآخره ... و أحسن ... و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 11

11- سرزنش مشرکان عرب از سوی خداوند ، به سبب کفرورزی به قرآن ، علی رغم ایمان برخی غیر عرب به حقانیت آن *

و شهد شهد من بنی اسرائیل علی مثله فامن و استکبرتم

این احتمال در آیه وجود دارد که تذکر قرآن به ایمان فردی از بنی اسرائیل؛ از آن جهت برای مشرکان عرب سرزنش بار باشد که بنی اسرائیل در اصل عرب نبودند و عوامل نژادی و زبانی، مقتضی آن بوده تا در برابر قرآن خاضع نشوند. با این وصف برخی از آنان به قرآن ایمان آوردند؛ در حالی که مشرکان عرب - که قرآن به لغت آنان نازل شده - از پذیرش آن امتناع ورزیدند.

198- ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 3

3- باور به ربوبیت خدا و توجه به آن ، زمینہ ساز پذیرش دعوت اوست .

للذین استجابوا لربهم

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 15، 12

ص: 199

12- باور و توجه به ربوبیت خدا و ادوار کننده آدمی به پرستش او

هوربی لا إله إلا هو

15- باور به ربوبیت خدا و یکتایی او، گرایش دهنده آدمی به توحید در توکل

هوربی لا إله إلا هو علیه توکلت

جمله «علیه توکلت» به منزله نتیجه ای است برای اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او که از «هوربی» و «لا إله إلا هو» استفاده می شود.

199- ایمان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 7.8

7- ایمان به غیب و رسالت انبیای الهی و یقین به آخرت، زمینه دستیابی به هدایت های قرآن است.

هدی للمتقین... الذین یؤمنون بما انزل إلیک و ما انزل من قبلک و بالأخره هم یوقن

8- ایمان به خدا و رسالت انبیا و یقین به آخرت، رکن های اعتقادی دین

الذین یؤمنون بالغیب... و ما انزل من قبلک و بالأخره هم یوقنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 50

50- علم و ایمان به سرای آخرت، بدون عمل به مقتضای آن، به منزله جهل و بی ایمانی است.

لقد علموا لمن اشتراه ماله فی الآخره من خلق... لو كانوا یعلمون

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «لو كانوا یعلمون» در ارتباط با «لقد علموا...» مطرح باشد. بر این مبنا مفعول «یعلمون» محرومیت ساحر از سرای آخرت است. بر اساس این معنا، خداوند از یکسو آنان را عالم می داند (لقد علموا) و از سوی دیگر آنها را جاهل می شمرد (لو كانوا یعلمون) تا به این حقیقت اشاره کند که: علم و ایمان بدون عمل به مقتضای آن، به منزله جهل و بی ایمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 5,7

5 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران و پرداخت مال (انفاق) برای رفع نیاز مستمندان و آزادی بردگان از مسائل اساسی دین است .

ليس البر أن تولوا وجوهكم... و لكن البر من ءامن بالله... و ءاتى المال على حبه

7 - ضرورت ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و تمامی پیامبران

و لكن البر من ءامن بالله و اليوم الآخر و الملكة و الكتب و النبیین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 200

3- ایمان به خدا و اعتقاد به حیات اخروی، زیر بنای اعتقادی جهاد با مال و جان

لايستذنك الذين يؤمنون بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 37 - 14, 15, 22

14- پیروی نکردن یوسف (ع) از آیین مصریان و ایمانش به خدا و آخرت، موجب دستیابی او به علم غیب و دانش تعبیر رؤیا شد.

ذلکما مما علمنی ربی اِنی ترکت مله قوم لایؤمنون

جمله «اِنی ترکت . . .» تعلیل برای «علمنی ربی» می باشد؛ یعنی، خداوند به خاطر اینکه من آیین کافران را وانهادم و پیروی نکردم، چنین علمی را به من آموخت.

15- یوسف (ع)، با بیان نقش ایمان به خدا و آخرت در دستیابی او به دانش های ویژه، در صدد گرایش دادن هم بندگان خویش به آیین الهی بود.

مما علمنی ربی اِنی ترکت مله قوم . . . هم کفرون

22- ایمان به خدا و آخرت و اعراض از کفر حاکم بر جامعه، زمینه ساز پدید آمدن علم و بصیرتی ویژه در آدمی

ذلکما مما علمنی ربی اِنی ترکت مله قوم . . . هم کفرون

200- ایمان به آل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 55 - 2

2- ایمان برخی از اهل کتاب (یهود) به پیامبران خاندان ابراهیم

فقد اتینا ال ابرهیم . . . فمنهم من امن به

بنابر اینکه ضمیر در «به» به مجموعه کتاب، حکمت و ملک عظیم برگردانده شود. یعنی: «فمنهم من آمن بما اتینا ال ابراهیم».

201- ایمان به آموزش خدا

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

4 - مائدہ - 5 - 34 - 12

12 - ضرورت توجہ و باور بہ آمرزندگی و رحمت بیکران خداوند

فاعلموا انّ اللّٰه غفور رحيم

ص: 201

202- ایمان به آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 11

11 - ایمان به آیات الهی و احکام دین ، طریق درست و راه اعتدال است .

و من يتبدل الكفر بالإيمان فقد ضل سواء السبيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 39 - 8،10،12

8 - پذیرش آیات خداوند، زمینه تعلق مشیت وی بر هدایت انسان به راه مستقیم

و الذين كذبوا بآيتنا .. يجعله على صراط مستقيم

10 - ایمان به آیات الهی، نشانه سلامت درک و اندیشه

و الذين كذبوا بآيتنا صم و بكم فى الظلمت .. يجعله على صراط مستقيم

12 - ایمان به آیات الهی، صراط مستقیم است.

و الذين كذبوا .. من يشاء الله يضلله و من يشاء يجعله على صراط مستقيم

برداشت فوق از قرینه مقابله استفاده شده است. یعنی وقتی تکذیب آیات خداوند گمراه ساختن باشد، نقطه مقابل آن - که ایمان به آیات

است - صراط مستقیم خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 104 - 10

10 - ایمان به آیات الهی بینایی و کفر به آن کوری است.

قد جاءكم بصائر من ربكم فمن أبصر فلنفسه و من عمى فعليها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 110 - 5

5- ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات خداوند منوط به برخورداری انسان از قلب و بینش سالم است.

و نقلب أفئدتهم . . . كما لم يؤمنوا به أول مرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 118 - 8,9

8 - التزام عملی به احکام خداوند، نشانه ایمان به آیات اوست.

فكلوا . . . إن كنتم بأئته مؤمنين

9 - ایمان به آیات خداوند زمینه التزام عملی به احکام ابلاغ شده از جانب اوست.

فكلوا . . . إن كنتم بأئته مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 202

1 - مجرمان سردمدار مکه از ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات خدا به بهانه های واهی سر باز می زدند.

أكبر مجرمیها . . . قالوا لن نؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ایمان به آیات الهی، علی رغم سابقه اعراض و تکذیب، موجب رهایی از عذاب الهی خواهد شد.

سنجزی الذین یصدقون . . . بما كانوا یصدقون

«با» در «بما كانوا . . .» سببیه و «ما» مصدریه است. آمدن «کان» و مانند آن قبل از فعل مضارع دلالت بر استمرار معنای آن فعل دارد. لذا «سنجزی . . . بما كانوا یصدقون» یعنی «آنان را به سبب اعراض مستمرشان به عذاب سوء کیفر می دهیم». بنابراین اگر کسانی پس از مدتی سرپیچی، آیات الهی را تصدیق کردند به عذاب گرفتار نخواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ایمان به آیات خداوند و پیروی از قوانین دین، شکرگزاری نعمتهای الهی است.

اتبعوا ما أنزل إليکم . . . قليلا ما تشكرون

12 - باور به خدادادی بودن امکانات زمین و اسباب معیشت، زمینه ساز ایمان به آیات الهی و پیروی از انبیاست.

ولقد مکنکم فی الأرض و جعلنا لکم فیها معیش

چون بیان نعمتهای یاد شده و تذکر به خدادادی بودن آنها، پس از فرمان دادن به تبعیت از قرآن (اتبعوا . . .) و پیروی از رسولان الهی (فلنستلن الذین أرسل الیهم) ایراد شده، اشاره به این حقیقت دارد که انسانها در صورت توجه به نعمتها و باور به خدادادی بودن آنها، از انبیا پیروی کرده و به آیات خدا ایمان می آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ایمان به خداوند و آیات او مانع ولایت و حاکمیت شیاطین بر انسان

إنا جعلنا .. للذين لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 2

2- گروهی از قوم هود رسالت وی را پذیرفتند و آیات الهی را تصدیق کردند و به یگانگی خداوند ایمان آوردند .

و الذین معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 4, 3, 2

2- ایمان ساحران به آیات الهی تنها انگیزه فرعون بر شکنجه و مجازات آنان

ص: 203

إن هذا لمكر مكرتموه في المدينة لتخرجوا .. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بآيت ربنا

تقمت «مصدر تنقم» به معنای عقوبت کردن و کراهت داشتن است و «أن ءامنا» مفعولٌ له برای «تنقم» می باشد. تقدیر جمله چنین است: و ما تنقم منا لشیء إلا- لایماننا. یعنی ای فرعون تنها چیزی که تو را بر عقوبت ما واداشته ایمان ماست، نه اینکه ما را توطئه گر و امثال آن بدانی. به عبارت دیگر یعنی تو خود می دانی که اتهامهایت واقعیت ندارد.

3- ساحران گرویده به موسی (ع) ، برخوردار از ایمانی راسخ به آیات خداوند

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بآيت ربنا

4- ساحران گرویده به موسی (ع) به مجرد آگاهی به آیات الهی ، آنها را باور کردند و بد آنها ایمان آوردند .

ءامنا بآيت ربنا لما جاءتنا

برداشت فوق با توجه به کلمه «لما» استفاده شده است.

6- ساحران مؤمن به موسی (ع) ، در ایمان خویش متکی به آیات و براهینی متعدد بودند .

أن ءامنا بآيت ربنا لما جاءتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 2

2- تصدیق آیات الهی و ایمان به روز قیامت از شرایط ارزشمندی اعمال نیک در پیشگاه خداوند است .

و الذین کذبوا بآيتنا و لقاء الآخره حبطت أعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 156 - 15، 14، 14

14 - برخوردار شدن از رحمت خاص الهی در گرو ایمان به تمامی آیات خداست .

فسأکتبها للذین یتقون .. و الذین هم بآيتنا یؤمنون

15 - خداوند نویدبخش موسی (ع) به استجاب دعایش برای سعادت بنی اسرائیل در دنیا و آخرت ، به شرط رعایت تقوا ، پرداخت

زکات و ایمان به همه آیات الهی

فسأکتبها للذین یتقون و یؤتون الزکوه و الذین هم بآيتنا یؤمنون

19 - تقوایشگی ، پرداخت زکات و ایمان به آیات الهی ، شرط برخوردار شدن همراهان موسی در میعادگاه مناجات ، از مغفرت و رحمت خاص الهی بود .

فاغفرلنا و ارحمنا و أنت خیر الغفرین . . . فسأکتبها للذین یتقون

جمله «فسأکتبها . . .» پاسخی است به درخواستهای موسی(ع) و از جمله آنهاست تقاضای رحمت و مغفرت برای همراهان خویش در میعادگاه مناجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 3

3 - پیروی از رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) ، نمود ایمان به آیات الهی است .

الذین هم بایتنا یؤمنون. الذین یتبعون الرسول

ص: 204

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 179 - 4

4 - جنیان همانند انسان ها مکلف به تصدیق آیات الهی و انجام فرمان های او هستند .

و لقد ذرأنا لجهنم كثيراً من الجن و الإنس

با توجه به آیه قبل معلوم می شود جنیانی به دوزخ خواهند رفت که آیات الهی را تکذیب کنند. بنابراین آنها موجوداتی هستند مکلف به تکالیف الهی و از جمله تکالیف آنها ایمان آوردن به آیات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 11

11 - آزمودن مسلمانان در ادعای ایمانشان به خدا و آیات او منشایی برای تشریح دستور خمس

و اعلموا أنما غنمتم

برداشت فوق ناظر بر این اساس است که جمله «و الله علی کل شیء قدير» ناظر به لزوم پرداخت خمس باشد. یعنی این فرمان نه از آن روست که خداوند نیازمند اموال شماست و بر رفع نیاز بینویان توانا نیست، بلکه هدف از این فرمان اولاً تمایز مؤمنان راستین از غیر ایشان است و ثانیاً این است که نیاز نیازمندان هر جامعه توسط همان جامعه تأمین شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 55 - 1,4

1 - حق ناپذیری و پافشاری بر کفر ، موجب از میان رفتن توفیق آدمی برای ایمان به آیات الهی است .

الذین كفروا فهم لا يؤمنون

با توجه به فعل مضارع «لا يؤمنون» که دلالت بر استمرار دارد، جمله «هم لا يؤمنون» به این معناست که آنان ایمان نخواهند آورد. و چون این جمله به وسیله «فاء» بر جمله «كفروا» عطف شده، دلالت می کند که سلب توفیق ایمان از آنها بر اثر کفرورزی بوده است.

4 - ایمان به آیات الهی ، نشان انسانیت انسان و ملاک ارجمندی او در پیشگاه خداوند

إن شر الدواب عند الله الذین كفروا فهم لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ایمان به آیات الهی و تسلیم محض بودن در برابر خداوند، دو ویژگی بارز بندگان خاص خداوند است.

یعباد... الذین ءامنوا بایتنا و کانوا مسلمین

2 - ایمان به آیات الهی و تسلیم بودن در برابر خداوند، حقیقت عبودیت و بندگی است.

یعباد... الذین ءامنوا بایتنا و کانوا مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - راه یابی به بهشت، فرجام نیک ایمان به آیات الهی و تسلیم بودن در برابر حق

ص: 205

الذین ءامنوا بآیتنا و كانوا مسلمین . ادخلوا الجنة انتم و ازواجکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 31 - 2

2- پرهیز از طغیان گری، ترس از حسابرسی اعمال و پذیرش آیات الهی، مصداق تقوایبشگی است.

للطّـغین... إنهم كانوا لا يرجون حساباً . و كذبوا بآیتنا... إن للمتّقین مف

از تقابل بین متقین و طغیان گران، دانسته می شود که منزه بودن از صفات طغیان گران، تقوایبشگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 4

4- ایمان به آیات الهی، سفارش یکدیگر به استقامت در تکالیف دشوار و اظهار محبت به بردگان، یتیمان و تنگدستان، قدردانی از نعمت های بینایی، گویایی و هدایت است.

ألم نجعل له عینین . و لساناً و شفقتین . و هدینه النجدین... ثمّ کان من الذین ءام

«الذین آمنوا» گرچه مطلق است؛ ولی مصداق بارز آنها - به قرینه «و الذین كفروا بآیاتنا» در آیات بعد - مؤمنان به آیات الهی است و آیات پیشین - که بعضی از تکالیف را «عقبه» نامیده بود - قرینه بر مراد از «صبر» است و سیاق آیات نشان می دهد که مراد از «مرحمه»، ترحم بر «رقبه»، «یتیم» و «مسکین» است. ارتباط این آیات با آیه های پیشین - که نعمت های الهی را برشمرده - گویای برداشت یاد شده است؛ زیرا «بینایی و بصیرت»، زمینه ساز «ایمان» و «داشتن زبان و لب»، زمینه ساز توصیه است.

203- ایمان به ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 27 - 6

6- ایمان قوی مردم دور و نزدیک، به حضرت ابراهیم (ع) و نفوذ و محبوبیت شدید آن حضرت در میان آنان

و أذن فی الناس بالحجّ یأتوک رجالاً و علی کلّ ضامر

استقبال مردم دور و نزدیک از دعوت حضرت ابراهیم (ع) و هجوم آنان برای زیارت کعبه به صورت پیاده و سواره، نشان از آشنایی آنها با شخصیت والای آن حضرت و محبوبیت او در میان آنان دارد.

204- ایمان به احاطه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 70 - 2

2- توجه به علم و آگاهی خدا نسبت به همه موجودات آسمان و زمین و رخداد های آن ، زمینه ساز باور به احاطه علمی او نسبت

ص: 206

به تمامی اعمال مردمان

فقل الله أعلم بما تعملون... ألم تعلم أن الله يعلم ما في السماء والأرض

استفهام در «ألم تعلم...» استفهام تقریری است؛ یعنی، مگر نمی دانی که خدا به هر آنچه که در آسمان و زمین است، آگاهی دارد. مقصود این که: خدایی که سراسر هستی در احاطه علمی او قرار دارد، به اعمال آدمیان - که جزئی از جهان اند - آگاهی دارد و هیچ گفته و کرده ای از آنان بر او پنهان نمی ماند.

205- ایمان به احاطه علمی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 25

25- آگاهی و ایمان به احاطه علمی خداوند به تمامی رفتارها، مشوق و برانگیزاننده انسانها به تصحیح رفتار و انجام اعمال خیر

و كلاً وعد الله الحسنی و الله بما تعملون خبير

206- ایمان به اختصاصات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 83 - 22

22- باور و توجه به انحصار علم و حکمت در خداوند، زمینه ساز قطع امید از غیر اوست.

عسى الله أن یأتینی بهم جميعاً إنه هو العليم الحكيم

هر چند جمله «عسى الله...» حاوی حصر نیست، ولی می توان گفت حصری که از تعلیل (اینه هو...) استفاده می شود به آن جمله نیز سرایت می کند. بنابراین مفاد (عسى الله...) چنین می شود: من تنها به خدا امید دارم و به غیر او امیدی ندارم؛ زیرا تنها او دانا و حکیم مطلق است.

207- ایمان به ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 3، 2

2 - تقوا پیشگان، مؤمن به کتاب های آسمانی ادیان گذشته و معارف و احکام آنها

و الذين يؤمنون بما انزل إليك و ما انزل من قبلك

3- لزوم ایمان به همه معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انبیای پیشین

و الذين يؤمنون بما انزل إليك و ما انزل من قبلك

ص: 207

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 4

4 - لزوم ایمان به تمامی دستورات و معارفی که بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا دیگر پیامبران نازل شده است .

الم تر الى الذين يزعمون انهم امنوا بما انزل اليك و ما انزل من قبلك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 4

4 - نقش ایمان واقعی به ادیان گذشته در پذیرش قرآن و دیگر کتب آسمانی

و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

208- ایمان به اراده خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 46 - 8

8 - موسی و هارون (ع) ، به قدرت برتر خداوند آگاه بودند و دیگران را از مقابله با خواست و اراده خدا ناتوان می دانستند .

إِنِّي مَعَكُمْ

209- ایمان به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 9، 1

1 - ایمان به قرآن و معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از صفات متقین است .

هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ .. الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ

9 - هر انسانی - چه از اهل کتاب و چه از غیر ایشان - در صورتی که به ارکان اعتقادی و عملی دین اسلام پایبند باشد ، از زمره تقوایندگان است .

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ .. و ما انزل من قبلك

روشن است که مجموعه صفات یاد شده در آیه سه و چهار، ویژگیهای متقین است. بنابراین تکرار «الذین» به منظور تقسیم اهل تقوا به دو گروه نیست، بلکه - چنان که برخی از مفسران گفته اند - تکرار «الذین» اشاره به این است که دارندگان این صفات، تقوا پیشه هستند؛ چه پیش از آن به دیگر کتابهای آسمانی مؤمن بوده باشند، همانند: یهود و نصارا؛ یا چنین نباشند مانند: اعراب جاهلی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 8

ص: 208

8 - پذیرش اسلام و ایمان به قرآن، از فرمان های تورات و انجیل به پیروان خویش

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسكم و أنتم تتلون الكتب

جمله «تسنون أنفسکم» را می توان به قرینه آیات پیشین - که سخن از دعوت به ایمان بود - در ارتباط با ایمان به قرآن دانست. بر این اساس آیه اشاره به این معنا دارد که: شما عالمان اهل کتاب مردم را به نیکیها دعوت می کنید؛ ولی وظیفه خویش را که ایمان به قرآن است، فراموش می کنید؛ سپس با جمله «و أنتم تتلون الكتب» بیان می دارد که: آنان از این وظیفه مطلع بودند؛ یعنی، در کتابهای آسمانی، این حقیقت وجود داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 11

11 - عده بسیار اندکی از یهودیان، معارف اسلام را باور کرده، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان می آوردند. *

فقلیلا ما یؤمنون

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که «قلیلا» حال برای فاعل «یؤمنون» باشد؛ یعنی: «فما یؤمنون منهم إلا نفر قلیل؛ پس ایمان نمی آورند از یهود مگر افرادی معدود». (اقتباس از مجمع البیان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 46 - 28

28 - گرفتاری یهود به لعنت الهی، موجب دوری آنان از ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام

لعنهم الله بکفرهم فلا یؤمنون الا قلیلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 12

12 - مؤمنان با ایمان خویش به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیین الهی سپاسگزار نعمت هدایت هستند.

أهؤلاء من الله علیهم .. ألیس الله بأعلم بالشکرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 92 - 14

14 - تحکیم بنیانهای عقیدتی مردم به قرآن و اسلام در پرتو تقویت ایمان آنان به آخرت میسر است.

و الذین یؤمنون بالأخره یؤمنون به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 70 - 4

4 - ترغیب اسیران جنگ بدر به ایمان و گرایش به اسلام

يأيها النبي قل لمن في أيديكم من الأسرى إن يعلم الله في قلوبكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 209

212- ایمان به امدادهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 210

7- ایمان به خدا و یاری او برای تحقق خواسته ها و برطرف شدن مشکلات ، باید با تلاش و کوشش آدمی قرین باشد .

اذهبوا فتحسسوا من یوسف و أخیه و لاتأیسوا من روح الله

از آن جا که یعقوب(ع) فرزنداناش را به یاری خدا و رحمت او در یافتن یوسف و بنیامین متوجه می سازد و علاوه بر آن از آنان می خواهد که به مسافرت بروند و برای یافتن آنها تلاش کنند ، می توان برداشت فوق را به دست آورد.

213- ایمان به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 7،8

7 - ایمان به غیب و رسالت انبیای الهی و یقین به آخرت ، زمینه دستیابی به هدایت های قرآن است .

هدی للمتقین . . . الذین یؤمنون بما انزل الیک و ما انزل من قبلک و بالآخره هم یوقن

8 - ایمان به خدا و رسالت انبیا و یقین به آخرت ، رکن های اعتقادی دین

الذین یؤمنون بالغیب . . . و ما انزل من قبلک و بالآخره هم یوقنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 5

5 - ایمان به خدا و قیامت و تصدیق رسالت پیامبران ، از اصول مشترک ادیان آسمانی است .

إن الذین ءامنوا و الذین هادوا . . . من ءامن بالله و الیوم الآخر

ایمان به خدا و قیامت از «من آمن . . .» به دست می آید و ایمان به رسولان الهی از عنوانهای مذکور در آیه (مسلمانان، یهودیان و...) معلوم می شود؛ زیرا این ملتها همه معتقد به رسالت انبیا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 91 - 10،26

10 - ملاک یهودیان ، برای ایمان آوردن به پیامبران ، بعثت آنان از میان بنی اسرائیل است .

هر چند ایمان به قرآن و کتابهای آسمانی محور سخن در آیه شریفه است؛ ولی از آن جا که نزول کتاب آسمانی مستلزم بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز هست، دعوت به پذیرش قرآن، دعوت به ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می باشد و سخن یهود - که فقط به کتاب خود ایمان می آوریم - مستلزم این معنا نیز هست که: فقط به پیامبران خود ایمان می آوریم.

26 - ایمان به پیامبران پس از موسی (ع) و ضرورت پیروی از آنان، از تعالیم تورات است .

فلم تقتلون أنبياء الله من قبل إن كنتم مؤمنين

متعلق «مؤمنين» بقرینه «نؤمن بما أنزل علينا» می تواند ایمان به تورات باشد. جمله «فلم تقتلون...» بیانگر جواب شرط (إن كنتم) است؛ یعنی، اگر مدعی ایمان به تورات هستید چرا پیامبران خدا را کشتید؟ این معنا اقتضا می کند که: تورات حاوی بشارت به آمدن پیامبرانی پس از موسی (ع) و لزوم پیروی از آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 20

20 - ادعای ایمان به کتاب های آسمانی و پیامبران الهی ، ناسازگار با گرایش به اعمال نارواست .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِسْمَا يَا مَرْكَمٌ بِهٖ اِيْمَنُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِيْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 8,9,10,16,17

8 - مسلمانان ، باید به همه پیامبران ایمان داشته و از تبعیض در ایمان گریزان باشند .

لا تفرق بين أحد منهم

چون بحث آیه شریفه درباره ایمان است، مقصود از «لا تفرق بين أحد منهم» میان پیامبران فرق نمی گذاریم» فرق نگذاشتن در ایمان به ایشان است نه جهات دیگر.

9 - ایمان داشتن به برخی از پیامبران و کافر شدن به برخی دیگر ، مایه هدایت نبوده و ناروا می باشد .

قالوا كونوا هوداً أو نصری تهتدوا .. لا تفرق بين أحد منهم

10 - مسلمانان ، باید به یهود و نصارا ابلاغ کنند که به قرآن و همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان و به تمامی کتاب های آسمانی ، ایمان دارند .

قولوا ءامنا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلى إبرهیم . . . و ما أوتی النبیین

برداشت فوق از کلمه «قولوا» (بگویند) استفاده می شود. آیه قبل گویای این است که «مقول له» (کسی که باید به او ابلاغ شود) یهود و نصارا است.

16 - تسلیم بودن در برابر خدا ، مستلزم ایمان به همه پیامبران و کتاب های آسمانی است .

ءامنا بالله و ما أنزل إلینا . . . و نحن له مسلمون

جمله «و نحن له مسلمون» می تواند به منزله دلیل و علت برای حقایق بیان شده در آیه مورد بحث باشد.

17 - ایمان به خدا ، پیامبران ، و کتاب های آسمانی و تسلیم بودن در برابر خدا ، از ارکان دین اسلام است .

قولوا ءامنا بالله . . . و نحن له مسلمون

1 - ایمان داشتن به قرآن و پیامبران و معارف نازل شده بر آنان ، صبغه ای است که خداوند اهل ایمان را با آن تطهیر و تزیین کرده است .

قولوا ءامنّا باللّٰه .. صبغه اللّٰه

«صبغه» مصدر نوعی و به معنای رنگ آمیزی کردن است و در آیه شریفه مفعول مطلق برای فعل محذوف (صبغنا) می باشد. آوردن مصدر نوعی، اشاره به رسم یهود و نصارا دارد که به منظور تطهیر فرزندانشان آنان را با آبی مخصوص به نام «معمودیه» شستشو می دادند. مراد از «صبغه اللّٰه» - به قرینه آیات قبل - ایمان به خدا و ... است. بنابراین جمله «صبغه اللّٰه» چنین معنا می شود: خداوند، ما را با ایمان به خود و ... رنگ آمیزی (تطهیر) کرده است نه مانند رنگ آمیزی یهود و نصارا.

ص: 212

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 5,7,17

5 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران و پرداخت مال (انفاق) برای رفع نیاز مستمندان و آزادی بردگان از مسائل اساسی دین است .

ليس البر أن تولوا وجوهكم . . . و لكن البر من آمن بالله . . . و آتی المال علی حبه

7 - ضرورت ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و تمامی پیامبران

و لكن البر من آمن بالله و اليوم الآخر و الملائكة و الكتب و النبيين

17 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران مشخصه نیکان

و لكن البر من آمن بالله . . . و النبيين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 7,9,11,12

7 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به خدا، ملائکه، کتب آسمانی و پیامبران الهی

امن الرسول . . . و المؤمنون كل آمن بالله و ملئكته و كتبه و رسله

کلمه «کل» علاوه بر مؤمنان، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می شود. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، همگی ایمان به خدا و ... دارند.

9 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به فرد فرد انبیا و انکار نکردن هیچ یک از آنان

لا نفرّق بین احد من رسله

11 - لزوم ایمان به فرد فرد انبیا و کتب آسمانی

كل آمن . . . و كتبه و رسله لا نفرّق بین احد من رسله

12 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به همه انبیای گذشته و کتب آسمانی

كل آمن . . . لا نفرّق بین احد من رسله

بنابراینکه کلمه «کل» علاوه بر اینکه شامل همه مؤمنان است، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز باشد. در نتیجه جمله «لا تفرق ...» مقول قول پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 81 - 12، 16، 18، 19، 22، 25

12 - تصدیق کتب آسمانی و انبیای گذشته ، شرطی برای صحت ادعای پیامبری

ثم جاءكم رسول مصدق لما معكم

16 - اعتراف انبیا و امت های گذشته نسبت به میثاق الهی درباره ایمان و یاری کردن رسولان بعدی

قال ءاقررتم و اخذتم علی ذلکم اصری قالوا اقرنا

«ءاقررتم»، گرفتن اقرار از انبیاست و «اخذتم»، گرفتن میثاق از امتهاست توسط پیامبران و «اقرنا»، اقرار همه انبیا و همه امتهاست.

18 - عظمت و بزرگی پیمان الهی ، در مورد ایمان آوردن به انبیا و یاری کردن آنان

و اذ اخذ الله .. قال فاشهدوا

گرفتن پیمان و سپس دستور به تحمل و ادای شهادت بر آن، گواه عظمت آن است.

ص: 213

19 - خداوند و انبیا، گواهان بر میثاق الهی در مورد ایمان آوردن به انبیا و یاری کردن آنان

و انا معکم من الشاهدین

22 - پیامبران موظفند مردم را در جریان میثاق اکید الهی از آنان، در مورد ایمان به انبیا و نصرت آنان، بگذارند.

و اخذتم علی ذلکم اصری . . . فاشهدوا و انا معکم من الشاهدین

بنابراینکه «فاشهدوا»، یعنی شهادت دهید در برابر امتهای خود.

25 - پیمان الهی از امت های انبیای گذشته به تصدیق پیامبرشان و عمل به تعالیم آنان

و اذ اخذ الله میثاق النبیین

امام صادق (ع): تقدیره و اذ اخذ الله میثاق امم النبیین بتصدیق کل امه نبیها و العمل بما جاءهم به.

تفسیر تبیان، ج 2، ص 514؛ مجمع البیان، ج 2، ص 784.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 83 - 2

2 - عمل نمودن به میثاق الهی (ایمان به پیامبران و یاری کردن آنان)، دین خداوند است.

و اذ اخذ الله میثاق . . . افغیر دین الله بیغون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 84 - 11، 12، 7، 5، 4، 1

1 - فرمان الهی به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر اظهار ایمان خود و امتش به خداوند و به آنچه بر او و انبیای پیشین نازل شده است.

قل امنا بالله و ما أنزل علینا . . . و ما اوتی موسی و عیسی و النبیین

4 - لزوم توأم بودن ایمان به خدا و ایمان به همه انبیای الهی و کتب آسمانی

قل امنا بالله . . . و النبیین من ربهم

5- ایمان به همه پیامبران و کتب آسمانی ، عمل به میثاق الهی است .

و اذ اخذ الله میثاق التَّيِّبِينَ .. قل امنا بالله و ما انزل ... و التَّيِّبُونَ من ر

7- ایمان به خدا و کلیه انبیا و کتب آسمانی ، از ارکان مهم اعتقادی

قل امنا بالله .. و التَّيِّبُونَ من ربهم

«قل امنا»، عهده دار تبیین «دین» در آیه سابق است. بنابراین ارکان مهم دین، مطالبی است که در این آیه مطرح شده است.

11- لزوم پرهیز از تبعیض میان پیامبران در ایمان آوردن به آنان

لا نفرّق بین احد منهم

به قرینه «امنا» در صدر آیه، عدم تبعیض، تنها در مورد ایمان به آنان است. نه در جهات دیگر.

12- دعوت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از پیروان ادیان الهی به وحدت عقیدتی و فرق نگذاشتن میان انبیای الهی در جهت ایمان به

آنان

لا نفرّق بین احد منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 214

2 - بهره جستن از نعمت بزرگ بعثت انبیا، در گرو ایمان به آنهاست .

لقد منّ الله على المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا

بعثت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) نعمتی بزرگ برای همه انسانهاست؛ بنابراین ذکر خصوص مؤمنان بدان جهت است که بهره گیری از آن نعمت بزرگ، مشروط به ایمان به اوست.

3 - رسیدن به مقام رضای الهی، رهایی از دوزخ و نیل به درجات عالی، در پرتو بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان به اوست .

افمن اتّبع رضوان الله... هم درجات عند الله... لقد منّ الله على المؤمنين اذ

با توجه به آیه قبل که سخن از نیل به درجات و رضای الهی بود، گویا در این آیه راه وصول به آن را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 21,22,23

21 - لزوم ایمان به خداوند و تمامی رسولان او

فامنوا بالله ورسله

22 - ایمان به خداوند و پیامبران، موجب قرار گرفتن آدمی در زمره پاکان

حتّى يميز الخبيث من الطيّب.. فامنوا بالله ورسله

بنابر اینکه جمله «فامنوا...»، متفرع بر جمله «حتّى يميز...» باشد؛ یعنی حال که سنت الهی بر جداسازی ناپاکان از پاکان امت است، برای اینکه در زمره پاکان قرار گیرید، راهی جز ایمان واقعی به خدا و رسول نیست.

23 - آگاهی پیامبران به غیب و نمان (پاکی ها، پلیدی ها، مصالح و مفسد واقعی انسان ها)، دلیل لزوم ایمان به آنان

وما كان الله ليطلعكم على الغيب ولكنّ الله يجتبي من رسله من يشاء فامنوا باللّ

برداشت فوق بر این مبناست که جمله «فامنوا...»، متفرع بر جمله «و لكنّ الله يجتبي من رسله» باشد. یعنی چون پیامبران آگاه به غیب هستند، لازم است به آنان ایمان آورید؛ چرا که تنها آنان دانا به حقایق امور هستند و راه سعادت و شقاوت را می شناسند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ارائه قربانی و سوخته شدن آن به آتشی از غیب ، عهدی الهی در پندار یهود ، برای ایمان به رسولان

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهْدُ الْإِنْسَانِ الْأُولَىٰ نَسُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَنَّاهُم بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهَا النَّارُ

3 - اعتقاد و اعتراف یهود به پایان نیافتن پیامبری و رسالت ، پس از بعثت حضرت موسی (ع)

الَّذِينَ نَسُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَنَّاهُم بِقُرْبَانٍ

اگر یهود، مدعی خاتمیّت نبوت حضرت موسی(ع) بودند، باید به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می گفتند از ما تعهد گرفته شده که به هیچ مدعی رسالتی ایمان نیاوریم، نه اینکه علامت پیامبر راستین را بیان کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 9

9 - خردمندان ، مؤمن به خداوند ، رسالت تمامی انبیا و برپایی قیامت

ص: 215

رَبَّنَا وَاتْنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رِسْلِكَ وَلَا تَخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 7,9

7 - ضرورت ایمان به فرشتگان ، پیامبران الهی و روز قیامت

و من یکفر بالله و ملتکته و کتبه و رسله و الیوم الآخر

9 - اعتقاد به خدا ، پیامبران ، روز قیامت ، فرشتگان و کتب آسمانی ، ارکان هدایت و شرط تحقق ایمان

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ .. فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 150 - 3

3 - اعتقاد به خدا و همه انبیا و رسالت آنان ، شرط تحقق ایمان

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ يُؤْتَوْنَ أَجْرًا لِمَن يَعْبُدُونَ أُولَئِكَ هُمُ الْكٰفِرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 151 - 2,8

2 - انکار برخی از رسولان و ایمان به برخی دیگر ، کفری قطعی و ریشه دار است .

يَقُولُونَ نُوْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ .. أُولَئِكَ هُمُ الْكٰفِرُونَ حَقًّا

کلمه «حقاً» در آیه، مقابل باطل نیست، بلکه به معنای عمق کفر و تحقق حتمی آن است.

8 - انکار برخی از رسولان الهی و ایمان به برخی دیگر ، ناشی از غرور و خود محوری است .

و أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا

چون عذابهای الهی متناسب با گناه آدمی است (جزاءاً وفاقاً)، بنابراین گرفتار شدن منکران رسالت به عذاب خوار کننده، حاکی از این

است که آنان برخوردار از روحیه تکبر و خودخواهی بوده اند و همین امر باعث کفرشان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - ایمان به همه پیامبران و از بین بردن زمینه اختلافات مذهبی ، مورد دعوت و تأکید خداست .

و الذین ءامنوا باللّٰه و رسله و لم یفرقوا بین أحد منهم

3 - وجود ملازمه بین ایمان به خدا و اعتقاد به تمامی پیامبران

و الذین ءامنوا باللّٰه و رسله و لم یفرقوا بین أحد منهم

4 - کسانی که به تمامی پیامبران الهی ایمان دارند ، از مقام و کرامتی والا ، برخوردارند .

و الذین ءامنوا باللّٰه و رسله و لم یفرقوا بین أحد منهم أولئک

اشاره به مؤمنان با کلمه «أولئک»، حکایت از مقام رفیع آنان دارد.

5 - ایمان دارندگان به خدا و تمامی انبیا ، مورد وعده الهی به برخورداری از پاداش های فراوان

و الذین ءامنوا باللّٰه و رسله .. أولئک سوف یؤتیهم أجورهم

7 - اعتقاد به خدا و تمامی پیامبران ، موجب جلب غفران و رحمت الهی است .

و الذين ءامنوا بالله ورسله .. و كان الله غفوراً رحيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 163 - 8

8 - ایمان به دیگر پیامبران الهی ، مستلزم ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است .

إنا أوحينا إليك كما أوحينا إلى نوح والنبيين

خداوند با ذکر این نکته که از نظر وحی بین پیامبر اسلام و دیگر پیامبران فرقی نیست، به آنانکه مدعی ایمان به پیامبرانند گوشزد می کند که اگر به نبوت آنها ایمان دارید به پیامبر اسلام نیز ایمان آورید و اگر او را انکار می کنید در حقیقت پیامبران دیگر را نیز انکار کرده اید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 21, 22, 25

21 - اهل کتاب ، مأمور به ایمان به خدا و پیامبران و پرهیز از سه گانه پرستی (تثلیث)

يا اهل الكتب .. فامنوا بالله ورسله و لا تقولوا ثلثه

22 - لزوم ایمان به تمامی پیامبران

فامنوا بالله ورسله

25 - ناسازگاری ایمان به پیامبران با عقیده تثلیث

يا اهل الكتب .. فامنوا بالله ورسله و لا تقولوا ثلثه

جمله «و لا تقولوا ثلثه» به منزله بیان و توضیحی است برای جمله «ءامنوا بالله ورسله».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 19

19 - اعتقاد به خدا و رسالت انبیا ، ملاک حلیت غذای اهل کتاب و حلیت ازدواج با زنان آنان

احل لكم الطيبات و طعام الذين اوتوا الكتب .. و المحصنات من الذين اوتوا الكتب

مراد از «الذین اتوا الکتب»، یهود و نصارا هستند، ولی از آنان به «اتوا الکتاب» تعبیر شده تا به علت حکم اشاره داشته باشد. و مشخصه اهل کتاب در بین سایر کافران، اعتقاد به خدا و رسالت پیامبران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 33، 21، 20، 13، 12، 10، 8، 7

7 - نماز، زکات، ایمان به همه انبیا و حمایت از آنان و انفاق، از تکالیف بنی اسرائیل

لئن اقمتم الصلوه وءاتیتم الزکوه . . . و عزرتموهم و اقرضتم الله

8 - پیمان الهی از بنی اسرائیل بر اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و انفاق در راه خدا

و لقد اخذ الله میثق بنی اسرئیل . . . و اقرضتم الله قرضاً حسناً

به نظر می رسد از جمله موارد میثاق و پیمان الهی با بنی اسرائیل، مسائلی است که جمله «لئن اقمتم . . .» آن را بیان می کند.

ص: 217

10 - نصرت و یاری خدا به بنی اسرائیل ، مشروط به اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و انفاق در راه خدا

انی معکم لئن اقمتم الصلوه . . . و اقرضتم الله قرضاً حسناً

در برداشت فوق جمله «انی معکم» به منزله جواب شرط و قسم در «لئن اقمتم» گرفته شده است. یعنی در واقع، جمله «لئن اقمتم»، دارای دو جزء است: یکی «انی معکم» و دیگری «لا کفرن...».

12 - لزوم ایمان و احترام به رسولان الهی و جنگ و مبارزه در راه یاری آنان

ءامنتم برسلی و عزرتموهم

«عزّر» از ماده «عزّر» به معنای یاری کردن کسی و جنگیدن برای اوست. (لسان العرب).

13 - ایمان به پیامبرانی که بعد از موسی (ع) مبعوث خواهند شد ، از مواد پیمان نامه خداوند با بنی اسرائیل

لئن اقمتم الصلوه وءاتیتم الزکوه وءامنتم برسلی

تأخیر ذکری ایمان به پیامبران و یاری آنان از الزام به اقامه نماز و زکات، بیانگر این معناست که مراد از رسل، پیامبرانی هستند که پس از موسی(ع) مبعوث می شوند. زیرا در واقع، ایمان به آنها و یاری ایشان پس از این است که وجوب نماز و زکات به وسیله موسی(ع) به آنها ابلاغ شده است.

20 - اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا ، موجب تکفیر (نادیده گرفتن) قطعی گناهان و دخول حتمی در بهشت

لئن اقمتم . . . لا کفرن عنکم سیاتکم و لادخلنکم جنت

21 - تکفیر (نادیده گرفتن) گناهان بنی اسرائیل و دخول آنان به بهشت در گرو اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا

لئن اقمتم الصلوه . . . و لادخلنکم جنت

33 - اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و نصرت آنان ، انفاق در راه خدا و وفاداری به پیمان های او ، راه میانه است .

لئن اقمتم الصلوه . . . سواء السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 4

4 - ایمان به خدا و قیامت و رسالت انبیا ، از اصول مشترک ادیان آسمانی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ الصَّبِثُونَ . . . مِنْ ءَامِنٍ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ

ایمان به رسولان الهی، از عناوین مذکور در آیه (الذین ءامنوا . . . النصری) استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 70 - 1,5

1 - تصدیق رسولان الهی و پیروی از آنان ، میثاق خداوند از بنی اسرائیل

لقد اخذنا میثاق بنی اسرائیل و ارسلنا الیهم رسلاً

جمله «و ارسلنا الیهم رسلاً» می رساند که مورد میثاق تصدیق رسولان الهی است.

5 - انطباق و عدم انطباق رسالت انبیا با تمایلات نفسانی ، عامل تصدیق و تکذیب پیامبران از سوی بنی اسرائیل

كلما جاءهم رسول بما لا تهوى انفسهم فریقاً كذبوا و فریقاً یقتلون

ص: 218

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 111 - 3

3 - ایمان به فرستادگان و رسولان الهی ، در گرو ایمان به خداوند

ان ءامنوا بی و برسولی

تقدیم «ءامنوا بی» و نیز به کارگیری عنوان «رسولی» برای عیسی حاکی از آن است که ایمان به خداوند زیربنای ایمان به رسالت رسولان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 113 - 9

9 - معجزات پیامبران ، مایه اطمینان و یقین بر حقانیت رسالت آنان

ان ینزل علینا مائده . . و تطمئن قلوبنا و نعلم ان قد صدقتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 7

7 - ایمان به انبیا، همراه با شایسته ساختن عمل، زمینه سلامت، تعادل و بهداشت روانی

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

اندوه و ترس از ویژگیهای افرادی است که از سلامت و بهداشت روانی برخوردار نیستند. چون خداوند زمینه دور ماندن از اندوه را در این آیات بیان فرموده است، مطلب فوق را می توان برداشت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 6 - 2

2 - پذیرش و عدم پذیرش رسالتهای انبیا و نیز عمل به احکام دین، محور بازجویی خداوند از امتهاست.

فلنستئن الذین أرسل إلیهم

توصیف مردم با عنوان «أرسل إلیهم» دلالت بر این دارد که بازجویی از امتها درباره چگونگی برخورد با رسالتهای الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 64 - 14

14 - تصدیق پیامبران و رسالت های آنان ، نشانه بصیرت و اندیشه صحیح است .

كذبوا بآيتنا إنهم كانوا قوماً عمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 9

9 - ایمان به خدا و رسالت انبیا و رعایت تقوا ، اظهار تذلل به پیشگاه خداوند و خشوع در برابر اوست .

لعلهم يضرعون . . . و لو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا

در آیه 94 بیان شد که خداوند به منظور خضوع و خشوع مردم در برابر او، آنان را به سختیها گرفتار می سازد و در این آیه بیان می

ص: 219

دارد که اگر همان جوامع ایمان می آوردند و تقوایبیشه بودند، نه تنها به سختیها گرفتار نمی شدند، بلکه برکتهای آسمان و زمین آنان را فرامی گرفت. با توجه به این دو معنا معلوم می شود ایمان و تقوا مصداق بارز تضرع و خشوع در برابر خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 102 - 3, 2

2 - برخی از امت های گذشته با مشاهده معجزات پیامبران ایمان آوردند و به عهد خویش (تصدیق پیامبران در صورت ارائه معجزه) وفا کردند .

و ما وجدنا لأكثرهم من عهد

3 - امت های گذشته با پیامبران خویش عهد بستند که با مشاهده معجزه ، آنان را تصدیق کرده و به حقایق و معارف الهی ایمان آورند .

و ما وجدنا لأكثرهم من عهد

با توجه به آنچه درباره مضاف إليه کلمه «قبل» در آیه پیشین گذشت، می توان گفت مراد از «عهد» وعده ایمان و تصدیق بوده است. یعنی امتها تعهد می کردند که با دیدن معجزه ایمان خواهند آورد، ولی اکثر آنان به عهد خویش وفا نکردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 28 - 10

10- ایمان به پیامبران و باور به معارف الهی ، غیر قابل اجبار و اکراه

أنزل مکموها و أنتم لها کرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 20

20- یکتاپرستی و ایمان به پیامبران ، ملاک ارزش و نشانه علم و آگاهی است .

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا . . . و لکنی أریکم قومًا تجهلون

برداشت فوق ، مبتنی بر این احتمال است که «تجهلون» به منزله فعل لازم باشد و مفعولی برای آن در نظر گرفته نشود. براین اساس «أراکم ...»؛ یعنی ، می دانم که شما کفرپیشگان ، مردمی نادان و ناآگاه هستید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - دست شستن از گرایش های شرک آلود و روی کردن به تعالیم پیامبران (همچون یگانه پرستی) و عقیده به قیامت ، در دیدگاه اهل شرک ، گمراهی و انحراف است .

إن كاد ليضلننا عن ءالھتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 15

15 - ایمان به پیامبران پیشین و کتاب های آسمانی آنان ، بخشی از باور های دین اسلام

ص: 220

و قل ءامنتم بما أنزل الله من كتب

از این که پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور بود به کتاب های آسمانی پیشین ایمان آورد و با توجه به اسوه بودن آن حضرت، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 19 - 5

1 - اسلام، بر پایه ایمان به خدا و ایمان به همه پیامبران استوار است .

و الذین ءامنوا بالله و رسله

جمع آمدن «رسل»، بیانگر آن است که در اسلام، فرق گذاشتن میان پیامبران به این صورت پذیرفته نیست که به برخی از آنان ایمان داشته باشیم و به گروهی دیگر ایمان نداشته باشیم. مسلمان واقعی کسی است که به همه پیامبران الهی، ایمان داشته باشد و همه آن بزرگواران مورد قبول و احترام او باشند.

5 - تنها ایمان به خدا و همه پیامبران الهی - نه به برخی از آنان - ایمانی راستین است .

و الذین ءامنوا بالله و رسله أولئک هم الصدیقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 11، 12

11 - بهشت، برای کسانی آماده شده است که به خداوند و پیامبران او ایمان دارند .

أعدت للذین ءامنوا بالله و رسله

12 - اسلام، بر پایه ایمان به خداوند و همه پیامبران استوار است .

للذین ءامنوا .. و رسله

جمع آمدن «رسل»، بیانگر این است که، فرق گذاشتن میان پیامبران پذیرفته نیست و انسان مسلمان، باید به همه پیامبران الهی ایمان داشته باشد.

214- ایمان به انبیای اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - ضرورت ایمان به احکام ، معارف و پیامبران فرستاده شده به سوی اسباط (طایفه های بنی اسرائیل)

ءامننا بالله و ما أنزل إلینا . . . الأسباب

215- ایمان به انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 221

3 - مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) ، ایمان استوارش به خدای یکتا را به پیامبران آن دیار اعلام کرد .

إتی ءامنت بر بکم

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که مخاطبان «کم» و «فاسمعون»، پیامبران مردم انطاکیه باشند.

216- ایمان به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 21

21 - ایمان به خدا ، قرآن ، تورات ، انجیل ، فروتنی در برابر خدا و ارج نهادن به آیات الهی ، ملاک ارزش انسان نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربهم

اضافه تشریفیه در «ربهم» بیانگر آن است که دارندگان صفات یاد شده، در پیشگاه خداوند دارای ارزشی والا هستند.

217- ایمان به انذارهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 14 - 6

6 - توجه به مالکیت خداوند بر دنیا و آخرت و حوادث آنها ، وادار سازنده انسان به جدی گرفتن هشدار های عذاب

وإن لنا للآخرة والأولى . فأنذرتکم نارا تلظی

218- ایمان به ائمه (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 28 - 6

6- « عن أبي عبدالله - عليه السلام - في قوله تعالى : « الذين آمنوا وطمئن قلوبهم بذكر الله ألا بذكر الله تطمئن القلوب » قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) لعلى بن ابى طالب (ع) : تدرى فى من نزلت ؟ . . . فى من صدق لى و آمن بى و أحببک و عترتک من بعدک و سلّم الأمر لک و للأئمه من بعدک ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که درباره سخن خدا: «الذین آمنوا و تطمئنّ قلوبهم . . .» فرمود: رسول خدا(صلی الله علیه و آله) به علی بن ابی طالب(ع) فرمود: آیا می دانی [این آیه] درباره چه کسی نازل شده؟ ... درباره کسی نازل شده که مرا تصدیق کند و به من ایمان بیاورد و تو و عترت تو را که بعد از تو هستید، دوست بدارد و امر [ولایت] را به تو و ائمه(ع) بعد از تو تسلیم کند».

ص: 222

219- ایمان به بازگشت به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 3

3 - مؤمنانی که از سر باور به « از خدا بودن و به او بازگشتن » مصایب راه ایمان را تحمل می کنند ، از مقامی والا در پیشگاه خداوند برخوردارند .

قالوا إنا لله و إنا إليه راجعون. أولئك عليهم صلوات من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 4 - 3

3- باور و توجه انسان ها به اینکه « رجوعشان تنها به سوی خداست » آنان را از پرستش غیر او ترسان و به یکتاپرستی وامی دارد .

فإني أخاف عليكم عذاب يوم كبير. إلی الله مرجعکم

جمله «إلی الله مرجعکم» به منزله تعلیلی است برای «وإن تولّوا فإني أخاف . . .»؛ یعنی، علت نگرانی پیامبر برای مشرکان، این است که آنان به خدا باز می گردند و به خاطر شرکشان عذاب می شوند. بنابراین هر کس این حقیقت را بپذیرد که بازگشت او تنها به خداست، هرگز به غیر او نمی گردد و به شرک روی نمی آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 123 - 8

8- باور به بازگشت همه امور به خدا و منشأ بودن او برای همه کارها ، آدمی را به عبادت وی و توکل کردن بر او ، وامی دارد .

و إليه يرجع الأمر كله فاعبده و توکل علیه

در برداشت فوق جمله «اعبده و توکل علیه» در ارتباط با «إليه يرجع . . .» معنا شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 17

17- اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او ، زمینه ساز باور آدمی به اینکه به سوی خدا در حرکت است و به او باز می گردد .

هوربی . . . إليه متاب

«إليه متاب») نیز مانند «علیه توکلت» به منزله نتیجه ای است برای اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او.

220- ایمان به باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 52 - 12

12 - ایمان به باطل ، امکان پذیر است .

و الذین ءامنوا بالباطل

ص: 223

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 67 - 5,7

5 - مشرکان مکه ، به خاطر ایمان به باطل ، از سوی خداوند سرزنش شدند .

أولم يروا أننا جعلنا حرمًا آمنًا .. أفتالبطال يؤمنون

7 - ایمان به باطل و پوچی ، امکان دارد .

أفتالبطال يؤمنون

221- ایمان به بخشی از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 91 - 1,5

1- یهود و نصارا ، پس از نزول قرآن و ظهور اسلام ، به التقاط گراییده و به برخی از آیات قرآن ایمان آوردند و به برخی دیگر کفر ورزیدند .

الذين جعلوا القرآن عضين

«عضين» جمع «عضه» است و «عضه» به معنای جزء می باشد و تجزیه در پذیرش معارف دین در شأن اهل کتاب است؛ چون کافران و مشرکان اصل دیانت الهی را قبول نداشتند؛ چنان که خداوند اهل کتاب را به همین وصف توصیف فرمود: «... و يقولون نؤمن ببعض و نکفر ببعض...» (سوره نساء، آیه 150).

5- «عن ابن عباس قال : سأل رجل رسول الله (صلى الله عليه وآله) «... الذين جعلوا القرآن عضين» قال : آمنوا ببعض و كفروا ببعض

؛

از ابن عباس روایت شده است که مردی از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) درباره سخن خداوند «الذين جعلوا القرآن عضين» سؤال کرد، حضرت فرمود: به بعضی از [قرآن] ایمان می آورند و نسبت به بعضی دیگر آن کافر می شوند».

222- ایمان به بصیرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 35 - 1

1 - موسی (ع) با بیان آگاهی دقیق خداوند به خصوصیات او و خاندانش ، خود را پذیرای خواسته های خداوند و راضی به انتخاب های او خواند .

مراد از «نا» موسی(ع) و اهل او از جمله هارون(ع) است، موسی(ع) پس از پیشنهاد وزارت برای هارون بیان می دارد که خداوند! تو مرا و اعضای خاندانم را خوب می شناسی و ویژگی های برادرم هارون(ع) را نیز می دانی، این پیشنهاد من است، اما تصمیم تو هر چه باشد، تصمیمی آگاهانه و با بصیرت کامل است .

223- ایمان به بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 29 - 10

10 - هابیل ، معتقد به معاد و معارف دین و دارای یقین به بهشت و دوزخ و آگاه به کیفر و پاداش اعمال

انی اخاف الله رب العلمین .. تبوأ باثمی و اثمک فتکون من اصحاب النار

224- ایمان به پاداش اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 10

10- توجه به قضاوت و داوری خداوند در قیامت و باور به پاداش و مجازات در آن سرا ، آدمی را به استقامت در راه دین وامی دارد .

لقضی بینهم .. إن کلاً لما لیوفیتهم أعمالهم ... فاستقم كما أمرت

225- ایمان به پاداش خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 28 - 8

8 - باور به پاداش های عظیم الهی ، زمینه پابندی به ارزش ها و گذشت از منافع مادی برای دین و دینداری

لاتخونوا الله .. و اعلموا ... و أن الله عنده أجر عظیم

هدف از بیان پاداش دهی خداوند پس از تکالیف یاد شده، ایجاد زمینه پابندی به آن تکالیف است.

226- ایمان به پاداشهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 23

23 - ایمان و آگاهی به پاداش الهی ، زمینه عدم تخلف از وظایف دشوار دینی

ذلک بأنهم لا یصیبهم ظماً و .. إن الله لا یضیع أجر المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 15 - 7

7 - توجه و ایمان به پاداش بزرگ الهی برای مؤمنان ، بازدارنده انسان از وابستگی به اموال و اولاد و گناه به خاطر آنها

ص: 225

و الله عنده أجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 6 - 3, 2

2- پاداش های موعود خداوند ، نیکو و تصدیق آن بر همگان لازم است .

و صدق بالحسنى

کلمه «حسنی» یا مصدر است (مانند «رجعی») و یا مؤنث «أحسن» است. در صورت اول معنای تفضیلی نخواهد داشت؛ بلکه با تأویل به مشتق، معنای «حَسَن» دارد. وصف «الحسنى» خود نشانگر مطلوب بودن تصدیق آن است و وعده به فرجام راحت (در آیه بعد) نیز بر سزاوار بودن تصدیق، تأکید کرده است.

3- سخاوت مندی، انفاق و تقوایشگی، نشانه پذیرش وعده های خداوند و باور داشتن پاداش های الهی است .

فأما من أعطى واتقى . و صدق بالحسنى

عطف این آیه بر آیه قبل، عطف سبب بر مسبب و یا عکس آن است و در هر صورت، برداشت بالا استفاده می شود.

227- ایمان به پیروزی حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 39 - 2

2- توجه به قاهر بودن خدا، مقتضی اطمینان به غلبه حق و پایداری در برابر هجوم کافران علیه دین

فاصبر على ما يقولون

«فاء» در «فاصبر» لزوم صبر را متفرع بر مطالب آیات پیشین کرده است. در آن آیات، از قدرت الهی بر نابودی کافران و نیز اعاده آنان در قیامت برای حساب رسی، سخن به میان آمده است.

228- ایمان به پیروزی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 8

8- باور و ایمان به شکست ناپذیری و حکیم بودن خداوند، زمینه ساز توکل و اتکا بر وی

و من يتوكل على الله فإن الله عزيز حكيم

آوردن جمله «فان الله ..» به جای جواب شرط و یادآوری عزت و حکمت مطلق الهی، اهدافی را تعقیب می کند که از جمله آنها ایجاد روح توکل در مؤمنان به خداوند است. یعنی اگر خداوند را عزیز و حکیم بدانید بر او توکل خواهید کرد.

ص: 226

229- ایمان به پیروزی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 13

13- توجه و باور به پیروزی اهل تقوا، زمینه ساز پیشه ساختن صبر و مقاومت در برابر مشکلات راه تقوا و ایمان

فاصبر إن العقبه للمتقين

230- ایمان به تعالیم ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 1

1 - ضرورت ایمان داشتن به خدا، قرآن و احکام و معارف نازل شده بر ابراهیم، اسماعیل، اسحاق و یعقوب (ع)

قولوا ءامنا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلى إبرهیم . . . و یعقوب

231- ایمان به تعالیم اسباط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 3

3 - ضرورت ایمان به احکام، معارف و پیامبران فرستاده شده به سوی اسباط (طایفه های بنی اسرائیل)

ءامنا بالله و ما أنزل إلینا . . . الأسباط

232- ایمان به تعالیم اسحاق(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 1

1 - ضرورت ایمان داشتن به خدا، قرآن و احکام و معارف نازل شده بر ابراهیم، اسماعیل، اسحاق و یعقوب (ع)

قولوا ءامنا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلى إبرهیم . . . و یعقوب

233- ایمان به تعالیم اسماعیل(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 1

ص: 227

1 - ضرورت ایمان داشتن به خدا، قرآن و احکام و معارف نازل شده بر ابراهیم، اسماعیل، اسحاق و یعقوب (ع)

قولوا ءامنا بالله و ما انزل إلینا و ما انزل إلى إبرهیم . . . و یعقوب

234- ایمان به تعالیم انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 3

3 - لزوم ایمان به همه معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انبیای پیشین

و الذین یؤمنون بما انزل إلیک و ما انزل من قبلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 6

6 - ضرورت ایمان به کتاب های آسمانی همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان

ءامنا بالله . . . و ما اوتی النبیین من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 138 - 1

1 - ایمان داشتن به قرآن و پیامبران و معارف نازل شده بر آنان، صبغه ای است که خداوند اهل ایمان را با آن تطهیر و تزیین کرده است.

قولوا ءامنا بالله . . . صبغه الله

«صبغه» مصدر نوعی و به معنای رنگ آمیزی کردن است و در آیه شریفه مفعول مطلق برای فعل محذوف (صبغنا) می باشد. آوردن مصدر نوعی، اشاره به رسم یهود و نصارا دارد که به منظور تطهیر فرزندانشان آنان را با آبی مخصوص به نام «معمودیه» شستشو می دادند. مراد از «صبغه الله» - به قرینه آیات قبل - ایمان به خدا و ... است. بنابراین جمله «صبغه الله» چنین معنا می شود: خداوند، ما را با ایمان به خود و ... رنگ آمیزی (تطهیر) کرده است نه مانند رنگ آمیزی یهود و نصارا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 63 - 12

12 - پذیرش معارف دین و باور به اندرز های پیامبران، زمینه ساز گرایش به تقوا و پرهیزگاری است.

ليندرکم ولتتقوا

235- ايمان به تعاليم خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 228

4- استغفار از گذشته خویش ، پس از ایمان به رهنمود های الهی ، لازم و ضروری است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدى ويستغفروا ربهم

236- ایمان به تعالیم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 29 - 10

10 - هابیل ، معتقد به معاد و معارف دین و دارای یقین به بهشت و دوزخ و آگاه به کیفر و پاداش اعمال

انی اخاف الله رب العلمین . . . تبوأ باثمی و اثمک فتکون من اصحاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 68 - 14

14 - اهل کتاب ، موظف به پذیرش و اقامه قرآن و تعالیم نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و لیزیدن کثیراً منهم ما أنزل إلیک من ربک طغیناً و کفراً

ظاهراً از دیاد کفر و طغیان اهل کتاب بر اثر نپذیرفتن قرآن است. بنابراین آنان موظف به پذیرش قرآن و تعالیم آن هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 86 - 5

5- خیر و سعادت امتهما ، در ایمان و باور به معارف الهی و عمل به احکام دین است .

بقیت الله خیر لکم

برخی از مفسران مراد از «بقیت الله» را اطاعت از خدا و برخی مقصود از آن را احکام و معارف دانسته اند. برداشت فوق، براساس این نظریه است.

237- ایمان به تعالیم عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- لزوم ایمان به تورات ، انجیل و احکام و معارف آسمانی اعطا شده به موسی و عیسی (ع)

ءامنا بالله .. و ما أوتی موسی و عیسی

ص: 229

238- ایمان به تعالیم محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 3

3 - لزوم ایمان به همه معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انبیای پیشین

و الذین یؤمنون بما انزل الیک و ما انزل من قبلک

239- ایمان به تعالیم موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 4

4 - لزوم ایمان به تورات ، انجیل و احکام و معارف آسمانی اعطا شده به موسی و عیسی (ع)

ءامننا باللّٰه .. و ما اوتی موسی و عیسی

240- ایمان به تعالیم یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 1

1 - ضرورت ایمان داشتن به خدا ، قرآن و احکام و معارف نازل شده بر ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع)

قولوا ءامننا باللّٰه و ما انزل الینا و ما انزل الی ابرهیم .. و یعقوب

241- ایمان به توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 21

21 - باور همگان به توحید افعالی ، آرمان موحدان است .

ایاک نستعین

به کارگیری «نستعین» (استعانت می جویم) به جای «أستعین» (استعانت می جویم)، می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 28 - 3

3 - تفکر آدمی در آفرینش حیات و مرگ خویش ، وادار کننده وی به ایمان و باور به خدای یکتاست .

کیف تکفرون بالله و کنتم أموتاً فأحیکم

ص: 230

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 8

8 - اخلاص مسلمانان و باور توحیدی آنان ، دلیل ناروا بودن محاجه اهل کتاب با مسلمانان درباره خداوند و انتخاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) از میان آنان

أتحاجوننا فی الله . . . ونحن له مخلصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 19 - 1

1 - باور و اقرار به وحدانیت ، عدالت و عزیز و حکیم بودن خدا ، تنها دین پذیرفته شده نزد او

قائماً بالقسط لا اله الا هو العزيز الحكيم. انّ الدّین عند الله الاسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 31

31 - باور به یگانگی خداوند و اقرار به آن ، اعتقاد و سخنی حق درباره خداوند

لا تقولوا علی الله الا الحق . . . انما الله اله وحد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 7

7 - ایمان به وحدانیت خدا و قیامت و انجام اعمال صالح ، نشانه عبودیت و بندگی خدا

و يستکبر فسیحشرهم إليه جميعاً. فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

خداوند از کسانی که استتکاف نمی کنند و او را عبادت می کنند، به مؤمنان دارای اعمال صالح تعبیر کرد. متعلق ایمان به دلیل آیات گذشته، قیامت (فسیحشرهم) و وحدانیت خدا (انما الله اله واحد) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 60 - 3

3- ایمان به یگانگی خداوند و لزوم پرستش او و باور به معاد ، پندارهایی باطل و واهی در دیدگاه اشراف قوم نوح

قال الملائمة من قومه إنا لنرىك في ضلل مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 2

2- گروهی از قوم هود رسالت وی را پذیرفتند و آیات الهی را تصدیق کردند و به یگانگی خداوند ایمان آوردند .

و الذین معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 231

10 - ایمان به یکتایی خدا و باور به توحید عبادی، از شرایط پذیرش توبه

و الذین عملوا السيئات ثم تابوا من بعدها وءامنوا

مصدق بارز «السيئات»، به دلیل آیات قبل، شرکوری و پرستش غیر خداست. بنابراین متعلق «ءامنوا» یکتایی خدا و توحید در عبادت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 10

10 - درک معارف الهی (توحید، معاد و...) و ایمان به آنها، عاملی اساسی در ایجاد توان فوق العاده در رزمندگان مؤمن

بأنهم قوم لا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 2 - 10

10 - خداوند در پی اعطای مهلت چهار ماهه به مشرکان، آنان را به رها کردن شرک و گرویدن به آیین توحید، سفارش کرد.

فسيحوا في الأرض أربعه أشهر و اعلموا أنكم غير معجزى الله و أن الله مخزى الكفرين

اعلام حاکمیت گسترده خداوند به مشرکان پیمان شکن و عدم امکان مقاومت در برابر او و فرار از حاکمیت او (اعلموا أنكم غير معجزى الله) و نیز هشدار به فرجام شوم و ذلت بار مستکبران کفرپیشه (و أن الله مخزى الكافرين) در حقیقت توصیه و اندرزی است از جانب خداوند به اینکه از فرصت داده شده استفاده کنند و به دامن توحید و اسلام بازگردند و خود را گرفتار عاقبت شوم خواری و ذلت شکست نسازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 3 - 8

8 - توصیه خداوند به عموم مشرکان مبنی بر رها کردن شرک و گرویدن به توحید و اسلام در پی ابلاغ پیام برائت خدا و رسول به آنان

و أذن من الله... فإن تبتم فهو خير لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- ایمان به یکتایی خدا، پرستش او و آمرزش گناهان (شرکوری، فساد و بی عدالتی در مبادلات) مقدمه هایی لازم برای حرکت به سوی خدا و تقرب به درگاه اوست .

واستغفروا ربکم ثم توبوا إلیه

برداشت فوق، با توجه به حرف «ثم» - که جمله «توبوا إلیه» را بر «استغفروا ربکم» عطف کرده است - استفاده می شود. گفتنی است متعلق استغفار به قرینه آیات پیشین، گناه شرکوری و بی عدالتی در مبادلات اقتصادی و نیز فسادگری و مخالفت با پیامبران الهی است.

ص: 232

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 18

18- باور به توحید و ولایت خدا و ربوبیت او ، مراتبی گوناگون دارد و هر انسانی به اندازه استعدادش آن را درمی یابد .

قل من رب السموت والأرض .. أنزل من السماء ماء فسالت أودية بقدرها ... كذلك يضرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 27 - 6

6- گرایش داشتن آدمی به خدا زمینه ساز مشیت الهی به هدایت وی و رهنمون ساختنش به پذیرش توحید و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إن الله يضل من يشاء و يهدى إليه من أناب

«انابه» (مصدر أناب) به معنای روی آوردن و بازگشتن است که به قرینه «إليه» منظور از آن ، روی آوردن و بازگشت به خداست و از آن جا که این وصف پیش از هدایت یافتن مطرح شده است ، مراد از آن گرایش داشتن به خدا و گریزان نبودن از اوست .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 15

15- باور به ربوبیت خدا و یکتایی او ، گرایش دهنده آدمی به توحید در توکل

هوربی لا إله إلا هو عليه توكلت

جمله «علیه توكلت» به منزله نتیجه ای است برای اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او که از «هوربی» و «لا إله إلا هو» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 21

21- ایمان به توحید و نبوت و معاد و دعوت به انجام دادن عمل صالح ، چکیده دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

قل إنما أنا بشر .. و لا یشرک بعباده ربّه أحداً

جمله «یوحی الّیّ ..» نبوت و «إنّما إلهکم...» توحید و «یرجو لقاء...» معاد و «عملاً صالحاً» عمل صالح را مطرح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 43 - 8

8- پیروی از پیامبران ، پیروی از علم و آگاهی است .

يَأْتِ إِيَّاهُ قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 4

4 - هارون ، پایداری بر توحید و ایمان به ربوبیت خداوند را ، شرط پیروزی در آزمون الهی خواند .

إِنَّمَا فَتَنَّاهُ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ

ص: 233

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 67 - 6

6- به کارگیری عقل ، زمینه ره بردن انسان به توحید و معارف صحیح الهی

أَفْ لَكُمْ . . . أَفَلَا تَعْقِلُونَ

سرزنش کردن ابراهیم(ع) از قوم بت پرست خود به خاطر خرد نورزیدن، گویای این نکته است که خردمندی، زمینه ساز ره بردن به توحید و .. است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 21 - 5

5 - رؤیت پروردگار ، شرط دیگر مشرکان و منکران معاد برای ایمان آوردن به خدای یکتا و پذیرش نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الذين لا يرجون لقاءنا . . . أو نرى ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 42 - 6

6 - دست شستن از گرایش های شرک آلود و روی کردن به تعالیم پیامبران (همچون یگانه پرستی) و عقیده به قیامت ، در دیدگاه اهل شرک ، گمراهی و انحراف است .

إن كاد ليضلننا عن الهتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 48 - 2

2 - تأکید ساحران بر ایمان خویش به پروردگار یگانه هستی ، به گونه ای صریح و بی ابهام

قالوا ءامنا رب العلمين . رب موسى و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 46 - 13

13 - مسلمان ، باید به وحدانیت خداوند ، مؤمن باشد .

ءامنًا بالذی . . . و إلهنا و إلهکم وحد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 26 - 2

2 - اظهار ایمان به خدای یکتا و دفاع از پیامبران و دین الهی تا مرز شهادت ، در محیط خفقان آور شرک و کفر ، امری پسندیده و عامل سعادت اخروی (بهشت) است .

قال یقوم اتَّبِعُوا المرسلین . . . إئی ءامنت بریکم فاسمعون . قیل ادخل الجنّه

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که داستان مؤمن انطاکیه همانند دیگر داستان های یاد شده در قرآن، به منظور

ص: 234

الگوگیری و درس آموزی نقل می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 6 - 13

13 - دست شستن از شرک و گرویدن به توحید ، توصیه خداوند به مشرکان

فاستقیموا إلیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 17 - 6

6 - یکتاپرستی و پیروی از دعوت پیامبران ، نشانه هدایت و بینایی است .

فهدینهم فاستحبوا العمی علی الهدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 13 - 22

22 - ترک شرک و پذیرش توحید ، امری گران و دشوار برای مشرکان

کبر علی المشرکین ما تدعوهم إلیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 27 - 11

11 - ایمان به توحید و خدای یگانه ، آغاز راه بوده و در ادامه آن انسان نیازمند راهنمایی از سوی خداوند است .

إلا الذی فطرنی فإِنَّه سیهدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 2

2- ارزش و ثمربخشی اقرار به توحید ، در گرو پایداری در برابر عوامل شرک و گناه

إِنَّ الذین قالوا ربّنا الله ثمّ استقموا فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

«فلا» بیانگر نتیجه حقیقتی است که از دو عنصر به هم پیوسته تشکیل شده است: 1- اقرار به توحید؛ 2- استقامت در طریق آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 3 - 5

5- ایمان و اعتراف گروهی از جن، به ربوبیت و یکتایی خداوند پس از شنیدن آیات قرآن

و أَنَّهُ تَعَلَىٰ جَدِّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا

ص: 235

242- ایمان به توحید افعالی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 123 - 8

8- باور به بازگشت همه امور به خدا و منشأ بودن او برای همه کارها، آدمی را به عبادت وی و توکل کردن بر او، وامی دارد.

و إليه يرجع الأمر كله فاعبده و توکل علیه

در برداشت فوق جمله «اعبده و توکل علیه» در ارتباط با «إليه يرجع . . .» معنا شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 99 - 17

17- لزوم وابسته دانستن تحقق امور به مشیت خداوند و اظهار آن در بیان تصمیمها

ادخلوا مصر إن شاء الله ءامنین

243- ایمان به توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 163 - 3,4

3- پیامبر(صلی الله علیه و آله) به یگانه پرستی، اخلاص در عبادت و ایمان به یکتایی خدا در ربوبیت مأمور بود.

إن صلاتی . . . لله رب العلمین. لا شریک له و بذلک أمرت

4- توحید در عبادت و ایمان به یکتایی خدا در ربوبیت، آیین پیامبر(صلی الله علیه و آله)

إن صلاتی . . . لله رب العلمین. لا شریک له و بذلک أمرت

در آیه 161 بیان شد که خداوند پیامبر(صلی الله علیه و آله) را به راهی راست و دینی استوار هدایت کرد. آیه مورد بحث بیان می کند که پیامبر(صلی الله علیه و آله) به توحید عبادی و ربوبی مأمور بود. بنابراین آیین پیامبر(صلی الله علیه و آله)، توحید در عبادت و ایمان به یکتایی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - باور به توحید ربوبی و پذیرش دعوت پیامبران ، امری لازم بر عهده بندگان

لعلهم یدّگرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 4

4 - توحید ربوبی و انقیاد در برابر خدا ، ملاک داوری خداوند میان انسان ها در قیامت

إِنَّ اللَّهَ يَفْصَلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .. أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ

ارتباط این آیه با آیه پیشین، این معنا را می رساند که ملاک ارزیابی خداوند در داوری میان فرقه های گوناگون مردم در قیامت، اصل «توحید ربوبی و خضوع و انقیاد در برابر او» خواهد بود.

ص: 236

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 1

1 - اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فَأَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ .. قَالُوا ءَأَمْنَا رَبَّ الْعَمَلِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 10

10 - ایمان مسلمانان به ربوبیت خدای یگانه ، علت اصلی اخراج ایشان از مکه به وسیله مشرکان *

يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ

244- ایمان به توحید عبادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 9

9 - ضرورت پرستش خداوند و باور به نبودن معبودی سزاوار پرستش جز او

قَالَ يَقُومُ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 153 - 10، 12

10 - ایمان به یکتایی خدا و باور به توحید عبادی ، از شرایط پذیرش توبه

وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَءَامَنُوا

مصدق بارز «السيئات»، به دلیل آیات قبل، شرکوری و پرستش غیر خداست. بنابراین متعلق «ءامنوا» یکتایی خدا و توحید در عبادت است.

12 - گذشت از گناه گوساله پرستان تائب و نادیده انگاشتن خطای آنان پس از بازگشت به توحید و پرستش خدای یکتا ، توصیه خداوند به

موسی (ع) *

إن ربك من بعدها لغفور رحيم

برداشت فوق با توجه به دومین احتمالی است که در توجیه خطاب به موسی (ع) ذکر شد. یعنی «ربک» اشاره به این معنا باشد که ای موسی تو نیز متخلق به اخلاق الهی باش و از خطاها و لغزشها درگذر.

245- ایمان به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 237

21 - ایمان به خدا، قرآن، تورات، انجیل، فروتنی در برابر خدا و ارج نهادن به آیات الهی، ملاک ارزش انسان نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربهم

اضافه تشریفیه در «ربهم» بیانگر آن است که دارندگان صفات یاد شده، در پیشگاه خداوند دارای ارزشی والا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 171 - 4

4 - خداوند با برافراشتن کوه طور بر سر قوم موسی، از آنان خواست تا با جدیت تمام تورات بپذیرند و رفتار و اندیشه های خویش را بر اساس آن استوار سازند.

خذوا ما آتینکم بقوه

«خذوا» یعنی بگیرید. «گرفتن» تورات و دیگر کتابهای آسمانی به این است که مورد پذیرش قرار گیرد و به احکام آن عمل شود.

246- ایمان به جبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 51 - 13، 2

2 - گرایش و ایمان برخی اهل کتاب و علمای یهود به جبت (معبودی غیر از خدا) و طاغوت

الم تر الى الذين اوتوا نصيباً من الكتب يؤمنون بالجبت والطاغوت

«جبت» در لغت به معنای هر چیزی است که در آن خیری نباشد و نیز به معبودی غیر از خدا گفته می شود.

13 - ایمان حیبی بن اخطب و کعب اشرف به جبت و طاغوت، و گفتار ناروای آنان نسبت به مسلمانان

الم تر الى الذين اوتوا نصيباً من الكتب يؤمنون بالجبت والطاغوت و يقولون

ابن عباس می گوید: این آیه درباره حیبی بن اخطب و کعب اشرف نازل شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 52 - 2

2- ایمان به جبت و طاغوت (کفر و شرک) موجب لعن خداوند

الم تر .. اولئك الذين لعنهم الله و من يلعن الله فلن تجد له نصيراً

247- ایمان به جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 29 - 10

10 - هابیل ، معتقد به معاد و معارف دین و دارای یقین به بهشت و دوزخ و آگاه به کیفر و پاداش اعمال

ص: 238

انی اخف الله رب العلمین . . . تبوأ باثمی و اثمک فتکون من اصحاب النار

248- ایمان به حاکمیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 128 - 16

16 - ایمان به حاکمیت خدا بر زمین ، صبر در برابر دشمنان دین و استعانت از خدا ، جلوه هایی از تقوایشگی است .

و العقبه للمتقین

از بشارت ضمنی موسی(ع) به حاکمیت یافتن بنی اسرائیل به شرط استعانت از خدا و پیشه کردن صبر و سپس بیان این حقیقت که «حاکمیت سرانجام از آن تقوایشگان است»، معلوم می شود شرایط ذکر شده جلوه هایی بارز از تقوایشگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 158 - 6

6 - اعتقاد به حاکمیت خداوند بر هستی ، از میان برنده هر گونه ناباوری نسبت به بعثت پیامبران

ینی رسول الله . . . الذی له ملک السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 7

7- باور به حاکمیت خداوند بر موجودات و توجه به ربوبیت او بر انسانها ، ایجاد کننده روحیه توکل در آنان است .

ینی توکلت علی الله ربی و ربکم ما من دابّه إلاّ هو ء اخذ بناصیتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 107 - 12

12- باور و توجه به قدرت و حاکمیت مطلق خداوند ، موجب پذیرش ربوبیت او بر انسان و سایر هستی است .

إلاّ ما شاء ربک إن ربک فعال لما یرید

برداشت فوق ، با توجه به کلمه «رب» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 67 - 17

17- باور به حاکمیت انحصاری خدا بر هستی ، موجب توکل بر خدا و اتکا نکردن به غیر اوست .

إن الحكم إلا لله عليه توكلت و عليه فليتوكل المتوكلون

تفریح «علیه فلیتوکل» به وسیله «فاء» بر «إن الحكم إلا لله» گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 239

5 - مردم ، باید تنها به فرمان خداوند گردن نهاده ، فرمان روایی او را پذیرا باشند .

ملک الناس

توصیف خداوند به فرمان روای مردم، بیانگر این حقیقت است که فرمان روای حقیقی، او است و مردم نباید مطیع کسی جز او باشند.

249- ایمان به حسابرسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 19

19 - باور به قیامت و بازگشت به خدا و حسابرسی کردار ها زمینه ساز مراقبت بر ایمان و پرهیز از عوامل گمراهی

علیکم انفسکم . . . فینبئکم بما کنتم تعملون

250- ایمان به حسابرسی اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 26 - 1

1 - تصدیق روز جزا و اعتقاد به حساب رسی بندگان ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین یصدقون بیوم الدین

یکی از کاربردهای واژه «دین»، جزا و حساب است.

251- ایمان به حسابرسی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 1,5

1 - نامه اعمال معتقدان به قیامت و حساب رسی ، به دست راست آنان داده خواهد شد .

فأما من أوتی کتبه بیمینه . . . إتی ظننت أتی ملق حسابیه

5 - ایمان به قیامت و حساب رسی اعمال ، دلیل شادمانی و رضایت مندی مؤمنان بهشتی ، هنگام مشاهده نامه اعمال خویش است .

فیعول هاؤم اقرءوا کتبیہ . ائی ظننت ائی ملق حساییہ

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «ائی ظننت ..» در مقام تعلیل برای جمله «فیقول هاؤم ...» باشد.

ص: 240

252- ایمان به حشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 172 - 13، 11

11 - علم و ایمان حضرت عیسی (ع) و فرشتگان مقرب الهی به قیامت و محشور شدن به پیشگاه خداوند ، مانع استکبار آنان از بندگی خدا

لن یتستکف المسيح ان یکون عبداً لله و لا الملئکه . . . فسیحشرهم إلیه جمیعاً

جمله «و من . . .» جمله حالیه و بیان علت از جمله سابق است. یعنی امکان ندارد مسیح و فرشتگان از عبادت خدا امتناع کنند؛ چون حشر انسان و ملائکه به سوی خدا حتمی است و مسیح و فرشتگان از آن آگاهند.

13 - علم و ایمان در قیامت و حضور در پیشگاه خداوند ، مانع از استکبار و بازماندن از عبادت خدا

لن یتستکف المسيح . . . و من یتستکف عن عبادته و یتکبر فسیحشرهم إلیه جمیعاً

253- ایمان به حقانیت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 17 - 15

15- لزوم زدودن شک و شبهه از خویشتن در باره راستی و درستی قرآن

فلاتک فی مریه منه

مراد از ضمیر در «منه» قرآن است و مخاطب جمله «فلاتک . . .» تک تک انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 1 - 11

11- لزوم ایمان به قرآن ، الهی بودن و پیراستگی آن از هر گونه باطل

و الذی أنزل إلیک من ربک الحق و لکن اکثر الناس لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - زدوده شدن شبهات شیطانی از چهره آیات وحی به اراده خداوند ، به این دلیل بود تا کسانی که از نعمت معرفت و دانش برخوردار بودند ، به حقانیت آن پی ببرند و با آرامش خاطر ، به آن ایمان بیاورند .

فینسخ الله ما یلقى الشیطن . . . و لیعلم الذین أوتوا العلم . . . فتخبت له قلوبهم

ضمیر در «أنته الحق» به قرآن باز می گردد که در آیه 52 از آن ذکر ضمنی به میان آمده است. «إخبات» (مصدر «تخبت») مشتق از «خَبَّت» است. «خَبَّت» به زمین وسیع و همواری گفته می شود که بی فراز و نشیب است. «قلب مخبت»؛ یعنی، قلبی که مطمئن آرام و بی اضطراب و تردید است. آیه یاد شده تعلیل برای جمله «فینسخ الله ما یلقى الشیطن...» است؛ یعنی، خداوند

ص: 241

شبهه های شیطان را از آیات وحی می زداید، تا کسانی که از نعمت دانش برخوردارند، بدانند که قرآن حق بوده و از جانب پروردگار نازل شده است و دل هایشان به آن مطمئن شود و آرام گیرد.

254- ایمان به حقانیت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 5

5- ساحران به جهت تخصص در سحر، حقانیت گفته های موسی (ع) و سحر نبودن کار او را به روشنی درک کردند.

فَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدًا قَالُوا آمَنَّا

از ظاهر آیه برمی آید، که در میدان مبارزه، تنها ساحران بودند که ایمان خود را اعلام کردند و یا لااقل اولین افراد بودند. این سبقت در ایمان از سوی ساحران، به جهت شناخت آنان از کار خود و تفاوت آن با معجزه بود.

255- ایمان به حکمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 8

8- باور و ایمان به شکست ناپذیری و حکیم بودن خداوند، زمینه ساز توکل و اتکا بر وی

و من يتوكل على الله فإن الله عزيز حكيم

آوردن جمله «فان الله...» به جای جواب شرط و یادآوری عزت و حکمت مطلق الهی، اهدافی را تعقیب می کند که از جمله آنها ایجاد روح توکل در مؤمنان به خداوند است. یعنی اگر خداوند را عزیز و حکیم بدانید بر او توکل خواهید کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 83 - 20،21،22،24،26

20- اعتقاد و باور یعقوب (ع) به علم و حکمت الهی، موجب اتکا و امید آن حضرت به یاری خداوند بود.

عسى الله أن يأتيني بهم جميعاً إنه هو العليم الحكيم

جمله «إنه هو...» تعلیل برای «عسى الله...» می باشد.

21- باور به علم خدا و حکیمانه بودن افعال او، زمینه ساز امید و اتکا به اوست.

عسى الله أن يأتيني بهم جميعاً إنه هو العليم الحكيم

22- باور و توجه به انحصار علم و حکمت در خداوند ، زمینه ساز قطع امید از غیر اوست .

عسى الله أن يأتيني بهم جميعاً إنه هو العليم الحكيم

هر چند جمله «عسى الله . . .» حاوی حصر نیست، ولی می توان گفت حصری که از تعلیل (إنه هو ...) استفاده می شود به آن جمله نیز سرایت می کند. بنابراین مفاد (عسى الله ...) چنین می شود: من تنها به خدا امید دارم و به غیر او امیدی ندارم ؛ زیرا تنها او دانا و حکیم مطلق است.

ص: 242

24- باور یعقوب (ع) به علم و حکمت خداوند، موجب بهره مندی وی از صبر و شکیبایی بود.

فصیر جمیل . . . إنه هو العلیم الحکیم

جمله «إنه هو. . .» علاوه بر اینکه تعلیل برای «عسی الله . . .» است می تواند بیان علت برای «فصیر جمیل» نیز باشد. برداشت فوق، ناظر به این احتمال است.

26- باور و توجه به عالمانه و حکیمانه بودن افعال الهی، آدمی را به صبر و شکیبایی در تنگناها و حوادث دشوار، وامی دارد.

فصیر جمیل . . . إنه هو العلیم الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 31

31- مطالعه سرگذشت یوسف (ع)، زمینه باور و توجه به ربوبیت خدا و علم و حکمت اوست.

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم

256- ایمان به خالقیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 6

6 - باور به خالقیت و ربوبیت خدا، عامل گرایش انسان به بندگی اوست.

اعبدوا ربکم الذی خلقکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 11

11 - باور به خالقیت خداوند، مانع عصیان و تمرد نخواهد شد.

ما منعک ألا تسجد إذ أمرتک . . . خلقتنی من نار و خلقته من طین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 61 - 21

21- باور به انحصار خالقیت به خداوند ، وادار کننده انسان به پرستش او و پرهیز از شرک و دوری از گناه و استغفار از گناهان گذشته است

هو أنشأكم من الأرض . . . فاستغفروه

برداشت فوق، از حرف «فاء» که جمله «استغفروه . . .» را بر «هو أنشأكم . . .» تفریع کرده است به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 2 - 5

5- باور به خالقیت خداوند و کمال بخشی او ، زمینه ساز تسبیح نام او و پرهیز از همراه ساختن آن با هرگونه وصف نامناسب است

ص: 243

سَبَّحَ اسْمَ . . . الذی خلق فسوی

257- ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 17

17 - شناخت ربوبیت خدا بر تمام هستی و باور به رحمانیت و رحیمیت او و مالکیتش بر روز جزا، تنها با امداد الهی امکان پذیر است .

الحمد لله رب العلمین . . . ایاک نستعین

شناخت ربوبیت خدا و . . . از تکالیفی است که می توان آن را از سوره حمد برداشت کرد. لذا آنها نیز متعلق «نستعین» می باشند؛ یعنی: نستعینک علی ان نعرف ربوبیتک و . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 6 - 8

8 - ایمان به خدا و صفاتش ، « صراط مستقیم » است .

الحمد لله رب العلمین . . . إهدنا الصراط المستقیم

از حقایقی که «الصراط المستقیم» می تواند به آنها اشاره داشته باشد، ایمان به خدا و ربوبیت او و . . . است که از «الحمد لله» تا «مالک یوم الدین» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 1، 2

1 - ایمان به غیب (خدا و . . .) ، اقامه نماز و انفاق از صفات اهل تقواست .

هدی للمتقین. الذین یؤمنون . . . ینفقون

«غیب» به معنای پنهان و ناپیداست و چون ایمان به آن ارزشهای دینی شمرده شده، مقصود از «غیب» هر پنهان و نهانی نیست، بلکه مراد از آن، به مناسبت فزایهای بعد، خدا و فرشتگان و مانند آنهاست.

2 - ایمان به غیب (خدا و . . .) ، اقامه نماز و انفاق ، وظایفی ضروری بر عهده بندگان

الذین یؤمنون بالغیب . . . ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 8

8 - ایمان به خدا و رسالت انبیا و یقین به آخرت ، رکن های اعتقادی دین

الذین یؤمنون بالغیب . . . و ما انزل من قبلک و بالأخره هم یوقنون

ص: 244

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 6 - 3

3 - قرآن بهترین راهنمای مردم برای ایمان به خدا و قیامت

إن الذين كفروا سواء عليهم ءأندرتهم أم لم تنذرهم لا يؤمنون

چنانچه مراد از «کفر» کفر به قرآن باشد، جمله «سواء عليهم» به این حقیقت اشاره دارد که اگر قرآن در انسانی تأثیر نبخشد چگونه انتظار می رود که از سخن پیامبر (صلی الله علیه و آله) تأثیر بپذیرد؟ و این حاکی از آن است که قرآن بهترین وسیله هدایت و ارائه کننده مؤثرترین اندازهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 8 - 3

3 - ایمان به خدا و روز قیامت ، از ارکان اعتقادی دین اسلام

و من الناس من يقول ءامنا بالله و باليوم الآخر

معمولاً کسانی که در صدد نفوذ در میان طایفه و گروهی هستند، پابندی خویش را به مهمترین اصول آن طایفه ابراز می دارند. بنابراین از دیدگاه همگان، ایمان به خدا و قیامت از مهمترین ارکان اعتقادی اسلام می باشد و آدمی با اظهار ایمان به آن از زمره مسلمانان محسوب می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 5

5 - ایمان به خدا و قیامت و تصدیق رسالت پیامبران ، از اصول مشترک ادیان آسمانی است .

إن الذين ءامنوا و الذين هادوا . . من ءامن بالله و اليوم الآخر

ایمان به خدا و قیامت از «من آمن . .» به دست می آید و ایمان به رسولان الهی از عنوانهای مذکور در آیه (مسلمانان، یهودیان و ...) معلوم می شود؛ زیرا این ملتها همه معتقد به رسالت انبیا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 6

6 - ایمان به خدا و روز قیامت از ارکان اساسی مکتب انبیا (ع)

من ءامن منهم باللّٰه و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 17

17 - ایمان به خدا، پیامبران، و کتاب های آسمانی و تسلیم بودن در برابر خدا، از ارکان دین اسلام است.

قولوا ءامنا باللّٰه .. و نحن له مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 5,7,17

ص: 245

5 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران و پرداخت مال (انفاق) برای رفع نیاز مستمندان و آزادی بردگان از مسائل اساسی دین است .

ليس البر أن تولوا وجوهكم . . . و لكن البر من ءامن بالله . . . و ءاتى المال على حبه

7 - ضرورت ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و تمامی پیامبران

و لكن البر من ءامن بالله و اليوم الآخر و الملكة و الكتب و النبیین

17 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران مشخصه نیکان

و لكن البر من ءامن بالله . . . و النبیین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 8،12

8 - وجوب اطاعت از فرمان های خدا و ضرورت ایمان داشتن به او

فليستجيبوا لى و ليؤمنوا بى

برداشت فوق بر این مبناست که «استجابت» به معنای «اجابت» باشد. بنابراین «فليستجيبوا لى» یعنی، پس بندگان باید فرمانهای مرا اطاعت کنند.

12 - دستیابی به هدایت، در گرو توأم بودن ایمان به خدا و اطاعت از اوست .

فليستجيبوا لى و ليؤمنوا بى لعلهم يرشدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 228 - 5،6

5 - ایمان به خدا و روز قیامت، ضامن انجام تکالیف الهی

و لا يحل لهنّ . . . ان كنّ يؤمننّ بالله و اليوم الاخر

6 - عمل به تکالیف الهی، لازمه ایمان به خدا و روز قیامت

و لا يحل لهنّ . . . ان كنّ يؤمننّ بالله و اليوم الاخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 232 - 9،10

9 - مؤمنان به خدا و قیامت از ازدواج زن مُطلَّقه ، ممانعت نمی کنند .

فلا تعضلوهنّ ان ینکحن . . . ذلک یوعظ به من کان منکم یؤمن باللّٰه و الیوم الآخر

10 - ایمان به خدا و قیامت ، زمینه پذیرش احکام و مواعظ الهی

ذلک یوعظ به من کان منکم یؤمن باللّٰه و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 256 - 9،10،13،14،21

9 - ایمان به خداوند و کفر به طاغوت ، راهی استوار ، محکم و مطمئن

فمن ینکفر بالطاغوت و یؤمن باللّٰه فقد استمسک بالعروه الوثقی

ص: 246

10 - کفر مستمرّ به طاغوت و ایمان مداوم به خداوند ، چنگ زدن به ریسمان محکم الهی است .

فمن يكفر بالطّٰغوت و يؤمن بالله فقد استمسك بالعروه الوثقى

13 - ایمان به خداوند و کفر به طاغوت ، زُشد است .

قد تبين الرّشد من الغيّ فمن يكفر بالطّٰغوت و يؤمن بالله

14 - لزوم اعلان کفر به طاغوت و ایمان به خداوند با زبان ، علاوه بر تصدیق قلبی

فمن يكفر بالطّٰغوت و يؤمن بالله . . . و الله سمیع علیم

ذکر «سمیع علیم» بیانگر این است که ایمان به خداوند و کفر به طاغوت، به زبان و قلب است.

21 - تعلق قلبی به خداوند و کفر به طاغوت (نفی اغیار) ، دو بُعد ایمان با صلابت

فمن يكفر بالطّٰغوت و يؤمن بالله فقد استمسك بالعروه الوثقى

امام صادق (ع) درباره آیه «فقد استمسك . . .» فرمود: هی الايمان بالله وحده لا شريك له

کافی، ج 2، ص 14، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 263، ح 1052 و 1053.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 257 - 6، 2

2 - ایمان به خداوند و کفر به طاغوت ، موجب جلب سرپرستی ، یاوری و دوستی خداوند

فمن يكفر بالطّٰغوت . . . الله وليّ الذين امنوا

برای «ولیّ»، معانی متعدّدی گفته شده است ؛ از آن جمله که با آیه شریفه تناسب دارد، سرپرست، یاور و دوست است.

6 - ایمان به خداوند ، زمینه ساز راهیابی انسان به نور

الله وليّ الذين امنوا يخرجهم من الظلمات الى النور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 7

7 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به خدا، ملائکه، کتب آسمانی و پیامبران الهی

امن الرسول... و المؤمنون کلّ امن بالله و ملئکتہ و کتبه و رسله

کلمه «کلّ» علاوه بر مؤمنان، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می شود. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، همگی ایمان به خدا و... دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 19 - 1

1 - باور و اقرار به وحدانیت، عدالت و عزیز و حکیم بودن خدا، تنها دین پذیرفته شده نزد او

قائماً بالقسط لا اله الا هو العزيز الحكيم. انّ الدّین عند الله الاسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 16,21

16 - ایمان به خداوند و تسلیم در برابر او، ویژگی یاوران انبیا

ص: 247

من انصاری الی اللہ . . . انا باللہ و اشهد باننا مسلمون

21 - یاری کردن دین خدا و ایمان به او ، نشانه تسلیم در برابر اوست .

نحن انصار اللہ امتا باللہ و اشهد باننا مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 53 - 4

4 - ایمان به خداوند و تسلیم در برابر او ، مستلزم ایمان به آنچه فرءوف رستاده و نیز مستلزم پیروی از پیامبر اوست . *

اَنَا بِاللَّهِ . . . رَبَّنَا اٰمَنَّا بِمَا اَنْزَلْتَ وَ اَتَّبَعْنَا الرَّسُوْلَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 68 - 3

3 - گرایش به حق (حنیف بودن) و تسلیم خدا بودن ، حقیقت پیروی از حضرت ابراهیم (ع) و انبیا

و لکن کان حنیفاً مسلماً و ما کان من المشرکین . انّ اولی الناس بابرهیم للذین اتّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 110 - 1,2,4,5,9,11

1 - مسلمانان امرکننده به معروف ، نهی کننده از منکر و مؤمن به خدا ، بهترین امت ها هستند .

کنتم خیر امه اخرجت للناس تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنکر

2 - مسلمانان ، بهترین امت برای خدمت به جوامع انسانی هستند ؛ مشروط به اینکه امر به معروف و نهی از منکر کنند و مؤمن به خدا باشند .

کنتم خیر أمّة أخرجت للناس

جمله «تأمرون بالمعروف . . .» ، حال است برای «خیر امه»؛ یعنی شما زمانی بهترین امت خواهید بود که دارای چنین حالت و ویژگی باشید؛ و قید «برای خدمت»، از «لام» در «لنّاس» استفاده شده است.

4 - امر به معروف و نهی از منکر ، (نظارت همگانی) و ایمان به خدا ، معیار و ملاک بهتر بودن یک جامعه در میان جوامع انسانی

کنتم خیر أُمَّه أخرجت للناس تأمرون . . . و تؤمنون باللّٰه

5- ایمان به خدا و اصلاح جامعه (امر به معروف و نهی از منکر) ، دو عامل رُشد جوامع انسانی

کنتم خیر أُمَّه أخرجت للناس تأمرون . . . و تؤمنون باللّٰه

رشد و تکامل جوامع از مصادیق خیر است و آیه فوق، خیر بودن امت را منوط به ایمان و اصلاح اجتماع (امر به معروف و نهی از منکر) کرده است.

9- نظارت همگانی و اصلاح جوامع (امر به معروف و نهی از منکر) ، نگهدار ایمان به خداوند *

کنتم خیر أُمَّه أخرجت للناس تأمرون . . . و تؤمنون باللّٰه

تقدم «امر به معروف و نهی از منکر» در آیه شریفه بر «ایمان»، علی رغم تقدم ذاتی ایمان بر آنها، می تواند گویای برداشت فوق باشد.

11 - اهتمام مسلمانان آغاز بعثت به نظارت همگانی (امر به معروف و نهی از منکر) ، و تداومشان بر ایمان به خداوند

کنتم خیر أُمَّه أخرجت للناس تأمرون بالمعروف . . . و تؤمنون باللّٰه

ص: 248

به قرینه «کنتم»، آیه فوق بیانگر یک مسأله تاریخی است و آن عبارت است از رفتار و روش مسلمین در آغاز بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 111 - 8

8 - تأثیر ایمان به خدا و امر به معروف و نهی از منکر ، در شکست ناپذیری مؤمنان در برابر هجوم دشمنان دین

کنتم خیر أمه أخرجت للناس تأمرون بالمعروف . . . و إن یقتلوکم یولّوکم الابدبار

وحدت خطاب در «کنتم خیر . . .» و «یقاتلوکم»، بیانگر برداشت فوق است. یعنی آن دسته شکست نمی خورند که امرکننده به معروف و ... باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 1,4,5,7,8,10,13

1 - ایمان به خدا و روز قیامت ، امر به معروف ، نهی از منکر و شتاب در کار های خیر ، از ویژگی های برخی اهل کتاب

من اهل الکتب . . . یؤمنون باللّه و الیوم الاخر و یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنک

4 - ایمان به خدا و روز واپسین ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب ورزیدن به کار های نیک ، ملاک ارزش و شایستگی (صالح بودن)

یؤمنون . . . یسارعون فی الخیرات و اولئک من الصالحین

5 - ایمان به خدا و روز واپسین ، امر به معروف و نهی از منکر ، از اصول مشترک اعتقادی و عملی ادیان الهی

من اهل الکتب . . . یؤمنون باللّه و الیوم الاخر و یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنک

7 - گروهی از اهل کتاب که مؤمن به خدا و روز واپسین و امرکننده به معروف و نهی کننده از منکر و شتاب کنندگان به نیکی ها هستند ، از تبار صالحان هستند .

من اهل الکتب امه . . . یؤمنون باللّه ... و اولئک من الصالحین

8 - قیام به امر دین (اطاعت خدا) تلاوت آیات خدا ، سجده به درگاه او ، ایمان به خدا و معاد ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب در امور خیر ، ویژگی امت شایسته و صالح

امه قائمه . . . و اولئک من الصالحین

10 - صالح شدن انسان ها ، در گرو ایمان به خدا ، معاد ، امر به معروف و نهی از منکر (اصلاح دیگران) و شتاب در کار های نیک است

يؤمنون بالله .. و اولئک من الصالحين

13 - قیام به طاعت خدا ، تلاوت آیات او ، سجده به درگاه او ، ایمان به خدا و معاد ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب در نیکی ها ، حبل الہی است . *

ضربت عليهم الذلّة .. الا بحبل من اللّٰه ... ليسوا سواءً من اهل الكتب ... يؤمن

به نظر می رسد صفات مذکور ، بیانگر «حبل اللّٰه» است؛ چون دارندگان این صفات ، قطعاً از ذلت به دور هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 4،7،9

4 - قیام به طاعت خدا ، تلاوت آیات وی در شب هنگام در حال سجده ، ایمان به خدا و معاد ، امر به معروف ، نهی از منکر و

ص: 249

شتاب در نیکی ها، از اعمال خیر

من اهل الکتب امه قائمه . . . و ما یفعلوا من خیر

7- قیام به امر خدا، تلاوت آیات او، سجده، ایمان به خدا و معاد، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب در امر خیر، از ویژگی های تقوای پیشگان

امه قائمه یتلون آیت الله . . . و الله علیم بالمتقین

آیه، در صدد بیان پاداش کسانی است که خصلتهای مذکور را دارند، از آنها تعبیر به متقین کرده، پس آن خصلتها از آن متقین است.

9- ایمان به خدا و روز واپسین و عمل صالح، موجب نیل آدمی به تقوای پیشگی *

امه قائمه . . . یؤمنون بالله و الیوم الاخر . . . و الله علیم بالمتقین

تعبیر از مؤمنان امر به معروف و . . . به متقین یا به جهت این است که دارندگان صفات یاد شده تقوای پیشه هستند، و یا آن صفات موجب نیل آدمی به تقوای پیشگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 116 - 4

4 - مال و اولاد (امکانات مادی و انسانی) نمی تواند خلأ ناشی از بی ایمانی به خدا را در جبهه کفر، جبران کند .

ان الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من الله شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 150 - 7

7 - پذیرش ولایت الهی و عقیده به خدا به عنوان بهترین یاور، مانع اطاعت از کافران و پذیرش ولایت آنان

ان تطیعوا الذین . . . بل الله مولیکم و هو خیر التاصرین

چون معمولاً اطاعت آدمی از کسی برای جلب یاری اوست، قرآن با بیان اینکه خداوند تنها سرپرست و بهترین یاور است به مؤمنان می فهماند که با یاری خداوند هیچ نیازی به یاری کافران نخواهد داشت تا مجبور شوید از آنان تبعیت کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 160 - 11

11 - ایمان به خداوند ، زمینه نیل به مرتبه توکل

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

آوردن کلمه «المؤمنون» به جای ضمیر، اشاره به این معنا دارد که ایمان، آدمی را به توکل بر خدا رهنمون می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 11

11 - فزونی ایمان به خداوند ، ملازم توکل بر اوست .

فزادهم ایماناً وقالوا حسبنا الله و نعم الوکیل

ص: 250

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 174 - 14

14 - ایمان به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اطاعت از آنان، صبر و جهاد، تقوا و احسان و توکل، موجب رضایت کامل الهی و برخوردارگی از فضل بزرگ وی

المؤمنین. الذین استجابوا... و اتبعوا رضوان الله و الله ذو فضل عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 2,3

2 - ایمان به خدا، فطری بشر

ان الذین اشتروا الکفر بالایمان

آیه شریفه، ایمان را اصل و کفر را جایگزین می داند. بنابراین انسان در اصل، یعنی به طور فطری، روی به ایمان دارد نه به کفر. برداشت فوق بر این مبناست که مراد از «الذین...»، تمامی کافران باشد؛ نه خصوص مرتدان.

3 - ایمان به خداوند، سرمایه سعادت بخش انسان

ان الذین اشتروا الکفر بالایمان... لهم عذاب الیم

زیرا می فرماید برخی کفر را به بهای ایمان خریدند و از دست دادن این بها، موجب گرفتاری به عذاب است. لذا ایمان، سرمایه ای فرض شده که از دست دادن آن موجب عذاب دردناکی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 21,22,26

21 - لزوم ایمان به خداوند و تمامی رسولان او

فامنوا بالله و رسله

22 - ایمان به خداوند و پیامبران، موجب قرار گرفتن آدمی در زمره پاکان

حتی یمیز الخبیث من الطیب... فامنوا بالله و رسله

بنابر اینکه جمله «فامنوا...»، متفرع بر جمله «حتی یمیز...» باشد؛ یعنی حال که سنت الهی بر جداسازی ناپاکان از پاکان امت است،

برای اینکه در زمره پاکان قرار گیرید، راهی جز ایمان واقعی به خدا و رسول نیست.

26 - استحقاق اجر عظیم الهی ، در گرو ایمان به خدا و رسول و پرهیز از مخالفت با آنان

و ان تؤمنوا و تتقوا فلکم اجر عظیم

چون کلمه «اجر»، ظهور در پاداش استحقاقی دارد، در برداشت فوق، کلمه استحقاق آورده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 - 8، 4، 1

1 - ایمان خردمندان به پروردگار ، در پی شنیدن ندای منادی ایمان

لأولی الالباب . . . ربنا اننا سمعنا منادياً ینادی للایمان ان امنوا برّبکم فامنّ

4 - یاد همیشگی خداوند و اندیشه در آفرینش ، زمینه ایمان به ربوبیت الهی

الذین یذکرون الله قیاماً . . . و یتفکرون . . . ربنا . . . فامنّ

ص: 251

8 - ایمان به ربوبیت خداوند ، از دعوت های اساسی انبیا

سمعنا منادياً ينادي للإيمان ان امنوا برّبكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 9

9 - خردمندان ، مؤمن به خداوند ، رسالت تمامی انبیا و برپایی قیامت

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک ولا تخزنا یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 1,3,20,21

1 - ایمان واقعی گروهی از عالمان اهل کتاب به خداوند ، قرآن و کتب آسمانی خویش

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَما أَنْزَلَ الْيَكْمَ . . . خاشعین لله

سوداگری با آیات الهی از اموری است که اغلب با عالمان و دانشمندان دینی سنخیت دارد ؛ جمله «لَتَبَيِّنَنَّ لِلنَّاسِ»، در آیه 187 این معنا را تأیید می کند.

3 - خشوع و فروتنی گروهی از عالمان اهل کتاب ، زمینه ساز ایمان واقعی آنان به خدا و کتب آسمانی

انّ من اهل الکتب لمن یؤمن . . . خاشعین لله

توصیف اهل کتاب به خشوع و فروتنی، می تواند اشاره به علت ایمان و اقرار آنان به حقانیت قرآن و ایمان واقعی به تورات و انجیل باشد.

20 - آن گروه از اهل کتاب که به خدا ، قرآن و کتب آسمانی خویش ایمان آورند ؛ از پاداشی ویژه و والا بهره مند خواهند شد .

اولئک لهم اجرهم عند ربّهم

کلمه «عند ربّهم»، توصیف «اجرهم» است و می رساند که آن پاداش، پاداشی ویژه و ارزشمند است.

21 - ایمان به خدا ، قرآن ، تورات ، انجیل ، فروتنی در برابر خدا و ارج نهادن به آیات الهی ، ملاک ارزش انسان نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربّهم

اضافه تشریفیه در «ربّهم» بیانگر آن است که دارندگان صفات یاد شده، در پیشگاه خداوند دارای ارزشی والا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 6 - 17

17 - اعتقاد به حسابرسی دقیق خداوند (وجدان دینی) ، پشتوانه رعایت حقوق دیگران

و کفی باللّه حسبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 10

10 - ناسازگاری تکبر و فخرفروشی با ایمان به خدا و قیامت

لا یحبّ من کان مختالاً فخوراً . . . و الذین . . . و لا یؤمنون باللّه و لا بالیوم الا

برداشت فوق بر این مبناست که «الذین . . . لا یؤمنون» عطف بر «الذین یبخلون» و توصیفی برای «مختالاً فخوراً» باشد. یعنی

ص: 252

فخر و نشان و مُتکبران ایمان واقعی به خدا و قیامت ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 39 - 1،4

1 - ایمان به خدا و قیامت و انفاق ، هیچ خسارتی را برای آدمی در پی نخواهد داشت .

و ماذا علیهم لو امنوا باللّٰه و الیوم الآخر و انفقوا

4 - ارزشمندی انفاق ، مشروط به ایمان به خدا و قیامت است .

ماذا علیهم لو امنوا باللّٰه و الیوم الآخر و انفقوا

علی رغم اینکه بحث آیات گذشته درباره انفاق و مسائل مربوط به آن بود، مطرح ساختن ایمان به خدا و قیامت پیش از امر به انفاق می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 59 - 17،20،24

17 - ارجاع اختلافات و کشمکش ها به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) (قرآن و سنت) ، از نشانه های @ایمان به خدا و قیامت

فان تنازعتم .. ان کنتم تؤمنون باللّٰه و الیوم الآخر

20 - اطاعت از خدا و رسول و اولوالامر ، نشانه ایمان واقعی به خدا و روز قیامت است .

اطیعوا اللّٰه و اطیعوا الرّسول و اولی الامر .. ان کنتم تؤمنون باللّٰه و الیوم ال

بنابر اینکه جمله «ان کنتم»، شرط برای جمله «اطیعوا اللّٰه» نیز باشد.

24 - ایمان به خدا و قیامت ، پشتوانه اجرایی احکام اسلام و مایه پرهیز از نافرمانی خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

اطیعوا اللّٰه .. ان کنتم تؤمنون باللّٰه و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 1،9

1 - ضرورت ایمان به خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، قرآن و دیگر کتب آسمانی

يأياها الذين ءامنوا ءامنوا بالله ورسوله . . . و الكتب الذى أنزل من قبل

9- اعتقاد به خدا ، پیامبران ، روز قیامت ، فرشتگان و کتب آسمانی ، ارکان هدایت و شرط تحقق ایمان

يأياها الذين ءامنوا ءامنوا بالله ورسوله . . . فقد ضل ضللاً بعيداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 144 - 3

3 - ایمان به خداوند ، ناسازگار با پذیرش دوستی و سرپرستی کافران

يأياها الذين ءامنوا لا تتخذوا الكافرين أولياء من دون المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 2,6,7

ص: 253

2 - ایمان به خدا و شکر نعمت های او ، موجب گرفتار نشدن انسان به عذاب دوزخ است .

ما يفعل الله بعذابكم إن شكرتم وءامنتم

مراد از عذاب به قرینه آیه 145 (فی الدرک الاسفل من النار)، آتش جهنم است.

6 - روحیه شکر و سپاسگزاری ، زمینه ساز ایمان به خداست . *

إن شكرتم وءامنتم

تقدیم «شکرتم» بر «ءامنتم»، می تواند اشاره به این معنا باشد که شکر نعمت، مستلزم شناخت منعم (خداوند) است و نتیجه شناخت منعم، ایمان به اوست.

7 - ایمان به خداوند ، بارزترین نمود شکر و سپاس انسان به درگاه اوست .

إن شكرتم وءامنتم

جمله «ءامنتم» پس از «شکرتم»، می تواند بیان شکر و تعیین بارزترین و مهمترین مصداق آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 150 - 3،4

3 - اعتقاد به خدا و همه انبیا و رسالت آنان ، شرط تحقق ایمان

إنّ الذين يكفرون بالله ورسله ويريدون أن يفرقوا . . . أولئك هم الكفرون

4 - وجود تلازم میان ایمان به خدا و ایمان به رسالت انبیای الهی

ويريدون أن يفرقوا بين الله ورسله . . . ويريدون أن يتخذوا بين ذلك سبيلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 151 - 1

1 - ایمان به خدا و انکار هر یک از رسولان الهی ، ایمانی دروغین و کفری حتمی است .

ويريدون أن يفرقوا بين الله ورسله . . . أولئك هم الكفرون حقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - وجود ملازمه بين ايمان به خدا و اعتقاد به تمامی پیامبران

و الذين ءامنوا بالله و رسله و لم يفرقوا بين أحد منهم

5 - ايمان دارندگان به خدا و تمامی انبيا ، مورد وعده الهی به برخورداری از پاداش های فراوان

و الذين ءامنوا بالله و رسله .. أولئك سوف يؤتیهم أجورهم

7 - اعتقاد به خدا و تمامی پیامبران ، موجب جلب غفران و رحمت الهی است .

و الذين ءامنوا بالله و رسله .. و كان الله غفوراً رحیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 11،12،16

11 - یهودیان مؤمن به خدا و قیامت ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ايمان می آورند .

ص: 254

ولكن الرسخون فى العلم منهم . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر

بنابر اینکه «المؤمنون بالله . . .» عطف باشد بر «الرسخون».

12 - مؤمنان به خدا، قیامت و قرآن، بر پادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات، از پاداش بزرگ الهی، برخوردار خواهند شد.

أولئك سنؤتيهم أجراً عظيماً

16 - ایمان به خدا و قیامت، مستلزم ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، قرآن و دیگر کتب آسمانی

يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر

کلمه «المؤمنون بالله» عطف بر «الراسخون» است و در نتیجه «يؤمنون بما أنزل . . .» خبر برای «المؤمنون بالله» نیز می باشد. گفتنی است که لازمه ایمان به قرآن، ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و لذا در برداشت فوق ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 21,30

21 - اهل کتاب، مأمور به ایمان به خدا و پیامبران و پرهیز از سه گانه پرستی (تثلیث)

ياهل الكتب . . . فامنوا بالله و رسله و لاتقولوا ثلثة

30 - ناسازگاری اعتقاد به تثلیث با اعتقاد به خدا و یگانگی او (توحید)

فامنوا بالله و رسله و لاتقولوا ثلثة . . . انما الله اله و حد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 2,5,10,11

2 - ایمان به خداوند و تمسک به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) موجب برخورداری از رحمت و فضل الهی

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا به فسيدخلهم فى رحمه منه و فضل

بدان احتمال که ضمیر در «به» به «برهن» (پیامبر (صلی الله علیه و آله)) و «نور» (قرآن) در آیه قبل برگردد.

5 - تمسک به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) شرط باروری ایمان به خدا

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا به فسيدخلهم فى رحمه منه و فضل

10 - هدايت به راه راست و رسيدن به خدا در گرو ايمان به خداوند و تمسك به وى

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا به . . . يهديهم إليه صراطاً مستقيماً

11 - هدايت به راه راست و رسيدن به خداوند ، در گرو ايمان به وى و تمسك به قرآن و پيامبر (صلى الله عليه و آله)

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا به . . . يهديهم إليه صراطاً مستقيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 5 - 17،19

17 - ايمان به خدا ، اعتقاد به وحى و رسالت و عفت و پاكدامنى ، از ارزش هاى والا در انتخاب همسر و تشكيل خانواده

و المحصنت . . . و المحصنت

19 - اعتقاد به خدا و رسالت انبيا ، ملاك حليت غذاى اهل كتاب و حليت ازدواج با زنان آنان

احل لكم الطيب و طعام الذين اوتوا الكتب . . . و المحصنت من الذين اوتوا الكتب

مراد از «الذين اتوا الكتب»، يهود و نصارا هستند، ولى از آنان به «اوتوا الكتاب» تعبير شده تا به علت حكم اشاره داشته باشد. و

ص: 255

مشخصه اهل کتاب در بین سایر کافران، اعتقاد به خدا و رسالت پیامبران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 11 - 11

11 - تنها بر خداوند توکل کردن ، لازمه ایمان به اوست .

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

تکیه بر وصف ایمان در فرمان به توکل، بیانگر آن است که ایمان به خدا، مستلزم توکل بر اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 2,3,6

2 - نکوهش خداوند از اهل کتاب به خاطر انتقاد آنان از ایمان مؤمنان به خدا، قرآن و کتب آسمانی

قل یا اهل الکتب هل تنقمون منا الا ان ءامنا بالله . . . و ما أنزل من قبل

3 - ایمان مسلمانان به خدا، قرآن و تمامی کتب آسمانی ، برانگیزنده اهل کتاب بر تمسخر نماز و دیگر شعایر اسلام

قل یا اهل الکتب هل تنقمون منا الا ان ءامنا بالله . . . و ما أنزل من قبل

برداشت فوق بر این مبناست که «ان ءامنا» به تقدیر «لام»، بیانگر کراهت و ناخرسندی اهل کتاب نسبت به مسلمانان باشد، یعنی «ما تنقمون منا دیننا و صلاتنا لشیء الا ایماننا بالله . . .».

6 - مؤمنان به خدا و قرآن ، وظیفه دار ایمان به تمامی کتب آسمانی

هل تنقمون منا الا ان ءامنا بالله و ما أنزل الینا و ما أنزل من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 60 - 15

15 - فرمانبری از طغیانگران ، ناسازگار با ایمان به خدا و کتب آسمانی

هل تنقمون منا الا ان ءامنا بالله . . . و عبد الطغوت

توصیف پیشینیان یهود و نصارا به بندگی و اطاعت طاغوت در پاسخ استهزای اهل کتاب نسبت به مؤمنان، حاکی از ناسازگاری ایمان به

خدا با اطاعت طاعت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 1

1 - گروهی از اهل کتاب در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به دروغ مدعی ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و إذا جاءوكم قالوا ءامنا .. و الله اعلم بما كانوا یکتومون

با توجه به آیه 57، 58 که اهل کتاب را استهزا کننده اسلام و نماز معرفی کرده بود، معلوم می شود تنها گروهی از آنان نزد مسلمانان، خود را اهل ایمان قلمداد می کردند. گفتنی است که مراد از «ءامنا» به قرینه آیه 59 ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 256

1 - وعده حتمی خداوند به آموزش تمامی گناهان گذشته اهل کتاب در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همه کتب آسمانی و پرهیز از گناهان

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

با توجه به آیه 59 (هل تنقمون منا الا ان ءامنوا باللّٰه و ما انزل الینا و ما انزل من قبل) و نیز آیه 61 (و اذا جاءوكم قالوا ءامنوا)، معلوم می شود مراد از ایمان در «ءامنوا» ایمان به خدا، قرآن، همه کتب آسمانی و ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

2 - دعوت خداوند از اهل کتاب به رعایت تقوا و ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

3 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی و دامن گرفتن از گناه، موجب آموزش گناهان گذشته آدمی

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

متعلق «واتقوا» به قرینه «سیئاتهم» گناهان است، و مراد از «سیئاتهم» در «لكفرنا عنهم سيئاتهم» گناهان پیش از ایمان است.

7 - تأکید خداوند بر وارد ساختن اهل کتاب به بهشت پر نعمت در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تمامی کتب آسمانی و رعایت تقوا

و لو ان أهل الكتب .. لادخلنهم جنت النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح، شرط رهایی مسلمانان، یهودیان، صابئی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إنّ الذین ءامنوا و الذین هادوا و الصبئون و النصری ... و لا هم یحزنون

«صابئی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصبئون» در این آیه - به قرینه وقوع آن بین «الذین ءامنوا و الذین هادوا» «و النصری»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

2 - مسلمانان، یهودیان، مسیحیان و صابئی ها، سزاوارترین امت ها برای ایمان راستین به خدا و قیامت و انجام عمل صالح

إنّ الذین ءامنوا و الذین هادوا و الصبئون و النصری من ءامن

نام بردن از ملتهای مذکور - با اینکه ایمان راستین از هر امتی (من ءامن . . .) موجب رهایی از ترس و اندوه است -، می تواند اشاره به این باشد که پیروان این ادیان از دیگران سزاوارتر و دارای زمینه بیشتری برای پذیرش ایمان حقیقی هستند.

4 - ایمان به خدا و قیامت و رسالت انبیا ، از اصول مشترک ادیان آسمانی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِثُونَ . . . مِنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

ایمان به رسولان الهی، از عناوین مذکور در آیه (الذین ءامنوا . . . النصری) استفاده شده است.

8 - تنها انتساب به ادیان الهی بدون ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، سعادت آفرین نخواهد بود .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . مِنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفَ

با توجه به اینکه جمله «من ءامن . . .» خبر برای «الذین ءامنوا» است، تکرار ایمان در این دو فراز و نبود ضمیر در جمله خبری می رساند که سعادت، در گرو ایمان حقیقی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح می باشد و در این جهت میان منتسبان به ادیان آسمانی و غیر آنان تفاوتی وجود ندارد.

9 - ایمان به خدا و قیامت و پیشه نمودن عمل صالح ، پایه های سعادت و رستگاری امتهای

ص: 257

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. و اليوم الآخر و عمل صلحاً فلاخوف عليهم و لا هم يحزنون

10 - آرامش خاطر و ترس نداشتن از آینده، در گرو ایمان به خدا و قیامت و عمل صالح

من ءامن بالله و اليوم الآخر .. فلاخوف عليهم و لا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 70 - 2

2 - ایمان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح، پیمان خداوند با بنی اسرائیل

من ءامن بالله و اليوم الآخر و عمل صلحاً .. لقد اخذنا ميثق بنی اسرئیل

به مقتضای این آیه با آیه قبل می توان گفت مورد میثاق ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 81 - 3,4,5

3 - بنی اسرائیل در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن خود را به ولایت و دوستی کافران آلوده نمی ساختند.

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبی و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولیاء

4 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ناسازگار با گزینش کافران برای دوستی و ولایت

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبی و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولیاء

5 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی راه رسیدن به استقلال و رهایی از یوغ بندگی کافران

و لو كانوا يؤمنون .. ما اتخذوهم أولیاء

برداشت فوق بر این مبناست که ولی به معنای سرپرست باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 84 - 1,7

1 - ایمان به خداوند یکتا و حقایق قرآن تنها راه منطقی و درست در دیدگاه مسیحیان عصر بعثت پس از آشنایی با قرآن

يقولون .. لانؤمن بالله و ما جاءنا من الحق

7 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) زمینه عروج به درجه صالحان

و ما لنا لانؤمن بالله وما جاءنا من الحق . . . يدخلنا ربنا مع القوم الصالحين

جمله «و نطمع . . .» می رساند که حتی پس از اعتراف به خدای یگانه نمی توان به همنشینی با صالحان یقین داشت بلکه ایمان مذکور تنها می تواند زمینه ساز نیل به درجه صالحان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 10، 11، 2، 1

1 - ایمان مسیحیان به خدا و اعترافشان به حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) موجب برخورداری آنان از بهشت جاودان

فائبهم الله بما قالوا جنت

2 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن عامل ورود به بهشت جاویدان

فائبهم الله بما قالوا جنت

ص: 258

10 - مسیحیان فروتن و مؤمن به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در زمره محسنان اند .

وانهم لا یتکبرون . . . و ذلک جزاء المحسنین

11 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از استکبار و نیکوکاری مایه رسیدن به مقام محسنین است .

وانهم لا یتکبرون . . . و ذلک جزاء المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 103 - 10

10 - اعتقاد به خداوند کافی برای خارج ساختن آدمی از زمره کافران نخواهد بود .

ولکن الذین کفروا یفترون علی الله الذل

افترا بر خداوند مستلزم اعتقاد به وجود اوست، و جمله «ولکن الذین کفروا . . .» می رساند که بدعتگذاران با اینکه معتقد به خداوند می باشند، کافر هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 106 - 6

6 - اعتقاد به خدا از شرایط اعتبار شهادت غیر مسلمان در امر وصیت

فیقسمان بالله ان ارتبتم . . . لانکتتم شهده الله

ضرورت سوگند شاهدان به نام خدا در اعتبار شهادت آنان، می رساند که مراد از «ءاخران من غیرکم» غیر مسلمانی است که اعتقاد به خداوند داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 111 - 3، 1

1 - خداوند در الهام به حواریون پس از قصه مائده، آنان را به ایمان به خود و رسولش مسیح فراخواند .

و اذ اوحیت الی الحواریون ان ءامنوا بی و برسولی

ظاهراً «اذ قال . . .» در آیه بعد که بیانگر داستان نزول مائده آسمانی است ظرف برای «اوحیت» می باشد بنابراین مفاد آیه چنین می شود:
الهام خداوند به حواریون پس از جریان مائده بوده است.

3 - ایمان به فرستادگان و رسولان الهی ، در گرو ایمان به خداوند

ان ءامنوا بی و برسولی

تقدیم «ءامنوا بی» و نیز به کارگیری عنوان «رسولی» برای عیسی حاکی از آن است که ایمان به خداوند زیربنای ایمان به رسالت رسولان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 112 - 12

12 - ایمان به خداوند مستلزم تقوایبشگی و پرهیز از اندیشه های ناصواب درباره اوست

اتقوا الله ان کنتم مؤمنین

تردید حواریون در توانمندی خداوند که از جمله «هل یستطیع» استفاده می شود می تواند قرینه باشد بر اینکه مراد از ایمان در

ص: 259

«ان کنتم مؤمنین» ایمان به خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 4

4 - ایمان به خداوند دارای مراتب و درجاتی است.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم

مقتضای توصیف ایمان به «لم یلبسوا» آن است که ایمان بر دو قسم باشد: ایمان آمیخته به ظلم و ایمان عاری از ظلم. و بدیهی است که هر دو ایمان هستند، ولی در دو درجه و مرتبه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 27 - 18

18 - ایمان به خداوند و آیات او مانع ولایت و حاکمیت شیاطین بر انسان

إنا جعلنا .. للذین لا یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 59 - 6

6 - باور به وجود خداوند ، باوری ریشه دار در عمق تاریخ بشر

یقوم اعبدوا الله ما لکم من إله غیره

از اینکه نوح(ع)، قوم خویش را به عبادت خداوند دعوت کرد، معلوم می شود وجود خداوند برای آنان امری مسلم بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 65 - 7

7 - باور به وجود خداوند ، باوری ریشه دار در تاریخ بشر

یقوم اعبدوا الله ما لکم من إله غیره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 73 - 7

7 - باور به وجود خداوند ، باوری ریشه دار در تاریخ بشر

قال يقوم اعبدوا الله ما لكم من إله غيره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 11

11 - کافران قوم شعیب ، به خدا و داوری او و یاری رسانیش به حقپویان معتقد بودند .

فاصبروا حتی یحکم الله بیننا و هو خیر الحکمین

چنانچه خطاب در «فاصبروا» متوجه کافران نیز باشد، دعوت شعیب از آنان به صبر تا داوری خدا، بیانگر این نکته است که منکران

ص: 260

رسالت او معتقد به خداوند بوده اند. تصریح به «بالذی ارسلت به» پس از «ءامنوا» این معنا را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 9

9 - ایمان به خدا و رسالت انبیا و رعایت تقوا، اظهار تذلل به پیشگاه خداوند و خشوع در برابر اوست .

لعلهم یضرعون . . . و لو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا

در آیه 94 بیان شد که خداوند به منظور خضوع و خشوع مردم در برابر او، آنان را به سختیها گرفتار می سازد و در این آیه بیان می دارد که اگر همان جوامع ایمان می آوردند و تقوای پیشه بودند، نه تنها به سختیها گرفتار نمی شدند، بلکه برکتهای آسمان و زمین آنان را فرامی گرفت. با توجه به این دو معنا معلوم می شود ایمان و تقوا مصداق بارز تضرع و خشوع در برابر خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 2

2 - ساحران، ایمانشان را به خداوند به همگان اعلام کردند .

قالوا ءامنوا برب العلمین

کلمه «قالوا» بیانگر این است که ساحران ایمانشان را به خدا و ربوبیت مطلق او علنی ساختند و به همگان اعلام کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 130 - 3

3 - دست کشیدن از انحراف های عقیدتی، پذیرش دعوت پیامبران و روی آوری به خدا، فلسفه بلاها و مشکلات

و لقد أخذنا . . . لعلهم یدّکرون

با توجه به آیات قبل که سخن از ربوبیت خدا و رسالت موسی (ع) بود، معلوم می شود متعلق «یدّکرون» همان توحید ربوبی و پیامبری موسی (ع) و رسالتهای اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 158 - 11, 15, 18, 19, 21, 23

11 - باور به حاکمیت انحصاری خدا بر هستی، زمینه ساز ایمان به نبود هیچ معبودی شایسته پرستش جز او

الذی له ملک السموت و الأرض لا إله إلا هو

15 - همه انسان ها ، حتی یهود و نصارا ، باید به خدا و پیامبر او ایمان آورند .

قل یا ایها الناس .. فامنوا باللّٰه ورسوله

مصدق مورد نظر برای «الناس»، به قرینه آیات گذشته و نیز آیه قبل که بیان داشت اوصاف پیامبر در تورات و انجیل ثبت شده، یهود و نصارا است. بنابراین یهود و نصارا از مخاطبان «فامنوا ...» هستند.

18 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) در حیات خویش به خداوند و تمامی سخنان او ایمان داشت .

رسوله .. الذی یؤمن باللّٰه و کلمته

19 - ایمان و اعتقاد پیامبران به خدا و محتوای پیام های خویش ، نشانه صداقت آنان در ادعای نبوت و رسالت است .

رسوله .. الذی یؤمن باللّٰه و کلمته

ص: 261

توصیف پیامبر (صلی الله علیه و آله) به اینکه خود به محتوای پیامهای خویش ایمان داشت، می تواند به منظور دلیلی بر صدق رسالت او ایراد شده باشد.

21 - نیل به هدایت در گرو ایمان به خدا، پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروی از آن حضرت است.

فامنوا باللّٰه ورسوله .. و اتبعوه لعلکم تهتدون

23 - ایمان به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بدون پیروی از فرمان های آن حضرت هدایت آفرین نبوده و موجب رستگاری نخواهد شد.

فامنوا باللّٰه ورسوله .. و اتبعوه لعلکم تهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 13

13 - اطاعت از خدا و رسول او، تلاش برای رفع اختلافات جامعه ایمانی و رعایت تقوا، لازمه ایمان به خدا و رسول اوست.

فاتقوا اللّٰه و أصلحوا .. و أطيعوا اللّٰه ورسوله إن كنتم مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 10

10 - عدم تنافی ایمان به خدا با ناخشنودی درونی نسبت به برخی از احکام خداوند

وإن فریقا من المؤمنین لکرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 32 - 7

7 - موضعگیری خصمانه کافران و مشرکان در قبال پیامبر، علی رغم اعتقادشان به خدا

و إذ قالوا اللّٰهم إن كان هذا هو الحق من عندک فأمطر علینا حجاره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 10، 11

10 - پرداخت خمس غنیمت ها و دیگر استفاده های مالی ، نشان ایمان به خدا و ایمان به پیروزی آفرینی خدا در جنگ بدر است .

فَأَنْ لَّهِ خُمُسُهُ وَلِلرَّسُولِ .. . إِنْ كُنْتُمْ ءَامِنْتُمْ بِاللَّهِ وَ مَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا

مراد از «ما أنزلنا .. .» می تواند همان امدادهای غیبی الهی باشد که مسلمانان در پرتو آن به پیروزی در جنگ بدر دست یافتند.

11 - آزمودن مسلمانان در ادعای ایمانشان به خدا و آیات او منشایی برای تشریح دستور خمس

و اعلموا أنما غنمتم

برداشت فوق ناظر بر این اساس است که جمله «والله علی کل شیء قدیر» ناظر به لزوم پرداخت خمس باشد. یعنی این فرمان نه از آن روست که خداوند نیازمند اموال شماست و بر رفع نیاز بینوایان توانا نیست، بلکه هدف از این فرمان اولاً تمایز مؤمنان راستین از غیر ایشان است و ثانیاً این است که نیاز نیازمندان هر جامعه توسط همان جامعه تأمین شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 44 - 3

ص: 262

3- ایمان به خدا و اعتقاد به حیات اخروی ، زیر بنای اعتقادی جهاد با مال و جان

لايستئذنك الذين يؤمنون بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 119 - 3

3- ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مستلزم رعایت تقوای الهی است .

يأیها الذين ءامنوا اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 26 - 6

6- باور به وجود خداوند ، باوری ریشه دار در عمق تاریخ بشر

أن لاتعبدوا إلا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 29 - 12

12- ایمان به خدا و تقرب به درگاه او ، عامل پیوند انبیا با پیروان خود

و ما أنا بطارد الذين ءامنوا إنهم ملقوا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 50 - 7

7- باور به وجود خداوند ، باوری ریشه دار در تاریخ بشر

قال يقوم اعبدوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 61 - 7

7- باور به وجود خدا ، باوری ریشه دار در تاریخ بشر

قال يقوم اعبدوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 84 - 8

8- باور به وجود خداوند ، باوری ریشه دار در تاریخ بشر

قال يقوم اعبدوا الله ما لكم من إله غيره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 37 - 14,15,22

ص: 263

14- پیروی نکردن یوسف (ع) از آیین مصریان و ایمانش به خدا و آخرت، موجب دستیابی او به علم غیب و دانش تعبیر رؤیا شد.

ذلکما مما علمنی ربی اِنی ترکت ملّه قوم لایؤمنون

جمله «اِنی ترکت . . .» تعلیل برای «علمنی ربی» می باشد؛ یعنی، خداوند به خاطر اینکه من آیین کافران را وانهادم و پیروی نکردم، چنین علمی را به من آموخت.

15- یوسف (ع)، با بیان نقش ایمان به خدا و آخرت در دستیابی او به دانش های ویژه، درصدد گرایش دادن هم بندگان خویش به آیین الهی بود.

مما علمنی ربی اِنی ترکت ملّه قوم . . . هم کفرون

22- ایمان به خدا و آخرت و اعراض از کفر حاکم بر جامعه، زمینه ساز پدید آمدن علم و بصیرتی ویژه در آدمی

ذلکما مما علمنی ربی اِنی ترکت ملّه قوم . . . هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 87 - 7

7- ایمان به خدا و یاری او برای تحقق خواسته ها و برطرف شدن مشکلات، باید با تلاش و کوشش آدمی قرین باشد.

اذهبوا فتحسسوا من یوسف و اخیه و لاتأیسوا من روح الله

از آن جا که یعقوب (ع) فرزندانش را به یاری خدا و رحمت او در یافتن یوسف و بنیامین متوجه می سازد و علاوه بر آن از آنان می خواهد که به مسافرت بروند و برای یافتن آنها تلاش کنند، می توان برداشت فوق را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 13 - 11

11- ایمان به پروردگار، هدایت واقعی و دارای درجات است.

ءامنوا بریهم و زدنههم هدی

ذکر «زدناهم هدی» - (ایشان را هدایت افزودیم) - پس از بیان ایمان آوردن آنان، اشاره به این معنا است که ایمان آنان را تقویت کردیم. بنابراین، مراد از هدایت، تقویت ایمان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- در بيش الهی، ايمان به مبدأ و معاد، از عمل صالح تفكيك ناپذير است.

إلهكم إله واحد فمن كان يرجوا لقاء ربّه فليعمل عملاً صالحاً

ارتباط جملات اين آيه به هم با حرف «فاء» - كه معنای تفريع دارد - بر اين معنا شاهد است كه هريك از اين مراحل، لازمه انفكاك ناپذير مرحله قبل است؛ يعنى، موحد بايد به لقای پروردگار اميدوار باشد و كسى كه اين چنين است، بايستی عمل صالح پيشه كند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 70 - 7

ص: 264

7 - ساحران فرعون ، باصراحت ، ایمان خویش به خداوند را اعلام کردند .

قالوا ءامنّا بربّ هرون و موسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 1

1 - ساحران مؤمن ، در برابر فرعون و تهدید های وی ، بر ایمان خود به پروردگارشان تأکید کردند .

لن نؤثرک . . . إنّنا ءامنّا بربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 31 - 2

2 - لزوم روی برتافتن از غیر خدا و گرویدن به خدای یگانه

فاجتنبوا الرجس من الأوثن . . . حنفاء لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 4

4 - خداوند ، خواهان روی آوردن انسان به درگاه او در زندگی دنیوی است ؛ نه در تنگنای آتش دوزخ .

قال اخسّوا فیها و لاتکلمون . إینه کان ... ربّنا ءامنّا فاغفر لنا و ارحمنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 47 - 3

3 - اصرار و تأکید منافقان صدراسلام ، بر صداقت خویش در ایمان به خدا و رسول و فرمان بری از ایشان

و یقولون ءامنّا بالله و بالرسول و أطعنا

مدن فعل مضارع (یقولون) - که دال بر استمرار است - و نیز تکرار «با» در «بالله» و «بالرسول» و تصریح بر فرمان بری و اطاعت، همگی حاکی از اصرار و تأکید فراوان منافقان بر صحت ادعا خویش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ایمان به خدا و رسول او، دو رکن ایمان و از اوصاف مؤمنان راستین است .

إِثْمًا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

حصر در «إِثْمًا الْمُؤْمِنُونَ..» اضافی و از باب قصر موصوف بر صفت است و براساس آنچه که در شأن نزول آن آمده آیه شریفه، در ارتباط با منافقان نازل شده است. بر این اساس پیام آیه چنین خواهد بود: «ایمان حقیقی، دارای دو رکن اساسی است: ایمان به خدا و ایمان به رسول او، و مؤمنان راستین دارای چنین اوصافی اند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 1

ص: 265

1 - اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ . . . قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَلَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 13

13 - واجدان روحیه تواضع ، با موعظه و یادآوری به خداوند و قیامت ایمان می آورند .

نَسْتَيْمُ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا . . . إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 1

1 - مشرکان ، به هنگام نزول عذاب بر آنان ، اظهار ایمان به خدا می کنند .

و لَوْ تَرَىٰ إِذْ فُزِعُوا . . . وَقَالُوا ءَامَنَّا بِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 25 - 1

1 - مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) ، ایمان استوارش به خدای یکتا را قاطعانه به مردم اعلام کرد .

إِنِّي ءَامِنْتُ بِرَبِّكُمْ

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که مخاطبان «رَبِّكُمْ» و «فاسمعون»، مردم انطاکیه باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 4

4- اجابت پیام مبلغان الهی ، ایمان به خداوند است .

أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وءَامِنُوا بِهِ

در برداشت یاد شده جمله «آمنوا به» تفسیر «أجیبوا» دانسته شده و ضمیر «به» به «اللّه» بازگردانده شده است. احتمال دیگر این است که «آمنوا» جمله مستقل باشد و ضمیر «به» به داعی اللّه» ارجاع گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 2، 1

1 - ایمان به خدا و رسول او، یاری دین و تعظیم و تقدیس پیوسته ذات الهی، هدف عالی و نهایی رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ... لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصْ

2 - ایمان به خدا و رسول او، پیوسته به یکدیگر و تفکیک ناپذیر

لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

از عطف «رسول» بر «الله» و تکرار نشدن فعل «تؤمنوا»، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 266

1 - مؤمنان واقعی ، دارای ایمان به خدا و رسول او و بدور از هرگونه شک و تردید

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَرْتَابُوا

3 - ایمان به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، ملازم با یکدیگر و تفکیک ناپذیر

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 11 - 7

7 - « محمدبن فضیل قال : سألت أبا الحسن (ع) هل رأى رسول الله (صلی الله علیه و آله) ربّه عزّوجلّ؟ فقال : نعم بقلبه رآه ، أما سمعت الله عزّوجلّ يقول : « ما كذب الفؤاد ما رأى » أى لم يره بالبصر و لكن رآه بالفؤاد ;

محمدبن فضیل گوید: از امام رضا(ع) سؤال نمودم: آیا رسول خدا(صلی الله علیه و آله) پروردگار عزّوجلّ را دیده است؟ آن حضرت فرمود: آری با قلب خود دیده؛ آیا نشنیده ای [سخن] خدای عزّوجلّ را که می فرماید: «ما کذب الفؤاد ما رأى». آن حضرت با چشم سر خدا را ندید؛ بلکه با دیده دل او را دید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 1

1 - ایمان آوردن به خدا و پیامبر او ، توصیه الهی به عموم مردمان

ءامنوا باللّٰه ورسوله

در این که خطاب در «آمنوا» متوجه چه کسانی است، سه احتمال وجود دارد: الف) خطاب متوجه کافران است؛ ب) خطاب متوجه مؤمنان است؛ ج) خطاب متوجه عموم مؤمنان و کافران است. برداشت یاد شده بر پایه احتمال سوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 19 - 5، 1

1 - اسلام ، بر پایه ایمان به خدا و ایمان به همه پیامبران استوار است .

و الذّٰین ءامنوا باللّٰه ورسوله

جمع آمدن «رسل»، بیانگر آن است که در اسلام، فرق گذاشتن میان پیامبران به این صورت پذیرفته نیست که به برخی از آنان ایمان داشته باشیم و به گروهی دیگر ایمان نداشته باشیم. مسلمان واقعی کسی است که به همه پیامبران الهی، ایمان داشته باشد و همه آن بزرگواران مورد قبول و احترام او باشند.

5 - تنها ایمان به خدا و همه پیامبران الهی - نه به برخی از آنان - ایمانی راستین است .

و الذين ءامنوا بالله ورسله أولئك هم الصديقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 12، 11

11 - بهشت ، برای کسانی آماده شده است که به خداوند و پیامبران او ایمان دارند .

أعدت للذين ءامنوا بالله ورسله

ص: 267

12 - اسلام، بر پایه ایمان به خداوند و همه پیامبران استوار است .

لذین ءامنوا .. ورسله

جمع آمدن «رسل»، بیانگر این است که، فرق گذاشتن میان پیامبران پذیرفته نیست و انسان مسلمان، باید به همه پیامبران الهی ایمان داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 4 - 6

6 - ادا کردن کفارۀ ظهار، نشانه ایمان راستین ظهارکننده به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

ذلک لتؤمنوا باللّٰه ورسوله

«ذلک» اشاره به حکم ظهار و تعیین کفارۀ آن است؛ یعنی، این حکم بدان علت وضع شده تا شما به خدا و رسول او ایمان بیاورید. بنابراین کسی که خود را به دادن کفارۀ پایبند می کند، بدین معنا است که وی به خدا و رسول او ایمان راستین دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 1

1 - اعتقاد به خداوند و روز بازپسین، دو رکن اساسی اسلام و ایمان

لا تجد قومًا يؤمنون باللّٰه و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 6، 2

2 - مؤمنان، باید بر ایمان خویش به خدا و رسول او پایدار باشند .

یأیها الذین ءامنوا .. تؤمنون باللّٰه ورسوله

فعل مضارع «تؤمنون» افاده استمرار می کند و بیانگر آن است که ایمان های مقطعی و متزلزل، فاقد ارزش است.

6 - ایمان پایدار به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و جهاد پیوسته و مستمر در راه خدا، تجارتی بس سودمند و بزرگ

هل أدلکم علی تجره .. تؤمنون باللّٰه ورسوله و تجهدون فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 1

1 - دستیابی به مغفرت الهی و بوستان های بهشت ، ره آورد پایداری بر ایمان به خدا و رسول و جهاد با مال و جان در راه خدا است .

تؤمنون بالله ... و تجهدون ... یغفر لکم ذنوبکم و یدخلکم جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 8 - 8،7،3،2

2 - توصیه خداوند به کافران و منکران قیامت به ایمان به خدا ، پیامبر اسلام و قرآن

فامنوا بالله و رسوله و النور الذی أنزلنا

ص: 268

بیشتر مفسران مقصود از «نور» در این آیه را قرآن کریم می دانند.

3- ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، سه رکن اصلی عقاید اسلامی

فامنوا باللّٰه ورسوله و النور الذی أنزلنا

7- ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، مستلزم عمل و رفتار متناسب با آن است.

فامنوا باللّٰه .. و اللّٰه بما تعملون خبیر

یادآوری آگاهی خداوند از رفتار انسان ها - پس از توصیه به ایمان - می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

8- ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، تأثیرگذار در رفتار و کردار آدمی

فامنوا باللّٰه .. واللّٰه بما تعملون خبیر

از ارتباط میان توصیه به ایمان و یادآوری موضوع آگاهی خداوند از رفتارهای انسان ها، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 6

6- تسلیم در برابر خداوند، ایمان به او، فرمانبری از او، توبه، عبادت و روزه داری، از اوصاف زنان شایسته در نگاه وحی

أزوجًا خیرًا منکرًا مسلمت مؤمنت قنتت تثبت عبت سحت

«قنوت» (مصدر «قانتات») به معنای اطاعت همراه با خضوع است (مفردات راغب). «سیاحت» (ماده «سائحات») به معنای سیر در زمین به منظور عبادت است. اهل لغت و مفسران گفته اند: از آن جا که روزه داران، تمام روز را بدون غذا سپری می کنند، به آنان «سائح» می گویند (برگرفته از لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 2 - 12

12- نقش سازنده ایمان به معاد و روز جزا، در تکامل انسان و تصحیح رفتار وی

خلق الموت و الحیوه لیبلوکم ایکم أحسن عملاً

برداشت یاد شده، از آن جا است که خداوند، پیش از بیان تکامل انسان ها و داشتن دستاورد خوب - به عنوان فلسفه خلقت انسان - به حیات اخروی و معاد انسان ها پرداخته است؛ زیرا بدون برپایی قیامت و پاداش آن روز، انگیزه نیرومندی جهت انجام کار خیر و بهترین

رفتارها، برای آدمیان وجود نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 29 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موظف به اعلام مواضع عقیدتی خویش و معرفی آن به مردم؛ همچون ایمان به خداوند رحمان و توکل بر او در زندگی

قل هو الرحمن ءامنا به و علیه توکلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 5 - 3

3 - دعوت شبانه روزی حضرت نوح (ع)، از قوم خود برای ایمان به خدا

ص: 269

قال ربّ إني دعوت قومي ليلاً و نهاراً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - نوح - 71 - 10 - 2

2- نوح پیامبر ، مردم را به رغم مخالفت طولانی آنان ، به سوی توبه و بازگشت از راه باطل و روی آوری به خدای غفار تشویق و ترغیب می کرد .

فقلت استغفروا ربکم إنيّ كان غفّاراً

فراخواندن به استغفار، در حقیقت دعوت به توبه و بازگشت از راه باطل گذشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - بروج - 85 - 8 - 7

7- در دیدگاه اصحاب اخدود ، ایمان به خداوند جرمی سنگین و غیر قابل گذشت بود .

و ما نقيموا منهم إلاّ أن يؤمنوا باللّٰه

258- ایمان به دین

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 5 - 5

5- رستگاری انسان در گرو ایمان به اصول اعتقادی دین و پایبندی به ارکان عملی آن است .

الذین يؤمنون .. و أولئک هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 108 - 11

11 - ایمان به آیات الهی و احکام دین ، طریق درست و راه اعتدال است .

و من يتبدل الکفر بالإيمان فقد ضلّ سواء السبيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - پذیرش آیین جدید و دست کشیدن از آیین قبلی ، امری دشوار

و اذ اخذ الله ميثاق التَّيْبِينِ . . . و اخذتم علي ذلكم اصري

گرفتن پیمان مؤکد، حاکی از آن است که پیروان هر دینی نسبت به قبول دین جدید، سرسختی نشان می دادند و دست کشیدن از دین قبلی، دشوار بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 270

3 - نساء - 4 - 60 - 4

4- لزوم ایمان به تمامی دستورات و معارفی که بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا دیگر پیامبران نازل شده است .

الم تر الى الذين يزعمون أنهم امنوا بما انزل اليك و ما انزل من قبلك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 12

12 - مؤمنان با ایمان خویش به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیین الهی سپاسگزار نعمت هدایت هستند.

أهؤلاء من الله عليهم .. أليس الله بأعلم بالشكرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 10

10 - درک معارف الهی (توحید، معاد و...) و ایمان به آنها، عاملی اساسی در ایجاد توان فوق العاده در رزمندگان مؤمن

بأنهم قوم لا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 28 - 10

10- ایمان به پیامبران و باور به معارف الهی، غیر قابل اجبار و اکراه

أنزلنكموها و أنتم لها كرهون

259- ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 3

3 - باور به ربوبیت خدا، رحمت آفرینی و مالکیتش بر روز جزا، وادار کننده آدمی به پرستش او

رب العلمين. الرحمن الرحيم. ملك يوم الدين. إياك نعبد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 6

6 - باور به خالقیت و ربوبیت خدا، عامل گرایش انسان به بندگی اوست .

اعبدوا ربکم الذی خلقکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 8

8 - باور به ربوبیت خدا بر جهان آفرینش، وادار کننده آدمی به تسلیم و اطاعت خدا

ص: 271

أسلمت لرب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 162 - 10، 9

9 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ربوبیت خدا بر تمام هستی، علت اخلاص کامل و همه جانبه او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین

توصیف «الله» به «رب العالمین» دلیل برداشت فوق است.

10 - باور به ربوبیت مطلق خداوند برانگیزنده انسان به اخلاص در عبادت و انجام همه امور برای او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 3

3 - باور به ربوبیت خدا بر همه هستی، ایجاب کننده پذیرش ربوبیت او بر انسان

أغیر الله أبغی ربا و هو رب کل شیء

جمله «و هو رب کل شیء» به منزله علت برای نفی پذیرش ربوبیت غیر خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 62 - 4

4 - اعتقاد راسخ نوح (ع) به ربوبیت خدا بر وی، موجب استواریش در تبلیغ رسالت های الهی بود.

و لکنی رسول من رب العلمین. أبلغکم رسلت ربی

حضرت نوح (ع) برای اینکه اشاره به علت پایداریش بر ابلاغ رسالت کند، به جای آوردن ضمیر و گفتن «رسالاته»، «رسلت ربی» گفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 3

3 - ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند.

و ألقى السحرة سجدين. قالوا ءامنا رب العلمين

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «قالوا ءامنا . . .» حال برای «السحرة» و یا بدل اشمال برای «اللقى السحرة ...» باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهّم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 1

1 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع)، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ص: 272

ءامننا برب العلمین. رب موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 1

1 - فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند ، بشدت برآشفت و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

ضمیر در «به» هم می تواند به موسی(ع) برگردانده شود و هم می تواند به «رب» برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 9

9 - نجات از شرک و پذیرش ربوبیت خداوند ، عامل بی پروایی ساحران مؤمن در برابر مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

در برداشت فوق جمله «إنا إلی ربنا منقلبون» توصیف تحولات عقیدتی ساحران و انقلاب درونی آنان گرفته شده است. در این صورت مراد از آن جمله، بازگشت به خدا با رها شدن از باورهای باطل و پذیرش ربوبیت وی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 10

10 - باور مصلحان یهود به ربوبیت خداوند بر بندگان ، وادارکننده ایشان به تلاش برای اصلاح جامعه و بازداری منحرفان از گناه و تجاوز

قالوا معذره إلی ربکم

برداشت فوق از آوردن اسم «رب» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 4

4- اعمال صالح بدون ایمان و اطمینان به ربوبیت خدا ، کارساز نیست .

إن الذين آمنوا وعملوا الصلح و أختبوا إلى ربهم أولئك أصحاب الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 15

15- پذیرش ربوبیت خدا و پیروی از برنامه های پیامبران ، مانع از حاکمیت و سلطه ستمگران و سرکشان *

و تلک عاد جحدوا بأیت ربهم . . . واتبعوا أمر کل جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 273

8 - یوسف - 12 - 23 - 26

26- باور به ربوبیت خدا و توجه به احسان ها و نعمت های او ، زمینه ساز پرهیز از گناهان است .

معاذ الله إنه ربی أحسن مثوای

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 24 - 12

12- بندگان خالص خدا ، از مشاهده برهان الهی (باور به ربوبیت خدا و . . .) بهره مند هستند .

همّ بها لولا أن رءا برهن ربه . . . إنه من عبادنا المخلصین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 8

8- یوسف (ع) به دلیل باور به ربوبیت و تدبیر الهی ، رحمت او را مایه ترک گناهان و بدی ها دانست و خود را ستایش نکرد .

و ما أبرءُ نفسی إن النفس لأُماره بالسوء إلا ما رحم ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 31

31- مطالعه سرگذشت یوسف (ع) ، زمینه باور و توجه به ربوبیت خدا و علم و حکمت اوست .

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 8

8- باور به ربوبیت خدا بر انسان ها ، وادار کننده انسان به پذیرش قیامت و زنده شدن مردگان برای حضور در صحنه آخرت

أولئك الذین كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 18

18- باور به توحید و ولایت خدا و ربوبیت او ، مراتبی گوناگون دارد و هر انسانی به اندازه استعدادش آن را درمی یابد .

قل من رب السموت و الأرض . . . أنزل من السماء ماء فسالت أودية بقدرها ... كذلك يضرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 21 - 4

4- باور به ربوبیت خداوند و توجه به آن ، زمینه ساز خشیت آدمی از اوست .

یخشون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 274

6- ساحران با مشاهده بطلان سحرشان ، ربوبیت خداوند بر همه موجودات را باور کرده و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا ربّ هرون و موسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- هارون ، پایداری بر توحید و ایمان به ربوبیت خداوند را ، شرط پیروزی در آزمون الهی خواند .

إنما فتنتم به و إنّ ربکم الرحمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- نگرش از سر تعقل و اندیشه به تحولات طبیعت و پدیده های آن ، شرط ره یافت به ربوبیت خداوند

ألم تر إلی ربّک کیف مدّ الظلّ . . . جعل لکم الّیل . . . أرسل الریح . . . أنزلنا من ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- اظهار ایمان و اقرار به ربوبیت خداوند از سوی کافران ، در تنگنا های ابتلا و عذاب

ربّنا اکشف عنّا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ایمان باغداران یمنی ، به ربوبیت خداوند

عسی ربّنا . . . إلی ربّنا رغبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ایمان و اعتراف گروهی از جن ، به ربوبیت و یکتایی خداوند پس از شنیدن آیات قرآن

وَأَنَّهُ تَعَلَىٰ جَدِّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَهُ وَ لَا وَلَدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلیٰ - 87 - 1 - 9

9- باور به ربوبیت خداوند ، زمینه ساز پرهیز از همراه ساختن نام او با هرگونه وصف ناشایست .

سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 275

8 - رزمندگانِ مجاهد ، سپاسگزار خداوند و پذیرای ربوبیت او هستند .

و العدیت ... إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

تمجید مجاهدان از یک سو و نکوهش ناسپاسان از سویی دیگر، بیانگر آن است که مجاهدان ناسپاس نیستند.

260- ایمان به رحمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 3

3 - باور به ربوبیت خدا، رحمت آفرینی و مالکیتش بر روز جزا، وادار کننده آدمی به پرستش او

رب العلمین. الرحمن الرحیم. ملک یوم الدین. ایاک نعبد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 34 - 12

12 - ضرورت توجه و باور به آمرزندگی و رحمت بیکران خداوند

فاعلموا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

261- ایمان به رزاقیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 114 - 14

14 - باور به رزاقیت بی نظیر خداوند، بازدارنده آدمی از بردن نیاز به درگاه دیگران

و ارزقنا و انت خیر الرزقین

جمله «و انت خیر الرزقین» اشاره به علت درخواست روزی از خداوند دارد یعنی چون می دانم تو بهترین رازق بندگان هستی از تو تقاضای روزی دارم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - باور به رزاقیت خداوند، مانع کشتن فرزندان به سبب فقر و تهیدستی

ولا تقتلوا أولادکم من إملق نحن نرزقکم وإیاهم

ص: 276

262- ایمان به رسالت نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 64 - 2

2- گروهی از قوم نوح (ع) رسالت وی را تصدیق کرده و پیامهایش را پذیرفتند .

فكذبوه فانجينه و الذين معه

جمله «أغرقتنا الذين كذبوا .. .» دلالت می کند بر اینکه مراد از «الذين معه» مؤمنان و تصدیق کنندگان آیات الهی است.

263- ایمان به سلطه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 2 - 5

5- مردم ، باید تنها به فرمان خداوند گردن نهاده ، فرمان روایی او را پذیرا باشند .

ملك الناس

توصیف خداوند به فرمان روای مردم، بیانگر این حقیقت است که فرمان روای حقیقی، او است و مردم نباید مطیع کسی جز او باشند.

264- ایمان به سلیمان(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 42 - 5,7

5- اطلاع بلقیس از مقام معنوی و قدرت سلیمان (ع) و تسلیم شدنش در برابر او ، قبل از رسیدن به دربار وی

و أوتینا العلم من قبلها و کنا مسلمین

ضمیر «من قبلها» به آیه و بینه برمی گردد که از عمل خارق العاده دربار سلیمان به دست می آید.

7- اطلاع قبلی ملکه سبا از حقانیت و مقام سلیمان (ع) با گزارش سفیران خویش

و أوتینا العلم من قبلها و کنا مسلمین

«من قبلها» ظاهراً اشاره به زمانی دارد که سفیران ملکه سبا هدایا را بازگرداندند و ویژگی های سلیمان(ع) و دربار او را باز گفتند.

265- ایمان به شعیب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 90 - 2

2- گروهی از اشراف و بزرگان مدین رسالت شعیب را انکار کردند و گروهی از آنان به وی ایمان آوردند .

ص: 277

وقال الملاً الذين كفروا من قومه

در برداشت فوق «الذين . . .» قید احترازی گرفته شده است؛ یعنی «ملاً» دو گروه بودند: گروهی کافر و گروهی مؤمن.

266- ایمان به شنوایی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 61 - 10

10 - ایمان به شنوایی مطلق و علم فراگیر خدا ، در پی دارنده توکل آدمی بر او

إنه هو السميع العليم

جمله «إنه . . .» تعلیلی است برای لزوم توکل بر خدا

267- ایمان به صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 6, 8, 2, 4

2 - گروهی از اشراف و بزرگان قوم صالح رسالت وی را پذیرفتند و به وی ایمان آوردند و گروهی دیگر از آنان به وی کافر شدند .

قال الملاً الذين استكبروا

برداشت فوق مبتنی بر این است که «الذين . . .» وصفی احترازی باشد. یعنی ملاً- قوم ثمود در برابر رسالت صالح دو طایفه شدند:

مستکبران و غیر مستکبران.

4 - گروهی از مستضعفان قوم ثمود رسالت صالح (ع) را تصدیق کرده و به وی ایمان آوردند .

للذين استضعفوا لمن آمن منهم

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر «منهم» به «الذين» در «للذين استضعفوا» برگردد، نه به «قومه». در این صورت «لمن آمن»

بدل بعض از کل برای «للذين استضعفوا» است و مفاد آن تقسیم مستضعفان به دو طایفه مؤمنان و غیر مؤمنان خواهد بود.

6 - اشراف کفرپیشه قوم ثمود برای ایجاد تردید در مؤمنان ، از باور و اطمینان آنان به رسالت صالح پرسش کردند .

قال الملاً . . . أتعلمون أن صلحاً مرسل من ربه

8 - مستضعفان مؤمن قوم نمود با پاسخی قاطع به کفرپیشگان، ایمان و باور خویش را به صالح و تمامی رسالت های وی اعلان کردند .

أتعلمون .. قالوا إنا بما أرسلنا به مؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 36 - 4

4 - اشرف جامعه پس از نوح، نگران گرایش توده مردم به پیامبرشان

ص: 278

هیئات هیئات لما توعدون

تأکیدهای مکرر اشراف و اصرار شدید آنان بر دروغ بودن ادعاهای پیامبر جامعه پس از نوح، حکایت از آن دارد که وحشت آنان از این بود که مبدا توده های مردم، تحت تأثیر سخنان آن پیامبر قرار گرفته و به او گرایش پیدا کنند.

268- ایمان به صفات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 7

7- ایمان به خدا و صفات او ، مایه باور به حضور همگان در پیشگاه اوست .

الحمد لله رب العلمین . . . ایاک نعبد

تغییر اسلوب کلام در سوره حمد، یعنی التفات از غیبت به خطاب حاوی نکاتی است، از جمله اینکه آدمی پیش از آگاه شدن به صفات خدا - مانند ربوبیت او بر هستی و . . . - گویا احساس نمی کند که خداوند بر همه چیز حاضر و ناظر است؛ ولی پس از باور به ربوبیت او و سایر صفاتش، خود و دیگران را در محضر خدا می یابد و او را در همه شؤونات حاضر می بیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 6 - 8

8- ایمان به خدا و صفاتش ، « صراط مستقیم » است .

الحمد لله رب العلمین . . . إهدنا الصراط المستقیم

از حقایقی که «الصراط المستقیم» می تواند به آنها اشاره داشته باشد، ایمان به خدا و ربوبیت او و . . . است که از «الحمد لله» تا «مالک يوم الدين» به دست می آید.

269- ایمان به طاغوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 51 - 13، 2

2- گرایش و ایمان برخی اهل کتاب و علمای یهود به جبت (معبودی غیر از خدا) و طاغوت

الم تر الى الذين اوتوا نصيباً من الكتب يؤمنون بالجبت والطاغوت

«جبت» در لغت به معنای هر چیزی است که در آن خیری نباشد و نیز به معبودی غیر از خدا گفته می شود.

13 - ایمان حییی بن اخطب و کعب اشرف به جبت و طاغوت ، و گفتار ناروای آنان نسبت به مسلمانان

الم تر الى الذین اوتوا نصیباً من الکتب یؤمنون بالجبت و الطاغوت و یقولون

ابن عباس می گوید: این آیه درباره حییی بن اخطب و کعب اشرف نازل شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 279

2- ایمان به جبت و طاغوت (کفر و شرک) موجب لعن خداوند

الم تر .. اولئك الذين لعنهم الله و من يلعن الله فلن تجد له نصيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - مراجعه به طاغوت ها برای داوری ، ایمان به آنان و تأیید ظلم و تجاوزگری آنان است .

یریدون ان يتحاكموا الى الطاغوت و قد امروا ان يكفروا به

270- ایمان به عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - باور به قیامت و عذاب دردناک آن موجب ترس از خداوند و عمل به احکام او

ليعلم الله يخافه بالغيب

«باء» در بالغیب می تواند سببیه باشد بر این مبنا مراد از غیب اموری است که از نظر شخص خائف و حواس وی پنهان می باشد و از مصادیق بارز غیب و نهانی که سبب خوف آدمی از خدا می شود قیامت و عذاب آخرت است.

12 - هدف از آزمایش مؤمنان مشخص شدن صفوف باورداران به غیب (قیامت و عذاب) از غیر آنان

ليبلونكم الله .. ليعلم الله يخافه بالغيب

قیامت و عذاب آخرت زمانی موجب ترس از خداوند می شود که آدمی به آن باور داشته باشد بنابراین تمایز خداترسان در واقع تمایز باورداران قیامت از غیر آنان است.

271- ایمان به عذابهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- توجه به مالکیت خداوند بر دنیا و آخرت و حوادث آنها، وادار سازنده انسان به جدی گرفتن هشدار های عذاب

وإنّ لنا للآخرة والأولى . فأنذرتكم نارًا تَلَظَّى

272- ایمان به عظمت عذابهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 280

7 - آگاهی و ایمان به قیامت و عظمت عذاب و کیفر الهی در آن روز، بازدارنده آدمی از گناه (بخل ، محروم ساختن بینوایان از اموال خویش و...)

كذلك العذاب .. لو كانوا يعلمون

خداوند، در پایان نقل ماجرای «اصحاب الجَنَّة»، مردم کافر را به عذاب و پیامد هلاکت بار دنیوی و اخروی تهدید کرد. از این بیان، می توان مطلب یاد شده را به دست آورد.

273- ایمان به عظمت کیفرهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - آگاهی و ایمان به قیامت و عظمت عذاب و کیفر الهی در آن روز، بازدارنده آدمی از گناه (بخل ، محروم ساختن بینوایان از اموال خویش و...)

كذلك العذاب .. لو كانوا يعلمون

خداوند، در پایان نقل ماجرای «اصحاب الجَنَّة»، مردم کافر را به عذاب و پیامد هلاکت بار دنیوی و اخروی تهدید کرد. از این بیان، می توان مطلب یاد شده را به دست آورد.

274- ایمان به علم خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - باور به علم مطلق خدا و قدرت گسترده و همه جانبه او، زایل کننده هر گونه شبهه در راستی و درستی تحقق معاد و زنده شدن مردگان

ثم يحييكم ثم إليه ترجعون. هو الذي خلق ... و هو بكل شيء عليم

جمله «هو الذي .. سبع سماوات» اشاره به قدرت بی انتهای خداوند دارد و جمله «و هو بكل شيء عليم» حاکی از علم مطلق الهی است. از هدفهای بیان قدرت و علم همه جانبه خداوند - پس از بیان معاد و زنده کردن مردگان (ثم يحييكم ثم إليه ترجعون) - بر طرف کردن هرگونه شبهه در راستی و درستی آن می باشد.

6 - باور به علم مطلق الهی و آگاهی او به نهان و آشکار انسان ، بازدارنده وی از خطاها و لغزشها

أولایعلمون أن الله یعلم ما یسرون و ما یعلنون

جمله «أتحدثونهم... لیحاجوكم» در آیه قبل، رسای به این است که: پندار باطل یهود (محدود بودن علم خدا)، آنان را به لغزشها

و گناهان پنهانی، بی پروا می کند. بنابراین، هدف از بیان علم مطلق الهی در رد آن پندار، این است که: انسانها بر اثر باور و توجه به آگاهی همه جانبه خدا از خطاها - چه در خفا و چه آشکار - از لغزشها باز ایستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 181 - 8

8 - باور و توجه به دانایی خداوند، بازدارنده انسان از تغییر و تبدیل وصیت های میت

فمن بدله .. إن الله سمیع علیم

هدف از بیان علم و آگاهی خداوند پس از بیان حرمت تغییر وصیت و گناه بودن آن، این است که: آدمی با توجه به آن، در اندیشه تغییر و تبدیل وصیت بر نیاید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 7 - 15

15 - اعتقاد به علم همه جانبه الهی، زمینه ساز تقوای پیشگی و پرهیز از نادیده گرفتن پیمان های الهی

و اذکروا نعمه الله علیکم و میثقه .. و اتقوا الله إن الله علیم بذات الصدور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 23

23 - اعتقاد به آگاهی خدا از اعمال انسان، زمینه قیام برای خدا، شهادت به قسط، اجرای عدالت و تحصیل تقواست.

کونوا قومین لله شهداء بالقسط .. و اتقوا الله إن الله خبیر بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 61 - 10

10 - ایمان به شنوایی مطلق و علم فراگیر خدا، در پی دارنده توکل آدمی بر او

إنه هو السمیع العلیم

جمله «إنه ..» تعلیلی است برای لزوم توکل بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 123 - 14

14- باور و توجه آدمی به آگاهی خداوند از کردارها، زمینه ساز روی آوردن به پرستش او و سپردن امور خویش به اوست .

فاعبده و توکل علیه و ما ربک بغفل عما تعملون

از هدفهای یادآوری نظارت خدا بر اعمال انسانها، پس از توصیه به عبادت و توکل، ترغیب آنان به پرستش و توکل کردن بر اوست؛ یعنی، آن گاه که آدمی به آگاهی خدا و عدم غفلت او باور کرد، به توصیه های او روی می آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 83 - 20,21,22,24,26

ص: 282

20- اعتقاد و باور یعقوب (ع) به علم و حکمت الهی، موجب اتکا و امید آن حضرت به یاری خداوند بود.

عسی الله أن یأتینی بهم جمیعاً إنه هو العلیم الحکیم

جمله «إنه هو...» تعلیل برای «عسی الله...» می باشد.

21- باور به علم خدا و حکیمانه بودن افعال او، زمینه ساز امید و اتکا به اوست.

عسی الله أن یأتینی بهم جمیعاً إنه هو العلیم الحکیم

22- باور و توجه به انحصار علم و حکمت در خداوند، زمینه ساز قطع امید از غیر اوست.

عسی الله أن یأتینی بهم جمیعاً إنه هو العلیم الحکیم

هر چند جمله «عسی الله...» حاوی حصر نیست، ولی می توان گفت حصری که از تعلیل (إنه هو...) استفاده می شود به آن جمله نیز سرایت می کند. بنابراین مفاد (عسی الله...) چنین می شود: من تنها به خدا امید دارم و به غیر او امیدی ندارم؛ زیرا تنها او دانا و حکیم مطلق است.

24- باور یعقوب (ع) به علم و حکمت خداوند، موجب بهره مندی وی از صبر و شکیبایی بود.

فصبر جمیل... إنه هو العلیم الحکیم

جمله «إنه هو...» علاوه بر اینکه تعلیل برای «عسی الله...» است می تواند بیان علت برای «فصبر جمیل» نیز باشد. برداشت فوق، ناظر به این احتمال است.

26- باور و توجه به عالمانه و حکیمانه بودن افعال الهی، آدمی را به صبر و شکیبایی در تنگناها و حوادث دشوار، وامی دارد.

فصبر جمیل... إنه هو العلیم الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 31

31- مطالعه سرگذشت یوسف (ع)، زمینه باور و توجه به ربوبیت خدا و علم و حکمت اوست.

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 3

3- باور به نقش خدا در جهان آفرینش و علم همه جانبه او و فرمانبری همگان از وی ، آدمی را به پذیرش ربوبیت مطلق او بر جهان هستی هدایت می کند .

الله يعلم .. هو الذی یریکم البرق ... لله یسجد ... قل من رب السموت و الأرض

بیان ربوبیت خدا بر هستی با طرح سؤال از مشرکان، پس از آیاتی که صفات و ویژگیهای خداوند را مطرح کرد، می رساند که مضمون آیه مورد بحث به منزله نتیجه ای برای آیات گذشته است ؛ یعنی، آگاهی همه جانبه خدا (الله يعلم ..)، دخل و تصرف او در هستی (هو الذی یریکم ...) و خضوع همگان در برابر او (لله یسجد ...) هر اندیشمندی را به این نتیجه می رساند که: اوست رب و مالک همه هستی و غیر او ربوبیتی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 11 - 8

8 - آگاهی و ایمان مؤمنان به علم همه جانبه خداوند ، مایه تحمل مصیبت ها و پایداری در برابر مشکلات است .

ص: 283

ما أصاب من مصيبه إلا بإذن الله . . . والله بكل شيء عليم

275- ایمان به عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 159 - 3، 1

1 - همه اهل کتاب، قبل از مرگ حضرت عیسی (ع)، به او ایمان می آورند .

وإن من أهل الكتب إلا ليؤمننّ به قبل موته

کلمه «ان» نافیه است و کلمه «احد» که مبتدای جمله است، حذف شده ; یعنی (ان احد من اهل الكتاب . . .) و ضمیر در موته می تواند به «عیسی» ارجاع داده شود و می تواند به «احد» برگردانده شود، برداشت فوق مبتنی بر احتمال اول است. گفتنی است بنابراین احتمال مراد از «اهل کتاب» کسانی از آنان هستند که زمان ظهور وی را درک می کنند.

3 - همه اهل کتاب قبل از مرگشان، رسالت حضرت مسیح (ع) را تصدیق خواهند کرد .

وإن من أهل الكتب إلا ليؤمننّ به قبل موته

بدان احتمال که ضمیر در «موته» به «احد» که قبل از «من اهل» مقدر است برگردد. مؤید برداشت فوق فرمایش رسول خدا(صلی الله علیه و آله) است که درباره آیه فوق فرمود: ... انه لا يموت رجل يفتري على عيسى (ع) حتى يؤمن به قبل موته و يقول فيه الحق حيث لا ينفعه ذلك شيئاً . . .

تفسیر فرات کوفی، ص 116، ح 119، ذیل آیه؛ بحار الانوار، ج 6، ص 194، ح 44.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 111 - 1

1 - خداوند در الهام به حواریون پس از قصه مائده، آنان را به ایمان به خود و رسولش مسیح فراخواند .

و اذا وحيت إلى الحواریون ان ءامنوا بی و برسولی

ظاهراً «اذ قال . . .» در آیه بعد که بیانگر داستان نزول مائده آسمانی است ظرف برای «اوحیت» می باشد بنابراین مفاد آیه چنین می شود: الهام خداوند به حواریون پس از جریان مائده بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - حواریون عیسی پیش از داستان مائده نیز از زمره مدعیان ایمان به رسالت عیسی (ع) بودند .

قال اتقوا الله ان کنتم مؤمنین

چنانچه «اتقوا الله» فرمان به پرهیز از درخواست معجزه ویژه باشد، مراد از ایمان در «ان کنتم مؤمنین» ایمان به رسالت عیسی(ع) خواهد بود.

7 - حواریون عیسی خواهان معجزه ای ویژه (نزول مائده آسمانی) علی رغم ادعای ایمان به رسالت مسیح (ع)

هل یستطیع ربک ان ینزل علینا مائده من السماء قال اتقوا الله ان کنتم مؤمنین

ص: 284

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 113 - 2

2 - یقین به رسالت عیسی (ع) و تبلیغ آن با گواه بودن بر نزول مائده از انگیزه های حواریون برای درخواست مائده آسمانی

و نکون علیها من الشهدین

276- ایمان به غیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 16، 2، 1

1 - ایمان به غیب (خدا و . . .) ، اقامه نماز و انفاق از صفات اهل تقواست .

هدی للمتقین. الذین یؤمنون ... ینفقون

«غیب» به معنای پنهان و ناپیداست و چون ایمان به آن ارزشهای دینی شمرده شده، مقصود از «غیب» هر پنهان و نهانی نیست، بلکه مراد از آن، به مناسبت فرازهای بعد، خدا و فرشتگان و مانند آنهاست.

2 - ایمان به غیب (خدا و . . .) ، اقامه نماز و انفاق ، وظایفی ضروری بر عهده بندگان

الذین یؤمنون بالغیب . . . ینفقون

16 - « عن ابی عبداللہ (ع) فی قول اللہ عز و جل « الذین یؤمنون بالغیب » قال : من أقر بقیام القائم انه حق ؛

از امام صادق (ع) درباره «الذین یؤمنون بالغیب» روایت شده که فرمود: آنان کسانی هستند که به حقانیت قیام قائم اقرار دارند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 7

7 - ایمان به غیب و رسالت انبیای الهی و یقین به آخرت ، زمینه دستیابی به هدایت های قرآن است .

هدی للمتقین . . . الذین یؤمنون بما انزل إلیک و ما انزل من قبلک و بالأخره هم یوقن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 12

12 - هدف از آزمایش مؤمنان مشخص شدن صفوف باورداران به غیب (قیامت و عذاب) از غیر آنان

لِيلُونَكُمْ اللَّهُ .. لِيَعْلَمَ اللَّهُ يَخَافَهُ بِالْغَيْبِ

قیامت و عذاب آخرت زمانی موجب ترس از خداوند می شود که آدمی به آن باور داشته باشد بنابراین تمایز خدا ترسان در واقع تمایز باورداران قیامت از غیر آنان است.

ص: 285

277- ایمان به فرستاده خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 1,8

1 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به آنچه از جانب پروردگارش بر وی نازل شده بود .

امن الرسول بما انزل الیه من ربّه

8 - ایمان مؤمنان به آنچه بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب پروردگار نازل شده است .

امن الرسول بما انزل الیه من ربّه و المؤمنون

بنابراینکه کلمه «المؤمنون» عطف بر «الرسول» باشد، نه اینکه مبتدا فرض شود. یعنی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به آنچه بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده، ایمان دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 53 - 1,4,5

1 - ربوبیت خداوند ، مقتضی ایمان به آنچه او فرءوف رستاده است .

ربّنا امنا بما انزلت

4 - ایمان به خداوند و تسلیم در برابر او ، مستلزم ایمان به آنچه فرءوف رستاده و نیز مستلزم پیروی از پیامبر اوست . *

امنا باللّهِ .. ربّنا امنا بما انزلت و اتّبعنا الرسول

5 - تصریح حواریون به ایمان به چیزهایی که خداوند فرءوف رستاده (کتب آسمانی) و پیروی از رسولش (عیسی)

ربّنا امنا بما انزلت و اتّبعنا الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 84 - 1

1 - فرمان الهی به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر اظهار ایمان خود و امتش به خداوند و به آنچه بر او و انبیای پیشین نازل شده است .

قل امنا بالله و ما أنزل علينا . . و ما اوتى موسى و عيسى و النبیین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 4

4 - لزوم ایمان به تمامی دستورات و معارفی که بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا دیگر پیامبران نازل شده است .

الم تر الى الذين يزعمون انهم امنوا بما انزل اليك و ما انزل من قبلك

278- ایمان به قدرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 29 - 13

ص: 286

13 - باور به علم مطلق خدا و قدرت گسترده و همه جانبه او ، زایل کننده هر گونه شبهه در راستی و درستی تحقق معاد و زنده شدن مردگان

ثم یحییکم ثم إلیه ترجعون. هو الذی خلق ... و هو بکل شیء علیم

جمله «هو الذی ... سبع سماوات» اشاره به قدرت بی انتهای خداوند دارد و جمله «و هو بکل شیء علیم» حاکی از علم مطلق الهی است. از هدفهای بیان قدرت و علم همه جانبه خداوند - پس از بیان معاد و زنده کردن مردگان (ثم یحییکم ثم إلیه ترجعون) - بر طرف کردن هرگونه شبهه در راستی و درستی آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 107 - 8

8 - توجه به قدرت مطلق خداوند و حاکمیتش بر جهان آفرینش ، موجب باور به توان خداوند بر جایگزینی دینی بهتر یا همانند دین منسوخ

نأت بخیر منها أو مثلها ألم تعلم أن الله علی کل شیء قذیر. ألم تعلم أن الله له م

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 9

9 - ضرورت ایمان به نزدیک بودن خداوند به بندگان و توان او بر اعطای درخواست های ایشان

و لیؤمنوا بی

از آن جا که «و لیؤمنوا بی» پس از بیان قرب الهی به بندگان و اجابت درخواستهای ایشان مطرح شده، می توان گفت: مراد از ایمان در این جا ایمان به نزدیکی خدا و اجابت درخواستهای بندگان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 113 - 1

1 - تناول از غذای آسمانی و اطمینان به توانایی خداوند از انگیزه های حواریون برای درخواست مائده آسمانی

قالوا نرید ان نأکل منها و تطمئن قلوبنا و نعلم ان قد صدقتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 52 - 9

9- باور به توانمندی خدا و شدت کیفر های وی زمینه ساز پرهیز آدمی از کفرورزی و ارتکاب گناه

فأخذهم الله بذنوبهم إن الله قوی شدید العقاب

هدف از توصیف خداوند با جمله «إن الله . . .» پس از بیان مؤاخذه کفرپیشگان گنهکار این است که انسانها با باور به نیرومندی خدا و شدید العقاب بودن وی، از مخالفت با وی بپرهیزند و رو به کفر و گناه نیاورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 4 - 6

6- توجه و باور به قدرت مطلق خدا، زداینده هرگونه شبهه درباره معاد و برپایی قیامت

ص: 287

إلى الله مرجعكم و هو على كل شيء قدير

هدف از بیان قدرت خداوند ، پس از طرح مسأله معاد و روز قیامت ، این است که انسانها را متوجه قدرت همه جانبه خدا کند تا مبادا در تحقق یافتن قیامت - که پذیرش آن برای نوع انسانها مشکل است - تردید کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 107 - 12

12- باور و توجه به قدرت و حاکمیت مطلق خداوند ، موجب پذیرش ربوبیت او بر انسان و سایر هستی است .

إلا ما شاء ربك إن ربك فعال لما يريد

برداشت فوق ، با توجه به کلمه «رب» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 3

3- انسان ها در گرداب های خطر آفرین ، نه تنها متوجه خداوند می شوند ؛ بلکه او را یگانه قدرتی می دانند که توان نجات آنان را از مرگ حتمی دارد .

و إذا مسکم الضرّ فی البحر ضلّ من تدعون إلاّ إیاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 46 - 8

8 - موسی و هارون (ع) ، به قدرت برتر خداوند آگاه بودند و دیگران را از مقابله با خواست و اراده خدا ناتوان می دانستند .

إِنّنی معکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 77 - 8

8 - گستره قدرت الهی در جهان واپسین ، مورد باور تمامی انسان ها حتی دوزخیان

و نادوا یملک لیقض علینا ربّک

از این که جهنمیان نجات خود را به دست خداوند می دیدند و فرشتگان را به شفاعت می طلبیدند، استفاده می شود که حتی دوزخیان نیز در قیامت به قدرت الهی باور دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 6 - 4

4 - توجه به آفرینش زمین و ویژگی های آن ، مایه پی بردن به قدرت خداوند و زمینه ساز پذیرش معاد است .

عن النبأ العظیم . . . ألم نجعل الأرض مهذاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 10 - 4

ص: 288

4- اندیشیدن درباره ماهیت شب و ویژگی های آن، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ . . . وَ جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 11 - 5

5- توجّه به آسان سازی امور زندگانی انسان با آفرینش روز و ویژگی های آن، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ . . . أَلَمْ نَجْعَلْ ... وَ جَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 13 - 3

3- مطالعه در ویژگی های خورشید و فواید آن برای انسان، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ . . . أَلَمْ نَجْعَلْ ... وَ جَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَاجًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 14 - 6

6- توجّه به نزول باران و هدفدار بودن باران زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ . . . أَلَمْ نَجْعَلْ ... وَ أَنْزَلْنَا مِنَ الْمَعْصَرِ مَاءً ثَجَّاجًا

توجّه به نعمت باران، می تواند انسان را به این نکته رهنمون سازد که این نعمت ها، به گزاف در اختیار انسان قرار داده نشده و هدف از آن، جز با معاد تحقق نیافتنی است. هم چنین می تواند بیانگر این باشد که حیات زمین مرده به وسیله باران، نمونه بارزی برای زنده شدن مردگان است و استبعاد معاد وجهی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 30 - 3

3- توجّه به مراحل پیدایش زمین و تحوّل آن به جایگاهی قابل استفاده جانداران، مایه پی بردن انسان به قدرت خداوند و زمینه باور داشتن

معاد

ءَأَنْتُمْ أَشْدُّ . . . وَ الْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحِيهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 3 - 3

3 - توجّه به انحصار الوهیت در خداوند ، زمینه ساز باور به قدرت او بر پناه دادن انسان در مشکلات

قل أعوذ .. إله الناس

ص: 289

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 1

1 - ایمان به قرآن و معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از صفات متقین است .

هدی للمتقین . . . الذین یؤمنون بما انزل إلیک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 24 - 5

5 - خداوند ، از منکران قرآن خواسته است تا در صورت عجز از آوردن همانند برای قرآن ، به قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان آورند .

فإن لم تفعلوا ولن تفعلوا فاتقوا النار

مراد از لزوم دوری از آتش دوزخ پرهیز از موجبات آن است و موجبات آتش - به قرینه موضوع بحث در این دو آیه (حقانیت قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)) - انکار قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) می باشد. بنابراین «فاتقوا النار»؛ یعنی: فاتقوا الکفر بالقرآن و الرسول لتتقوا النار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 3، 5، 1

1 - خداوند ، فراخوان بنی اسرائیل به تصدیق قرآن و ایمان به آن

بینی اسرائیل . . . وءامنوا بما أنزلت

3 - ایمان به قرآن و کافر نشدن به آن ، از عهد های خدا با بنی اسرائیل

أوفوا بعهدی . . . وءامنوا بما أنزلت

5 - نزول قرآن از جانب خدا ، دلیل ضرورت ایمان همگان به آن

ءامنوا بما أنزلت

هدف از آوردن «ما»ی موصوله و تبیین آن با جمله «أنزلت» به جای قرآن و مانند آن، بیان علت حکم (لزوم ایمان) است؛ یعنی، چون قرآن

را خداوند نازل کرده، باید بدان ایمان آورید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 8

8 - پذیرش اسلام و ایمان به قرآن، از فرمان های تورات و انجیل به پیروان خویش

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسکم و أنتم تتلون الکتب

جمله «تُنسون أنفسکم» را می توان به قرینه آیات پیشین - که سخن از دعوت به ایمان بود - در ارتباط با ایمان به قرآن دانست. بر این اساس آیه اشاره به این معنا دارد که: شما عالمان اهل کتاب مردم را به نیکیها دعوت می کنید؛ ولی وظیفه خویش را که ایمان به قرآن است، فراموش می کنید؛ سپس با جمله «و أنتم تتلون الکتب» بیان می دارد که: آنان از این وظیفه مطلع بودند؛ یعنی، در کتابهای آسمانی، این حقیقت وجود داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 290

4 - یهودیان در صورت ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن و پرهیز از گناهان (سحر، بی اعتنایی به کتاب های آسمانی و . . .) از پاداش های الهی بهره مند می شدند .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمتوبه من عندالله خیر

مراد از ضمیر در «أنهم» به قرینه آیه 99 و 101 یهودیان کافر به پیامبر و قرآن است. قابل ذکر است که جمله «لمتوبه...» جانشین جواب شرط است و آن جواب جمله ای همانند «لأثیبا» (همانا پاداش داده می شدند) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - تورات و انجیل ، حاوی بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیانگر ضرورت ایمان به آن دو است .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

چون خواندن تورات و انجیل و پیروی از آن دو، مایه ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شود، به دست می آید که: آن دو کتاب، بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و لزوم ایمان آوردن به آنها مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مسلمانان ، باید به یهود و نصارا ابلاغ کنند که به قرآن و همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان و به تمامی کتاب های آسمانی ، ایمان دارند .

قولوا ءامنوا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلی إبرهیم . . و ما أوتی النبیین

برداشت فوق از کلمه «قولوا» (بگوئید) استفاده می شود. آیه قبل گویای این است که «مقول له» (کسی که باید به او ابلاغ شود) یهود و نصارا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ایمان داشتن به قرآن و پیامبران و معارف نازل شده بر آنان ، صبغه ای است که خداوند اهل ایمان را با آن تطهیر و تزیین کرده است .

قولوا ءامنوا بالله . . صبغه الله

«صبغه» مصدر نوعی و به معنای رنگ آمیزی کردن است و در آیه شریفه مفعول مطلق برای فعل محذوف (صبغنا) می باشد. آوردن مصدر نوعی، اشاره به رسم یهود و نصارا دارد که به منظور تطهیر فرزندانیشان آنان را با آبی مخصوص به نام «معمودیه» شستشو می دادند. مراد از «صبغه الله» - به قرینه آیات قبل - ایمان به خدا و ... است. بنابراین جمله «صبغه الله» چنین معنا می شود: خداوند، ما را با ایمان به خود و ... رنگ آمیزی (تطهیر) کرده است نه مانند رنگ آمیزی یهود و نصارا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 -

1,10,12,16,17,20,21,28

1 - ایمان واقعی گروهی از عالمان اهل کتاب به خداوند، قرآن و کتب آسمانی خویش

ص: 291

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ مِنْ تَنْزِيلٍ . . . خَاشِعِينَ لِلَّهِ

سوداگری با آیات الهی از اموری است که اغلب با عالمان و دانشمندان دینی سنخیت دارد؛ جمله «لَتَبَيِّنَنَّ لِلنَّاسِ»، در آیه 187 این معنا را تأیید می‌کند.

10 - سوداگری نکردن با آیات الهی، ویژگی اهل کتاب مؤمن به خدا و قرآن و دیگر کتب آسمانی

لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً

12 - پرهیز برخی اهل کتاب از دین فروشی و سوداگری با آیات الهی (تورات و انجیل)، مایه ایمان آنان به قرآن

إِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَمَنْ يُؤْمِنُ . . . خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتُرُونَ بآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا

جمله «لا- یشترون . . .»، حال برای فاعل «یؤمن» است (یعنی مؤمنان اهل کتاب) و توصیف آنان به جمله ذکر شده، می‌تواند اشاره به عدلت و زمینه ایمان آنان به قرآن باشد.

16 - تمجید خداوند از عالمان مؤمن اهل کتاب، به خاطر ایمان به قرآن و سوداگری نکردن بر سر آیات الهی

إِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَمَنْ يُؤْمِنُ . . . لَا يَشْتُرُونَ بآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ

17 - ایمان اهل کتاب به قرآن، نشانه ارزشگذاری صحیح آنان نسبت به آیات الهی (تورات و انجیل)

إِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ . . . لَا يَشْتُرُونَ بآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا

20 - آن گروه از اهل کتاب که به خدا، قرآن و کتب آسمانی خویش ایمان آورند؛ از پاداشی ویژه و والا بهره مند خواهند شد.

أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

کلمه «عند ربهم»، توصیف «اجرهم» است و می‌رساند که آن پاداش، پاداشی ویژه و ارزشمند است.

21 - ایمان به خدا، قرآن، تورات، انجیل، فروتنی در برابر خدا و ارج نهادن به آیات الهی، ملاک ارزش انسان نزد خداوند

لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

اضافه تشریفیه در «ربهم» بیانگر آن است که دارندگان صفات یاد شده، در پیشگاه خداوند دارای ارزشی والا هستند.

28 - نجاشی (پادشاه حبشه)، مؤمن به خدا، قرآن و کتب آسمانی و خاضع در برابر خداوند

إِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) پس از مرگ نجاشی، به یاران خود فرمود: انّ احاکم النّجاشی قد مات، قوموا فصلّوا علیه؛ فقال رجل یا رسول الله کیف نصلی علیه و قد مات فی کفره؟ قال (صلی الله علیه و آله) الا تسمعون قول الله «وانّ من اهل الکتاب . . .»

الدّرالمشور، ج 2، ص 416.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 9، 4، 1

1 - دعوت خداوند از اهل کتاب برای ایمان به قرآن

یا ایها الذین اوتوا الکتب امنوا بما نزلنا

3 - آشنایی اهل کتاب با وحی و کتب آسمانی، مقتضی ایمان آنان به قرآن

یا ایها الذین اوتوا الکتب امنوا بما نزلنا

مخاطب قراردادن یهود و نصارا با عنوان اهل کتاب و تصریح به اینکه قرآن از جانب خداوند است، استدلالی بر لزوم ایمان آوردن اهل کتاب به قرآن است.

4 - ایمان به قرآن، از وظایف اهل کتاب

ص: 292

9- تأیید قرآن بر درستی و راستی تورات و انجیل ، نشانه حقیقت آن و راهبر اهل کتاب بر ایمان بدان

امنوا بما نزلنا مصداقاً لما معكم

«مصداقاً لما معكم» پس از دعوت اهل کتاب به ایمان به منزله دلیلی است فراروی آنان برای باور به حقیقت قرآن و لزوم ایمان بدان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 2، 1

1 - تصمیم بر ارجاع داوری به طاغوت ، ناسازگار با ایمان به قرآن و دیگر کتب آسمانی است .

الم تر الى الذين يزعمون ... يريدون ان يتحاكموا الى الطاغوت

1 - جمله «یریدون ...» دلالت می کند که حتی تصمیم بر چنین کاری نیز خطاست ؛ چه رسد به انجام آن. 2 - کلمه «طاغوت»، مصدر و به معنای اسم فاعل است ؛ یعنی: هر انسان متجاوز، ظالم و جبار.

2 - ناسازگاری ایمان به قرآن و کتب آسمانی ، با ارجاع داوری به طاغوتها

الم تر الى الذين يزعمون ... يريدون ان يتحاكموا الى الطاغوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 1

1 - ضرورت ایمان به خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، قرآن و دیگر کتب آسمانی

يأیها الذين آمنوا آمنوا بالله ورسوله .. و الكتب الذي أنزل من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 16، 11، 12، 10، 5، 4، 3، 2

2 - عالمان ژرفنگر یهود و مؤمنان واقعی آنها ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

لكن الرسخون في العلم منهم و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

3 - لزوم ایمان به کتب آسمانی پیشین در کنار ایمان به قرآن

لكن الرسخون . . . و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

4 - نقش ایمان واقعی به ادیان گذشته در پذیرش قرآن و دیگر کتب آسمانی

و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

5 - نقش مثبت و سازنده علم در ایمان به قرآن و دیگر کتب آسمانی

لكن الرسخون فى العلم . . . يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

10 - یهودیان پیادارنده نماز و پرداخت کننده زکات ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

و لكن الرسخون . . . و المقيمین الصلوه و المؤتون الزكوه

گفتنی است که «المقیمین» به وسیله فعلی همانند «امدح» و یا «اخص» منصوب شده و در اصل چنین بوده «و المقیمون الصلوه اخصهم و امدحهم» که بنابر قواعد ادبی المقیمون و فعل اخص و امدح حذف شده است و ضمیر در «امدحهم» به صورت اسم ظاهر در آمده است.

ص: 293

11 - یهودیان مؤمن به خدا و قیامت ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

ولكن الرسخون فى العلم منهم . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر

بنابر اینکه «المؤمنون بالله . . .» عطف باشد بر «الرسخون».

12 - مؤمنان به خدا ، قیامت و قرآن ، بر پا دارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، از پاداش بزرگ الهی ، برخوردار خواهند شد .

أولئك سنؤتيهم أجراً عظيماً

16 - ایمان به خدا و قیامت ، مستلزم ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، قرآن و دیگر کتب آسمانی

يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر

کلمه «المؤمنون بالله» عطف بر «الراسخون» است و در نتیجه «يؤمنون بما أنزل . . .» خبر برای «المؤمنون بالله» نیز می باشد. گفتنی است که لازمه ایمان به قرآن، ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و لذا در برداشت فوق ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 167 - 6

6 - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ، راه خداست .

إنّ الذين كفروا و صدوا عن سبيل الله

با توجه به اینکه متعلق «كفروا» قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، می توان گفت مراد از «سبيل الله» ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 7

7 - ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و قرآن موجب خیر و سعادت بشریت

يأیها الناس قد جاءكم الرسول بالحق . . . فامنوا خيراً لكم

برداشت فوق بر این اساس است که «خيراً» خبر برای فعل محذوف «یکن» باشد و تقدیر کلام چنین است «فامنوا ان تؤمنوا یکن خيراً لكم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 15 - 13

13 - ایمان به قرآن ، دعوت از اهل کتاب

يا اهل الكتب .. قد جاءكم من الله نور و كتب مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 16 - 19

19 - دستیابی اهل کتاب به راه های سلامت و رهایی آنان از گمراهی ها و قرار گرفتن آنان در صراط مستقیم ، در گرو ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يا اهل الكتب قد جاءكم رسولنا .. يهديهم إلى صراط مستقیم

ص: 294

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 2,3,6

2 - نکوهش خداوند از اهل کتاب به خاطر انتقاد آنان از ایمان مؤمنان به خدا، قرآن و کتب آسمانی

قل یا اهل الکتاب هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . و ما انزل من قبل

3 - ایمان مسلمانان به خدا، قرآن و تمامی کتب آسمانی، برانگیزنده اهل کتاب بر تمسخر نماز و دیگر شعایر اسلام

قل یا اهل الکتاب هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . و ما انزل من قبل

برداشت فوق بر این مبناست که «ان ءامنا» به تقدیر «لام»، بیانگر کراهت و ناخرسندی اهل کتاب نسبت به مسلمانان باشد، یعنی «ما تنقمون منا دیننا و صلاتنا لشیء الا ایماننا باللّٰه . .».

6 - مؤمنان به خدا و قرآن، وظیفه دار ایمان به تمامی کتب آسمانی

هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه و ما انزل الینا و ما انزل من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 1

1 - گروهی از اهل کتاب در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به دروغ مدعی ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و إذا جاءوكم قالوا ءامنا . . و اللّٰه اعلم بما كانوا یکتُمون

با توجه به آیه 57، 58 که اهل کتاب را استهزا کننده اسلام و نماز معرفی کرده بود، معلوم می شود تنها گروهی از آنان نزد مسلمانان، خود را اهل ایمان قلمداد می کردند. گفتنی است که مراد از «ءامنا» به قرینه آیه 59 ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 65 - 2

2 - دعوت خداوند از اهل کتاب به رعایت تقوا و ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و لو ان اهل الکتاب ءامنوا و اتقوا لکفرنا عنهم سیئاتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - اهل كتاب وظيفه دار ايمان به قرآن و اقامه آن د تمام شوون زندگي *

و لو انهم اقاموا .. ما انزل اليهم من ربهم

می توان گفت مراد از «ما انزل اليهم»، قرآن است و كلمه «اليهم» بيانگر اين معناست كه اهل كتاب بايد خود را از مخاطبان قرآن بدانند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - اهل كتاب ، موظف به پذيرش و اقامه قرآن و تعاليم نازل شده بر پيامبر (صلى الله عليه و آله)

و ليزيدن كثيراً منهم ما انزل إليك من ربك طغيناً و كفراً

ص: 295

ظاهراً ازدیاد کفر و طغیان اهل کتاب بر اثر نپذیرفتن قرآن است. بنابراین آنان موظف به پذیرش قرآن و تعالیم آن هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 81 - 3,4

3 - بنی اسرائیل در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن خود را به ولایت و دوستی کافران آلوده نمی ساختند.

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولياء

4 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ناسازگار با گزینش کافران برای دوستی و ولایت

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولياء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 84 - 1,7

1 - ایمان به خداوند یکتا و حقانیت قرآن تنها راه منطقی و درست در دیدگاه مسیحیان عصر بعثت پس از آشنایی با قرآن

يقولون .. لانؤمن بالله و ما جاءنا من الحق

7 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) زمینه عروج به درجه صالحان

و ما لنا لانؤمن بالله و ما جاءنا من الحق .. يدخلنا ربنا مع القوم الصالحين

جمله «و نطمع ..» می رساند که حتی پس از اعتراف به خدای یگانه نمی توان به همنشینی با صالحان یقین داشت بلکه ایمان مذکور تنها می تواند زمینه ساز نیل به درجه صالحان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 2,4,10,11

2 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن عامل ورود به بهشت جاویدان

فائبهم الله بما قالوا جنت

4 - ضرورت اقرار زبانی به توحید، رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حقانیت قرآن پس از باور به آن

فائبهم الله بما قالوا

10 - مسیحیان فروتن و مؤمن به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در زمره محسنان اند .

وانهم لا یتکبرون . . . و ذلك جزاء المحسنين

11 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از استکبار و نیکوکاری مایه رسیدن به مقام محسنین است .

وانهم لا یتکبرون . . . و ذلك جزاء المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 92 - 14

14 - تحکیم بنیانهای عقیدتی مردم به قرآن و اسلام در پرتو تقویت ایمان آنان به آخرت میسر است.

والذین یؤمنون بالأخره یؤمنون به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 296

3 - باور به آسمانی بودن قرآن، از میان برنده هرگونه نگرانی از نارسائی آن برای هدایت مردم

فلا یکن فی صدرک حرج منه

توصیف قرآن به «آنزل» و سپس نهی از نگرانی درباره آن (منه)، ممکن است ناظر به این باشد که قرآن برای انذار و تذکر کافی است و از این ناحیه جایی برای نگرانی وجود ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 52 - 11

11 - تنها مؤمنان به قرآن بهره مند از هدایت ها و رحمت های بیکران آن هستند .

هدی و رحمه لقوم یؤمنون

با توجه به اینکه هدف از نزول قرآن هدایت مردم و دستیابی همگان به رحمت ویژه الهی است، به نظر می رسد «لقوم یؤمنون» اشاره به این حقیقت داشته باشد که تنها مؤمنان از هدایتها و رحمتهای ویژه بهره مند خواهند شد. گفتنی است مراد از «لقوم یؤمنون» به دلیل فراز قبل، مؤمنان به قرآن می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 53 - 10، 1

1 - تنها راه ایمان به قرآن برای منکران قرآن، تحقق تهدیدها و بروز حقایق آن است .

و لقد جننهم بکتب .. هل ینظرون إلا تأویله

ضمیر در «تأویله» به «کتب» در آیه قبل برمی گردد. و مراد از تأویل کتاب الهی، به قرینه فرازهای بعد، بروز و ظهور حقایق قرآن و تحقق تهدیدها و وعده های آن است. و جمله «هل ینظرون ...» با توجه به اینکه ناظر به آیه قبل است، چنین معنا می شود: برای منکران قرآن جهت تصدیق آن راهی جز ظهور حقایق قرآنی، که در قیامت تحقق می یابد، نیست.

10 - باور به تعالیم قرآن و انجام دستورات آن، راه جلوگیری از تباه گشتن سرمایه عمر

قد خسروا أنفسهم

جمله «قد خسروا أنفسهم» در توصیف کسانی است که در دنیا قرآن را باور نکردند و به دستورات آن گردن نهادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - پذیرش قرآن و عمل به راهنمایی های آن هدایت ، وردّ و انکار آن گمراهی و ضلالت است .

قد جاءكم الحق من ربكم فمن اهتدى فإنما يهتدى لنفسه و من ضل فإنما يضل عليها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 14 - 10

10 - خداوند ، با توجه دادن مشرکان به الهی بودن قرآن ، آنان را به پذیرش اسلام و قرآن دعوت کرد .

فإلّم يستجيبوا لكم فاعلموا .. فهل أنتم مسلمون

ص: 297

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 17 - 14

14- همه انسان ها از هر گروه و طایفه (مشرکان ، یهود ، نصارا و . . .) وظیفه دار ایمان به قرآن

و من یکفر به من الأحزاب فالنار موعده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 108 - 3

3- توحید خالص و پیراسته از هر گونه شرک ، ایمان به قرآن و وحی ، راه رسیدن به خداست .

و ما أكثر الناس ولو حرصت بمؤمنین . . . و ما یؤمن أكثرهم بالله إلا وهم مشرکون .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 20 - 5

5- اعتقاد به یگانگی خدا و پذیرش آنچه از ناحیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده ، عهد ها و پیمان های خداوند با آدمیان است .

الذین یوفون بعهد الله و لاینقضون المیثق

آیه قبل - که سخن از حقاقت قرآن و تعالیم آن داشت- و آیات پیش از آن - که درباره توحید و نفی شرک بود- بیانگر مصادیقی بارز از عهد و پیمان خداوند با بندگان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 107 - 13

13- خضوع و سجود آگاهان در برابر قرآن ، گواه بی نیازی آن از ایمان دیگران و بی تأثیری بی ایمانی آنان *

ءامنوا به أو لاتؤمنوا إن الذین أوتوا العلم من قبله إذا یتلی علیهم یخرون

برداشت فوق بر این اساس است که «إن» تعلیل باشد برای جمله «آمنوا به أو . . .»؛ یعنی ، چون اهل دانش به قرآن ایمان می آورند، ایمان و عدم ایمان دیگران مساوی بوده و نیازی به ایمان آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- رهنمود های قرآن، تنها تعالیم شایسته برای پذیرش و اطاعت است.

واتل ما أحي إلیک من کتاب ربّک

فعل «اتل» می تواند از مصدر «تلاوه» به معنای قرائت باشد و ممکن است مصدر آن «تلو» به معنای تبعیت در نظر گرفته شود. برداشت بالاب براساس معنای دوم است. مقابله «اتل» - در این آیه - با «لاتطع» - در آیه بعد - این احتمال را تقویت کرده و بر حصر نیز دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 1

ص: 298

1 - اقدام ایمان آوردگان از اهل کتاب ، به اقرار مجدد ایمان خویش به هنگام تلاوت آیات قرآن بر ایشان

الذین ءاتینهم الکتب .. و إذا یتلی علیهم قالوا ءامنا به

مقصود از «إذا یتلی علیهم..» این است که هر بار که آیاتی از قرآن نازل می شود و بر آنان تلاوت می گردد، اظهار می دارند که «آمنا به».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 9

9 - مسلمان ، باید به قرآن و کتاب های آسمانی ، ایمان داشته باشد .

ءامنا بالذی أنزل إلینا و أنزل إلیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 47 - 7,8

7 - قرآن ، جزء متعلق ایمان است و مؤمنان ، باید به آن ایمان داشته باشند .

و كذلك أنزلنا إلیک الکتب فالذین ءاتینهم الکتب یؤمنون به

8 - تعداد کمی از مشرکان مکه ، به قرآن ، ایمان آوردند .

و من هؤلاء من یؤمن به

«من» در «من هؤلاء» تبعیض است و «هؤلاء» اشاره به مشرکان مکه دارد. گفتنی است که تعبیر «من هؤلاء» - همان گونه که برخی گفته اند - دلالت بر قلت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 5,1

1 - کافران مکه اعلام کردند که به هیچ رو به قرآن و کتاب های پیشین آسمانی ایمان نمی آورند .

وقال الذین کفروا لن نؤمن بهذا القرآن و لا بالذی بین یدیه

5 - مؤمنان ، باید به کتاب های آسمانی پیشین ، همچون قرآن ، ایمان بیاورند .

لن نؤمن بهذا القرآن و لا بالذی بین یدیه

از این که کافران به صراحت و قاطعیت اعلام کرده اند که به قرآن، تورات و انجیل ایمان نمی آورند، استفاده می شود که ایمان به کتاب های پیشین نیز لازم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 3

3 - مشرکان ، در قیامت و یا با مشاهده نزول عذاب ، اظهار می کنند که به قرآن ایمان دارند .

و لو تری إذ فزعوا .. و قالوا ءامنا به

مرجع ضمیر «به»، به قرینه آیات پیشین - که درباره قرآن بود - می تواند قرآن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 299

3- گواهی و ایمان بنی اسرائیل و یهود به حقانیت قرآن، حجتی علیه کافران و مشرکان

إن كان من عند الله و كفرتم به و شهد شهد من بنی اسرائیل علی مثله

خداوند، ایمان فردی از یهود را - که آگاه به تورات و مفاد آن بود - گواهی بر حقانیت قرآن شمرده است و به کافران تذکر داد و به آن احتجاج کرده است.

4- ایمان و اعتقاد برخی از پیروان ادیان آسمانی به قرآن، تأییدی بر حقانیت آن

إن كان من عند الله و كفرتم به و شهد شهد من بنی اسرائیل علی مثله

ارزش ایمان اهل کتاب به قرآن و پیام آن برای دیگران، از آن جهت است که آنان با پیام وحی آشنا هستند و ایمانشان به قرآن، بر اساس آگاهی به پیام و محتوای کتاب های آسمانی است. از این جهت می تواند برای دیگران دلیل و حجت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- گرایش محرومان به قرآن، بهانه مستکبران برای تردید در حقانیت آن

وقال الذین كفروا .. لو كان خيراً ما سبقونا إليه

تعبیر «لو كان خيراً..»، بیان دلیل است و از محتوای آیه استفاده می شود که کافران، از طایفه اشراف مستکبر و مؤمنان از طبقه محروم بودند. بدین جهت مستکبران، ابراز می داشتند اگر قرآن خیری در برداشت، تهی دستان بی هویت بدان روی نمی آوردند.

6- محرومان، نخستین گروندگان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الذین كفروا .. لو كان خيراً ما سبقونا إليه

از لحن تحقیرآمیز «ماسبقونا» استفاده می شود که کافران، از طبقه اشراف و توده مؤمنان، از طبقات محروم و پایین جامعه بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- ترویج دین و مبارزه با گمراهی، از لوازم ایمان و پذیرش قرآن

یستمعون القرآن .. فلما قضی ولّوا إلى قومهم منذرین

عبارت «فَلَمَّا قَضَىٰ وَوَلَّوْا.. مندرین» می‌رساند که پس از فهم پیام وحی و قبول آن، نوبت اقدام برای هدایت خلق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 8 - 8، 7، 3، 2

2 - توصیه خداوند به کافران و منکران قیامت به ایمان به خدا، پیامبر اسلام و قرآن

فامنوا باللّٰه ورسوله و النور الذی أنزلنا

بیشتر مفسران مقصود از «نور» در این آیه را قرآن کریم می‌دانند.

3 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، سه رکن اصلی عقاید اسلامی

فامنوا باللّٰه ورسوله و النور الذی أنزلنا

7 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، مستلزم عمل و رفتار متناسب با آن است.

فامنوا باللّٰه .. و اللّٰه بما تعملون خبیر

ص: 300

یادآوری آگاهی خداوند از رفتار انسان ها - پس از توصیه به ایمان - می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

8 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، تأثیرگذار در رفتار و کردار آدمی

فامنوا باللّه .. واللّه بما تعملون خبیر

از ارتباط میان توصیه به ایمان و یادآوری موضوع آگاهی خداوند از رفتارهای انسان ها، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 2 - 4

4 - ایمان گروهی از جن به قرآن، در مرحله آغازین نزول

إنا سمعنا قرءاناً عجباً . یهدی الی الرشد فامنا به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 1

1 - برخی از افراد جن، به مجرد شنیدن آیات هدایت بخش قرآن، به آن ایمان آوردند.

وَأنا لَمَّا سمعنا الهدی ءامنا به

مقصود از «الهدی» - به قرینه آیه «قالوا إنا سمعنا قرءاناً عجباً . یهدی الی الرشد...» - قرآن کریم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 14 - 2

2 - جن، وظیفه دار ایمان به قرآن و تسلیم در برابر تعالیم آن

وَأنا مَنا المسلمون

280- ایمان به قرب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 9

9 - ضرورت ایمان به نزدیک بودن خداوند به بندگان و توان او بر اعطای درخواست های ایشان

از آن جا که «و لیؤمنوا بی» پس از بیان قرب الهی به بندگان و اجابت درخواستهای ایشان مطرح شده، می توان گفت: مراد از ایمان در این جا ایمان به نزدیکی خدا و اجابت درخواستهای بندگان است.

281- ایمان به قضاوت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 301

7 - باور به داوری برتر خدا مایه صبر مؤمنان در برابر کفرپیشگان حق ستیز

فاصبروا حتی یحکم الله بیننا و هو خیر الحکمین

هدف شعیب(ع) از بیان داوری برتر خدا پس از دعوت مؤمنان به صبر تا فرارسیدن قضاوت الهی، ایجاد زمینه صبر در آنان بود.

11 - کافران قوم شعیب، به خدا و داوری او و یاری رسانیش به حقپویان معتقد بودند .

فاصبروا حتی یحکم الله بیننا و هو خیر الحکمین

چنانچه خطاب در «فاصبروا» متوجه کافران نیز باشد، دعوت شعیب از آنان به صبر تا داوری خدا، بیانگر این نکته است که منکران رسالت او معتقد به خداوند بوده اند. تصریح به «بالذی ارسلت به» پس از «ءامنوا» این معنا را تأیید می کند.

282- ایمان به قیام امام مهدی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 16

16 - « عن ابی عبداللّه (ع) فی قول اللّٰه عز و جل «الذین یؤمنون بالغیب» قال : من أقر بقیام القائم انه حق ;

از امام صادق(ع) درباره «الذین یؤمنون بالغیب» روایت شده که فرمود: آنان کسانی هستند که به حقانیت قیام قائم اقرار دارند».

283- ایمان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 6 - 3

3 - قرآن بهترین راهنمای مردم برای ایمان به خدا و قیامت

إن الذین کفروا سواء علیهم ءأنذرتهم أم لم تنذرهم لا یؤمنون

چنانچه مراد از «کفر» کفر به قرآن باشد، جمله «سواء علیهم» به این حقیقت اشاره دارد که اگر قرآن در انسانی تأثیر نبخشد چگونه انتظار می رود که از سخن پیامبر(صلی الله علیه و آله) تأثیر بپذیرد؟ و این حاکی از آن است که قرآن بهترین وسیله هدایت و ارائه کننده مؤثرترین اندازهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - ایمان به خدا و روز قیامت ، از ارکان اعتقادی دین اسلام

و من الناس من يقول ءامنا بالله و باليوم الآخر

معمولا کسانی که در صدد نفوذ در میان طایفه و گروهی هستند، پابندی خویش را به مهمترین اصول آن طایفه ابراز می دارند. بنابراین از دیدگاه همگان، ایمان به خدا و قیامت از مهمترین ارکان اعتقادی اسلام می باشد و آدمی با اظهار ایمان به آن از زمره مسلمانان محسوب می شود.

ص: 302

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 5

5 - ایمان به خدا و قیامت و تصدیق رسالت پیامبران ، از اصول مشترک ادیان آسمانی است .

إن الذين آمنوا و الذين هادوا .. من آمن بالله و اليوم الآخر

ایمان به خدا و قیامت از «من آمن . . .» به دست می آید و ایمان به رسولان الهی از عنوانهای مذکور در آیه (مسلمانان، یهودیان و ...) معلوم می شود؛ زیرا این ملتها همه معتقد به رسالت انبیا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 6

6 - ایمان به خدا و روز قیامت از ارکان اساسی مکتب انبیا (ع)

من آمن منهم بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 17

17 - ایمان به خدا ، قیامت ، فرشتگان ، کتاب های آسمانی و پیامبران مشخصه نیکان

ولكن البر من آمن بالله .. و النبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 228 - 5,6

5 - ایمان به خدا و روز قیامت ، ضامن انجام تکالیف الهی

و لا يحل لهنّ . . . ان كنّ يؤمننّ بالله و اليوم الاخر

6 - عمل به تکالیف الهی ، لازمه ایمان به خدا و روز قیامت

و لا يحل لهنّ . . . ان كنّ يؤمننّ بالله و اليوم الاخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - مؤمنان به خدا و قیامت از ازدواج زن مُطَلَّقه ، ممانعت نمی کنند .

فلا تعضلوهنَّ ان ینکحنَّ . . . ذلک یوعظ به من کان منکم یؤمن باللّٰه و الیوم الآخر

10 - ایمان به خدا و قیامت ، زمینه پذیرش احکام و مواعظ الهی

ذلک یوعظ به من کان منکم یؤمن باللّٰه و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 21،22،23

21 - معتقدان به لقای خداوند (روز رستاخیز) در لشکر طالوت ، امیدوارکنندگان دل های نگران

ص: 303

قال الذين يظنون انهم ملاقوا الله كم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة

22 - مؤمنان به روز رستاخیز ، معتقد به پایداری در پیکار با دشمنان خدا ، علی رغم کمبود نیرو

قال الذين يظنون .. غلبت فئة كثيرة

23 - گمان به لقاء الله (روز رستاخیز) موجب پایداری انسان در پیکار با دشمنان

قال الذين يظنون .. غلبت فئة كثيرة

بنابراینکه «یظنون» به معنی گمان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 20

20 - اعتقاد و یقین مؤمنان به معاد و بازگشت به سوی خداوند .

و اليك المصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 24 - 7

7 - اهل کتاب ، معتقد به رستاخیز و کیفر اعمال

لن تمسنا النار الا اياماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 22

22 - ایمان و اعتقاد حواریون به رستاخیز و حسابرسی در قیامت *

و اشهد باننا مسلمون

چون شاهد گرفتن حواریون در دنیا ظاهراً ثمری برای آنان ندارد، لذا این استشهاد برای استفاده در آخرت خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 1,4,5,7,8,10

1 - ایمان به خدا و روز قیامت ، امر به معروف ، نهی از منکر و شتاب در کار های خیر ، از ویژگی های برخی اهل کتاب

من اهل الكتب . . . يؤمنون بالله و اليوم الاخر و يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنك

4 - ایمان به خدا و روز واپسین ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب ورزیدن به کار های نیک ، ملاک ارزش و شایستگی (صالح بودن)

يؤمنون . . . يسارعون في الخيرات و اولئك من الصالحين

5 - ایمان به خدا و روز واپسین ، امر به معروف و نهی از منکر ، از اصول مشترک اعتقادی و عملی ادیان الهی

من اهل الكتب . . . يؤمنون بالله و اليوم الاخر و يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنك

7 - گروهی از اهل کتاب که مؤمن به خدا و روز واپسین و امرکننده به معروف و نهی کننده از منکر و شتاب کنندگان به نیکی ها هستند ، از تبار صالحان هستند .

من اهل الكتب امه . . . يؤمنون بالله ... و اولئك من الصالحين

ص: 304

8 - قیام به امر دین (اطاعت خدا) تلاوت آیات خدا ، سجده به درگاه او ، ایمان به خدا و معاد ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب در امور خیر ، ویژگی امت شایسته و صالح

امه قائمه . . . و اولئک من الصالحین

10 - صالح شدن انسان ها ، در گرو ایمان به خدا ، معاد ، امر به معروف و نهی از منکر (اصلاح دیگران) و شتاب در کار های نیک است

یؤمنون بالله . . . و اولئک من الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 4,7,9

4 - قیام به طاعت خدا ، تلاوت آیات وی در شب هنگام در حال سجده ، ایمان به خدا و معاد ، امر به معروف ، نهی از منکر و شتاب در نیکی ها ، از اعمال خیر

من اهل الکتب امه قائمه . . . و ما یفعلوا من خیر

7 - قیام به امر خدا ، تلاوت آیات او ، سجده ، ایمان به خدا و معاد ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب در امر خیر ، از ویژگی های تقوایندگان

امه قائمه یتلون آیت الله . . . و الله علیم بالمتقین

آیه، در صدد بیان پاداش کسانی است که خصلتهای مذکور را دارند، از آنها تعبیر به متقین کرده، پس آن خصلتها از آن متقین است.

9 - ایمان به خدا و روز واپسین و عمل صالح ، موجب نیل آدمی به تقوایستگی *

امه قائمه . . . یؤمنون بالله و الیوم الاخر . . . و الله علیم بالمتقین

تعبیر از مؤمنان امر به معروف و . . . به متقین یا به جهت این است که دارندگان صفات یاد شده تقوایشده هستند، و یا آن صفات موجب نیل آدمی به تقوایستگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 158

3 - ایمان به حشر و بقای آدمی پس از مرگ ، برانگیزنده وی برای حضور در میدان کارزار علیه دشمنان دین

ولئن مُتّم او قُتلتم لالی الله تحشرون

خداوند با بیان این معنا که آدمی با مرگ و یا کشته شدن، چه در راه منافع دنیا و یا راه خدا، به سوی او محشور می شود، او را به جهاد ترغیب و انگیزه پیکار در راه خدا را در او تقویت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 29,31

29 - اعتقاد به قیامت و کیفر و پاداش در آن، پیامد اعتقاد به باطل نبودن و هدفدار بودن آفرینش

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

کلمه «فا» در «فقنا ..»، بیانگر این معناست که خردمندان با نفی بطلان در آفرینش و اعتقاد به هدفداری جهان به این نتیجه رسیده اند که باید قیامت و روز جزا و پاداشی باشد.

ص: 305

31 - اعتقاد به معاد و درخواست رهایی از آتش دوزخ ، نشانه خردمندی

لایات لا ولی الا لباب .. فقنا عذاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 9

9 - خردمندان ، مؤمن به خداوند ، رسالت تمامی انبیا و برپایی قیامت

ربنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 10

10 - ناسازگاری تکبر و فخر فروشی با ایمان به خدا و قیامت

لا یحب من کان مختالاً فخوراً .. و الذین ... و لا یؤمنون باللّه و لا بالیوم الا

برداشت فوق بر این مبناست که «الذین ... لا یؤمنون» عطف بر «الذین یبخلون» و توصیفی برای «مختالاً فخوراً» باشد. یعنی فخر فروشان و متکبران ایمان واقعی به خدا و قیامت ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 39 - 1،4

1 - ایمان به خدا و قیامت و انفاق ، هیچ خسارتی را برای آدمی در پی نخواهد داشت .

و ماذا علیهم لو امنوا باللّه و الیوم الاخر و انفقوا

4 - ارزشمندی انفاق ، مشروط به ایمان به خدا و قیامت است .

ماذا علیهم لو امنوا باللّه و الیوم الاخر و انفقوا

علی رغم اینکه بحث آیات گذشته درباره انفاق و مسائل مربوط به آن بود، مطرح ساختن ایمان به خدا و قیامت پیش از امر به انفاق می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ارجاع اختلافات و کشمکش ها به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) (قرآن و سنت) ، از نشانه های @ایمان به خدا و قیامت

فان تنازعتم . . . ان کنتم تؤمنون بالله و الیوم الآخر

20 - اطاعت از خدا و رسول و اولوالامر ، نشانه ایمان واقعی به خدا و روز قیامت است .

اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر . . . ان کنتم تؤمنون بالله و الیوم ال

بنابر اینکه جمله «ان کنتم»، شرط برای جمله «اطیعوا الله» نیز باشد.

21 - ایمان به قیامت ، از اصول مهم اعتقادی اسلام

ان کنتم تؤمنون بالله و الیوم الآخر

یادکردن ایمان به قیامت در کنار ایمان به خداوند، دلالت بر اهمیت آن دارد.

24 - ایمان به خدا و قیامت ، پشتوانه اجرایی احکام اسلام و مایه پرهیز از نافرمانی خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

اطيعوا الله .. ان كنتم تؤمنون بالله و اليوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 136 - 7,9

7 - ضرورت ايمان به فرشتگان ، پيامبران الهی و روز قیامت

و من يكفر بالله و ملتكته و كتبه و رسله و اليوم الآخر

9 - اعتقاد به خدا ، پيامبران ، روز قیامت ، فرشتگان و كتب آسمانی ، ارکان هدایت و شرط تحقق ايمان

يا أيها الذين ءامنوا ءامنوا بالله و رسوله .. فقد ضل ضللاً بعيداً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 162 - 11,12,16

11 - يهوديان مؤمن به خدا و قیامت ، به قرآن و دیگر كتب آسمانی ايمان می آورند .

و لكن الرسخون فى العلم منهم .. و المؤمنون بالله و اليوم الآخر

بنابر اينكه «المؤمنون بالله ..» عطف باشد بر «الرسخون».

12 - مؤمنان به خدا ، قیامت و قرآن ، بر پا دارندگان نماز و پرداخت کنندگان زكات ، از پاداش بزرگ الهی ، برخوردار خواهند شد .

أولئك سنؤتيهم أجراً عظيماً

16 - ايمان به خدا و قیامت ، مستلزم ايمان به پيامبر (صلی الله عليه و آله) ، قرآن و دیگر كتب آسمانی

يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك .. و المؤمنون بالله و اليوم الآخر

كلمه «المؤمنون بالله» عطف بر «الراسخون» است و در نتیجه «يؤمنون بما أنزل ..» خير برای «المؤمنون بالله» نیز می باشد. گفتنی است كه لازمه ايمان به قرآن، ايمان به پيامبر (صلی الله عليه و آله) است و لذا در برداشت فوق ايمان به پيامبر (صلی الله عليه و آله) نیز آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 172 - 11,13

11 - علم و ایمان حضرت عیسی (ع) و فرشتگان مقرب الهی به قیامت و محشور شدن به پیشگاه خداوند ، مانع استکبار آنان از بندگی خدا

لن يستنكف المسيح ان يكون عبداً لله ولا الملكة .. فسيحشرهم إليه جميعاً

جمله «و من . . .» جمله حالیه و بیان علت از جمله سابق است. یعنی امکان ندارد مسیح و فرشتگان از عبادت خدا امتناع کنند ; چون حشر انسان و ملائکه به سوی خدا حتمی است و مسیح و فرشتگان از آن آگاهند.

13 - علم و ایمان در قیامت و حضور در پیشگاه خداوند ، مانع از استکبار و بازماندن از عبادت خدا

لن يستنكف المسيح . . . و من يستنكف عن عبادته و يستكبر فسيحشرهم إليه جميعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 7

7 - ایمان به وحدانیت خدا و قیامت و انجام اعمال صالح ، نشانه عبودیت و بندگی خدا

و يستكبر فسيحشرهم إليه جميعاً. فاما الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

ص: 307

خداوند از کسانی که استتکاف نمی کنند و او را عبادت می کنند، به مؤمنان دارای اعمال صالح تعبیر کرد. متعلق ایمان به دلیل آیات گذشته، قیامت (فسیحشرهم) و وحدانیت خدا (انما الله واحد) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 1,2,4,8,9,10

1 - ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح، شرط رهایی مسلمانان، یهودیان، صابئی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَى... وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«صابئی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصَّبِئُونَ» در این آیه - به قرینه وقوع آن بین «الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا» «وَالنَّصِرَى»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

2 - مسلمانان، یهودیان، مسیحیان و صابئی ها، سزاوارترین امت ها برای ایمان راستین به خدا و قیامت و انجام عمل صالح

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَى مِنْ ءَامِنٍ

نام بردن از ملتهای مذکور - با اینکه ایمان راستین از هر امتی (من ءامن...) موجب رهایی از ترس و اندوه است -، می تواند اشاره به این باشد که پیروان این ادیان از دیگران سزاوارتر و دارای زمینه بیشتری برای پذیرش ایمان حقیقی هستند.

4 - ایمان به خدا و قیامت و رسالت انبیا، از اصول مشترک ادیان آسمانی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ... مِنْ ءَامِنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

ایمان به رسولان الهی، از عناوین مذکور در آیه (الَّذِينَ ءَامَنُوا... النَّصِرَى) استفاده شده است.

8 - تنها انتساب به ادیان الهی بدون ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح، سعادت آفرین نخواهد بود.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا... مِنْ ءَامِنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلْ صَالِحًا فَلَا خَوْفَ

با توجه به اینکه جمله «من ءامن...» خبر برای «الَّذِينَ ءَامَنُوا» است، تکرار ایمان در این دو فراز و نبود ضمیر در جمله خبری می رساند که سعادت، در گرو ایمان حقیقی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح می باشد و در این جهت میان منتسبان به ادیان آسمانی و غیر آنان تفاوتی وجود ندارد.

9 - ایمان به خدا و قیامت و پیشه نمودن عمل صالح، پایه های سعادت و رستگاری امتهای

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا... وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلْ صَالِحًا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

10 - آرامش خاطر و ترس نداشتن از آینده ، در گرو ایمان به خدا و قیامت و عمل صالح

من ءامن بالله و الیوم الآخر . . . فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 70 - 2

2 - ایمان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح ، پیمان خداوند با بنی اسرائیل

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً . . . لقد اخذنا میثقی بنی اسرائیل

به مقتضای این آیه با آیه قبل می توان گفت مورد میثاق ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 11، 12

ص: 308

11 - باور به قیامت و عذاب دردناک آن موجب ترس از خداوند و عمل به احکام او

ليعلم الله يخافه بالغيب

«باء» در بالغیب می تواند سببیه باشد بر این معنا مراد از غیب اموری است که از نظر شخص خائف و حواس وی پنهان می باشد و از مصادیق بارز غیب و نهانی که سبب خوف آدمی از خدا می شود قیامت و عذاب آخرت است.

12 - هدف از آزمایش مؤمنان مشخص شدن صفوف باورداران به غیب (قیامت و عذاب) از غیر آنان

ليبلونكم الله .. ليعلم الله يخافه بالغيب

قیامت و عذاب آخرت زمانی موجب ترس از خداوند می شود که آدمی به آن باور داشته باشد بنابراین تمایز خدا ترسان در واقع تمایز باورداران قیامت از غیر آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 105 - 19

19 - باور به قیامت و بازگشت به خدا و حسابرسی کردار ها زمینه ساز مراقبت بر ایمان و پرهیز از عوامل گمراهی

عليكم انفسكم .. فينبئكم بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 154 - 11، 12

11 - ایمان به قیامت و ملاقات خدا، از اهداف نزول تورات است.

ثم اتينا موسى الكتب .. لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

12 - توجه بنی اسرائیل به محتوای تورات، زمینه ساز ایمان آنان به قیامت و ملاقات خدا

ثم اتينا موسى الكتب .. لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 147 - 2

2 - تصدیق آیات الهی و ایمان به روز قیامت از شرایط ارزشمندی اعمال نیک در پیشگاه خداوند است .

و الذین کذبوا بآیتنا و لقاء الآخره حبطت أعمالهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 2 - 19

19- دقت در موجودات هستی و نظام آنها ، در پی دارنده باور به قیامت است .

الله الذی رفع السموت .. . یفصل الآیت لعلکم بلقاء ربکم توقنون

برداشت فوق ، ناظر به این معناست که مراد از «الآیات» آیات تکوینی از قبیل برافراشته شدن آسمانها و .. باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 3 - 11

11- تفکر در پدیده های هستی ، زمینه ساز باور به لقای خدا و برپایی قیامت است .

ص: 309

إن فی ذلک لآیت لقوم یتفکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 13

13- تفکر در پدیده های هستی ، زمینه ساز باور به لقای خدا و برپایی قیامت است .

إن فی ذلک لآیت لقوم یعقلون

برداشت فوق بر این اساس است که متعلق «آیات» به قرینه جمله «لعلکم بلقاء ربکم توقنون» در آیات قبل ، لقای خدا و برپایی قیامت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 8

8- باور به ربوبیت خدا بر انسان ها ، وادار کننده انسان به پذیرش قیامت و زنده شدن مردگان برای حضور در صحنه آخرت

أولئک الذین کفروا برہم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 74 - 2

2 - ایمان به معاد و روز جزا ، از شاخصه های اندیشه اعتقادی ادیان آسمانی

وإنّ الذین لایؤمنون بالأخرہ عن الصرط لَنکبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 13

13 - واجدان روحیه تواضع ، با موعظه و یادآوری به خداوند و قیامت ایمان می آورند .

نسیتم لقاء یومکم هذا . . . إنّما یؤمن بأیتنا الذین إذا ذکرّوا بها خرّوا سجّداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 4

4- مشرکان، با تحقق حشر و بعث و مشاهده آن، به آن اظهار ایمان می کنند.

ولو تری إذ فرعوا .. قالوا ءامنا به

در صورتی که زمان فرع مشرکان، حشر و قیامت باشد؛ مرجع ضمیر «به» می تواند «بعث» (مستفاد از «إذ فرعوا») باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 52 - 2

2- تصدیق و باور داشتن قیامت و زنده شدن انسان ها، از ویژگی های بهشتیان و بندگان مخلص خدا در دنیا است.

يقول أءنك لمن المصدقین

ص: 310

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 41 - 6

6 - صبر بر ناگواری ها ، عبادت در برابر پروردگار و ایمان به قیامت ، تکلیف تمامی مؤمنان

فاصبر . . . و سبِّح ... و استمع یوم یناد المناد

هر چند واژه های «اصبر»، «سبِّح» و «استمع» ظاهراً خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است؛ ولی در حقیقت تکلیفی است برای همگان و پیامبر (صلی الله علیه و آله) از آن جهت که الگوی امت است، به تنهایی مخاطب قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 9 - 2

2 - انسان های عاقل و خردمند ، پذیرای حقانیت وعده های خداوند و تحقق روز جزا

یؤفک عنه من أُنک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 1

1 - اعتقاد به خداوند و روز بازپسین ، دورکن اساسی اسلام و ایمان

لا تجد قومًا یؤمنون بالله و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 20 - 1,5

1 - نامه اعمال معتقدان به قیامت و حساب رسی ، به دست راست آنان داده خواهد شد .

فأما من أوتی کتبه بیمینه . . . إتی ظننت أتی ملق حسابیه

5 - ایمان به قیامت و حساب رسی اعمال ، دلیل شادمانی و رضایت مندی مؤمنان بهشتی ، هنگام مشاهده نامه اعمال خویش است .

فیقول هاؤم اقرءوا کتبه . إتی ظننت أتی ملق حسابیه

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «إتی ظننت...» در مقام تعلیل برای جمله «فیقول هاؤم...» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 26 - 1

1 - تصدیق روز جزا و اعتقاد به حساب رسی بندگان ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین یصدقون بیوم الدین

یکی از کاربردهای واژه «دین»، جزا و حساب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 6

6 - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر بیم داری از قیامت و ایمان به روز جزا

ص: 311

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبَّوَسًا قَمَطِرِيًّا

284- ایمان به کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 2

2- تقوا پیشگان ، مؤمن به کتاب های آسمانی ادیان گذشته و معارف و احکام آنها

و الذین یؤمنون بما انزل الیک و ما انزل من قبلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 91 - 23

23- ناسازگاری ایمان به کتاب های آسمانی و قتل پیامبران

قالوا نؤمن بما انزل علينا . . . قل فلم تقتلون انبیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 20

20- ادعای ایمان به کتاب های آسمانی و پیامبران الهی ، ناسازگار با گرایش به اعمال نارواست .

بِسْمِ اَیْمَانِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 7

7- پیروی از دستورات کتاب های آسمانی ، نشانه ایمان داشتن به آنهاست .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته اولئک یؤمنون به

«الذین» مبتدا و «اولئک یؤمنون به» خبر برای آن است و جمله «یتلونه . . .» حال برای «الذین» می باشد. بنابراین معنای جمله فوق با توجه

به ارجاع ضمیر «به» به «الکتاب» چنین است: کسانی از اهل کتاب - که از کتاب خویش پیروی می کنند - به آن ایمان دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - ضرورت ایمان به کتاب های آسمانی همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان

ءامننا بالله .. و ما أوتى النبیین من ربهم

10 - مسلمانان ، باید به یهود و نصارا ابلاغ کنند که به قرآن و همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان و به تمامی کتاب های آسمانی ، ایمان دارند .

قولوا ءامننا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلى إبرهیم .. و ما أوتى النبیین

ص: 312

برداشت فوق از کلمه «قولوا» (بگویند) استفاده می شود. آیه قبل گویای این است که «مقول له» (کسی که باید به او ابلاغ شود) یهود و نصارا است.

16 - تسلیم بودن در برابر خدا، مستلزم ایمان به همه پیامبران و کتاب های آسمانی است.

ءامننا بالله و ما أنزل إلینا .. و نحن له مسلمون

جمله «و نحن له مسلمون» می تواند به منزله دلیل و علت برای حقایق بیان شده در آیه مورد بحث باشد.

17 - ایمان به خدا، پیامبران، و کتاب های آسمانی و تسلیم بودن در برابر خدا، از ارکان دین اسلام است.

قولوا ءامننا بالله .. و نحن له مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 5،7،17

5 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران و پرداخت مال (انفاق) برای رفع نیاز مستمندان و آزادی بردگان از مسائل اساسی دین است.

ليس البر أن تولوا وجوهكم .. و لكن البر من ءامن بالله ... و ءاتی المال علی حبه

7 - ضرورت ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و تمامی پیامبران

و لكن البر من ءامن بالله و الیوم الآخر و الملئکه و الکتب و النبیین

17 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران مشخصه نیکان

و لكن البر من ءامن بالله .. و النبیین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 7،11،12

7 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به خدا، ملائکه، کتب آسمانی و پیامبران الهی

امن الرسول .. و المؤمنون کلّ امن بالله و ملئکته و کتبه و رسله

کلمه «کلّ» علاوه بر مؤمنان، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می شود. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، همگی ایمان به خدا و ... دارند.

11 - لزوم ایمان به فرد فرد انبیا و کتب آسمانی

كَلَّ امْن . . . و کتبه و رسله لا نفرّق بین احد من رسله

12 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به همه انبیای گذشته و کتب آسمانی

كَلَّ امْن . . . لا نفرّق بین احد من رسله

بنابراینکه کلمه «کل» علاوه بر اینکه شامل همه مؤمنان است، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز باشد. در نتیجه جمله «لا نفرّق ...» مقول قول پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 53 - 9، 6، 5

5 - تصریح حواریون به ایمان به چیزهایی که خداوند فرءوف رستاده (کتب آسمانی) و پیروی از رسولش (عیسی)

رَبَّنَا امْنَا بَمَا انزلت و اتَّبَعْنَا الرسول

6 - حُسن اظهار ایمان به کتاب الهی و پیروی از رسولان الهی ، در پیشگاه ربوبی

ص: 313

رَبَّنَا اٰمَنَّا بِمَا اَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُوْلَ

9- ايمان به كتاب آسمانى و پيروى از پيامبر ، زمينه راهيائى به منزلت انبيا

و اشهد بانّا مسلمون. رَبَّنَا اٰمَنَّا بِمَا اَنْزَلْتَ وَ اتَّبَعْنَا الرَّسُوْلَ فَاكْتَبْنَا مَعَ الشّاهِدِيْنَ

به قرينه «و اشهد .. .»، منظور از «الشاهدين»، همان عيسى (ع) و ديگر پيامبرانند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2- آل عمران - 3 - 81 - 12

12 - تصديق كتب آسمانى و انبياي گذشته ، شرطى براى صحت ادعاى پيامبرى

ثم جاءكم رسول مصدق لما معكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2- آل عمران - 3 - 84 - 4,5,7

4- لزوم توأّم بودن ايمان به خدا و ايمان به همه انبياي الهى و كتب آسمانى

قل اٰمَنَّا بِاللّٰهِ .. وَ النَّبِيِّْنَ مِنْ رَبِّهِمْ

5- ايمان به همه پيامبران و كتب آسمانى ، عمل به ميثاق الهى است .

وَ اِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ النَّبِيِّْنَ .. قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَ مَا اَنْزَلَ ... وَ النَّبِيِّْنَ مِنْ ر

7- ايمان به خدا و كليۀ انبيا و كتب آسمانى ، از ارکان مهمّ اعتقادى

قل اٰمَنَّا بِاللّٰهِ .. وَ النَّبِيِّْنَ مِنْ رَبِّهِمْ

«قل اٰمنا»، عهده دار تبیین «دين» در آيه سابق است. بنابراین ارکان مهم دين، مطالبى است كه در اين آيه مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3- آل عمران - 3 - 119 - 4,6

4- مسلمانان به خاطر ايمانشان به كتب آسمانى ، دوستدار همه پيروان اديان الهى

ها اتم اولاء تحبّونهم و لا يحبّونكم و تؤمنون بالكتب كلّه

بنابر اینکه «تؤمنون»، عِلّت برای «تحبونهم» باشد.

6 - مسلمانان ، مؤمن به تمامی کتب آسمانی

و تؤمنون بالکتب کلّه

اگر چه «کتاب» به لفظ مفرد آمده، ولی به معنای جمع است؛ چون الف و لام آن برای جنس است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 2، 1

1 - تصمیم بر ارجاع داوری به طاغوت ، ناسازگار با ایمان به قرآن و دیگر کتب آسمانی است .

الم تر الى الذين يزعمون . . . يريدون ان يتحاكموا الى الطّاغوت

1 - جمله «یریدون . . .» دلالت می کند که حتّی تصمیم بر چنین کاری نیز خطاست ؛ چه رسد به انجام آن. 2 - کلمه «طاغوت»، مصدر و به معنای اسم فاعل است ؛ یعنی: هر انسان متجاوز، ظالم و جبار.

ص: 314

2 - ناسازگاری ایمان به قرآن و کتب آسمانی ، با ارجاع داوری به طاغوتها

الم تر الى الذين يزعمون . . . يريدون ان يتحاكموا الى الطّاغوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 9,1

1 - ضرورت ایمان به خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، قرآن و دیگر کتب آسمانی

يأيها الذين ءامنوا ءامنوا بالله ورسوله . . . و الكتب الذى أنزل من قبل

9 - اعتقاد به خدا ، پیامبران ، روز قیامت ، فرشتگان و کتب آسمانی ، ارکان هدایت و شرط تحقق ایمان

يأيها الذين ءامنوا ءامنوا بالله ورسوله . . . فقد ضلّ ضللاً بعيداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 2,3,4,5,10,11,16

2 - عالمان ژرفنگر یهود و مؤمنان واقعی آنها ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

لكن الرسخون فى العلم منهم و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

3 - لزوم ایمان به کتب آسمانی پیشین در کنار ایمان به قرآن

لكن الرسخون . . . و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

4 - نقش ایمان واقعی به ادیان گذشته در پذیرش قرآن و دیگر کتب آسمانی

و المؤمنون يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

5 - نقش مثبت و سازنده علم در ایمان به قرآن و دیگر کتب آسمانی

لكن الرسخون فى العلم . . . يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك

10 - یهودیان پیادارنده نماز و پرداخت کننده زکات ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

و لكن الرسخون . . . و المقيمین الصلوه و المؤتون الزکوه

گفتنی است که «المقیمین» به وسیله فعلی همانند «امدح» و یا «اخص» منصوب شده و در اصل چنین بوده «و المقیمون الصلوه اخصهم

و امدحهم» که بنابر قواعد ادبی المقیمون و فعل اخص و امدح حذف شده است و ضمیر در «امدحهم» به صورت اسم ظاهر در آمده است.

11 - یهودیان مؤمن به خدا و قیامت ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

ولكن الرسخون فى العلم منهم . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر

بنابر اینکه «المؤمنون بالله . . .» عطف باشد بر «الرسخون».

16 - ایمان به خدا و قیامت ، مستلزم ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، قرآن و دیگر کتب آسمانی

یؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر

کلمه «المؤمنون بالله» عطف بر «الراسخون» است و در نتیجه «یؤمنون بما انزل . . .» خبر برای «المؤمنون بالله» نیز می باشد. گفتنی است که لازمه ایمان به قرآن، ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و لذا در برداشت فوق ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 59 - 2,3,6

ص: 315

2- نکوهش خداوند از اهل کتاب به خاطر انتقاد آنان از ایمان مؤمنان به خدا، قرآن و کتب آسمانی

قل یا اهل الکتاب هل تتقون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . . و ما أنزل من قبل

3- ایمان مسلمانان به خدا، قرآن و تمامی کتب آسمانی، برانگیزنده اهل کتاب بر تمسخر نماز و دیگر شعایر اسلام

قل یا اهل الکتاب هل تتقون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . . و ما أنزل من قبل

برداشت فوق بر این مبناست که «ان ءامنا» به تقدیر «لام»، بیانگر کراهت و ناخرسندی اهل کتاب نسبت به مسلمانان باشد، یعنی «ما تتقون منا دیننا و صلاتنا لشیء الا ایماننا باللّٰه . . .».

6- مؤمنان به خدا و قرآن، وظیفه دار ایمان به تمامی کتب آسمانی

هل تتقون منا الا ان ءامنا باللّٰه و ما أنزل الینا و ما أنزل من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 60 - 15

15- فرمانبری از طغیانگران، ناسازگار با ایمان به خدا و کتب آسمانی

هل تتقون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . . و عبد الطغوت

توصیف پیشینیان یهود و نصارا به بندگی و اطاعت طاغوت در پاسخ استهزای اهل کتاب نسبت به مؤمنان، حاکی از ناسازگاری ایمان به خدا با اطاعت طاغوت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 61 - 1

1- گروهی از اهل کتاب در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به دروغ مدعی ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و إذا جاءوكم قالوا ءامنا . . . و اللّٰه اعلم بما كانوا یکتومون

با توجه به آیه 57، 58 که اهل کتاب را استهزا کننده اسلام و نماز معرفی کرده بود، معلوم می شود تنها گروهی از آنان نزد مسلمانان، خود را اهل ایمان قلمداد می کردند. گفتنی است که مراد از «ءامنا» به قرینه آیه 59 ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 65 - 1،2،3،7

1 - وعده حتمی خداوند به آمرزش تمامی گناهان گذشته اهل کتاب در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همه کتب آسمانی و پرهیز از گناهان

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

با توجه به آیه 59 (هل تنقمون منا الا ان ءامنا بالله و ما انزل الينا و ما انزل من قبل) و نیز آیه 61 (و اذا جاءكم قالوا ءامنا)، معلوم می شود مراد از ایمان در «ءامنوا» ایمان به خدا، قرآن، همه کتب آسمانی و ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

2 - دعوت خداوند از اهل کتاب به رعایت تقوا و ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

3 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی و دامن گرفتن از گناه، موجب آمرزش گناهان گذشته آدمی

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

ص: 316

متعلق «واتقوا» به قرینه «سیئاتهم» گناهان است، و مراد از «سیئاتهم» در «لکفرنا عنهم سیئاتهم» گناهان پیش از ایمان است.

7 - تأکید خداوند بر وارد ساختن اهل کتاب به بهشت پر نعمت در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تمامی کتب آسمانی و رعایت تقوا

و لو ان اهل الکتاب .. لادخلنهم جنت النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 81 - 5

5 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی راه رسیدن به استقلال و رهایی از یوغ بندگی کافران

و لو کانوا یؤمنون .. ما اتخذوهم اولیاء

برداشت فوق بر این مبناست که ولی به معنای سرپرست باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 9

9 - مسلمان، باید به قرآن و کتاب های آسمانی، ایمان داشته باشد.

ءامنّا بالذی أنزل إلینا و أنزل إلیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 1

1 - کافران مکه اعلام کردند که به هیچ رو به قرآن و کتاب های پیشین آسمانی ایمان نمی آورند.

و قال الذین کفروا لن نؤمن بهذا القرآن و لا بالذی بین یدیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 15

15 - ایمان به پیامبران پیشین و کتاب های آسمانی آنان، بخشی از باور های دین اسلام

و قل ءامنتم بما أنزل الله من کتب

از این که پیامبر(صلی الله علیه و آله) مأمور بود به کتاب های آسمانی پیشین ایمان آورد و با توجه به اسوه بودن آن حضرت، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 12 - 12

12 - مریم (س) ، مؤمن به وحی و کتاب های آسمانی و تصدیق کننده آنها بود .

و صدقت بکلمت ربّها و کتبه

ص: 317

285- ایمان به کمال بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 2 - 5

5- باور به خالقیت خداوند و کمال بخشی او ، زمینه ساز تسبیح نام او و پرهیز از همراه ساختن آن با هرگونه وصف نامناسب است .

سَبِّحْ اسْمَ . . . الذی خلق فسوی

286- ایمان به کیفر اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 10

10- توجه به قضاوت و داوری خداوند در قیامت و باور به پاداش و مجازات در آن سرا ، آدمی را به استقامت در راه دین وامی دارد .

لقضی بینهم . . . إِنْ كَلَّا لَمَا لِيُوفِيَتْهُمْ أَعْمَلَهُمْ . . . فاستقم كما أمرت

287- ایمان به کیفرهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 52 - 9

9- باور به توانمندی خدا و شدت کیفر های وی زمینه ساز پرهیز آدمی از کفرورزی و ارتکاب گناه

فأخذهم الله بذنوبهم إِنْ الله قوی شدید العقاب

هدف از توصیف خداوند با جمله «إِنْ الله . . .» پس از بیان مؤاخذه کفرپیشگان گنهکار این است که انسانها با باور به نیرومندی خدا و شدید العقاب بودن وی، از مخالفت با وی بپرهیزند و رو به کفر و گناه نیاورند.

288- ایمان به لقاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 223 - 15

15 - توجه به حضور در دادگاه الهی و ملاقات وی ، زمینه ساز رعایت تقوا و حفظ حدود الهی

وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

2 - بقرہ - 2 - 249 - 21, 23, 24, 27

ص: 318

21 - معتقدان به لقای خداوند (روز رستاخیز) در لشکر طالوت، امیدوارکنندگان دل های نگران

قال الذین یظنون انهم ملاقوا الله کم من فئه قليه غلبت فئه كثيره

23 - گمان به لقاء الله (روز رستاخیز) موجب پایداری انسان در پیکار با دشمنان

قال الذین یظنون .. غلبت فئه كثيره

بنابراینکه «یظنون» به معنی گمان باشد.

24 - عقیده به لقاء الله (روز رستاخیز)، از مراتب والای ایمان

والذین امنوا معه قالوا لا طاقه لنا .. قال الذین یظنون ... غلبت فئه كثيره

کسانی که از نهر گذشتند، همگی اهل ایمان بودند؛ ولی تنها آنانکه اعتقاد به لقای خدا داشتند، بدون اظهار عجز، آماده مقابله با دشمن شدند؛ بنابراین ایمان به لقاء الله مرتبه ای والا از ایمان است که آدمی را در انجام وظایف الهی پایدارتر می سازد.

27 - معتقدان به لقای خداوند، پیروزی در جنگ را از جانب خداوند می دانند .

قال الذین یظنون .. غلبت فئه كثيره باذن الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 154 - 11، 12

11 - ایمان به قیامت و ملاقات خدا، از اهداف نزول تورات است.

ثم ءاتینا موسی الکتب .. لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

12 - توجه بنی اسرائیل به محتوای تورات، زمینه ساز ایمان آنان به قیامت و ملاقات خدا

ثم ءاتینا موسی الکتب .. لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 2 - 13 - 18

18 - اعتقاد و باور جزمی انسان ها به معاد و لقای خداوند، از هدف های قرآن در بیان نشانه های قدرت و تدبیر خدا و سلطه او بر هستی است .

يَفْصَلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ

برداشت فوق، ناظر به این معناست که مراد از «الآیات» آیات قرآنی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 3 - 11

11- تفکر در پدیده های هستی، زمینه ساز باور به لقای خدا و برپایی قیامت است.

إِن فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 13

13- تفکر در پدیده های هستی، زمینه ساز باور به لقای خدا و برپایی قیامت است.

إِن فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

ص: 319

برداشت فوق بر این اساس است که متعلق «آیات» به قرینه جمله «لعلکم بلقاء ربکم توقنون» در آیات قبل ، لقای خدا و برپایی قیامت باشد.

289- ایمان به مالکیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 3

3- باور به ربوبیت خدا ، رحمت آفرینی و مالکیتش بر روز جزا ، وادار کننده آدمی به پرستش او

رب العلمین. الرحمن الرحیم. ملک یوم الدین. ایاک نعبد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 156 - 4

4- باور به مالکیت خدا و بازگشت به او ، آسان کننده تحمل مصیبت ها و مشکلات

الذین إذا أصبتهم مصیبه قالوا إنا لله و إنا إليه رجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 123 - 7

7- باور به انحصار مالکیت خداوند بر غیب هستی ، وادار کننده آدمی به پرستش خدا و توکل بر او

و لله غیب السموت و الأرض . . . فاعبده و توکل علیه

جمله «اعبده و توکل علیه» بر دو جمله «لله غیب السماوات و الأرض» و «إليه يرجع الأمر كله» تفریع شده است. برداشت فوق ، ناظر به ارتباط آن با جمله نخست است.

290- ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 13 - 2

2- صداقت توده های مردم در ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیین اسلام

ءامنوا كما ءامن الناس

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 24 - 5

5 - خداوند ، از منكران قرآن خواسته است تا در صورت عجز از آوردن همانند برای قرآن ، به قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان آورند .

ص: 320

فإن لم تفعلوا ولن تفعلوا فاتقوا النار

مراد از لزوم دوری از آتش دوزخ پرهیز از موجبات آن است و موجبات آتش - به قرینه موضوع بحث در این دو آیه (حقانیت قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)) - انکار قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) می باشد. بنابراین «فاتقوا النار»؛ یعنی: فاتقوا الکفر بالقرآن و الرسول لتتقوا النار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 11

11 - عده بسیار اندکی از یهودیان ، معارف اسلام را باور کرده ، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان می آوردند . *

فقلیلا ما یؤمنون

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که «قلیلا» حال برای فاعل «یؤمنون» باشد؛ یعنی: «فما یؤمنون منهم إلا نفر قلیل؛ پس ایمان نمی آورند از یهود مگر افرادی معدود». (اقتباس از مجمع البیان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 101 - 11

11 - ایمان به پیامبر اسلام از عهد های خداوند با اهل کتاب

أو کلما عهدوا عهداً .. و لما جاءهم رسول ... نبذ فریق

بیان انکار رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و نادیده گرفتن حقایق ذکر شده در تورات - پس از یاد کردن از عهد های یهود با خدا و نقض آنها - اشاره به برداشت فوق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 4

4 - یهودیان در صورت ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن و پرهیز از گناهان (سحر ، بی اعتنایی به کتاب های آسمانی و ...) از پاداش های الهی بهره مند می شدند .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمثوبه من عند الله خیر

مراد از ضمیر در «أنهم» به قرینه آیه 99 و 101 یهودیان کافر به پیامبر و قرآن است. قابل ذکر است که جمله «لمثوبه ...» جانشین جواب شرط است و آن جواب جمله ای همانند «لأثیبا» (همانا پاداش داده می شدند) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 4

4 - تورات و انجیل ، حاوی بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیانگر ضرورت ایمان به آن دو است .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونہ حق تلاوتہ أولئک یؤمنون بہ

چون خواندن تورات و انجیل و پیروی از آن دو، مایه ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شود، به دست می آید که: آن دو کتاب، بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و لزوم ایمان آوردن به آنها مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 81 - 24، 9

ص: 321

9 - ایمان به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و یاری کردن او، میثاقی الهی از انبیای گذشته و پیروان آنان

ثم جاءكم رسول مصدق لما معكم

بنابراین که آیه، خطاب به اهل کتاب و مراد از «رسول»، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) باشد.

24 - پیامبران الهی متعهد به معرفی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و بعثت و اوصاف او و فرمان به تصدیق آن حضرت

و اذ اخذ الله ميثاق النبيين

امیرالمؤمنین (ع): ان الله تعالى أخذ الميثاق على الانبياء قبل نبينا ان يخبروا اممهم بمبعثه و نعمته و يبشروهم به و يأمرهم بتصديقه.

مجمع البيان، ج 2، ص 784؛ نورالثقلین، ج 1، ص 359، ح 215.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 83 - 1، 5

1 - انحراف اهل کتاب از دین خدا (ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و یاری آن حضرت)

افغير دين الله يبعون

با توجه به آیات قبل که درباره اهل کتاب بوده است؛ این آیه اشاره به آنان دارد.

5 - ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و یاری کردن آن حضرت، دین خداست.

ثم جاءكم رسول... افغير دين الله يبعون

بنابراینکه مراد از «رسول» در دو آیه قبل، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 174 - 14

14 - ایمان به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اطاعت از آنان، صبر و جهاد، تقوا و احسان و توکل، موجب رضایت کامل الهی و

برخورداری از فضل بزرگ وی

المؤمنين. الذين استجابوا... و اتبعوا رضوان الله و الله ذو فضل عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 26

26 - استحقاق اجر عظیم الهی ، در گرو ایمان به خدا و رسول و پرهیز از مخالفت با آنان

و ان تؤمنوا و تتقوا فلکم اجر عظیم

چون کلمه «اجر»، ظهور در پاداش استحقاقی دارد، در برداشت فوق، کلمه استحقاق آورده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 183 - 21,22,23

2 - در آتش سوختن قربانی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، شرط یهود برای ایمان به آن حضرت

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ... حَتَّى يَأْتِينَا بَقْرَبَانٍ تَاكُلُهُ النَّارُ

ص: 322

«قربان» به معنای هر چیزی است که انسان به وسیله آن به خداوند تقرب جوید و قربانِ امت‌های گذشته، گاو، گوسفند و شتری بود که برای تقرب به خدا ذبح می شد (تاج العروس).

21 - بهانه جویی یهود برای گریز از ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

الَّذِينَ قَالُوا... فلم قتلتموهم ان كنتم صادقين

جمله «فلم قتلتموهم...» می‌رساند که پیشنهاد آنان برای ایمان آوردن، بهانه‌ای بیش نبوده است.

22 - دروغ بودن ادعای یهود در مورد ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در صورت مشاهده معجزه درخواستی خود (سوختن قربانی در آتشی از غیب)

قل قد جاءكم... فلم قتلتموهم ان كنتم صادقين

23 - تکذیب عهد خداوند با یهود در مورد ایمان نیاوردن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، جز با ارائه قربانی که آتشی از غیب آن را بسوزاند.

انّ الله عهد الينا الا نؤمن... فلم قتلتموهم ان كنتم صادقين

اگر ادعای یهود صحیح بود، باید پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواسته آنان را عملی می‌کرد، و نیز نباید از عهد، به «الذی قلت» (آنچه را گفتید) تعبیر می‌کرد؛ بلکه می‌فرمود: بالعهد الذی عهد الله علیکم. چون اگر ادعای آنان حقیقت داشت، عهدی بود الهی؛ نه گفتار آنان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 46 - 28

28 - گرفتاری یهود به لعنت الهی، موجب دوری آنان از ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام

لعنهم الله بکفرهم فلا يؤمنون الا قليلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 55 - 1, 2

1 - ایمان برخی از اهل کتاب (یهود) به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

فمنهم من امن به و منهم

بدان احتمال که مراد از «التاس» در آیه قبل پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و ضمیر «به» به آن ارجاع شود.

2- ایمان برخی از اهل کتاب (یهود) به پیامبران خاندان ابراهیم

فقد اتینا ال ابرهیم . . . فمنهم من امن به

بنابر اینکه ضمیر در «به» به مجموعه کتاب، حکمت و ملک عظیم برگردانده شود. یعنی: «فمنهم من آمن بما اتینا ال ابراهیم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 1

1 - ضرورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، قرآن و دیگر کتب آسمانی

یأیها الذین ءامنوا ءامنوا باللّٰه ورسوله . . . و الکتب الذی أنزل من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 16

16 - ایمان به خدا و قیامت، مستلزم ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، قرآن و دیگر کتب آسمانی

ص: 323

يؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك . . و المؤمنون بالله و اليوم الآخر

کلمه «المؤمنون بالله» عطف بر «الراسخون» است و در نتیجه «يؤمنون بما أنزل . .» خبر برای «المؤمنون بالله» نیز می باشد. گفتنی است که لازمه ایمان به قرآن، ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و لذا در برداشت فوق ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 163 - 8

8 - ایمان به دیگر پیامبران الهی ، مستلزم ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است .

إنا أوحينا إليك كما أوحينا إلى نوح و النبيين

خداوند با ذکر این نکته که از نظر وحی بین پیامبر اسلام و دیگر پیامبران فرقی نیست، به آنانکه مدعی ایمان به پیامبرانند گوشزد می کند که اگر به نبوت آنها ایمان دارید به پیامبر اسلام نیز ایمان آورید و اگر او را انکار می کنید در حقیقت پیامبران دیگر را نیز انکار کرده اید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 164 - 8

8 - ایمان واقعی به موسی (ع) در پی دارنده ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

أوحينا إليك كما . . . كلم الله موسى تكليماً

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «كلم الله . .» عطف بر «أوحينا الى نوح» در آیه قبل باشد. یعنی همانگونه که تو ای پیامبر وحی کردیم که با موسی سخن گفتیم و چون روی سخن با کسانی است که اعتراف به پیامبری موسی (ع) دارند آنان با توجه به این مشابَهت باید اعتراف به پیامبری رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) نیز داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 167 - 6

6 - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ، راه خداست .

إنّ الذين كفروا و صدوا عن سبيل الله

با توجه به اینکه متعلق «كفروا» قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، می توان گفت مراد از «سبيل الله» ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 7

7 - ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و قرآن موجب خیر و سعادت بشریت

يَأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ .. فَاْمَنُوا خَيْرًا لَكُمْ

برداشت فوق بر این اساس است که «خیراً» خبر برای فعل محذوف «یکن» باشد و تقدیر کلام چنین است «فامنوا ان تؤمنوا یکن خیراً لکم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 324

1 - دعوت خداوند از اهل کتاب برای پذیرش اسلام و ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

یاهل الكتب قد جاءكم رسولنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - دستیابی اهل کتاب به راه های سلامت و رهایی آنان از گمراهی ها و قرار گرفتن آنان در صراط مستقیم ، در گرو ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

یاهل الكتب قد جاءكم رسولنا .. یهدیهم إلی صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - دعوت خداوند از تمامی اهل کتاب برای ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پذیرش اسلام

یاهل الكتب قد جاءكم رسولنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - وعده حتمی خداوند به آموزش تمامی گناهان گذشته اهل کتاب در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همه کتب آسمانی و پرهیز از گناهان

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سیئاتهم

با توجه به آیه 59 (هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه و ما انزل الینا و ما انزل من قبل) و نیز آیه 61 (و اذا جاءكم قالوا ءامنا)، معلوم می شود مراد از ایمان در «ءامنوا» ایمان به خدا، قرآن، همه کتب آسمانی و ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

3 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی و دامن گرفتن از گناه، موجب آموزش گناهان گذشته آدمی

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سیئاتهم

متعلق «واتقوا» به قرینه «سیئاتهم» گناهان است، و مراد از «سیئاتهم» در «لكفرنا عنهم سیئاتهم» گناهان پیش از ایمان است.

7 - تأکید خداوند بر وارد ساختن اهل کتاب به بهشت پر نعمت در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تمامی کتب آسمانی و رعایت تقوا

و لو ان اهل الكتب ... لادخلنهم جنت النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 81 - 3,4,5

3 - بنی اسرائیل در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن خود را به ولایت و دوستی کافران آلوده نمی ساختند .

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولیاء

4 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ناسازگار با گزینش کافران برای دوستی و ولایت

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولیاء

ص: 325

5- ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی راه رسیدن به استقلال و رهایی از یوغ بندگی کافران

و لو كانوا يؤمنون... ما اتخذوهم أولياء

برداشت فوق بر این میناست که ولی به معنای سرپرست باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 83 - 7

7- ایمان مسیحیان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تأثر شدید آنان به هنگام شنیدن قرآن، نشانه تواضع آنان در برابر حق

و انهم لا يستكبرون. و إذا سمعوا ما أنزل إلى الرسول... مما عرفوا من الحق

جمله «و إذا سمعوا...» که حکایت از اعتراف آنان به حقانیت قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارد می تواند به عنوان دلیل و شاهی بر جمله «انهم لا يستكبرون» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 84 - 7

7- ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) زمینه عروج به درجه صالحان

و ما لنا لانؤمن بالله وما جاءنا من الحق... يدخلنا ربنا مع القوم الصالحين

جمله «و نطمع...» می رساند که حتی پس از اعتراف به خدای یگانه نمی توان به همنشینی با صالحان یقین داشت بلکه ایمان مذکور تنها می تواند زمینه ساز نیل به درجه صالحان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 85 - 10, 11, 2, 4

2- ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن عامل ورود به بهشت جاویدان

فائبهم الله بما قالوا جنت

4- ضرورت اقرار زبانی به توحید، رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حقانیت قرآن پس از باور به آن

فائبهم الله بما قالوا

10 - مسیحیان فروتن و مؤمن به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در زمره محسنان اند .

وانهم لا یتکبرون . . . و ذلك جزاء المحسنين

11 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از استکبار و نیکوکاری مایه رسیدن به مقام محسنین است .

وانهم لا یتکبرون . . . و ذلك جزاء المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 8 - 2

2 - گریز کفرپیشگان بهانه جو از ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با درخواست معجزاتی غیرعملی

ولو أنزلنا ملكا لقضى الأمر ثم لا ينظرون

حرف «لو» غالباً در مواردی به کار گرفته می شود که شرط، امری غیر عملی باشد.

ص: 326

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 9 - 3

3 - گریز کفرپیشگان بهانه جو از ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با درخواست معجزاتی غیر عملی

و لو جعلنه ملکا لجعلنه رجلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 12

12 - مؤمنان با ایمان خویش به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیین الهی سپاسگزار نعمت هدایت هستند.

أهؤلاء منّ الله عليهم .. أليس الله بأعلم بالشكرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 110 - 5

5 - ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات خداوند منوط به برخورداری انسان از قلب و بینش سالم است.

و نقلب أفئدتهم .. كما لم يؤمنوا به أول مره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 124 - 1, 2

1 - مجرمان سردمدار مکه از ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات خدا به بهانه های واهی سر باز می زدند.

أكبر مجرميها .. قالوا لن نؤمن

2 - درخواست رسالت و دریافت وحی، شرط بی جای سردمداران مجرم برای ایمان آوردن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و إذا جاءتهم آية قالوا لن نؤمن حتى نؤتى مثل ما أوتى رسل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 10

10 - ایمان به رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و پیروی از او وظیفه ای الهی بر عهده یهود و نصارا و ثبت شده در تورات و انجیل

الذين يتبعون الرسول النبي الأمي الذي يجدونه مكتوبا عندهم في التوريه و الإنجيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 158 - 21, 22, 23, 15

15 - همه انسان ها ، حتى يهود و نصارا ، بايد به خدا و پيامبر او ايمان آورند .

قل يا أيها الناس .. فامنوا بالله و رسوله

مصدق مورد نظر برای «الناس»، به قرينه آیات گذشته و نیز آیه قبل که بیان داشت اوصاف پيامبر در تورات و انجيل ثبت شده، يهود و نصارا است. بنابراین يهود و نصارا از مخاطبان «فامنوا ...» هستند.

21 - نیل به هدايت در گرو ايمان به خدا ، پذیرش رسالت پيامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروی از آن حضرت است .

فامنوا بالله و رسوله .. و اتبعوه لعلکم تهتدون

ص: 327

22 - شناخت راه رستگاری و دستیابی به آن ، در گرو ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروی از اوست .

فامنوا باللّٰه ورسوله . . . واتبعوه لعلکم تهتدون

متعلق «تهتدون»، به قرینه «أولئک هم المفلحون» در آیه قبل، رستگاری است.

23 - ایمان به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، بدون پیروی از فرمان های آن حضرت هدایت آفرین نبوده و موجب رستگاری نخواهد شد .

فامنوا باللّٰه ورسوله . . . واتبعوه لعلکم تهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 13

13 - اطاعت از خدا و رسول او ، تلاش برای رفع اختلافات جامعه ایمانی و رعایت تقوا ، لازمه ایمان به خدا و رسول اوست .

فاتقوا اللّٰه واصلحوا . . . واطيعوا اللّٰه ورسوله إن كنتم مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 3

3 - ایمان به خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مستلزم رعایت تقوای الهی است .

يأيها الذين ءامنوا اتقوا اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 12 - 7

7- نازل شدن گنج و مال فراوان بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از پیشنهاد ها و معجزه های درخواستی مشرکان برای باور کردن حقانیت رسالت آن حضرت

أن يقولوا لولا أنزل عليه كنز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 27 - 6

6- گرایش داشتن آدمی به خدا زمینه ساز مشیت الهی به هدایت وی و رهنمون ساختنش به پذیرش توحید و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إن الله یضل من یشاء و یهدی إلیه من أناب

«انابه» (مصدر أناب) به معنای روی آوردن و بازگشتن است که به قرینه «إلیه» منظور از آن، روی آوردن و بازگشت به خداست و از آن جا که این وصف پیش از هدایت یافتن مطرح شده است، مراد از آن گرایش داشتن به خدا و گریزان نبودن از اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 28 - 6

6- «عن أبی عبدالله - علیه السلام - فی قوله تعالی : «الذین آمنوا و تطمئنّ قلوبهم بذكر الله ألا بذكر الله تطمئنّ القلوب» قال : قال رسول الله (صلی الله علیه و آله) لعلی بن ابی طالب (ع) : تدری فی من نزلت ؟ . . . فی من صدّق لی و آمن بی و أحبّک و عترتک من بعدک و سلّم الأمر لک و للأئمّه من بعدک ;

ص: 328

از امام صادق(ع) روایت شده است که درباره سخن خدا: «الذین آمنوا و تطمئنّ قلوبهم . . .» فرمود: رسول خدا(صلی الله علیه و آله) به علی بن ابی طالب(ع) فرمود: آیا می دانی [این آیه] درباره چه کسی نازل شده؟ ... درباره کسی نازل شده که مرا تصدیق کند و به من ایمان بیاورد و تو و عترت تو را که بعد از تو هستید، دوست بدارد و امر [ولایت] را به تو و ائمه(ع) بعد از تو تسلیم کند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 47 - 3

3 - اصرار و تأکید منافقان صدر اسلام ، بر صداقت خویش در ایمان به خدا و رسول و فرمان بری از ایشان

و یقولون ءامنا باللّٰه و بالرسول و اطعنا

مدن فعل مضارع (یقولون) - که دال بر استمرار است - و نیز تکرار «با» در «باللّٰه» و «بالرسول» و تصریح بر فرمان بری و اطاعت، همگی حاکی از اصرار و تأکید فراوان منافقان بر صحت ادعا خویش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 62 - 1

1 - ایمان به خدا و رسول او ، دورکن ایمان و از اوصاف مؤمنان راستین است .

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ

حصر در «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ...» اضافی و از باب قصر موصوف بر صفت است و براساس آنچه که در شأن نزول آن آمده آیه شریفه، در ارتباط با منافقان نازل شده است. بر این اساس پیام آیه چنین خواهد بود: «ایمان حقیقی، دارای دو رکن اساسی است: ایمان به خدا و ایمان به رسول او، و مؤمنان راستین دارای چنین اوصافی اند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 48 - 5

5 - نزول دفعی قرآن همانند تورات ، شرط پیشنهادی کافران برای قبول رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 2

2 - اظهار ایمان مشرکان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با مشاهده نزول عذاب بر آنان

ولو تری إذ فرعوا .. قالوا ءامنا به

مرجع ضمیر «به»، به قرینه «ما بصاحبکم من جنّه» در آیه 46، می تواند پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 53 - 2

2- مشرکان ، در دنیا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافر بودند ; ولی در قیامت به آن حضرت اظهار ایمان می کنند .

ولو تری إذ فرعوا .. وقالوا ءامنا به ... وقد كفروا به من قبل

ص: 329

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 11 - 6

6- محرومان ، نخستین گروندگان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و قال الذین کفروا .. لو کان خیرًا ما سبقونا إلیه

از لحن تحقیرآمیز «ماسبقونا» استفاده می شود که کافران، از طبقه اشراف و توده مؤمنان، از طبقات محروم و پایین جامعه بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 1

1- دعوت جنیان ایمان آورده به قرآن ، از قوم خود برای گرویدن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

یقومنا أجبوا داعی الله

مراد از «داعی الله» پیامبر (صلی الله علیه و آله) است که مردم را به سوی خدا دعوت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 1, 2

1 - ایمان به خدا و رسول او ، یاری دین و تعظیم و تقدیس پیوسته ذات الهی ، هدف عالی و نهایی رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ .. لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بِكْرِهِ وَأَصْ

2- ایمان به خدا و رسول او ، پیوسته به یکدیگر و تفکیک ناپذیر

لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

از عطف «رسول» بر «الله» و تکرار نشدن فعل «تؤمنوا»، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 3, 1

1 - مؤمنان واقعی ، دارای ایمان به خدا و رسول او و بدور از هرگونه شک و تردید

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا

3 - ایمان به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، ملازم با یکدیگر و تفکیک ناپذیر

إِثْمًا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 1

1 - ایمان آوردن به خدا و پیامبر او، توصیه الهی به عموم مردمان

ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

در این که خطاب در «آمنوا» متوجه چه کسانی است، سه احتمال وجود دارد: الف) خطاب متوجه کافران است؛ ب) خطاب متوجه مؤمنان است؛ ج) خطاب متوجه عموم مؤمنان و کافران است. برداشت یاد شده بر پایه احتمال سوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 330

6 - ادا کردن کفاره ظهار ، نشانه ایمان راستین ظهارکننده به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

ذَلِكْ لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

«ذلک» اشاره به حکم ظهار و تعیین کفاره آن است؛ یعنی، این حکم بدان علت وضع شده تا شما به خدا و رسول او ایمان بیاورید. بنابراین کسی که خود را به دادن کفاره پایبند می کند، بدین معنا است که وی به خدا و رسول او ایمان راستین دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 6, 2

2 - مؤمنان ، باید بر ایمان خویش به خدا و رسول او پایدار باشند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. تَوَمَّنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

فعل مضارع «تؤمنون» افاده استمرار می کند و بیانگر آن است که ایمان های مقطعی و متزلزل، فاقد ارزش است.

6 - ایمان پایدار به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و جهاد پیوسته و مستمر در راه خدا ، تجارتی بس سودمند و بزرگ

هَلْ أَدُلَّكُمْ عَلَىٰ تَجْرَةٍ .. تَوَمَّنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَجْهَدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 1

1 - دستیابی به مغفرت الهی و بوستان های بهشت ، ره آورد پایداری بر ایمان به خدا و رسول و جهاد با مال و جان در راه خدا است .

تَوَمَّنُونَ بِاللَّهِ .. وَتَجْهَدُونَ ... يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 8 - 8, 7, 3, 2

2 - توصیه خداوند به کافران و منکران قیامت به ایمان به خدا ، پیامبر اسلام و قرآن

فَاْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنَّوْرَ الَّذِي اُنزَلْنَا

بیشتر مفسران مقصود از «نور» در این آیه را قرآن کریم می دانند.

3 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، سه رکن اصلی عقاید اسلامی

فامنوا باللّٰه ورسوله و النور الذی أنزلنا

7 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، مستلزم عمل و رفتار متناسب با آن است.

فامنوا باللّٰه .. و اللّٰه بما تعملون خبیر

یادآوری آگاهی خداوند از رفتار انسان ها - پس از توصیه به ایمان - می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

8 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، تأثیرگذار در رفتار و کردار آدمی

فامنوا باللّٰه .. و اللّٰه بما تعملون خبیر

از ارتباط میان توصیه به ایمان و یادآوری موضوع آگاهی خداوند از رفتارهای انسان ها، برداشت یاد شده به دست می آید.

ص: 331

291- ایمان به مشیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 10

10 - اطمینان اهل ایمان به پایدار ماندن بر ایمان ، ناسازگار با باور به مشیت مطلق خدا

و ما یكون لنا أن نعود فيها إلا أن یشاء الله ربنا

292- ایمان به معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 15

15 - ایمان به بازگشت و رجعت آدمی به سوی خداوند ، برانگیزاننده انسان ها به پیکار در راه او و انفاق

وقاتلوا فی سبیل الله .. من ذا الذی یقرض الله ... و الیه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 260 - 12، 6

6 - ایمان ابراهیم (ع) به اصل معاد و احیای مردگان

قال اولم تؤمن قال بلی

12 - دانایی به چگونگی احیای مردگان از جانب خداوند ، شرط ایمان به اصل معاد نیست .

ربّ ارنی کیف تحیی الموتی قال اولم تؤمن قال بلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 114 - 13

13 - قیام به طاعت خدا ، تلاوت آیات او ، سجده به درگاه او ، ایمان به خدا و معاد ، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب در نیکی ها ،

حبل الهی است . *

ضربت علیهم الذّله .. الا بحبل من الله ... لیسوا سواً من اهل الکتب ... یؤمن

به نظر می رسد صفات مذکور، بیانگر «حبل الله» است؛ چون دارندگان این صفات، قطعاً از ذلت به دور هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 29 - 10

10 - هابیل ، معتقد به معاد و معارف دین و دارای یقین به بهشت و دوزخ و آگاه به کیفر و پاداش اعمال

انی اخاف الله رب العلمین . . . تبوأ باثمی و اثمک فتکون من اصحاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 60 - 3

ص: 332

3- ایمان به یگانگی خداوند و لزوم پرستش او و باور به معاد ، پندارهایی باطل و واهی در دیدگاه اشراف قوم نوح

قال الملائ من قومہ انا لنریک فی ضلل مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 10

10- درک معارف الهی (توحید ، معاد و . . .) و ایمان به آنها ، عاملی اساسی در ایجاد توان فوق العاده در رزمندگان مؤمن

بأنهم قوم لایفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 45 - 9

9- تکذیب و انکار معاد ، ضلالت و گمراهی ؛ و ایمان و اعتراف به آن ، هدایت است .

قد خسر الذین کذبوا بقاء اللّٰه و ما کانوا مهتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 2 - 18

18- اعتقاد و باور جزمی انسان ها به معاد و لقای خداوند ، از هدف های قرآن در بیان نشانه های قدرت و تدبیر خدا و سلطه او بر هستی است .

یفصلّ الأیت لعلکم بقاء ربکم توقنون

برداشت فوق ، ناظر به این معناست که مراد از «الآیات» آیات قرآنی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 8

8- باور به ربوبیت خدا بر انسان ها ، وادار کننده انسان به پذیرش قیامت و زنده شدن مردگان برای حضور در صحنه آخرت

أولئک الذین کفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- در بینش الهی، ایمان به مبدأ و معاد، از عمل صالح تفکیک ناپذیر است.

إلهکم إله وحد فمن کان یرجو لقاء ربّه فلیعمل عملاً صالحاً

ارتباط جملات این آیه به هم با حرف «فاء» - که معنای تفریع دارد - بر این معنا شاهد است که هر یک از این مراحل، لازمه انفکاک ناپذیر مرحله قبل است؛ یعنی، موّحد باید به لقای پروردگار امیدوار باشد و کسی که این چنین است، بایستی عمل صالح پیشه کند.

21- ایمان به توحید و نبوت و معاد و دعوت به انجام دادن عمل صالح، چکیده دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

قل إنّما أنا بشر . . . و لا یشرك بعباده ربّه أحداً

جمله «یوحی الّی . . .» نبوت و «انّما إلهکم . . .» توحید و «یرجو لقاء . . .» معاد و «عملاً صالحاً» عمل صالح را مطرح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 74 - 2

2- ایمان به معاد و روز جزا، از شاخصه های اندیشه اعتقادی ادیان آسمانی

وإنّ الذین لایؤمنون بالأخره عن الصرط لکنبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 52 - 2

2- تصدیق و باور داشتن قیامت و زنده شدن انسان ها، از ویژگی های بهشتیان و بندگان مخلص خدا در دنیا است.

یقول أءتک لمن المصدّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 36 - 1

1- مشرکان برای پذیرش درستی معاد، زنده شدن نیاکانشان را از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواستار شدند.

فأتوا بابائنا إن کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 51 - 4

4- ساحت تقوایبندگان، به دور از گناه و تردید در معاد و حقایق اخروی

إنّ هذا ما کنتم به تمترّون . إنّ المتّین

از مقابله میان متقین و گروه پیشین - که با وصف «الأتیم» و «کنتم به تمترّون» یاد شده اند - مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 6 - 4

4- توجه به آفرینش زمین و ویژگی های آن، مایه پی بردن به قدرت خداوند و زمینه ساز پذیرش معاد است.

عن النبأ العظیم . . . ألم نجعل الأرض مهذاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 10 - 4

4 - اندیشیدن درباره ماهیت شب و ویژگی های آن ، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ .. وَ جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 11 - 5

5 - توجه به آسان سازی امور زندگانی انسان با آفرینش روز و ویژگی های آن ، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش

ص: 334

معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ .. أَلَمْ نَجْعَلْ ... وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 13 - 3

3- مطالعه در ویژگی های خورشید و فواید آن برای انسان ، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ .. أَلَمْ نَجْعَلْ ... وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَاجًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 14 - 6

6- توجّه به نزول باران و هدفدار بودن باران زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ .. أَلَمْ نَجْعَلْ ... وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا

توجّه به نعمت باران، می تواند انسان را به این نکته رهنمون سازد که این نعمت ها، به گزاف در اختیار انسان قرار داده نشده و هدف از آن، جز با معاد تحقق نیافتنی است. هم چنین می تواند بیانگر این باشد که حیات زمین مرده به وسیله باران، نمونه بارزی برای زنده شدن مردگان است و استبعاد معاد وجهی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 30 - 3

3- توجّه به مراحل پیدایش زمین و تحوّل آن به جایگاهی قابل استفاده جانداران ، مایه پی بردن انسان به قدرت خداوند و زمینه باور داشتن معاد

ءَأَنْتُمْ أَشْدُّ .. وَ الْأَرْضِ بَعْدَ ذَلِكَ دَحِيهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 18 - 2

2- توجّه به ماده اولیه خلقت انسان و سیر پیدایش وی ، مانع کفر به خداوند و قدرت او و زمینه ساز باور به معاد

قَتَلَ الْإِنْسَانَ مَا كَفَرَهُ . مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 19 - 4

4 - توجّه انسان به پیدایش او از نطفه ای ناچیز، بازدارنده وی از کفرورزی به خداوند و قدرت او و مایه باور به معاد است .

ما أكفّره . . . من نطفه خلقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 23 - 6

6 - پذیرش معاد و ترک کفر، فرمان خداوند به همه انسان ها است .

ص: 335

ما أكفروه... ثم إذا شاء أنشره... ما أمره

از مصادیق بارز «ما أمره» - به قرینه آیات پیشین - کنار نهادن کفر و پذیرش معاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 18 - 2

2- بررسی قوانین حاکم بر آسمان و فضای بالا ، زمینه ساز باور به قدرت خداوند بر ایجاد معاد

و إلى السماء كيف رفعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 8 - 5

5- توجه به حکمت برتر خداوند ، زمینه ساز پذیرش معاد

فما يكذبك بعد بالدين . أليس الله بأحكم الحكمين

293- ایمان به معاد در دوران اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 21 - 19

19- برخی از ساکنان شهر مسکونی اصحاب کهف ، به هنگام بیدار شدن آنان ، به حقانیت معاد معتقد بودند .

أعثرنا عليهم... إذ يتنزعون بينهم أمرهم

294- ایمان به معجزه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 5

5- ساحران به جهت تخصص در سحر ، حقانیت گفته های موسی (ع) و سحر نبودن کار او را به روشنی درک کردند .

فألقي السحرة سجداً قالوا آمنا

از ظاهر آیه برمی آید، که در میدان مبارزه، تنها ساحران بودند که ایمان خود را اعلام کردند و یا لااقل اولین افراد بودند. این سبقت در ایمان

از سوی ساحران، به جهت شناخت آنان از کار خود و تفاوت آن با معجزه بود.

295- ایمان به مقدرات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 336

19 - پذیرش مقدرات الهی با دیده رضایت و خشنودی ، بازتاب شکیبایی و بی عیب و نقص خواندن خداوند در ساعات شبانه روز

و لولا کلمه سبقت من ربّک ... و سبح بحمد ربّک ... لعلّک ترضی

متعلق کلمه «ترضی» به قرینه آیه قبل - سنت امهال کافران است و مفاد آیه این است که به وسیله صبر و تسبیح و مداومت بر ثنای خداوند، محبت کارهای او در نفس انسان رسوخ می کند. در نتیجه مهلتی که به کافران داده می شود و نیز دیگر سنت های الهی را خواهد پسندید. حرف «لعلّ» نیز بیانگر به وجود آمدن زمینه رضایت، پس از تسبیح مکرر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 23 - 3

3 - ایمان و اعتقاد به تقدیر الهی (هر چیزی در زندگی بشر از قبل تعیین و در کتابی نوشته شده است) ، باعث می گردد که آدمی در مقابل رویداد ها - چه خوب و چه بد - خود را نبازد .

ما أصاب من مصیبه ... لکیلا تأسوا علی ما فاتکم و لاتفرحوا بما آتیکم

جمله «لکیلا تأسوا...» تعلیل برای آیه پیشین است؛ یعنی، ما این حقیقت را (هر حادثه ای از پیش مکتوب و مقدر شده است) بازگو کردیم؛ بدان جهت که معرفت و آگاهی به آن، باعث شود تا شما در برابر ناملازمات، غمگین نشوید و نیز در مقابل برخورداری ها، شادمانی نکنید.

296- ایمان به ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 17، 5، 7

5 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران و پرداخت مال (انفاق) برای رفع نیاز مستمندان و آزادی بردگان از مسائل اساسی دین است .

لیس البر أن تولوا وجوهکم ... و لكن البر من آمن بالله ... و آتی المال علی حبه

7 - ضرورت ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و تمامی پیامبران

و لكن البر من آمن بالله و الیوم الآخر و الملئکه و الکتب و النبیین

17 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران مشخصه نیکان

ولكن البر من آمن بالله . . . والنيبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 7

7 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، به خدا ، ملائکه ، کتب آسمانی و پیامبران الهی

امن الرسول . . . و المؤمنون کلّ امن بالله و ملتکته و کتبه و رسله

کلمه «کلّ» علاوه بر مؤمنان، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می شود. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، همگی ایمان به خدا و ... دارند.

ص: 337

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 7,9

7 - ضرورت ایمان به فرشتگان ، پیامبران الهی و روز قیامت

و من یکفر بالله و ملئکته و کتبه و رسله و الیوم الآخر

9 - اعتقاد به خدا ، پیامبران ، روز قیامت ، فرشتگان و کتب آسمانی ، ارکان هدایت و شرط تحقق ایمان

یأیها الذین ءامنوا ءامنوا بالله ورسوله .. فقد ضل ضللاً بعيداً

297- ایمان به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 164 - 8

8 - ایمان واقعی به موسی (ع) در پی دارنده ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

أوحینا إلیک کما .. کلم الله موسی تکلیماً

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «کلم الله ..» عطف بر «أوحینا الی نوح» در آیه قبل باشد. یعنی همانگونه که توای پیامبر وحی کردیم که با موسی سخن گفتیم و چون روی سخن با کسانی است که اعتراف به پیامبری موسی (ع) دارند آنان با توجه به این مشابهت باید اعتراف به پیامبری رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) نیز داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 4,5

4 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) به پیامبری وی و برادرش هارون ایمان آوردند .

ءامنابرب العلمین. رب موسی و هرون

می توان گفت از اهداف ساحران در نام بردن خصوص «موسی و هارون»، پذیرش ایشان به عنوان پیامبران الهی بوده است.

5 - ساحران ، ایمان خویش را به موسی (ع) و هارون به همگان اعلام کردند .

قالوا ءامنابرب العلمین. رب موسی و هرون

1 - فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند ، بشدت برآشفته و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد .

قال فرعون امانتم به قبل ان اذن لکم

ضمیر در «به» هم می تواند به موسی (ع) برگردانده شود و هم می تواند به «رب» برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

6 - فرعون ، ایمان ساحران را به موسی (ع) ، خطری برای موقعیت و حکومت خویش احساس کرد .

إن هذا لمكر مكرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 124 - 4، 1

1 - فرعون بر کیفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی (ع) تصمیم قطعی گرفت و بر آن سوگند یاد کرد .

لأقطعن . . . ثم لأصلبنکم

حرف «لام» در «لأقطعن» در «لأصلبن» لام تأکید و حاکی از سوگند مقدر است.

4 - ایمان به رسالت موسی (ع) ، خیانتی بزرگ از دیدگاه فرعون و در پی دارنده مجازاتی سخت

لأقطعن . . . ثم لأصلبنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 4

4 - ساحران گرویده به موسی (ع) به مجرد آگاهی به آیات الهی ، آنها را باور کردند و بدآنها ایمان آوردند .

ءامننا بآیت ربنا لما جاءتنا

برداشت فوق با توجه به کلمه «لما» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 12

12 - ایمان به رسالت موسی و آزادی بنی اسرائیل ، از مهمترین خواسته های موسی (ع) از فرعونیان

لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 135 - 8

8 - فرعونیان ، علی رغم پیمان مؤکدشان با موسی (ع) (تصدیق رسالت او و آزادسازی بنی اسرائیل پس از برطرف شدن عذاب) ، حتی لحظه ای به وی ایمان نیاوردند و بنی اسرائیل را آزاد نکردند .

فلما کشفنا عنهم الرجز . . . إذا هم ینکثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 136 - 3

3 - فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ینکثون. فانقمنا منهم

تقریب جمله «فانقمنا» بر جمله «إذا هم ینکثون» به وسیله حرف «فاء» می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 339

1 - ساحران به خاطر ایمان به موسی (ع)، مورد توبیخ و بازخواست فرعون قرار گرفتند .

قالوا ءامنّا .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

«آمنتّم» چه جمله خبری باشد و چه استفهامی (به تقدیر همزه)، مراد از آن توبیخ است و ضمیر «له» به قرینه حرف لام - که برای ربط «آمن» به غیر خداوند به کار می رود - و به تناسب ضمیر «إنّه» در «إنّه لکبیرکم» به موسی (ع) برمی گردد.

2 - ساحران فرعون، موسی و هارون (ع) را پیامبر خدا دانسته و به آنان ایمان آوردند .

ءامنتم له

تعبیر ساحران در آیه قبل، «آمنّا برّب هارون و موسی» بود؛ ولی فرعون در توبیخ خود، آنان را مؤمن به موسی (ع) معرفی کرد. گفتنی است که این نکته گویای تلازم ایمان به «رّب موسی و هارون» با ایمان به رسالت آن دو در دعوت به ربوبیت خداوند است.

4 - ایمان به موسی (ع) در حکومت فرعون، کاری غیر قانونی و ممنوع بوده است .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

نیاز به اذن فرعون در ایمان به موسی (ع)، نشان از ممنوعیت و غیرقانونی بودن ایمان به آن حضرت در آن عصر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - ساحران مؤمن، برتری دادن فرعون بر خداوند و بهادادن به تهدیدات او در برابر دلایل روشن موسی (ع) را، به کلی منتفی دانسته و ثبات و استحکام ایمان خود را نشان دادند .

قالوا لن نؤثرک علی ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - اعتراف و ایمان ساحران به رسالت موسی و هارون (ع)

قالوا ءامنّا برّب العلمین

قید «رّب موسی و هارون» اعتراف ضمنی بر ایمان آوردن ساحران به رسالت موسی و هارون (ع) است. آیه بعد (قال آمنتّم له...) این

مطلب را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 13

13 - ایمان همه ساحران به موسی (ع) و تهدید فرعون به شکنجه و کشتن تمامی آنان

قال ءامنتم له . . . ولأصلبکم أجمعین

298- ایمان به نبوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 340

13 - آزادی انسان ها در انتخاب کفر و ایمان به رسالت انبیا ، سُنَّت الهی

و لو شاء الله ما اقتتل . . . و لكن اختلفوا فمنهم من امن و منهم من كفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 81 - 19، 4، 1

1 - پیمان الهی از پیامبران و پیروان آنان برای ایمان به پیامبر بعدی و یاری وی

و اذ اخذ الله ميثاق النبيّن . . . ثم جاءكم رسول ... لتؤمننّ به و لتصرنّه

«ميثاق النبيّن»، می تواند میثاقی باشد که خدا از پیامبران گرفته و یا از مردم برای پیامبران گرفته است.

4 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، مأمور یادآوری میثاق الهی از انبیای پیشین ، مبنی بر لزوم ایمان به پیامبران بعدی

و اذ اخذ الله ميثاق النبيّن . . . لتؤمننّ به

بنابراینکه «اذ»، متعلق به «اذکر» باشد.

9 - ایمان به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و یاری کردن او ، میثاقی الهی از انبیای گذشته و پیروان آنان

ثم جاءكم رسول مصدق لما معكم

بنابراین که آیه، خطاب به اهل کتاب و مراد از «رسول»، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) باشد.

19 - خداوند و انبیا ، گواهان بر میثاق الهی در مورد ایمان آوردن به انبیا و یاری کردن آنان

و انا معكم من الشاهدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 150 - 3، 4

3 - اعتقاد به خدا و همه انبیا و رسالت آنان ، شرط تحقق ایمان

إنّ الذين يكفرون بالله و رسله و يريدون أن يفرقوا . . . أولئك هم الكفرون

4 - وجود تلازم میان ایمان به خدا و ایمان به رسالت انبیای الهی

ویریدون أن یفرقوا بین اللّٰه ورسله . . . ویریدون ان یتخذوا بین ذلک سییلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 17,19

17 - ایمان به خدا، اعتقاد به وحی و رسالت و عفت و پاکدامنی، از ارزش های والا در انتخاب همسر و تشکیل خانواده

و المحصنت . . . و المحصنت

19 - اعتقاد به خدا و رسالت انبیا، ملاک حلیت غذای اهل کتاب و حلیت ازدواج با زنان آنان

احل لكم الطیبت و طعام الذین اوتوا الکتب . . . و المحصنت من الذین اوتوا الکتب

مراد از «الذین اوتوا الکتب»، یهود و نصارا هستند، ولی از آنان به «اوتوا الکتب» تعبیر شده تا به علت حکم اشاره داشته باشد. و مشخصه اهل کتاب در بین سایر کافران، اعتقاد به خدا و رسالت پیامبران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 341

21- ایمان به توحید و نبوت و معاد و دعوت به انجام دادن عمل صالح ، چکیده دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

قل إنا أنا بشر . . . و لا یشرک بعباده ربّه أحداً

جمله «یوحی الّیّ . . .» نبوت و «أنا إلهکم...» توحید و «یرجو لقاء...» معاد و «عملاً صالحاً» عمل صالح را مطرح کرده است.

299- ایمان به نبوت شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 1

1 - گروهی از مردم مدین به رسالت شعیب (ع) ایمان آوردند و گروهی دیگر از پذیرش آن سر باز زدند .

و إن کان طائفه منکم ءامنوا بالذی أرسلت به و طائفه لم یؤمنوا فاصبروا

«إن کان طائفه . . .» به دلیل آیه قبل از مواردی است که در آن «إن» شرطیه در مورد تحقق شرط به کار رفته است ؛ مانند «ان کنت ابنی فلا تفعل کذا». بنابراین «إن کان طائفه منکم... فاصبروا» یعنی چنانچه گروهی از شما ایمان آوردید پس صبر پیشه سازید.

300- ایمان به نبوت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 21 - 5

5 - رؤیت پروردگار ، شرط دیگر مشرکان و منکران معاد برای ایمان آوردن به خدای یکتا و پذیرش نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الذین لا یرجون لقاءنا . . . أو نری ربّنا

301- ایمان به نجات بخشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 3

3- انسان ها در گرداب های خطر آفرین ، نه تنها متوجه خداوند می شوند ؛ بلکه او را یگانه قدرتی می دانند که توان نجات آنان را از مرگ حتمی دارد .

وإذا مسّكم الضرّ في البحر ضلّ من تدعون إلاّ إياه

ص: 342

302- ایمان به نزدیکی قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 63 - 11

11 - همواره ، باید وقوع قیامت را نزدیک دانست .

و مایدریک لعلّ الساعه تكون قریباً

303- ایمان به نظارت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 15

15 - باور و توجه آدمی به نظارت خداوند بر اعمال نیک ، زمینه ساز آن اعمال است .

إن الله بما تعملون بصیر

ایجاد زمینه برای انجام کارهای نیک، از اهداف بیان نظارت خداوند بر اعمال انسانهاست.

304- ایمان به نعمتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 10 - 12

12 - باور به خدادادی بودن امکانات زمین و اسباب معیشت، زمینه ساز ایمان به آیات الهی و پیروی از انبیاست.

و لقد مکنکم فی الأرض و جعلنا لکم فیها معیش

چون بیان نعمتهای یاد شده و تذکر به خدادادی بودن آنها، پس از فرمان دادن به تبعیت از قرآن (اتبعوا...) و پیروی از رسولان الهی (فلنستلن الذین أرسل الیهم) ایراد شده، اشاره به این حقیقت دارد که انسانها در صورت توجه به نعمتها و باور به خدادادی بودن آنها، از انبیا پیروی کرده و به آیات خدا ایمان می آورند.

305- ایمان به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13- اشراف و سران قوم نوح ، با این پندار که او و پیروانش هیچ مزیت و فضیلتی بر آنان ندارند ، ادعاهایشان را شایسته پذیرش نمی شمردند .

و ما نری لکم علینا من فضل

ص: 343

306- ایمان به وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 17

17 - ایمان به خدا، اعتقاد به وحی و رسالت و عفت و پاکدامنی، از ارزش های والا در انتخاب همسر و تشکیل خانواده

و المحصنت .. و المحصنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 108 - 3

3- توحید خالص و پیراسته از هر گونه شرک، ایمان به قرآن و وحی، راه رسیدن به خداست.

و ما اکثر الناس و لو حرصت بمؤمنین .. و ما یؤمن اکثرهم بالله إلا وهم مشرکون .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 32 - 2

2 - اهل عقل و اندیشه، تسلیم در مقابل پیام وحی؛ و نه در ضدیت با آن

أم تأمرهم أحلمهم بهذا

استفهام انکاری، می رساند که خردمندان واقعی، هرگز مردم را به ستیزه با پیام وحی دعوت نمی کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 11 - 4

4 - وحی و مشاهدات پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مورد تصدیق قلبی آن حضرت

ما کذب الفؤاد ما رأی

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «مارأی» اشاره به وحی و معارف دیگری نیز باشد که آیات پیشین، از آن حکایت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 12 - 12

12 - مریم (س)، مؤمن به وحی و کتاب های آسمانی و تصدیق کننده آنها بود .

و صدقت بکلمت ربّها و کتبه

307- ایمان به و حیانت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 1 - 11

ص: 344

11- لزوم ایمان به قرآن ، الهی بودن و پیراستگی آن از هر گونه باطل

و الذى أنزل إليك من ربك الحق و لكنّ أكثر الناس لا يؤمنون

308- ایمان به وعده های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 10

10 - لزوم ایمان به وعده های خداوند و پرهیز از بی اعتنائی به آنها

أفطال عليكم العهد أم أردتم أن يحلّ عليكم غضب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 60 - 4

4 - ایمان به وعده الهی به نصرت جبهه حق ، زمینه ساز پیدایش روحیه صبر و شکیبایی است .

فاصبر إنّ وعد الله حقّ

یادآوری «إنّ وعد الله حقّ» که به منزله تعلیل برای فرمان به صبر است، می تواند برای مطمئن ساختن پیامبر(صلی الله علیه و آله) به ثمره صبر باشد. در نتیجه، در صورتی که ایمان حاصل شود که وعده خدا تخلف ندارد، شخص، آمادگی بیشتری برای صبر در راه خدا پیدا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 3

3 - مسلمانان مدینه ، به وعده های خداوند و پیامبرش ، ایمان راسخ داشتند .

ولما رء المؤمنون الأحزاب قالوا هذا ما وعدنا الله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 41 - 3

3 - مؤمن ، همواره در اندیشه قیامت و مطمئن به تحقق وعده های الهی

و استمع يوم يناد المناد من مكان قريب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 9 - 2

2- انسان های عاقل و خردمند ، پذیرای حقانیت وعده های خداوند و تحقق روز جزا

یؤفک عنه من أفک

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

ص: 345

2 - پاداش های موعود خداوند ، نیکو و تصدیق آن بر همگان لازم است .

و صدق بالحسنى

کلمه «حسنی» یا مصدر است (مانند «رجعی») و یا مؤنث «أحسن» است. در صورت اول معنای تفضیلی نخواهد داشت؛ بلکه با تأویل به مشتق، معنای «حَسَن» دارد. وصف «الحسنى» خود نشانگر مطلوب بودن تصدیق آن است و وعده به فرجام راحت (در آیه بعد) نیز بر سزاوار بودن تصدیق، تأکید کرده است.

3 - سخاوت مندی ، انفاق و تقوایشگی ، نشانه پذیرش وعده های خداوند و باور داشتن پاداش های الهی است .

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَ اتَّقَى . وَ صدق بالحسنى

عطف این آیه بر آیه قبل، عطف سبب بر مسبب و یا عکس آن است و در هر صورت، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - انفاق ، تقوا و ایمان به وعده های خداوند ، فراهم سازنده زمینه برای دستیابی به آینده ای آسوده و راحت

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى . . . فسنيّره لليسرى

حرف «سین» در «سنيّره»، برای تأکید است و بعید نیست که برای استقبال و ناظر به این باشد که رسیدن به این نتیجه، نیازمند گذشت زمان و تکرار اعمالی است که آیات پیشین، بیانگر آن بود.

6 - سخاوت مندی ، انفاق ، تقوایشگی و تصدیق وعده های الهی ، زمینه ساز امداد های ویژه خداوند و مایه نشاط انسان در انجام دادن تکالیف دینی است .

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى . . . فسنيّره لليسرى

8 - «عن أبي جعفر (ع) في قول الله عزّوجلّ: «... فسنيّره لليسرى» قال: لا يريد شيئاً من الخير إلاّ يسره الله له ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدای عزّوجلّ «فسنيّره لليسرى» روایت شده که فرمود: [هر که در راه خدا بخشش کند و تقوا پیشه سازد و نیکوترین پاداش الهی را تصدیق کند] هیچ خیری را اراده نمی کند، جز آن که خداوند انجام دادن آن را برای او آسان می سازد».

309- ایمان به وعده های محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - مسلمانان مدینه ، به وعده های خداوند و پیامبرش ، ایمان راسخ داشتند .

ولمّا رء المؤمنون الأحزاب قالوا هذا ما وعدنا اللّٰه ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 5

5 - « قال البزنطی : . . . وسمعت الرضا (ع) يقول فی تفسیر « و الیل إذا یغشی » قال : إنّ رجلاً من الأنصار كان لرجل فی

ص: 346

حائطه نخله و كان يُضدّر به فشكا ذلك إلى رسول الله (صلى الله عليه وآله) فدعاه فقال : اعطني نخلتك بنخله في الجنة فأبى فبلغ ذلك رجلاً من الأنصار يكنى أبا الدحداح فجاء إلى صاحب النخله فقال : بعني نخلتك بحائطي فباعه فجاء إلى رسول الله (صلى الله عليه وآله) فقال : يا رسول الله قد اشتريت نخله فلان بحائطي ، قال : فقال رسول الله (صلى الله عليه وآله) فلك بدل ها نخله في الجنة فأنزل الله تبارك وتعالى على نبيّه (صلى الله عليه وآله) « . . . فأما من أعطى » يعنى النخله « و اتقى و صدق بالحسنى » بوعد رسول الله (صلى الله عليه وآله) . . . ;

بزنطى گفت: از امام رضا(ع) شنیدم که در تفسیر «و الیل إذا یغشی» سخن می گفت و فرمود: در باغ مردی از انصار درخت خرمایی متعلق به شخص دیگری بود و آن شخص [به هنگام استفاده از درخت] به مرد انصاری زیان می رساند. مرد انصاری از این عمل به رسول خدا(صلی الله علیه و آله) شکایت کرد; رسول خدا(صلی الله علیه و آله) صاحب درخت را فراخواند و به او فرمود: درخت خرمایت را در ازای یک اصله درخت خرما در بهشت، به من واگذار کن و آن مرد امتناع کرد. پس این خبر به مردی از انصار رسید که کنیه او «ابودحداح» بود. وی نزد صاحب آن درخت رفت و گفت: آن درخت خرمایت را در ازای باغ من به من بفروش، او هم فروخت. آن گاه ابودحداح نزد رسول خدا(صلی الله علیه و آله) آمد و عرض کرد: درخت خرمای فلانی را در عوض باغ خود خریدم، رسول خدا(صلی الله علیه و آله) به او فرمود: توبه جای آن درخت، درختی را در بهشت مالک هستی. پس خدای تبارک و تعالی بر پیامبرش [این آیه را] نازل فرمود: «فأما من أعطى» مقصود [بخشیدن] درخت خرما است «و اتقى و صدق بالحسنى» مقصود [تصدیق] وعده رسول خدا است».

310- ایمان به ولایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 51 - 9

9 - ایمان به خدا و سرپرستی او بر انسان ها ، مقتضی توکل بر او و روی بر تافتن از غیر اوست .

هو مولینا و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 18

18- باور به توحید و ولایت خدا و ربوبیت او ، مراتبی گوناگون دارد و هر انسانی به اندازه استعدادش آن را درمی یابد .

قل من رب السموت و الأرض . . . أنزل من السماء ماء فسالت أودیه بقدرها . . . كذلك یضرب

311- ایمان به هارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 4,5

4- ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) به پیامبری وی و برادرش هارون ایمان آوردند .

ءامننا برب العلمین. رب موسی و هرون

می توان گفت از اهداف ساحران در نام بردن خصوص «موسی و هارون»، پذیرش ایشان به عنوان پیامبران الهی بوده است.

5- ساحران ، ایمان خویش را به موسی (ع) و هارون به همگان اعلام کردند .

ص: 347

قالوا ءامنّا بربّ العلمین. رب موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 2

2- ساحران فرعون، موسی و هارون (ع) را پیامبر خدا دانسته و به آنان ایمان آوردند.

ءامنتم له

تعبیر ساحران در آیه قبل، «آمنّا بربّ هارون و موسی» بود؛ ولی فرعون در توبیخ خود، آنان را مؤمن به موسی (ع) معرفی کرد. گفتنی است که این نکته گویای تلازم ایمان به «ربّ موسی و هارون» با ایمان به رسالت آن دو در دعوت به ربوبیت خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 48 - 3

3- اعتراف و ایمان ساحران به رسالت موسی و هارون (ع)

قالوا ءامنّا بربّ العلمین

قید «ربّ موسی و هارون» اعتراف ضمنی بر ایمان آوردن ساحران به رسالت موسی و هارون (ع) است. آیه بعد (قال آمنتم له...) این مطلب را تأیید می کند.

312- ایمان به هود (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 2

2- گروهی از قوم هود رسالت وی را پذیرفتند و آیات الهی را تصدیق کردند و به یگانگی خداوند ایمان آوردند.

والذین معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 36 - 4

4- اشراف جامعه پس از نوح، نگران گرایش توده مردم به پیامبرشان

هیئات هیئات لما توعدون

تأکیدهای مکرر اشراف و اصرار شدید آنان بر دروغ بودن ادعاهای پیامبر جامعه پس از نوح، حکایت از آن دارد که وحشت آنان از این بود که مبادا توده های مردم، تحت تأثیر سخنان آن پیامبر قرار گرفته و به او گرایش پیدا کنند.

313- ایمان به یونس (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 348

7 - « قال أبو عبيده : قلت لأبي جعفر (ع) كم غاب يونس عن قومه حتى رجع إليهم بالنبوه و الرسالة فآمنوا و صدقوه قال : أربعة أسابيع . . . إن العذاب أتاهم يوم الأربعاء في النصف من شوال و صرف عنهم من يومهم ذلك فانطلق يونس مغاضباً فمضى يوم الخميس سبعة أيام في مسيره إلى البحر و سبعة أيام في بطن الحوت و سبعة أيام تحت الشجرة بالعراء و سبعة أيام في رجوعه إلى قومه . . . ثم أتاهم فآمنوا به و صدقوه و اتبعوه . . . »

ابوعبيده گوید: به امام باقر(ع) گفتم: چه مدتی یونس از قوم خود دور شد و سپس با نبوت و رسالت به سوی آنان بازگشت و آنها به او ایمان آوردند و تصدیقش کردند؟ فرمود: چهار هفته . . . همانا در روز چهارشنبه، در نیمه شوال عذاب بر آنان نازل شد و در همان روز عذاب از آنان برداشته شد. پس یونس با حالت غضب در روز پنج شنبه از آنان جدا شد و هفت روز در مسیرش تا دریا و هفت روز در شکم ماهی بود و هفت روز را در زیر درخت در سرزمین خشک و خالی و هفت روز را در راه بازگشت به سوی قومش گذراند... آن گاه به نزد آنان آمد و آنها به آن حضرت ایمان آورده و تصدیقش نمودند و از او پیروی کردند...».

314- ایمان بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 52 - 2

2 - تصدیق و باور داشتن قیامت و زنده شدن انسان ها ، از ویژگی های بهشتیان و بندگان مخلص خدا در دنیا است .

يقول أئتك لمن المصدقين

315- ایمان بی ارزشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 8

8 - بی فایده بودن اظهار ایمان در روز وقوع عذاب استیصال و نیز در روز رستاخیز

حتى تأتيهم الساعة بغته أو يأتيهم عذاب عقيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 9

9 - ایمان و اعتراف به حق ، در شرایط اضطرار و ناگزیری ، فاقد ارزش و اصالت است .

قال ربّ ارجعون .. كلاًّ إنّها كلمه هوقائلها

ص: 349

316- ایمان بی تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 3

3 - ایمان بدون پرهیز از گناهان و پرهیز از گناه بدون ایمان ، موجب بهره مندی از پاداش های الهی نخواهد شد .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمتوبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 7

7- ایمان بدون تقوا و تقوا بدون ایمان ، در برخوردار شدن از موهبت های اخروی کارساز نیست .

لذین ءامنوا و كانوا یتقون

317- ایمان بی ثمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 3,4

3 - اظهار ایمان به قرآن از سوی مشرکان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، بی ثمر بوده و مورد پذیرش خداوند نخواهد بود .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

4 - توبه و اظهار ایمان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، سودی نداشته و مورد قبول خداوند نیست .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 17

17 - ایمان آوردن کافران ، به هنگام رویارویی با عذاب دردناک الهی ، بی ثمر بوده و مورد قبول خداوند واقع نخواهد شد .

و اشدد علی قلوبهم فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - ابراهیم بن محمد همدانی گفت: « قلت لابی الحسن علی بن موسی الرضا (ع): لأی علیه اغرق الله عز و جل فرعون و قد آمن به و أقر بتوحیده؟ قال: لأنه آمن عند رؤیه البأس، و الايمان عند رؤیه البأس غیر مقبول و ذالک حکم الله فی السلف و الخلف... و لعله اخرى اغرق الله عز و جل فرعون و هی أنه استغاث بموسى لما ادركه الغرق و لم يستغث بالله... »;

خدمت حضرت علی بن موسی الرضا (ع) عرض کردم: چرا خدای عز و جل فرعون را غرق کرد، در حالی که او ایمان آورده بود و به یگانگی خداوند اقرار کرده بود؟ حضرت فرمود: چون زمانی ایمان آورد که عذاب را دیده بود و ایمان آوردن به هنگام دیدن عذاب مورد قبول نیست و این حکم خداست در گذشته و آینده... و به علت دیگری نیز خدای عز و جل فرعون را غرق کرد و آن این بود که فرعون از موسی (ع) طلب فریادرسی کرد و از خدا طلب ننمود...».

ص: 350

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 4

4 - بی فایدگی و نجات بخش نبودن ایمان با مشاهده عذاب الهی

لایؤمنون ... حتی یروا العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 4,5

4 - ایمان اجباری و از روی استیصال ، مورد قبول خداوند واقع نشده و ثمربخش نخواهد بود .

إن الذین حقت علیهم ... لایؤمنون ... حتی یروا العذاب الالیم. فلولا کانت قریه ءام

5 - سرزنش شدن اقوام پیشین ، به خاطر عدم ایمان به موقع و ثمربخش

فلولا کانت قریه ءامنت فنفعها ایمنها

«لولا» به معنای «هالا» است که برای ملامت بر گذشته و ترغیب بر آینده است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 99 - 4

4 - پذیرش دین از روی اجبار و ناچاری ، مورد قبول و خواسته خدا نیست .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون ... حتی یروا العذاب الالیم ... ولو شاء رب

اینکه خداوند خواست که مردم، ایمان را از روی اختیار، انتخاب کنند، مفهومی این است که: ایمانی که از روی اکراه و اجبار باشد، خدا آن را نخواسته و لازمه اش این است که مورد قبول او واقع نخواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 15 - 2

2 - ایمان آوردن و اعتراف به ظلم و گناه ، پس از دیدن علایم و نشانه های عذاب الهی ، بی ثمر است .

إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ . فما زالت تلك دعویهم حتی جعلنهم حصيداً

این که خداوند فرمود: «گناه کاران از وقت مشاهده عذاب تا وقت هلاکت دائماً اعتراف به ظلم خویش می کردند»، نشان می دهد که اعتراف به گناه در وقت مشاهده عذاب، مؤثر نیست و توبه باید پیش از دیدن آن انجام گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 1,3,4

1 - ایمان آوردن کافران، پس از مشاهده پیروزی مؤمنان و نزول عذاب، غیرقابل پذیرش است.

قل يوم الفتح لا ينفع الذين كفروا ايمانهم

بنابراین که «يوم الفتح» نظر به نصرت دنیوی مؤمنان داشته باشد، آیه، ناظر به نزول عذاب استیصال و به پیروزی قطعی رسیدن مؤمنان خواهد بود.

3 - ایمان کافران، در قیامت، ایمانی بی حاصل و غیر سودمند به حال آنان است.

ص: 351

يوم الفتح لاينفع الذين كفروا ايمنهم

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که مراد از «يوم الفتح» روز قیامت است.

4- نزد خداوند، ایمان از روی اضطراب و ناگزیری، فاقد ارزش و غیرقابل اعتنا است.

يوم الفتح لاينفع الذين كفروا ايمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 5,6,7

5- ایمان مشرکان، پس از گرفتاری به عذاب سودی برای آنان ندارد.

و لو ترى إذ فرعوا .. قالوا ءامنا به و آئی لهم التناوش

6- ایمان مشرکان در قیامت، سودی برای آنان ندارد.

و لو ترى إذ فرعوا .. و قالوا ءامنا به و آئی لهم التناوش

«تناوش» (از ریشه «نوش») به معنای تناول و رسیدن است؛ یعنی، آنان چگونه می توانند به ایمان نایل آیند؟ و مراد از آن بی فایده بودن ایمان در غیر زمان و فرصت لازم خودش است.

7- ایمان آوردن مشرکان به هنگام مرگ، سودی ندارد.

إذ فرعوا .. و قالوا ءامنا به و آئی لهم التناوش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 84 - 5

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 3,7

3- پذیرفته نشدن ایمان به خداوند یکتا و توبه و بازگشت از شرک و کفر، هنگام مشاهده آثار آمدن عذاب الهی در دنیا، سنت و حکم تغییرناپذیر خداوند در میان بندگان

فلم یک ینفعهم ایمنهم لَمَا رَأُوا بَأْسَنَا سَنَّتِ اللَّهُ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ

7 - « قُدِّمَ إِلَى الْمُتَوَكِّلِ رَجُلٌ نَصْرَانِيٌّ فَجَرَّ بِأَمْرِهِ مُسَلِّمَةً فَأَرَادَ أَنْ يُقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَأَسْلَمَ . . . فَأَمَرَ الْمُتَوَكِّلُ بِالْكِتَابِ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ (ع) وَسْأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ فَلَمَّا قَرَأَ الْكِتَابَ كَتَبَ : يُضْرَبُ رَبٌّ حَتَّى يَمُوتَ . . . فَكَتَبَ إِلَيْهِ : أَنْ فَقَهَاءَ الْمُسْلِمِينَ قَدْ أَنْكَرُوا هَذَا وَقَالُوا : لَمْ يَجِءْ بِهِ سَنَهُ وَ لَمْ يَنْطِقْ بِهِ كِتَابٌ فَبَيَّنَ لَنَا . . . فَكَتَبَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ « فَلَمَّا رَأَوْا بِأَسْنَانًا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدَهُ وَ كَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ . فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بِأَسْنَانًا سَنَّتَ اللَّهُ الَّتِي قَدْ خَلَّتْ فِي عِبَادِهِ وَ خَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ » قَالَ : فَأَمَرَ بِهِ الْمُتَوَكِّلُ فَضْرَبَ حَتَّى مَاتَ ;

یک مرد مسیحی را - که با زنی مسلمان زنا کرده بود - به نزد متوکل عباسی آوردند. پس آن گاه که خواست بر او حد جاری کند، آن مرد مسلمان شد... متوکل دستور داد نامه ای به امام هادی(ع) نوشته شود و از ایشان درباره حکم این مسأله پرسش گردد. و آن گاه که امام(ع) نامه را خواند در جواب نوشت: او را بزنند تا بمیرد. سپس متوکل برای امام(ع) نوشت: فقهای مسلمانان این حکم را انکار می کنند و می گویند: این حکم نه در سنت آمده و نه کتاب الهی از آن سخن گفته است، پس بیان کن برای ما... آن گاه امام هادی(ع) [درباره منبع این حکم] نوشت: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَلَمَّا رَأَوْا بِأَسْنَانًا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدَهُ وَ كَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ. فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بِأَسْنَانًا سَنَّتَ اللَّهُ الَّتِي قَدْ خَلَّتْ فِي عِبَادِهِ وَ قَدْ خَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ». پس متوکل دستور

داد تا او را زدند تا مرد.».

318- ایمان بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 14

14 - ایمان بدون عمل و عمل من های ایمان ، آدمی را به مرحله تقوا نخواهد رساند .

هدی للمتقین. الذین یؤمنون ... ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 50

50 - علم و ایمان به سرای آخرت ، بدون عمل به مقتضای آن ، به منزله جهل و بی ایمانی است .

لقد علموا لمن اشتريه ماله فی الآخره من خلق . . . لو كانوا یعلمون

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «لو كانوا یعلمون» در ارتباط با «لقد علموا . . .» مطرح باشد. بر این مبنا مفعول «یعلمون» محرومیت ساحر از سرای آخرت است. بر اساس این معنا، خداوند از یکسو آنان را عالم می داند (لقد علموا) و از سوی دیگر آنها را جاهل می شمرد (لو كانوا یعلمون) تا به این حقیقت اشاره کند که: علم و ایمان بدون عمل به مقتضای آن، به منزله جهل و بی ایمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 7

7 - ایمان بدون انجام عمل صالح سودمند نیست.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن . . . أو کسبت فی إیمانها خیراً

«کسبت» عطف بر «آمنت» است؛ یعنی: «لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن کسبت فی إیمانها خیراً». (کسی که در ایمان خویش عمل نیکی را به دست نیاورده، ایمانش برای او سودی ندارد.)

319- ایمان بی عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، آدمی را به بهشت رهنمون نخواهد شد .

و بشر الذین ءامنوا .. و عملوا الصلحت أن لهم جنت

عطف «عملوا ..» بر «آمنوا» - بدون تکرار «الذین» - ظهور در این دارد که: دستیابی به بهشت در گرو جمع شدن هر دو وصف (ایمان و عمل) است.

ص: 353

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 10

10 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، کارساز نبوده و مایه سعادت آدمی نخواهد شد .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 82 - 2

2 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در پی دارنده پاداش (خلود در بهشت) نخواهد بود .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . هم فیها خلدون

320- ایمان پایدار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 10

10 - ایمان دو قسم است : محکم و پابرجا و متزلزل و ناپایدار .

أولئك كتب فی قلوبهم الإیمن

کتابت ایمان در دل ها، کنایه از ثابت و استوار ساختن آن است.

321- ایمان پدر ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 41 - 5

5- پدر و مادر حضرت ابراهیم (ع) مؤمن و موحد بودند .

ربنا اغفر لی و لولدی

از اینکه حضرت ابراهیم(ع) برای پدر و مادرش طلب آمرزش کرد، استفاده می شود که آنان مؤمن و موحد بودند.

322- ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 2,3

2 - ساحران ، ایمانشان را به خداوند به همگان اعلام کردند .

ص: 354

کلمه «قالوا» بیانگر این است که ساحران ایمانشان را به خدا و ربوبیت مطلق او علنی ساختند و به همگان اعلام کردند.

3- ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند.

و ألقى السحرة سجدين. قالوا ءامنا برب العلمین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «قالوا ءامنا ..» حال برای «السحرة» و یا بدل اشتمال برای «القی السحرة ...» باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهّم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 4، 5، 1

1 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع)، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند.

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

2 - ساحران مؤمن به موسی (ع)، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند.

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر «رب العلمین» به «رب موسی و هرون» این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را «رب العلمین» خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

4 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) به پیامبری وی و برادرش هارون ایمان آوردند.

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

می توان گفت از اهداف ساحران در نام بردن خصوص «موسی و هارون»، پذیرش ایشان به عنوان پیامبران الهی بوده است.

5 - ساحران، ایمان خویش را به موسی (ع) و هارون به همگان اعلام کردند.

قالوا ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند، بشدت برآشفته و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد.

قال فرعون ءامنتم به قبل ان ءاذن لكم

ضمیر در «به» هم می تواند به موسی (ع) برگردانده شود و هم می تواند به «رب» برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

4 - فرعون، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد.

إن هذا لمكر مكرتموه فی المدینه

کلمه «هذا» اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

ص: 355

6- فرعون، ایمان ساحران را به موسی (ع)، خطری برای موقعیت و حکومت خویش احساس کرد.

إن هذا لمكر مكرتموه في المدينة لتخرجوا منها أهلها

8- بیرون راندن و آواره ساختن مردم پایتخت مصر، تحلیل فرعون از داستان مبارزه ساحران با موسی و ایمان آوردن آنان

إن هذا لمكر مكرتموه في المدينة لتخرجوا منها أهلها

برداشت فوق بر این مبناست که مراد از «أهلها» همه مردم مصر (عوامل حکومت و توده مردم) باشد، نه خصوص عوامل حکومتی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 124 - 3, 2, 1

1 - فرعون بر کیفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی (ع) تصمیم قطعی گرفت و بر آن سوگند یاد کرد.

لأقطعن... ثم لأصلبنكم

حرف «لام» در «لأقطعن» در «لأصلبن» لام تأکید و حاکی از سوگند مقدر است.

2 - قطع یک دست و یک پا در جهت خلاف یکدیگر، از کیفرهای تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأقطعن أيدیکم و أرجلکم من خلف

3 - فرعون، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست.

ثم لأصلبنکم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 2, 1

1 - اظهار پایداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشتن مجازات های فرعون، عکس العمل ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

2 - ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت.

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

«إلی ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلی» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

1 - ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامننا بآیت ربنا

2 - ایمان ساحران به آیات الهی تنها انگیزه فرعون بر شکنجه و مجازات آنان

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا . . . و ما تنقم منا إلا أن ءامننا بآیت ربنا

تقمت «مصدر تنقم» به معنای عقوبت کردن و کراهت داشتن است و «أن ءامننا» مفعولٌ له برای «تنقم» می باشد. تقدیر جمله چنین است: و ما تنقم منا لشیء إلا- لایماننا. یعنی ای فرعون تنها چیزی که تو را بر عقوبت ما واداشته ایمان ماست، نه اینکه ما را توطئه گر و امثال آن بدانی. به عبارت دیگر یعنی تو خود می دانی که اتهامهایت واقعیت ندارد.

3 - ساحران گرویده به موسی (ع) ، برخوردار از ایمانی راسخ به آیات خداوند

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بآیت ربنا

4 - ساحران گرویده به موسی (ع) به مجرد آگاهی به آیات الهی ، آنها را باور کردند و بد آنها ایمان آوردند .

ءامنا بآیت ربنا لما جاءتنا

برداشت فوق با توجه به کلمه «لما» استفاده شده است.

5 - ساحران گرویده به موسی (ع) مؤمنانی در کمال شجاعت و شهامت

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا

6 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، در ایمان خویش متکی به آیات و براهینی متعدد بودند .

أن ءامنا بآیت ربنا لما جاءتنا

8 - ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان ، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 5,6,7

5 - ساحران به جهت تخصص در سحر ، حقانیت گفته های موسی (ع) و سحر نبودن کار او را به روشنی درک کردند .

فألقى السحرة سجدًا قالوا ءامنا

از ظاهر آیه برمی آید، که در میدان مبارزه، تنها ساحران بودند که ایمان خود را اعلام کردند و یا لااقل اولین افراد بودند. این سبقت در ایمان از سوی ساحران، به جهت شناخت آنان از کار خود و تفاوت آن با معجزه بود.

6 - ساحران با مشاهده بطلان سحرشان ، ربوبیت خداوند بر همه موجودات را باور کرده و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا برّب هرون و موسی

7 - ساحران فرعون ، با صراحت ، ایمان خویش به خداوند را اعلام کردند .

قالوا ءامنا برّب هرون و موسی

1 - ساحران به خاطر ایمان به موسی (ع)، مورد توبیخ و بازخواست فرعون قرار گرفتند .

قالوا ءامنّا .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

«آمنتّم» چه جمله خبری باشد و چه استفهامی (به تقدیر همزه)، مراد از آن توبیخ است و ضمیر «له» به قرینه حرف لام - که برای ربط «أمن» به غیر خداوند به کار می رود - و به تناسب ضمیر «إنّه» در «إنّه لكبيركم» به موسی (ع) برمی گردد.

2 - ساحران فرعون، موسی و هارون (ع) را پیامبر خدا دانسته و به آنان ایمان آوردند .

ءامنتم له

تعبیر ساحران در آیه قبل، «آمنّا برّ هارون و موسی» بود؛ ولی فرعون در توبیخ خود، آنان را مؤمن به موسی (ع) معرفی کرد. گفتنی است که این نکته گویای تلازم ایمان به «رّب موسی و هارون» با ایمان به رسالت آن دو در دعوت به ربوبیت خداوند است.

11 - در دیدگاه فرعون، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه، به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه، ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم إنه لكبيركم الذى علمكم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 72 - 11، 14، 17، 7، 3، 2

2 - ساحران مؤمن ، برترى دادن فرعون بر خداوند و بهادادن به تهديدات او در برابر دلایل روشن موسى (ع) را ، به کلی منتقى دانسته و ثبات و استحکام ايمان خود را نشان دادند .

قالوا لن نؤثرک على ما جاءنا من البینت والذى فطرنا

3 - ساحر مؤمن مصر ، تحت تأثیر آیات و بینات الهی ، قرار گرفتند و خدا را بر فرعون ترجیح دادند .

لن نؤثرک على ما جاءنا من البینت والذى فطرنا

7 - ساحران مؤمن ، معتقد به رسالت موسى (ع) از جانب خالق آنان

على ما جاءنا من البینت والذى فطرنا

11 - ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ايمان خویش اعلام کردند .

لن نؤثرک .. فاقض ما أنت قاض

«قضا» به معنای حکم کردن و داوری است. جمله «فاقض...» از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است؛ یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ايمان خود هستیم.

14 - ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون ، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او ، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید .

فاقض ما أنت قاض إنّما تقضى هذه الحیوه الدنيا

چنانچه «هذه الحیاه» مفعولٌ به برای «تقضى» باشد، مراد از «قضا»، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی «قضا» به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با حکم خود به هرچه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن؛ زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می دهی.

17 - ساحران مؤمن به موسى (ع) ، دارای ايمان و اعتقاد محکم به آخرت بودند .

فاقض .. إنّما تقضى هذه الحیوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - ساحران مؤمن ، در برابر فرعون و تهدید های وی ، بر ایمان خود به پروردگارشان تأکید کردند .

لن نُؤثِرَكَ .. إِيَّامَنَا بِرَبِّنَا

9 - ساحران فرعون ، پس از ایمان به موسی (ع) از اقدام به سحر به نفع فرعون ، اظهار پشیمانی کرده و خواستار بخشش الهی شدند .

ليغفر لنا .. ما أكرهتنا عليه من السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن ، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

ص: 358

إِنَّا ءَامَنَّا بِرَبِّنَا .. إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ

جمله «إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ ..» تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 48 - 3، 2، 1

1 - ساحران پس از مشاهده معجزه موسی ، بیزاری خود را از فرعون و ادعای ربوبیت او ، به صراحت و در حضور وی ، اعلام داشتند .

قالوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَلَمِينَ . رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ

جمله «رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ» - که عطف بیان برای «رَبِّ الْعَلَمِينَ» می باشد - تعریضی است به فرعون و نیز کنایه از این نکته است که دیگر رب بودن تو ، پذیرفتنی نیست.

2 - تأکید ساحران بر ایمان خویش به پروردگار یگانه هستی ، به گونه ای صریح و بی ابهام

قالوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَلَمِينَ . رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ

3 - اعتراف و ایمان ساحران به رسالت موسی و هارون (ع)

قالوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَلَمِينَ

قید «رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ» اعتراف ضمنی بر ایمان آوردن ساحران به رسالت موسی و هارون(ع) است. آیه بعد (قال آمنتم له...) این مطلب را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 13

13 - ایمان همه ساحران به موسی (ع) و تهدید فرعون به شکنجه و کشتن تمامی آنان

قال ءَامَنَّا لَهُ .. وَ لِأَصْلِبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 3، 2، 1

1 - اعلام آمادگی ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون برای پذیرش هر شکنجه در راه ایمان خویش

لأَقْطَعَنَّ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ .. قَالُوا لِأَضْيِر

2 - خشم و تهدید شدید فرعون ، فاقد کمترین تأثیر در ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأَقْطَعَنَّ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ .. قَالُوا لِأَضْيِر

3 - اعتقاد ساحران مؤمن به زیان نکردن انسان از تحمل دشواری ها در راه خدا

قَالُوا لِأَضْيِر إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ

جمله «إِنَّا إِلَى رَبِّنَا ..» تعلیل برای «لأَضْيِر» و بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 6

6 - ساحرانِ گرویده به موسی (ع) ، از نخستین مؤمنان به وی

ص: 359

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ... إِنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

323- ایمان جامعه اسلامی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 6

6- جامعه اسلامی صدر اسلام پس از نایل شدن به مراحل عالی ایمان، به تنزل در درجات ایمانی گرایید.

علم أن فيكم ضعفا

324- ایمان جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 29 - 6

6- پی بردن جنیان به حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با استماع کلام وحی

فلما حضروه قالوا أنصتوا فلما قضى ولوا إلى قومهم منذرين

تعبیر «ولوا إلى...» نشان می دهد خود جنیان، اندازها را پذیرفتند و به آن ایمان آوردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 30 - 4

4- جامعه جن، مؤمن به موسی (ع) و کتاب آسمانی او

إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا

انذارگران جن برای گرایش دادن قوم خویش به قرآن، تصدیق گری آن برای تورات را یادآور شده اند. این سخن در صورتی ثمربخش است که جامعه جن، به تورات معتقد باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 2 - 4

4- ایمان گروهی از جن به قرآن، در مرحله آغازین نزول

إِنَّا سَمِعْنَا قِرَاءَنا عَجَبًا . يَهْدِي إِلَى الرِّشْدِ فَاْمَنَّا بِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 3 - 5

5- ایمان و اعتراف گروهی از جن ، به ربوبیت و یکتایی خداوند پس از شنیدن آیات قرآن

و أَنَّهُ تَعَلَى جَدِّ رَبَّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَهُ وَ لَا وَلَدًا

ص: 360

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 1

1 - برخی از افراد جن ، به مجرد شنیدن آیات هدایت بخش قرآن ، به آن ایمان آوردند .

و أَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْهَدَىٰ ءَامَنَّا بِهِ

مقصود از «الهدی» - به قرینه آیه «قَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قِرَاءَانَ عَجَبًا . يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ...» - قرآن کریم است.

325- ایمان حبیب نجار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 20 - 6

6 - حبیب نجار ، مردی آشنا به پیامبران عصر خویش و مؤمن و پیرو ایشان

و جاء من أقصا المدينة رجل یسعی قال یقوم اتبعوا المرسلین

دفاع حبیب نجار از پیامبران و توصیه به پیروی از آنان، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 25 - 3

3 - مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) ، ایمان استوارش به خدای یکتا را به پیامبران آن دیار اعلام کرد .

إِنِّي ءَامَنْتُ بِرَبِّكُمْ

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که مخاطبان «کم» و «فاسمعون»، پیامبران مردم انطاکیه باشند.

326- ایمان حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 2

2 - کفرپیشگان و حق ستیزان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، دست از کفر کشیده ، ایمان خواهند آورد .

أَنتُمْ إِذَا مَا وَقَعَ ءَامَنْتُمْ بِهِ ءَالْتَن

327- ایمان حق ناپذیران

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

5 - انعام - 6 - 125 - 10

ص: 361

10 - راه یافتن حق (اسلام) به قلب حق ناپذیر، مانند صعود در آسمان دشوار و یا غیرممکن است.

و من یرد أن یضله یجعل صدره ضيقا حرجا كأنما یصعد فی السماء

328- ایمان حواریون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 52 - 18

18 - حواریون ، پیشتازان ایمان به خدا و یاری کردن عیسی (ع)

قال الحواریون نحن انصار الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 111 - 4,6,8

4 - دستیابی حواریون به مقام تسلیم و ایمانی راستین در پی پذیرش دعوت خاص خداوند .

قالوا ءامنا

6 - ایمان خالصانه حواریون از جمله نعمت های ارزانی شده خداوند بر حضرت مسیح (ع)

اذکر نعمتی . . . و اذ اوحیت الی الحواریون ان ءامنوا بی و برسولی قالوا ءامنا

امام رضا(ع) در پاسخ سؤال از سبب نامگذاری حواریون به این نام فرمود: . . . لانهم كانوا مخلصین فی انفسهم و مخلصین لغيرهم من اوساخ الذنوب بالوعظ و التذکیر . . . «

عیون اخبار الرضا، ج 2، ص 79، ح 10، ب 32؛ نورالثقلین، ج 1، ص 690، ح 435.

8 - حواریون پس از اظهار ایمان خالصانه ، از خداوند خواستند تا بر نیلشان به مقام تسلیم گواه باشد .

و اذ اوحیت . . . و اشهد باننا مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 112 - 5,6,7,9

5 - حواریون عیسی پیش از داستان مائده نیز از زمره مدعیان ایمان به رسالت عیسی (ع) بودند .

قال اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

چنانچه «اتقوا الله» فرمان به پرهیز از درخواست معجزه ویژه باشد، مراد از ایمان در «ان كنتم مؤمنين» ایمان به رسالت عیسی (ع) خواهد بود.

6 - حواریون عیسی (ع) تا قبل از نزول مائده، در مراحل پایین ایمان و فاقد روحیه تسلیم در برابر خدا بودند .

اذ قال الحواریون یعیسی ابن مریم .. قال اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

7 - حواریون عیسی خواهان معجزه ای ویژه (نزول مائده آسمانی) علی رغم ادعای ایمان به رسالت مسیح (ع)

هل یستطیع ربک ان ینزل علینا مائده من السماء قال اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

9 - حضرت مسیح (ع) با بیان ناسازگاری درخواست حواریون با ایمان و تقوا در صدد بازداشتن آنان از درخواست نزول مائده

ص: 362

قال اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

329- ایمان خاشعان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 45 - 9

9- باور به آسان شدن مشکلات در پرتو نماز ، حقیقتی که تنها خاشعان بدان ایمان دارند .

و استعینوا بالصبر و الصلوه و إنها لكبيره إلا علی الخشعين

دشواری استعانت از نماز - که مقتضای برگشت ضمیر «إنها» به «استعانت» است - به معنای ناباوری به کارساز بودن نماز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 46 - 6

6- خاشعان ، خویشان را در محضر خداوند و در حال بازگشت به او می بینند .

الذین یظنون أنهم ملقوا ربهم و أنهم إليه رجعون

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که: زمان «ملاقوا ربهم» و نیز زمان «إلیه رجعون» را زمان حال بدانیم نه زمان مستقبل

330- ایمان خالصانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 8, 1

1 - مؤمنانی که ایمانشان از هر گونه شرک پیراسته باشد، از موهبت امنیت الهی برخوردار و از خشم و عذاب او مصون هستند.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم أولئک لهم الأمن

8 - مؤمنانی که ایمان خویش را به هیچگونه شرک و ظلمی نیامیزند، برخوردار از هدایت کاملند.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا .. أولئک لهم الأمن و هم مهتدون

در آیه شریفه، مؤمنانی که ایمانشان خالی از هر گونه ظلم باشد، هدایت یافته شمرده شده اند. با توجه به اینکه مؤمن در هر مرتبه ای که باشد، از هدایتی نسبی برخوردار است، به نظر می رسد مراد از «هم مهتدون» هدایت کامل این گروه باشد.

331- ایمان خانواده صالح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 49 - 5

5 - خانواده صالح ، جملگی مؤمنان به وی و مورد خشم عمیق کافران

ص: 363

332- ایمان خانواده لوط(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 12

12- از میان قوم لوط ، تنها خانواده اش به او ایمان آورده و از تبه کاری ها و گناهان آن قوم منزّه بودند .

كانوا يعملون السيئات .. فأسر بأهلك بقطع من اليل ... إلا امرأتك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 5

5- خانواده و کسان لوط (ع) ، تنها مؤمنان به وی و پیراسته از کردار زشت قوم لوط

ربّ نجّی و أهلی ممّا يعملون

از این که لوط(ع) تنها برای خود و کسانش در خواست نجات کرد، روشن می شود که تنها آنان به وی ایمان آورده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 56 - 3,4

3- خاندان لوط ، هم عقیده با وی ، پاکدامن و مخالف انحراف های جامعه خویش

قالوا أخرجوا آل لوط من قريتك

4- ایمان نیاوردن هیچ فردی از جامعه به لوط (ع) ، جز افراد خانواده وی

قالوا أخرجوا آل لوط من قريتك

مخالفان لوط به جای این که بگویند: پیروان لوط را اخراج کنید، گفتند: خانواده وی را بیرون کنید و این نشان می دهد که جز خانواده اش کسی به وی ایمان نیاورده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 135 - 3

3 - تمامی اعضای خاندان لوط، به جز همسر او، مؤمن بودند.

إذ نجّينه وأهله أجمعين . إلا عجوزاً في الغبرين

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که عذاب به جهت کفر است، پس نجات خاندان لوط دلیل ایمان شان و عذاب همسر لوط به نشانه کفر او است.

ص: 364

333- ایمان خانواده نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 9

9- خاندان نوح از مؤمنان به رسالت نوح (ع) و بهره مند از لطف ویژه خداوند

فنجینه و أهله من الكرب العظيم

نجات خاندان نوح(ع)، بیانگر عنایت ویژه خداوند به ایشان و نیز حاکی از ایمان آنان به رسالت نوح(ع) است؛ زیرا اگر آنان مانند قوم نوح کافر بودند، نجات نمی یافتند. گفتنی است آیه بعد (و نصرناه من القوم الذین کذبوا...) مؤید همین نکته است.

334- ایمان ختم قلب شدگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 16

16 - دل مهر خوردگان ، تنها هنگامی که با عذاب دردناک الهی رویاروی شوند ، به خود آمده و ایمان خواهند آورد .

و اشدد علی قلوبهم فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الالیم

335- ایمان خداترسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 45 - 3

3 - تنها کسانی هشدارها و انذارهای پیامبر (صلی الله علیه و آله) را می پذیرند که دارای زمینه خشیت و هراس از گرفتاری های قیامت باشند .

إنمأنت منذر من یخشیها

انذار پیامبر(صلی الله علیه و آله)، همگانی است و به طایفه خاصی نظر ندارد؛ اختصاص آن به «من یخشایها»، ناظر به تأثیرپذیری آنان و سود نبردن دیگران است.

336- ایمان خویشاوندان لوط(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - از میان قوم لوط تنها خانواده و بستگانش به وی ایمان آوردند .

فانجینه و أهله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 365

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 6

6 - از خویشاوندان لوط افرادی به وی ، ایمان آورده بودند .

لَننَجِّيَنَّهٗ وَاَهْلَهٗ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 15

15 - جمعی از خویشان لوط (ع) به وی ، ایمان آورده بودند .

إِنَّا مَنجِّوْکَ وَاَهْلَکَ

337- ایمان در اضطرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 100 - 9

9 - ایمان و اعتراف به حق ، در شرایط اضطرار و ناگزیری ، فاقد ارزش و اصالت است .

قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ .. کَلَّا إِنَّهَا کَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 4

4 - نزد خداوند ، ایمان از روی اضطرار و ناگزیری ، فاقد ارزش و غیرقابل اعتنا است .

یَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيْمَانُهُمْ

338- ایمان در دارالکفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 37 - 21

21- ارزش ایمان و پابندی به آن در محیط شرک و کفر

ذَلِكُمْ مِمَّا عَلَّمَنِ رَبِّيْ اِنِّيْ تَرَكْتُ مَلَّةَ قَوْمِ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كٰفِرُوْنَ

339- ایمان در روابط همسری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 2

ص: 366

2- همسری متکی بر ایمان و تقوا، پایدار تا قیامت و ورود به بهشت

ادخلوا الجنة أنتم وأزواجکم

با توجه به این که در آیه 67 بیان شده بود که تمامی دوستان با یکدیگر دشمن خواهند شد، جز تقواییشان، قید «متقی» برای همسران استفاده می شود؛ زیرا رابطه زن و شوهری یکی از مصادیق دوستی ها است که در صورتی که طرفین متقی باشند، دوستی آنان تا قیامت پایدار خواهد ماند.

340- ایمان در زندگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 97 - 6

6- زندگی واقعی و ارزشمند، حیات همراه با ایمان و عمل صالح است.

من عمل صلحًا .. و هو مؤمن فلنحییته حیوه طیبه

برداشت فوق مبتنی بر دو نکته است: الف) بنابر اینکه «حیاه طیبه» زندگی دنیوی باشد. ب) زنده شدن انسان مؤمن و نیک کردار در زندگی دنیا، اشاره به این معنا دارد که زندگی بدون ایمان، در حقیقت زندگی شایسته و درخور شأن انسان نیست و حیات واقعی به ایمان و عمل صالح است.

341- ایمان در سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 172 - 11

11 - ارزش والای ثبات بر ایمان و پذیرش دعوت خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)، پس از تحمل شدائد و مشکلات

انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین. الذین استجابوا لله و الرسول من بعد ما اصابهم ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 117 - 9

9 - آشکار شدن حقیقت ایمان مؤمنان، در شرایط سختی و دشواری

فی ساعه العسره من بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

1- با وجود روی آوردن متضرعانه انسان ها به خداوند در هنگام گرفتاری ، با برطرف شدن مشکلات ، گروهی از او روی گردان شده و شرک میورزند .

ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضَّرُّ فَأَلِيهِ تَجُرُّونَ . ثُمَّ إِذَا كُشِفَ الضَّرُّ عَنْكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ ي

342- ایمان در شعر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 1,5

1 - ارزش شعر ، در پرتو ایمان ، عمل صالح و یاد خداوند

و الشعراء يتبعهم الغاوان .. إلا الذين ءامنوا... وذكروا الله كثيرا

5 - شعر در پرتو ایمان ، به دور از گمراهی و گمراه گری است .

و الشعراء يتبعهم الغاوان .. إلا الذين ءامنوا

343- ایمان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 8

8 - بی فایده بودن اظهار ایمان در روز وقوع عذاب استیصال و نیز در روز رستاخیز

حتى تأتيهم الساعة بغتة أو يأتهم عذاب يوم عقيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 8

8 - حصول ایمان و تسلیم در قیامت ، سودی ندارد . *

وقضى الأمر

بنابراینکه مراد از آمدن عذاب و ملائکه، نزول آنها در قیامت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 38 - 9

9- شناخت حقایق در قیامت و ایمان به آن ، موجب نجات نیست .

أسمع بهم وأبصر .. لكن الظالمون اليوم في ضلال مبين

344- ایمان در گواهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 106 - 6

ص: 368

6 - اعتقاد به خدا از شرایط اعتبار شهادت غیر مسلمان در امر وصیت

فیقسمان باللّٰه ان ارتبتم . . . لانکتّم شهده اللّٰه

ضرورت سوگند شاهدان به نام خدا در اعتبار شهادت آنان، می رساند که مراد از «ءاخران من غیرکم» غیر مسلمانی است که اعتقاد به خداوند داشته باشد.

345- ایمان ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 98 - 17

17- ذوالقرنین ، به وعده های خداوند ، ایمان داشت و به تحقّق آنها ، مطمئن بود .

و کان وعد ربّی حقّاً

346- ایمان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 6

6 - هجرت و جهاد در راه خدا ، یاری کردن دین او ، پناه دادن به مهاجران مجاهد ، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان حقیقی از غیر آن

و الذین ءامنوا . . . أولئک هم المؤمنون حقاً

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین اللّٰه» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذین ءامنوا . . .» برمی-گردد ; یعنی: نص---روا المؤمنین---المهاجرین المجاهدین . . . مآل هر دو معنا یکی است ; زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز یاری دین خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 2 - 4

4 - صرف اظهار ایمان ، نشانه راستین بودن آن نیست .

أحسب الناس أن یترکوا أن یقولوا ءامنا و هم لایفتنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 19 - 5

5- تنها ایمان به خدا و همه پیامبران الهی - نه به برخی از آنان - ایمانی راستین است .

و الذين آمنوا بالله ورسله أولئك هم الصديقون

ص: 369

347- ایمان رهبران دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 33 - 9

9- ایمان به هدف و پایبندی به آرمان ها ، از شرایط رهبران جامعه ایمانی و اسلامی است .

و الذی جاء بالصدق و صدق به

348- ایمان رهبری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 124 - 22

22- ایمان و عدالت ، از شرایط احراز مقام امامت و رهبری است .

لاینال عهدی الظلمین

349- ایمان زبانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 10 - 5

5- ایمان زبانی و سطحی ، ایمان قابل قبولی نیست .

و من الناس من یقول ءامنا باللّٰه فإذا أوذی فی اللّٰه جعل فتنه الناس کعذاب اللّٰه

350- ایمان زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 3

3- عفت ، نجابت و ایمان ، سرآمد ارزش ها و صفات ستوده زنان

المحصنت الغفلت المؤمنت

351- ایمان زناکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 370

11 - « عن زراره قال سألت أبا عبد الله (ع) عن قول الله عز وجل « الزانی لا ینکح إلاّ زانیه أو مشرکه » قال : هنّ نساء مشهورات بالزنا ، و رجال مشهورون بالزنا ، شهروا به و عرفوا ، والناس الیوم بذالک المنزلہ فمن أقیم علیه حدّ الزنا أو متهم بالزنا لم ینبغ لأحد أن یناکحه حتّی یرعف منه التوبه ؛

زراره گوید: از امام صادق (ع) در باره سخن خدای - عزوجل - «الزانی لا ینکح إلاّ زانیه أو مشرکه» سؤال کردم؟ حضرت در پاسخ فرمود: آنان زنان و مردانی اند که به زناکاری (در میان مردم) مشهور و معروف شده اند. این حکم برای مردم این زمان هم باقی است و برای احدی، سزاوار نیست با کسی ازدواج کند که حد زنا بر او جاری شده یا متهم به زنا شده است؛ مگر آن که توبه او محرز شود».

352- ایمان شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 16

16- شعیب (ع) ، به مردمان اعلام کرد : همواره به تعالیمی که بیان کرده و مقرراتی که ابلاغ نموده ، پایبند بوده و بدان ها عمل می کند .

و ما أريد أن أخالفكم إلى ما أنهيكم عنه

فعل «أخالفكم» چون با «إلى» متعدی شده ، معنای «امیل» در آن اشراب شده است. بنابراین جمله «ما أريد...» چنین معنا می شود: من نمی خواهم با شما مخالفت کنم و خود به آنچه از آن نهی کرده ام بازگردم.

353- ایمان شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 118 - 6

6 - اعتراف شیطان به ربوبیت و مالکیت خداوند نسبت به تمامی مردمان

وقال ... من عبادك

354- ایمان صابران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 1

1- صبر پیشگان دارای اعمال صالح به هنگام زوال نعمت و روی آوری فقر و تنگدستی ، از رحمت خدامایوس نمی گردند و به تدبیر او در

هستی کافر نمی شوند .

ص: 371

إِنَّهُ لِيَتُوسُ كَفُورٌ . . . إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ

355- ایمان صابئان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 1

1 - ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، شرط رهایی مسلمانان ، یهودیان ، صائبی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَى . . . وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«صابئی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصَّبِئُونَ» در این آیه - به قرینه وقوع آن بین «الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا» «و النَّصِرَى»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

356- ایمان صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 11 - 1

1- صبر پیشگان دارای اعمال صالح به هنگام زوال نعمت و روی آوری فقر و تنگدستی ، از رحمت خدامایوس نمی گردند و به تدبیر او در هستی کافر نمی شوند .

إِنَّهُ لِيَتُوسُ كَفُورٌ . . . إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ

357- ایمان صحابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 45

45- از میان اصحاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، تنها پایداران بر طریق ایمان و عمل نیک ، برخوردار از مغفرت و پاداش عظیم الهی اند .

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

در صورتی که «من» در «منهم» برای تبعیض باشد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که از میان کسانی که همراه پیامبرند، تنها بخشی از آنان - که اهل ایمان و عمل صالح بوده و بر این وصف پایدار می باشند - از مغفرت و اجر الهی برخورداراند.

ایمان ظالمان مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 372

4- ذوالقرنین، به ایمان آوردن ظالمان ساحل دریا و دست برداشتن آنان از ظلم و فساد، امیدوار بود و در مجازات آنان شتابی نداشت.

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

حرف «سوف» برای آینده است و فعل های شرط («آمن» و «عمل») در آیه بعد، قرینه این است که ذی القرنین، به احتمال ایمان آوردن ظالمان، در مجازات آنان تعجیل نکرده است.

358- ایمان عاقلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 26

26 - پی بردن خردمندان و اعتراف آنان به کمال مطلق پروردگارا، پس از اندیشه در آفرینش

الذّین... یتفکّرون فی خلق السّموات و الارض ربّنا... سبحانک

تسبیح به معنای پاک دانستن از هر عیب و نقصی است و لازمه نبود عیب و نقص برای خداوند، وجود تمام کمالات برای اوست و خردمندان با تفکّر در آفرینش به چنین اعتقادی رسیده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 - 1،2

1 - ایمان خردمندان به پروردگار، در پی شنیدن ندای منادی ایمان

لاولئ الالباب... ربّنا انّا سمعنا منادياً ینادی للایمان ان امنوا برّبکم فامنّ

2 - خردمندان، معتقد به عظمت قرآن و مقام والای رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)

سمعنا منادياً ینادی

مراد از «منادياً» رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و یا قرآن مجید است. و نکره آوردن آن اشاره به تفخیم و عظمت آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 8،9

8 - اعتقاد خردمندان ، به توحید ربوبی

رَبَّنَا وَاتْنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلٰی رَسَلِكِ وَلَا تَخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ

چون خردمندان تمامی افعال (خلقت، وارد ساختن ستمگران به دوزخ، ارسال رسولان و میراندن انسانها و ..) را پرتوی از ربوبیت خداوند می دانند.

9 - خردمندان ، مؤمن به خداوند ، رسالت تمامی انبیا و برپایی قیامت

رَبَّنَا وَاتْنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلٰی رَسَلِكِ وَلَا تَخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 373

2 - انسان های عاقل و خردمند ، پذیرای حقانیت وعده های خداوند و تحقق روز جزا

يُؤفك عنه من أفك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 5 - 1

1 - عاقلان با سوگند های خداوند به فجر ، شب های ده گانه ، شفع ، وتر و گذشت شب ، به صحت گفته او اطمینان یافته و آن را تصدیق می کنند .

هل في ذلك قسم لذي حجر

359- ایمان علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 54 - 1

1 - زدوده شدن شبهات شیطانی از چهره آیات وحی به اراده خداوند ، به این دلیل بود تا کسانی که از نعمت معرفت و دانش برخوردار بودند ، به حقانیت آن پی ببرند و با آرامش خاطر ، به آن ایمان بیاورند .

فينسخ الله ما يلقي الشيطان .. و ليعلم الذين أوتوا العلم ... فتخبت له قلوبهم

ضمیر در «أَنَّهُ الْحَقُّ» به قرآن باز می گردد که در آیه 52 از آن ذکر ضمنی به میان آمده است. «إِخْبَات» (مصدر «تخبت») مشتق از «خَبْتُ» است. «خَبْتُ» به زمین وسیع و همواری گفته می شود که بی فراز و نشیب است. «قلب مخبت»؛ یعنی، قلبی که مطمئن آرام و بی اضطراب و تردید است. آیه یاد شده تعلیل برای جمله «فينسخ الله ما يلقي الشيطان...» است؛ یعنی، خداوند شبهه های شیطان را از آیات وحی می زداید، تا کسانی که از نعمت دانش برخوردارند، بدانند که قرآن حق بوده و از جانب پروردگار نازل شده است و دل هایشان به آن مطمئن شود و آرام گیرد.

360- ایمان علمای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 51 - 2

2 - گرایش و ایمان برخی اهل کتاب و علمای یهود به جبت (معبودی غیر از خدا) و طاغوت

الم تر الى الذين اوتوا نصيباً من الکتب يؤمنون بالجبت و الطاغوت

«جبت» در لغت به معنای هر چیزی است که در آن خیری نباشد و نیز به معبودی غیر از خدا گفته می شود.

ص: 374

361- ایمان عمار یاسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 106 - 17

17- «عن أبي عبدالله (ع) : . . . أنزل الله عزّوجلّ فيه (عمار بن ياسر) «إلا من أكره وقلبه مطمئن بالإيمان» . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: . . . خدای عزّوجلّ آیه «إلا من أكره وقلبه مطمئن بالإيمان» را درباره [عمار بن یاسر] نازل فرموده است . . .».

362- ایمان عیسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 51 - 2

2- عیسی (ع) ، خود را چون همه مردم ، موجودی نیازمند به ربوبیت خدا می دانست .

انّ الله ربّي وربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 61 - 17

17 - نصارا علی رغم ادّعای الوهیت حضرت عیسی (ع) و فرزندى او برای خداوند ، خود به آن اعتقاد نداشتند .

انّ مثل عیسی . . . فنجعل لعنت الله على الكاذبين

مراد از «الكاذبين»، مسیحیان هستند و نسبت کذب به آنان، نشانگر این است که آنان به ادعای خود اعتقاد نداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 172 - 11

11 - علم و ایمان حضرت عیسی (ع) و فرشتگان مقرب الهی به قیامت و محشور شدن به پیشگاه خداوند ، مانع استکبار آنان از بندگی خدا

لن يستكف المسيح ان يكون عبداً لله ولا الملكة . . . فسيحشرهم إليه جميعاً

جمله «و من . . .» جمله حالیه و بیان علت از جمله سابق است. یعنی امکان ندارد مسیح و فرشتگان از عبادت خدا امتناع کنند؛ چون حشر انسان و ملائکه به سوی خدا حتمی است و مسیح و فرشتگان از آن آگاهند.

363- ایمان غیر مفید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 5

5 - ایمان آوردن انسانها در زمان تحقق برخی از آیات الهی (آیات ملجئه، مانند قیامت)، برای آنان سودبخش نخواهد بود.

ص: 375

يوم يأتي بعض آيات ربك لا ينفع نفساً إيمانها لم تكن ءامنت من قبل

364- ایمان فاسدان اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 4

4- برخی از پیشینیان فاسد، از نادیده گرفتن تعالیم پیامبران، توبه کردند و با ایمانی راسخ به کارهای شایسته روی آوردند.

خلف أضاعوا الصلوه .. إلا من تاب و ءامن و عمل صلحاً

ماضی بودن فعلها در هر دو آیه، به وقوع آن در زمان گذشته دلالت دارد.

365- ایمان فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 6

6 - حضرت علی، فاطمه، حسن و حسین (ع)، مظهر بیم داری از قیامت و ایمان به روز جزا

إنا نخاف من ربنا يوماً عبوساً قمطريراً

366- ایمان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 90 - 6

6 - فرعون، به هنگام غرق شدن در دریا، از استکبار دست برداشت و با توبه، اظهار ایمان و تسلیم کرد.

حتى إذا أدركه الغرق قال ءامنت .. و أنا من المسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 91 - 8

8 - از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود: «... قال [جبرئیل] یا محمد لما أغرق الله فرعون « قال آمنت أنه لا اله إلا الذي آمنت به بنو إسرائيل و أنا من المسلمین » فأخذت حمأه فوضعتها في فيه ثم قلت له: « ألتن وقد عصيت قبل و كنت من المفسدين » و

عملت ذلك من غير أمر الله خفت أن تلحقه الرحمه من الله عز وجل ويعذبني الله على ما فعلت فلما كان الآن وأمرني الله عز وجل أن
أؤدى إليك ما قلت أنا لفرعون امنت و علمت أن ذلك كان لله تعالى رضاء . . . ;

. . . جبرئيل گفت: ای محمد! هنگامی که خدا فرعون را غرق کرد، فرعون گفت: ایمان آوردم که خدایی نیست به جز خدایی که بنی
اسرائیل به او ایمان دارند و من از تسلیم شدگانم. پس من قطعه ای از لجن برداشتم و در دهان او گذاشتم و گفتم اکنون؟! در

ص: 376

حالی که قبلاً عصیان کردی و از مفسدان بودی. و این کار را بدون فرمان خدا انجام دادم؛ ترسیدم رحمت خدا به او برسد و خدا مرا برای این کار عذاب کند. پس چون این لحظه فرارسید و خداوند فرمان داد آنچه را من به فرعون گفتم به شما برسانم، ایمن شدم و دانستم که آن کار مورد رضای خدا بوده است».

367- ایمان فطری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 2

2 - ایمان به خدا، فطری بشر

انّ الذین اشتروا الکفر بالایمان

آیه شریفه، ایمان را اصل و کفر را جایگزین می داند. بنابراین انسان در اصل، یعنی به طور فطری، روی به ایمان دارد نه به کفر. برداشت فوق بر این مبناست که مراد از «الذین ...»، تمامی کافران باشد؛ نه خصوص مرتدان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 53 - 3

3 - نفس آدمیان بر فطرت ایمان است .

ذلک بأنّ الله لم یک مغیرا نعمه أنعمها علی قوم حتی یغیروا ما بأنفسهم

در آیه قبل تصریح شد که فرعونیان پس از انکار آیات الهی به هلاکت رسیدند و نعمتها از آنان سلب شد. از ارتباط آیه مورد بحث با آیه قبل می توان استفاده کرد که مصداق روشن «ما بأنفسهم» نداشتن حالت انکار نسبت به آیات الهی است، که از آن می توان به ایمان فطری یاد کرد.

368- ایمان فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 14

14 - تهیدستان و طبقات پایین جامعه، دارای زمینه بیشتر برای پذیرش ایمان و دعوت پیامبرند.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم .. ألیس الله بأعلم بالشکرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- محرومان ، نخستین گروندگان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الذین کفروا .. لو کان خیراً ما سبقونا إلیه

از لحن تحقیرآمیز «ماسبقونا» استفاده می شود که کافران، از طبقه اشراف و توده مؤمنان، از طبقات محروم و پایین جامعه بودند.

ص: 377

369- ایمان قاذف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 4 - 14

14 - «عن أبي جعفر (ع) . . . و نزل بالمدينه «والذين يرمون المحصنات ثم لم يأتوا بأربعة شهداء فاجلدوهم ثمانين جلده و لا تقبلوا لهم شهادة ابداً و أولئك هم الفاسقون» . . . فبرأه الله ما كان مقيماً على الفريه من أن يسمى بالإيمان . . . ;

از امام باقر(ع) روایت شده که آیه «والذين يرمون المحصنات. . . أولئك هم الفاسقون» در مدینه نازل شده است. . . پس خداوند کسی را که تهمت زنا می زند با زمانی که بر این تهمت باقی باشد، او را از مؤمن نامیده شدن به دور داشته است. . .

370- ایمان قوم یونس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 11، 8، 2

2 - هیچ قومی از اقوام تکذیب کننده سابق - به جز قوم یونس - پیش از نزول عذاب استیصال ، به دست کشیدن از تکذیب پیامبر خود و اظهار ایمان به او موفق نشدند .

فلولا كانت قريه ءامنت فنفعها إيمانها إلا قوم يونس

8 - از تمام اقوام تکذیب کننده پیشین ، تنها قوم یونس پیش از وقوع عذاب استیصال ، از تکذیب دست برداشته و ایمان آوردند .

فلولا كانت قريه ءامنت فنفعها إيمانها إلا قوم يونس لما ءامنوا كشفنا عنهم عذاب الخبز

11 - ایمان به موقع قوم یونس موجب شد که آنان تا پایان عمر ، همراه با برخورداری از مواهب دنیوی ، به زندگی خویش ادامه دهند .

إلا قوم يونس لما ءامنوا كشفنا عنهم عذاب الخزی . . . و متعنهم إلى حين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 99 - 10

10 - ایمان قوم یونس ، ایمان اختیاری بود نه ایمانی از روی اجبار و استیصال .

فلولا كانت قريه ءامنت . . . إلا قوم يونس لما ءامنوا . . . و لو شاء ربك لأمن من فی ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تمامی قوم یونس ، پس از رسالت و مأموریت مجدد آن حضرت به سوی آنان ایمان آوردند .

و أرسلنه . . . ف--امنوا فمّتعنهم إلى حين

2 - خداوند ، پس از ایمان آوردن قوم یونس ، آنان را از مواهب دنیوی تا پایان عمرشان بهره مند ساخت .

ص: 378

ف- «امنوا فمتّعنهم إلی حین

طبق گفته مفسران، مقصود از «إلی حین» فرا رسیدن اجل و عمر طبیعی آنان است.

5- ایمانِ ثمربخش قوم یونس و فرجام نیک آنان ، مایه عبرت و موجب دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

ف- «امنوا فمتّعنهم إلی حین

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه درصدد دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنانی است که در شرایط سخت و طاقت فرسای مکه قرار داشتند. در واقع این آیه، آنان را (همچون یونس(ع)) به ادامه رسالت الهی فرا می خواند.

7- « قال أبو عبیده : قلت لأبی جعفر (ع) کم غاب یونس عن قومه حتّی رجع إلیهم بالنبوّه و الرساله فآمنوا و صدّقوه قال : أربعه أسابيع . . . إنّ العذاب أتاهاهم یوم الأربعاء فی النصف من شوال و صرف عنهم من یومهم ذلک فانطلق یونس مغاضباً فمضی یوم الخمیس سبعة آیام فی مسیره إلی البحر و سبعة آیام فی بطن الحوت و سبعة آیام تحت الشجره بالعراء و سبعة آیام فی رجوعه إلی قومه . . . ثمّ أتاهاهم فآمنوا به و صدّقوه و اتبعوه . . . »

ابوعبیده گوید: به امام باقر(ع) گفتم: چه مدتی یونس از قوم خود دور شد و سپس با نبوت و رسالت به سوی آنان بازگشت و آنها به او ایمان آوردند و تصدیقش کردند؟ فرمود: چهار هفته . . . همانا در روز چهارشنبه، در نیمه شوال عذاب بر آنان نازل شد و در همان روز عذاب از آنان برداشته شد. پس یونس با حالت غضب در روز پنج شنبه از آنان جدا شد و هفت روز در مسیرش تا دریا و هفت روز در شکم ماهی بود و هفت روز را در زیر درخت در سرزمین خشک و خالی و هفت روز را در راه بازگشت به سوی قومش گذراند... آن گاه به نزد آنان آمد و آنها به آن حضرت ایمان آورده و تصدیقش نمودند و از او پیروی کردند...».

371- ایمان کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 17

17 - ایمان آوردن کافران ، به هنگام رویارویی با عذاب دردناک الهی ، بی ثمر بوده و مورد قبول خداوند واقع نخواهد شد .

و اشدد علی قلوبهم فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 13 - 4

4- اظهار ایمان کافران ، در تنگنای عذاب ادعایی دروغین و غیر قابل اعتماد

انّی لهم الذکری

برداشت بالا بنابراین نکته است که تعبیر «أنتی لهم الذکری» در صدد نفی اثر نباشد؛ بلکه در مقام تحلیل و تفسیر ادعای ایمان کافران در شرایط عذاب باشد، به این که اینان هر چند مدعی ایمان می شوند؛ اما آنان کجا و ایمان کجا؟ آنان راهی به سوی ایمان باز نگذاشته اند.

ص: 379

372- ایمان کافران طغیانگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 111 - 8

8 - اگر مشیت خداوند تعلق گیرد کافران لجاجت پیشه و طغیانگر نیز ایمان خواهند آورد.

ما كانوا ليؤمنوا إلا أن يشاء الله

373- ایمان کافران لجوج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 111 - 8

8 - اگر مشیت خداوند تعلق گیرد کافران لجاجت پیشه و طغیانگر نیز ایمان خواهند آورد.

ما كانوا ليؤمنوا إلا أن يشاء الله

374- ایمان کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 192 - 4,5,7

4 - ایمان ، از همگان حتی کفرپیشگان محارب پذیرفته است .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحيم

برداشت فوق مبتنی بر این است که متعلق «إنتهوا» کفر و شرک باشد. بنابراین «فإن انتهوا...»؛ یعنی، اگر کافران و مشرکان دست از کفر و شرک برداشتند و ایمان آوردند. بر این مبنا جمله «فإن الله...» گویای دو معناست: 1- پذیرش ایمان آنان، 2- آمرزش خطاهای گذشته شان.

5 - در صورتی که کافران محارب ایمان آورند ، نباید بر خطاهای پیشینشان (کشتن مسلمانان ، فتنه انگیزی و . . .) مورد مؤاخذه قرار گیرند .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحيم

7 - آمرزش گناهان کافران محارب ، پس از ایمان آوردن آنان ، پرتوی از مغفرت و رحمت الهی است .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 70 - 11

11 - کفرپیشگان اگر ایمان آورند ، حتی در صورتی که علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) جنگیده باشند ، مشمول رحمت و مغفرت الهی خواهند شد .

إن يعلم الله . . . يغفر لكم

ص: 380

375- ایمان لعن شدگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 46 - 26

26 - امکان ایمان و هدایت ، حتی برای گرفتاران به لعنت الهی

و لكن لعنهم الله بكفرهم فلا يؤمنون الا قليلا

بنابر اینکه «قلیلا» استثناء از فاعل «یؤمنون» باشد، مفهوم جمله «لعنهم الله» چنین می شود که عده قلیلی از لعنت شدگان موفق به ایمان خواهند شد.

376- ایمان لوط(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 26 - 2

1 - حضرت لوط (ع) به دعوت ابراهیم (ع) در پی فراخوانی او به توحید، ایمان آورد.

و ابرهیم إذ قال لقومه اعبدوا الله .. فآمن له لوط

2 - حضرت لوط (ع) پس از ایمان آوردن به حضرت ابراهیم (ع) تصمیم گرفت به سرزمین دیگری هجرت کند.

فآمن له لوط وقال إني مهاجر إلى ربي

بنابراین احتمال که مرجع ضمیر فاعلی «قال» به قرینه «فآمن له لوط» حضرت لوط(ع) باشد، نکته بالا، قابل استفاده است.

377- ایمان مادر ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 41 - 5

5- پدر و مادر حضرت ابراهیم (ع) مؤمن و موحد بودند.

ربنا اغفر لی ولولدی

از اینکه حضرت ابراهیم(ع) برای پدر و مادرش طلب آمرزش کرد، استفاده می شود که آنان مؤمن و موحد بودند.

378- ایمان مادر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 5

ص: 381

5- مادر موسی (ع)، به پیام خداوند ایمان داشت و به حفظ جان موسی (ع) از جانب او مطمئن بود.

إذ أوحينا .. أن اقذفيه ... يأخذه عدو

به قرینه «القیة علیک محبه» و نیز آیات دیگر قرآن؛ مادر موسی (ع) به محتوای وحی الهی عمل کرد و موسی (ع) را به نیل سپرد. این کار گواه اطمینان مادر موسی (ع) به آن است که پیام دریافت شده وحی الهی بوده و نیز نشان از ایمان کامل او دارد.

379- ایمان متزلزل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 10

10 - ایمان دو قسم است : محکم و پابرجا و متزلزل و ناپایدار .

أولئك كتب في قلوبهم الإيمن

کتابت ایمان در دل ها، کنایه از ثابت و استوار ساختن آن است.

380- ایمان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 11

11 - انفاق های مقطعی موجب قرار گرفتن آدمی در زمره متقیان ، نخواهد شد .

هدى للمتقين . . و مما رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 1، 2

1 - ایمان به قرآن و معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از صفات متقین است .

هدى للمتقين . . الذین یؤمنون بما انزل إلیک

2 - تقوا پیشگان ، مؤمن به کتاب های آسمانی ادیان گذشته و معارف و احکام آنها

و الذین یؤمنون بما انزل إلیک و ما انزل من قبلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 1

1 - اقرار به ایمان و دعای مستمر تقوایبندگان به درگاه خداوند

لَّذِينَ اتَّقُوا .. الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا

استمرار، از فعل مضارع «يقولون» برداشت شده است. و «الذين يقولون»، بیان ویژگیهای «الذين اتقوا» است.

ص: 382

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 3

3 - تقوایشگان ، به آیات الهی ایمان آورده و در برابر اراده الهی تسلیم اند .

إِلَّا الْمُتَّقِينَ . يعباد ... الذين ءامنوا بايتنا و كانوا مسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 51 - 4

4- ساحت تقوایشگان ، به دور از گناه و تردید در معاد و حقایق اخروی

إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ . إِنَّ الْمُتَّقِينَ

از مقابله میان متقین و گروه پیشین - که با وصف «الأثیم» و «کنتم به تمترون» یاد شده اند - مطلب بالا استفاده می شود.

381- ایمان مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 8

8 - رزمندگان مجاهد ، سپاسگزار خداوند و پذیرای ربوبیت او هستند .

و العدیت ... إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

تمجید مجاهدان از یک سو و نکوهش ناسپاسان از سویی دیگر، بیانگر آن است که مجاهدان ناسپاس نیستند.

382- ایمان محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 147 - 9

9 - اصبح بن نباته از علی (ع) روایت کرده که آن حضرت درباره آیه «الحق من ربك ...» فرمود: «... الحق من ربك (انك الرسول

إليهم) فلا تكونن من الممترين ...»

... تو رسول به سوی آنان هستی، پس هیچ گونه شکی در آن نداشته باش ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 12، 9، 7، 5، 1

1 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به آنچه از جانب پروردگارش بر وی نازل شده بود .

امن الرّسول بما انزل الیه من ربّه

5 - تفاوت و برتری ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به سایر مؤمنین *

امن الرّسول بما انزل الیه من ربّه و المؤمنون کلّ امن

ص: 383

با اینکه ایمان رسول الله (صلی الله علیه و آله) می توانست در جمله «و المؤمنون کلّ . . .» تبیین شود و از ذکر او به صورت جداگانه خودداری شود، ولی برای اشاره به برتری و ویژگی ایمان آن حضرت، او را جداگانه ذکر کرد.

7- ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به خدا، ملائکه، کتب آسمانی و پیامبران الهی

امن الرسول . . . و المؤمنون کلّ امن بالله و ملائکته و کتبه و رسله

کلمه «کلّ» علاوه بر مؤمنان، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می شود. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، همگی ایمان به خدا و ... دارند.

9- ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به فرد فرد انبیا و انکار نکردن هیچ یک از آنان

لا نفرّق بین احد من رسله

12- ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به همه انبیای گذشته و کتب آسمانی

کلّ امن . . . لا نفرّق بین احد من رسله

بنابراینکه کلمه «کلّ» علاوه بر اینکه شامل همه مؤمنان است، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز باشد. در نتیجه جمله «لا نفرّق . . .» مقول قول پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 153 - 6

6- پیامبر (صلی الله علیه و آله) خود معتقد به محتوای پیام خویش و همواره پایبند به آن بود.

و أن هذا صرطی مستقیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 162 - 9

9- ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ربوبیت خدا بر تمام هستی، علت اخلاص کامل و همه جانبه او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین

توصیف «الله» به «رب العالمین» دلیل برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) در حیات خویش به خداوند و تمامی سخنان او ایمان داشت .

رسوله ... الذی یؤمن بالله و کلمته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 61 - 10

10 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) گر چه به همه سخنان از تمامی طیف ها ، گوش فرامی داد ؛ ولی در مرحله تصدیق و پذیرش ، تنها سخنان خدا و مؤمنان را باور داشت .

و یقولون هو أذن قل أذن خیر لکم یؤمن بالله و یؤمن للمؤمنین

برداشت فوق بر این اساس است که اضافه «أذن» به «خیر» اضافه حقیقیه باشد ؛ بدین معنا که پیامبر (صلی الله علیه و آله) تنها شنوای سخنان نیک است و به هر سخنی ترتیب اثر نمی دهد، بلکه تنها سخنان خدا (وحی) و سخنان مؤمنان راستین را باور می کند.

ص: 384

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 55 - 11

11- « عن رسول الله (ع) قال : إني كنت أول من أقرّ برّبي جلّ جلاله و أول من أجاب حيث أخذ الله ميثاق النبيين . . . » ;

از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) روایت شده است که فرمود: من اولین کسی بودم که اقرار به پروردگارم - جلّ جلاله - کردم و اولین پاسخ دهنده بودم آن گاه که خداوند از پیامبران پیمان می گرفت. «..».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 33 - 1

1 - پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) ، آورنده کتاب آسمانی قرآن و دین الهی و تصدیق کننده و مؤمن به آن بود .

و الذی جاء بالصدق و صدّق به

در این که «الذی» در دو جمله « جاء بالصدق و صدّق به» چیست، چند احتمال وجود دارد: 1- مقصود در هر دو جمله یک شخص و آن پیامبراسلام(صلی الله علیه و آله) است. 2- مراد پیامبران الهی می باشد و «الذی» - هر چند به صیغه مفرد است - ولی به قرینه این که با صیغه جمع (أولئك هم المتّقون) بدان اشاره گشته، از آن جنس اراده شده است. 3- مقصود از «الذی» در جمله دوم (و صدّق به) بر مبنای احتمال نخست، پیروان پیامبراسلام(صلی الله علیه و آله) و بر مبنای احتمال دوم، پیروان پیامبران الهی است. گفتنی است برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 13

13 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مکلف به اعلام ایمان خویش به تمامی کتاب های آسمانی

و قل ءامنت بما أنزل الله من کتب

برداشت یاد شده بر این اساس است که منظور از «کتاب» در جمله «ءامنت بما أنزل الله من کتاب» همه کتاب های نازل شده از سوی خداوند (تورات، انجیل و قرآن) باشد. گفتنی است که تنوین «کتاب» - که برای تنويع است - مطلب بالا را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 11 - 7، 4

4 - وحی و مشاهدات پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مورد تصدیق قلبی آن حضرت

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «مارأی» اشاره به وحی و معارف دیگری نیز باشد که آیات پیشین، از آن حکایت می کند.

7 - « محمدبن الفضیل قال : سألت أبا الحسن (ع) هل رأى رسول الله (صلى الله عليه وآله) ربه عز وجل؟ فقال : نعم بقلبه رآه ، أما سمعت الله عز وجل يقول : « ما كذب الفؤاد ما رأى » أى لم يره بالبصر و لكن رآه بالفؤاد ;

محمدبن فضیل گوید: از امام رضا(ع) سؤال نمودم: آیا رسول خدا(صلی الله علیه و آله) پروردگار عزوجل را دیده است؟ آن حضرت فرمود: آری با قلب خود دیده؛ آیا نشنیده ای [سخن] خدای عزوجل را که می فرماید: «ما کذب الفؤاد ما رأی». آن حضرت با چشم سر خدا را ندید؛ بلکه با دیده دل او را دید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 29 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به اعلام مواضع عقیدتی خویش و معرفی آن به مردم ؛ همچون ایمان به خداوند رحمان و توکل بر او در زندگی

قل هو الرحمن ءامنا به و علیه توکلنا

383- ایمان مخلصین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 24 - 12

12- بندگان خالص خدا، از مشاهده برهان الهی (باور به ربوبیت خدا و...) بهره مند هستند.

همّ بها لولا أن رءا برهن ربه .. إنه من عبادنا المخلصین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 52 - 2

2- تصدیق و باور داشتن قیامت و زنده شدن انسان ها ، از ویژگی های بهشتیان و بندگان مخلص خدا در دنیا است .

يقول أءنك لمن المصدّقین

384- ایمان مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 10

10- ساحل نشینان غرب سرزمین ذوالقرنین ، برای ایمان و عمل صالح و ترک ستم کاری ، از زمینه مساعدی برخوردار بودند .

أمّا من ظلم .. و أمّا من ءامن و عمل صلحًا

385- ایمان مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حضرت مریم (ع)، نمونه بارز و مثال زدنی برای ایمان و دین داری

ضرب الله مثلاً للذین ءامنوا... و مریم ابنت عمران

12 - مریم (س)، مؤمن به وحی و کتاب های آسمانی و تصدیق کننده آنها بود.

ص: 386

و صدقت بکلمت ربّها و کتبه

386- ایمان مستضعفان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 76 - 4

4- ایمان مستضعفان قوم ثمود بهانه ای برای کفرورزی و استکبار اشراف کفرپیشه آن قوم

قال الذین استکبروا إنا بالذی ءامنتم به کفرون

مجادله کافران با مستضعفان اقتضا می کرد که کفرپیشگان در پاسخ مؤمنان بگویند: «إنا به کفرون» و یا «إنا بما ارسل به کفرون»، ولی در پاسخ گفتند ما به آنچه شماها بدان ایمان آورده اید کافر هستیم. و این تعبیر نشان می دهد که از ریشه های استکبار آنان در برابر حق، ایمان مستضعفان بوده است. تقدیم «بالذی» بر «کفرون»، که افاده حصر می کند، این معنا را تأیید می کند.

387- ایمان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 3

3- ایمان مسلمانان به خدا، قرآن و تمامی کتب آسمانی، برانگیزنده اهل کتاب بر تمسخر نماز و دیگر شعایر اسلام

قل یا أهل الکتاب هل تنقمون منا الا ان ءامننا باللّٰه .. و ما أنزل من قبل

برداشت فوق بر این مبناست که «ان ءامننا» به تقدیر «لام»، بیانگر کراهت و ناخرسندی اهل کتاب نسبت به مسلمانان باشد، یعنی «ما تنقمون منا دیننا و صلاتنا لشیء الا ایماننا باللّٰه ..».

388- ایمان مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 23

23- ایمان اغلب مسلمانان صدر اسلام، در آغاز، ایمانی سطحی و ظاهری بود و سپس عمیق و ریشه دار شد. *

و لا تقولوا لمن القی الیکم السلام لست مؤمنا .. کذلک کنتم من قبل

بنابر اینکه «کذلک»، اشاره به «القی الیکم السلام» باشد. یعنی شما مؤمنان واقعی و رزمنده نیز در ابتدا ایمانتان سطحی و تنها اظهار

اسلام بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 387

1 - شمول رأفت و رحمت خاص الهی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجران و انصاری که آن حضرت را در لحظه های دشوار، همراهی کردند .

لقد تاب الله على النبي والمهجرين والانصار

«توبه» به معنای رجوع و روی کردن است. روی کرد خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مهاجر و انصار - به قرینه ذیل آیه شریفه - کنایه از این است که خداوند آنان را به خاطر یاری رساندن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در لحظه های سخت و دشوار، مورد رأفت و رحمت ویژه قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 10 - 7

7 - مسلمانان صدر اسلام، به خاطر ایمان شان، مورد آزار و اذیت قرار می گرفتند .

و من الناس من يقول ءامنا بالله فإذا أؤذى في الله جعل فتنه الناس كعذاب الله

389- ایمان مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 3

3 - مسلمانان مدینه، به وعده های خداوند و پیامبرش، ایمان راسخ داشتند .

ولما رء المؤمنون الأحزاب قالوا هذا ما وعدنا الله ورسوله

390- ایمان مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 15

15 - یهود و نصارا، تنها به برخی از پیامبران ایمان داشتند .

لانفرق بين أحد منها

جمله «و ما أوتى النبيون» دلالت بر لزوم ایمان به همه پیامبران دارد. بنابراین تأکید آن با جمله «و لانفرق ...» اشاره به این معنا دارد که

مخاطبان: یعنی، یهود و نصارا به همه پیامبران ایمان ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 1

1 - ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح، شرط رهایی مسلمانان، یهودیان، صائبی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَىٰ... وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

ص: 388

«صابئی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصبئون» در این آیه - به قرینه وقوع آن بین «الذین ءامنوا و الذین هادوا» «و النصری»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 83 - 10، 11، 6، 7

6 - گرایش مسیحیان عصر بعثت به اسلام، برخاسته از آگاهی آنان بر حقانیت قرآن

تری اعینهم تفیض من الدمع مما عرفوا من الحق

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «الحق» قرآن باشد.

7 - ایمان مسیحیان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تأثر شدید آنان به هنگام شنیدن قرآن، نشانه تواضع آنان در برابر حق

و انهم لایستکبرون. و إذا سمعوا ما أنزل إلى الرسول ... مما عرفوا من الحق

جمله «و إذا سمعوا ...» که حکایت از اعتراف آنان به حقانیت قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارد می تواند به عنوان دلیل و شاهی بر جمله «انهم لایستکبرون» باشد.

10 - گروهی از مسیحیان، کشیشان و راهبان عصر بعثت، پذیرای اسلام در پی شنیدن قرآن .

و إذا سمعوا ما أنزل إلى الرسول ... یقولون ربنا ءامنا

11 - مسیحیان عصر بعثت پس از پذیرش اسلام با نیایش به درگاه خداوند، خواهان پیوستن به صف شاهدان و گواهان حقانیت قرآن بودند .

ربنا ءامنا فاکتبا مع الشهدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 84 - 1

1 - ایمان به خداوند یکتا و حقانیت قرآن تنها راه منطقی و درست در دیدگاه مسیحیان عصر بعثت پس از آشنایی با قرآن

یقولون ... لا نؤمن بالله و ما جاءنا من الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ایمان مسیحیان به خدا و اعترافشان به حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) موجب برخورداری آنان از بهشت جاودان

فائهم الله بما قالوا جنت

391- ایمان مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 5 - 21

21 - « عن ابی جعفر (ع) فی قول الله عز وجل : «... فإن تابوا...» یعنی آمنوا... » ;

ص: 389

از امام باقر (ع) روایت شده است: مراد از توبه مشرکان در آیه شریفه، این است که ایمان بیاورند . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 2,3

2 - کفرپیشگان و حق ستیزان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، دست از کفر کشیده ، ایمان خواهند آورد .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

3 - اظهار ایمان به قرآن از سوی مشرکان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، بی ثمر بوده و مورد پذیرش خداوند نخواهد بود .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 5,6,7

5 - ایمان مشرکان ، پس از گرفتاری به عذاب سودی برای آنان ندارد .

و لو تری إذ فرعوا . . قالوا ءامنا به و آئی لهم التناوش

6 - ایمان مشرکان در قیامت ، سودی برای آنان ندارد .

و لو تری إذ فرعوا . . وقالوا ءامنا به و آئی لهم التناوش

«تناوش» (از ریشه «نوش») به معنای تناول و رسیدن است؛ یعنی، آنان چگونه می توانند به ایمان نایل آیند؟ و مراد از آن بی فایده بودن ایمان در غیر زمان و فرصت لازم خودش است.

7 - ایمان آوردن مشرکان به هنگام مرگ ، سودی ندارد .

إذ فرعوا . . وقالوا ءامنا به و آئی لهم التناوش

392- ایمان مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 81 - 1

1 - اظهارات انکارآمیز مشرکان صدر اسلام نسبت به قرآن ، به رغم باور قلبی آنان به آسمانی بودن آن

أفبهذا الحديث أنتم مدهنون

«إدهان» (مصدر «مدهنون») به دو معنا آمده است: الف) اظهار کردن بر خلاف آنچه در دل است؛ ب) به شوخی گرفتن چیزی و برخورد استهزا آمیز کردن با آن. برداشت یاد شده براساس معنای اول است.

393- ایمان مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 47 - 8

ص: 390

8 - تعداد کمی از مشرکان مکه ، به قرآن ، ایمان آوردند .

و من هؤلاء من یؤمن به

«من» در «من هؤلاء» تبعیض است و «هؤلاء» اشاره به مشرکان مکه دارد. گفتنی است که تعبیر «من هؤلاء» - همان گونه که برخی گفته اند - دلالت بر قلت می کند.

394- ایمان مضمولان لعن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 12

12 - آدمی ، می تواند حتی در زمان گرفتاریش به لعنت خدا ، خود را به سوی ایمان گرایش داده و اهل ایمان گردد .

لعنهم الله بکفر هم فقلیلا ما یؤمنون

تقریب جمله «فقلیلا ما یؤمنون» بر «لعنهم الله بکفرهم» می رساند که: کفر ورزی و دور شدن از رحمت خدا، بسیاری از زمینه های ایمان را از بین می برد نه همه آنها را؛ یعنی، با وجود لعنت الهی انسان می تواند خود را به سوی ایمان گرایش دهد.

395- ایمان مصلحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 110 - 8

8 - ایمان مصلحان (امرکنندگان به معروف و نهی کنندگان از منکر) به خداوند ، شرط اعتلای جامعه

کنتم خیر امه .. و تؤمنون بالله

396- ایمان مقبول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 3

3 - ایمان ثمربخش و مورد قبول خداوند ، ایمانی است که از روی اختیار و پیش از نزول عذاب استیصال باشد .

إن الذین حقت علیهم .. لا یؤمنون ... حتی یروا العذاب الألیم. فلولا کانت قریه عام

397- ایمان ملائکہ

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

4 - نساء - 4 - 172 - 11

ص: 391

11 - علم و ایمان حضرت عیسی (ع) و فرشتگان مقرب الهی به قیامت و محسور شدن به پیشگاه خداوند، مانع استکبار آنان از بندگی خدا

لن يستنكف المسيح ان يكون عبداً لله ولا الملكة .. فسيحشرهم إليه جميعاً

جمله «و من . . .» جمله حالیه و بیان علت از جمله سابق است. یعنی امکان ندارد مسیح و فرشتگان از عبادت خدا امتناع کنند؛ چون حشر انسان و ملائکه به سوی خدا حتمی است و مسیح و فرشتگان از آن آگاهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 6

6 - فرشتگان، دارای ایمان راستین و کامل به خداوند

و يؤمنون به

398- ایمان ملکه سبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 42 - 5,7

5 - اطلاع بلقیس از مقام معنوی و قدرت سلیمان (ع) و تسلیم شدنش در برابر او، قبل از رسیدن به دربار وی

وَأُتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَ كُنَّا مُسْلِمِينَ

ضمیر «من قبلها» به آیه و بینه بر می گردد که از عمل خارق العاده دربار سلیمان به دست می آید.

7 - اطلاع قبلی ملکه سبا از حقانیت و مقام سلیمان (ع) با گزارش سفیران خویش

وَأُتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَ كُنَّا مُسْلِمِينَ

«من قبلها» ظاهراً اشاره به زمانی دارد که سفیران ملکه سبا هدایا را بازگرداندند و ویژگی های سلیمان (ع) و دربار او را باز گفتند.

399- ایمان منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 8 - 2

2- گروهی از انسان ها (منافقان) به دروغ مدعی ایمان به خدا و روز قیامت هستند .

و من الناس من يقول ءامنا بالله و باليوم الآخر و ما هم بمؤمنين

400- ایمان منافقان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 392

2 - منافقان مدینه ، دل در گرو شرک داشتند و ایمان شان ظاهری بود .

و لو دخلت علیهم . . . ثم سئلوا الفتنه لأتوها

401- ایمان موحدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 15

15- موحدان معتقد به معاد ، هیچ گاه به دستاورد های فنی و آثار تمدن بشری ، مغرور نشده و فرجام جهان را ویرانی و انهدام می بینند .

هذا رحمه ربی فإذا جاء وعد ربی جعله دكاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 1

1- یکتاپرستان استوار بر طریق ایمان ، ایمن از هر بیم و اندوه نسبت به گذشته و آینده

إنّ الذین قالوا ربّنا الله ثمّ استقموا فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

در معنای «لاخوف علیهم» گفته شده است که «خوف» نسبت به آینده و موضوعی است که در شرف وقوع می باشد؛ ولی در «و لا هم یحزنون» حزن و اندوه، همواره بر امری است که تحقق یافته و سپری شده است.

402- ایمان موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 143 - 24,25

24- موسی (ع) بدون هیچ درنگ پس از دریافت حقیقت (ناشدنی بودن رؤیت خدا) آن را پذیرفت و بدان اعتراف کرد .

قال . . . و أنا أول المؤمنین

متعلق «المؤمنین» به قرینه فrazهای قبل (بانک لاتری) است. کلمه «اول» در جمله «أنا أول المؤمنین» علاوه بر معنای مقدم بودن، معنای تأخیر نکردن را نیز می رساند. زیرا صحت این ادعا که شخص بخواهد اول مؤمن باشد، به این است که بی درنگ حقیقت رخ نموده را باور کند و به آن ایمان آورد، و گرنه این احتمال متفی نیست که دیگری در این فاصله ایمان آورد و او نتواند اول مؤمن باشد.

25 - موسى (ع) اولین مؤمن از قوم خویش به ناشدنی بودن رؤیت خدا

و أنا أول المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 393

3 - موسی (ع) ، به حقانیت راه خویش ایمان داشت و توانایی های دشمن را در مبارزه با خویش حقیر و ناچیز می شمرد .

فلما جاء السحرة قال لهم موسى ألقوا ما أنتم ملقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 35 - 1

1 - موسی (ع) با بیان آگاهی دقیق خداوند به خصوصیات او و خاندانش ، خود را پذیرای خواسته های خداوند و راضی به انتخاب های او خواند .

إنك كنت بنا بصيرًا

مراد از «نا» موسی (ع) و اهل او از جمله هارون (ع) است، موسی (ع) پس از پیشنهاد وزارت برای هارون بیان می دارد که خداوندا! تو مرا و اعضای خاندانم را خوب می شناسی و ویژگی های برادرم هارون (ع) را نیز می دانی، این پیشنهاد من است، اما تصمیم تو هر چه باشد، تصمیمی آگاهانه و با بصیرت کامل است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 46 - 8

8 - موسی و هارون (ع) ، به قدرت برتر خداوند آگاه بودند و دیگران را از مقابله با خواست و اراده خدا ناتوان می دانستند .

إتني معكما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 122 - 1

1 - موسی و هارون (علیهما السلام) ، از بندگان مؤمن خدا

إتھما من عبادنا المؤمنین

403- ایمان مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 2,3

2 - مؤمن معترض از خاندان فرعون ، ایمان خود را پوشیده می داشت .

قال رجل مؤمن من آل فرعون یکتّم ایمنه

3 - نفوذ آیین موسی (ع) در میان خاندان فرعون و ایمان آوردن مردی از آنان

قال رجل مؤمن من آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 38 - 10

ص: 394

10 - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

404- ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 7,8,9,20

7 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، به خدا ، ملائکه ، کتب آسمانی و پیامبران الهی

امن الرسول . . . و المؤمنون كل آمن بالله و ملائکته و کتبه و رسله

کلمه «کل» علاوه بر مؤمنان، شامل پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می شود. یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، همگی ایمان به خدا و ... دارند.

8 - ایمان مؤمنان به آنچه بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب پروردگار نازل شده است .

امن الرسول بما انزل الیه من ربه و المؤمنون

بنابراینکه کلمه «المؤمنون» عطف بر «الرسول» باشد، نه اینکه مبتدا فرض شود. یعنی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به آنچه بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده، ایمان دارند.

9 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، به فرد فرد انبیا و انکار نکردن هیچ یک از آنان

لا نفرّق بین احد من رسله

20 - اعتقاد و یقین مؤمنان به معاد و بازگشت به سوی خداوند .

و الیک المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 286 - 19

19 - اعتقاد و اقرار و اعتراف مؤمنان به ولایت الهی بر آنان

رَبَّنَا .. انت مولینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 1

1 - اهل ایمان وظیفه دار پاسداری از ایمان خویش

یاایها الذین ءامنوا علیکم انفسکم

«علیکم» اسم فعل و به معنای «الزموا» است. بنابراین جمله «علیکم انفسکم» یعنی همواره مراقب ایمان خویش باشید. چون فرمان به مراقبت بر خویشتن (علیکم انفسکم) پس از خطاب «یاایها الذین ءامنوا» آمده است مراد از مراقبت، مراقبت بر ایمان و لوازم آن است.

ص: 395

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 40 - 3

3 - باور اهل ایمان به سرپرستی خدا و یاری او ، مایه نهراسیدن آنان از دشمنان دین و اجرای فرمان جهاد

فإن تولوا فاعلموا أن الله مولیکم نعم المولی ونعم النصیر

جمله «فاعلموا ..» علاوه بر رساندن مضمون خود به منظور تقویت روحیه مسلمانان برای جهاد با دشمنان فتنه انگیز ایراد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 9

9 - آشکار شدن حقیقت ایمان مؤمنان ، در شرایط سختی و دشواری

فی ساعه العسره من بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 12

12 - اهل ایمان ، به مالکیت حقیقی خداوند بر امکانات دنیایی بشر توجه دارند .

و ممّا رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 14 - 10

10 - باور مؤمنان به مجازات حتمی کافران از سوی خداوند ، مانع اقدام های شتابزده آنان در مقابله با کافران

یغفروا .. لیجزی قومًا بما کانوا یکسبون

«لام» در «لیجزی» برای تعلیل است و فلسفه امر به خویشتن داری مؤمنان در برابر کافران را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 44

44 - آمیختگی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری مؤمنان از مغفرت و پاداش عظیم الهی

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 8

8 - ایمان ، ناخوشایندترین وصف مؤمنان ، در دیدگاه دشمن

و ما تقموا منهم إلا أن يؤمنوا بالله

ایمان مؤمنان دوران اصحاب احدود

ص: 396

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 4

4 - عزت خداوند (مغلوب نشدن او در برابر هیچ چیز) و پسندیده بودن تمام کار های او ، دلیل ایمان آوردن کسانی بود که به دست اصحاب « اخدود » سوختند .

و ما نعموا منهم إلا أن يؤمنوا بالله العزيز الحميد

405- ایمان مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 7

7 - تهدید ها و شکنجه ها ، بی تأثیر در بازداري مؤمنان راستین از طریق ایمان و باور های دینی

إنا إلی ربنا منقلبون

406- ایمان مؤمنان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 10

10 - مستضعفان مؤمن از قوم ثمود ، مردمانی پایدار و راسخ در ایمان خویش

قالوا إنا بما ارسل به مؤمنون

از اینکه مؤمنان قوم ثمود مقصود خویش را با جمله اسمیه و به همراه «إِنَّ» بیان کردند و با کلمه «ما»ی موصوله ایمان خویش را به تمامی رسالتهای صالح اعلان داشتند، معلوم می شود آنان در ایمان خویش بسیار جدی و پایدار بودند.

407- ایمان مهاجران صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 12، 8

8 - روحیه خداجویی و دین یابوری ، از ویژگی های بارز مهاجران صدر اسلام

المهجرين الذين . . . يبتغون فضلاً من الله ورضواناً وينصرون الله ورسوله

12 - مهاجرانِ خداجو ودين باور صدر اسلام ، نمونه مؤمنان راستين

المهجرين الذين . . . أولئك هم الصدقون

ص: 397

408- ایمان مهتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 7

7- ایمان و استغفار ، از نشانه های هدایت یافتگان است .

أَن يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمَ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ

409- ایمان ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 8

8 - ایمان زبانی در کنار کفر باطنی ، ناپسند و مایه افزایش کفر

يَأَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزَنْكَ .. مِنَ الَّذِينَ قَالُوا ءَامَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ

بنابر اینکه «من الذين قالوا» بیان برای «الذين يسرعون» باشد، معلوم می شود نفاق مایه افزایش کفر است.

410- ایمان نجاشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 28

28 - نجاشی (پادشاه حبشه) ، مؤمن به خدا ، قرآن و کتب آسمانی و خاضع در برابر خداوند

أَنَّ مِنْ أَهْلِ الْكُتُبِ لِمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) پس از مرگ نجاشی، به یاران خود فرمود: اِنَّ اِخَاكُمُ النَّجَاشِيَّ قَدْ مَاتَ، قَوْمًا فَصَلُّوْا عَلَيْهِ; فَقَالَ رَجُلٌ يٰ

رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ نَصَلِّي عَلَيْهِ وَقَدْ مَاتَ فِيْ كُفْرِهِ؟ قَالَ (صَلِّ عَلَى اللَّهِ عَلَيْهِ وَآلِهِ) اِلَّا تَسْمَعُونَ قَوْلَ اللّٰهِ «وَأَنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ ..»

الدّرالمنثور، ج 2، ص 416.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نجاشی و یاران او در زمره محسنان و مؤمنان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن بودند .

قالوا إنا نصری ذلک بان منهم قسیسین و رهباناً .. ذلک جزاء المحسنین

این بخش از آیات (85 - 82) بنابر آنچه بسیاری از مفسران گفته اند، درباره نجاشی پادشاه حبشه و یاران او نازل شده است.

ص: 398

411- ایمان نسل قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 8

8 - نگرانی و احساس خطر نوح (ع) ، درباره به خطر افتادن ایمان مؤمنان و نسل های آینده جامعه ، از سوی کافران حق ناپذیر و گمراه گر قوم خود

إِنك إِنْ تَذَرَهُمْ يَضَلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا

412- ایمان نسل کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 30

30- وجود مؤمنانی در نسل و صلب کافران مکه ، مانع نزول عذاب الهی بر آنان *

لولا رجال مؤمنون... لم تعلموهم... لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم عذابًا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از مردان و زنان مؤمن در آیه شریفه، فرزندان باشند که از کافران مکه تولد خواهند یافت و به ایمان خواهند گروید. آنچه مؤید این احتمال است، تعبیر «لم تعلموهم» و نیز «لو تزیلوا» می باشد؛ زیرا «لو»ی امتناعیه، تفکیک ناپذیری نسل مؤمن از کافران عصر بعثت را می رساند.

413- ایمان نسل نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 77 - 4

4 - «عن أبي جعفر (ع) في قوله: «و جعلنا ذرّيته هم الباقين» يقول: بالحقّ والنّبوه والکتاب والإيمان في عقبه ، وليس كلّ من في الأرض من بنی آدم من ولد نوح (ع) ...» ؛

از امام باقر(ع) [درباره سخن خداوند که می فرماید: «و جعلنا ذرّيته هم الباقين»] روایت شده است: خدا می فرماید: ذریه او را با حق و نبوت و کتاب و ایمان باقی قرار دادیم و آن طور نیست که تمام فرزندان آدم - که در روی زمین زندگی می کنند - از فرزندان نوح(ع) باشند. «..».

414- ایمان نسل های آینده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 33 - 8

8 - از موانع نزول عذاب استیصال بر امت های گنهکار و کافر ، علم خداوند به ایمان آوردن آنان در آینده است .

ص: 399

و ما كان الله معذبهم و هم يستغفرون

415- ایمان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 62 - 4

4- اعتقاد راسخ نوح (ع) به ربوبیت خدا بر وی ، موجب استواریش در تبلیغ رسالت های الهی بود .

و لکنی رسول من رب العلمین . أبلغکم رسلت ربی

حضرت نوح(ع) برای اینکه اشاره به علت پایداریش بر ابلاغ رسالت کند، به جای آوردن ضمیر و گفتن «رسالاته»، «رسلت ربی» گفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 71 - 13

13 - حضرت نوح (ع) به حقانیت رسالت خویش ، ایمان و اطمینان کامل داشت .

فعلى الله توكلت فأجمعوا أمرکم و شركاءکم ثم لا یکن أمرکم علیکم غمه . . . و لا تنظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 81 - 1

1 - حضرت نوح ، از بندگان مؤمن خدا

إنّہ من عبادنا المؤمنین

416- ایمان نیاکان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 3 - 2

2- خداوند ، ایمان و شرافت نیاکان بنی اسرائیل را به آنان یادآور شد .

هدی لبنی إسرئیل . . . ذریه من حملنا مع نوح

نصب «ذریه» یا به تقدیر حرف ندا و یا به تقدیر فعل «اخص» است. در هر صورت یادآوری عنوان «ذریه همراهان نوح» بیانگر حقیقت

فوق است.

ص: 400

417- ایمان و تنبلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 8

8 - ناسازگاری ایمان آدمی با تن دادن او به سستی و اندوه در هنگامه های دشوار و رویارویی با دشمن

و لا تهنوا و لا تحزنوا و انتم الاعلون ان کنتم مؤمنین

در براشت فوق، جمله «و لا تهنوا و لا تحزنوا»، به منزله جواب شرط «ان کنتم . . .» گرفته شده است.

418- ایمان و ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 13

13- داشتن ایمان و تقوا، منافاتی با برخورداری انسان از مال و ثروت ندارد .

و إن تؤمنوا و تتقوا . . . و لایسئلکم أموالکم

تعبیر «لایسئلکم أموالکم»، می رساند که مؤمن متقی می تواند دارای مال و ثروت باشد و اسلام بنا ندارد ثروت مؤمنان را از ایشان بگیرد.

419- ایمان و جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 26

26 - بروز حقیقت ایمان افراد و ظهور باطن آنان با آمدن حکم جهاد

فلما کتب علیهم القتال اذا فریق منهم یخشون الناس . . . و قالوا ربنا لم کتبت علی

420- ایمان و حزن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 139 - 8

8 - ناسازگاری ایمان آدمی با تن دادن او به سستی و اندوه در هنگامه های دشوار و رویارویی با دشمن

و لا تهنوا ولا تحزنوا و انتم الاعلون ان كنتم مؤمنين

در برآشت فوق، جمله «و لا تهنوا ولا تحزنوا»، به منزله جواب شرط «ان كنتم . . .» گرفته شده است.

ص: 401

421- ایمان و خطا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 3 - 8

8 - عدم تنافی ایمان و تقوا، با وجود بعضی از خطاها و کاستی های قابل غفران در زندگی فرد

الذین امتحن الله قلوبهم للتقوی لهم مغفره

نوید به مغفرت، در جایی مفید خواهد بود که لغزش و یا احتمال لغزش، وجود داشته باشد.

422- ایمان و دوستی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 81 - 4

4 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ناسازگار با گزینش کافران برای دوستی و ولایت

و لو کانوا یؤمنون باللّه و النبی و ما أنزل الیه ما اتخذوهم اولیاء

423- ایمان و شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 30

30 - ناسازگاری اعتقاد به تثلیث با اعتقاد به خدا و یگانگی او (توحید)

فامنوا باللّه و رسله و لاتقولوا ثلثه .. انما اللّه اله و احد

424- ایمان و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 12

12 - دستیابی به هدایت، در گرو توأم بودن ایمان به خدا و اطاعت از اوست.

فلیستجیبوا لی و لیؤمنوا بی لعلهم یرشدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 4،18

4 - دل‌بستگی به جلوه‌های مادی دنیا، از عوامل تحریف آیات الهی و تبدیل نعمت‌های او

و من یبدل... زین للذین کفروا

ص: 402

جمله «زین . . .»، بیان علت برای «و من یدل . . .» است.

18 - همراهی ایمان و تقوا، عامل برتری در قیامت

و یسخرن من الذین امنوا و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

تبدیل «الذین امنوا» به «الذین اتقوا»، برای تفهیم این معناست که باید ایمان، همراه تقوا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 235 - 13

13 - اعتقاد به دانایی خداوند به اسرار انسان، منشأ پرهیز از مخالفت با قوانین او

و اعلموا انّ الله یعلم ما فی انفسکم فاحذروه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 7

7 - توجه و ایمان به علم مطلق خداوند، برانگیزاننده آدمی برای اقدام به پیکار در راه او

و قاتلوفی سبیل الله و اعلموا انّ الله سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 25

25 - توجه به دانایی گسترده خداوند، زمینه پرهیز آدمی از ظلم و سرپیچی نسبت به فرمان های الهی

و الله علیم بالظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 3، 1

1 - مؤمنان دارای عمل صالح، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات، بهره مندان از پاداش ویژه الهی

ان الذین امنوا و عملوا الصالحات و اقاموا الصلوه و اتوا الزکوه لهم اجرهم عند ربّه

کلمه «عند ربّهم» اشاره به پاداشی ویژه دارد.

3- پاداش الهی برای مؤمنان دارای عمل صالح ، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، نتیجه عمل خیر آنها

لهم اجرهم عند ربهم

«اجر» به معنای مزد، در برابر عملکرد شخص به کار برده می شود؛ بنابراین پاداش آنان مزد و اجر عملشان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 21 - 8

8- عقیده ، خاستگاه اعمال انسان

یکفرون ... و یقتلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 403

2 - آل عمران - 3 - 28 - 19، 7،

7 - اعتقاد به ولایت تکوینی خداوند ، مستلزم پذیرش ولایت مؤمنان در نظام اجتماعی اسلام

قل اللهم مالك الملك .. لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء

گویا آیه مورد بحث، نتیجه مترتب بر اعتقاد به مضمون آیه «قل اللهم ..» است.

19 - توجه انسان به بازگشت به خدا و اعتقاد به آن ، عامل مقاومت در برابر ولایت کافران

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. و الى الله المصير

20 - اعتقاد به بازگشت انسان به سوی خداوند ، مقتضی پرهیز از قهر او

و يحذركم الله نفسه و الى الله المصير

«الى الله المصير»، بیانگر احاطه قدرت خداوند بر انسان است؛ پس باید از قهر خداوند پرهیز کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 12

12 - اعتقاد به حضور اعمال نیک و بد آدمی در قیامت ، عامل پرهیز از قهر خداوند

يوم تجد كل نفس .. و يحذركم الله نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 83 - 13

13 - توجه به رجوع قهری تمامی موجودات به سوی خداوند ، زمینه ای برای پذیرش دین خداوند

افغير دين الله .. و اليه يرجعون

جمله «و اليه ..» به منزله دلیلی است برای لزوم پذیرش دین خداوند، که از جمله «افغير دين ..» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 29 - 2

2 - ناسازگاری ایمان با تصرفات ناروا در اموال مردم

يا ايها الذين امنوا لا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 100 - 13

13 - ايجاد روحيه اميد به آینده و زندگی برتر معنوی و مادی ، از روش های قرآن در ايجاد انگیزه برای عمل

و من يهاجر ... يجد مراغماً كثيراً وسعه ... فقد وقع اجره على الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 122 - 2

2 - ايمان و عمل ، مکمل یکدیگر در رهنمون ساختن آدمی به سوی بهشت

والذين امنوا و عملوا الصلحت سندخلهم جنت

ص: 404

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 1

1 - ایمان و عمل صالح ، تضمین کننده ورود به بهشت

و من يعمل من الصلحت . . . و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 14

14 - ایمان ، آنگاه در بهره مندی از پاداش بزرگ الهی کارساز است که توأم با عمل باشد .

و المقيمین الصلوه . . . و المؤمنون بالله و الیوم الآخر أولئك سنؤتیهم أجراً عظیما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 2

2 - همراهی ایمان و عمل صالح ، زمینه جلب مغفرت و دستیابی به پاداش بزرگ الهی

وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفره و اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 7

7 - ایمان به انبیا، همراه با شایسته ساختن عمل ، زمینه سلامت، تعادل و بهداشت روانی

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

اندوه و ترس از ویژگیهای افرادی است که از سلامت و بهداشت روانی برخوردار نیستند. چون خداوند زمینه دور ماندن از اندوه را در این آیات بیان فرموده است، مطلب فوق را می توان برداشت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 127 - 9

9 - بهای بهشت و برخورداری از ولایت الهی، عمل در پرتو ایمان است.

لهم دارالسلام .. بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 9، 7

7 - ایمان بدون انجام عمل صالح سودمند نیست.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن .. أو کسبت فی إیمانها خیراً

«کسبت» عطف بر «آمنت» است؛ یعنی: «لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن کسبت فی إیمانها خیراً». (کسی که در ایمان خویش عمل نیکی را به دست نیاورده، ایمانش برای او سودی ندارد.)

9 - نجات انسانها در قیامت در گرو ایمان توأم با عمل صالح است.

ص: 405

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 4 - 5

5 - ایمان و عمل در رساندن آدمی به پاداش های والای الهی مکمل یکدیگرند .

لهم درجت عند ربهم و مغفره و رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 21 - 1

1 - نهی خداوند از اظهار ایمان ، بدون عمل بر طبق آن

و لا تکنوا کالذین قالوا سمعنا و هم لا یسمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 61 - 10

10 - ایمان به شنوایی مطلق و علم فراگیر خدا ، در پی دارنده توکل آدمی بر او

إنه هو السميع العليم

جمله «إنه ..» تعلیلی است برای لزوم توکل بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 11

11 - دستیابی به خیرات و نعمت های الهی ، نیازمند ایمان و عمل

ءامنوا معه جهدوا .. و أولئک لهم الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 6، 5

5 - ایمان توأم با عمل ، شرط بهره مندی از حمایت و هدایت مستمر و دایم الهی و برخوردار شدن از پاداش های اخروی است .

إن الذين آمنوا وعملوا الصلح . . . في جنت النعيم

6- نقش اساسی و محوری ایمان ، در مقایسه با عمل و رفتار آدمی ، در هدایت و سعادت وی

یهدیهم ربهم یا منهم

خداوند فرمود: «کسانی را که دارای ایمان و عمل صالح هستند به سوی بهشت هدایت خواهد کرد. » آن گاه علت و سبب هدایت را ایمان آنان ذکر فرمود ؛ با آنکه اینان دو ویژگی ایمان و عمل صالح را با هم دارا هستند. این، حکایت از آن دارد که ایمان اصل و محور بوده و عمل در مرتبه دوم قرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 87 - 7

ص: 406

7- ایمان به خدا و یاری او برای تحقق خواسته ها و برطرف شدن مشکلات ، باید با تلاش و کوشش آدمی قرین باشد .

اذهبوا فتحسسوا من يوسف و أخيه و لاتأيسوا من روح الله

از آن جا که یعقوب(ع) فرزندان را به یاری خدا و رحمت او در یافتن یوسف و بنیامین متوجه می سازد و علاوه بر آن از آنان می خواهد که به مسافرت بروند و برای یافتن آنها تلاش کنند ، می توان برداشت فوق را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 2

2- ایمان توأم با عمل صالح ، ثمربخش است .

و أدخل الذين آمنوا و عملوا الصلحت جنّـت تجرى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 9

9 - ایمان و عمل ، مکمل یکدیگر در رساندن انسان به بهشت جاویدان

إنّ الذين آمنوا و عملوا الصلحت .. جزاؤهم عند ربّهم جنّـت عدن ... خلدین فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 6,7,2

2- همراهی ایمان با عمل صالح ، شرط نتیجه بخش بودن آن

و اما الذين امنوا و عملوا الصالحات

6 - ایمان و عمل صالح ، حقیقت پیروی از رسول الهی (عیسی (ع))

و اتبعنا الرسول .. جاعل الذين اتبعوك ... و اما الذين امنوا و عملوا الصالحات

7 - ایمان و عمل صالح ، عامل نجات انسان از عذاب الهی در دنیا و آخرت

فاما الذين كفروا فاعذبّهم عذاباً شديداً فى الدنيا و الاخره .. و اما الذين امن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 4

4 - همراهی ایمان با عمل صالح ، موجب برخورداری از پاداش و فضل الهی

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 6

6 - لزوم همراهی ایمان با عمل صالح برای نیل به سعادت و آرامش

ص: 407

من ءامن . . . و عمل صلحاً فلاخوف عليهم و لا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 11

11 - لزوم همراهی ایمان و عمل صالح برای تأمین رشد و تعالی آدمی

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 42 - 2

2 - پیوستگی ایمان و عمل صالح ، شرط باروری و ثمردهی هر یک

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . اولئک اصحاب الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 11

11 - ایمان همراه با عمل نیک ، شرط دستیابی انسان به نعمت های جاودان بهشت و رستگاری عظیم

وعد الله المؤمنین و المؤمنت . . . الفوز العظيم

مراد از «المؤمنین و المؤمنت»، با توجه به آیه پیش، زنان و مردان مؤمنی هستند که اهل عمل صالحند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 3

3- تأثیر ایمان در سعادت دنیا و آخرت آدمی ، در گرو همراهی آن با اعمال صالح است .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت طوبی لهم و حسن مثاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 10

10- همراهی ایمان و عمل صالح ، تضمین کننده سعادت اخروی انسان است .

الذین کفروا برّهم أعملهم .. لا یقدرون ممّا کسبوا علی شیء

خداوند در این آیه کفر را، که عقیده فاسدی است، موجب حبط عمل صالح دانسته و نتیجه اش شقاوت آلود بودن آخرت آدمی است. از این جا به دست می آید که عقیده درست، به اضافه عمل صالح، سعادت اخروی را تضمین می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 88 - 5

5- همراهی ایمان و عمل صالح، شرط برخورداری از پاداش نیک است.

من ءامن و عمل صلحاً فله جزاء الحسنی

ص: 408

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 107 - 4

4- ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو با هم است .

ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 15

15- در بینش الهی ، ایمان به مبدأ و معاد ، از عمل صالح تفکیک ناپذیر است .

إلهکم إله وحد فمن کان یرجوا لقاء ربّه فلیعمل عملاً صالحاً

ارتباط جملات این آیه به هم با حرف «فاء» - که معنای تقریر دارد - بر این معنا شاهد است که هر یک از این مراحل، لازمه انفکاک ناپذیر مرحله قبل است؛ یعنی، موحد باید به لقای پروردگار امیدوار باشد و کسی که این چنین است، بایستی عمل صالح پیشه کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 75 - 3

3 - کثرت عمل صالح ، شرط حتمی در کنار ایمان ، جهت برخورداری از درجات عالی آخرت است .

و من یأته . . مؤمن اقد عمل الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 94 - 2

2- باروری و ثمربخشی عمل صالح ، در پرتو همراه بودن آن با ایمان است .

فمن یعمل من الصلحت و هو مؤمن

جمله «و هو مؤمن» حال برای فاعل «یعمل» است و این جمله در واقع شرط برای انجام کارهای نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 23 - 3

3 - ایمان به همراه عمل صالح ، شرط ورود به بهشت

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 15

15 - ایمان و عمل صالح ، (حاکمیت دین) موجب زدایش ترس و اضطراب و عامل امنیت و آرامش

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ . . . وَلِيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 409

14 - عنكبوت - 29 - 7 - 2

2 - اثربخشی ایمان و عمل صالح ، به توأم بودن آن دو است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لنكفرن عنهم سيئاتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 58 - 2

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط دستیابی به غرفه های بهشت است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لنبوئنهم من الجنة غرفا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 15 - 3

3 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، از عوامل دستیابی به سعادت اخروی است .

فأما الذين ءامنوا و عملوا الصلحت فهم فى روضه يحبرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 3

3 - همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش و فضل الهی ، در آخرت است .

ليجزى الذين ءامنوا و عملوا الصلحت من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 8 - 3

3 - ایمان توأم با عمل صالح ، شرط ثمربخشی آن دو ، در سعادت اخروی انسان است .

ءامنوا و عملوا الصلحت لهم جنّات النعيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2 - توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءامنوا و عملوا الصلحت فلهم جنّت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 10

10 - ثمربخشی هر یک از ایمان و عمل صالح ، منوط به توأم بودن آن دو است .

إلّا من ءامن و عمل صلحاً فأولئك لهم جزاء الضعف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 410

15 - ص - 38 - 24 - 9

9- لزوم همراه بودن ایمان و عمل صالح

إلاّ الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 3,6

3- لزوم همراه بودن ایمان با عمل صالح

الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

6- ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أم نجعل الذين ءامنوا و عملوا الصلحت كالمفسدين في الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 7

7- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، موجب ورود به بهشت می شود (نه یکی از آنها به تنهایی)

و من عمل صلحًا من ذكر أو أنثى و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 3,4

3- ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق ثواب الهی

إنّ الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لهم أجر غير ممنون

واژه «أجر» به معنای مزد عمل و مفید برداشت یاد شده است.

4- همراه بودن ایمان و عمل صالح ، شرط بهره‌وری از اجر بی حساب و بی منت الهی

إنّ الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لهم أجر غير ممنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 12

12 - باروری ایمان و عمل صالح ، در گرو همراهی آن دو با یکدیگر است .

والذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 5

5 - ایمان و عمل نیک ، زمینه بهره‌وری از فضل و عنایات فزون تر خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 411

17 - جا ئیه - 45 - 21 - 5

5- ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو باهم

کالذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 5

5- آمیخته ساختن ایمان با عمل صالح ، شرط بهره‌وری مؤمنان از بهشت جاودان

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ... أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ... جزاء بما كانوا يعملون

در آیه قبل، دو عنصر ایمان و استقامت، زمینه ورود به بهشت جاودان معرفی شده است و در این آیه عمل، به عنوان اساس و ملاک ره یافتن به بهشت جاودان مطرح گشته است. از این نکته می توان استفاده کرد که تجلی عقیده در عمل، برای یکتاپرستان کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 2

2- لزوم پیوستگی ایمان با عمل صالح

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 3

3- پیوستگی ایمان و عمل صالح در زندگی مؤمنان ، شرط بهره مندی آنان از نعمت بهشت

یدخل الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 14

14 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن کامیابی اخروی و بهشت جاویدان

و من یؤمن بالله و یعمل صلحًا یکفر عنه سیئاته... ذلک الفوز العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 17

17 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن سعادت اخروی و بهشت جاودانه

و من يؤمن بالله و يعمل صالحًا يدخله جنّاتٍ .. خلدین فیها أبدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 2

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط پاداش آفرینی آن دو است .

ص: 412

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 3، 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط تأثیر آنها است .

ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

3- ایمان و عمل صالح ، هماهنگ با ساختار وجودی انسان و نشان باقی ماندن او ، در کامل ترین نظام خلقت است .

أَحْسَنُ تَقْوِيمٍ .. الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینة - 98 - 7 - 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ

426- ایمان و عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 20

20 - ادعای ایمان به کتاب های آسمانی و پیامبران الهی ، ناسازگار با گرایش به اعمال نارواست .

بِسْمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيْمَانِكُمْ إِنَّ كُنْتُمْ مَوْءِمِنِينَ

427- ایمان و فقرزدایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 16

16 - نقش سازنده ایمان در اصلاح فرد و جامعه و زدودن فقر و فساد از سیمای جامعه بشری

المؤمنون .. يأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ ... وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 141 - 8

ص: 413

8- رشد ایمان در جامعه، موجب نفی حضور کفر است.

و لِيَمْحَصَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ

نیاوردن «لام تعلیل» در «یَمَحَقُ»، اشاره به این معنا دارد که نابودی کافران پس از خالص شدن مؤمنان صورت می‌گیرد. یعنی به هر اندازه که مؤمنان از عیب و نقص خالص شوند، به همان مقدار از شوکت کافران کاسته خواهد شد تا به نابودی کشانده شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 10

10- غلبه ایمان بر کفر و موفقیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در انجام رسالت، از نویدها و بشارت‌های خداوند به آن حضرت

فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَقَبَةَ لِلْمُتَّقِينَ

بیان پیروزی اهل ایمان و از میان رفتن کفرپیشگان در شرح داستان نوح(ع) می‌رساند که مصداق مورد نظر برای «العاقبه» (فرجام نیک) پیروزی ایمان بر کفر است و از آن جا که خطاب متوجه پیامبر(صلی الله علیه و آله) است، جمله فوق ناظر به پیروزی اسلام بر کفر و موفقیت پیامبر(صلی الله علیه و آله) در انجام رسالت می‌باشد.

429- ایمان و نعمتهای دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 20 - 3

3- ایمان و آخرت طلبی، با برخورداری از نعمت‌های دنیوی، منافاتی ندارد.

و من أراد الأخره... كلاً نمَدَّ هُوَ لاء و هُوَ لاء من عطاء ربِّك

از اینکه خداوند فرمود آخرت طلبان را از عطای خود (بهره‌های دنیوی) بهره‌مند می‌سازیم، استفاده می‌شود که آخرت طلب بودن و برای زندگی اخروی تلاش کردن با برخورداری از متاعهای دنیوی منافات ندارد.

430- ایمان و ولایت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 81 - 4

4- ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ناسازگار با گزینش کافران برای دوستی و ولایت

ولو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولياء

431- ایمان والدین نوجوان قصه خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 414

2- پدر و مادر جوان مقتول، به دست خضر، افرادی مؤمن و به دور از سرکشی و عصیان بودند.

فخشینا أن یرهقهما طغیناً و کفرًا

«طغیان» یعنی «بی اندازه در معصیت پیش رفتن». (مفردات راغب).

432- ایمان والدین نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 28 - 10

10 - پدر و مادر حضرت نوح (ع) مؤمن بودند.

ولولدی

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که نوح(ع) در دعای خود درباره غیر پدر و مادر، قید مؤمن بودن را آورده؛ ولی پدر و مادر خویش را بدون این قید یاد کرده است.

433- ایمان و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 147 - 10

10 - توجه به « ربوبیت » خداوند، برانگیزنده انسان به دعا و درخواست از او

ربّنا اغفر لنا ذنوبنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 3

3 - ایمان توأم با عمل، دارای ارزش در بینش الهی

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. أعظم درجه عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 6، 7، 2

2 - همراهی ایمان با عمل صالح ، شرط نتیجه بخش بودن آن

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات

6 - ایمان و عمل صالح ، حقیقت پیروی از رسول الهی (عیسی (ع))

و اتبعنا الرسول . . . جاعل الذین اتبعوک ... و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات

7 - ایمان و عمل صالح ، عامل نجات انسان از عذاب الهی در دنیا و آخرت

ص: 415

فأما الذين كفروا فاعذبهم عذاباً شديداً في الدنيا و الآخرة . . و اما الذين امن

434- ايمان هاييل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 28 - 6

6- هاييل ، انسانی خداترس و مؤمن به توحيد ربوبي

اني اخاف الله رب العلمين

435- ايمان هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 46 - 8

8 - موسى و هارون (ع) ، به قدرت برتر خداوند آگاه بودند و ديگران را از مقابله با خواست و اراده خدا ناتوان می دانستند .

إتني معكما

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - صافات - 37 - 122 - 1

1 - موسى و هارون (عليهما السلام) ، از بندگان مؤمن خدا

إتھما من عبادنا المؤمنين

436- ايمان همسر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - تحريم - 66 - 11 - 2

2 - همسر فرعون (آسيه) ، نمونه بارز و مثال زدنی برای ايمان و دين داری است .

ضرب الله مثلاً للذين كفروا امنوا امرأت فرعون

437- ايمان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 2,3,4

ص: 416

2 - کفرپیشگان و حق ستیزان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، دست از کفر کشیده ، ایمان خواهند آورد .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

3 - اظهار ایمان به قرآن از سوی مشرکان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، بی ثمر بوده و مورد پذیرش خداوند نخواهد بود .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

4 - توبه و اظهار ایمان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، سودی نداشته و مورد قبول خداوند نیست .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 17

17 - ایمان آوردن کافران ، به هنگام رویارویی با عذاب دردناک الهی ، بی ثمر بوده و مورد قبول خداوند واقع نخواهد شد .

و اشدد علی قلوبهم فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 2،4

2 - تکذیب کنندگان محکوم به عذاب استیصال ، آن گاه که عذاب دردناک الهی را ببینند و راهی جز تسلیم شدن برای آنان نماند ، از تکذیب دست برداشته و اظهار ایمان خواهند کرد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون . . . حتی یروا العذاب الالیم

4 - بی فایده‌گی و نجات بخش نبودن ایمان با مشاهده عذاب الهی

لایؤمنون . . . حتی یروا العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 2

2 - هیچ قومی از اقوام تکذیب کننده سابق - به جز قوم یونس - پیش از نزول عذاب استیصال ، به دست کشیدن از تکذیب پیامبر خود و اظهار ایمان به او موفق نشدند .

فلولا كانت قريه ءامنت فنفعها إيمانها إلا قوم يونس

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 5

5 - ایمان مشرکان ، پس از گرفتاری به عذاب سودی برای آنان ندارد .

و لو تری إذ فرعوا .. قالوا ءامنا به و انئی لهم التناوش

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

16 - غافر - 40 - 84 - 2

2 - اقوام قدرتمند محکوم شده به عذاب استیصال ، هنگام مشاهده آثار فرود آن ، توبه کنان به خدای یکتا ایمان آورده و به انکار معبود های ادعایی خویش می پرداختند .

ص: 417

فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَحَدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 12 - 2

2- اظهار ایمان و اقرار به ربوبیت خداوند از سوی کافران ، در تنگنا های ابتلا و عذاب

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 13 - 4،3،2،1

1- اظهار ایمان و التجا به خداوند ، پس از مشاهده عذاب ، اقدامی دیر هنگام و بی ثمر برای کافران

أَنِّي لَهَمُ الذِّكْرَى

برداشت بالا بنابراین نکته است که تعبیر «أَنِّي لَهَمُ الذِّكْرَى»، درصدد بی ثمر خواندن ایمان کافران باشد.

2- ایمان آوردن به حق از روی منطق و دلیل ، دارای ارزش و اعتبار است ؛ نه اظهار ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب .

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ . أَنِّي لَهَمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُم رَسُولٌ مُّبِينٌ

لحن توییحی آیه شریفه می رساند که ایمان انتخابی براساس دلایل روشن، سزاوار مقام انسانی است؛ نه اقرار به ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب.

3- بی ثمری اظهار ایمان ، پس از مشاهده عذاب ، منوط به اتمام حجت قبل از آن

أَنِّي لَهَمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُم رَسُولٌ مُّبِينٌ

4- اظهار ایمان کافران ، در تنگنای عذاب ادعایی دروغین و غیر قابل اعتماد

أَنِّي لَهَمُ الذِّكْرَى

برداشت بالا بنابراین نکته است که تعبیر «أَنِّي لَهَمُ الذِّكْرَى» درصدد نفی اثر نباشد؛ بلکه در مقام تحلیل و تفسیر ادعای ایمان کافران در شرایط عذاب باشد، به این که اینان هر چند مدعی ایمان می شوند؛ اما آنان کجا و ایمان کجا؟ آنان راهی به سوی ایمان باز نگذاشته اند.

438- ایمان هنگام عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 8

8 - بی فایده بودن اظهار ایمان در روز وقوع عذاب استیصال و نیز در روز رستاخیز

حتى تأتيهم الساعة بغتة أو يأتهم عذاب يوم عقيم

ص: 418

439- ایمان هنگام مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 7

7 - ایمان آوردن مشرکان به هنگام مرگ ، سودی ندارد .

إذ فرعوا.. وقالوا آمنا به و أتى لهم التناوش

440- ایمان یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 83 - 20،24

20- اعتقاد و باور یعقوب (ع) به علم و حکمت الهی ، موجب اتکا و امید آن حضرت به یاری خداوند بود .

عسى الله أن يأتيني بهم جميعاً إنه هو العليم الحكيم

جمله «إنه هو . . .» تعلیل برای «عسى الله ...» می باشد.

24- باور یعقوب (ع) به علم و حکمت خداوند ، موجب بهره مندی وی از صبر و شکیبایی بود .

فصبر جميل . . إنه هو العليم الحكيم

جمله «إنه هو . . .» علاوه بر اینکه تعلیل برای «عسى الله ...» است می تواند بیان علت برای «فصبر جميل» نیز باشد. برداشت فوق ، ناظر

به این احتمال است.

441- ایمان یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 37 - 14،15

14- پیروی نکردن یوسف (ع) از آیین مصریان و ایمانش به خدا و آخرت ، موجب دستیابی او به علم غیب و دانش تعبیر رؤیا شد .

ذلکما مما علمنى ربى ابنى ترکت مله قوم لایؤمنون

جمله «ابنى ترکت . . .» تعلیل برای «علمنى ربى» می باشد؛ یعنی ، خداوند به خاطر اینکه من آیین کافران را وانهادم و پیروی نکردم ، چنین

علمی را به من آموخت.

15- یوسف (ع)، با بیان نقش ایمان به خدا و آخرت در دستیابی او به دانش های ویژه، درصدد گرایش دادن هم بندگان خویش به آیین الهی بود.

مما علمنی ربی انی ترکت مله قوم .. هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 8

ص: 419

8- یوسف (ع) به دلیل باور به ربوبیت و تدبیر الهی، رحمت او را مایه ترک گناهان و بدی ها دانست و خود را ستایش نکرد.

و ما أُبْرِءُ نَفْسِي إِنْ النِّفْسَ لِأُمَّارِهِ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 11، 9

9- یوسف (ع) نمونه ای بارز از مؤمنان تقوایپیشه و باورداران به سرای آخرت

و لأَجْرِ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يُتَّقُونَ

از مصداقهای مورد نظر برای «الذین آمنوا ..» به قرینه آیات قبل، یوسف(ع) است.

11- پاداش های دنیوی و اخروی یوسف (ع)، دستاورد ایمان و ملازمت او بر تقوا و پرهیزگاری بود.

و كذلك مكّنا ليوسف . . . و لأَجْرِ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يُتَّقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 91 - 7

7- یوسف (ع) و برادرانش به نقش بسزای خداوند در امور بشر و روند تاریخ، معتقد بودند و بدان باور داشتند.

قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا . . . لَقَدْ ءَاثَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا

442- ایمان یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 9

9 - یهود، تنها به اندکی از معارف الهی ایمان دارند.

فقليلًا ما يؤمنون

برداشت فوق مبتنی بر این است که «قلیلا» صفت برای مفعول مطلق محذوف باشد؛ یعنی، «ایماناً قلیلاً». حرف «ما» تأکید این قَلَّت می باشد. قابل ذکر است که ایمان قلیل یا به معنای ضعف ایمان است و یا به معنای ایمان داشتن به بخش اندکی از دین و باور نداشتن به اکثریت آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 15

15 - یهود و نصارا، تنها به برخی از پیامبران ایمان داشتند .

لانفرق بین أحد منها

جمله «و ما أوتی النبیون» دلالت بر لزوم ایمان به همه پیامبران دارد. بنابراین تأکید آن با جمله «و لانفرق ...» اشاره به این معنا دارد که مخاطبان؛ یعنی، یهود و نصارا به همه پیامبران ایمان ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 420

25 - تنها اندکی از یهود به اسلام و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان خواهند آورد .

ولكن لعنهم الله بكفرهم فلا يؤمنون الا قليلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 69 - 1

1 - ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، شرط رهایی مسلمانان ، یهودیان ، صائبی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إن الذين آمنوا و الذين هادوا و الصبئون و النصرى . . . و لا هم يحزنون

«صائبی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصبئون» در این آیه - به قرینه وقوع آن بین «الذين آمنوا و الذين هادوا» «و النصرى»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

443- ایمان یهود به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 26

26 - پایبندی گروهی از یهودیان عصر بعثت به تورات با عمل کردن به پیمان های الهی و پرهیز از کشتن و بیرون راندن همکیشان خود

فما جزاء من يفعل ذلك منكم

سیاق خطابه های گذشته اقتضا می کرد که جمله «فما جزاء . . .» بدین گونه ایراد شود: «فما جزاءكم بما تفعلون إلا خزی». این تغییر سیاق اشاره به این دارد که همه یهودیان مرتکب اعمال ناروای مذکور نشدند. من تبعیضیه در «منكم» مؤید این معناست.

444- ایمان یهود به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 94 - 6

6 - یهودیان ، مدعی اعتقاد به خدا ، قیامت و نعمت های اخروی هستند .

إن كانت لكم الدار الآخرة عند الله خالصة من دون الناس فتمنوا الموت

445- ایمان یهود به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 421

6 - یهودیان ، مدعی اعتقاد به خدا ، قیامت و نعمت های اخروی هستند .

إن كانت لكم الدار الآخرة عند الله خالصة من دون الناس فتمنوا الموت

446- ایمانی ثمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 13 - 2، 1

1- اظهار ایمان و التجا به خداوند ، پس از مشاهده عذاب ، اقدامی دیر هنگام و بی ثمر برای کافران

أني لهم الذكري

برداشت بالا بنابراین نکته است که تعبیر «أني لهم الذكري»، درصدد بی ثمر خواندن ایمان کافران باشد.

2- ایمان آوردن به حق از روی منطق و دلیل ، دارای ارزش و اعتبار است ؛ نه اظهار ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب .

ربنا اكشف عنا العذاب إنا مؤمنون . أني لهم الذكري و قد جاءهم رسول مبين

لحن توبیخی آیه شریفه می رساند که ایمان انتخابی براساس دلایل روشن، سزاوار مقام انسانی است؛ نه اقرار به ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب.

447- بادیه نشینان صدر اسلام و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 3

3 - شناخت سطحی و صوری برخی از بادیه نشینان صدر اسلام ، از ایمان و دین داری

قالت الأعراب ءامنا قل لم تؤمنوا و لكن قولوا أسلمنا

احتمال می رود که ادعای بادیه نشینان، نه از آن جهت بوده که به امتیازی دست یابند؛ بلکه واقعاً قادر نبودند که فرق اسلام و ایمان را تشخیص دهند و گمان می کردند که صرف تسلیم در برابر نیروی مسلمانان، ایمان به شمار می رود.

448- برهان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 2

2- راه ایمان ، متکی به دلیل و منطق روشن

أفمن كان على بينة من ربه

ص: 422

449- بشارت فرجام ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 56 - 1

1- تنها وظیفه رسولان الهی، بشارت و انداز مردمان و آگاه ساختن آنان از فرجام کفر و ایمان است.

و ما نرسل المرسلین إلا مبشّرين و منذرین

450- بی ارزشی ایمان اکراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 4 - 5

5- ایمان جبری، فاقد ارزش در بینش الهی

إن نشأ نزل علیهم... فظلت أعتقهم

451- بی ارزشی ایمان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 29 - 2

2- ایمان اهل کتاب به خدا و رستاخیز، ایمانی غیر واقعی و بی ارزش در بینش الهی

الذین لا یؤمنون باللّٰه و لا بالیوم الآخر... من الذین أوتوا الکتب

با اینکه اهل کتاب (یهود و نصارا) پیروان شرایع الهی بوده و به خدا و روز رستاخیز ایمان داشتند، نسبت داده شدن بی ایمانی به ایشان از سوی خدا می تواند بیانگر مطلب فوق باشد.

452- بی ارزشی ایمان کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 13 - 6

6- ستیز کافران با منطقی روشن رسولان الهی، گواه بی اساس بودن ایمان اضطراری آنان

أَتَى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ

در صورتی که «أَتَى لَهُمُ الذِّكْرَى» در صدد بیان پوچی ادعای ایمان کافران باشد؛ تعبیر «وَقَدْ جَاءَهُمْ..» بیانگر فلسفه پوچی ادعای آنان خواهد بود؛ یعنی، آنان که منطق روشن رسولان را نپذیرفتند، چگونه با مشاهده عذابی، می توانند به ایمان راستین رسیده باشند.

ص: 423

453- بی ارزشی بی ایمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 6

6- بی ایمانی ، هیچ سود و منفعتی در پی ندارد .

فما لهم لایؤمنون

جمله «ما لهم»؛ یعنی، چیست برای ایشان؟ جمله «لایؤمنون» حال است و مفاد آیه شریفه این است که در حال بی ایمانی، چه چیز برای ایشان حاصل است؟! این تعبیر ممکن است در بیان نفی هرگونه سبب و انگیزه آورده شود و می تواند بیانگر منتفی بودن فائده و نتیجه باشد؛ برداشت یاد شده ناظر به احتمال دوم است.

454- بی ایمانی به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 38 - 13

13- شریک برای خدا پنداشتن ، در حقیقت ایمان نداشتن به اوست .

ینی ترکت ملّه قوم لایؤمنون بالله .. اتبعت ملّه اباہی ... ما کان لنا أن نشرک

از جمله «ما کان لنا أن نشرک بالله» معلوم می شود مراد از «لایؤمنون بالله» در آیه قبل ، این است که برای خدا شریک می پندارند. تعبیر کردن از شرکورزی به ایمان نداشتن به خدا ، گویای برداشت فوق است.

455- بی ایمانی به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 103 - 5، 1

1- اکثر مردم به قرآن و وحی الهی ، ایمان نمی آورند .

و ما اکثر الناس .. بمؤمنین

متعلق «مؤمنین» به قرینه آیه قبل (نوحیه إلیک) و نیز آیه بعد (إن هو ..) قرآن و وحی الهی است.

5- غرور و خودپسندی مردمان ، از ریشه های ایمان نیاوردن آنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن *

آیه مورد بحث می تواند به عنوان یکی از نتایج نقل داستان یوسف و برادرانش مطرح باشد و در آن داستان بیان شد که یکی از علل برخورد برادران یوسف با وی غرور و خودبرتربینی آنان بود (و نحن عصبه) بنابراین «ما أكثر الناس» پس از نقل آن داستان اشاره به این معنا دارد که از علل ایمان نیاوردن مردم مکه به پیامبر (صلی الله علیه و آله) غرور و خودبرتربینی ایشان بوده است.

2- کافران هیچ عذر و بهانه ای برای ایمان نیاوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) نداشتند .

و ما أكثر الناس و لو حرصت بمؤمنین. و ما تسئلهم علیه من أجر

آیه 102 عهده دار اثبات حقایق قرآن در رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود و آیه 103 اشاره به این معنا داشت که قرآن و تعالیم وحی به واسطه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مردم ابلاغ شد. آیه مورد بحث بیانگر این است که هیچ هزینه ای از آنان مطالبه نشد؛ یعنی، راه هر عذر و بهانه ای برای ایمان نیاوردن کافران مسدود بود.

12- بیشتر مردم به قرآن ایمان نمی آورند و حقایق کامل آن را باور نمی کنند .

و الذی أنزل إلیک من ربک الحق و لکنّ أكثر الناس لایؤمنون

متعلق «لایؤمنون» مطالبی است که از جمله «والذی أنزل . . .» معلوم می شود، از جمله آنهاست قرآن و کمال آن در حق بودن.

13- بیشتر مردم به الهی بودن قرآن و نزولش از ناحیه خداوند ایمان نمی آورند .

الذی . . . من ربک الحق و لکنّ أكثر الناس لایؤمنون

از حقایقی که جمله «الذی أنزل . . .» گویای آن است الهی بودن قرآن می باشد (من ربک). از این رو این حقیقت نیز متعلق «لایؤمنون» می باشد؛ یعنی: «لایؤمنون بأن القرآن من ربک».

14- ایمان نیاوردن همه و یا اکثر مردم به قرآن خلاف انتظار است .

و الذی أنزل إلیک من ربک الحق و لکنّ أكثر الناس لایؤمنون

برداشت فوق با توجه به کلمه «لکن» - که برای استدرک است - استفاده می شود. گویا مخاطب پس از شنیدن این حقیقت که قرآن تنها کتاب سراسر حق است چنین می اندیشد و انتظار دارد که عموم مردم به آن ایمان آورند. کلمه «لکن» برای برطرف کردن این اندیشه بیان می کند که: چنین نشد، بلکه اکثر ایمان نیاوردند.

456- بی ایمانی به محمد (صلی الله علیه و آله)

5- غرور و خودپسندی مردمان ، از ریشه های ایمان نیاوردن آنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن *

و ما أكثر الناس و لو حرصت بمؤمنین

آیه مورد بحث می تواند به عنوان یکی از نتایج نقل داستان یوسف و برادرانش مطرح باشد و در آن داستان بیان شد که یکی از علل برخورد برادران یوسف با وی غرور و خودبرتربینی آنان بود (و نحن عصبه) بنابراین «ما أكثر الناس» پس از نقل آن داستان اشاره به این معنا دارد که از علل ایمان نیاوردن مردم مکه به پیامبر (صلی الله علیه و آله) غرور و خودبرتربینی ایشان بوده است.

ص: 425

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 104 - 2

2- کافران هیچ عذر و بهانه ای برای ایمان نیاوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) نداشتند .

و ما اکثر الناس و لو حرصت بمؤمنین. و ما تسئلهم علیه من أجر

آیه 102 عهده دار اثبات حقایق قرآن در رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود و آیه 103 اشاره به این معنا داشت که قرآن و تعالیم وحی به واسطه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مردم ابلاغ شد. آیه مورد بحث بیانگر این است که هیچ هزینه ای از آنان مطالبه نشد؛ یعنی، راه هر عذر و بهانه ای برای ایمان نیاوردن کافران مسدود بود.

457- بی ایمانی به وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 103 - 1

1- اکثر مردم به قرآن و وحی الهی، ایمان نمی آورند .

و ما اکثر الناس . . . بمؤمنین

متعلق «مؤمنین» به قرینه آیه قبل (نوحیه إلیک) و نیز آیه بعد (إن هو . . .) قرآن و وحی الهی است.

458- بی ثمری ایمان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 90 - 11

11 - ابراهیم بن محمد همدانی گفت : « قلت لابی الحسن علی بن موسی الرضا (ع) : لأی علیه اغرق الله عز و جل فرعون و قد آمن به و أقر بتوحیده ؟ قال : لأنه آمن عند رؤیه البأس ، و الايمان عند رؤیه البأس غیر مقبول و ذالک حکم الله فی السلف و الخلف . . . و لعله اخری اغرق الله عز و جل فرعون و هی أنه استغاث بموسی لما ادركه الغرق و لم يستغث بالله . . . »

خدمت حضرت علی بن موسی الرضا (ع) عرض کردم: چرا خدای عز و جل فرعون را غرق کرد، در حالی که او ایمان آورده بود و به یگانگی خداوند اقرار کرده بود؟ حضرت فرمود: چون زمانی ایمان آورد که عذاب را دیده بود و ایمان آوردن به هنگام دیدن عذاب مورد قبول نیست و این حکم خداست در گذشته و آینده . . . و به علت دیگری نیز خدای عز و جل فرعون را غرق کرد و آن این بود که فرعون از موسی (ع) طلب فریادرسی کرد و از خدا طلب نمود . . . «.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 91 - 3

3 - خداوند ، ایمان فرعون را بی اثر خواند و به درخواست او برای نجات دادش ، به خاطر نافرمانی ها و فسادانگیزی های سابق ، جواب رد داد .

قال ءامنـت أنه لا إله إلا الذی . . . و أنا من المسلمین . ءالن و قد عصیت قبل و كنت

ص: 426

459- بی منطقی معرضان از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 4, 2

2 - خودداری کافران از ایمان ، توجیه ناپذیر و بدون هرگونه برهان است .

فما لهم لایؤمنون

به قرینه «بل الذین کفروا» (در آیات بعد)، مرجع ضمیر در «لهم» کافران اند.

4 - انکار معاد ، با وجود هشدار های قرآن ، نکوهیده ، شگفت آور و فاقد برهان است .

فما لهم لایؤمنون

«ما» اسم استفهام است و مراد از استفهام در این موارد، تعجب همراه با تویخ است. تغییر سیاق کلام از خطاب در «لترکبن» به غایب در «لهم»، بر نکوهش افزوده است.

460- پاداش اخروی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 3

3 - ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق پاداش اخروی

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

واژه اجر (مزد و پاداش) دلالت می کند که مؤمنان نسبت به پاداش استحقاق دارند.

461- پاداش اخروی پیشگامان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 14

14 - پیشگامان در ایمان و تابعان نیک کردار ، برخوردار از الطاف مادی و معنوی خداوند در آخرت

رضی الله عنهم . . . لهم جنت تجری

رضایت الهی، لطفی معنوی و بهشت جاودان، نعمتی مادی است.

462- پاداش ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 427

2 - ضرورت همراهی ایمان با عمل صالح در بهرهوری از پاداش های ویژه الهی

انّ الذین امنوا و عملوا الصالحات .. لهم اجرهم عند ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 1,5

1 - مؤمنان دارای اعمال صالح ، بهره مند از پاداش کامل خداوند

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات فیوفیهم اجرهم

5 - مؤمنان دارای اعمال صالح از پیروان عیسی (ع) ، مشمول پاداش کامل الهی هستند .

جاعل الذین اتبعوک .. و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات فیوفیهم اجرهم

مصدق مورد نظر از جمله «فاما الذین امنوا»، به قرینه آیات قبل ، مؤمنان به حضرت مسیح (ع) هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 26

26 - استحقاق اجر عظیم الهی ، در گرو ایمان به خدا و رسول و پرهیز از مخالفت با آنان

و ان تؤمنوا و تتقوا فلکم اجر عظیم

چون کلمه «اجر»، ظهور در پاداش استحقاقی دارد، در برداشت فوق، کلمه استحقاق آورده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 20

20 - آن گروه از اهل کتاب که به خدا ، قرآن و کتب آسمانی خویش ایمان آورند ؛ از پاداشی ویژه و والا بهره مند خواهند شد .

اولئک لهم اجرهم عند ربّهم

کلمه «عند ربّهم»، توصیف «اجرهم» است و می رساند که آن پاداش، پاداشی ویژه و ارزشمند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - ایمان و انفاق ، حسنه ای است که ، هر چند اندک باشد ، پاداش عظیم الهی را در پی خواهد داشت .

ماذا عليهم لو امنوا بالله و اليوم الاخر و انفقوا .. و ان تک حسنه يضاعفها و يؤ

از مصادیق مورد نظر برای حسنه، به دلیل آیه قبل، ایمان و انفاق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - پاداش نیکوی الهی ، ثمره ایمان

لايستوى القاعدون من المؤمنين .. كلاً وعد الله الحسنی

ص: 428

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 3

3 - زنان و مردان ، همسان در بهره مندی از پاداش ایمان و عمل صالح خویش

و من يعمل من الصلحت من ذکر او انثی و هو مؤمن فأولئك یدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 15

15 - بهره مندی عالمان از پاداش های بزرگ الهی در گرو ایمان و انجام اعمال صالح

لكن الرسخون . . . و المؤمنون بالله و الیوم الاخر اولئك سنؤتیهم أجراً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 21 - 5

5 - برخوردارى از باغ ها و بوستان های متعدد بهشت ، از ثمرات ایمان ، هجرت و جهاد در راه خدا

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا فی سبیل اللّٰه . . . یشرهم ربهم . . . و جنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 5

5- خداوند ، کفر و ایمان و اعمال نیک و بد انسان ها را به صورت پاداش و کیفر متبلور خواهد ساخت .

و إنّ کلاًّ لما لیوفینّهم ربک أعملهم

گفتن «اعمال» و اراده کردن پاداش و کیفر آنها ، گویای این نکته است که: پاداش و کیفر ، بازتاب اعمال و تبلور یافته آن است؛ به گونه ای که گویا پاداش و کیفر اعمال ، همان اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 3

3 - همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخوردارى از پاداش و فضل الهی ، در آخرت است .

ليجزى الذين ءامنوا و عملوا الصلحت من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2- توأم بودن ايمان با اعمال صالح ، داراي ارزش و پاداش است .

ءامنوا و عملوا الصلحت فلهم جنّ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - احزاب - 33 - 47 - 2

2- پاداش ايمان مؤمنان ، از فضل خداوندى است .

ص: 429

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بينه - 98 - 8 - 13

13 - رضایت خداوند ، از مؤمنان صالح و رضایت آنان از او ، پاداش ایمان و عمل نیک ایشان است .

جزاؤهم ... رضی الله عنهم و رضوا عنه

463- پاداش ایمان به توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 60 - 8

8 - « عن علی بن ابيطالب (ع) فی قول الله عزوجلّ « هل جزاء الإحسان إلاّ الإحسان » فقال رسول الله (صلی الله علیه و آله) هل جزاء من أنعمت علیه بالتوحید إلاّ الجنة ؟

از امام علی بن ابی طالب (ع) درباره سخن خداوند «هل جزاء الإحسان إلاّ الإحسان» روایت شده که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: [خداوند می فرماید] آیا پاداش کسی که به او نعمت توحید داده ام، غیر از بهشت است؟»

464- پاداش ایمان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 3

3 - بهشت و نعمت های آن ، پاداش کسانی است که به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان آورده و اعمال صالح انجام دهند .

و بشر الذين آمنوا .. أن لهم جنت تجري من تحت الأنهر

متعلق «آمنوا» به دلیل آیات قبل، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

465- پاداش ایمان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 3

3 - بهشت و نعمت های آن ، پاداش کسانی است که به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان آورده و اعمال صالح انجام دهند .

و بشر الذین ءامنوا .. ان لهم جنت تجری من تحت الأنهر

متعلق «آمنوا» به دلیل آیات قبل، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

ص: 430

466- پاداش صبر بر ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 3

3 - استوار ماندن بر حق و پایداری بر ایمان ، در تنگنا ها و شرایط دشوار ، دارای ارزشی والا و پاداشی ویژه

لقد تاب الله على النبي و... الذين اتبعوه في ساعه العسره

467- پاداش ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 11

11- پاداش های دنیوی و اخروی یوسف (ع) ، دستاورد ایمان و ملازمت او بر تقوا و پرهیزگاری بود .

و كذلك مكّنا ليوسف... و لأجر الأخره خير للذين ءامنوا و كانوا يتقون

468- پاسداری از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 88 - 13

13 - اهل ایمان موظف به پاسداری از ایمان خویش در میدان عمل

و اتقوا الله الذي انتم به مؤمنون

جمله «انتم به مؤمنون» به منزله شرط برای «واتقوا الله» است بنابراین بقای ایمان در گرو رعایت تقوا با عمل به احکام الهی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 105 - 19، 2

1 - اهل ایمان وظیفه دار پاسداری از ایمان خویش

يايها الذين ءامنوا عليكم انفسكم

«عليكم» اسم فعل و به معنای «الزموا» است. بنابراین جمله «عليكم انفسكم» یعنی همواره مراقب ایمان خویش باشید. چون فرمان به

مراقبت بر خویشتن (علیکم انفسکم) پس از خطاب «یاایها الذین ءامنوا» آمده است مراد از مراقبت، مراقبت بر ایمان و لوازم آن است.

2- پاسداری از ایمان با پیروی از تعالیم قرآن و دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله)، توصیه و فرمان خداوند به مسلمانان

تعالوا إلى ما أنزل الله وإلى الرسول . . . یاایها الذین ءامنوا علیکم انفسکم

ص: 431

مراد از فرمان به مراقبت از ایمان - به قرینه آیه قبل - همان روی آوردن به قرآن و تعالیم پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

19 - باور به قیامت و بازگشت به خدا و حسابرسی کردار ها زمینه ساز مراقبت بر ایمان و پرهیز از عوامل گمراهی

علیکم انفسکم .. فینبئکم بما کنتم تعملون

469- پاسداری از ایمان جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 105 - 9

9 - مؤمنان وظیفه دار پاسداری از حریم ایمان جامعه خویش

یا ایها الذین ءامنوا علیکم انفسکم

«انفس» می تواند ناظر به هر فرد نسبت به خودش باشد و می تواند به هر فرد نسبت به فرد و یا افراد دیگر باشد. همانند (فسلموا علی انفسکم، نور 61) بر این مبنا «علیکم انفسکم» یعنی مراقب ایمان یکدیگر باشید.

470- پسر نوح (ع) و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 42 - 9

9- نوح (ع) به ایمان آوردن فرزندش امیدوار بود و آن را محتمل می شمرد .

بینی اربک معنا و لاتکن مع الکفرین

471- پوچی ایمان به شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 8 - 6

6- بنیاد های علمی و عقلی توحید ربوبی ، شایسته اعتماد و اتکا است ; نه باور های موهوم فرهنگ شرک .

ربکم وربّ ءابائکم الاولین

در آیات پیشین، دلایل علمی و عقلی توحید ربوبی مورد اشاره قرار گرفته است و از آن جا که یکی از بهانه های مشرکان در نفی توحید،

استناد به شیوه و باور پیشینیان بوده است؛ تعبیر «رَبِّكُمْ وَرَبِّ آبَانِكُمْ» - در پی آن استدلال های عقلی و علمی - می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

ص: 432

472- پیشتازان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 143 - 26

26 - پیامبران الهی پیشتاز در ایمان به حقایق و اقرار به آن

و أنا أول المؤمنين

473- پیشگامان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 24 - 3

3- خداوند، بی تردید به احوال انسان های پیشرو در میدان ایمان و عمل و مردم ناموفق در آن، آگاه است.

و لقد علمنا المستقدمین منکم و لقد علمنا المستتخرین

در اینکه تقدّم و تأخّر در آیه فوق، به چه چیز سنجیده شده؟ میان مفسران چند نظریه وجود دارد: یکی از آنها سبقت و تأخیر در رابطه با ایمان و عمل صالح است؛ زیرا دنیا میدان مسابقه برای انسانهاست «و لكل وجهه هو مولیها فاستبقوا الخیرات» (سوره بقره آیه 148). برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است.

474- پیشگامان در ایمان و خطا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 7

7 - مؤمنان، حتی پیشتازان ایمان (مهاجران و انصار)، فاقد مصونیت از خطا و نیازمند غفران الهی

و الذین جاءو من بعدهم یقولون ربنا اغفر لنا و لإخواننا الذین سبقونا بالإیمان

از تأیید خداوند نسبت به استغفار برای پیشتازان راه ایمان، به جا بودن این دعا و نیاز آنان استفاده می شود.

475- پیشگامی در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- پیش‌گامی در ایمان و آرمان‌های الهی، از ملاک‌های ارزشمندی و برتری معنوی

وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ

ص: 433

476- تبیین ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 32 - 1

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به استفاده از تمثیل و ترسیم نمای کفر و ایمان در غالب گفتوگوی کشاورزی رفاه مند با هم صحبتی کم ثروت شد .

و اضرب لهم مثلاً رجلین

477- تبیین فواید ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 12 - 8

8 - تبیین فواید ایمان و دین داری ، از روش های تبلیغی و هدایتی

استغفروا ربکم .. یرسل السماء علیکم مدرارًا . و یمددکم بأمول و بنین ... و یمجعل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 16 - 5

5- بیان فواید و نتایج ایمان و دین داری ، از روش های هدایتی و تبلیغی قرآن

و ألّواستقموا علی الطریقه لأسقینهم ماء غدقًا

478- تثبیت ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 102 - 10

10- تثبیت ایمان مؤمنان و هدایت و بشارت به مسلمانان ، از اهداف نسخ و تغییر پیام های الهی و نزول تدریجی آیات قرآن

و إذا بدلنا آیه مکان آیه .. قل نزلہ ... لیثبت الذین ءامنوا و هدّی و بشری

479- تجزی در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 8,9,15

8 - مسلمانان ، باید به همه پیامبران ایمان داشته و از تبعیض در ایمان گریزان باشند .

لانفرق بین أحد منهم

ص: 434

چون بحث آیه شریفه درباره ایمان است، مقصود از «لا تفرق بین أحد منهم؛ میان پیامبران فرق نمی گذاریم» فرق نگذاشتن در ایمان به ایشان است نه جهات دیگر.

9 - ایمان داشتن به برخی از پیامبران و کافر شدن به برخی دیگر، مایه هدایت نبوده و ناروا می باشد .

قالوا کونوا هوداً أو نصری تهتدوا .. لانفرق بین أحد منهم

15 - یهود و نصارا، تنها به برخی از پیامبران ایمان داشتند .

لانفرق بین أحد منها

جمله «و ما أوتی النبیین» دلالت بر لزوم ایمان به همه پیامبران دارد. بنابراین تأکید آن با جمله «و لانفرق ...» اشاره به این معنا دارد که مخاطبان؛ یعنی، یهود و نصارا به همه پیامبران ایمان ندارند.

480- تحمل مشکلات ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 10 - 4

4 - ایمان آوردگان به خدا، باید سختی ها و پیامد های ناگوار احتمالی ایمان شان را، تحمل کنند .

و من الناس من یقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذی فی اللّٰه جعل فتنه الناس کعذاب اللّٰه

آیه، به دنبال سرزنش کسانی است که ایمانی زبانی و سطحی دارند و چون به خاطر ایمان شان، سختی می بینند، آن را تحمل نمی کنند. از سرزنش افراد یاد شده، استفاده می شود که مؤمنان، باید در راه ایمان شان سختی ها را بر خود هموار کنند.

481- تحمل ناپذیری مشکلات ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 10 - 2

2 - برخی از مدعیان ایمان، اذیت و آزار در راه ایمان شان را، در حدّ عذاب خدا تلقی کرده و آن را تحمل ناپذیر می دانند .

و من الناس من یقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذی فی اللّٰه جعل فتنه الناس کعذاب اللّٰه

تشبیه «فتنه و آزار» به «عذاب خدا»، کنایه از سختی و تحمل ناپذیری آن است. گفتنی است که «أُوذی» قرینه این است که مراد از «فتنه»، سختی و ناگواری و آزار است.

482- تحیر در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 143 - 1,6

1 - منافقان ، متحیر و سرگردان میان کفر و ایمان

ص: 435

مذذبین بین ذلک لا إلی هؤلاء ولا إلی هؤلاء

«ذلک» اشاره به ایمان و کفر است. «مذذب» به شیء معلق گفته می شود که دایم به این سو و آن سو حرکت می کند و استقراری ندارد.

6- تحیر و سرگردانی میان کفر و ایمان، گمراهی است.

مذذبین .. و من یضلل الله فلن تجد له سیلا

483- ترسی مسلمانان سست ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 7

7- کافران و عناصر سست ایمان، دارای آینده ای پر بیم و هراس

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

از مفهوم آیه شریفه، استفاده می شود که دو گروه در معرض بیم و هراس اند: 1- کافران، 2- آنان که اظهار ایمان کرده ولی در طریق ایمان استقامت نورزند.

484- تزین ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 14

14 - عشق به ایمان و زیبایی آن در قلب انسان، امری فطری و الهی است. *

حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ

برداشت بالا بنابر این نکته است که تحبیب ایمان و تزین آن - به قرینه «فی قلوبکم» - بیانگر برنامه ای تکوینی باشد؛ یعنی، سرشت انسان متمایل به ایمان و مجذوب آن آفریده شده است.

485- تشبیه ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 20 - 2

2- ایمان چون نور، مایه هدایت و روشنائی و کفر، همچون ظلمت، مایه گمراهی و تاریک بینی

ولا الظلمت ولا النور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 436

1 - ایمان چون سایه ، آرام بخش و فرح زا است و کفر چون بادِ داغ ، آزاردهنده و ناراحت کنند .

ولا الظلّ ولا الحرور

«ظلّ» به معنای سایه و «حرور» به معنای باد داغ است. گفتنی است در این آیه، ایمان به سایه تشبیه شده است و کفر به باد داغ.

486- تشخیص مدعیان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 3 - 8

8 - آزمون های الهی ، زمینه ساز تحقق عینی علم خداوند به مؤمنان راستین و مدعیان دروغین است .

ولقد فتنا... فليعلمنّ الله الذين صدقوا و ليعلمنّ الكذابين

تعبیر «فليعلمنّ الله» بیان کننده آن است که علم ازلی خداوند، با آزمودن مؤمنان و شناخته شدن مؤمنان واقعی از مدعیان ایمان، به مرحله عینیت و تحقق می رسد.

487- تشویق به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 171 - 6

6 - وعده پاداش و تضمین آن ، از روش های قرآن برای ترغیب مردم به ایمان و عمل

انّ الله لا يضيع اجر المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 27

27 - وعده و تضمین پاداش ، از روش های قرآن برای تشویق به ایمان و تقوا

وان تؤمنوا و تتقوا فلکم اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - وعده پاداش بزرگ ، و تهدید به دوزخ ، از روش های قرآن برای ترغیب مردم به ایمان و دوری از کفر و نفاق

إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي الدَّرَكِ . . . وَ سَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 437

3 - ترغیب انسان ها از سوی خداوند به ایمان و عمل صالح

وعد الله الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 70 - 4

4 - ترغیب اسپران جنگ بدر به ایمان و گرایش به اسلام

یأیها النبی قل لمن فی أیدیکم من الأسری إن یعلم الله فی قلوبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 3

3- حاکمیت ذوالقرنین ، در جهت ترویج ایمان و عمل صالح بود .

قال ... و أما من ءامن و عمل صلحًا فله جزاء الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 12

12 - مؤمن آل فرعون ، مردم را به دل نبستن به دنیا ، آخرت خواهی ، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح توأم با ایمان ، ترغیب می کرد .

يقوم إثمًا هذه الحیوه الدنيا متع .. من عمل سیئه ... و من عمل صلحًا ... یر

گفته های مؤمن آل فرعون با مردم و فرعونیان، در مقام دعوت و تبلیغ بود؛ چنان که آیه بعد (مالی أذعوکم إلى النجاه ..) تأییدکننده همین مطلب است.

488- تشویق به محافظت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 5

5- هجرت و گریز از محیط فاسد ، به منظور حفظ ایمان و ارزش ها ، کاری جوانمردانه و مورد تمجید خداوند است .

إذ أوى الفتية إلى الكهف

489- نضاد فسق و إيمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 33 - 1

ص: 438

1 - « فسق » و « ایمان » دو صفت متضاد و ناسازگار هستند .

کذلک حقت کلمت ربک علی الذین فسقوا أنهم لایؤمنون

490- تعجیل در ایمان کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 35 - 7

7- رهنمود الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، برای شکیبا بودن و عجله نورزیدن در گرایش کافران به ایمان یا مجازات ایشان از سوی خداوند

فاصبر . . . و لاتستعجل لهم

491- تفاوت اسلام با ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 6,7

6 - وجود تفاوت واقعی میان « اسلام » و « ایمان »

قل لم تؤمنوا و لکن قولوا أسلمنا

7 - ایمان ، مرتبه ای عالی تر و عمیق تر از اسلام

قل لم تؤمنوا و لکن قولوا أسلمنا

492- تقوای بی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 3

3- ایمان بدون پرهیز از گناهان و پرهیز از گناه بدون ایمان ، موجب بهره مندی از پاداش های الهی نخواهد شد .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمتوبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- ایمان بدون تقوا و تقوا بدون ایمان ، در برخوردار شدن از موهبت های اخروی کارساز نیست .

لذین ءامنوا و کانوا یتقون

ص: 439

493- تکامل ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 9 - 4

4 - یاری دین خدا و تعظیم و تنزیه پیوسته ذات او ، لازمه ایمان و مکمل آن

لتؤمنوا... و تعزروه و توقروه

494- توصیه به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 67 - 1

1 - توبه از کفر و شرک و گرایش به ایمان ، توصیه خداوند به مشرکان

فأما من تاب وءامن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 14

14 - موعظه و رهنمود داوود (ع) به دو برادر متخاصم ، با توصیه به ایمان و نیک کرداری و پرهیز از تجاوز به حقوق یکدیگر

وإن كثيراً من الخلقاء ليغى... إلا الذين ءامنوا... وقليل ما هم

بیان این نکته مهم و کلی که «بسیاری از شریکان در حق یکدیگر ستم می کنند و تنها مؤمنان نیک کردار چنین نیستند»؛ می تواند نوعی رهنمود و موعظه از سوی داوود(ع) به دو برادر متخاصم باشد. گفتنی است که درخواست رهنمود از داوود(ع) از سوی آن دو نفر (و اهدنا إلی سواء الصراط) مؤید برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 6 - 13

13 - دست شستن از شرک و گرویدن به توحید ، توصیه خداوند به مشرکان

فاستقیموا إلیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 8 - 2

2 - توصیه خداوند به کافران و منکران قیامت به ایمان به خدا ، پیامبر اسلام و قرآن

فامنوا باللّٰه ورسوله و النور الذی أنزلنا

بیشتر مفسران مقصود از «نور» در این آیه را قرآن کریم می دانند.

ص: 440

495- ثابت قدمان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 30

30 - کسانی که علی رغم فقر و تنگدستی و گرفتار بودن به مشکلات ، بر ایمان خویش استوارند ، تقواییشان حقیقی هستند .

و الصبرین فی البأساء و الضراء .. أولئک هم الممتقون

496- ثبات قدم در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 27 - 4

4- استوار ماندن بر ایمان و ثمربخشی دنیوی و اخروی آن ، در گرو تأیید و عنایت خاص خداوند است .

یثبت الله الذین ءامنوا بالقول الثابت فی الحیوه الدنیا و فی الآخره

497- جایگاه ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 9

9 - قلب ، کانون ایمان و گرایش های اعتقادی انسان

و لم تؤمن قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 22 - 7

7- قلب ، مرکز پذیرش و یا انکار حقایق

فالذین لایؤمنون بالأخره قلوبهم منکره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 21

21 - « عن حمّان بن أعين عن أبي جعفر (ع) قال سمعته يقول : الايمان ما استقرّ في القلب و افضى به إلى الله عزّوجلّ و صدّقه العمل بالطاعة لله و التسليم لأمره و الإسلام ما ظهر من قول او فعل . . . قال الله عزّوجلّ « قالت الأعراب ءامنا قل لم تؤمنوا و لكن قولوا أسلمنا و لمّا يدخل الإيمان في قلوبكم . . . »

حمّان بن اعين می گوید: از امام باقر(ع) شنیدم که می فرمود: ایمان عقیده ای است که در قلب قرار دارد و انسان بهوسیله آن به قرب خدای عزّوجلّ می رسد و عمل به طاعت خدا و تسلیم امر او، آن را تصدیق می کند. اسلام عقیده ای است که در گفتار و کردار انسان ظاهر می شود [اگرچه در قلب نباشد] خدای عزّوجلّ فرمود: «قالت الأعراب أمنا قل لم تؤمنوا و لكن قولوا

ص: 441

أسلمنا...»...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 9

9 - قلب ، مرکز ایمان است .

أولئك كتب في قلوبهم الإيمان

498- جایگاه درک زیبایی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 19

19 - قلب ، جایگاه ادراک و اساس زیبایی ایمان و زشتی کفر

وزينه في قلوبكم و كره إليكم الكفر

499- جرم ایمان در اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 7

7 - در دیدگاه اصحاب اخدود ، ایمان به خداوند جرمی سنگین و غیر قابل گذشت بود .

و ما نعموا منهم إلا أن يؤمنوا بالله

500- حفظ ایمان در فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 30

30 - کسانی که علی رغم فقر و تنگدستی و گرفتار بودن به مشکلات ، بر ایمان خویش استوارند ، تقواییشان حقیقی هستند .

و الصبرين في البأساء والضراء .. أولئك هم المتقون

501- حقیقت ایمان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

2 - بقرہ - 2 - 208 - 3

ص: 442

3 - روح ایمان ، تسلیم در برابر خداوند و پرهیز از پیروی شیطان است . *

یا ایها الذین . . . ادخلوا فی السّلم کافّه ولا تتبعوا خطوات الشیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 - 7

7 - پذیرش ربوبیت خداوند ، حقیقت ایمان است .

سمعنا منادیاً ینادی للایمان ان امنوا برّبکم

تفسیر «ایمان» به پذیرش ربوبیت خداوند، دلالت می کند که اعتقاد به ربوبیت او حقیقت ایمان و یا رکن اساسی آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 7

7 - ایمان به خداوند ، بارزترین نمود شکر و سپاس انسان به درگاه اوست .

إن شکرتم وءامنتم

جمله «ءامنتم» پس از «شکرتم»، می تواند بیان شکر و تعیین بارزترین و مهمترین مصداق آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 3

3 - ایمان، حیات است و مولد نور و کفر، مرگ است و تاریکی.

أو من کان میتاً فأحیینه . . . کمن مثله فی الظلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 23 - 6

6 - « عن ابی جعفر (ع) فی قوله تعالی : « یا ایها الذین آمنوا لا تتخذوا آبائکم و اخوانکم اولیاء ان استحبوا الکفر علی الایمان » قال : فإن

الإیمان ولایه علی بن ابی طالب (ع) ؛

از امام باقر (ع) درباره قول خدای تعالی : «ای کسانی که ایمان آورده اید! اگر پدران و برادران شما کفر را بر ایمان ترجیح دادند، آنان را ولی

خود نگیرد. « روایت شده است: به درستی که ایمان، ولایت علی بن ابی طالب (ع) است. ».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 28 - 7

7- « عن أبي عبد الله (ع) قال: ... فأما ما فرض على القلب من الإيمان فالإقرار والمعرفة والعقد والرضا والتسليم بأن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، ... وأن محمداً عبده ورسوله ... وهو عمله وهو قول الله عز وجل: ... « ألا بذكر الله تطمئنّ القلوب » ... »

از امام صادق (ع) روایت شده است که: آن [نوع] ایمانی که بر قلب واجب است، عبارت است از اقرار، شناخت، عهد و پیمان، رضایت و تسلیم شدن به اینکه معبودی جز الله نیست و او تنهاست و شریکی ندارد ... و اینکه محمد بنده و رسول خداست و این [اقرار و ...] عمل قلب است و آن سخن خدای عزوجل است: ... ألا بذكر الله تطمئنّ القلوب ...».

ص: 443

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 10

10 - ایمان ، حقیقتی قابل افزایش و دارای مراتب و درجات

لizardاوا ایمناً مع ایمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 21، 8

8 - « ایمان » ، ره یافتن دین در قلب و باور آدمی و « اسلام » صرف تسلیم و ترک مخاصمه با دین است .

ولکن قولوا أسلمنا و لَمَّا یدخل الإیمان فی قلوبکم

از مقابله اسلام با ایمان و این که برای ایمان تعبیر «فی قلوبکم» آمده است؛ استفاده می شود که اسلام - برخلاف ایمان - نشانگر نفوذ دین در قلب نیست.

21 - « عن حمران بن أعین عن أبي جعفر (ع) قال سمعته يقول : الايمان ما استقرَّ في القلب و افضى به إلى الله عزَّوجلَّ و صدَّقه العمل بالطاعة لله و التسليم لأمره و الإسلام ما ظهر من قول او فعل . . . قال الله عزَّوجلَّ « قالت الأعراب ءامنَّا قل لم تؤمنوا و لكن قولوا أسلمنا و لَمَّا یدخل الإیمان فی قلوبکم . . . »

حمران بن اعین می گوید: از امام باقر(ع) شنیدم که می فرمود: ایمان عقیده ای است که در قلب قرار دارد و انسان به وسیله آن به قرب خدای عزوجل می رسد و عمل به طاعت خدا و تسلیم امر او، آن را تصدیق می کند. اسلام عقیده ای است که در گفتار و کردار انسان ظاهر می شود [اگرچه در قلب نباشد] خدای عزوجل فرمود: «قالت الأعراب آمنَّا قل لم تؤمنوا و لكن قولوا أسلمنا...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 2

2 - ایمان آمیخته به شک ، داخل در مقوله اسلام و نه ایمان واقعی *

ولکن قولوا أسلمنا . . . إنّما المؤمنون الذین ... ثم لم یرتابوا

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل، می توان نتیجه گرفت که خداوند از آن جهت اعراب یاد شده را مؤمن ندانسته و تنها مسلمان شمرده است که آنان، هنوز نسبت به خدا و رسول او در شک بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حقیقت ایمان ، اعتقاد قلبی است ؛ نه صرف اقرار زبانی .

قالوا نشهد .. و الله يشهد انّ المنافقين لكاذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینہ - 98 - 7 - 4

4 - ایمان ، دارای حقیقت و مفهومی سازگار با ترک عمل صالح

ص: 444

عطف، نشانه تغایر است و تفکیک ایمان از عمل صالح، بیانگر تفاوت مفهوم و حقیقت هر یک، با دیگری است.

502- خاستگاه ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 15

15 - قلب ، جایگاه ایمان

و لَمَّا يَدْخُلُ الْإِيْمَنُ فِي قُلُوْبِكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 5

5- ایمان واقعی ، دارای ریشه و ثبات در اندیشه و متجلی در عمل و رفتار

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ... ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَ جَاهِدُوا

در آیه شریفه، دو ویژگی برای مؤمن واقعی، بیان شده است. یکی از آن دو به باور و اندیشه (لم يرتابوا...) و دیگری به عمل بازمی گردد (جاهدوا...).

503- خدا و ایمان انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 6 - 10

10 - خداوند ، بی نیاز از ایمان انسان ها

و استغنی الله

متعلق و مورد استغنائی خداوند در آیه شریفه، می تواند دو چیز باشد: 1- استغنائی خداوند از ایمان انسان ها به او؛ 2- استغنائی الهی از این که پس از ارائه معجزات و دلایل روشن از سوی پیامبران، باز هم معجزات و دلایل دیگری به بشر عرضه دارد؛ زیرا همین مقدار برای هدایت بشر کافی است. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

504- خدا و ایمان مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 8 - 2

2- بنی اسرائیل می پنداشتند خداوند از ایمان و یا کفر آنان بهره مند می شود یا زیان می بیند .

ص: 445

وقال موسى إن تكفروا أنتم و من فى الأرض جميعاً فإن الله لغنى حميد

505- خروج از ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - سجده - 32 - 18 - 4

4 - خروج از ايمان ، فسق است .

أفمن كان مؤمناً كمن كان فاسقاً

به قرينه مقابله «مؤمناً» با «فاسقاً» مراد از «فاسقاً» كسانى اند كه ايمان ندارند.

506- دعوت از منافقان به ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 13 - 1

1 - پيامبر (صلی الله عليه و آله) فراخوان منافقان به ايمانى ، همانند ايمان توده مردم

و إذا قيل لهم ءامنوا كما ءامن الناس

چون در آيه بعد، مطرح شده كه منافقان در برابر مردم اظهار ايمان مى كنند، اين احتمال رخ مى دهد كه گفتگوى مطرح شده در اين آيه - كه در آن منافقان ابراز بى ايمانى مى كنند - ميان پيامبر (صلی الله عليه و آله) و اهل نفاق بوده است.

507- دعوت به ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 24 - 5

5 - خداوند ، از منكران قرآن خواسته است تا در صورت عجز از آوردن همانند براى قرآن ، به قرآن و رسالت پيامبر (صلی الله عليه و آله) ايمان آورند .

فإن لم تفعلوا و لن تفعلوا فاتقوا النار

مراد از لزوم دورى از آتش دوزخ پرهيز از موجبات آن است و موجبات آتش - به قرينه موضوع بحث در اين دو آيه (حقانيت قرآن و پيامبر (صلی الله عليه و آله)) - انكار قرآن و رسالت پيامبر (صلی الله عليه و آله) مى باشد. بنابراین «فاتقوا النار»؛ يعنى: فاتقوا الكفر بالقرآن و

الرسول لتتقوا النار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 - 3,5,6

3 - دعوت کنندگان مردم به ایمان ، دارای مقامی والا و ارجمند

ص: 446

رَبَّنَا اَسْمِعْنَا مَنَادِيَّ يَنَادِي لِّلَايْمَانِ اَنْ اٰمَنُوۡا بِرَبِّكُمْ

5- خردمندی، زمینه پاسخ به دعوت منادیان ایمان

لَايَاتٍ لَّأُولِي الْأَلْبَابِ .. رَبَّنَا اَسْمِعْنَا مَنَادِيَّ يَنَادِي لِّلَايْمَانِ اَنْ اٰمَنُوۡا بِرَبِّكُمْ

6- ایمان نیاوردن به ربوبیت خداوند، پس از شنیدن ندای قرآن و دعوت پیامبر به آن، نشانه بی خردی است.

رَبَّنَا اَسْمِعْنَا .. فَاٰمَنَّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 1

1 - دعوت خداوند از اهل کتاب برای ایمان به قرآن

يا ايها الذين اوتوا الكتب امنوا بما نزلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 15 - 1

1 - دعوت خداوند از اهل کتاب برای پذیرش اسلام و ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يا اهل الكتب قد جاءكم رسولنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 65 - 2

2 - دعوت خداوند از اهل کتاب به رعایت تقوا و ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

ولو ان اهل الكتب امنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 111 - 1

1 - خداوند در الهام به حواریون پس از قصه مائده، آنان را به ایمان به خود و رسولش مسیح فراخواند.

و اذا وحيت إلى الحواریون ان امنوا بی و برسولی

ظاهراً «اذ قال ..» در آیه بعد که بیانگر داستان نزول مائده آسمانی است ظرف برای «اوحیت» می باشد بنابراین مفاد آیه چنین می شود:
الهام خداوند به حواریون پس از جریان مائده بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 5

5 - خداوند ، مشرکان را از پافشاری بر کفر بر حذر داشته و به آنان هشدار داد که تا پیش از نزول عذاب استیصال ، متنبه شده و ایمان بیاورند .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 447

2- موسی و هارون (ع) از سوی خدا مأمور بودند رسالت خود را به فرعون و سران حکومتش اعلان کنند و آنان را به ایمان فراخوانند.

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملایه

«ملاً» به معنای رؤساست (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 42 - 8

8- نوح (ع) در آستان غرق شدن فرزندش، وی را به ایمان و یکتاپرستی دعوت کرد.

بینی اربک معنا و لاتکن مع الکفرین

مراد از «مَعَنَا» همراهِی و معیت عقیدتی است نه جسمانی؛ زیرا جمله «ارکب» در دلالت بر همراهِی و معیت جسمانی کافی بود. بنابراین اگر مراد از «مَعَنَا» مجرد همراهِی با نوح و پیروان او باشد، آوردن کلمه «مَعَنَا» ضرورتی نداشت. جمله «و لاتکن...» مؤید این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 3

3- پیامبر (صلی الله علیه و آله) فراخوان مردم به ایمان و ترک کفر برای دستیابی به رحمت و سعادت دنیا و آخرت

یستعجلونک بالسیئه قبل الحسنه

«ال» در «الحسنه» عهد ذهنی است و اشاره به نویدهایی دارد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به اهل ایمان ابلاغ می کرد و به قرینه مقابله آن با «السیئه» دوری از عذاب دنیا و آخرت و رسیدن به آسایش و سعادت در دنیا و آخرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 10 - 10

10- خداوند، فراخوان مردم به ایمان، برای آموزش برخی از گناهانشان و به تأخیر انداختن أجل آنان تا مدت معین

یدعوکم لیغفر لکم من ذنوبکم و یؤخرکم إلی أجل مسمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21- ایمان به توحید و نبوت و معاد و دعوت به انجام دادن عمل صالح ، چکیده دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

قل إنا أنا بشر . . . و لا یشرک بعباده ربّه أحداً

جمله «یوحی الیّ . . .» نبوت و «أنا إلهکم . . .» توحید و «یرجو لقاء . . .» معاد و «عملاً صالحاً» عمل صالح را مطرح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 4

4 - خداوند ، خواهان روی آوردن انسان به درگاه او در زندگی دنیوی است ؛ نه در تنگنای آتش دوزخ .

ص: 448

قال اخسئوا فيها ولا تكلمون . إنه كان ... ربنا ءامنّا فاغفر لنا و ارحمنا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 10 - 6

6 - بغض و دشمنی شدید خداوند نسبت به کافران حق ناپذیر ، پس از اتمام حجت و دعوت مکرر آنان به ایمان است .

لمقت الله أكبر . . . إذ تدعون إلى الإيمن فتكفرون

آمدن فعل های مضارع «تدعون» و «تكفرون» بر استمرار دلالت دارد؛ یعنی، شما همواره به ایمان فراخوانده می شدید؛ ولی به جای ایمان آوردن، به طور مستمر کفر میورزیدید.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 12 - 2

2 - عذاب شدن کافران و مشرکان در قیامت ، پس از اتمام حجت و دعوت شدن آنان به ایمان از سوی خداوند

ذلکم بآئنه إذا دعی الله وحده کفرتم و إن یشرک به تؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - احقاف - 46 - 31 - 1

1- دعوت جنیان ایمان آورده به قرآن ، از قوم خود برای گرویدن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يقومنا أجبوا داعی الله

مراد از «داعی الله» پیامبر (صلی الله علیه و آله) است که مردم را به سوی خدا دعوت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - محمد - 47 - 36 - 11

11- هدف اصلی و نهایی دین ، دعوت مردم به ایمان و تقوا و نه دریافت مال از ایشان

و إن تؤمنوا و تتقوا يؤتکم أجورکم و لا یسئلکم أموالکم

«لایسئلکم أموالکم» می تواند در قبال «إن تؤمنوا و تتقوا» و در مقایسه با آن باشد؛ یعنی، پیام دین، پیام ایمان و تقوا است؛ نه دریافت مال.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 5 - 3

3 - دعوت شبانه روزی حضرت نوح (ع)، از قوم خود برای ایمان به خدا

قال ربّ إني دعوت قومي ليلاً ونهراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 6 - 1

1 - تلاش مستمر نوح (ع)، برای ایمان آوردن قومش، حاصلی جز فرار و دوری آنان نداشت.

ص: 449

فلم یزدهم دعای اِلّا فرارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 8 - 1

1 - دعوت نوح (ع) از مردم، برای ایمان آوردن با صدایی بلند و رسا

ثمّ اِنّی دعوتهم جهازا

«جهار» اسم مصدر «جهر» است و چنانچه در مورد کلام و سخن به کار رود، به معنای صدا و آواز بلند و در غیر آن به معنای علنی و آشکار خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 9 - 2

2 - نوح (ع)، برخی از مردم را به صورت مخفی و خصوصی و برخی را به شکل عمومی و علنی به ایمان فراخواند.

ثمّ اِنّی اعلنت لهم و اسررت لهم اسرارًا

برداشت یاد شده، با توجه به این احتمال است که دعوت علنی و مخفی حضرت نوح(ع)، ممکن است در یک زمان و در شرایط اجتماعی خاصی انجام گرفته شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 10 - 2

2 - نوح پیامبر، مردم را به رغم مخالفت طولانی آنان، به سوی توبه و بازگشت از راه باطل و روی آوری به خدای غفار تشویق و ترغیب می کرد.

فقلت استغفروا ربکم اِنَّه کان غفّارًا

فراخواندن به استغفار، در حقیقت دعوت به توبه و بازگشت از راه باطل گذشته است.

508- دلایل ایمان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 22 - 4

4- دلایل اثبات کننده یگانگی خداوند ، دربردارنده ایمان به عالم آخرت نیز هست .

إلهکم إله وحد فالذین لایؤمنون بالأخره قلوبهم منکره

فای «فالذین» در جایگاه نتیجه برای دلایل روشن ذکر شده برای اثبات یگانگی خداوند است. آمدن فای نتیجه در این آیه، به این معناست که آن دلایل، اثبات کننده عالم آخرت نیز می باشد که با توجه به آنها، باید به عالم آخرت ایمان آورد و کسانی که با توجه به آن دلایلها ایمان نمی آورند، قلبهایی حق ناپذیر دارند.

ص: 450

509- دلایل ایمان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 91 - 5

5- الهی بودن قرآن ، دلیل ضرورت ایمان آوردن به آن

ءامنوا بما أنزل الله

توصیف قرآن به اینکه خدا آن را فرستاده است، اشاره به علت لزوم ایمان (ءامنوا) دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 27 - 10

10- ناتوانی همگان از دگرگون ساختن قرآن و سخنان خداوند ، دلیل شایستگی آن برای پذیرش و اطاعت است .

واتل ما أحیٰ إلیک . . . لا مبدل لکلمته

510- ذکر نعمت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 8 - 2

2- لزوم توجه انسان به اهمیت نعمت ایمان و الهی بودن آن

ولکن الله حبیب إلیکم الإیمن . . . فضلاً من الله و نعمه

511- رابطه ایمان و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 203 - 8,9

8 - توجه به قیامت و بازگشت به خدا ، زمینه ساز رعایت تقوای الهی

فاذا قضیتم مناسککم . . . و اتقوا الله و اعلموا انکم الیه تحشرون

9- توجه به قیامت ، زمینه ساز عمل به مناسک حج

و اعلموا انکم الیه تحشرون

با توجه به اینکه پس از بیان مناسک حج، مسأله قیامت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 228 - 6

6 - عمل به تکالیف الهی ، لازمه ایمان به خدا و روز قیامت

و لا یحلّ لهّنّ . . . ان کنّ یؤمننّ باللّهِ و الیوم الاخر

ص: 451

512- رابطه علم و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 85 - 7

7 - توجه به بهره مندی مسلمانان در آخرت و زیان دیگران ، انگیزه ای برای پذیرش اسلام

و من یتبع . . . و هو فی الاخره من الخاسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 233 - 39

39 - خداترسی و توجه به آگاهی او ، عامل رعایت مصالح نوزادان و مسائل مربوط به شیردهی آنان از سوی پدر ، مادر ، وارثان پدر و دایه

و الوالدات یرضعن . . . و اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 18 - 10

10 - نقش علم ، در فهم وحدانیت خدا و اقرار به آن

شهد الله . . . و اولوا العلم

513- رد ادعای ایمان بادیه نشینان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 9 - 5

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور رد ادعای ایمان بادیه نشینان ، در عین پذیرش اسلام آنان

قل لم تؤمنوا و لکن قولوا أسلمنا

9 - رد ادعای ایمان اعراب از سوی خداوند ، نمودی از علم او به ژرفای قلب آدمیان

إنّ الله علیم خبیر . قالت الأعراب ءامنا قل لم تؤمنوا و لکن قولوا أسلمنا

با توجه به ارتباط این آیه با ذیل آیه قبل ، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 7

7 - وجود شک و دل‌بستگی به مال و جان در میان اعراب ، دلیل رد ادعای ایمان آنان از سوی خداوند

قل لم تؤمنوا .. إنما المؤمنون ... ثم لم يرتابوا و جهدوا بأموالهم و أنفسهم

ص: 452

514- رفع موانع ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 1

1- خداوند ، برای ایمان مردم به قرآن و مغفرت خواهی آنان از گذشته خویش ، تمامی موانع هدایت را برطرف ساخته است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدى ويستغفروا ربهم

515- روش اثبات ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 2 - 5

5- مؤمنان ، برای استواری ایمان شان ، مورد آزمایش قرار می گیرند .

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا وهم لا يفتنون

«فتن» در اصل، به معنای «وارد کردن طلا در آتش، به منظور آشکار شدن خالصی آن از ناخالصی» است و در آزمایش هم استعمال می شود (مفردات راغب).

516- روش ایمان به توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 37 - 10

10 - مطالعه آفاقی ، روشی کارآمد در جهت گرایش به توحید

و من ءآيته الّيل و النهار . . . و اسجدوا لله

517- روش تشخیص ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 73 - 12

518- زمینه ازدیاد ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 9

9 - اعطای روح آرامش و اطمینان از سوی خدا به مؤمنان ، مایه فزونی ایمان ایشان

أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزِدُوا إِيمَانًا مَعِ إِيْمَانِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 5 - 1,2

1 - نزول آرامش از سوی خداوند بر مؤمنان ، مایه افزایش ایمان و زمینه ساز ورود آنان به بهشت

أَنْزَلَ السَّكِينَةَ . . . لِيَزِدُوا إِيمَانًا ... لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَ ... جَنَّاتٍ

«لِيَدْخُلَ...» نتیجه اطمینان عطا شده از ناحیه خداوند و فزونی ایمان مؤمنان است که در آیات پیشین طرح شد.

2 - اطمینان و آرامش معنوی ، در پی دارنده کمال ایمان در دنیا و بهشت جاودان در آخرت

أَنْزَلَ السَّكِينَةَ . . . لِيَزِدُوا إِيمَانًا ... لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ

519- زمینه ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 258 - 23

23 - انسان های برخوردار از نعمت های بیشتر الهی ، سزاوارتر به درک و پذیرش ربوبیت الهی

الم تر . . . ان اتیه الله الملك

گفته شده جمله «ان اتیه الله . . .» به قرینه سیاق آیه به این معناست که نمود به خاطر برخورداری از نعمت خدادادی ملک و سلطنت، باید بهتر از دیگران به ربوبیت الهی اذعان کند. چرا که ملک و سلطنت نیز پرتویی از ربوبیت و الوهیت خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 260 - 25

25 - توجّه به عزّت و حکمت الهی ، هموارکننده شناختِ چگونگیِ زنده شدن مردگان

و اعلم انّ الله عزيز حكيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 6

6 - وعده پاداش به اهل ایمان دارای عمل صالح از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه به ایمان و عمل صالح

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 454

2 - آل عمران - 3 - 7 - 24

24 - رسوخ در علم ، زمینه ایمان کامل به تمامی قرآن

و الراسخون فی العلم یقولون امّنا به کلّ من عند ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 18 - 10

10 - نقش علم ، در فهم وحدانیت خدا و اقرار به آن

شهد الله . . . و اولوا العلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 49 - 19، 7

7 - معجزه ، وسیله ایجاد و باور به صدق نبوت پیامبران در انسانها

قد جتتکم بایه من ربکم

19 - کافی بودن معجزات عیسی (ع) ، برای هدایت یافتن کسانی که در پی حقیقت و ایمان بدان بودند .

انّ فی ذلک لایه لکم ان کنتم مؤمنین

جمله «ان کنتم مؤمنین»، ظاهراً به معنای در پی حقیقت بودن است. زیرا اگر به معنای تحقق ایمان باشد، الزامی به آوردن آیه نیست؛ چون هدف از آیه، ایمان آوردن و گرایش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 101 - 2

2 - قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) (سنت) ، زمینه ای کامل برای پاسداری از ایمان و عقیده

و کیف تکفرون و انتم تتلی علیکم آیات الله و فیکم رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 102 - 6

6 - ترس از خدا و رعایت تقوا، زمینه ساز تسلیم دائمی و همه جانبه در برابر خداوند

اتقوا الله حقّ تقاته و لا تموتنّ الا و انتم مسلمون

جمله «و لا تموتنّ الا و انتم مسلمون»، دالّ بر دوام است و حذف متعلق «مسلمون»، دلالت بر همه جانبه بودن تسلیم دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 18

18 - عملکرد های آدمی، مؤثر در گرایش های درونی (ایمان و کفر) اوست.

لو نعلم قتالا لا تبغناکم هم للکفر یومئذ اقرب منهم للایمان

با توجه به اینکه نفاق یک نوع گرایش است و عملکرد منافقان (ترک پیکار و جهاد)، آنان را به کفر نزدیکتر کرده و از ایمان دور ساخته (هم للکفر یومئذ ...)، معلوم می شود عملکردها در گرایشها مؤثر است.

ص: 455

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 171 - 6

6 - وعده پاداش و تضمین آن ، از روش های قرآن برای ترغیب مردم به ایمان و عمل

إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 7

7 - اجتماع دشمنان دین برای نبرد با مؤمنان پیرو خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) ، موجب افزایش ایمان و اعتقاد آنان به حَقَّانیت راهشان می گردد .

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدِ جَمَعُوا لَكُمْ . . . فَزَادَهُمُ إِيمَانًا

مراد از ضمیر فاعلی در «زادهم»، اجتماع دشمنان است که از «إِنَّ النَّاسَ قَدِ جَمَعُوا لَكُمْ» استفاده می شود. یعنی اجتماع مشرکان برای نبرد، باعث افزونی ایمان پیروان خدا و رسول شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 27

27 - وعده و تضمین پاداش ، از روش های قرآن برای تشویق به ایمان و تقوا

وَأَنْ تَوَدُّوا أَنْ تُدْرِكُوا الْبَرَّ فَوَلَّيْتُمْ وَأَنْ تَبْتَغُوا فَالْجَنَّةُ لَكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 - 4,5

4 - یاد همیشگی خداوند و اندیشه در آفرینش ، زمینه ایمان به ربوبیت الهی

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا . . . وَيَتَذَكَّرُونَ . . . رَبَّنَا . . . فَاَمَّا

5 - خردمندی ، زمینه پاسخ به دعوت منادیان ایمان

لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ . . . رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 3، 12

3 - خشوع و فروتنی گروهی از عالمان اهل کتاب، زمینه ساز ایمان واقعی آنان به خدا و کتب آسمانی

انّ من اهل الکتب لمن یؤمن .. خاشعین لله

توصیف اهل کتاب به خشوع و فروتنی، می تواند اشاره به علّت ایمان و اقرار آنان به حقانیت قرآن و ایمان واقعی به تورات و انجیل باشد.

12 - پرهیز برخی اهل کتاب از دین فروشی و سوداگری با آیات الهی (تورات و انجیل)، مایه ایمان آنان به قرآن

انّ من اهل الکتب لمن یؤمن .. خاشعین لله لا یشترون بایات الله ثمناً قليلاً

جمله «لا یشترون ..»، حال برای فاعل «یؤمن» است (یعنی مؤمنان اهل کتاب) و توصیف آنان به جمله ذکر شده، می تواند

ص: 456

اشاره به عِلّت و زمينه ايمان آنان به قرآن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 47 - 3

3 - آشنایي اهل کتاب با وحی و کتب آسمانی ، مقتضی ايمان آنان به قرآن

يا ايها الذين اوتوا الكتب امنوا بما نزلنا

مخاطب قراردادن يهود و نصارا با عنوان اهل کتاب و تصريح به اينکه قرآن از جانب خداوند است، استدلالی بر لزوم ايمان آوردن اهل کتاب به قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 57 - 9

9 - وعد و وعيد از روش های قرآن برای برانگيختن مردم به ايمان ، عمل صالح و پرهيز از كفر

انّ الذين كفروا باياتنا سوف . . . و الذين امنوا و عملوا الصّالحات سندخلهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 147 - 6

6 - روحيه شكر و سپاسگزاري ، زمينه ساز ايمان به خداست . *

إن شكرتم وءامنتم

تقديم «شكرتم» بر «ءامنتم»، می تواند اشاره به اين معنا باشد که شكر نعمت، مستلزم شناخت منعم (خداوند) است و نتیجه شناخت منعم، ايمان به اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 162 - 10, 11, 17

10 - يهوديان بپادارنده نماز و پرداخت کننده زکات ، به قرآن و ديگر کتب آسمانی ايمان می آورند .

ولكن الرسخون . . . و المقيمین الصلوه و المؤتون الزكوه

گفتنی است که «المقیمین» به وسیله فعلی همانند «امدح» و یا «اخص» منصوب شده و در اصل چنین بوده «والمقیمون الصلوه اخصهم و امدحهم» که بنابر قواعد ادبی المقیمون و فعل اخص و امدح حذف شده است و ضمیر در «امدحهم» به صورت اسم ظاهر در آمده است.

11 - یهودیان مؤمن به خدا و قیامت ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

ولكن الرسخون فى العلم منهم . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر

بنابر اینکه «المؤمنون بالله . . .» عطف باشد بر «الرسخون».

17 - استفاده از پاداش خواهی انسان از روش های قرآن برای ایجاد انگیزه برای تحصیل علم و گرایش به ایمان و عمل صالح

لكن الرسخون . . أولئك سنؤتيهم أجراً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 457

40 - توجه به قدرت و مالکیت مطلق خداوند، زمینه ساز باور آدمی به کفایت خداوند در تدبیر هستی

له ما فی السموت و ما فی الارض و کفی باللّه وکیلا

جمله «له ما فی السموت . . .» می تواند اشاره به علت کفایت خداوند در وکالت و تدبیر هستی داشته باشد؛ یعنی چون مالک و فرمانروایی مطلق است، برای وکالت و تدبیر هستی کافی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 93 - 13

13 - تقوا زمینه شکوفایی ایمان آدمی و بهره مندی انسان از ایمان خویش

لیس علی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . ثم اتقوا و ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 39 - 5

5 - کسانی که نتوانند از جنبندگان و شکل زندگی آنها به توانمندی خداوند پی ببرند، مانند کر و لالهایی فرورفته در تاریکی هستند.

و ما من دابه فی الأرض . . . إلی ربهم یحشرون. و الذین کذبوا بآیتنا صم و بکم فی الظ

مقتضای ارتباط بین آیه مورد بحث با آیه قبل می تواند این مضمون باشد که همین آیات موجود در طبیعت برای هدایت کافی است و کسانی که نتوانند از همین آیات توانمندی خداوند را (إن اللّٰه قادر علی ان ینزل) دریابند، کر و لالهایی ظلمت زده هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 8

8 - ایمان و عمل شایسته و رسیدن به امنیت خاطر، دستاوردهای رسالت انبیا

و ما نرسل المرسلین إلا . . . فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 14

14 - تهیدستان و طبقات پایین جامعه، دارای زمینه بیشتر برای پذیرش ایمان و دعوت پیامبرند.

ولا تطرد الذين يدعون ربهم .. أليس الله بأعلم بالشكرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 99 - 17

17 - تحصیل ایمان از راه مطالعه در طبیعت نشانه علم و فهم است.*

الآیت لقوم يعلمون .. لقوم يفقهون ... لقوم يؤمنون

در دو آیه گذشته علم و فهم به عنوان شرط بهره مندی از آیات طبیعت ذکر گردیده و در این آیه ایمان ذکر شده است. شاید ذکر ایمان در پایان این سه آیه برای اشاره به این نکته باشد که دانایان به ایمان می رسند. لذا ایمان نیز نشانه وجود آن دو زمینه در

ص: 458

صاحبان آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 111 - 11

11 - تأثیر اسباب و موجبات و زمینه های گرایش به ایمان منوط به مشیت الهی است.

ما كانوا ليؤمنوا إلا أن يشاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 10 - 12

12 - باور به خدادادی بودن امکانات زمین و اسباب معیشت، زمینه ساز ایمان به آیات الهی و پیروی از انبیاست.

و لقد مكنكم فى الأرض و جعلنا لكم فيها معيش

چون بیان نعمتهای یاد شده و تذکر به خدادادی بودن آنها، پس از فرمان دادن به تبعیت از قرآن (اتبعوا...) و پیروی از رسولان الهی (فلنستلن الذين أرسل اليهم) ایراد شده، اشاره به این حقیقت دارد که انسانها در صورت توجه به نعمتها و باور به خدادادی بودن آنها، از انبیا پیروی کرده و به آیات خدا ایمان می آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 6

6 - بهره گیری از تمایل مردم به رفاه و آسایش دنیوی و بهبود وضع اقتصادی، از روش های قرآن برای هدایت آنان به ایمان و تقواست.

ولو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا لفتحنا عليهم بركت من السماء و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 97 - 5

5 - توجه جوامع بشری به فرجام شوم تکذیب کنندگان انبیا، زمینه ساز نگرانی ایشان در ابتلا به عذاب الهی و مایه گرایش آنان به ایمان و تقواست.

ولو أن أهل القرى .. أفأمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا

جمله «أفأمن ..» عطف بر جمله «فاخذنهم بما كانوا يكسبون» است. یعنی آیا اقوام و ملت های کفرپیشه پس از آگاهی به سرنوشت شوم

تکذیب کنندگان انبیا، باز هم عذاب الهی را انکار می کنند و خویشان را از گرفتار آمدن به آن مصون می پندارند؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 98 - 4

4 - بیان فرجام کفرپیشگان بی تقوا، از روش های قرآن در هدایت مردم به ایمان و تقواست .

و لكن كذبوا فأخذناهم .. أو أمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 459

1 - رازقیت، حاکمیت، حیات بخشی و تدبیر خداوند نسبت به کار جهان، جلوه های روشنی از ربوبیت خدا بوده و اعتقاد به آن، مستلزم ایمان به پروردگاری بی شریک است.

قل من یرزقکم من السماء... فذلکم اللّٰه ربکم

تفریع جمله «ذلکم اللّٰه ربکم» با «فا»ی نتیجه، در آیه پیش (قل من یرزقکم...) بیانگر این حقیقت است که: با وجود اعتقاد به رازقیت خدا، حاکمیت او بر قوا و حواس آدمی، خالقیت نسبت به جاندار و بی جان و تدبیر او نسبت به امور جهان؛ ایمان به ربوبیت مطلق خدا ضروری بوده و مجالی برای پندار پروردگاری غیر او باقی نمی ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 31

31- مطالعه سرگذشت یوسف (ع)، زمینه باور و توجه به ربوبیت خدا و علم و حکمت اوست.

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 2 - 19

19- دقت در موجودات هستی و نظام آنها، در پی دارنده باور به قیامت است.

اللّٰه الذی رفع السموت... یفصل الآیت لعلکم بلقاء ربکم توقنون

برداشت فوق، ناظر به این معناست که مراد از «الآیات» آیات تکوینی از قبیل برافراشته شدن آسمانها و... باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 3 - 11

11- تفکر در پدیده های هستی، زمینه ساز باور به لقای خدا و برپایی قیامت است.

إن فی ذلک لآیت لقوم یتفکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 13

13- تفکر در پدیده های هستی ، زمینه ساز باور به لقای خدا و برپایی قیامت است .

إن فی ذلک لآیت لقوم یعقلون

برداشت فوق بر این اساس است که متعلق «آیات» به قرینه جمله «لعلکم بلقاء ربکم توقنون» در آیات قبل ، لقای خدا و برپایی قیامت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - 5 - 13 - رعد

8- باور به ربوبیت خدا بر انسان ها ، وادار کننده انسان به پذیرش قیامت و زنده شدن مردگان برای حضور در صحنه آخرت

أولئک الذین کفروا برہم

ص: 460

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 27 - 6

6- گرایش داشتن آدمی به خدا زمینه ساز مشیت الهی به هدایت وی و رهنمون ساختنش به پذیرش توحید و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إن الله یضل من یشاء و یهدی إلیه من أناب

«انابه» (مصدر أناب) به معنای روی آوردن و بازگشتن است که به قرینه «إلیه» منظور از آن، روی آوردن و بازگشت به خداست و از آن جا که این وصف پیش از هدایت یافتن مطرح شده است، مراد از آن گرایش داشتن به خدا و گریزان نبودن از اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 17

17- اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او، زمینه ساز باور آدمی به اینکه به سوی خدا در حرکت است و به او باز می گردد.

هوربی .. إلیه متاب

«إلیه متاب» نیز مانند «علیه توکلت» به منزله نتیجه ای است برای اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 107 - 3، 2

2- گرایش به ایمان و کفر، متکی به اراده و تصمیم خود انسان است.

ءامنوا به أو لاتؤمنوا

3- انتخاب راه کفر یا ایمان، پس از ابلاغ و تبیین تعالیم دین، با خود مردم است.

وقراءاً لفرقه لقرأه علی الناس علی مکث .. قل ءامنوا به أو لاتؤمنوا

ذکر «قل ءامنوا به أو لاتؤمنوا» پس از بیان فلسفه نزول تدریجی قرآن و تبیین حق و باطل برای مردم، می تواند بیانگر نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 29 - 7

7- تصمیم و خواست خود انسان ، محور و اساس ایمان و کفرش است .

فمن شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 10

10- عواطف غریزی انسان ، تأثیری بسزا در گرایش های معنوی و ایمانی وی دارد .

فكان أبواه مؤمنين فخشينا أن يرهقهما طغياناً و كفرًا

خضر(ع) فرزند را از پدر و مادر می گیرد تا آنان به واسطه علقه ها و روابط عاطفی، به کفر و طغیان گرایش پیدا نکنند. این نکته، گویای اثرپذیری گرایش ها از عواطف است.

ص: 461

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 2

2- تعجیل نکردن ذوالقرنین در کیفر ظالمان کافر، مهلتی برای گرایش آنان به ایمان بود. *

أما من ظلم فسوف نعذبه .. و أما من ءامن و عمل صالحاً فله جزاء الحسنی

مراد از «من ءامن و ..» (هرکس ایمان بیاورد و...) کسانی اند که از ظلم و کفر، دست برداشته و ایمان آورند، نه آنان که هنگام ورود ذوالقرنین مؤمن بودند؛ زیرا، معنا ندارد که او، بین عذاب و یا رفتار نیک با مؤمنان مخیر باشد! بنابراین، درنگ ذوالقرنین در عذاب ظالمان (سوف نعذبه) ایجاد فرصتی برای تغییر رویه آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 6

6- توبه، ایمان و عمل صالح، از جلوه های تقوا

تاب و ءامن و عمل صالحاً فأولئك يدخلون الجنة .. تلك الجنة التي ... من كان تقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 16 - 4

4- توجه انسان به چگونگی خلقت خویش و مرگ و رستاخیز، زمینه ساز گرایش وی به ایمان و رو کردن به ارزش های دینی و الهی

ثم إنكم يوم القيمة تبعثون

در آیات نخستین این سوره، سخن از مؤمنان راستین و صفات ارزشی آنان بود. اکنون در این آیات - که سخن از خلقت شگفت انسان و مرگ و رستاخیز او است - می تواند رهنمودی باشد به انسان ها برای گرویدن به راه مؤمنان راستین.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 82 - 6,9

6 - نیاز بشر آینده به معجزه ای بزرگ، شگفت و بی سابقه برای گرایش به ایمان

أخرجنا لهم دابة من الأرض تكلمهم

بیرون آمدن جنبنده ای سخنگو از زمین پدیده ای است که در گذشته تاریخ سابقه ندارد و نکره آمدن «دابه» بیانگر عظمت و سترگی آن

است.

9- ارائه معجزه ای ستیغ ، اعطای فرصتی از سوی خداوند به کافران برای گرایش به ایمان

وإذا وقع القول عليهم أخرجنا لهم دابة من الأرض تكلمهم

ارائه معجزه به یک معنا اعطای فرصت به کافران است تا آن دسته ای که زمینه ایمان آوردن دارند، از این فرصت استفاده کرده و ایمان آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 13

ص: 462

13 - واجدان روحیه تواضع ، با موعظه و یادآوری به خداوند و قیامت ایمان می آورند .

نسیتم لقاء یومکم هذا .. إنما یؤمن بأیتنا الذین إذا ذکروا بها خرّوا سجّداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 50 - 9

9 - خداگرایی انسان ، به هنگام سختی ها و شداید و خداگریزی وی در شرایط رفاه و آسایش

و أخذنهم بالعذاب ... ادع لنا ربّک ... إنّنا لمهتدون . فلما کشفنا عنهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 19 - 3

3- پرهیز از استعمار و بهره کشی ظالمانه از خلق ، نخستین گام به سوی ایمان و خداجویی

أن أدّوا .. و أن لاتعلوا علی الله

در صورتی که «أن لاتعلوا..» دعوت به عبودیت و توحید در پی دعوت به ترک استعمار بنی اسرائیل باشد؛ از ارتباط این دو دعوت و تقدم «أن أدّوا...» مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 6

6 - ایمان و عمل صالح ، از لوازم و مظاهر یقین به وحی و هدایت آسمانی است .

لقوم یوقنون .. أن نجعلهم کالذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 10 - 3

3- مطالعه تاریخ و فرجام ملت ها ، دارای نقش در جهان بینی و گرایش به ایمان

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

واژه «ینظروا» به معنای نگریستن برای بینش یافتن است؛ بینشی کلی در رابطه با هستی که جهان بینی انسان را تشکیل می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 6

6- استفاده خداوند از تمایلات طبیعی بشر، در جهت تشویق او به ایمان و ارزش ها

جنّ-ت تجرى من تحتها الأنهر

تمایل بشر به برخورداری از بوستان هایی سرشار از رودهای جاری، زمینه ای قرار گرفته است تا خداوند به وسیله این تمایل طبیعی، او را به ارزش های معنوی مشتاق سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 463

25- مقایسه راه و فرجام مؤمنان با کافران ، زمینه ساز گرایش انسان ها به ایمان
مثل الجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِّنْ مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ ، وَسَقَاةٌ مِّنْ عَذْقٍ حَلَاةٍ ، وَمِنْهَا زُرْقًا ، يَخْرُجُ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ . . . كَمَنْ هُوَ خَلْدٌ فِي النَّارِ وَسَقَاةٌ مِّنْ مَّاءٍ حَمِيمٍ
خداوند، مقایسه فرجام مؤمنان و کافران را در استخدام هدایت بشر قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 6

6 - توجه به فرجام بسیار متفاوت مؤمنان و کافران ، زمینه ساز گرایش انسان به ایمان
إِنَّ الْمَجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ . . . إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ . فِي مَقْعَدِ صَدَقٍ عِنْدَ مَلَأ
جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 2

2 - پیوستن به صف مؤمنان در صدر اسلام ، مستلزم بیعت با پیامبر (صلی الله علیه و آله)

يَأْتِيهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايَعْنَكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 3 - 14

14 - « عن جابر بن عبد الله قال قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) : كل مولود يولد يولد على الفطرة حتى يعبر عنه لسانه ، فإذا عبر عنه لسانه إمّا شاكراً وإمّا كفوراً . . . »

از جابر بن عبد الله [انصاری] روایت شده که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: هر نوزادی بر فطرت [توحید] متولد می شود، تا زمانی که زبان او بتواند افکار و عقاید او را تعبیر و ابراز کند. در این هنگام یا شاکر است [و پذیرای توحید] یا ناسپاس است [و پذیرای کفر].»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 6 - 4

4 - توجه به آفرینش زمین و ویژگی های آن ، مایه پی بردن به قدرت خداوند و زمینه ساز پذیرش معاد است .

عن النبأ العظيم .. ألم نجعل الأرض مهدياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 10 - 4

4 - اندیشیدن درباره ماهیت شب و ویژگی های آن ، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عمّ يتساءلون .. وجعلنا الليل لباساً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 11 - 5

5 - توجه به آسان سازی امور زندگانی انسان با آفرینش روز و ویژگی های آن ، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش

ص: 464

معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ .. أَلَمْ نَجْعَلْ ... وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 13 - 3

3- مطالعه در ویژگی های خورشید و فواید آن برای انسان ، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ .. أَلَمْ نَجْعَلْ ... وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَاجًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 14 - 6

6- توجّه به نزول باران و هدفدار بودن باران زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ .. أَلَمْ نَجْعَلْ ... وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا

توجّه به نعمت باران، می تواند انسان را به این نکته رهنمون سازد که این نعمت ها، به گزاف در اختیار انسان قرار داده نشده و هدف از آن، جز با معاد تحقق نیافتنی است. هم چنین می تواند بیانگر این باشد که حیات زمین مرده به وسیله باران، نمونه بارزی برای زنده شدن مردگان است و استبعاد معاد وجهی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 30 - 3

3- توجّه به مراحل پیدایش زمین و تحوّل آن به جایگاهی قابل استفاده جانداران ، مایه پی بردن انسان به قدرت خداوند و زمینه باور داشتن معاد

ءَأَنْتُمْ أَشْدُّ .. وَالأَرْضِ بَعْدَ ذَلِكَ دَحِيهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 18 - 2

2- توجّه به ماده اولیه خلقت انسان و سیر پیدایش وی ، مانع کفر به خداوند و قدرت او و زمینه ساز باور به معاد

قَتَلَ الْإِنْسَانَ مَا كَفَرَهُ . مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 19 - 4

4 - توجّه انسان به پیدایش او از نطفه ای ناچیز ، بازدارنده وی از کفرورزی به خداوند و قدرت او و مایه باور به معاد است .

ما أكفروه . . . من نطفه خلقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 23 - 8

8 - راه ایمان و روی آوردن به تکالیف الهی ، حتی برای کافرانی که در کفر شدید به سر می برند ، بسته نیست .

ص: 465

قتل الإنسن ما أكفره .. لَمَّا يقض ما أمره

حرف «لَمَّا» دلالت دارد که هر چند تا کنون انجام کار منتفی بوده است؛ ولی انتظار وقوع آن می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 20 - 1

1 - توجه به هشدار های قرآن درباره بررسی نامه های عمل و پیامد های آن ، برای ایمان آوردن کافی است .

فما لهم لا يؤمنون

حرف «فاء»، این آیه را بر مفاد آیه های قبل تقریر کرده است؛ یعنی، پس از گوشزد شدن خطرهای ایمان نیاوردن توجیه ناپذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 8 - 5

5 - توجه به عزّت و پسندیده بودن خداوند ، زمینه ساز پیدایش ایمان و پرهیز از آزارسانی به مؤمنان است .

أن يؤمنوا بالله العزيز الحميد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 14 - 6

6 - توجه به مالکیت خداوند بر دنیا و آخرت و حوادث آنها ، وادار سازنده انسان به جدی گرفتن هشدار های عذاب

وإن لنا للأخرة والأولى . فأندرتكم نارا تلظى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 8 - 5

5 - توجه به حکمت برتر خداوند ، زمینه ساز پذیرش معاد

فما يكذبك بعد بالدين . أليس الله بأحكم الحكمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 3 - 3

3- توجه به انحصار الوهیت در خداوند ، زمینه ساز باور به قدرت او بر پناه دادن انسان در مشکلات

قل أعوذ . . . إله الناس

520- زمینه ایمان آزر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 18

ص: 466

18 - سخن نرم و خالی از عداوت ابراهیم (ع) به آزر، در راستای گرایش دادن وی به ایمان *

حتی تؤمنوا... إلا قول ابرهیم

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: 1- از تعبیر «لأستغفرن» عطف و محبت ابراهیم (ع) نسبت به آزر استفاده می شود 2- واژه استغفار، تعریض به کجروی گذشته، آزر و زمینه سازی برای گرایش یافتن او به راه درست دارد.

521- زمینه ایمان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 154 - 12

12 - توجه بنی اسرائیل به محتوای تورات، زمینه ساز ایمان آنان به قیامت و ملاقات خدا

ثم ءاتینا موسی الکتب... لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

522- زمینه ایمان به آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 58 - 1،4

1 - اعتقاد راستین به ربوبیت یگانه خداوند، مستلزم ایمان آوردن به نشانه ها و آیات او است.

و الذین هم بآیت ربهم یؤمنون

4 - بیم از خدا و کفر او، زمینه ساز ایمان آوردن به آیات او است.

إن الذین هم من خشیه ربهم... و الذین هم بآیت ربهم یؤمنون

تقدیم «خشیت» بر «ایمان» می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

523- زمینه ایمان به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 185 - 9

9 - توجه به مرگ و نزدیک بودن پایان عمر، زمینه ساز پرهیز آدمی از انکار حق و معارف دین (توحید، نبوت و قیامت) است.

إن هو إلا نذير مبين . . . وأن عسى أن يكون قد اقترب أجلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 7 - 6

6 - کسانی که عذاب الهی بر آنان مقرر شده باشد ، برای همیشه از ایمان محروم خواهند شد .

ص: 467

لقد حقّ القول على أكثرهم فهم لا يؤمنون

524- زمینه ایمان به انذارهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 12

12 - اعتقاد به مواجه شدن با کردار خویش در قیامت ، زمینه ساز پذیرش انذار های خداوند و بیمناکی از عذاب قیامت

إنا أنذرناكم عذاباً قريباً يوم ينظر المرء ما قدّمته يداه

525- زمینه ایمان به تعالیم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 4 - 2

2 - امکان بهره گیری انسان از تذکرات و تعالیم دینی حتی در صورتی که خود را تزکیه نکرده باشد .

لعلّه يَزَكِّي . أو يذكّر

حرف «أو» دلالت دارد که هرگاه یکی از دو ویژگی (تزکیه یا تذکّر) محتمل باشد؛ باید شخصی را که می خواهد به مجلس وعظ و ارشاد وارد شود، پذیرفت و نباید او را تا پس از خودسازی و تزکیه از تذکرات دینی محروم کرد.

526- زمینه ایمان به توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 22 - 18

18 - اندیشه در آفریدگاری خداوند و ایجاد مواهب طبیعی ، عقیده توحیدی را در پی دارد .

الذی خلقکم .. الذی جعل لکم الأرض ... فلا تجعلوا لله أنداداً

تفریع جمله «لا تجعلوا ..» به وسیله «فاء» بر حقایق بیان شده در این آیه و آیه قبل، بیانگر این است که: توجه به آنها، گرایش دهنده آدمی به توحید ربوبی است؛ یعنی، حال که معلوم شد خداوند خالق شماسست و همو آفریننده زمین و ... است معقول نیست مثل و ماندی برای او فرض کنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - دستیابی به توحید و رحمانیت و رحیمیت خدا از طریق جهان آفرینش ، در گرو اندیشه کردن در آن است .

إن فی خلق السموت . . . لآیت لقوم یعقلون

ص: 468

21 - لزوم اندیشه و تفکر در آفرینش پدید ها برای رسیدن به توحید و درک رحمانیت و رحیمیت خداوند

إن فی خلق السموت و الأرض . . . لآیت لقوم یعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 185 - 9

9 - توجه به مرگ و نزدیک بودن پایان عمر ، زمینه ساز پرهیز آدمی از انکار حق و معارف دین (توحید ، نبوت و قیامت) است .

إن هو إلا نذیر مبین . . . و أن عسی أن یکون قد اقترب أجلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 33 - 6

6- توجه به صفات خدایان اهل شرک ، کافی در اطمینان آدمی به شریک نبودن آنها برای خدا و شایسته نبودنشان برای پرستش

قل سمّوهم

جمله «قل سمّوهم» (بگو: خدایان پنداری را توصیف کنید) در حقیقت استدلالی است برای بی اساس بودن پندار شرک ؛ یعنی، شما خود ویژگیهای بتها را برشمردید. همین امر کافی است که دریابید آنها شایسته الوهیت و ربوبیت نیستند و نمی توانند شریک خدا شمرده شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 67 - 1

1- لحظه های خطر آفرین سفر های دریایی ، زمینه بروز گرایش انسان به خدای یگانه و رویکرد به او و از یاد بردن غیر او

و إذا مسکم الضرّ فی البحر ضلّ من تدعون إلاّ إیّاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 38 - 0

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 5

5 - توجه به انقیاد و کرنش تمامی پدیده های جهان در برابر خداوند ، مقتضی گرویدن به خدای واحد و روی گرداندن از شرک و دیگر

پرستی است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا .. أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدَ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 23 - 13

13 - گرایش به توحید ، نیازمند داشتن تقوا و بیم از خداوند .

مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِهِ أَفَلَا تَتَّقُونَ

ص: 469

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 61 - 11

11 - آگاهی انسان از نظام طبیعت ، زمینه ساز ارتقای وی به بینش توحیدی

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا... و جعل ... أءله مع الله بل أكثرهم لا يعلمون

طرح مسائل مربوط به نظام طبیعت، به انگیزه گشودن راه معرفت به روی انسان ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 13 - 28

28 - نقش اراده و خواست انسان در گرایش یافتن وی به توحید از سوی خداوند *

الله یجتبی إلیه من یشاء

برداشت بالا بدین احتمال است که ضمیر مستتر در «یشاء» - به قرینه «من ینیب» - به «من» بازگردد.

527- زمینه ایمان به جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 17 - 1

1 - منکران قیامت ، تنها با ورود به جهنم ، آن را باور خواهند کرد .

ثم یشاء هذا الذی کنتم به تکذبون

528- زمینه ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 10

10 - باور به نزدیک بودن خدا به بندگان و توان او بر اجابت درخواست ها ، گرایش دهنده آدمی به ایمان و اطاعت از اوست .

فإنی قرب أجیب دعوه الداع .. فلیستجیبوا لی و لیؤمنوا بی

برداشت فوق از «فا»ی تفریع در «فلیستجیبوا» استفاده شده است.

1 - مواجه شدن با سختی ها و ناملازمات ، موجب توجّه انسان ها به خدا و دعا به پیشگاه او است .

وإذا مسّ الناس ضرّاً دعوا ربّهم منيبين إليه

«ضرّ» در لغت، به معنای «بدحالی روحی و یا بدنی» است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 41 - 11

11 - ابتلائات و مصائب ، در رویکرد انسان ها به خداوند ، نقش اساسی دارند .

ليذيقهم .. لعلمهم يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 32 - 2

2 - شدید شدن مشکلات و گرفتاری ها ، زمینه بروز فطرت گرایش به خدا در انسان ها است .

وإذا غشيهم موج كالظلل دعوا الله مخلصين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 68 - 3

3 - مطالعه در نقش آب شرب در حیات بشر ، راه را برای پذیرش قدرت الهی بر احیای مردگان در رستاخیز آسان می سازد .

أفرءيتم الماء الذي تشربون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 8 - 1

1 - آگاهی از دلایل روشن الهی بر اثبات حقانیت تعالیم دین (همچون معاد و جزای انسان ها در آن روز) ، مقتضی ایمان به خدا ، رسول او و قرآن است .

فامنوا بالله ورسوله و النور الذي أنزلنا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که آیه شریفه به منزله نتیجه برای مطالب یاد شده در آیات پیشین است. آن مطالب عبارت است از ارائه دلایل روشن بر حقانیت تعالیم الهی و نیز اثبات معاد و... .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 29 - 6

6- رحمانیت خداوند ، مقتضی ایمان و توکل به او است ; نه دیگران .

هو الرحمن ءامنًا به و علیه توکلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 4 - 10

10 - شناخت مرگ و اجل انسان ، زمینه ساز توجه به خدا و ایمان به او است .

لو کنتم تعلمون

در برداشت یاد شده، مفعول «تعلمون» - به قرینه جملات سابق - اجل انسان است و جواب شرط «لو»، ممکن است جمله ای محذوف مانند «لآمنتکم و أطعتم» باشد.

ص: 471

529- زمینه ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 14

14 - توجه به عظمت خداوند ، مایه خضوع به درگاه او و وادارسازنده انسان به پذیرش ربوبیت او

فَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 8 - 4

4 - توجه به قدرت خداوند ، در صورت نگاری و ترکیب اجزای بدن انسان مانع تأثیر جاذبه های گناه در او و زمینه ساز پذیرش ربوبیت خداوند است .

ما غرک . . . فی آیّ صوره ما شاء رگبک

530- زمینه ایمان به رحمانیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 164 - 19

19 - دستیابی به توحید و رحمانیت و رحیمیت خدا از طریق جهان آفرینش ، در گرو اندیشه کردن در آن است .

إن فی خلق السموت . . . لأیت لقوم یعقلون

531- زمینه ایمان به رحیمیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 164 - 19

19 - دستیابی به توحید و رحمانیت و رحیمیت خدا از طریق جهان آفرینش ، در گرو اندیشه کردن در آن است .

إن فی خلق السموت . . . لأیت لقوم یعقلون

532- زمینه ایمان به قدرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 58 - 2

2- توجه به کیفیت پیدایش انسان از منی در رحم، آسان کننده مسأله پذیرش معاد و توانایی خداوند بر احیای مجدد مردگان

ص: 472

أفرءیتم ما تمنون

روی سخن در آیه شریفه با منکران معاد است و مفاد آن چنین می باشد: اگر شما به کیفیت پیدایش انسان از نطفه - که در رحم می ریزید - توجه می کردید، در قدرت و توانایی خداوند بر آفرینش مجدد انسان تردید نمی کردید و به انکار معاد نمی پرداختید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 18 - 2

2- بررسی قوانین حاکم بر آسمان و فضای بالا ، زمینه ساز باور به قدرت خداوند بر ایجاد معاد

و إلى السماء كيف رفعت

533- زمینه ایمان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 123 - 11

11 - توجه به قیامت و رخداد های مخاطر آمیز آن ، زمینه ساز ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

من یکفر به فأولئك هم الخسرون .. و اتقوا يوماً لا تجزی نفس عن نفس شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 1

1- خداوند ، برای ایمان مردم به قرآن و مغفرت خواهی آنان از گذشته خویش ، تمامی موانع هدایت را برطرف ساخته است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدی و يستغفروا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 47 - 6

6 - برخورداران از علم و آگاهی به معارف آسمانی ، برای پذیرش قرآن ، از دیگران آماده ترند .

أنزلنا إلیک الکتب فالذین ءاتینهم الکتب يؤمنون به

«آیناهم الکتاب» مشعر به این حقیقت است که اهل کتاب، از آن جهت که با داشتن کتاب، آگاهی هایی در زمینه معارف آسمانی به

دست آورده اند، زمینه مناسب تری برای پذیرش حقانیت قرآن دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 6

6- ایمان به محتوای تورات اصلی ، مستلزم ایمان به حقانیت قرآن

و شاهد شاهد من بنی اسرائیل علی مثله فامن

مراد از «مثله» تورات است و «فاء» در «فآمن» می رساند که ایمان به قرآن، نتیجه روحیه حق پذیری و ایمان به تورات است.

ص: 473

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 8 - 1

1 - آگاهی از دلایل روشن الهی بر اثبات حقانیت تعالیم دین (همچون معاد و جزای انسان ها در آن روز) ، مقتضی ایمان به خدا ، رسول او و قرآن است .

فامنوا باللّٰه ورسوله و النور الذی أنزلنا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که آیه شریفه به منزله نتیجه برای مطالب یاد شده در آیات پیشین است. آن مطالب عبارت است از ارائه دلایل روشن بر حقانیت تعالیم الهی و نیز اثبات معاد و... .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 2 - 5,6

5 - راهنما بودن قرآن به درستی و حق ، فلسفه و دلیل ایمان آوردن گروهی از جن به این کتاب

یهدی إلی الرشد فامنّا به

«فا» در «فامنّا» عاطفه و برای ربط مسبب به سبب است؛ یعنی، چون قرآن به رشد هدایت می کند، پس ما به این سبب به آن ایمان آوردیم.

6 - راهنما بودن قرآن به راه حق و درستی ، مقتضی ایمان به آن است .

یهدی إلی الرشد فامنّا به

534- زمینه ایمان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 185 - 9

9 - توجه به مرگ و نزدیک بودن پایان عمر ، زمینه ساز پرهیز آدمی از انکار حق و معارف دین (توحید ، نبوت و قیامت) است .

إن هو إلا نذیر مبین . . . و أن عسی أن یكون قد اقترب أجلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 18 - 12

12 - پی بردن به حقانیت رستاخیز ، دارای راه علمی است و منکران آن گرفتار گمراهی اند .

و يعلمون أنّها الحقّ ألا إنّ الذين يمارون في الساعه لفي ضلل بعيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 13 - 8

8 - آیات قرآن ، بازدارنده انسان از طغیان گری و گناه و راهنمای او برای ایمان به قیامت است .

و ما یکذب به إلاّ .. إذا تتلی علیه آیتنا قال أسطیر الأولین

ص: 474

535- زمینه ایمان به کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 25

25 - باور به ربوبیت خدای یگانه ، مقتضای ایمان به همه کتاب های آسمانی است .

و قل ءامنتم بما أنزل الله من كتب .. الله ربنا وربكم

536- زمینه ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 122 - 9

9- بنی اسرائیل ، در صورت یادآوری نعمت های گران سنگ الهی و بررسی علت های فضیلتشان در اعصار گذشته ، زمینه های ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در خویش ، شکوفا خواهند کرد .

و من یکفر به فأولئک هم الخسرون. بینی إسرءیل اذکروا نعمتی

به نظر می رسد توصیه به یادآوری نعمتهای خدادادی، پس از بیان خطر کفرورزی به پیامبر(صلی الله علیه و آله) و قرآن، ارائه رهنمودی باشد برای ایجاد زمینه ایمان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 123 - 11

11 - توجه به قیامت و رخداد های مخاطر آمیز آن ، زمینه ساز ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

من یکفر به فأولئک هم الخسرون .. و اتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 3 - 2

2 - توجه به سابقه داشتن وحی ، از بین برنده تردید و شگفتی نسبت به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

کذلک یوحی إلیک و إلی الذین من قبلک

چنانچه مشا‌الیه «کذلک» اصل وحی باشد، آیه می تواند اشاره به این داشته باشد که مشرکان مکه درباره وحی الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در شگفتی و تردید بودند و خداوند با ذکر سابقه وحی، درصدد رفع تردید آنان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 8 - 1

1 - آگاهی از دلایل روشن الهی بر اثبات حقانیت تعالیم دین (همچون معاد و جزای انسان ها در آن روز) ، مقتضی ایمان به خدا ، رسول او و قرآن است .

ص: 475

فامنوا بالله ورسوله و النور الذی أنزلنا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که آیه شریفه به منزله نتیجه برای مطالب یاد شده در آیات پیشین است. آن مطالب عبارت است از ارائه دلایل روشن بر حقانیت تعالیم الهی و نیز اثبات معاد و... .

537- زمینه ایمان به مصونیت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 21 - 7

7 - توجه به شرافت جبرئیل و نیرومندی، منزلت الهی، فرمان روایی بی چون و چرا و امانت داری او، زمینه ساز باور به سلامت قرآن در مرحله نزول و ابلاغ به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إنّه لقول رسول کریم . ذی قوه عند ذی العرش مکین . مطاع ثمّ أمين

538- زمینه ایمان به معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 9 - 3

3 - اعتقاد به عزت و شکست ناپذیری خدا، هموار کننده راه ایمان به رستاخیز و توانایی خدا بر احیای مردگان

و ما کان اکثرهم مؤمنین . و إنّ ربّک لهو العزیز

با توجه به مفاد آیات پیش (انکار معاد از سوی کافران و ارائه نشانه های قدرت خدا بر برپا ساختن رستاخیز و پایان بخشیدن موضوع یاد شده با ذکر عزت خدا) برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 77 - 9

9 - توجه انسان به مبدأ پیدایش خود، زمینه ساز ممکن دانستن معاد و تصدیق به آن

أولم یر الإنسان أنّا خلقنه من نطفه فإذا هو خصیم مبین

یادآوری مبدأ پیدایش انسان در شرایطی که آیه شریفه و آیات بعد، درصدد اثبات معاد و رد شبهه منکران قیامت است، گویای برداشت یاد شده است.

2- توجه به کیفیت پیدایش انسان از منی در رحم، آسان کننده مسأله پذیرش معاد و توانایی خداوند بر احیای مجدد مردگان

أفرئیتم ما تمنون

روی سخن در آیه شریفه با منکران معاد است و مفاد آن چنین می باشد: اگر شما به کیفیت پیدایش انسان از نطفه - که در رحم

ص: 476

می ریزید - توجه می کردید، در قدرت و توانایی خداوند بر آفرینش مجدد انسان تردید نمی کردید و به انکار معاد نمی پرداختید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 62 - 5

5 - ترغیب کافران صدر اسلام از سوی خداوند به توجه و تأمل در نشأ نخستین (جهان فعلی) ، برای هموار شدن راه پذیرش مسأله معاد

و لقد علمتم النشأ الأولى فلولا تذکرون

واژه «لولا» در «لولا تذکرون»، برای تحضیض و ترغیب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 63 - 4

4 - توصیه منکران معاد از سوی خداوند ، به مطالعه در چگونگی رشد و نمو دانه های پاشیده شده در زمین بهوسیله کشاورزان ، برای پی

بردن به قدرت الهی و پذیرش امکان معاد

أفرءیتم ما تحرثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 18 - 7

7 - مطالعه در آفرینش و رویش مداوم نباتات ، راهبر انسان ها به مسأله معاد و آسان کننده درک و ایمان به آن است .

والله أنبتکم من الأرض نباتاً .. و یخرجکم إخراجاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 23 - 8

8 - مطالعه و تأمل در آفرینش انسان و مبدأ پیدایش و سیر تکاملی آن ، موجب شناخت معاد و اثبات توانایی خداوند بر آن است .

ألم نخلقکم من ماء .. فقد رنا فنعم القدرون

از این که ماجرای خلقت انسان با استفهام تقریری (ألم نخلقکم ..) آغاز شده، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- توجه به آفرینش انسان و تداوم نسل او در زمین، زمینه ساز پذیرش معاد است.

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ... و خلقنکم أزوجًا

در آیه دو چیز به عنوان دلیل بر معاد ذکر شده است؛ خلقت انسان ها و زوجیت آنان؛ یعنی، چنین آفریده ای نمی تواند معاد نداشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 5 - 1

ص: 477

1 - تحقیق درباره منشأ آفرینش انسان و توجه به عنصر اولیه جسم وی ، زمینه ساز باور به امکان احیای دوباره او است .

فلینظر الإنسن مم خلق

جمله «إِنَّهٗ عَلٰی رَجْعِهٖ لِقَادِرٌ» - در آیات بعد - بیانگر آن است که آنچه از این آیه به بعد مطرح شده، آماده سازنده ذهن انسان برای باور به امکان معاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 7 - 4

4 - خروج نطفه از فاصله بین ستون فقرات و قفسه سینه ، امری شگفت آور و مایه رفع استبعاد از « معاد » است .

یخرج من بین الصلب و الترائب

ارتباط این آیه با آیه بعد، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 11 - 2

2 - توجه به تأثیر آسمان در تداوم بازگشت بعضی از پدیده ها ، زمینه ساز باور به معاد

و السماء ذات الرجوع

ارتباط این سوگند با قبل و بعد آن - به ویژه آیه «إِنَّهٗ عَلٰی رَجْعِهٖ لِقَادِرٌ» که کلمه «رجع» در آن نیز آمده است - بیانگر برداشت یاد شده است.

539- زمینه ایمان به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 51 - 3

3 - پدید آمدن زمینه های گرایش قبطیان به موسی (ع) و ایمان آوردن به دعوت او *

و نادى فرعون فى قومه قال یقوم ألیس لى ملک مصر

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: الف) مراد از «قوم» قبطیان است؛ زیرا مسلماً فرعون بنی اسرائیل را قوم خویش خطاب نمی کرد. ب) تبلیغات فرعونى نشان دهنده آن است که زمینه های گسترده برای پیوستن به موسی(ع) در میان قبطیان به وجود آمده بود و بدین جهت

فرعون احساس خطر کرده و با سفسطه بازی و به رخ کشیدن قدرت و مکننت خویش، می خواست جلوی نفوذ موسی (ع) را در افکار مردم مصر بگیرد.

540- زمینه ایمان به وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 40 - 6

ص: 478

6- انسان ، در پرتو سلامت روح و اندیشه ، قادر به دریافت و پذیرش پیام وحی

و من يعيش عن ذكر الرحمن . . . أفأنت تسمع الصمّ . . . و من كان في ضلل مبین

در آیه شریفه قابلیت نداشتن برای هدایت، گمراهی آشکار شمرده شده است. از این نکته می توان استفاده کرد که وجود قابلیت روحی و فکری برای هدایت، می تواند راه رسیدن به حق را هموار سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 59 - 2

2- مطالعه در مظاهر قدرت و تدبیر الهی ، از میان برنده هرگونه استبعاد و اعجاب انسان ، نسبت به حقایق وحی

أفمن هذا الحديث تعجبون

«فاء» تفریع می رساند که اگر توجه کامل به مفاد آیات پیشین - که بیانگر قدرت و تدبیر الهی بود - مبذول شود، زمینه ای برای استبعاد و ناباوری باقی نخواهد ماند.

541- زمینه ایمان به هدایت‌های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 16

16- توجه به تاریخ هلاکت بار کفرپیشگان و سنت های جاری الهی ، زمینه ساز ایمان به رهنمود های الهی و پوزش از لغزش ها است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا . . . و يستغفروا ربهم إلا أن تأتيهم سنه الأولین

542- زمینه ایمان جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 12

12- جنیان ، نیازمند تشویق و تهدید ، برای گرایش یافتن به ایمان

أجیبوا . . . ءامنوا . . . یغفر لكم . . . و یجرکم من عذاب أليم

منطوق «یجرکم. . .» تشویق و مفهوم آن بیانگر تهدید است؛ یعنی، اگر ایمان نیاورید، پناه داده نمی شوید و به عذاب دردناک گرفتار خواهید شد.

543- زمينه ايمان فرعونيان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 479

12 - فرعونیان پس از گرفتاری به عذاب الهی به موسی (ع) وعده دادند که در صورت رفع عذاب، ایمان خواهند آورد.

وقالوا یاٰیة السحر ادع لنا ربک بما عهد عندک اٰتانا لمهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - پدید آمدن زمینه های گرایش قبطیان به موسی (ع) و ایمان آوردن به دعوت او *

ونادی فرعون فی قومه قال یقوم اٰیس لی ملک مصر

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: الف) مراد از «قوم» قبطیان است؛ زیرا مسلماً فرعون بنی اسرائیل را قوم خویش خطاب نمی کرد. ب) تبلیغات فرعون نشان دهنده آن است که زمینه های گسترده برای پیوستن به موسی (ع) در میان قبطیان به وجود آمده بود و بدین جهت فرعون احساس خطر کرده و با سفسطه بازی و به رخ کشیدن قدرت و مکنت خویش، می خواست جلوی نفوذ موسی (ع) را در افکار مردم مصر بگیرد.

544- زمینه ایمان مادر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- راسخ شدن ایمان مادر موسی، هدف الهی در محکم ساختن دل وی و اطمینان بخشیدن به وی

لولا أن ربطنا علی قلبها لتکون من المؤمنین

545- زمینه ایمان مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22- صلح حدیبیه، تدبیر الهی برای گرایش یافتن نیروهای فزون تری از مشرکان به ایمان

ولولا رجال... لیدخل الله فی رحمته من یشاء

مراد از دخول در رحمت الهی، ممکن است ورود افراد جدیدی از مردم به جرگه مؤمنان باشد؛ زیرا در پرتو فرصت جدید، نیروهای مستعد

ایمان، مجال گرایش به آن را می یابند.

546- زمینه به توحید ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 480

1- مالکیت و قدرت مطلقه خداوند ، مقتضی گرایش انسان به توحید و پرهیز از شرک به اوست .

فلا تضربوا لله الأمثال

برداشت فوق مبتنی بر دو نکته است: الف) «فاء» مضمون این آیه را متفرع بر آیه قبل کرده است و در آیه قبل سخن از مالکیت و قدرت مطلقه الهی به میان آمده بود. ب) بنابر اینکه مراد از «ضرب مَثَل» جعل شریک برای خداوند باشد.

547- زمینه رنج بی ایمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 10

10 - کثرت مال و اولاد ، مایه رنج و گرفتاری برای بی ایمانان

أن يعذبهم بها

548- زمینه سستی در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 9

9- سست کردن ایمان مردم با سوء استفاده از مقدسات دین ، « صد عن سبیل الله » است .

و لاتتخذوا ایمنکم دخلاً .. و تذوقوا السوء بما صددتم عن سبیل الله

از اینکه خداوند از حنث سوگند و فریب کاری، به سد راه خدا تعبیر کرد (بما صددتم عن سبیل الله)، استفاده می شود که سست کردن ایمان مردم با حنث سوگند و فریب کاری، مصداق بارز سد راه خداست.

549- زمینه ظهور ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 45 - 2

2- عرصه جنگ و جهاد ، عرصه ظهور ایمان راستین و نیز بی ایمانی انسان

لايستئذنك الذين يؤمنون... أن يجهدوا... إنما يستئذنك الذين لا يؤمنون

550- زمينه ظهور ايمان ابراهيم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 481

2- آشکار شدن درجه ایمان و خلوص ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) در جریان قربانی

إِنَّ هَذَا لَهُو الْبَلَاءُ الْمَبِين

برداشت یاد شده از آن جا است که آزمایش مؤمنان برای نمایاندن درجه ایمان و اخلاص آنان است و ابراهیم(ع) و اسماعیل(ع) با سربلند بیرون آمدن از این آزمایش بزرگ الهی، خلوص خود را در بلندترین مرتبه نشان دادند.

551- زمینه ظهور ایمان اسماعیل(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آشکار شدن درجه ایمان و خلوص ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) در جریان قربانی

إِنَّ هَذَا لَهُو الْبَلَاءُ الْمَبِين

برداشت یاد شده از آن جا است که آزمایش مؤمنان برای نمایاندن درجه ایمان و اخلاص آنان است و ابراهیم(ع) و اسماعیل(ع) با سربلند بیرون آمدن از این آزمایش بزرگ الهی، خلوص خود را در بلندترین مرتبه نشان دادند.

552- زمینه ظهور بی ایمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- عرصه جنگ و جهاد، عرصه ظهور ایمان راستین و نیز بی ایمانی انسان

لايستئذنك الذين يؤمنون... أن يجهدوا... إنما يستئذنك الذين لا يؤمنون

553- زمینه قبول ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- آگاهی یافتن از جریان سنت آزمایش الهی در میان مؤمنان گذشته، آسان کننده پذیرش آن برای مدعیان ایمان است.

أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا وهم لا يفتنون. ولقد فتنا الذين من قبلهم

554- زمينه گرايش به ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 482

5- بهره‌گیری خداوند از تمایلات طبیعی انسان‌ها در گرایش دادن آنان به ایمان و عمل صالح

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- بهره‌گیری قرآن از تمایلات طبیعی انسان‌ها، در گرایش دادن آنان به ایمان و عمل صالح

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. وَ لِبَاسِهِمْ فِيهَا حَرِيرٌ

555- زمینه‌های ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- ناسازگاری ایمان آدمی با تن دادن او به سستی و اندوه در هنگامه‌های دشوار و رویارویی با دشمن

و لا تهنوا و لا تحزنوا و انتم الاعلون ان كنتم مؤمنين

در برآشت فوق، جمله «و لا تهنوا و لا تحزنوا»، به منزله جواب شرط «ان كنتم ..» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12- گردش شکست و پیروزی بین جبهه حق و باطل، عرصه و زمینه مناسبی برای ظهور ایمان مؤمنان

و تلك الايام نداولها بين الناس و ليعلم الله الذين امنوا

در برداشت فوق، «و ليعلم» به معنای «لیحقق» (تا به وجود آورد) گرفته شده است، چون علم خداوند به اشیا، همان تحقق‌اشیاست؛ بنابراین علم خداوند به ایمان مؤمنان، تحقق ایمان آنان است. و چون فرض شده است که آنان ایمان دارند (امنوا، با صیغه ماضی)، مراد از تحقق ایمان ظهور آن خواهد بود.

19- مؤمنان استوار در نبرد اُحد و دیگر هنگامه‌های پیکار با کافران، برگزیدگان خداوند برای گواهی بر اعمال مردم

و تلك الايام . . . و ليعلم الله الذين امنوا و يتخذ منكم شهداء

ترک لام در «و يتخذ»، اشاره به این معنا دارد که برگزیدن، در پی مشخص شدن مؤمنان واقعی است. یعنی مؤمنان واقعی برای گواه بودن برگزیده می شوند. گفتنی است که در برداشت فوق، متعلق حذف شده «شهداء»، اعمال مردم، گرفته شده است.

556- زوال زمینه ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 99 - 6

ص: 483

6- فسق و انحراف ، مایه انکار آیات خدا و از دست دادن زمینه های ایمان است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 55 - 2,3

2- انسانهایی که بر اثر کفرورزی زمینه های ایمان را در خویش از میان برده اند ، در پیشگاه خداوند بدترین جنبدگان هستند .

إن شر الدواب عندالله الذین کفروا فهم لایؤمنون

3- کفرورزی تا مرز از دست دادن زمینه های ایمان ، عامل سقوط آدمی از مرتبه انسانیت به مرحله پست ترین حیوانات

إن شر الدواب عندالله الذین کفروا فهم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 56 - 4

4- یهودیان مدینه در عصر بعثت نمونه پست ترین جنبدگان به سبب اصرارشان بر کفر و از میان بردن زمینه های ایمان در خویش و شکستن پیمانها

إن شر الدواب عندالله الذین کفروا .. الذین عهدت منهم ثم ینقضون عهدهم

557- سختیهای ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 154 - 8

8- پیکار در راه خدا و مصیبت های آن ، از مشکلات راه ایمان ، که باید با استعانت از صبر و نماز آن را تحمل کرده و بر ایمان خود ، راسخ قدم ماند .

استعینوا بالصبر والصلوه .. ولاتقولوا لمن یقتل فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 155 - 4,12

4 - مبتلا شدن به پیکار با دشمنان و پیامد های آن (ترس ، گرسنگی ، زیان های مالی و جانی و کم محصولی) از مشکلات راه ایمان است .

لا تقولوا لمن يقتل . . . ولنبلونكم بشيء من الخوف

بیان کردن آزمون با ترس، گرسنگی و . . . پس از مطرح کردن جهاد و کشته شدن در راه خدا، گویای این است که: مقصود از «الخوف و ...» ترسها و گرسنگیهایی است که از مبتلا شدن به دشمنان دین به وجود می آید؛ یعنی، ایمان به رسالت مستلزم پیکار با دشمنان دین است و پیامد پیکار ترس، گرسنگی و ... می باشد.

12 - مؤمنانی که بر دشواری ها و سختی های راه ایمان صبر کنند ، از پاداشی گرانقدر برخوردار خواهند شد .

وبشر الصبرین

ص: 484

نیارودن متعلق بشارت و مشخص نکردن مژدگانی صابران، به فخامت و ارجمندی آن اشاره دارد. (اقتباس از المیزان).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 156 - 5

5 - جهان بینی مؤمنان صابر (از خدا بودن و به سوی او بازگشتن) دلیل صبر و استقامت آنان در برابر دشواری های راه ایمان

الذین إذا أصبتهم مصيبة قالوا إنا لله و إنا إليه راجعون

«الذین .. . قالوا ...» علاوه بر بیان اوصاف و ویژگی صابران، حکایتگر دلیل و علت صبر آنان نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 3

3 - مؤمنانی که از سر باور به « از خدا بودن و به او بازگشتن » مصایب راه ایمان را تحمل می کنند، از مقامی والا در پیشگاه خداوند برخوردارند .

قالوا إنا لله و إنا إليه راجعون. أولئك عليهم صلوات من ربهم

558- سرزنش اعراض از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 55 - 3

3- عدم گرایش مردم به ایمان، با مشاهده هدایت الهی، امری شگفت و مورد نکوهش خداوند است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدى

559- سرزنش نظاهر به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 16 - 1

1 - نکوهش اعراب (بادیه نشینان) از سوی خداوند، به سبب تلاش برای مؤمن نمایاندن خویش؛ علی رغم آگاهی خداوند به ایمان یا بی ایمانی آنان

قالت الأعراب ءامناً .. قل أتعلّمون الله بدينكم والله يعلم

560- سوء استفاده مدعيان ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 485

5- لزوم هشیاری مؤمنان نسبت به مدعیان ایمان ، برای جلوگیری از سوءاستفاده

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مِهْجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ

آیه شریفه به مؤمنان هشدار می دهد که ممکن است، زنانی با انگیزه های غیر دینی ادعای ایمان کنند. بنابراین در چنین مواردی که ادعای ایمان مجال سوء استفاده دارد، شما به صرف ادعا اکتفا نکنید؛ بلکه ایمان آنان را بیازمایید.

561- شرایط ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 260 - 12

12 - دانایی به چگونگی احیای مردگان از جانب خداوند ، شرط ایمان به اصل معاد نیست .

رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تَحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أُولَئِم تُوْمِن قَال بَلِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 9

9 - اعتقاد به خدا ، پیامبران ، روز قیامت ، فرشتگان و کتب آسمانی ، ارکان هدایت و شرط تحقق ایمان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ .. فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 146 - 8

8 - دوری از نفاق ، جبران گذشته ، اعتصام به خدا و پرهیز از ریا ، شرط تحقق ایمان واقعی است .

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ .. فَأُولَئِك مَعَ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 150 - 3

3 - اعتقاد به خدا و همه انبیا و رسالت آنان ، شرط تحقق ایمان

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ يُرِيدُونَ أَنْ يَفْرُقُوا... أولئك هم الكفرون

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 5

5 - تمسک به قرآن و پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) شرط باروری ایمان به خدا

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا به فسيدخلهم في رحمة منه و فضل

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 486

5- ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات خداوند منوط به برخورداری انسان از قلب وینش سالم است.

و نقلب أفندتهم .. كما لم يؤمنوا به أول مرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 13 - 14

14 - لازمه ایمان راستین ، بیم داشتن از خدا و نهرا سیدن از قدرت و سطوت غیر اوست .

أتخشونهم فالله أحق أن تخشوه إن كنتم مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 13 - 3

3- بی ثمری اظهار ایمان ، پس از مشاهده عذاب ، منوط به اتمام حجت قبل از آن

أتى لهم الذكري وقد جاءهم رسول مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 12 - 12

12 - پایبندی به اصول اخلاقی ، شرط ایمان به خدای یگانه و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

على أن لا يشركن بالله شيئاً ولا يسرقن

یاد کرد (و لا یسرقن ..) - که جنبه عملی ایمان را می نمایاند - در پی «على أن لا یشرکن...»، بیانگر مطلب بالا است.

562- شرایط ایمان اشراف قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 8

8- مطرود شدن مؤمنان تهی دست از پیرامون نوح (ع) ، از شرایط سران و اشراف قوم نوح برای ایمان آوردن به آن حضرت

و ما أنا بطارد الذين ءامنوا

563- شرایط ایمان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 2 - 6

6 - اهل کتاب و مشرکان مکه و مدینه ، خود را منتظر فرستاده ویژه خداوند می دانستند و ترک مرام خویش را به آن مشروط ساخته بودند .

ص: 487

لم يكن .. منفكين حتى تأتيهم البيئه . رسول من الله

برداشت یاد شده، ناظر به احتمال اراده «منفکین عن الکفر» است که در برداشت های آیه پیشین توضیح داده شد.

564- شرایط ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 2 - 11

11- عمل به قوانین و دستورات خداوند ، شرط ایمان راستین به خدا و روز قیامت

الزانیه و الزانی فاجلدوا. .. إن كنتم تؤمنون بالله و اليوم الآخر

برداشت یاد شده، از جمله شرطیه «إن كنتم تؤمنون بالله. ..» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 3، 1

1 - ایمان به خداوند یکتا و توبه و بازگشت از شرک ، از سوی مشرکان و کافران محکوم به عذاب استیصال به وقت نزول آن ، مورد پذیرش خداوند قرار نگرفت .

فلما رأوا بأسنا قالوا ءامنا بالله وحده .. فلم يك ينفعهم إيمانهم لما رأوا

3 - پذیرفته نشدن ایمان به خداوند یکتا و توبه و بازگشت از شرک و کفر ، هنگام مشاهده آثار آمدن عذاب الهی در دنیا ، سنت و حکم تغییرناپذیر خداوند در میان بندگان

فلم يك ينفعهم إيمانهم لما رأوا بأسنا سنت الله التي قد خلت في عباده

565- شرایط ایمان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 2 - 11

11- عمل به قوانین و دستورات خداوند ، شرط ایمان راستین به خدا و روز قیامت

الزانیه و الزانی فاجلدوا. .. إن كنتم تؤمنون بالله و اليوم الآخر

برداشت یاد شده، از جمله شرطیه «إن كنتم تؤمنون بالله..» استفاده شده است.

566- شرایط ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 52 - 1

ص: 488

1 - کافران پندناپذیر ، ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به آمدن نامه های سرگشاده برای یکایکشان ، مشروط دانستند .

بل یرید کلّ امریء منهم أن یوتی صحفًا منشّره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 53 - 1

1 - مشروط دانستن ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به نازل شدن نامه های سرگشاده از سوی خداوند در تأیید آن ، بهانه ای از سوی کافران بود .

بل یرید کلّ امریء منهم ... کلاً

567- شرایط ایمان به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 64 - 8

8 - فرعونیان ، پذیرش دعوت های موسی (ع) را ، به توان مندی او در آوردن سحری بی نظیر مشروط کرده بودند .

وقد أفلح الیوم من استعلی

568- شرایط ایمان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 8 - 15

15 - جلب رضای حق و آمادگی برای جهاد در راه خدا و رسول او ، شرط ایمان راستین

یبتغون فضلاً من اللّٰه و رضوناً و ینصرون اللّٰه و رسوله أولئک هم الصدقون

569- شرایط ایمان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 10،11

10 - فرعونیان با موسی (ع) پیمان بستند و سوگند یاد کردند که در صورت برطرف ساختن عذاب شدید از آنان ، به وی ایمان آورند و بنی

اسرائیل را آزاد سازند .

لئن کشفتم عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی اسرائیل

11 - فرعونیان پس از وقوع هر یک از عذاب های پنجگانه (طوفان . . .) با موسی پیمان بستند که در صورت برطرف ساختن آن ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد کنند .

ص: 489

لئن كشفت عنا الرجز لنؤمنن لك و لنرسلن معك بنی اسرائیل

برداشت فوق بر این اساس است که «ال» در «الرجز» عهد ذکری باشد. در این صورت «الرجز» اشاره به عذابهای پنجگانه در آیه قبل است.

570- شرایط ایمان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 154 - 6

6 - ثمودیان ، ایمان به صالح را منوط به ارائه معجزه ای از سوی او می دانستند .

فأت بنايه إن كنت من الصدقين

571- شرایط ایمان کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 6

6 - کسانی که با وجود قرآن ایمان نمی آورند، جز با آمدن فرشتگان به سوی آنان و یا ظهور خداوند و یا تحقق آیات ملجئه، ایمان نخواهند آورد.

هل ينظرون إلا أن تأتيهم الملائكة أو يأتي ربك أو يأتي بعض آيات ربك

برداشت فوق بر این اساس است که امور بیان شده (آمدن فرشتگان و ...) پیشنهاد مشرکان منکر قرآن نباشد، بلکه بیان حالتی باشد که انکار قرآن - که آیتی بزرگ است - آن را ایجاب می کند. یعنی اگر به قرآن ایمان نمی آورید، راهی برای ایمان شما جز تحقق این امور نیست که برخی از اینها ناشدنی و برخی از میان برنده فرصت ایمان کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 7 - 6

6 - نزول فرشته ای بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای همراهی با او در انداز مردمان ، شرط پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و درستی آن از نظر کافران بود .

لولا أنزل إليه ملك فيكون معه نذيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- نزول دفعی قرآن همانند تورات ، شرط پیشنهادی کافران برای قبول رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا

ص: 490

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 53 - 1

1 - مشروط دانستن ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به نازل شدن نامه های سرگشاده از سوی خداوند در تأیید آن، بهانه ای از سوی کافران بود.

بل یرید کلّ امریء منهم .. کلاً

572- شرایط ایمان مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 40 - 9

9 - اگر مشرکان از صداقت بهره مند باشند، بر گرایش خویش به هنگام سختیها، به خدای یگانه اقرار می کنند.

قل أراءیتکم .. أغير الله تدعون إن کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 109 - 7

7 - ترفندها و سوگند دروغین مشرکان مبنی بر ایمان آوردن در صورت نزول آیات، در برخی مؤمنان مؤثر بوده است.

و ما یشعرکم أنها إذا جاءت لا يؤمنون

«کم» خطاب به مؤمنین است و از این خطاب چنین بر می آید که احتمالاً برخی از مؤمنان تحت تأثیر خواسته مشرکان بودند و خواهان عملی شدن خواسته های آنان می شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 1,2

1 - آمدن فرشتگان و یا آشکار شدن خداوند، از شرایط مشرکان تکذیب کننده قرآن برای ایمان به آن

هل ینظرون إلا أن تأتيهم الملائکة أو یأتی ربک

«نظر»، مصدر «ینظرون»، در اینجا به معنای انتظار و توقع است. استفهام به دلیل «إلا» استفهام انکاری می باشد و بنابراین «هل ینظرون» یعنی «ما ینظرون». انتظارهایی که در آیه شریفه مطرح شده هم می تواند توقعاتی باشد که از سوی مشرکان مطرح شده و هم می تواند

بیان حالت آنان باشد. یعنی اگر کسی قرآن را، که دلیلی روشن است، نپذیرد، تنها در صورتی که فرشتگان بر او حاضر شوند و یا ... ایمان می آورد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

2 - تحقق برخی از آیات الهی (برخی از حقایق مطرح شده در قرآن، مانند قیامت) از شرایط مشرکان تکذیب کننده قرآن برای ایمان به آن

هل ينظرون إلا أن .. يأتي بعض آيات ربك

مراد از «بعض آیات ربک»، به دلیل «لا ینفع نفساً إیمانها»، آیتی است که مشاهده آن، حتی منکران قرآن را به ایمان وامی دارد. بنابراین می توان گفت مقصود، قیامت و مانند آن است. گفتنی است تکرار فعل «إتیان» (تأتیهم، یأتی ربک و یأتی بعض آیات) در آیه شریفه حکایت از تفاوت معنای اراده شده از هر یک دارد. «إتیان» در «یأتی بعض آیات» به معنای تحقق یافتن است.

ص: 491

573- شرایط ایمان مشرکان جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 42 - 3، 1

1 - سوگند مؤکد مشرکان ، پیش از بعثت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) ، بر ایمان و پذیرش دین الهی در صورت آمدن پیامبری برای آنان

و أقسموا بالله جهد أيمانهم لئن جاءهم نذير ليكونن أهدى من إحدى الأمم

3 - مشرکان جزیره العرب پیش از اسلام ، شرط ایمان و پذیرش دین الهی را ، آمدن پیامبری ویژه برای آنان از جانب خداوند می دانستند .

و أقسموا بالله جهد أيمانهم لئن جاءهم نذير ليكونن أهدى من إحدى الأمم

بیشتر مفسران بر این باورند که این گفتار از مشرکان، در دوران پیش از اسلام بوده و آنان این سخن را به اهل کتاب - که گاهی آنان را به دین الهی دعوت می کردند - می گفتند.

574- شرایط ایمان مشرکان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 21 - 5، 2

2 - مشرکان ، نزول فرشتگان وحی را بر خویش و رؤیت آنها را ، شرط ایمان به خدای یکتا و پذیرش نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) قرار دادند .

وقال الذين لا يرجون لقاءنا لولا أنزل علينا الملائكة

5 - رؤیت پروردگار ، شرط دیگر مشرکان و منکران معاد برای ایمان آوردن به خدای یکتا و پذیرش نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الذين لا يرجون لقاءنا .. أو نرى ربنا

575- شرایط ایمان مشرکان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 2 - 6

6 - اهل کتاب و مشرکان مکه و مدینه ، خود را منتظر فرستاده ویژه خداوند می دانستند و ترک مرام خویش را به آن مشروط ساخته بودند .

لم يكن .. منفكين حتى تأتيهم البيّنه . رسول من الله

برداشت یاد شده، ناظر به احتمال اراده «منفکین عن الکفر» است که در برداشت های آیه پیشین توضیح داده شد.

ص: 492

576- شرایط ایمان مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 90 - 1

1- ایجاد چشمه ای پر آب و جوشان در مکه توسط پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای مشرکان ، پیش شرط آنان در ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقالوا لن نؤمن لك حتى تفجر لنا من الأرض ينبوعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 91 - 1

1- برخورداری پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از باغستانی بزرگ با درخت های خرما و انگور و جاری ساختن نهر های آب فراوان در لابه لای آنها ، پیش شرط مشرکان مکه برای ایمان آوردن به آن حضرت

وقالوا لن نؤمن لك حتى .. أو تكون لك جنة من نخيل وعنب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 92 - 2,7

2- فرود آوردن قطعاتی از آسمان بر مشرکان مکه ، پیش شرط آنان در ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقالوا لن نؤمن لك .. أو تسقط السماء كما زعمت علينا كسفاً

7- مشرکان مکه ، ایمان خود را به پیامبر (صلی الله علیه و آله) منوط به آوردن خدا و فرشتگان ، به صورتی قابل مشاهده کردند .

قالوا لن نؤمن لك حتى .. أو تأتي بالله والملائكة قبيلاً

برداشت فوق، مبتنی بر این است که «قبیلاً» به معنای مشاهده رو در رو باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 93 - 2,6

2- مشرکان مکه ، ایمان خود را به پیامبر (صلی الله علیه و آله) منوط به ایجاد خانه ای از طلا به صورت معجزه آسا کردند .

قالوا لن نؤمن لك حتى .. أو يكون لك بيت من زخرف

6- صعود پیامبر (صلی الله علیه و آله) به آسمان و آوردن نامه ای برای حقانیت خویش ، پیش شرط مشرکان مکه برای ایمان آوردن به آن حضرت

وقالوا لن نؤمن لك حتى .. أو ترقى في السماء ولن نؤمن لرقيك حتى تنزل علينا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 36 - 3

1- مشرکان برای پذیرش درستی معاد ، زنده شدن نیاکانشان را از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواستار شدند .

فأتوا بابائنا إن كنتم صدقين

3- مشرکان مکه ، خواهان شهود حسی برای ایمان به حقایق غیبی

ص: 493

فأتوا بابائنا إن كنتم صدقین

با این که معاد اخروی از امور غیبی به حساب می آید، مشرکان با پیشنهاد زنده شدن پدرانشان، خواهان محسوس شدن آن بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 2 - 6

6 - اهل کتاب و مشرکان مکه و مدینه ، خود را منتظر فرستاده ویژه خداوند می دانستند و ترک مرام خویش را به آن مشروط ساخته بودند .

لم یکن .. منفکین حتی تأتیهم البینه . رسول من الله

برداشت یاد شده، ناظر به احتمال اراده «منفکین عن الکفر» است که در برداشت های آیه پیشین توضیح داده شد.

577- شرایط ایمان مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 2

2 - تحقق برخی از آیات الهی (برخی از حقایق مطرح شده در قرآن، مانند قیامت) از شرایط مشرکان تکذیب کننده قرآن برای ایمان به آن

هل یظنون إلا أن .. یأتی بعض آیت ربک

مراد از «بعض آیات ربک»، به دلیل «لا ینفع نفساً إیمانها»، آیتی است که مشاهده آن، حتی منکران قرآن را به ایمان وامی دارد. بنابراین می توان گفت مقصود، قیامت و مانند آن است. گفتنی است تکرار فعل «إتیان» (تأتیهم، یأتی ربک و یأتی بعض آیات) در آیه شریفه حکایت از تفاوت معنای اراده شده از هر یک دارد. «إتیان» در «یأتی بعض آیات» به معنای تحقق یافتن است.

578- شرایط ایمان مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 21 - 5

5 - رؤیت پروردگار ، شرط دیگر مشرکان و منکران معاد برای ایمان آوردن به خدای یکتا و پذیرش نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الذین لایرجون لقاءنا .. أو نری ربنا

579- شرایط پاداش ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 2

ص: 494

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط پاداش آفرینی آن دو است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ

580- شرایط تأثیر ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 27 - 4

4- استوار ماندن بر ایمان و ثمربخشی دنیوی و اخروی آن ، در گرو تأیید و عنایت خاص خداوند است .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 1

1- قرآن و تعالیم آن ، قوام بخش و رهبری کننده جامعه بشری است .

أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا قَيِّمًا

«قَیِّم» به معنای «مقیم» یعنی «برپادارنده و سامان بخش» است. «قَیِّم القوم» به معنای «مدیر و مدبّر امور قوم» است. (اقتباس از لسان العرب). لازم به ذکر است که قَیِّمًا یا مفعول برای فعل مقدر «جعل» است - یعنی: «جعلهُ قَیِّمًا» - و یا حال برای «الکتاب».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 2

2- همراه بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نَضِيعُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 18 - 3

3 - متقی بودن ، شرط ثمربخشی ایمان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که مخاطبان آیه شریفه، پس از نیل به «ایمان»، به تقوا فراخوانده شده اند.

581- شرایط رهبران ظالم برای ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 124 - 2

ص: 495

2- درخواست رسالت و دریافت وحی، شرط بی جای سردمداران مجرم برای ایمان آوردن به پیامبر(صلی الله علیه و آله)

وإذا جاءتهم آية قالوا لن نؤمن حتى نؤتى مثل ما أوتى رسل الله

582- شرایط قبول ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 158 - 11

11- عن أبي الحسن الرضا(ع): .. و الإيمان عند رؤيه البأس غير مقبول و ذلك حکم الله تعالى ذكره في السلف و الخلف قال الله عز و جل: ... يوم يأتي بعض آيات ربك لا ينفع نفسا إيمانها لم تكن آمنت من قبل أو كسبت في إيمانها خيرا ... .

از امام رضا(ع) روایت شده است: .. ایمان آوردن به هنگام دیدن عذاب پذیرفته نیست و این حکم خدا در مورد گذشتگان و آیندگان است. خداوند عز و جل می فرماید: ... آن روز که بعضی از آیات پروردگارت تحقق پذیرد، ایمان آوردن افرادی که قبلاً ایمان نیاوردند یا در ایمانشان عمل نیکی انجام نداده اند، سودی به حالشان نخواهد داشت ... .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 29 - 17

17- پیامبران ، وظیفه دار پذیرش اظهارکنندگان ایمان و نه مسؤول تمییز مؤمنان راستین از غیر ایشان

ما أنا بطارد الذين ءامنوا إنهم ملقوا ربهم

583- شرک مدعیان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 106 - 1

1- بیشتر مدعیان ایمان و معترفان به وجود خدا برای او شریک می پندارند .

و ما يؤمن أكثرهم بالله إلا وهم مشركون

584- شگفتی اعراض از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- کهف - 18 - 55 - 3

3- عدم گرایش مردم به ایمان، با مشاهده هدایت الهی، امری شگفت و مورد نکوهش خداوند است.

و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدى

ص: 496

585- شگفتی ایمان به باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 61 - 5

5 - انکار آیات خدا و ایمان به باطل ، از سوی مشرکان ، به رغم باور آنان بر خالقیت خدا و تسخیر خورشید و ماه از سوی او ، امری شگفت آور است .

و ما یجحد بآیتنا إلاّ الکفرون .. و قالوا لولا أنزل علیه آیت ... و الذین ءا

586- صبر بر ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 128 - 8,9

8 - حاکمیت مؤمنان بر زمین در گرو استعانت آنان از خدا و صبر ایشان در طریق ایمان است .

استعینوا باللّٰه و اصبروا إنّ الأرض لله یورثها من یشاء من عباده

چون موسی(ع) پیش از بشارت به نابودی فرعونیان و حاکمیت یافتن بنی اسرائیل مردمش را به استعانت جستن از خدا و صبر فراخوانده است، معلوم می شود این دو فضیلت از شرایط تحقق آن وعده است.

9 - پایداری مردم بر طریق ایمان و مقاومت در برابر آزار دشمنان ، در گرو تحکیم مبانی عقیدتی آنان است .

استعینوا باللّٰه و اصبروا إنّ الأرض لله یورثها من یشاء من عباده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 4

4 - صبر در راه ایمان ، مقدمه پیروزی و مایه فرارسیدن فرج از جانب خداوند

فاصبروا حتی یحکم الله بیننا

587- صداقت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 13 - 2

2 - صداقت توده های مردم در ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیین اسلام

ءامنوا كما ءامن الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 497

28 - انجام وظایف عبادی، اجتماعی و اخلاقی دین، تحمل مشکلات و استقامت در راه مبارزه با دشمنان نشانه راستی و درستی ایمان است.

أولئك الذين صدقوا

در برداشت فوق «أولئك» اشاره به صفاتی است که از جمله «وأتى المال... وحين البأس» به دست می آید و متعلق «صدقوا» به قرینه «من آمن...» ایمان به خدا و... گرفته شده است.

588- ضعف ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 32

32 - انکار جواز ازدواج با زنان اهل کتاب، کفر و موجب حبط عمل است.

والمحصنت من الذين اوتوا الکتب... و من یکفر بالايمان فقد حبط عمله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 18

18 - تخطئه پندار بیمار دلان سست ایمان درباره بی ثباتی و شکست اسلام از سوی خداوند

فعسى الله ان يأتى بالفتح او امر من عنده

589- ضعف ایمان در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 6

6 - جامعه اسلامی صدر اسلام پس از نایل شدن به مراحل عالی ایمان، به تنزل در درجات ایمانی گرایید.

علم أن فيكم ضعفا

590- ظلم اعراض از ایمان

3- بی ایمانی و کناره گیری از اعمال صالح ، ظلمی است که در قیامت گریبان گیر انسان خواهد شد .

وقد خاب من حمل ظلماً . و من يعمل من الصلحت و هو مؤمن

ص: 498

ظاهر تقابل بین این آیه و آیه قبل، این است که موضوع این آیه، دسته مقابل ظالمان است.

591- عذاب محرومان از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 3,4

3- عذاب استیصال، سنتی است الهی که انتظار وقوع آن در هر زمان و مکانی، بر مردمی که زمینه ایمان را از دست داده اند، می رود.

و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذین خلوا من

4- بسیاری از اقوام پیشین به دلیل فقدان زمینه ایمان و تکذیب آیات الهی و نپذیرفتن هشدار های پیامبرانشان، با عذاب استیصال نابود شدند.

و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذین خلوا من

592- عقلانیت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 2

2- راه ایمان، متکی به دلیل و منطق روشن

أفمن كان علی بیته من ربّه

593- علاقه به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 8 - 4

4- امتنان الهی بر مؤمنان، به سبب افکندن محبت ایمان و بیزاری از کفر در قلب آنان

و لكنّ الله حبّب إليکم الإیمن... و کرّه إليکم الکفر... فضلاً من الله و نع

594- علاقه به ایمان انسانها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- علاقه شدید پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ایمان آوردن مردم و تلاش وافر او بی تأثیر در اکثر آنان

ص: 499

و ما أكثر الناس ولو حرصت بمؤمنين

«حرص» به معنای علاقه شدید به چیزی و تلاش برای دستیابی به آن است.

595- علایم ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 76 - 2

2 - نبرد در راه خدا ، از نشانه های ایمان

الَّذِينَ آمَنُوا يقاتلون في سبيل الله

596- علایم ایمان دروغین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 21

21 - ارجاع داوری به طاغوت ، نشانه دروغگویی در ادعای ایمان

الم تر الى الذين يزعمون انهم امنوا

امام صادق (ع) فرمود: .. اما علمت ان كل زعم في القرآن كذب.

کافی، ج 2، ص 342، ح 20؛ نورالثقلین، ج 1، ص 508، ح 362.

597- علم به ایمان انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 49 - 1

1 - آگاهی کامل خداوند ، از ایمان یا کفر انسان ها

وإنا لنعلمنَّ أن منكم مكذِّبين

598- علم و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 138 - 5

5 - توجه به سنت های الهی در جوامع بشری و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان ، هدایتگر تقوایندگان و پندی برای آنان

ص: 500

قد خلت من قبلکم سنن . . . هدی و موعظه للمتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 5

5 - نقش مثبت و سازنده علم در ایمان به قرآن و دیگر کتب آسمانی

لکن الرسخون فی العلم . . . یؤمنون بما أنزل إلیک و ما أنزل من قبلک

599- عمل بی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 14

14 - ایمان بدون عمل و عمل من های ایمان ، آدمی را به مرحله تقوا نخواهد رساند .

هدی للمتّقین. الذین یؤمنون . . . ینفقون

600- عمل صالح بی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 25 - 4

4 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، آدمی را به بهشت رهنمون نخواهد شد .

و بشر الذین ءامنوا . . . و عملوا الصلحت أن لهم جنت

عطف «عملوا . . .» بر «آمنوا» - بدون تکرار «الذین» - ظهور در این دارد که: دستیابی به بهشت در گرو جمع شدن هر دو وصف (ایمان و عمل) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 10

10 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، کارساز نبوده و مایه سعادت آدمی نخواهد شد .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 82 - 2

2 - ایمان بدون عمل صالح و عمل صالح بدون ایمان ، در پی دارنده پاداش (خلود در بهشت) نخواهد بود .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . . . هم فیها خلدون

ص: 501

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 8

8 - عمل صالح بدون ایمان سودبخش نخواهد بود.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیراً

قید «فی ایمانها» در جمله «أو کسبت فی ایمانها خیراً» بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 4

4- اعمال صالح بدون ایمان و اطمینان به ربوبیت خدا ، کارساز نیست .

إن الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و أختبوا إلی ربهم أولئک أصحاب الجنة

601- عمل صالح و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 8

8 - عمل صالح بدون ایمان سودبخش نخواهد بود.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیراً

قید «فی ایمانها» در جمله «أو کسبت فی ایمانها خیراً» بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 4

4- اعمال صالح بدون ایمان ، تضمین کننده سعادت دنیا و آخرت نیست .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت طوبی لهم و حسن مئاب

602- عوامل ازدیاد ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - تحکیم بنیانهای عقیدتی مردم به قرآن و اسلام در پرتو تقویت ایمان آنان به آخرت میسر است.

والذین یؤمنون بالأخره یؤمنون به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 3

ص: 502

3 - تلاوت قرآن بر مؤمنان راستین ، فزاینده ایمان در نهاد آنان

و إذا تليت عليهم آياته زادتهم إيمانا

«تلیت» به قرینه کلمه «علی» از تلاوت، که به معنای قرائت است، گرفته شده است. بنابراین مراد از «آیه»، آیات قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 63 - 5

5 - رعایت مستمر تقوای الهی ، عامل ارتقای درجات ایمان است .

الذین ءامنوا و كانوا یتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 11

11 - زدودن اضطراب های روحی و عقیدتی ، عامل ره یابی به تکامل ایمان *

أنزل السکینه . . . لیزدادوا ایمناً مع إیمنهم

با توجه به این که در آیه شریفه، ازدیاد ایمان مترتب بر آرامش و اطمینان قلب شده است؛ استفاده می شود که انسان با داشتن شک و بی ثباتی عقیدتی قادر به تکامل ایمانی نیست؛ بلکه باید در نخستین قدم، ریشه های شک را در وجود خود با امداد الهی بخشکاند.

603- عوامل ازدیاد ایمان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 31 - 7

7 - بیان تعداد نگهبانان دوزخ در قرآن ، موجب افزایش و تقویت ایمان اهل کتاب تا مرز یقین

لیستیقن الذین أوتوا الکتب

604- عوامل ازدیاد ایمان محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 52 - 8

8 - افزایش معرفت و ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) در نتیجه نزول وحی

ما کنت تدری ما الکتب ولا الإیمن

پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیش از وحی از معارف توحیدی مطلع بود و به آن ایمان داشت. از این نکته استفاده می شود که نزول وحی بر ایمان و معرفت آن حضرت افزوده بود.

ص: 503

605- عوامل از دیاد ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 124 - 10

10 - افزایش ایمان مؤمنان و بروز شادمانی در چهره آنان ، با نزول و شنیدن آیه های قرآن

فأما الذين ءامنوا فزادتهم إيماناً وهم يستبشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 31 - 9

9 - ذکر تعداد نگهبانان دوزخ در قرآن ، موجب افزایش و تقویت ایمان مؤمنان گردید .

ويزداد الذين ءامنوا إيماناً

مفسران گفته اند: افزایش ایمان مؤمنان، بر اثر شنیدن تعداد نگهبانان دوزخ در قرآن، ممکن است به این جهت باشد که اهل کتاب، به حقیقت یاد شده اذعان داشته و به آن یقین کرده اند.

606- عوامل استقامت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 66 - 12

12 - ارجاع داوری به پیامبر ، خشنودی از حکم وی و تسلیم کامل در برابر ایشان ، سعادت و ثبات ایمان را در پی خواهد داشت .

فلا وربك... ولو أنهم فعلوا ما يوعظون به لكان خيراً لهم و اشدّ تثبيتاً

بنابر اینکه «ما یوعظون» مطالب بیان شده در آیه قبل باشد و نه قتل و هجرت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 9

9 - ایمان متکی به شناخت ، ایمانی استوار و تزلزل ناپذیر

فألقى السحرة سجدین... قالوا لاضیر

چون ساحران خود اهل شناخت بودند و به آسانی معجزه موسی را از افسون تمایز دادند و به حقانیت وی پی بردند، به درجه ای از ایمانی رسیدند که نمی شد با هیچ شکنجه ای آن را از آنان گرفت.

607- عوامل ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 504

1 - بقره - 2 - 28 - 3

3 - تفکر آدمی در آفرینش حیات و مرگ خویش ، وادار کننده وی به ایمان و باور به خدای یکتاست .

کیف تکفرون بالله و کنتم أموتاً فأحیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 2

2 - برخی از مردم تا هنگامی که عذاب الهی نازل نشود ، تسلیم نمی شوند و ایمان نمی آورند .

هل ينظرون الا ان ياتيهم الله في ظلل من الغمام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 101 - 6

6 - تمسک به خدا و پیروی کامل از او ، موجب نجات اهل ایمان از اغواهای دشمنان در به کفر کشانیدن آنان است .

ان تطيعوا فريقاً .. و من يعتصم بالله فقد هدى الى صراط مستقيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 13 - 5

5 - توجه به آگاهی خداوند بر گفتار و کردار آدمیان ، برانگیزنده آنان به ایمان

فهم لا يؤمنون .. و هو السميع العليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 111 - 15، 9

9 - هدایت الهی و حلول ایمان در دلها قانونمند و تحت مشیت الهی است .

ما كانوا ليؤمنوا إلا أن يشاء الله

15 - ناآگاهی اغلب مشرکان لجوج به تعیین کننده بودن مشیت الهی جهت متمایل ساختن آنان به ایمان

ما كانوا ليؤمنوا إلا أن يشاء الله و لكن أكثرهم يجهلون

متعلق «یجهلون» می تواند «مشیه الله» باشد، یعنی اکثر مشرکان به نقش مشیت الهی ناآگاه بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 12

12 - رهیابی به ایمان و عمل صالح، جز در پرتو هدایت و توفیق الهی میسر نیست.

و ما كنا لنهتدی لو لا أن هدینا الله

متعلق «لنهتدی» و «هدینا»، به قرینه آیه قبل، می تواند ایمان به آیات الهی و انجام اعمال صالح باشد. یعنی: ما كنا لنهتدی إلى الايمان و الاعمال الصالحه لو لا أن هدانا الله إلى ذلك.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 505

8 - معجزات انبیا بی تأثیر در کفر پیشگان و تکذیب کنندگان معارف الهی برای ایمان به آن معارف

و لقد جاءتهم رسلهم بالبينت فما كانوا ليؤمنوا بما كذبوا من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - برخی از امت های گذشته با مشاهده معجزات پیامبران ایمان آوردند و به عهد خویش (تصدیق پیامبران در صورت ارائه معجزه) وفا کردند .

و ما وجدنا لأكثرهم من عهد

3 - امت های گذشته با پیامبران خویش عهد بستند که با مشاهده معجزه ، آنان را تصدیق کرده و به حقایق و معارف الهی ایمان آورند .

و ما وجدنا لأكثرهم من عهد

با توجه به آنچه درباره مضاف إليه کلمه «قبل» در آیه پیشین گذشت، می توان گفت مراد از «عهد» وعده ایمان و تصدیق بوده است. یعنی امتها تعهد می کردند که با دیدن معجزه ایمان خواهند آورد، ولی اکثر آنان به عهد خویش وفا نکردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا برب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- علم و آگاهی ، دارای نقشی مؤثر در پیدایش ایمان و جهل از موانع آن

إن الذين أوتوا العلم من قبله يخرون للأذقان سجداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - تعالیم قرآن و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) ، به گونه ای است که همه انسان ها - به جز افراد لجوج و حق ناپذیر - را تحت تأثیر خود قرار داده و مؤمن می سازد .

إن کاد لیضلننا عن ءالہتنا لولا أن صبرنا علیہا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 3، 2، 1

1 - مشرکان ، به هنگام نزول عذاب بر آنان ، اظهار ایمان به خدا می کنند .

ولو تری إذ فرعوا .. وقالوا ءامنا بہ

ص: 506

2- اظهار ایمان مشرکان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با مشاهده نزول عذاب بر آنان

و لو تری إذ فرعوا .. قالوا ءامنا به

مرجع ضمیر «به»، به قرینه «ما بصاحبکم من جنّه» در آیه 46، می تواند پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

3- مشرکان ، در قیامت و یا با مشاهده نزول عذاب ، اظهار می کنند که به قرآن ایمان دارند .

و لو تری إذ فرعوا .. و قالوا ءامنا به

مرجع ضمیر «به»، به قرینه آیات پیشین - که درباره قرآن بود - می تواند قرآن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 12

12- فراهم شدن زمینه های اطمینان ، از سوی خدا است ؛ ولی حرکت در طریق ایمان ، متکی به اراده خود انسان می شود . *

أنزل السکینه .. لیزدادوا ایمناً مع إیمنهم

فعل «أنزل» به خداوند نسبت داده شده؛ اما فعل «یزدادوا» به خود مؤمنان نسبت داده شده است. بنابراین انسان در تکامل ایمان خود نقش دارد.

608- عوامل ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 1

1- اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فألقي موسى عصاه .. قالوا ءامنا برّب العلمین

609- عوامل ایمان اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 13 - 8

8- شناخت ربوبیت خداوند ، از عوامل ایمان اصحاب کهف بود .

610- عوامل ایمان به احیای اخروی مردگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 5 - 30

ص: 507

30 - مطالعه در چگونگی رویش و رشد گیاهان گوناگون بر زمین های مرده ، زایل کننده هر گونه شک و تردید در امکان برپایی رستاخیز و قدرت خدا بر احیای دوباره مردگان

يَأْتِيهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ . . . وَ تَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً . . . مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ

611- عوامل ایمان به توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 185 - 11

11 - قرآن و پیام های آن بهترین وسیله برای ایمان به معارف الهی (توحید ، قیامت و . . .) است .

فَبَأَى حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ

در برداشت فوق ضمیر «بعده» به قرآن و «باء» در فبأی» سببیه گرفته شده است. قابل ذکر است که در این صورت متعلق «یؤمنون» معارف الهی خواهد بود. یعنی اگر به وسیله قرآن به توحید و مانند آن ایمان نیاورند، پس به سبب چه چیز دیگری ایمان خواهند آورد؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 17 - 5

5- متذکر بودن و هوشمندی ، عامل گرایش به توحید و ناسازگار با شرک است .

أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 42 - 5

5 - توجه به عاقبت ناگوار اقوام مشرک پیشین ، عامل گرایش به توحید است .

هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ . . . قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِ

612- عوامل ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 185 - 13

فبأی حدیث بعده یؤمنون

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر «بعده» به استدلالی که از «أولم ینظروا» فهمیده می شود، برگردانده شود. بر این مبنا «باء» در «بأی» سببیه است. یعنی اگر جهان آفرینش از آن جهت که نیازمند آفریننده است نتواند آدمی را به خدای یگانه مؤمن کند، کدامین دلیل توان اثبات آن را دارد؟

ص: 508

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 56 - 8

8- نیاز ، از عوامل گرایش انسان به خداوند

فلایملکون کشف الضر عنکم و لاتحویلاً

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که خداوند برای گرایش دادن مشرکان به خویش، به آنان یادآوری کرده که جز من، کسی نیاز شما را روا نخواهد ساخت.

613- عوامل ایمان به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 185 - 11

11 - قرآن و پیام های آن بهترین وسیله برای ایمان به معارف الهی (توحید ، قیامت و . . .) است .

فبأی حدیث بعده یؤمنون

در برداشت فوق ضمیر «بعده» به قرآن و «باء» در فبأی» سببیه گرفته شده است. قابل ذکر است که در این صورت متعلق «یؤمنون» معارف الهی خواهد بود. یعنی اگر به وسیله قرآن به توحید و مانند آن ایمان نیاورند، پس به سبب چه چیز دیگری ایمان خواهند آورد؟

614- عوامل ایمان به قدرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 5 - 30، 4

4- توجه به پیدایش انسان و آفریده شدن وی از عناصری بی جان (خاک ، نطفه ، علقه و مضغه) ، زداینده هر گونه تردید در امکان برپایی رستاخیز و قدرت خدا بر بخشیدن حیات دوباره به مردگان

یأیها الناس إن کنتم فی ریب من البعث فإنا خلقنکم . . . ثم من مضغه

30 - مطالعه در چگونگی رویش و رشد گیاهان گوناگون بر زمین های مرده ، زایل کننده هر گونه شک و تردید در امکان برپایی رستاخیز و قدرت خدا بر احیای دوباره مردگان

یأیها الناس إن کنتم فی ریب من البعث . . . و تری الأرض هامده . . . من کل زوج بهیج

615- عوامل ایمان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 509

17 - پروا داشتن از خدا و نهراسیدن از غیر او ، مستلزم ایمان به قرآن و پرهیز از دین فروشی است .

ءامنوا بما أنزلت . . . و لا تشئروا بأیتی ثمناً قليلاً و ایی فاتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - تلاوت تورات و انجیل و پیروی از آن دو ، موجب ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - قرآن برترین سخن برای هدایت و شایسته ترین پیام برای ایمان آوردن به آن است .

فبأی حدیث بعده یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - درخواست بصیرت از خداوند ، توجه به قرآن و حقایق مطرح شده در آن و مطالعه تورات ، راه های زدودن شک و شبهه درباره حقانیت قرآن است .

أفمن کان علی بینه . . . فلا تک فی مریه منه

روشن است که شک و شبهه، همانند علم و یقین که از امور قلبی است، با امر و نهی قابل ایجاد و رفع نیست. بنابراین جمله «فلا تک فی مریه منه» (در حقانیت قرآن شک نداشته باش) ارشاد به فراهم آوردن زمینه هایی است که مایه برطرف شدن شک می شود و آنها همان حقایقی است که در صدر آیه، بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - بینایی و شنوایی باطنی انسان (توانایی درک و فهم حقایق) گرایش دهنده او به توحید ، ایمان به قرآن و انجام اعمال صالح

مثل الفریقین كالأعمى والأصم والبصیر والسمیع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 24 - 2

2- گرویدن اهل ایمان به قرآن و بهره گیری از معارف آن ، مرهون هدایت و راهنمایی خداوند

و هدوا إلى الطَّيِّب من القول

مقصود از سخن پاک (الطيب من القول) می تواند قرآن یا کلمه توحید (لا إله إلا الله) باشد. برداشت فوق، بر پایه احتمال اول است.

ص: 510

616- عوامل ایمان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 185 - 11، 13

11 - قرآن و پیام های آن بهترین وسیله برای ایمان به معارف الهی (توحید ، قیامت و . . .) است .

فبأی حدیث بعده یؤمنون

در برداشت فوق ضمیر «بعده» به قرآن و «باء» در فبأی» سببیه گرفته شده است. قابل ذکر است که در این صورت متعلق «یؤمنون» معارف الهی خواهد بود. یعنی اگر به وسیله قرآن به توحید و مانند آن ایمان نیاورند، پس به سبب چه چیز دیگری ایمان خواهند آورد؟

13 - دقت و تفکر در ملکوت آسمان ها و زمین و دیگر آفریده ها ، بهترین وسیله برای ایمان به خدای یگانه و روز قیامت

فبأی حدیث بعده یؤمنون

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر «بعده» به استدلالی که از «أو لم ينظروا» فهمیده می شود، برگردانده شود. بر این مبنا «باء» در «بأی» سببیه است. یعنی اگر جهان آفرینش از آن جهت که نیازمند آفریننده است نتواند آدمی را به خدای یگانه مؤمن کند، کدامین دلیل توان اثبات آن را دارد؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 4 - 6

6- توجه و باور به قدرت مطلق خدا ، زداینده هرگونه شبهه درباره معاد و برپایی قیامت

إلی الله مرجعکم و هو علی کل شیء قدير

هدف از بیان قدرت خداوند ، پس از طرح مسأله معاد و روز قیامت ، این است که انسانها را متوجه قدرت همه جانبه خدا کند تا مبادا در تحقق یافتن قیامت - که پذیرش آن برای نوع انسانها مشکل است - تردید کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 5 - 30

30 - مطالعه در چگونگی رویش و رشد گیاهان گوناگون بر زمین های مرده ، زایل کننده هر گونه شک و تردید در امکان برپایی رستاخیز و قدرت خدا بر احیای دوباره مردگان

يَأْتِيهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ . . . وَ تَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً . . . مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 78 - 2

2- دقت و اندیشه در چگونگی پیدایش انسان ، زمینه ساز ممکن دانستن برپایی قیامت و حیات مجدد انسان ها

أولم ير الإنسن . . . و ضرب لنا مثلاً ونسى خلقه

ص: 511

617- عوامل ایمان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 3

3 - تلاوت تورات و انجیل و پیروی از آن دو ، موجب ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

618- عوامل ایمان به معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 57 - 12

12 - مطالعه عوامل طبیعی در حیاتبخشی به گیاهان ، موجب پذیرش معاد و پی بردن به قدرت خداوند است .

هو الذی یرسل الریح .. فاخرجنا به من کل الثمرت کذلک نخرج الموتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 4 - 6

6- توجه و باور به قدرت مطلق خدا ، زداینده هرگونه شبهه درباره معاد و برپایی قیامت

إلی الله مرجعکم و هو علی کل شیء قذیر

هدف از بیان قدرت خداوند ، پس از طرح مسأله معاد و روز قیامت ، این است که انسانها را متوجه قدرت همه جانبه خدا کند تا مبادا در تحقق یافتن قیامت - که پذیرش آن برای نوع انسانها مشکل است - تردید کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 5 - 30، 4

4- توجه به پیدایش انسان و آفریده شدن وی از عناصری بی جان (خاک ، نطفه ، علقه و مضغه) ، زداینده هرگونه تردید در امکان برپایی رستاخیز و قدرت خدا بر بخشیدن حیات دوباره به مردگان

یأیها الناس إن کنتم فی ریب من البعث فإنا خلقنکم .. ثم من مضغه

30 - مطالعه در چگونگی رویش و رشد گیاهان گوناگون بر زمین های مرده ، زایل کننده هر گونه شک و تردید در امکان برپایی رستاخیز و قدرت خدا بر احیای دوباره مردگان

يَأْتِيهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ . . . وَ تَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً . . . مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 16 - 5

5 - توجه به چگونگی خلقت نخستین انسان ، زداینده هر گونه تردید در امکان معاد و توانایی خدا بر احیای مجدد مردگان

و لقد خلقنا الإنسان . . . ثُمَّ إِنكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ تَبْعُونَ

ص: 512

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 78 - 2

2- دقت و اندیشه در چگونگی پیدایش انسان، زمینه ساز ممکن دانستن برپایی قیامت و حیات مجدد انسان ها

أولم ير الإنسن . . . و ضرب لنا مثلاً و نسی خلقه

619- عوامل ایمان جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 15 - 9

9- تأثیر کلیدی رهبران سیاسی و نظام اجتماعی، در ایمان یا کفر و صلاح یا فساد جامعه

كما أرسلنا إلى فرعون رسولاً

620- عوامل نظاهر به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 56 - 8

8- بیم منافقان از مؤمنان، عامل مؤمن جلوه دادن خویش

و يحلفون بالله إنهم لمنكم . . . و لكنهم قوم يفرقون

621- عوامل حفظ ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 7

7- هجرت، از راه های مصون داشتن ایمان و جهاد، مایه از بین رفتن موانع تفکر دینی در جامعه *

هاجرُوا من بعد ما فتنوا ثمَّ جهدُوا و صبرُوا

قرار گرفتن جهاد در کنار هجرت و مکمل شمردن آن، می تواند اشاره به مطلب فوق داشته باشد.

622- عوامل زوال ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 82 - 10

10 - طغیان گری ، تباہ کننده ایمان است .

ص: 513

و لاتطغوا فيه .. و ائى لغفار لمن تاب و ءامن

سخن از ايمان مجدد پس از طغيان گرى، ممكن است براى بيان اين نکته باشد كه طغيان، ايمان را از بين مى برد و يا به آن آسيب جدى وارد مى سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - شورى - 42 - 37 - 4

4 - انجام گناه كبيره ، موجب زوال ايمان نخواهد شد . *

للذين ءامنوا .. و الذين يجتنبون كثر الاثم

برداشت ياد شده بنا بر اين احتمال است كه وصف «الذين يجتنبون..» احترازي باشد - و نه توضيحي - بدين معنا كه ايمان حقيقي مستقل داشته باشد كه هر گاه با معنابى چون «اجتناب از كبائر» جمع شود، دستيابى به نعمت هاى جاودان بهشت را نتيجه دهد.

623- عوامل سستى ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - نحل - 16 - 94 - 4

4- سوء استفاده از سوگند و ارزش هاى دينى ، از عوامل سست شدن عقیده و ايمان ديگران است .

و لاتتخذوا ايمانكم دخلاً بينكم فتزلّ قدم بعد ثبوتها

برداشت فوق، بنا بر اين احتمال است كه مراد از «قدم» ايمان و عقیده مردمى باشد كه به دين گرايش يافته اند و با ديدن سوء استفاده برخى از دين، قدمهايشان سست گردد و از ايمان روى گردان شوند.

624- عوامل کاهش ارزش ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 82 - 2

2 - ظلم موجب کاهش مرتبه و ارزش ايمان مى شود.

الذين ءامنوا و لم يلبسوا ايمانهم بظلم

625- عوامل گرايش به ايمان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

10 - کہف - 18 - 29 - 13

ص: 514

13- توجه به فرجام مؤمنان و کافران ، نقشی تعیین کننده در گرایش انسان به ایمان یا کفر دارد .

فمن شاء فليؤمن و من شاء فليكفر إنا أعتدنا للظالمين نارا

626- عوامل مؤثر در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 26 - 7

7- گفتار و موضع گیری های انسان در رابطه با دین ، دارای تأثیر عمیق بر روح و ایمان وی *

ذلك بأنهم قالوا للذين كرهوا ما نزل الله سنطيعكم في بعض الأمر

از این که به زبان آوردن همدلی و هماهنگی با کافران، عامل ارتداد و یا عامل تسلط شیطان بر انسان معرفی شده، می توان نتیجه گرفت که هرگونه سخن و موضع گیری انسان علیه دین، دارای آثار جدی بر روح و ایمان او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 16 - 6

6 - تأثیر و نقش اساسی استقامت و پایداری بر مواضع دینی ، در به ثمر نشستن ایمان و دین داری

و ألواستقموا على الطريقة لأسقينهم ماء غدقاً

627- عوامل مؤثر در ایمان ملکه سبأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 43 - 5

5 - تأثیر عمیق تدبیر سلیمان (ع) در فاصله گرفتن بلقیس از آیین شرک آلود خویش

فلما جاءت . . . و كنا مسلمين . و صدّها . . . إتها كانت من قوم كفرين

از ارتباط آیه یاد شده با آیات پیش استفاده می شود که تدبیر سلیمان(ع) باعث شد که بلقیس از شر رفتار شرک آلود خود رهایی یابد و به دامن توحید و یکتاپرستی بازگردد؛ و گرنه بر اثر خو گرفتن به عادات قوم خود، همچنان در گمراهی می ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - راه یافتن بلقیس به توحید و تسلیم در برابر خدای یگانه با راهنمایی و مدد سلیمان (ع)

وَأَسْلَمَتْ مَعَ سَلِيمٍ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

تصریح بلقیس به «مع سلیمان» از یک سو به توحید خالص و بی شائبه همانند توحید سلیمان اشاره دارد و از سوی دیگر افاده می کند که سلیمان(ع) در راهیابی او به حق نقش داشته است.

ص: 515

628- فاقدان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 10 - 6

6 - انسان های بی تفاوت در قبال مشکلات و درگیری های جامعه اسلامی ، فاقد روح واقعی ایمان

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ

از فای «فأصلحوا» استفاده می شود که نتیجه ایمان و برادری واقعی، اقدام عملی در جهت ایجاد الفت و رفع مشکلات مؤمنان است. پس آن جا که ثمره مشهود نباشد، اصل ایمان مورد تردید قرار می گیرد.

629- فرصت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 7,8

7 - تسلیم شدن در برابر خداوند پس از دیدن نشانه های عذاب و گذشتن فرصت ، بی فایده است .

هل ينظرون الا ان ياتيهم . . . وقضى الامر

8 - حصول ایمان و تسلیم در قیامت ، سودی ندارد . *

وقضى الامر

بنابراینکه مراد از آمدن عذاب و ملائکه، نزول آنها در قیامت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 27 - 5

5 - دنیا، جایگاه توبه و ایمانِ ثمربخش است، نه آخرت.

فقالوا يلبتنا نرد و لا نكذب بأيت ربنا و نكون من المؤمنين

زیرا اگر در قیامت توبه و ایمان ممکن بود، کافران آرزوی مراجعت به دنیا نمی کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- در صورت تحقق درخواست کافران برای نزول ملائکه ، تمامی آنان هلاک می شوند و مهلتی برای ایمان نخواهند داشت .

ما ننزل الملائکه إلا بالحقّ و ما کانوا إذا منظرین

انظار مصدر «منظر» به معنای تأخیر انداختن است و حصر در آیه، نشان می دهد که با آمدن ملائکه، اجل هیچ کدام از کفار به تأخیر نخواهد افتاد و به هلاکت خواهند رسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 516

2 - تنها دنیا عرصه گرایش به ایمان و نه آخرت

فلو أن لنا كره فنكون من المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 55 - 8

8 - کافران، در قیامت بهانه می آورند که در دنیا، فرصت لازم را برای ایمان آوردن نداشته اند . *

و یوم تقوم الساعه یقسم المجرمون ما لبثوا غیر ساعه

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که مکانی که کافران مجرم، از آن سخن می گویند، دنیا باشد و مرادشان از بیان چنین نکته ای، با ذکر قسم، به قرینه آیه پنجاه و هفت «فیومئذ لاینفع الذین ظلموا معذرتهم» عذرخواهی و یا بهانه تراشی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 5

5 - پذیرش ایمان از سوی خداوند، دارای مهلتی مشخص و محدود است .

یوم الفتح لاینفع الذین کفروا ایمنهم ولا هم ینظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 8

8 - جایگاه ایمان آوردن، عالم دنیا است، نه آخرت .

ولو تری إذ فرعوا .. وقالوا ءامنا به وائی لهم التناوش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 54 - 3

3 - با مرگ مشرکان، فرصت ایمان آوردن از آنان گرفته شده و دیگر جایی برای آن نمی ماند .

ولو تری إذ فرعوا .. وقالوا ءامنا به ... و حیل بینهم و بین ما یشتهون

احتمال دارد مراد از «ما یشتهون» - به قرینه ذکر ایمان مشرکان با مشاهده عذاب و یا قیامت در آیات پیشین - علاقه به ایمان باشد.

630- فضایل پیشگامان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 100 - 14

14 - پیشگامان در ایمان و تابعان نیک کردار ، برخوردار از الطاف مادی و معنوی خداوند در آخرت

رضی الله عنهم . . . لهم جنت تجری

ص: 517

رضایت الهی، لطفی معنوی و بهشت جاودان، نعمتی مادی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 30 - 3

3- جنیان پشتاز و گرویده به قرآن، برخوردار از موقعیتی ویژه در میان قوم خود *

قالوا یقومنا إنا سمعنا

از لحن آیه شریفه و موضع بالای جنیان در خطاب به قوم (یاقومنا)، می توان به دست آورد که آنان علاوه بر داشتن پیامی بزرگ، جایگاهی والا در میان قوم شان داشته اند و چه بسا انتخاب آنان از سوی خداوند (صرفنا)، اشاره به این جهت باشد.

631- فضیلت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 200 - 2

2- ارزشمندی ایمان و مؤمن، در پیشگاه خداوند

یا ایها الذین امنوا

در خطاب مستقیم خداوند، نوعی تشریف و تفخیم نهفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 35 - 4

4- تقوا، مرتبه ای بالاتر از ایمان

یا ایها الذین ءامنوا اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 5

5 - جایگاه والای ایمان و عمل صالح در پیشگاه خدا

والذین ءامنوا و... الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

با توجه به تأکید خدا در این آیه و آیه قبل درباره ایمان و عمل صالح، ارزش و اهمیت آن استفاده می شود.

632- فطرت ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 8 - 7

7- ایمان آوردن به خدا و سر نهادن در پیشگاه ربوبیت یگانه او ، میثاق فطری انسان ها با خداوند

ص: 518

لتؤمنوا برّبکم و قد أخذ میثقکم

ضمیر فاعل در «أخذ» به خدا بازمی گردد و مراد از میثاق، ظاهراً همان میثاق فطرت است که در روایات از آن به «عالم ذر» تعبیر شده است. برای اطلاع بیشتر به آیه 172 سوره «اعراف» مراجعه شود.

633- فطرت علاقه به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 14

14 - عشق به ایمان و زیبایی آن در قلب انسان ، امری فطری و الهی است . *

حَبَّبَ إِلَيكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ

برداشت بالا بنابر این نکته است که تحبیب ایمان و تزئین آن - به قرینه «فی قلوبکم» - بیانگر برنامه ای تکوینی باشد؛ یعنی، سرشت انسان متمایل به ایمان و مجذوب آن آفریده شده است.

634- فلسفه ابتلای مدعیان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 11 - 1

1 - مبتلا شدن مدعیان ایمان به فتنه و آزار و اذیت ، به منظور بازشناسی مؤمنان از منافقان است .

و من الناس من یقول ءامناً باللّٰه فإِذَا أُؤذِی فِی اللّٰه جعل فتنه الناس کعذاب اللّٰه .

635- فلسفه ادعای ایمان بادیه نشینان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 2

2 - برخی از بادیه نشینان ، مدعی ایمان به امید برخورداری از امتیازات آن *

قالت الأعراب ءامناً قل لم تؤمنوا

با توجه به این که اعراب، خود را مؤمن معرفی کرده اند، ولی قرآن سخن آنان را رد کرده است؛ این احتمال جان می گیرد که اظهار ایمان اعراب، به خاطر آن بوده است که از امتیازات ویژه مؤمنان برخوردار شوند.

636- فلسفه اذیت مدعیان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 519

1 - مبتلا شدن مدعیان ایمان به فتنه و آزار و اذیت ، به منظور بازشناسی مؤمنان از منافقان است .

و من الناس من يقول ءامناً بالله فإذا أودى فى الله جعل فتنه الناس كعذاب الله .

637- فلسفه ایمان جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 2 - 5

5 - راهنما بودن قرآن به درستی و حق ، فلسفه و دلیل ایمان آوردن گروهی از جن به این کتاب

یهدى إلى الرشد فامناً به

«فا» در «فامناً» عاطفه و برای ربط مسبب به سبب است؛ یعنی، چون قرآن به رشد هدایت می کند، پس ما به این سبب به آن ایمان آوردیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 3

3 - هادی و راهنما بودن قرآن ، فلسفه ایمان آوردن جن

و أنا لَمَّا سَمِعْنَا الْهَدَى ءَامَنَّا بِهِ

638- فواید ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 10 - 11

11- فایده ایمان به خود انسان بازمی گردد .

يدعوكم ليغفر لكم من ذنوبكم و يؤخركم إلى أجل مسمًى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 12 - 7

7 - تبیین فواید ایمان و دین داری ، از سوی نوح (ع) برای مردم

استغفروا ربكم .. يرسل السماء عليكم مدرارًا . ويمددكم بأموال وبنين ... ويجعل

ص: 520

639- قبول ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 192 - 4

4 - ایمان ، از همگان حتی کفرپیشگان محارب پذیرفته است .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحيم

برداشت فوق مبتنی بر این است که متعلق «إنتهوا» کفر و شرک باشد. بنابراین «فإن انتهوا...»; یعنی، اگر کافران و مشرکان دست از کفر و شرک برداشتند و ایمان آوردند. بر این مبنا جمله «فإن الله...» گویای دو معناست: 1- پذیرش ایمان آنان، 2- آمرزش خطاهای گذشته شان.

640- قبول ایمان قوم یونس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 10

10 - خداوند ، توبه و ایمان قوم یونس را پذیرفت و عذاب استیصال را از آنان برداشت .

إلا قوم یونس لما ءامنوا كشفنا عنهم عذاب الخزی فی الحیوه الدنیا

641- کافران و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 134 - 1

1 - نیل به سعادت دنیا با ترک ایمان و تقوا ، پندار باطل کفرپیشگان بی تقوا

من كان یرید . . . فعند الله ثواب الدنيا و الآخره

خداوند پس از سفارش به تقوا و ترک کفر (وصینا . . . ان اتقوا الله)، پاره ای از زیانهای کفرپیشگی و بی تقوایی را برشمرد و با این آیه به علتی از علل گرایش به کفر و بی تقوایی، یعنی توهم رسیدن به سعادت دنیا، اشاره می کند.

642- کافران و ایمان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آنان که با تلاوت قرآن هدایت نشوند و به سرای آخرت ایمان نیاورند ، حتی اگر مردگانی زنده شوند و حقایق آخرت را برای آنان بیان کنند ، هدایت نخواهند یافت .

ولو أن قرءاناً .. کلم به الموتی

ص: 521

هر یک از جمله های «سیرت به الجبال» و «قَطَّعت به الأرض» و «كَلَّم به الموتی» حکایت از معجزات درخواستی کفرپیشگان دارد که به مناسبت می توان گفت: جمله «كَلَّم به الموتی» حاکی است که آنان برای باور به آخرت، از پیامبر (صلی الله علیه و آله) می خواستند تا مردگانی را زنده کند تا از آخرت و دنیای پس از مرگ برای آنان سخن بگویند.

643- کمال ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 7

7 - کمال ایمان و درجات آن، وابسته به میزان پالایش آن از شرک و ظلم است.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم

644- کیفر ایمان در اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 7 - 3

3 - در دیدگاه اصحاب اخدود، ایمان مردم، جرمی سنگین و موجب کیفر سوزاندن بود.

ما یفعلون بالمؤمنین

645- کیفر بی ایمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 4

4 - بسیاری از اقوام پیشین به دلیل فقدان زمینه ایمان و تکذیب آیات الهی و نپذیرفتن هشدار های پیامبرانشان، با عذاب استیصال نابود شدند.

و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ینتظرون إلا مثل أيام الذین خلوا من

646- کیفر ممانعت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 14

14 - خداوند، مانعان راه ایمان را به کیفری سخت مبتلا خواهد ساخت.

سنجری الذين يصدفون عن ايتنا سوء العذاب

ص: 522

647- گواهان ایمان حبیب نجار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 25 - 4

4 - مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) ، پیامبران آن دیار را بر ایمان استوارش به خدای یکتا ، به گواهی گرفت .

إِنِّي ءَامِنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمِعُونِ

خطابِ «فاسمعون» - بر مبنای این که مخاطبان آن پیامبران باشند - به این منظور ایراد شده است تا پیامبران انطاکیه را بر ایمان آوردن خود به پروردگار شاهد بگیرد.

648- متعلق ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 3،7

3 - باور به ربوبیت خدا ، رحمت آفرینی و مالکیتش بر روز جزا ، وادار کننده آدمی به پرستش او

رب العلمین . الرحمن الرحیم . ملک یوم الدین . ایاک نعبد

7 - ایمان به خدا و صفات او ، مایه باور به حضور همگان در پیشگاه اوست .

الحمد لله رب العلمین . . . ایاک نعبد

تغییر اسلوب کلام در سوره حمد، یعنی التفات از غیبت به خطاب حاوی نکاتی است، از جمله اینکه آدمی پیش از آگاه شدن به صفات خدا - مانند ربوبیت او بر هستی و . . . - گویا احساس نمی کند که خداوند بر همه چیز حاضر و ناظر است؛ ولی پس از باور به ربوبیت او و سایر صفاتش، خود و دیگران را در محضر خدا می یابد و او را در همه شؤونات حاضر می بیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 6 - 8

8 - ایمان به خدا و صفاتش ، « صراط مستقیم » است .

الحمد لله رب العلمین . . . إهدنا الصراط المستقیم

از حقایقی که «الصراط المستقیم» می تواند به آنها اشاره داشته باشد، ایمان به خدا و ربوبیت او و . . . است که از «الحمد لله» تا «مالک

یوم الدین» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 16، 2، 1

1 - ایمان به غیب (خدا و . . .) ، اقامه نماز و انفاق از صفات اهل تقواست .

هدی للمتقین. الذین یؤمنون ... ینفقون

ص: 523

«غیب» به معنای پنهان و ناپیداست و چون ایمان به آن ارزشهای دینی شمرده شده، مقصود از «غیب» هر پنهان و نهانی نیست، بلکه مراد از آن، به مناسبت فرازهای بعد، خدا و فرشتگان و مانند آنهاست.

2 - ایمان به غیب (خدا و . . .) ، اقامه نماز و انفاق ، وظایفی ضروری بر عهده بندگان

الذین یؤمنون بالغیب . . . ینفقون

16 - « عن ابی عبداللّٰه (ع) فی قول اللّٰه عز و جل « الذین یؤمنون بالغیب » قال : من أقر بقیام القائم انه حق ؛

از امام صادق (ع) درباره «الذین یؤمنون بالغیب» روایت شده که فرمود: آنان کسانی هستند که به حقانیت قیام قائم اقرار دارند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 7، 8، 9، 1، 2، 3

1 - ایمان به قرآن و معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از صفات متقین است .

هدی للمتقین . . . الذین یؤمنون بما انزل الیک

2 - تقوا پیشگان ، مؤمن به کتاب های آسمانی ادیان گذشته و معارف و احکام آنها

و الذین یؤمنون بما انزل الیک و ما انزل من قبلک

3 - لزوم ایمان به همه معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انبیای پیشین

و الذین یؤمنون بما انزل الیک و ما انزل من قبلک

7 - ایمان به غیب و رسالت انبیای الهی و یقین به آخرت ، زمینه دستیابی به هدایت های قرآن است .

هدی للمتقین . . . الذین یؤمنون بما انزل الیک و ما انزل من قبلک و بالأخره هم یوقن

8 - ایمان به خدا و رسالت انبیا و یقین به آخرت ، رکن های اعتقادی دین

الذین یؤمنون بالغیب . . . و ما انزل من قبلک و بالأخره هم یوقنون

9 - هر انسانی - چه از اهل کتاب و چه از غیر ایشان - در صورتی که به ارکان اعتقادی و عملی دین اسلام پایبند باشد ، از زمره تقوایشگان است .

الذین یؤمنون بالغیب . . . و ما انزل من قبلک

روشن است که مجموعه صفات یاد شده در آیه سه و چهار، ویژگیهای متقین است. بنابراین تکرار «الذین» به منظور تقسیم اهل تقوا به دو گروه نیست، بلکه - چنان که برخی از مفسران گفته اند - تکرار «الذین» اشاره به این است که دارندگان این صفات، تقوا پیشه هستند؛ چه پیش از آن به دیگر کتابهای آسمانی مؤمن بوده باشند، همانند: یهود و نصارا؛ یا چنین نباشند مانند: اعراب جاهلی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 5

5 - رستگاری انسان در گرو ایمان به اصول اعتقادی دین و پایبندی به ارکان عملی آن است .

الذین يؤمنون .. و أولئک هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 6 - 3

3 - قرآن بهترین راهنمای مردم برای ایمان به خدا و قیامت

ص: 524

إن الذين كفروا سواء عليهم ءأندرتهم أم لم تنذرهم لا يؤمنون

چنانچه مراد از «کفر» کفر به قرآن باشد، جمله «سواء عليهم» به این حقیقت اشاره دارد که اگر قرآن در انسانی تأثیر نبخشد چگونه انتظار می رود که از سخن پیامبر (صلی الله علیه و آله) تأثیر بپذیرد؟ و این حاکی از آن است که قرآن بهترین وسیله هدایت و ارائه کننده مؤثرترین اندازهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 8 - 3

3 - ایمان به خدا و روز قیامت ، از ارکان اعتقادی دین اسلام

و من الناس من يقول ءامنا بالله و باليوم الآخر

معمولاً کسانی که در صدد نفوذ در میان طایفه و گروهی هستند، پایبندی خویش را به مهمترین اصول آن طایفه ابراز می دارند. بنابراین از دیدگاه همگان، ایمان به خدا و قیامت از مهمترین ارکان اعتقادی اسلام می باشد و آدمی با اظهار ایمان به آن از زمره مسلمانان محسوب می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 13 - 2

2 - صداقت توده های مردم در ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیین اسلام

ءامنوا كما ءامن الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 6

6 - باور به خالقیت و ربوبیت خدا ، عامل گرایش انسان به بندگی اوست .

عبدوا ربكم الذی خلقکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 24 - 5

5 - خداوند ، از منکران قرآن خواسته است تا در صورت عجز از آوردن همانند برای قرآن ، به قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان آورند .

فإن لم تفعلوا ولن تفعلوا فاتقوا النار

مراد از لزوم دوری از آتش دوزخ پرهیز از موجبات آن است و موجبات آتش - به قرینه موضوع بحث در این دو آیه (حقانیت قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)) - انکار قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) می باشد. بنابراین «فاتقوا النار»؛ یعنی: فاتقوا الکفر بالقرآن و الرسول لتتقوا النار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 28 - 3

3 - تفکر آدمی در آفرینش حیات و مرگ خویش ، وادار کننده وی به ایمان و باور به خدای یکتاست .

کیف تکفرون بالله و کنتم أموتاً فأحیکم

ص: 525

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 29 - 13

13 - باور به علم مطلق خدا و قدرت گسترده و همه جانبه او ، زایل کننده هر گونه شبهه در راستی و درستی تحقق معاد و زنده شدن مردگان

ثم يحييكم ثم إليه ترجعون. هو الذي خلق ... و هو بكل شيء علیم

جمله «هو الذی . . . سبع سماوات» اشاره به قدرت بی انتهای خداوند دارد و جمله «و هو بكل شيء علیم» حاکی از علم مطلق الهی است. از هدفهای بیان قدرت و علم همه جانبه خداوند - پس از بیان معاد و زنده کردن مردگان (ثم يحييكم ثم إليه ترجعون) - بر طرف کردن هرگونه شبهه در راستی و درستی آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 3, 5, 1

1 - خداوند ، فراخوان بنی اسرائیل به تصدیق قرآن و ایمان به آن

یبنی اسرائیل . . . و ءامنوا بما أنزلت

3 - ایمان به قرآن و کافر نشدن به آن ، از عهد های خدا با بنی اسرائیل

أوفوا بعهدی . . . و ءامنوا بما أنزلت

5 - نزول قرآن از جانب خدا ، دلیل ضرورت ایمان همگان به آن

ءامنوا بما أنزلت

هدف از آوردن «ما»ی موصوله و تبیین آن با جمله «أنزلت» به جای قرآن و مانند آن، بیان علت حکم (لزوم ایمان) است؛ یعنی، چون قرآن را خداوند نازل کرده، باید بدان ایمان آورید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 8

8 - پذیرش اسلام و ایمان به قرآن ، از فرمان های تورات و انجیل به پیروان خویش

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسکم و أنتم تتلون الکتب

جمله «تُنسون أنفسكم» را می توان به قرینه آیات پیشین - که سخن از دعوت به ایمان بود - در ارتباط با ایمان به قرآن دانست. بر این اساس آیه اشاره به این معنا دارد که: شما عالمان اهل کتاب مردم را به نیکیها دعوت می کنید؛ ولی وظیفه خویش را که ایمان به قرآن است، فراموش می کنید؛ سپس با جمله «وأنتم تتلون الكتب» بیان می دارد که: آنان از این وظیفه مطلع بودند؛ یعنی، در کتابهای آسمانی، این حقیقت وجود داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 5

5 - ایمان به خدا و قیامت و تصدیق رسالت پیامبران ، از اصول مشترک ادیان آسمانی است .

إن الذين آمنوا و الذين هادوا .. من آمن بالله و اليوم الآخر

ایمان به خدا و قیامت از «من آمن . . .» به دست می آید و ایمان به رسولان الهی از عنوانهای مذکور در آیه (مسلمانان، یهودیان و

ص: 526

(... معلوم می شود؛ زیرا این ملتها همه معتقد به رسالت انبیا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 77 - 6

6 - باور به علم مطلق الهی و آگاهی او به نهان و آشکار انسان، بازدارنده وی از خطاها و لغزشها

أولایعلمون أن الله یعلم ما یسرون و ما یعلنون

جمله «أتحدثونهم .. لیحاجوكم» در آیه قبل، رسای به این است که: پندار باطل یهود (محدود بودن علم خدا)، آنان را به لغزشها و گناهان پنهانی، بی پروا می کند. بنابراین، هدف از بیان علم مطلق الهی در رد آن پندار، این است که: انسانها بر اثر باور و توجه به آگاهی همه جانبه خدا از خطاها - چه در خفا و چه آشکار - از لغزشها باز ایستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 11

11 - عده بسیار اندکی از یهودیان، معارف اسلام را باور کرده، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ایمان می آوردند. *

قلیلا ما یؤمنون

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که «قلیلا» حال برای فاعل «یؤمنون» باشد؛ یعنی: «فما یؤمنون منهم إلا نفر قلیل؛ پس ایمان نمی آورند از یهود مگر افرادی معدود». (اقتباس از مجمع البیان)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 91 - 23، 10

10 - ملاک یهودیان، برای ایمان آوردن به پیامبران، بعثت آنان از میان بنی اسرائیل است.

قالوا نؤمن بما أنزل علینا

هر چند ایمان به قرآن و کتابهای آسمانی محور سخن در آیه شریفه است؛ ولی از آن جا که نزول کتاب آسمانی مستلزم بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز هست، دعوت به پذیرش قرآن، دعوت به ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می باشد و سخن یهود - که فقط به کتاب خود ایمان می آوریم - مستلزم این معنا نیز هست که: فقط به پیامبران خود ایمان می آوریم.

23 - ناسازگاری ایمان به کتاب های آسمانی و قتل پیامبران

قالوا نؤمن بما أنزل علینا .. قل فلم تقتلون أنبیاء الله

26 - ایمان به پیامبران پس از موسی (ع) و ضرورت پیروی از آنان ، از تعالیم تورات است .

فلم تقتلون أنبياء الله من قبل إن كنتم مؤمنين

متعلق «مؤمنين» بقرینه «نؤمن بما أنزل علينا» می تواند ایمان به تورات باشد. جمله «فلم تقتلون ...» بیانگر جواب شرط (إن كنتم) است؛ یعنی، اگر مدعی ایمان به تورات هستید چرا پیامبران خدا را کشتید؟ این معنا اقتضا می کند که: تورات حاوی بشارت به آمدن پیامبرانی پس از موسی (ع) و لزوم پیروی از آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 20

20 - ادعای ایمان به کتاب های آسمانی و پیامبران الهی ، ناسازگار با گرایش به اعمال نارواست .

ص: 527

بِسْمِ يَا مَرْكَمَ بِهِ إِيْمَنُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 101 - 11

11 - ايمان به پيامبر اسلام از عهد هاي خداوند با اهل كتاب

أو كلما عهدوا عهداً... و لما جاءهم رسول... نبذ فريق

بيان انكار رسالت پيامبر (صلى الله عليه و آله) و نادیده گرفتن حقایق ذکر شده در تورات - پس از یاد کردن از عهدهای یهود با خدا و نقض آنها - اشاره به برداشت فوق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 102 - 50

50 - علم و ايمان به سرای آخرت ، بدون عمل به مقتضای آن ، به منزله جهل و بی ایمانی است .

لقد علموا لمن اشترى ماله في الآخرة من خلق... لو كانوا يعلمون

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «لو كانوا يعلمون» در ارتباط با «لقد علموا...» مطرح باشد. بر این مبنا مفعول «يعلمون» محرومیت ساحر از سرای آخرت است. بر اساس این معنا، خداوند از یکسو آنان را عالم می داند (لقد علموا) و از سوی دیگر آنها را جاهل می شمرد (لو كانوا يعلمون) تا به این حقیقت اشاره کند که: علم و ايمان بدون عمل به مقتضای آن، به منزله جهل و بی ایمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 103 - 4

4 - یهودیان در صورت ايمان به پيامبر (صلى الله عليه و آله) و قرآن و پرهیز از گناهان (سحر ، بی اعتنایی به كتاب های آسمانی و...) از پاداش های الهی بهره مند می شدند .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمتوبه من عند الله خير

مراد از ضمیر در «أنهم» به قرینه آیه 99 و 101 یهودیان کافر به پيامبر و قرآن است. قابل ذکر است که جمله «لمتوبه...» جانشین جواب شرط است و آن جواب جمله ای همانند «لأثبوا» (همانا پاداش داده می شدند) است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - توجه به قدرت مطلق خداوند و حاکمیتش بر جهان آفرینش ، موجب باور به توان خداوند بر جایگزینی دینی بهتر یا همانند دین منسوخ

نأت بخیر منها أو مثلها ألم تعلم أن الله على كل شيء قدير. ألم تعلم أن الله له م

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - ایمان به آیات الهی و احکام دین ، طریق درست و راه اعتدال است .

ص: 528

و من يتبدل الكفر بالإيمان فقد ضل سواء السبيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 15

15 - باور و توجه آدمی به نظارت خداوند بر اعمال نیک ، زمینه ساز آن اعمال است .

إن الله بما تعملون بصير

ایجاد زمینه برای انجام کارهای نیک، از اهداف بیان نظارت خداوند بر اعمال انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 4،7

4 - تورات و انجیل ، حاوی بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیانگر ضرورت ایمان به آن دو است .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

چون خواندن تورات و انجیل و پیروی از آن دو، مایه ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شود، به دست می آید که: آن دو کتاب، بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و لزوم ایمان آوردن به آنها مطرح شده است.

7 - پیروی از دستورات کتاب های آسمانی ، نشانه ایمان داشتن به آنهاست .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

«الذین» مبتدا و «أولئک یؤمنون به» خبر برای آن است و جمله «یتلونه . . .» حال برای «الذین» می باشد. بنابراین معنای جمله فوق با توجه به ارجاع ضمیر «به» به «الکتاب» چنین است: کسانی از اهل کتاب - که از کتاب خویش پیروی می کنند - به آن ایمان دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 6

6 - ایمان به خدا و روز قیامت از ارکان اساسی مکتب انبیا (ع)

من ءامن منهم باللّٰه و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - باور به ربوبیت خدا بر جهان آفرینش ، وادار کننده آدمی به تسلیم و اطاعت خدا

أسلمت لرب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 1,3,4,6,8,9,10,16,17

1 - ضرورت ایمان داشتن به خدا ، قرآن و احکام و معارف نازل شده بر ابراهیم ، اسماعیل ، اسحاق و یعقوب (ع)

قولوا ءامنا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلى إبرهیم . . . و یعقوب

3 - ضرورت ایمان به احکام ، معارف و پیامبران فرستاده شده به سوی اسباط (طایفه های بنی اسرائیل)

ص: 529

ءامنا بالله و ما أنزل إلینا . .. الأَسْبَاط

4- لزوم ایمان به تورات ، انجیل و احکام و معارف آسمانی اعطا شده به موسی و عیسی (ع)

ءامنا بالله . .. و ما أوتی موسی و عیسی

6- ضرورت ایمان به کتاب های آسمانی همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان

ءامنا بالله . .. و ما أوتی النبیون من ربهم

8- مسلمانان ، باید به همه پیامبران ایمان داشته و از تبعیض در ایمان گریزان باشند .

لا تفرق بین أحد منهم

چون بحث آیه شریفه درباره ایمان است، مقصود از «لا تفرق بین أحد منهم» میان پیامبران فرق نمی گذاریم» فرق نگذاشتن در ایمان به ایشان است نه جهات دیگر.

9- ایمان داشتن به برخی از پیامبران و کافر شدن به برخی دیگر ، مایه هدایت نبوده و ناروا می باشد .

قالوا کونوا هوداً أو نصری تهتدوا . .. لا تفرق بین أحد منهم

10- مسلمانان ، باید به یهود و نصارا ابلاغ کنند که به قرآن و همه پیامبران و احکام و معارف نازل شده بر آنان و به تمامی کتاب های آسمانی ، ایمان دارند .

قولوا ءامنا بالله و ما أنزل إلینا و ما أنزل إلی إبرهیم . .. و ما أوتی النبیون

برداشت فوق از کلمه «قولوا» (بگویید) استفاده می شود. آیه قبل گویای این است که «مقول له» (کسی که باید به او ابلاغ شود) یهود و نصارا است.

16- تسلیم بودن در برابر خدا ، مستلزم ایمان به همه پیامبران و کتاب های آسمانی است .

ءامنا بالله و ما أنزل إلینا . .. و نحن له مسلمون

جمله «و نحن له مسلمون» می تواند به منزله دلیل و علت برای حقایق بیان شده در آیه مورد بحث باشد.

17- ایمان به خدا ، پیامبران ، و کتاب های آسمانی و تسلیم بودن در برابر خدا ، از ارکان دین اسلام است .

قولوا ءامنا بالله . .. و نحن له مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ایمان داشتن به قرآن و پیامبران و معارف نازل شده بر آنان ، صبغه ای است که خداوند اهل ایمان را با آن تطهیر و تزیین کرده است .

قولوا ءامنوا بالله .. صبغه الله

«صبغه» مصدر نوعی و به معنای رنگ آمیزی کردن است و در آیه شریفه مفعول مطلق برای فعل محذوف (صبغنا) می باشد. آوردن مصدر نوعی، اشاره به رسم یهود و نصارا دارد که به منظور تطهیر فرزندانشان آنان را با آبی مخصوص به نام «معمودیه» شستشو می دادند. مراد از «صبغه الله» - به قرینه آیات قبل - ایمان به خدا و ... است. بنابراین جمله «صبغه الله» چنین معنا می شود: خداوند، ما را با ایمان به خود و ... رنگ آمیزی (تطهیر) کرده است نه مانند رنگ آمیزی یهود و نصارا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - اخلاص مسلمانان و باور توحیدی آنان ، دلیل ناروا بودن محاجه اهل کتاب با مسلمانان درباره خداوند و انتخاب پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ص: 530

از میان آنان

أتحاجوننا فی اللّٰه . . . ونحن له مخلصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 3

3 - مؤمنانی که از سر باور به « از خدا بودن و به او بازگشتن » مصایب راه ایمان را تحمل می کنند، از مقامی والا در پیشگاه خداوند برخوردارند .

قالوا إنا لله و إنا إليه راجعون. أولئك عليهم صلوات من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 5،7،17

5 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران و پرداخت مال (انفاق) برای رفع نیاز مستمندان و آزادی بردگان از مسائل اساسی دین است .

ليس البر أن تولوا وجوهكم . . . و لكن البر من ءامن بالله . . . و ءاتی المال علی حبه

7 - ضرورت ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و تمامی پیامبران

و لكن البر من ءامن بالله و الیوم الآخر و الملئکه و الکتب و النبیین

17 - ایمان به خدا، قیامت، فرشتگان، کتاب های آسمانی و پیامبران مشخصه نیکان

و لكن البر من ءامن بالله . . . و النبیین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 181 - 8

8 - باور و توجه به دانایی خداوند، بازدارنده انسان از تغییر و تبدیل وصیت های میت

فمن بدله . . . إن اللّٰه سمیع علیم

هدف از بیان علم و آگاهی خداوند پس از بیان حرمت تغییر وصیت و گناه بودن آن، این است که: آدمی با توجه به آن، در اندیشه تغییر و تبدیل وصیت بر نیاید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 8،9،12،13

8 - وجوب اطاعت از فرمان های خدا و ضرورت ایمان داشتن به او

فلیستجیبوا لی و لیؤمنوا بی

برداشت فوق بر این مبناست که «استجابت» به معنای «اجابت» باشد. بنابراین «فلیستجیبوا لی» یعنی، پس بندگان باید فرمانهای مرا اطاعت کنند.

9 - ضرورت ایمان به نزدیک بودن خداوند به بندگان و توان او بر اعطای درخواست های ایشان

و لیؤمنوا بی

از آن جا که «و لیؤمنوا بی» پس از بیان قرب الهی به بندگان و اجابت درخواستهای ایشان مطرح شده، می توان گفت: مراد از

ص: 531

ایمان در این جا ایمان به نزدیکی خدا و اجابت در خواسته‌های بندگان است.

12 - دستیابی به هدایت ، در گرو توأم بودن ایمان به خدا و اطاعت از اوست .

فلیستجیبوا لی و لیؤمنوا بی لعلمهم یرشدون

13 - دعا کردن به درگاه خدا و باور داشتن به اجابت آن ، زمینه ساز هدایت یابی انسان است .

فلیستجیبوا لی و لیؤمنوا بی لعلمهم یرشدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 256 - 15

15 - ایمان به خداوند ، اقرار زبانی و تصدیق قلبی به وحدانیت ، قیومیت ، حیات ، مالکیت و علم مطلق اوست .

اللّٰه لا اله الا هو الحیّ القیوم ... یؤمن باللّٰه ... و اللّٰه سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 257 - 2,6

2 - ایمان به خداوند و کفر به طاغوت ، موجب جلب سرپرستی ، یاوری و دوستی خداوند

فمن یکفر بالطّٰغوت ... اللّٰه ولیّ الذّین امنوا

برای «ولیّ»، معانی متعدّدی گفته شده است ؛ از آن جمله که با آیه شریفه تناسب دارد، سرپرست، یاور و دوست است.

6 - ایمان به خداوند ، زمینه ساز راهیابی انسان به نور

اللّٰه ولیّ الذّین امنوا یرجهم من الظّلمات الی النّور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 7 - 24,29,41,45

24 - رسوخ در علم ، زمینه ایمان کامل به تمامی قرآن

و الراسخون فی العلم یقولون امّنا به کلّ من عند ربّنا

29 - اظهار ایمان به آیات متشابه و محکم قرآن ، شیوه راسخین در علم

و الراسخون في العلم يقولون امنا به كل من عند ربنا

جمله «يقولون . . .»، بیانگر آن است که راسخین در علم، ایمان خویش را اظهار می کنند.

41 - لزوم ایمان توأم با عمل به آیات محکم و ایمان به آیات متشابه بدون مبنا قرار دادن آن برای عمل

منه ایات محکمت و آخر متشابهات

امام صادق (ع): ان القرآن فيه محكم و متشابه فاما المحكم فتؤمن به و تعمل به و ندين و اما المتشابه فتؤمن به و لا تعمل به و هو قول الله تبارك و تعالى: «فاما الذين في قلوبهم . . .».

بصائر الدرجات صفار، ص 203، ح 3، ب 10؛ تفسیر عیاشی، ج 1، ص 162، ح 4.

45 - اعتراف راسخان در علم ناآگاه از تأویل متشابهات، به اینکه همه قرآن (محکم و متشابه آن) از نزد خداست.

يقولون امنا به كل من عند ربنا

امام باقر (ع): . . . فقال الذين لا يعلمون: ما نقول اذا لم نعلم تأويله فاجابهم الله: «يقولون امنا به كل من عند ربنا» . . .

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 164، ح 6؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 271، ح 13.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 8 - 5

5- ایمان به تمامی قرآن (محکّمات و متشابهات)، هدایتی از جانب خداوند است.

و الرّاسخون فی العلم یقولون امّنا به کل من عند ربّنا .. ربّنا لا ترغ قلوبنا بع

جمله «هدیتنا» پس از «امّنا به کل من عند ربّنا»، می تواند تفسیری برای ایمانشان به تمامی قرآن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 9 - 1,3

1- اذعان عالمان ژرفنگر، به وقوع قیامت، بر اساس وعده الهی

و الرّاسخون فی العلم ... ربّنا انک جامع النّاس لیوم لا ریب فیہ انّ اللّٰه لا یخلف

3- اعتقاد به قیامت، زمینه احساس نیاز انسان به رحمت و هدایت الهی

ربّنا لا ترغ قلوبنا .. ربّنا انک جامع النّاس

بنابراینکه «ربّنا انک جامع النّاس»، بیانگر علّت طلب رحمت و استمرار هدایت خداوند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 26 - 3

3- لزوم اقرار به مالکیت و قدرت مطلقه خدا، و اینکه همه نیکی ها به دست اوست.

قل اللّٰهم مالک الملک تؤتی الملک من تشاء .. بیدک الخیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- نساء - 4 - 136 - 1,7,9

1- ضرورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، قرآن و دیگر کتب آسمانی

یأیها الذین ءامنوا ءامنوا باللّٰه ورسوله .. و الکتب الذی أنزل من قبل

7- ضرورت ایمان به فرشتگان ، پیامبران الهی و روز قیامت

و من یکفر باللّه و ملئکتہ و کتبه و رسله و الیوم الآخر

9- اعتقاد به خدا ، پیامبران ، روز قیامت ، فرشتگان و کتب آسمانی ، ارکان هدایت و شرط تحقق ایمان

یأیها الذین ءامنوا ءامنوا باللّه و رسوله .. فقد ضلّ ضللاً بعيداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 6،7،2

2- ایمان به خدا و شکر نعمت های او ، موجب گرفتار نشدن انسان به عذاب دوزخ است .

ما یفعل اللّٰه بعدابکم إن شکرتم و ءامنتم

مراد از عذاب به قرینه آیه 145 (فی الدرک الاسفل من النار)، آتش جهنم است.

ص: 533

6 - روحیه شکر و سپاسگزاری ، زمینه ساز ایمان به خداست . *

إِن شَكَرْتُمْ وءَامَنْتُمْ

تقدیم «شکرتم» بر «ءامنتم»، می تواند اشاره به این معنا باشد که شکر نعمت، مستلزم شناخت منعم (خداوند) است و نتیجه شناخت منعم، ایمان به اوست.

7 - ایمان به خداوند ، بارزترین نمود شکر و سپاس انسان به درگاه اوست .

إِن شَكَرْتُمْ وءَامَنْتُمْ

جمله «ءامنتم» پس از «شکرتم»، می تواند بیان شکر و تعیین بارزترین و مهمترین مصداق آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 150 - 3,4

3 - اعتقاد به خدا و همه انبیا و رسالت آنان ، شرط تحقق ایمان

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ .. أولئك هم الكفرون

4 - وجود تلازم میان ایمان به خدا و ایمان به رسالت انبیای الهی

ویریدون أن یفرقوا بین الله ورسله .. ویریدون ان یتخذوا بین ذلک سبیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 151 - 1,2,8

1 - ایمان به خدا و انکار هر یک از رسولان الهی ، ایمانی دروغین و کفری حتمی است .

ویریدون أن یفرقوا بین الله ورسله .. أولئك هم الكفرون حقاً

2 - انکار برخی از رسولان و ایمان به برخی دیگر ، کفری قطعی و ریشه دار است .

یقولون نؤمن ببعض و نکفر ببعض .. أولئك هم الكفرون حقاً

کلمه «حقاً» در آیه، مقابل باطل نیست، بلکه به معنای عمق کفر و تحقق حتمی آن است.

8 - انکار برخی از رسولان الهی و ایمان به برخی دیگر ، ناشی از غرور و خود محوری است .

و أعتدنا للكافرين عذاباً مهيناً

چون عذابهای الهی متناسب با گناه آدمی است (جزاءاً وفاقاً)، بنابراین گرفتار شدن منکران رسالت به عذاب خوار کننده، حاکی از این است که آنان برخوردار از روحیه تکبر و خودخواهی بوده اند و همین امر باعث کفرشان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 152 - 7، 5، 4، 3، 2

2- ایمان به همه پیامبران و از بین بردن زمینه اختلافات مذهبی، مورد دعوت و تأکید خداست.

و الذین ءامنوا باللّٰه ورسله و لم یفرقوا بین أحد منهم

3- وجود ملازمه بین ایمان به خدا و اعتقاد به تمامی پیامبران

و الذین ءامنوا باللّٰه ورسله و لم یفرقوا بین أحد منهم

4- کسانی که به تمامی پیامبران الهی ایمان دارند، از مقام و کرامتی والا، برخوردارند.

و الذین ءامنوا باللّٰه ورسله و لم یفرقوا بین أحد منهم أولئک

ص: 534

اشاره به مؤمنان با کلمه «أولئك»، حکایت از مقام رفیع آنان دارد.

5- ایمان دارندگان به خدا و تمامی انبیا، مورد وعده الهی به برخورداری از پاداش های فراوان

و الذین ءامنوا باللّٰه ورسله .. أولئك سوف یؤتیهم أجورهم

7- اعتقاد به خدا و تمامی پیامبران، موجب جلب غفران و رحمت الهی است.

و الذین ءامنوا باللّٰه ورسله .. و كان اللّٰه غفوراً رحیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 159 - 1

1 - همه اهل کتاب، قبل از مرگ حضرت عیسی (ع)، به او ایمان می آورند.

وإن من أهل الكتاب إلا لیؤمننّ به قبل موته

کلمه «ان» نافیه است و کلمه «احد» که مبتدای جمله است، حذف شده؛ یعنی (ان احد من اهل الكتاب ..) و ضمیر در موته می تواند به «عیسی» ارجاع داده شود و می تواند به «احد» برگردانده شود، برداشت فوق مبتنی بر احتمال اول است. گفتنی است بنابراین احتمال مراد از «اهل کتاب» کسانی از آنان هستند که زمان ظهور وی را درک می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 10، 11، 12، 16، 3، 4

3- لزوم ایمان به کتب آسمانی پیشین در کنار ایمان به قرآن

لكن الرسخون .. و المؤمنون یؤمنون بما أنزل إلیک و ما أنزل من قبلک

4- نقش ایمان واقعی به ادیان گذشته در پذیرش قرآن و دیگر کتب آسمانی

و المؤمنون یؤمنون بما أنزل إلیک و ما أنزل من قبلک

10- یهودیان پیادارنده نماز و پرداخت کننده زکات، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند.

و لكن الرسخون .. و المقیمین الصلوه و المؤمنون الزکوه

گفتنی است که «المقیمین» به وسیله فعلی همانند «امدح» و یا «اخص» منصوب شده و در اصل چنین بوده «و المقیمون الصلوه اخصهم و امدحهم» که بنابر قواعد ادبی المقیمون و فعل اخص و امدح حذف شده است و ضمیر در «امدحهم» به صورت اسم ظاهر در آمده

است.

11 - یهودیان مؤمن به خدا و قیامت ، به قرآن و دیگر کتب آسمانی ایمان می آورند .

ولكن الرسخون فى العلم منهم . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر

بنابر اینکه «المؤمنون بالله . . .» عطف باشد بر «الرسخون».

12 - مؤمنان به خدا ، قیامت و قرآن ، بر پا دارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، از پاداش بزرگ الهی ، برخوردار خواهند شد .

اولئك سنؤتيهم أجراً عظيماً

16 - ایمان به خدا و قیامت ، مستلزم ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، قرآن و دیگر کتب آسمانی

یؤمنون بما أنزل إليك و ما أنزل من قبلك . . . و المؤمنون بالله و اليوم الاخر

کلمه «المؤمنون بالله» عطف بر «الراسخون» است و در نتیجه «یؤمنون بما انزل . . .» خبر برای «المؤمنون بالله» نیز می باشد. گفتنی است که لازمه ایمان به قرآن، ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و لذا در برداشت فوق ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز آورده شد.

ص: 535

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 163 - 8

8 - ایمان به دیگر پیامبران الهی ، مستلزم ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است .

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ

خداوند با ذکر این نکته که از نظر وحی بین پیامبر اسلام و دیگر پیامبران فرقی نیست، به آنانکه مدعی ایمان به پیامبرانند گوشزد می کند که اگر به نبوت آنها ایمان دارید به پیامبر اسلام نیز ایمان آورید و اگر او را انکار می کنید در حقیقت پیامبران دیگر را نیز انکار کرده اید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 164 - 8

8 - ایمان واقعی به موسی (ع) در پی دارنده ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا .. . كَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «كَلَّمَ اللَّهُ .. .» عطف بر «اَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ» در آیه قبل باشد. یعنی همانگونه که تو ای پیامبر وحی کردیم که با موسی سخن گفتیم و چون روی سخن با کسانی است که اعتراف به پیامبری موسی(ع) دارند آنان با توجه به این مشابَهت باید اعتراف به پیامبری رسول اکرم(صلی الله علیه و آله) نیز داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 167 - 6

6 - ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ، راه خداست .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدَّوْا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ

با توجه به اینکه متعلق «كفروا» قرآن و پیامبر(صلی الله علیه و آله) است، می توان گفت مراد از «سبیل الله» ایمان به پیامبر(صلی الله علیه و آله) و قرآن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 7

7 - ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و قرآن موجب خیر و سعادت بشریت

يأيهما الناس قد جاءكم الرسول بالحق . . . فامنوا خيراً لكم

برداشت فوق بر این اساس است که «خیراً» خبر برای فعل محذوف «یکن» باشد و تقدیر کلام چنین است «فامنوا ان تؤمنوا یکن خیراً لكم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 21, 22, 25, 30

21 - اهل کتاب ، مأمور به ایمان به خدا و پیامبران و پرهیز از سه گانه پرستی (تثلیث)

ياهل الكتب . . . فامنوا بالله ورسله و لاتقولوا ثلثه

22 - لزوم ایمان به تمامی پیامبران

ص: 536

25 - ناسازگاری ایمان به پیامبران با عقیده تثلیث

ياهل الكتب . . . فامنوا باللّه و رسله و لاتقولوا ثلثه

جمله «و لاتقولوا ثلثه» به منزله بیان و توضیحی است برای جمله «ءامنوا باللّه و رسله».

30 - ناسازگاری اعتقاد به تثلیث با اعتقاد به خدا و یگانگی او (توحید)

فامنوا باللّه و رسله و لاتقولوا ثلثه . . . انما الله اله وحد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 172 - 11،13

11 - علم و ایمان حضرت عیسی (ع) و فرشتگان مقرب الهی به قیامت و محشور شدن به پیشگاه خداوند ، مانع استکبار آنان از بندگی خدا

لن یستکف المسیح ان یكون عبداً لله و لالملكه . . . فسیحشرهم إلیه جمیعاً

جمله «و من . . .» جمله حالیه و بیان علت از جمله سابق است. یعنی امکان ندارد مسیح و فرشتگان از عبادت خدا امتناع کنند ; چون حشر انسان و ملائکه به سوی خدا حتمی است و مسیح و فرشتگان از آن آگاهند.

13 - علم و ایمان در قیامت و حضور در پیشگاه خداوند ، مانع از استکبار و بازماندن از عبادت خدا

لن یستکف المسیح . . . و من یستکف عن عبادته و یستکبر فسیحشرهم إلیه جمیعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 2،5،10،11

2 - ایمان به خداوند و تمسک به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) موجب برخوردارگی از رحمت و فضل الهی

فاما الذین ءامنوا باللّه و اعتصموا به فسیدخلهم فی رحمه منه و فضل

بدان احتمال که ضمیر در «به» به «برهن» (پیامبر (صلی الله علیه و آله)) و «نور» (قرآن) در آیه قبل برگردد.

5 - تمسک به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) شرط باروری ایمان به خدا

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا به فسيدخلهم فى رحمه منه و فضل

10 - هدايت به راه راست و رسيدن به خدا در گرو ايمان به خداوند و تمسك به وى

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا به . . . يهديهم إليه صراطاً مستقيماً

11 - هدايت به راه راست و رسيدن به خداوند ، در گرو ايمان به وى و تمسك به قرآن و پيامبر (صلى الله عليه و آله)

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا به . . . يهديهم إليه صراطاً مستقيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 5 - 17،19

17 - ايمان به خدا ، اعتقاد به وحى و رسالت و عفت و پاكدامنى ، از ارزش هاى والا در انتخاب همسر و تشكيل خانواده

و المحصنت . . . و المحصنت

19 - اعتقاد به خدا و رسالت انبيا ، ملاك حليت غذاى اهل كتاب و حليت ازدواج با زنان آنان

احل لكم الطيب و طعام الذين اوتوا الكتب . . . و المحصنت من الذين اوتوا الكتب

ص: 537

مراد از «الذین اتوا الکتب»، یهود و نصارا هستند، ولی از آنان به «اتوا الکتب» تعبیر شده تا به علت حکم اشاره داشته باشد. و مشخصه اهل کتاب در بین سایر کافران، اعتقاد به خدا و رسالت پیامبران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 7 - 15

15 - اعتقاد به علم همه جانبه الهی، زمینه ساز تقوایبستگی و پرهیز از نادیده گرفتن پیمان های الهی

و اذکروا نعمه الله علیکم و میثقه . . . و اتقوا الله ان الله علیم بذات الصدور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 23

23 - اعتقاد به آگاهی خدا از اعمال انسان، زمینه قیام برای خدا، شهادت به قسط، اجرای عدالت و تحصیل تقواست .

کونوا قومین لله شهداء بالقسط . . . و اتقوا الله ان الله خبیر بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 11 - 11

11 - تنها بر خداوند توکل کردن، لازمه ایمان به اوست .

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

تکیه بر وصف ایمان در فرمان به توکل، بیانگر آن است که ایمان به خدا، مستلزم توکل بر اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 33، 21، 20، 13، 12، 10، 8، 7

7 - نماز، زکات، ایمان به همه انبیا و حمایت از آنان و انفاق، از تکالیف بنی اسرائیل

لئن اقمتم الصلوه و اءاتیتم الزکوه . . . و عززتموهم و اقرضتم الله

8 - پیمان الهی از بنی اسرائیل بر اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و انفاق در راه خدا

و لقد اخذ الله میثق بنی اسرائیل . . . و اقرضتم الله قرضاً حسناً

به نظر می‌رسد از جمله موارد میثاق و پیمان الهی با بنی اسرائیل، مسائلی است که جمله «لئن اقمتم...» آن را بیان می‌کند.

10 - نصرت و یاری خدا به بنی اسرائیل، مشروط به اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و انفاق در راه خدا

انی معکم لئن اقمتم الصلوه... و اقرضتم الله قرضاً حسناً

در برداشت فوق جمله «انی معکم» به منزله جواب شرط و قسم در «لئن اقمتم» گرفته شده است. یعنی در واقع، جمله «لئن اقمتم»، دارای دو جزء است: یکی «انی معکم» و دیگری «لا کفرن...».

12 - لزوم ایمان و احترام به رسولان الهی و جنگ و مبارزه در راه یاری آنان

ءامنتم برسلی و عزرتموهم

«عزّر» از ماده «عزّر» به معنای یاری کردن کسی و جنگیدن برای اوست. (لسان العرب).

13 - ایمان به پیامبرانی که بعد از موسی (ع) مبعوث خواهند شد، از مواد پیمان نامه خداوند با بنی اسرائیل

لئن اقمتم الصلوه و ءاتیتم الزکوه و ءامنتم برسلی

ص: 538

تأخیر ذکری ایمان به پیامبران و یاری آنان از الزام به اقامه نماز و زکات، بیانگر این معناست که مراد از رسل، پیامبرانی هستند که پس از موسی (ع) مبعوث می شوند. زیرا در واقع، ایمان به آنها و یاری ایشان پس از این است که وجوب نماز و زکات به وسیله موسی (ع) به آنها ابلاغ شده است.

20 - اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا، موجب تکفیر (نادیده گرفتن) قطعی گناهان و دخول حتمی در بهشت

لئن اقمتم ... لا کفرن عنکم سیاتکم و لا دخلنکم جنت

21 - تکفیر (نادیده گرفتن) گناهان بنی اسرائیل و دخول آنان به بهشت در گرو اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا

لئن اقمتم الصلوه ... و لا دخلنکم جنت

33 - اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و نصرت آنان، انفاق در راه خدا و وفاداری به پیمان های او، راه میانه است.

لئن اقمتم الصلوه ... سواء السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 15 - 13، 1

1 - دعوت خداوند از اهل کتاب برای پذیرش اسلام و ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

یاهل الکتب قد جاءکم رسولنا

13 - ایمان به قرآن، دعوت از اهل کتاب

یاهل الکتب ... قد جاءکم من الله نور و کتب مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 16 - 19

19 - دستیابی اهل کتاب به راه های سلامت و رهایی آنان از گمراهی ها و قرار گرفتن آنان در صراط مستقیم، در گرو ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

یاهل الکتب قد جاءکم رسولنا ... یهدیهم إلی صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 19 - 1

1 - دعوت خداوند از تمامی اهل کتاب برای ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پذیرش اسلام

يا اهل الكتب قد جاءكم رسولنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 34 - 12

12 - ضرورت توجه و باور به آمرزندگی و رحمت بیکران خداوند

فاعلموا انّ الله غفور رحيم

ص: 539

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 2,3,6

2 - نکوهش خداوند از اهل کتاب به خاطر انتقاد آنان از ایمان مؤمنان به خدا، قرآن و کتب آسمانی

قل یا اهل الکتاب هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . . و ما أنزل من قبل

3 - ایمان مسلمانان به خدا، قرآن و تمامی کتب آسمانی، برانگیزنده اهل کتاب بر تمسخر نماز و دیگر شعایر اسلام

قل یا اهل الکتاب هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . . و ما أنزل من قبل

برداشت فوق بر این مبناست که «ان ءامنا» به تقدیر «لام»، بیانگر کراهت و ناخرسندی اهل کتاب نسبت به مسلمانان باشد، یعنی «ما تنقمون منا دیننا و صلاتنا لشیء الا ایماننا باللّٰه . . .».

6 - مؤمنان به خدا و قرآن، وظیفه دار ایمان به تمامی کتب آسمانی

هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه و ما أنزل الینا و ما أنزل من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 60 - 15

15 - فرمانبری از طغیانگران، ناسازگار با ایمان به خدا و کتب آسمانی

هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . . و عبد الطغوت

توصیف پیشینیان یهود و نصارا به بندگی و اطاعت طاغوت در پاسخ استهزای اهل کتاب نسبت به مؤمنان، حاکی از ناسازگاری ایمان به خدا با اطاعت طاغوت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 1

1 - گروهی از اهل کتاب در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان، به دروغ مدعی ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و إذا جاءوكم قالوا ءامنا . . . و اللّٰه اعلم بما كانوا یکتُمون

با توجه به آیه 57، 58 که اهل کتاب را استهزا کننده اسلام و نماز معرفی کرده بود، معلوم می شود تنها گروهی از آنان نزد مسلمانان، خود را اهل ایمان قلمداد می کردند. گفتنی است که مراد از «ءامنا» به قرینه آیه 59 ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی است.

1 - وعده حتمی خداوند به آمرزش تمامی گناهان گذشته اهل کتاب در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همه کتب آسمانی و پرهیز از گناهان

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

با توجه به آیه 59 (هل تنقمون منا الا ان ءامنوا بالله و ما انزل الينا و ما انزل من قبل) و نیز آیه 61 (و اذا جاءوكم قالوا ءامننا)، معلوم می شود مراد از ایمان در «ءامنوا» ایمان به خدا، قرآن، همه کتب آسمانی و ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

2 - دعوت خداوند از اهل کتاب به رعایت تقوا و ایمان به خدا، قرآن و دیگر کتب آسمانی

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

3 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی و دامن گرفتن از گناه، موجب آمرزش گناهان گذشته آدمی

و لو ان أهل الكتب ءامنوا و اتقوا لكفرنا عنهم سيئاتهم

متعلق «واتقوا» به قرینه «سیئاتهم» گناهان است، و مراد از «سیئاتهم» در «لكفرنا عنهم سيئاتهم» گناهان پیش از ایمان است.

7 - تأکید خداوند بر وارد ساختن اهل کتاب به بهشت پر نعمت در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تمامی کتب آسمانی و رعایت تقوا

و لو ان أهل الكتب .. لادخلنهم جنت النعيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 66 - 14

14 - اهل کتاب وظیفه دار ایمان به قرآن و اقامه آن در تمام شؤون زندگی *

و لو انهم اقاموا .. ما أنزل اليهم من ربهم

می توان گفت مراد از «ما انزل اليهم»، قرآن است و کلمه «اليهم» بیانگر این معناست که اهل کتاب باید خود را از مخاطبان قرآن بدانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 69 - 1,2,4,8,9,10

1 - ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح، شرط رهایی مسلمانان، یهودیان، صابئی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَى .. و لا هم يحزنون

«صابئی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصَّبِئُونَ» در این آیه - به قرینه وقوع آن بین «الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا» «و النَّصِرَى»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

2 - مسلمانان، یهودیان، مسیحیان و صابئی ها، سزاوارترین امت ها برای ایمان راستین به خدا و قیامت و انجام عمل صالح

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَى مِنْ ءَامِنٍ

نام بردن از ملتهای مذکور - با اینکه ایمان راستین از هر امتی (من ءامن ..) موجب رهایی از ترس و اندوه است -، می تواند اشاره به این باشد که پیروان این ادیان از دیگران سزاوارتر و دارای زمینه بیشتری برای پذیرش ایمان حقیقی هستند.

4- ایمان به خدا و قیامت و رسالت انبیا ، از اصول مشترک ادیان آسمانی

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ . . . مِنْ ءَامِنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

ایمان به رسولان الهی، از عناوین مذکور در آیه (الذین ءامنوا . . . النصری) استفاده شده است.

8- تنها انتساب به ادیان الهی بدون ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، سعادت آفرین نخواهد بود .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . مِنْ ءَامِنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفَ

با توجه به اینکه جمله «من ءامن . . .» خبر برای «الذین ءامنوا» است، تکرار ایمان در این دو فراز و نبود ضمیر در جمله خبری می رساند که سعادت، در گرو ایمان حقیقی به خدا و قیامت و انجام عمل صالح می باشد و در این جهت میان منتسبان به ادیان آسمانی و غیر آنان تفاوتی وجود ندارد.

9- ایمان به خدا و قیامت و پیشه نمودن عمل صالح ، پایه های سعادت و رستگاری امتهای

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

ص: 541

10 - آرامش خاطر و ترس نداشتن از آینده، در گرو ایمان به خدا و قیامت و عمل صالح

من ءامن بالله و اليوم الآخر .. فلاخوف عليهم و لا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 70 - 2

2 - ایمان به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح، پیمان خداوند با بنی اسرائیل

من ءامن بالله و اليوم الآخر و عمل صلحاً .. لقد اخذنا ميثق بني اسرائيل

به مقتضای این آیه با آیه قبل می توان گفت مورد میثاق ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 81 - 3,4,5

3 - بنی اسرائیل در صورت ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن خود را به ولایت و دوستی کافران آلوده نمی ساختند.

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولياء

4 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ناسازگار با گزینش کافران برای دوستی و ولایت

و لو كانوا يؤمنون بالله و النبي و ما أنزل إليه ما اتخذوهم أولياء

5 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کتب آسمانی راه رسیدن به استقلال و رهایی از یوغ بندگی کافران

و لو كانوا يؤمنون .. ما اتخذوهم أولياء

برداشت فوق بر این مبناست که ولی به معنای سرپرست باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 84 - 1,7

1 - ایمان به خداوند یکتا و حقانیت قرآن تنها راه منطقی و درست در دیدگاه مسیحیان عصر بعثت پس از آشنایی با قرآن

يقولون .. لانؤمن بالله و ما جاءنا من الحق

7 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) زمینه عروج به درجه صالحان

و ما لنا لا نؤمن بالله وما جاءنا من الحق . . . يدخلنا ربنا مع القوم الصالحين

جمله «و نطمع . . .» می رساند که حتی پس از اعتراف به خدای یگانه نمی توان به همنشینی با صالحان یقین داشت بلکه ایمان مذکور تنها می تواند زمینه ساز نیل به درجه صالحان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 10، 11، 2، 1

1 - ایمان مسیحیان به خدا و اعترافشان به حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) موجب برخورداری آنان از بهشت جاودان

فائبهم الله بما قالوا جنت

2 - ایمان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن عامل ورود به بهشت جاویدان

فائبهم الله بما قالوا جنت

10 - مسیحیان فروتن و مؤمن به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در زمره محسنان اند .

ص: 542

و انهم لا يستكبرون . . . و ذلك جزاء المحسنين

11 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از استکبار و نیکوکاری مایه رسیدن به مقام محسنین است .

و انهم لا يستكبرون . . . و ذلك جزاء المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 103 - 10

10 - اعتقاد به خداوند کافی برای خارج ساختن آدمی از زمره کافران نخواهد بود .

و لكن الذين كفروا يفترون على الله الكذب

افترا بر خداوند مستلزم اعتقاد به وجود اوست، و جمله «و لكن الذين كفروا . . .» می رساند که بدعتگذاران با اینکه معتقد به خداوند می باشند، کافر هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 111 - 3، 1

1 - خداوند در الهام به حواریون پس از قصه مانده، آنان را به ایمان به خود و رسولش مسیح فراخواند .

و اذ اوحيت إلى الحواريون ان ءامنوا بي و برسولى

ظاهراً «اذ قال . . .» در آیه بعد که بیانگر داستان نزول مانده آسمانی است ظرف برای «اوحیت» می باشد بنابراین مفاد آیه چنین می شود:
الهام خداوند به حواریون پس از جریان مانده بوده است.

3 - ایمان به فرستادگان و رسولان الهی، در گرو ایمان به خداوند

ان ءامنوا بي و برسولى

تقدیم «ءامنوا بی» و نیز به کارگیری عنوان «رسولی» برای عیسی حاکی از آن است که ایمان به خداوند زیربنای ایمان به رسالت رسولان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 112 - 5، 7، 12

5 - حواریون عیسی پیش از داستان مانده نیز از زمره مدعیان ایمان به رسالت عیسی (ع) بودند .

قال اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

چنانچه «اتقوا الله» فرمان به پرهیز از درخواست معجزه ویژه باشد، مراد از ایمان در «ان كنتم مؤمنين» ایمان به رسالت عیسی (ع) خواهد بود.

7 - حواریون عیسی خواهان معجزه ای ویژه (نزول مائده آسمانی) علی رغم ادعای ایمان به رسالت مسیح (ع)

هل يستطيع ربك ان ينزل علينا مائدة من السماء قال اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

12 - ایمان به خداوند مستلزم تقواییبشگی و پرهیز از اندیشه های ناصواب درباره اوست

اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

تردید حواریون در توانمندی خداوند که از جمله «هل يستطيع» استفاده می شود می تواند قرینه باشد بر اینکه مراد از ایمان در «ان كنتم مؤمنين» ایمان به خداست.

ص: 543

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 8 - 2

2 - گریز کفرپیشگان بهانه جو از ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با درخواست معجزاتی غیر عملی

و لو أنزلنا ملكا لقضى الأمر ثم لا ينظرون

حرف «لو» غالباً در مواردی به کار گرفته می شود که شرط، امری غیر عملی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 9 - 3

3 - گریز کفرپیشگان بهانه جو از ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با درخواست معجزاتی غیر عملی

و لو جعلناه ملكا لجعلناه رجلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 1,4

1 - واقعیت زندگی دنیا منهای اعتقاد به آخرت، جز پوچی و بیهودگی نیست.

و ما الحیوه الدنیا إلا لعب و لهو

4 - آخرت، سرایی خوب برای کسانی که معاد را تکذیب نکرده و در انجام تکالیف کوتاهی نمی کنند.

و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

بنابراین که «خیر» صفت مشبیه باشد. یتقون» در این آیه، به قرینه تقابلی که با آیه قبل دارد و در آن آیه بحث از تکذیب لقاء الله و تقریط در دین و تکالیف الهی بود، به معنای تکذیب نکردن معاد و انجام تکالیف الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 39 - 8,10,12

8 - پذیرش آیات خداوند، زمینه تعلق مشیت وی بر هدایت انسان به راه مستقیم

و الذین کذبوا بآیتنا .. یجعلہ علی صراط مستقیم

10 - ایمان به آیات الهی، نشانه سلامت درک و اندیشه

و الذین کذبوا بآیتنا صم و بکم فی الظلمت . . . يجعله علی صراط مستقیم

12 - ایمان به آیات الهی، صراط مستقیم است.

و الذین کذبوا . . . من یشاء الله یضللہ و من یشاء یجعلہ علی صراط مستقیم

برداشت فوق از قرینه مقابله استفاده شده است. یعنی وقتی تکذیب آیات خداوند گمراه ساختن باشد، نقطه مقابل آن - که ایمان به آیات است - صراط مستقیم خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 7

7 - ایمان به انبیاء، همراه با شایسته ساختن عمل، زمینه سلامت، تعادل و بهداشت روانی

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

ص: 544

اندوه و ترس از ویژگیهای افرادی است که از سلامت و بهداشت روانی برخوردار نیستند. چون خداوند زمینه دور ماندن از اندوه را در این آیات بیان فرموده است، مطلب فوق را می توان برداشت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 12

12 - مؤمنان با ایمان خویش به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیین الهی سپاسگزار نعمت هدایت هستند.

أهؤلاء منّ الله عليهم .. أليس الله بأعلم بالشكرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 13، 12، 11، 3

3 - ایمان به آیات خداوند موجب ارزشمندی آدمی در پیشگاه خداوند است.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

موظف شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سلام به مؤمنان، گویای مقام رفیع مؤمنان در پیشگاه خداوند است.

11 - پروردگار عالم بر خود واجب کرده که مؤمنان به آیاتش را مشمول رحمت خویش گرداند.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم كتب ربكم على نفسه الرحمة

12 - ابلاغ سلام و رحمت خداوند به مؤمنان به آیات او، از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم كتب ربكم على نفسه الرحمة

جمله «فقل سلام عليكم» دارای دو احتمال است: یکی اینکه «به آنان سلام کن» و دوم اینکه «سلام خداوند را به آنان برسان». برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است.

13 - ایمان به آیات خداوند موجب جلب رحمت او می شود.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا .. كتب ربكم على نفسه الرحمة

16 - آرامش و امنیت یافتن مؤمنان به آیات خداوند، پرتویی از رحمت اوست.

فقل سلم عليكم كتب ربكم على نفسه الرحمة

جمله «کتب ربکم» به منزله تعلیل برای «سلام علیکم» می باشد. یعنی رحمت الهی عامل سلامت یافتن مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 4

4 - ایمان به خداوند دارای مراتب و درجاتی است.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم

مقتضای توصیف ایمان به «لم یلبسوا» آن است که ایمان بر دو قسم باشد: ایمان آمیخته به ظلم و ایمان عاری از ظلم. و بدیهی است که هر دو ایمان هستند، ولی در دو درجه و مرتبه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 92 - 13، 14، 16

13 - نقش محوری و اساسی ایمان به آخرت در گرایش به قرآن و ادیان آسمانی

ص: 545

و هذا كتب . . . و الذين يؤمنون بالأخرة يؤمنون به

14 - تحکیم بنیانهای عقیدتی مردم به قرآن و اسلام در پرتو تقویت ایمان آنان به آخرت میسر است.

و الذين يؤمنون بالأخرة يؤمنون به

16 - ایمان به آخرت زمینه ساز اهتمام به نماز و مراقبت بر آن است.

و الذين يؤمنون بالأخرة يؤمنون به و هم على صلاتهم يحافظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 104 - 10

10 - ایمان به آیات الهی بینایی و کفر به آن کوری است.

قد جاءكم بصائر من ربكم فمن أبصر فلنفسه و من عمى فعليها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 110 - 5

5 - ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات خداوند منوط به برخورداری انسان از قلب و بینش سالم است.

و نقلب أفندتهم . . . كما لم يؤمنوا به أول مره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 113 - 9

9 - نقش تعیین کننده اعتقاد به معاد و یا انکار آن در انتخاب چگونگی زندگی و تلقی آدمی از حیات خود

یوحی بعضهم إلى بعض . . . و لتصغی إليه أفنده الذين لا يؤمنون بالأخرة و لیرضوه و لیق

مجموعه این چند آیه بیانگر خطوط اصلی اعتقادی و نقش آن است. یک طرف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و طرف دیگر شیاطین و پیروان آنها قرار دارند. آنچه در این میان مرز گرایش به یکی از دو طرف دانسته شده، ایمان به آخرت و یا انکار آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 118 - 8,9

8 - التزام عملی به احکام خداوند، نشانه ایمان به آیات اوست.

فكلوا .. إن كنتم بأئنه مؤمنین

9 - ایمان به آیات خداوند زمینه التزام عملی به احکام ابلاغ شده از جانب اوست.

فكلوا .. إن كنتم بأئنه مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 124 - 2، 1

1 - مجرمان سردمدار مکه از ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات خدا به بهانه های واهی سر باز می زدند.

أكبر مجرمیها .. قالوا لن نؤمن

2 - درخواست رسالت و دریافت وحی، شرط بی جای سردمداران مجرم برای ایمان آوردن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ص: 546

و إذا جاءتهم آية قالوا لن نؤمن حتى نؤتى مثل ما أوتى رسل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 154 - 11، 12، 9

9 - ضرورت ایمان به قیامت و ملاقات خداوند

لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

11 - ایمان به قیامت و ملاقات خدا، از اهداف نزول تورات است.

ثم آتینا موسی الکتب .. لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

12 - توجه بنی اسرائیل به محتوای تورات، زمینه ساز ایمان آنان به قیامت و ملاقات خدا

ثم آتینا موسی الکتب .. لعلهم بلقاء ربهم يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 15

15 - ایمان به آیات الهی، علی رغم سابقه اعراض و تکذیب، موجب رهایی از عذاب الهی خواهد شد.

سنجزی الذین یصدقون ... بما کانوا یصدقون

«با» در «بما کانوا ...» سببیه و «ما» مصدریه است. آمدن «کان» و مانند آن قبل از فعل مضارع دلالت بر استمرار معنای آن فعل دارد.

لذا «سنجزی ... بما کانوا یصدقون» یعنی «آنان را به سبب اعراض مستمرشان به عذاب سوء کیفر می دهیم». بنابراین اگر کسانی پس از مدتی سرپیچی، آیات الهی را تصدیق کردند به عذاب گرفتار نخواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 162 - 10، 9

9 - ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ربوبیت خدا بر تمام هستی، علت اخلاص کامل و همه جانبه او

إن صلاتی و نسکی .. لله رب العلمین

توصیف «الله» به «رب العالمین» دلیل برداشت فوق است.

10 - باور به ربوبیت مطلق خداوند برانگیزنده انسان به اخلاص در عبادت و انجام همه امور برای او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 163 - 3،4

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) به یگانه پرستی، اخلاص در عبادت و ایمان به یکتایی خدا در ربوبیت مأمور بود.

إن صلاتی . . . لله رب العلمین. لا شریک له و بذلک أمرت

4 - توحید در عبادت و ایمان به یکتایی خدا در ربوبیت، آیین پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إن صلاتی . . . لله رب العلمین. لا شریک له و بذلک أمرت

در آیه 161 بیان شد که خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به راهی راست و دینی استوار هدایت کرد. آیه مورد بحث بیان می کند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به توحید عبادی و ربوبی مأمور بود. بنابراین آیین پیامبر (صلی الله علیه و آله)، توحید در عبادت و ایمان به یکتایی خداوند است.

ص: 547

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 3

3 - باور به ربوبیت خدا بر همه هستی، ایجاب کننده پذیرش ربوبیت او بر انسان

أغیر الله أبغی ربا و هورب کل شیء

جمله «و هورب کل شیء» به منزله علت برای نفی پذیرش ربوبیت غیر خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 2 - 3

3 - باور به آسمانی بودن قرآن، از میان برنده هرگونه نگرانی از نارسائی آن برای هدایت مردم

فلا یکن فی صدرک حرج منه

توصیف قرآن به «أنزل» و سپس نهی از نگرانی درباره آن (منه)، ممکن است ناظر به این باشد که قرآن برای انذار و تذکر کافی است و از این ناحیه جایی برای نگرانی وجود ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 6 - 2

2 - پذیرش و عدم پذیرش رسالت‌های انبیا و نیز عمل به احکام دین، محور بازجویی خداوند از امتهاست.

فلنسلن الذین أرسل إلیهم

توصیف مردم با عنوان «أرسل إلیهم» دلالت بر این دارد که بازجویی از امتها درباره چگونگی برخورد با رسالت‌های الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 10 - 12، 9

9 - ایمان به آیات خداوند و پیروی از قوانین دین، شکرگزاری نعمت‌های الهی است.

اتبعوا ما أنزل إلیکم . . . قليلا ما تشکرون

12 - باور به خدادادی بودن امکانات زمین و اسباب معیشت، زمینه ساز ایمان به آیات الهی و پیروی از انبیاست.

و لقد مكنكم فى الأرض و جعلنا لكم فيها معيش

چون بیان نعمتهای یاد شده و تذکر به خدادادی بودن آنها، پس از فرمان دادن به تبعیت از قرآن (اتبعوا ..) و پیروی از رسولان الهی (فلنستلن الذین أرسل الیهم) ایراد شده، اشاره به این حقیقت دارد که انسانها در صورت توجه به نعمتها و باور به خدادادی بودن آنها، از انبیا پیروی کرده و به آیات خدا ایمان می آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 12 - 11

11 - باور به خالقیت خداوند، مانع عصیان و تمرد نخواهد شد.

ما منعك ألا تسجد إذ أمرتك .. خلقتنى من نار و خلقته من طين

ص: 548

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 10

10 - پرداخت خمس غنیمت ها و دیگر استفاده های مالی ، نشان ایمان به خدا و ایمان به پیروزی آفرینی خدا در جنگ بدر است .

فَأَنْزَلْنَا لَهُ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ .. . إِنَّ كُنْتُمْ ءَامِنْتُمْ بِاللَّهِ وَ مَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا

مراد از «ما أنزلنا .. .» می تواند همان امدادهای غیبی الهی باشد که مسلمانان در پرتو آن به پیروزی در جنگ بدر دست یافتند.

649- محافظت از ایمان انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 33 - 2

2 - تنها فرستادگان الهی ، برای مراقبت از ایمان مردم و تشخیص هدایت و ضلالت آنان ، شایسته اند .

وَ مَا أَرْسَلُوا عَلَيْهِمْ حَفْظِينَ

مجهول بودن فعل «أرسلوا»، گویای آن است که تنها کسانی می توانند مراقب مردم باشند که رسالتی برعهده آنان نهاده شده باشد. سیاق کلام نشان می دهد که ارسال، باید از جانب خداوند باشد.

650- محافظت از ایمان در اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 54 - 5

5 - حفظ ایمان در آغاز بعثت ، بدون داشتن روحیه صبر و مقاومت امری ناممکن بود .

أُولَئِكَ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا

651- محافظت از ایمان والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 13

13- حفاظت خداوند از ایمان والدین ، ریشه بروز برخی پيشامد های ناگوار برای فرزندان آنان است .

فكان أبواه مؤمنين فحشينا أن يرهقهما طغياناً و كفرةً

652- محدودہ ایمان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 549

4 - لزوم ایمان به تمامی دستورات و معارفی که بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا دیگر پیامبران نازل شده است .

الم تر الى الذين يزعمون أنهم امنوا بما انزل اليك و ما انزل من قبلك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 10

10 - عدم تنافی ایمان به خدا با ناخشنودی درونی نسبت به برخی از احکام خداوند

وإن فريقا من المؤمنين لكرهون

653- محرومان از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 17 - 7

7 - خداوند ، با محروم ساختن منافقان از نور ایمان ، آنان را به ظلمتهایی شدید گرفتار می سازد .

ذهب الله بنورهم و تركهم في ظلمت لا يبصرون

نکره بودن «ظلمات» حاکی از شدت ظلمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 33 - 4, 3, 2

2 - فسق پیشگان ، فاقد زمینه گرایش به ایمان و محروم از پذیرش آن

كذلك حقت كلمت ربك على الذين فسقوا أنهم لا يؤمنون

3 - محرومیت فاسقان از گرایش به ایمان و پذیرش آن ، حکم قطعی و غیر قابل تخلف

كذلك حقت كلمت ربك على الذين فسقوا أنهم لا يؤمنون

4 - حکم الهی به محرومیت اهل فسق از گرایش به ایمان ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری اوست .

كذلك حقت كلمت ربك على الذين فسقوا أنهم لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 15

15 - مردمی که خدا بر دل آنان مهر بزند ، توفیق ایمان و گرایش به پیامبران ، از آنان سلب خواهد شد .

و اشدد علی قلوبهم فلا یؤمنوا

«فاء» در جمله «فلا یؤمنوا» فای سببیه است و دلالت بر سببیت ماقبل برای مابعدش می کند؛ یعنی، طبع قلب سبب سلب توفیق ایمان می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 550

2 - تکذیب کنندگانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند، زمینه پذیرش دعوت پیامبران را از دست داده و هرگز به آیات و نشانه های الهی ایمان نخواهند آورد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون

4 - زیانکاران، محرومان از ایمان به آیات الهی

الخرسین. إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون

5 - محروم ساختن تکذیب کنندگان آیات الهی از ایمان، سنت خدا و مقتضای ربوبیت اوست .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 1

1 - کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند، اگر تمام معجزات و نشانه های الهی بر آنان عرضه شود، هرگز تسلیم نشده و ایمان نخواهند آورد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون. ولو جاءتهم کل ءایه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 1، 2

1 - سرگذشت اقوام تکذیب کننده پیشین، شاهد صدق این ادعاست که محکومان به عذاب استیصال، توفیق ایمان آوردن را تا لحظه وقوع عذاب از دست خواهند داد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون .. فلولا کانت قریه ءامنت فنفعها ایمنها

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل، جمله «فلولا کانت قریه آمنت»، می تواند جواب برای شرط مقدر باشد و تقدیر آن چنین می شود: «إن کنت فی شک من هذا فلولا کانت ..»؛ یعنی، اگر در این مطلب (کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند تا لحظه وقوع عذاب، ایمان نخواهند آورد) تردید دارید، پس بگویید: چرا و به چه دلیل، اقوام تکذیب کننده پیشین تا لحظه وقوع عذاب ایمان نیاوردند؟

2 - هیچ قومی از اقوام تکذیب کننده سابق - به جز قوم یونس - پیش از نزول عذاب استیصال، به دست کشیدن از تکذیب پیامبر خود و

اظهار ایمان به او موفق نشدند .

فلولا كانت قرية ءامنت فنفعتها إيمانها إلا قوم يونس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 101 - 9,10

9 - کسانی که زمینه ایمان را از دست داده اند ، از نشانه های الهی در آسمان ها و زمین و از انذار های پیامبران ، کمترین بهره ای نخواهند برد .

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون

10 - کسانی که فاقد زمینه ایمان هستند ، اگر تمام آیات و نشانه های الهی به آنان ارائه شود و تمام پیامبران خدا آنان را انذار کنند ، کمترین تأثیری در آنها نخواهد داشت .

ص: 551

و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 102 - 1

1 - مردمی که زمینه ایمان را از دست بدهند و از آیات الهی و هشدار پیامبران تأثیر نپذیرند ، مستحق عذاب استیصال هستند .

و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - حجر - 15 - 24 - 3

3- خداوند ، بی تردید به احوال انسان های پیشرو در میدان ایمان و عمل و مردم ناموفق در آن ، آگاه است .

و لقد علمنا المستقدمين منكم و لقد علمنا المستخرين

در اینکه تقدّم و تأخّر در آیه فوق، به چه چیز سنجیده شده؟ میان مفسران چند نظریه وجود دارد: یکی از آنها سبقت و تأخیر در رابطه با ایمان و عمل صالح است؛ زیرا دنیا میدان مسابقه برای انسانهاست «و لكل وجهه هو مولیها فاستبقوا الخیرات» (سوره بقره آیه 148). برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است.

654- محرومیت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 143 - 8

8 - گمراهی منافقان و محرومیتشان از هدایت و ایمان واقعی ، قانون و برنامه خداوند است .

مذبذبین بین ذلک .. و من یضلل الله فلن تجد له سبیلا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 168 - 3

3 - کافران ستم پیشه و مانعان راه خدا ، موفق به ایمان و توبه نخواهند شد .

إنّ الذين كفروا و ظلّموا لم یکن الله لیغفر لهم

بدیهی است که کفرپیشگان در هر مرتبه ای از کفر باشند چنانچه اهل ایمان گردند سزاوار آمرزش و هدایت الهی هستند؛ بنابراین مراد از جمله «لم یکن...» این است که آنان موفق به ایمان نخواهند شد و در نتیجه آنان را نخواهد آمرزید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 7

7 - امکانات مادی مردم محروم از ایمان، تقوا و جهاد، بی تأثیر در تأمین فلاح و رستگاری ایشان

اتقوا الله... لعلکم تفلحون. إنّ الذین کفروا لو أنّ لهم ما فی الارض

ص: 552

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 113 - 8

8 - حواریون در آغاز رسالت مسیح ، محروم از ایمان راستین و گرفتار شک و تردید در حقانیت رسالت عیسی (ع)

قالوا .. و تطمئن قلوبنا و نعلم ان قد صدقتنا

655- محمد (صلی الله علیه و آله) و ایمان مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 99 - 9

9 - علاقه مندی شدید پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ایمان آوردن همه مردم

و لو شاء ربك لأمن من فی الأرض کلهم جميعاً أفأنت تکره الناس حتی یكونوا مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 108 - 13

13 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را کفیل و قیّم ایمان و کفر مردم قرار نداده است .

فمن اهتدی فإنما یهتدی لنفسه و من ضل فإنما یضل علیها و ما أنا علیکم بوکیل

«وکیل» به معنای قیّم و کفیل است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 29 - 6

6- پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظّف به رساندن پیام حقّ الهی به مردم است و نه مسئول ایمان و کفر آنان .

وقل الحقّ من ربّکم فمن شاء فلیؤمن و من شاء فلیکفر

656- مدعیان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 22 - 4

4 - مدعیان ایمان در صورتی که ملتزم به اطاعت از خدا و رسول نبوده و از فرمان های آن حضرت گریزان باشند ، بدترین جنبندهندگانند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ .. إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصَّمَّ الْبِكْمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 2، 1

ص: 553

1 - برخی از بادیه نشینان صدراسلام ، مدعی ایمان با وجود عدم باور قلبی آنان به حقیقت دین

قالت الأعراب ءامتأ قل لم تؤمنوا

2 - برخی از بادیه نشینان ، مدعی ایمان به امید برخورداری از امتیازات آن *

قالت الأعراب ءامتأ قل لم تؤمنوا

با توجه به این که اعراب، خود را مؤمن معرفی کرده اند، ولی قرآن سخن آنان را رد کرده است؛ این احتمال جان می گیرد که اظهار ایمان اعراب، به خاطر آن بوده است که از امتیازات ویژه مؤمنان برخوردار شوند.

657- مدعیان دروغین ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 8 - 2

2 - گروهی از انسان ها (منافقان) به دروغ مدعی ایمان به خدا و روز قیامت هستند .

و من الناس من يقول ءامنا بالله و بالیوم الآخر و ما هم بمؤمنین

658- مراتب ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 208 - 4

4 - تسلیم همه جانبه در برابر خداوند و پرهیز از پیروی شیطان ، مرحله والایی از ایمان

یا ایها الذین امنوا ادخلوا فی السلم کافه

با توجه به اینکه مؤمنان، مأمور به تسلیم و پرهیز از تبعیت شیطان هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 24

24 - عقیده به لقاءالله (روز رستاخیز) ، از مراتب والای ایمان

و الذین امنوا معه قالوا لا طاقه لنا .. قال الذین یظنون ... غلبت فنه کثیره

کسانی که از نهر گذشتند، همگی اهل ایمان بودند؛ ولی تنها آنانکه اعتقاد به لقای خدا داشتند، بدون اظهار عجز، آماده مقابله با دشمن شدند؛ بنابراین ایمان به لقاءالله مرتبه ای والا از ایمان است که آدمی را در انجام وظایف الهی پایدارتر می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 260 - 8،10

8 - سیر رشد معرفتی حضرت ابراهیم (ع) ، از ایمان به اطمینان درونی

قال اولم تؤمن قال بلی و لکن لیطمئن قلبی

ص: 554

10 - آرامش خاطر و اطمینان قلبی ، مرتبه ای از مراحل عالی رشد ایمان و اعتقاد دینی

اولم تؤمن قال بلی و لکن لیطمئن قلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 2,6

2 - تقوای الهی ، مرتبه ای بالاتر از ایمان

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله

از اینکه به مؤمنان امر به تقوا شده است.

6 - ایمان ، دارای درجات و مراتب

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله . . . ان کنتم مؤمنین

با اینکه خطاب به مؤمنان است ترک ربا را مشروط به ایمان آنان (ان کنتم مؤمنین) کرده است. بنابراین ایمان در انتهای آیه غیر از ایمان در صدر آیه است و نشانگر دو مرتبه از مراتب ایمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 5,6

5 - تفاوت و برتری ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به سایر مؤمنین *

امن الرسول بما انزل الیه من ربّه و المؤمنون کلّ امن

با اینکه ایمان رسول الله (صلی الله علیه و آله) می توانست در جمله «و المؤمنون کلّ . . .» تبیین شود و از ذکر او به صورت جداگانه خودداری شود، ولی برای اشاره به برتری و ویژگی ایمان آن حضرت، او را جداگانه ذکر کرد.

6 - ایمان ، دارای مراتب *

امن الرسول . . . و المؤمنون کلّ امن بالله

تکرار ایمان در «امن الرسول» و «المؤمنون کلّ امن»، حکایت از مراتب ایمان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 102 - 3

3 - تقوای کامل و شایسته ، مرتبه ای برتر از ایمان

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله حق تقاته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 5

5 - ایمان ، دارای درجات و مراتب و قابل افزایش

فزادهم ایماناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 200 - 17

ص: 555

17 - تقوا، مرتبه ای فراتر از ایمان

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا... وَاتَّقُوا اللَّهَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 136 - 2

2 - ایمان، دارای درجات و مراتب متکامل و مؤمنان، موظف به تحصیل درجات عالی آن

يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

دعوت مؤمنان به ایمان («یا ایها الذین ءامنوا ءامنوا»)، می تواند اشاره به این باشد که ایمان دارای مراتب است. و مؤمن در هر مرتبه ای از ایمان که باشد، موظف است برای نیل به مرتبه بالاتر تلاش کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 11

11 - آگاهی همه جانبه خداوند به توبه کنندگان راستین و سپاسگزاران مؤمن و مراتب ایمان و شکر آنان

إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا

توصیف خداوند به «علیم»، پس از جمله «ان شکرتم و ءامنتم» و «الذین تابوا»، می رساند که متعلق علم، همان ایمان، شکر و توبه بندگان و مقدار و خصوصیات آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 6،8،16

6 - توهم حرمت بهره گیری مؤمنان از انواع خوراکی ها و نوشیدنی ها و گمان ناسازگاری آن با مراحل تقوا و ایمان، توهم و گمانی واهی و نادرست .

ليس على الذين آمنوا و عملوا الصلحت جناح فيما طعموا

برداشت فوق بر این اساس است که آیه مورد بحث تکمیل و توضیحی برای آیه 87 از همین سوره باشد.

8 - ایمان، تقوا و عمل صالح، دارای درجات و مراحل مختلف

ليس على الذين آمنوا و عملوا الصلحت... ثم اتقوا و ءامنوا ثم اتقوا

تکرار «اتقوا» و «ءامنوا» و «عملوا الصلحت» می تواند حکایت از مراحل تقوا، ایمان و عمل صالح داشته باشد.

16 - رسیدن به مقام محسنین در گرو گذر از مراحل ایمان و تقوا

إذا ما اتقوا .. ثم اتقوا و احسنوا و الله يحب المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 111 - 11، 5

5 - الهام خداوند و ارشاد خاص وی ، مایه دستیابی مؤمنان به مراحل عالیتر ایمان

و اذ اوحیت إلی الحواریون ان ءامنوا بی و برسولی قالوا ءامنا

الهام خداوند به حواریون - چنانچه گذشت - بعد از قصه مائده بوده است و جمله «واتقوا الله ان کنتم مؤمنین» در آن داستان و نیز کلمه «حواریون» که به معنای یاران مخلص است حاکی از این است که آنان پیش از این الهام به عیسی (ع) ایمان داشته اند،

ص: 556

بنابراین جمله «ءامنا» بیانگر نیل آنان به مراحل عالیتر ایمان است.

11 - تسلیم در برابر فرمان های الهی ، در گرو رسیدن به مراحل والاتر ایمان

و اذ اوحیت إلى الحواریون . . . قالوا ءامنا و اشهد باننا مسلمون

حواریون مؤمن تنها پس از تقویت ایمانشان بر اثر الهام الهی به مقام تسلیم رسیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 114 - 15

15 - درجات معرفت ، ایمان و تقوا ، مؤثر در انگیزه و نحوه نیایش به درگاه الهی و درخواست از او

هل یستطیع ربک . . . و ءایه منک و ارزقنا

مقایسه سخنان مؤدبانه عیسی (ع) با سخنان ناشایست حواریون در تقاضای مائده، رسای به این است که انگیزه آدمی و نحوه نیایش وی به درگاه خدا برخاسته از درجات ایمان و معرفت اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 4،7،2

2 - ظلم موجب کاهش مرتبه و ارزش ایمان می شود.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم

4 - ایمان به خداوند دارای مراتب و درجاتی است.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم

مقتضای توصیف ایمان به «لم یلبسوا» آن است که ایمان بر دو قسم باشد: ایمان آمیخته به ظلم و ایمان عاری از ظلم. و بدیهی است که هر دو ایمان هستند، ولی در دو درجه و مرتبه.

7 - کمال ایمان و درجات آن، وابسته به میزان پالایش آن از شرک و ظلم است.

الذین ءامنوا و لم یلبسوا ایمنهم بظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - ایمان ، دارای درجات و مراتب و همواره پذیرای تکامل

زادتهم ایمننا

10 - ایمان نیرومند و متکامل ، پایه بنیادین توکل بر خدا

زادتهم ایمننا و علی ربهم یتوکلون

به نظر می رسد ترتیب ذکر در بیان ویژگیهای مؤمنان حاکی از ترتیب آنها در مرحله تحقق باشد. یعنی ایمان واقعی در مرحله نخست موجب خشیت دل از یاد خدا می شود و آنگاه با تلاوت آیات الهی ایمان افزون می گردد تا حدی که مؤمن واقعی باور می کند که جز خدا رب و مدبری ندارد و لذا تنها بر او توکل می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 119 - 8

ص: 557

8 - مرتبه «صادقین» برترین مرتبه ایمان و دینداری

اتقوا الله وكونوا مع الصديقين

دستور خدا به همراهی و همگامی با صادقان - پس از توصیه به تقوای پیشگی - بیانگر این حقیقت است که «مرتبه صادقین» مرتبه ای فراتر از مرتبه کسانی است که در راه تقوا گام می نهند و به تعبیر دیگر «صادقین» کسانی هستند که در اوج رعایت تقوایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 124 - 7

7 - ایمان ، دارای درجات متفاوت و شدت و ضعف

أیکم زادته هذه إیمناً .. فزادتهم إیمناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 63 - 4

4 - ایمان ، دارای مدارج و مراتب است .

الذین ءامنوا وکانوا یتقون

از اینکه اولیای خدا، با رعایت مستمر تقوا، به ایمانی برتر از ایمان سابق رسیدند، برداشت فوق استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 18

18- باور به توحید و ولایت خدا و ربوبیت او ، مراتبی گوناگون دارد و هر انسانی به اندازه استعدادش آن را درمی یابد .

قل من رب السموت و الأرض .. أنزل من السماء ماء فسالت أودیة بقدرها ... کذلک یضرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 99 - 6

6- یقین ، نشان دهنده عالی ترین مراتب ایمان و معرفت

و اعبد ربک حتی یأتیک الیقین

از اینکه به پیامبر (صلی الله علیه و آله) - که مظهر ایمان است - توصیه شد که برای نیل به یقین، عبادت نماید، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 21 - 10

10- « عن أبوعمر و الزبیری عن أبي عبدالله (ع) قال: قلت له: إن للإيمان درجات و منازل، . . .؟ قال: نعم، قلت له: صفة لی . . . قال: . . . ثم ذکر ما فضل الله عزوجلّ به أولیائه بعضهم علی بعض فقال عزوجلّ: . . . » انظر كيف فضلنا بعضهم علی بعض و للأخرة أكبر درجات و أكبر تفضیلاً» . . . فهذا ذکر درجات الإیمان و منازلہ عند الله عزوجلّ؛

ابوعمر و زبیری گوید: به امام صادق (ع) عرض کردم: [آیا] برای ایمان درجات و منازلی است . . .؟ حضرت فرمود: بله، به حضرت گفتم: برایم توصیف کن . . .، فرمود: . . . سپس [قرآن] آن چیزی که به وسیله آن خداوند بعضی از اولیایش را بر برخی دیگر برتری داده، یادآور شده و فرموده: . . . «انظر كيف فضلنا بعضهم علی بعض و للأخرة أكبر درجات و أكبر تفضیلاً» . . . پس این است از موارد

ص: 558

ذکر درجات و منازل ایمان در نزد خداوند عزوجل».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 13 - 11

11- ایمان به پروردگار ، هدایت واقعی و دارای درجات است .

ءامنوا برّهم و زدنههم هدّی

ذکر «زدناهم هدّی» - (ایشان را هدایت افزودیم) - پس از بیان ایمان آوردن آنان، اشاره به این معنا است که ایمان آنان را تقویت کردیم. بنابراین، مراد از هدایت، تقویت ایمان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 22 - 8

8 - ایمان ، مراتبی دارد و قابل کم و زیاد شدن است .

و ما زادهم إلاّ ایمناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 17 - 9

9- ازدیاد تقوای مؤمن ، همپایه ازدیاد هدایت و ایمان او است . *

زادههم هدّی و ءاتیهم تقویهم

بدان احتمال که تکرار ضمیر «هم» در آیه شریفه، اشاره به این داشته باشد که مؤمن همراه با افزایش هدایت، از تقوایی مناسب با آن مقام برخوردار می شود. و چه بسا اضافه «تقوا» به «هم» اشاره بدین نکته داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 10

10 - ایمان ، حقیقتی قابل افزایش و دارای مراتب و درجات

لیزدادوا ایمناً مع ایمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 3 - 7

7 - تقوای قلبی و درونی ، مرتبه والای ایمان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ ... أولئك الذين امتحن الله قلوبهم ل

با توجه به این که خطاب این آیه به همه مؤمنان است و از آن میان، برخی از مؤمنان به داشتن تقوای قلبی و درونی توصیف شده اند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 62 - 4

ص: 559

4- ایمان و خوف از مقام ربوبی، دارای مراتب و درجات

و لمن خاف مقام ربّه جنتان ... و من دونهما جنتان

برداشت یاد شده، از تفاوت پاداش ها و مراتب آن در بهشت، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 7 - 5، 4

4- ایمان، دارای درجات است.

ءامنوا باللّٰه ورسوله

در صورتی که خطاب «آمنوا» متوجه مؤمنان باشد، مفاد آن این است که کسانی که ایمان آورده اند، نباید به همان مرتبه از ایمان اکتفا کنند؛ بلکه باید خود را به مرتبه بالاتر از ایمان برسانند.

5- مؤمنان، موظف به تلاش برای افزودن بر درجات ایمان خویش و بسنده نکردن به درجه ای از آن

ءامنوا باللّٰه ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 4

4- ایمان، دارای درجات و مراتب متفاوت است.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وءامنوا برسوله

با توجه به توضیح برداشت قبل، باید گفت که امر «اتَّقُوا اللّٰهَ ..» توصیه به این است که مؤمنان باید خود را از مرتبه ای که در آن قرار دارند، بالا بکشند و با پیشه کردن تقوای الهی و اطاعت کامل از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، خود را به مرتبه کمال ایمان ارتقا دهند. برداشت یاد شده مستفاد از این معنا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 1

1- ایمان، دارای مراتب و مراحل است.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوا .. تؤمنون باللّٰه ورسوله

معنای «آمنوا» در آیه قبل، با معنای «تؤمنون» در این آیه مسلماً متفاوت است؛ و گرنه تحصیل حاصل خواهد بود. بنابراین «آمنوا» ناظر به یک مرتبه (مرتبه نخست) از ایمان است و «تؤمنون» به مراتب دیگر آن اشاره دارد.

659- مراتب ایمان انصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 8

8 - تفاوت درجات ایمان مسلمانان صدر اسلام (مهاجران و انصار)

المهجرین و الانصار . . . بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

ص: 560

با توجه به اینکه تزلزل قلبی، تنها برای برخی از آنان پدید آمده بود و دیگران ثابت قدم بودند، مطلب فوق به دست می آید.

660- مراتب ایمان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 8

8 - تفاوت درجات ایمان مسلمانان صدر اسلام (مهاجران و انصار)

المهجرین و الانصار .. بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

با توجه به اینکه تزلزل قلبی، تنها برای برخی از آنان پدید آمده بود و دیگران ثابت قدم بودند، مطلب فوق به دست می آید.

661- مراتب ایمان مهاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 8

8 - تفاوت درجات ایمان مسلمانان صدر اسلام (مهاجران و انصار)

المهجرین و الانصار .. بعد ما کاد یزیغ قلوب فریق منهم

با توجه به اینکه تزلزل قلبی، تنها برای برخی از آنان پدید آمده بود و دیگران ثابت قدم بودند، مطلب فوق به دست می آید.

662- مراحل ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 112 - 6

6 - حواریون عیسی (ع) تا قبل از نزول مائده، در مراحل پایین ایمان و فاقد روحیه تسلیم در برابر خدا بودند.

اذ قال الحواریون یعیسی ابن مریم .. قال اتقوا الله ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 113 - 10

10 - اطمینان قلب مرتبه ای بالاتر از مرحله ایمان

قال اتقوا الله ان كنتم مؤمنين. قالوا نريد ان ... تطمئن قلوبنا

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

6 - انفال - 8 - 66 - 6

ص: 561

6 - جامعه اسلامی صدر اسلام پس از نایل شدن به مراحل عالی ایمان ، به تنزل در درجات ایمانی گرایید .

علم أن فيكم ضعفا

663- مراد از ایمان محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 61 - 16

16 - از امام صادق (ع) روایت شده است : « . . . ان الله عز و جل يقول في كتابه : « يؤمن بالله و يؤمن للمؤمنين » يقول : يصدق الله و يصدق للمؤمنين . . . »

... خدای عز و جل در کتاب خود می فرماید: «یؤمن بالله و یؤمن للمؤمنین» و مراد این است که [رسول خدا گفته های] خدا و مؤمنان را تصدیق می کند».

664- مردم سست ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 9

9 - منافقان و سست ایمان ها ، بی بهره از توکل و اتکا بر خداوند

يقول المنفقون . . . و من يتوكل

665- مرکز ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 74 - 12

12 - قلب ، کانون کفر و ایمان است .

فما كانوا ليؤمنوا . . . كذلك نطبع على قلوب المعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 14

14 - دل ، مرکز ایمان و کفر است .

و اشد علی قلوبهم فلا یؤمنوا

ص: 562

666- مستعدان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 15

15 - کسانی را که دارای زمینه مساعدی برای گرایش به ایمان هستند، باید به رحمت و امنیت خداوندی امیدوار کرد.

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم كتب ربكم على نفسه الرحمة

گزینش جمله توصیفی «الذین يؤمنون» به جای «المؤمنون» و یا «ءامنوا»، با توجه به معنای فعل مضارع، اشاره به مطلب فوق می تواند باشد.

667- مسلمانان سست ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 13،15،18،21،22،23،25،26

13 - داشتن پناهگاهی امن در صورت شکست اسلام، انگیزه دوستی مسلمانان بیمار دل عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) با یهود و نصارا و پذیرش ولایت آنان

يقولون نخشى ان تصيبنا دائرة

15 - گسستن سرنوشت خویش از سرنوشت اسلام و مسلمین، علی رغم اظهار دیانت، نشانه بیماری دل و سستی ایمان

فتری الذین فی قلوبهم مرض .. يقولون نخشى ان تصيبنا دائرة

18 - تخطئه پندار بیمار دلان سست ایمان درباره بی ثباتی و شکست اسلام از سوی خداوند

فعسى الله ان يأتى بالفتح او امر من عنده

21 - شکست دشمنان اسلام، مایه پشیمانی مسلمانان سست ایمان از دل بستگی به یهود و نصارا

فعسى الله ان يأتى بالفتح .. فيصبحوا على ما اسروا فى انفسهم ندمين

در برداشت فوق جمله «ما اسروا» - به قرینه «و من يتولهم منكم» در آیه قبل - به دل بستگی مسلمانان به یهود و نصارا تفسیر شده است.

22 - پیروزی مسلمانان، مایه پشیمانی بیمار دلان سست ایمان عصر بعثت از شک و تردید نسبت به حقانیت اسلام

فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ... فَيَصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَدْمِينَ

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «ما اسروا فی انفسهم»، تردید مسلمانان سست ایمان نسبت به حقانیت اسلام باشد. «فی قلوبهم مرض»، این احتمال را تأیید می کند.

23 - نزول عذاب الهی بر دشمنان دین ، مایه پشیمانی مسلمانان سست ایمان از دلپستگی به یهود و نصارا

او امر من عنده فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

برداشت فوق بر این احتمال است که مراد از «امر»، عذاب دنیوی باشد.

25 - مسلمانان سست ایمان با مشاهده پیروزی اسلام ، شرمسار از برنامه ریزی های نهانی خویش جهت رهایی از پیامد های شکست مسلمانان

فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

26 - یهود و نصارا ، مورد علاقه و محبت مسلمانان سست ایمان در عصر بعثت

ص: 563

ما اسروا فی انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 6,7,8,9,10,18

6 - تعهد مسلمانان سست ایمان بر یاری یهود و نصارا با سوگندهایی مؤکد

اهولاء الذین اقساموا باللّٰه جهد ایمنهم انهم لمعکم

برداشت فوق بر این مبناست که «هولاء» اشاره به بیماردلان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا باشد.

7 - ناتوانی مسلمانان سست ایمان بر پایبندی به تعهد خویش با یهود و نصارا

اهولاء الذین اقساموا باللّٰه جهد ایمنهم انهم لمعکم

8 - یهودیان و مسیحیان دلگرم به یاری و همگامی مسلمانان سست ایمان ، مورد ملامت مؤمنان پس از پیروزی

و یقول الذین ءامنوا هولاء الذین اقساموا .. انهم لمعکم

9 - تعهد دروغین مسلمانان ضعیف الایمان بر یاری مؤمنان با سوگندهایی مؤکد

و یقول الذین ءامنوا هولاء الذین اقساموا باللّٰه جهد ایمنهم انهم لمعکم

برداشت فوق بر این مبناست که خطاب در «معکم» متوجه مؤمنان واقعی باشد ؛ یعنی برخی از مؤمنان - پس از فتح و پیروزی - به برخی

دیگر چنین گفتند: «اهولاء ..» در این صورت مشارالیه «هولاء»، بیماردلان خواهد بود.

10 - نقض پیمان و شکستن سوگند ، خصیصه بیماردلان سست ایمان

اهولاء الذین اقساموا باللّٰه جهد ایمنهم

18 - ناکامی یهود و نصارا در بهره گیری از روابط دوستانه خویش با مسلمانان سست ایمان

حبطت اعمالهم فاصبحوا خسرین

در برداشت فوق «هولاء» اشاره به بیماردلان مسلمان و خطاب در «معکم» متوجه یهود و نصارا دانسته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 10 - 1,2,9,15,18

1 - در میان مؤمنان صدراسلام ، افرادی با ایمان سست وجود داشتند .

و من الناس من يقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذِيَ في اللّٰه جعل فتنه الناس كعذاب اللّٰه

2 - برخی از مدعیان ایمان ، اذیت و آزار در راه ایمان شان را ، در حدّ عذاب خدا تلقی کرده و آن را تحمل ناپذیر می دانند .

و من الناس من يقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذِيَ في اللّٰه جعل فتنه الناس كعذاب اللّٰه

تشبیه «فتنه و آزار» به «عذاب خدا»، کنایه از سختی و تحمل ناپذیری آن است. گفتنی است که «أُوذِيَ» قرینه این است که مراد از «فتنه»، سختی و ناگواری و آزار است.

9 - عناصر سست ایمانِ عافیت طلب ، با مشاهده پیروزی مؤمنان ، مدعی همراهی دیرینه با مؤمنان اند .

و لئن جاء نصر من ربّك ليقولنَّ إنا كنّا معكم

15 - عناصر سست ایمان عافیت طلب ، در پیروزی مؤمنان ، نقشی نداشتند .

و من الناس من يقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذِيَ في اللّٰه جعل فتنه الناس كعذاب اللّٰه و

18 - خداوند ، به مؤمنان عافیت طلب و دارندگان ایمان سطحی ، هشدار داده است .

و من الناس من يقول ءامناً باللّٰه فإذا أُوذِيَ في اللّٰه جعل فتنه الناس كعذاب اللّٰه .

ص: 564

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 18 - 5

5- مسلمان های ضعیف الایمان که خط مشی سیاسی منافقان را دارند ، در صفوف آنان جا دارند .

و القائلین لإخوانهم

668- مسلمانان سست ایمان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 18 - 4

4- منافقان مدینه ، در صدد جذب مسلمان های ضعیف الایمان ، به سوی باند خود بودند .

و القائلین لإخوانهم هلمّ إلینا

احتمال دارد مرجع ضمیر در «القائلین» منافقان، و مرجع در «إخوانهم» مسلمان هایی باشد که در آیات پیش، از آنان به «الذین فی قلوبهم مرض» تعبیر شده است و منظور، مسلمان هایی بودند که ضعف عقیده داشتند.

669- مشکلات ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 14

14 - دعا به درگاه خداوند و درخواست یاری از وی به هنگام مواجه شدن با مشکلات راه ایمان ، از خصلت های مؤمنان راستین است .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 128 - 2

2- مؤمنان وظیفه دار استعانت از خدا و پیشه سازی صبر و مقاومت در برابر مشکلات راه ایمان

استعینوا باللّٰه و اصبروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - عناصر عافیت طلب ، به خاطر تحمل نکردن آزار و اذیت های وارد شده ، سرزنش شده اند .

و من الناس من يقول ءامناً بالله فإذا أؤذى فى الله جعل فتنه الناس كعذاب الله

ص: 565

670- ملاک ارزش ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 6

6 - ایمان آمیخته به عمل صالح ، دارای ارزش در بینش الهی

إلا الذين آمنوا وعملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 10

10 - عمل صالح ، موجب ارزشمندی ایمان ، عقاید و اندیشه های درست و سبب باروری آنها است .

إليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که ضمیر فاعلی (در «یرفع») به «عمل صالح» و ضمیر مفعولی (یرفعه) به «الكلم الطيب» بازگردد. گفتنی است «رفع» (مانند «صعود») در این آیه، کنایه از ارزشمندی و باروری می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 5

5 - ارزش ایمان ، به همراهی آن با عمل است .

الذين آمنوا بايتنا و كانوا مسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 86 - 7

7 - ایمان متکی بر علم و آگاهی ، دارای ارزش و اهمیت

من شهد بالحقّ و هم يعلمون

تعبیر «و هم يعلمون» بیانگر متکی بودن شهادت بر علم و آگاهی و مصداق مورد نظر از «الحقّ»، ایمان به خدا و دیگر حقایق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ارزش و ثمربخشی اقرار به توحید ، در گرو پایداری در برابر عوامل شرک و گناه

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«فلا» بیانگر نتیجه حقیقتی است که از دو عنصر به هم پیوسته تشکیل شده است: 1- اقرار به توحید؛ 2- استقامت در طریق آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 3

ص: 566

3- ایمان های متزلزل و مقطعی ، فاقد ارزش در پیشگاه خداوند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. تَوَمَّنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

671- ملاک ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 106 - 5

5- باور های قلبی انسان ، ملاک واقعی ایمان و کفر اوست .

إِلَّا مِنْ أَكْرَهٍ وَقَلْبُهُ مَطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ

672- ملاک تشخیص ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 74 - 6

6- هجرت و جهاد در راه خدا ، یاری کردن دین او ، پناه دادن به مهاجران مجاهد ، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان حقیقی از غیر آن

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین الله» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذین ءامنوا ..» برم-ی گردد ; یعنی: نص---روا المؤمنین المهاجرین المجاهدین ... . مآل هر دو معنا یکی است ; زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز یاری دین خداست.

673- ملاک قبول ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14- عنكبوت - 29 - 10 - 5

5- ایمان زبانی و سطحی ، ایمان قابل قبولی نیست .

وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ

674- ملاکهای ایمان یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 91 - 10، 12، 6

ص: 567

6 - یهود ، ایمان به وحی و کتاب های آسمانی را تنها در صورت نزولشان بر پیامبری از نژاد اسرائیل ، ضروری می پنداشتند .

قالوا نؤمن بما أنزل علينا

10 - ملاک یهودیان ، برای ایمان آوردن به پیامبران ، بعثت آنان از میان بنی اسرائیل است .

قالوا نؤمن بما أنزل علينا

هر چند ایمان به قرآن و کتابهای آسمانی محور سخن در آیه شریفه است؛ ولی از آن جا که نزول کتاب آسمانی مستلزم بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز هست، دعوت به پذیرش قرآن، دعوت به ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز می باشد و سخن یهود - که فقط به کتاب خود ایمان می آوریم - مستلزم این معنا نیز هست که: فقط به پیامبران خود ایمان می آوریم.

12 - یهودیان ، به هر کتاب آسمانی که آورنده آن از بنی اسرائیل نباشد ، کافر می شوند .

و يكفرون بما وراءه

675- ممانعت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 12

12 - کسانی که دیگران را از ایمان به قرآن و آیات الهی باز دارند، ستمکارترین مردمند.

فمن أظلم ممن .. صدف عنها

در برداشت فوق «صدف» فعلی متعدی (به معنای منصرف ساخت) گرفته شده است. گفتنی است بر این مبنا مفعول آن کلمه ای مانند «الناس» است که به سبب وضوحش در جمله ذکر نشده است.

676- ممانعت از ایمان به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 14

14 - عالمان یهود ، دارای نقش بسزا در بازداری مردم خویش از ایمان آوردن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم وقد كان فريق منهم

جمله «وقد كان ..» می تواند دلیل قطع امید از ایمان آوردن عالمان یهود باشد و می تواند علت قطع امید از ایمان آوردن عامه یهود

باشد. برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است؛ یعنی، یهودیان ایمان نمی آورند؛ زیرا عالمانشان به خاطر تحریفگر بودن، اجازه نخواهند داد حقایق - همان گونه که هست - به دست مردم برسد و زمینه های ایمان در آنان شکوفا شود.

677- ممانعت از ایمان به شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 568

1 - اشراف کفرپیشه مدین در تلاش برای بازداشتن مردم از ایمان به رسالت شعیب و پیروی از فرمان های او

وقال الملائه الذين كفروا من قومه لئن اتبعتم شعيباً إنكم إذا لخسرون

مراد از متابعت در «اتبعتم» می تواند پیروی از آیین و دستورات شعیب باشد. در این صورت مخاطبان این کلمه (اتبعتم) عموم مردم هستند. همچنین می تواند مراد از آن پیروی از شعیب در خروج از شهر مدین باشد. در این صورت مؤمنان به شعیب مخاطبان «اتبعتم» خواهند بود. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

678- ممانعت از ایمان به صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 38 - 3

3 - اشراف جامعه پس از نوح ، مردم را از گرویدن به فرستاده الهی بر حذر می داشتند .

و ما نحن له بمؤمنين

اعلام اشراف مبنی بر این که به این مرد (فرستاده الهی) ایمان ندارند، می تواند دستوری ضمنی به مردم باشد که باید از آنان پیروی کنند و به فرستاده الهی گرایش نداشته باشند.

679- ممانعت از ایمان به کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 160 - 5

5 - بازداری مردم از درک معارف و حقایق کتاب های آسمانی و ایمان به آنها ، فسادانگیزی است .

إلا الذين تابوا وأصلحوا

680- ممانعت از ایمان به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 23 - 4

4 - فرعون ، در تلاش برای بازداشتن مردم از گرایش به موسی (ع)

ثم ادبر يسعی . فحشر فنادی

جمله «حشر فنادی»، تفسیر «یسعی» (در آیه قبل) است.

ص: 569

681- ممانعت از ایمان به هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 38 - 3

3 - اشراف جامعه پس از نوح ، مردم را از گرویدن به فرستاده الهی برحذر می داشتند .

و ما نحن له بمؤمنین

اعلام اشراف مبنی بر این که به این مرد (فرستاده الهی) ایمان ندارند، می تواند دستوری ضمنی به مردم باشد که باید از آنان پیروی کنند و به فرستاده الهی گرایش نداشته باشند.

682- ممانعت از ایمان مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 12 - 8

8 - کافران مکه ، برای باز داشتن مسلمانان ، از ایمان شان به دروغ متوسل شدند .

وقال الذین کفروا للذین ءامنوا اتبعوا سبیلنا و لنحمل خطیکم . . . إثمهم لکذبون

683- منافقان و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 13

13 - منافقان ، علی رغم اظهار ایمان ، در حال کفر می میرند .

و تزهق أنفسهم و هم کفرون

684- منشأ از دیاد ایمان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 31 - 17

17 - از دیاد و تقویت ایمان اهل کتاب و مؤمنان ، بر اثر یادآوری بعضی از حقایق الهی ، جلوه ای از هدایت گری خداوند

كذلك... ويهدى من يشاء

ص: 570

685- منشأ ازدیاد ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 31 - 17

17 - ازدیاد و تقویت ایمان اهل کتاب و مؤمنان ، بر اثر یادآوری بعضی از حقایق الهی ، جلوه ای از هدایت گری خداوند

کذلک ... و یهدی من یشاء

686- منشأ ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 101 - 2

2- داشتن ایمان راستین و منزلت نیکو و متصف بودن به خصال پسندیده ، بسته به تقدیر الهی است .

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحَسَنَى

جمله «سبقت لهم منّا» بیانگر مقدر شدن «الحسنی» (نیکو بودن) از پیش به وسیله خداوند است؛ یعنی، کسانی که ما از قبل برای آنان مقدر کردیم. ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 56 - 2

2 - ایمان و آگاهی ، موهبتی خداوندی است .

وقال الذين أوتوا العلم والإيمان

مجهول آورده شدن فعل «أوتوا» احتمال دارد به خاطر توجه دادن به این حقیقت باشد که علم و ایمان، موهبتی اند که انسان هایی از آن دو برخوردار می شوند. اگرچه در آیه، بیانی درباره منشأ موهبت، به میان نیامده است، اما به دلیل اطلاع آنان از حقیقتی مانند زمان برزخ و قیامت، حکایت دارد که منشأ علم و ایمان خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 4 - 21

21 - « عن أبي عبد الله (ع) في قول الله عز وجل « هو الذي أنزل السكينة في قلوب المؤمنين » قال : هو الإيمان ؛

از امام صادق(ع) درباره سخن خدای عزوجل «هو الذی أنزل السکینه فی قلوب المؤمنین» روایت شده که سکینه همان ایمان است». (ممکن است مراد از ایمان - که در تفسیر «سکینه» گفته شده - باور در پیروز شدن باشد).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 27

27 - خداوند ، هموارکننده راه ایمان و تعالی ، برای انسان ها

حَبِّب . . . و کرّه إلیکم الکفر ... أولئک هم الرشدون

محبوب ساختن ایمان و ایجاد تنفر نسبت به کفر و عصیان در دل های مؤمنان، زمینه ساز رشد و تعالی آنان است.

ص: 571

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 8 - 2

2 - لزوم توجه انسان به اهمیت نعمت ایمان و الهی بودن آن

و لكنّ الله حبّب إليكم الإيمان .. فضلاً من الله و نعمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 17 - 5,7

5 - مؤمنان ، مرهون منت خداوند در ره یابی به ایمان

بل الله يمتنّ عليكم أن هديكم للإيمان

7 - هدایت انسان به سوی ایمان ، براساس تفضل الهی نسبت به او است ؛ نه استحقاق وی

بل الله يمتنّ عليكم أن هديكم للإيمان

امتحان در جایی صورت می گیرد که فرد حقی نداشته باشد؛ بلکه فعل در حق او صرفاً از روی تفضل صادر شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 2 - 9

9 - رفتار و کردار آدمی ، نشانگر کفر و ایمان و نیز اندیشه و باور او است .

فمنكم كافر و منكم مؤمن و الله بما تعملون بصير

687- منشأ ایمان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 30 - 3

3 - تصمیم انسان بر پیمودن راه دین و پذیرش تعالیم قرآن ، وابسته به مشیّت و خواست خداوند است .

فمن شاء اتّخذ إلى ربّه سبيلاً . و ما تشاءون إلاّ أن يشاء الله

یکی از مصادیق «ما تشاءون»، مشیّت انسان در انتخاب راه خدا است که در آیه پیش بیان شده است (فمن شاء اتّخذ إلى ربّه سبيلاً).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 103 - 3,5,6

3- ایمان نیاوردن اکثر مردم، ریشه در حق ناپذیری آنان دارد، نه قصوری از جانب پیامبر (صلی الله علیه و آله) در تبلیغ و نه ناتمام بودن

برهان

ص: 572

ذلك من انباء الغيب . . . و ما اكثر الناس و لو حرصت بمؤمنين

آیه قبل بیان داشت که حقایق قرآن و الهی بودن آن امری روشن است و جمله «و لو حرصت» می رساند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ابلاغ دین تلاشی پی گیر داشت. این دو حقیقت بیانگر آن است که حجت بر مردم تمام است و ایمان نیاوردن آنان، نشانه حق ناپذیری ایشان است.

5- غرور و خودپسندی مردمان ، از ریشه های ایمان نیاوردن آنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن *

و ما اكثر الناس و لو حرصت بمؤمنين

آیه مورد بحث می تواند به عنوان یکی از نتایج نقل داستان یوسف و برادرانش مطرح باشد و در آن داستان بیان شد که یکی از علل برخورد برادران یوسف با وی غرور و خودبرتربینی آنان بود (و نحن عصبه) بنابراین «ما اكثر الناس» پس از نقل آن داستان اشاره به این معنا دارد که از علل ایمان نیاوردن مردم مکه به پیامبر (صلی الله علیه و آله) غرور و خودبرتربینی ایشان بوده است.

6- حسادت مردم مکه بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) از ریشه های ایمان نیاوردن ایشان به آن حضرت *

و ما اكثر الناس و لو حرصت بمؤمنين

برداشت فوق با توجه به توضیحی که در شماره قبل آورده شد معلوم می شود.

689- منشأ تثبیت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 11

11 - خداوند ، ایمان را در دل ها ثابت و پایدار می سازد .

أولئك كتب في قلوبهم الإيمان

ضمیر فاعل در «کتب»، به «الله» باز می گردد.

690- منشأ تزئین ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 13

13 - خداوند ، جلوه دهنده و محبوب سازنده ایمان ، در قلب مؤمنان

ولكن الله حبيب إليكم الإيمان وزينه في قلوبكم

691- منشأ تعیین صداقت در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 573

14- تعیین راستی و درستی ایمان افراد و حسابرسی مدعیان ایمان ، از شؤون خداوند است .

بل نزنکم کذبین . . . ما أنا بطارد الذین ءامنوا إنهم ملقوا ربهم

کفرپیشگان، ایمان پیروان نوح را سطحی، بلکه آنان را در ادعای ایمان دروغگو می شمردند (بل نزنکم کاذبین). نوح(ع) در پاسخ ایشان با جمله «إنهم ملاقوا ربهم» بیان می دارد که برای انسانها روز آخرتی است و خداوند در آن روز، راستی و ناراستی ایمانها را تعیین خواهد کرد.

692- منشأ علاقه به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 13

13 - خداوند ، جلوه دهنده و محبوب سازنده ایمان ، در قلب مؤمنان

و لکنّ اللّٰه حبّ الیکم الایمن و زینّه فی قلوبکم

693- منشأ محرومیت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 6

6 - دچار شدن به سنت محرومیت از ایمان ، برخاسته از اراده و اختیار خود انسان است .

و لا تکنون من الذین کذبوا بآیت اللّٰه . . الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون

694- منفعت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 7 - 7

7 - نفع و ضرر « ایمان و کفر » و « شکر و ناسپاسی » ، دامنگیر خود انسان ها است ؛ نه خداوند .

إن تکفروا فإنّ اللّٰه غنیّ عنکم . . . و إن تشکروا یرضه لکم

695- موارد ايمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 5 - 36

ص: 574

36 - التزام به احکام الهی، ایمان و تخلف از آن، کفر است.

و من یکفر بالایمن

696- موانع اعراض از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 107 - 5

5- توجه به آخرت و ارزش دادن به آن، مانع روی گردانی از ایمان و گرایش به کفر و ارتداد

ذلک بأنهم استحبوا الحیوه الدنیا علی الآخره

جمله «ذلک بأنهم...» در صدد معرفی مرتد و انگیزه ارتداد اوست و او کسی است که زندگی دنیا را بر آخرت ترجیح داده، در حالی که اگر آخرت را در نظر می داشت و برای آن ارزش لازم قائل بود، دست از ایمان برنداشته و مرتد نمی شد.

697- موانع ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 6 - 6

6 - برخی از کافران به مرحله ای از کفر می رسند که زمینه ایمان در آنان نابود می شود.

إن الذین کفروا سواء علیهم ءأندرتهم أم لم تنذرهم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 75 - 4

4 - قساوت و سخت دلی بنی اسرائیل و جامعه یهود، از میان برنده زمینه های ایمان و گرایش به اسلام در آنان

ثم قست قلوبکم... أفطمعون أن یؤمنوا لکم

حرف «فاء» در «أفطمعون» قطع امید از ایمان آوردن بنی اسرائیل را نتیجه قساوت قلب ایشان - که در آیه قبل مطرح شد - می شمرد؛ یعنی، با پیدایش قساوت در قلب بنی اسرائیل، جای امیدی به ایمان آوردن آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 99 - 6

6 - فسق و انحراف ، مایه انکار آیات خدا و از دست دادن زمینه های ایمان است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 103 - 5,9

ص: 575

5 - یهودیان عصر بعثت ، به دلیل وابستگی به دنیا و فسق پیشگی زمینه های ایمان و تقوا را از دست داده بودند .

لبس ما شروا به أنفسهم . . . و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمثوبه من عندالله خیر

به کارگیری «لو» امتناعیه در جمله «لو أنهم . . .» می نمایاند که: ایمان آوردن یهود و پرهیز از گناهانی همانند سحر، امری مشکل یا ممتنع بوده است. آیات پیشین - که سخن از دل بستگی شدید یهود به دنیا و فاسق بودن آنان داشت - می تواند بیانگر علت به وجود آمدن این روحیه در ایشان باشد.

9 - جهل انسان ها به ارزش برتر پاداش های الهی ، آنان را به منافع دنیوی دل بسته کرده و از ایمان و تقوا باز داشته است .

و لو أنهم ءامنوا و اتقوا . . . لو كانوا يعلمون

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «لو» در جمله فوق شرطیه باشد. بر این اساس احتمالاتی قابل تصور است و از آنهاست اینکه مفعول «یعلمون» برتری پاداش الهی گرفته شود و جواب شرط از جمله «و لو أنهم ءامنوا» استفاده گردد؛ یعنی: «لو كانوا يعلمون ان ثواب الله خیر لأمّنوا و اتقوا؛ اگر می دانستند که پاداش الهی از منافع دنیوی برتر است، همانا ایمان می آوردند و تقوا پیشه می شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 10 - 4

4 - مال و اولاد ، اهرم بازدارنده از گرایش به خدا

لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من الله شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 15

15 - سرباز زدن از پیکار در راه خدا ، موجب دوری از مرز ایمان و قرار گرفتن در آستانه کفر

هم للكفر یومئذ اقرب منهم للایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 19

19 - نقش مؤثر تبلیغات سوء در بازداشتن مردم از راه ایمان

و لتسمعنّ من الذین اوتوا الکتب . . . و ان تصبروا و تتقوا

دستور مقاومت در برابر تبلیغات دشمن، حکایت از خطر تأثیر آن در روحیه مسلمانان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 46 - 28،29

28 - گرفتاری یهود به لعنت الهی ، موجب دوری آنان از ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام

لعنهم الله بكفرهم فلا يؤمنون الا قليلا

29 - لعنت الهی ، زمینه محرومیت از هدایت و ایمان

لعنهم الله بكفرهم فلا يؤمنون الا قليلا

ص: 576

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 54 - 7

7 - حسادت ، خطری برای ایمان و اعتقاد و عاملی برای گرایش به شرک و کفر

يؤمنون بالحبث والطاغوت .. ام يحسدون الناس على ما اتيهم الله من فضله

«ام يحسدون»، چنانچه گذشت، بیان علت مسائلی است که در آیه 51 مطرح شد که از جمله آنها، گرایش و ایمان برخی از یهودیان به کفر و شرک است. یعنی حسادت باعث شد تا به «حبث» و «طاغوت» ایمان بیاورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 155 - 17

17 - یهود ، مدعی جبر و قدرت بر ایمان *

وقولهم قلوبنا غلف بل طبع الله عليها بكفرهم

بدان احتمال که منظور یهود از «قلوبنا غلف» نسبت دادن حالت کفر خویش به عوامل غیر اختیاری باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 81 - 10

10 - فسق بنی اسرائیل عامل ایمان نیاوردن به خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و وحی الهی

ولو كانوا يؤمنون .. و لكن كثيراً منهم فسقون

جمله «و لكن ..» بیانگر علت عدم ایمان بنی اسرائیل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 112 - 11

11 - تردید در قدرت الهی ناسازگار با تقوا و ایمان

هل يستطيع ربك .. اتقوا الله ان كنتم مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 20 - 9

9 - زیانکاری و تباه کردن خویشتن، مانع ایمان است.

الذین خسروا أنفسهم فهم لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 111 - 6

6 - مسخ شدن قلب و ادراک کافران مایه ایمان نیاوردن ایشان، حتی با دیدن روشنترین معجزات است.

و نقلب أفئدتهم وأبصرهم . . . و لو أننا نزلنا . . . ما كانوا ليؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 577

14 - ضیق صدر و تهی بودن قلب از ایمان، نشانه غلبه پلیدی بر آن است.

كذلك يجعل الله الرجس على الذين لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - امت های کفرپیشه و تکذیب کننده انبیا در تاریخ گذشته، اهل ایمان و گرایش به معارف دین نبودند .

فما كانوا ليؤمنوا بما كذبوا من قبل

«ما» در «ما كانوا» برای نفی و «لام» در «ليؤمنوا» لام جحود و تقویت کننده نفی است. بنابراین جمله «فما كانوا» با تأکید فراوان گرایش امتهای گذشته را به ایمان نفی می کند و آنها را اهل باور به دین نمی داند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - تکبر و خودبزرگ بینی مانع گرایش به ایمان و انتخاب راه کمال و زمینه تمایل به گمراهی است .

الذين يتكبرون .. و إن يروا كل آية ... و إن يروا سبيل الغي يتخذوه سبيلا

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که جمله های «و إن يروا كل آية ..» و «و إن يروا سبيل الرشده ...» و «و إن يروا سبيل الغي ...» بیانگر حالات و صفات متکبران در زمین باشد، نه اینکه - چنانچه در برداشتهای پیش گذشت - قسیم متکبران گرفته شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حق ناپذیری و پافشاری بر کفر، موجب از میان رفتن توفیق آدمی برای ایمان به آیات الهی است .

الذين كفروا فهم لا يؤمنون

با توجه به فعل مضارع «لا يؤمنون» که دلالت بر استمرار دارد، جمله «هم لا يؤمنون» به این معناست که آنان ایمان نخواهند آورد. و چون این جمله به وسیله «فاء» بر جمله «كفروا» عطف شده، دلالت می کند که سلب توفیق ایمان از آنها بر اثر کفرورزی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- شرکت در جنگ بدر علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، مانع پذیرش ایمان شرکت کنندگان نبود .

إن يعلم الله في قلوبكم خيرا يؤتكم خيرا مما أخذ منكم و يغفر لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 101 - 14

14 - لجاجت ، از موانع شناخت حق و ایمان آوردن است .

ص: 578

و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 3

3- اصرار بر کفر و انکار پیامبران و معارف الهی ، موجب از دست دادن شایستگی برای ایمان و هدایت است .

ینوح قد جدلتنا فأكثرت جدلنا فأتنا بما تعدنا . . . لن يؤمن من قومك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 107 - 7

7- علم و آگاهی ، دارای نقشی مؤثر در پیدایش ایمان و جهل از موانع آن

إن الذين أوتوا العلم من قبله يخرون للأذقان سجداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 11، 3

3 - ناسازگاری ایمان با پیروی از شیطان

يا أيها الذين آمنوا لا تتبعوا خطوات الشيطان

از آن جاکه خداوند مسلمانان را با وصف ایمان مورد خطاب قرار داده است، برداشت یاد شده به دست می آید.

11 - ناسازگاری ایمان با پیروی از شیطان و ارتکاب فحشا و منکرات

يا أيها الذين آمنوا لا تتبعوا خطوات الشيطان . . . فإنه يأمر بالفحشاء والمنكر

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که خداوند پیش از نهی از فحشا و منکرات، مسلمانان را با وصف ایمان مورد خطاب قرار داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 21 - 13

13 - روحیه خود برترینی و خوی تجاوزگری ، از موانع پذیرفتن حق و ایمان آوردن

لقد استكبروا في أنفسهم و عتوا عتواً كبيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 8 - 3

3 - عناد و لجاجت ، از موانع ایمان و رهیابی به حق

إلا كانوا عنه معرضين . فقد كذبوا... و ما كان أكثرهم مؤمنين

از ارتباط این بخش از آیات می توان نتیجه گرفت که عزم کافران بر حق ناپذیری، علت برخورد سطحی آنان با آیات الهی و در نتیجه ره نیافتن آنان به حق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 112 - 2

ص: 579

2 - گذشته نادرست افراد ، مانع از گرایش آنان به صلاح و پذیرش ایمان نیست .

واتبعك الأردلون . قال و ما علمى بما كانوا يعملون

مراد از «ما كانوا يعملون» - به قرینه «الأردلون» و نیز آیه بعد - کردار ناصواب است؛ نه صرفاً مشاغل پایین اجتماعی؛ زیرا اگر مراد صرف مشاغل بود، گناهی متوجه آنان نبود که محاسبه آن برعهده خدا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 11

11 - فسادانگیزی ، ناسازگار با ایمان و نیک کرداری و تبه کاری ، ناسازگار با تقوایبشگی

أم نجعل الذين ءامنوا و عملوا الصلحت كالمفسدين . . . الممتقين كالفجار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 14 - 5

5 - ثروت انبوه و جمعیت بسیار ، از عوامل تکذیب دین و از موانع ایمان است .

أن كان ذا مال و بنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 5 - 4

4 - هواهای نفسانی ، مانع پذیرش حقایق دینی و ایمان و اذعان به آن

بل یرید الإنسن لیفجر أمامه

698- موانع ایمان اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 46 - 11، 8

8 - روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او ، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و كانوا قومًا عالین

جمله «و کانوا قومًا عالین» تعلیل برای «فاستکبروا» است؛ یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

11 - حاکمیت طولانی خاندان فرعون و اشراف بر توده ها و عادت به دستور دادن ، مانع از پذیرش دعوت موسی و سرنهادن به دستور های او ، از سوی آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

ص: 580

699- موانع ایمان اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 20 - 10، 12

10 - ایمان نیاوردن اهل کتاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، ناشی از تباه کردن جانهایشان است.

الذین ءاتینهم الکتب یعرفونه .. الذین خسروا أنفسهم فهم لا یؤمنون

12 - کتمان کنندگان حقانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از اهل کتاب، ایمان نخواهند آورد.

الذین ءاتینهم الکتب یعرفونه .. فهم لا یؤمنون

700- موانع ایمان به آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 22 - 5، 6

5- قلب حق ناپذیر ، مانع از ایمان آوردن به عالم آخرت است .

إلهکم إله واحد فالذین لا یؤمنون بالأخره قلوبهم منکره

«فاء» در «فالذین» برای تفریع است و دلالت می کند که توحید اثبات شده در آیات قبل، توحید کاملی است که اعتقاد به آخرت را نیز به همراه دارد. بنابراین کسانی که به آخرت ایمان نمی آورند، موانعی همچون قلب حق ناپذیر و استکبار دارد.

6- استکبار و خود برتری، مانع از ایمان آوردن به عالم آخرت است .

فالذین لا یؤمنون بالأخره .. وهم مستکبرون

701- موانع ایمان به آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 7 - 5، 7

5 - روحیه استکباری و خودبزرگی بینی ، مانع از درک و پذیرش آیات الهی است .

ولّی مستکبراً کان لم یسمعها

7- برخورد منفی با آیات الهی ، مانع از پذیرش آنها است .

و من الناس من یشتری لهو الحدیث لیضلّ عن سبیل اللّٰه .. و إذا تتلی علیه آیتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 14

14 - کبرورزیدن ، مانع ایمان به آیات خدا است .

إنّما یؤمن ... و هم لایستکبرون

ص: 581

702- موانع ایمان به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 111 - 5

5 - اشرافیت و بینش غلط طبقاتی ، مانع از ایمان آوردن به پیامبران

قالوا أنؤمن لک و اتبعک الأذلون

703- موانع ایمان به توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 21 - 8

8 - انکار معاد و عقیده به نبودن مجازات الهی برای انسان ، مانع پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و عقیده به توحید از سوی مشرکان

و قال الذین لایرجون لقاءنا لولا أنزل علینا الملئکه أو نرى ربنا

توصیف مشرکان به منکران «لقاء الله» در آغاز کلام، می تواند گویای این حقیقت باشد که اگر مشرکان خواستار نزول فرشتگان وحی بر خود و رؤیت خدا بودند، این خواسته ناشی از حقیقت خواهی آنان نبود؛ بلکه به خاطر عقیده مند نبودن آنان به معاد و انکار مجازات الهی بود.

704- موانع ایمان به سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 43 - 2

2 - تعلق بقلیس به جامعه شرک و کفر ، مانع پیوستن رسمی وی به آیین توحیدی سلیمان (ع) با وجود اذعان قلبی

و أوتینا العلم من قبلها و کنا مسلمین . و صدّها... إنَّها کانت من قوم کفرین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که آیه مذکور در مقام توضیح این نکته باشد که چرا بقلیس علی رغم علم و اذعان قلبی خود، پیش از این رسماً تسلیم سلیمان (ع) نشده و به یکتاپرستی نگرویده بود.

705- موانع ایمان به قرآن

9- دنیا طلبیو تجمل گرایی ، از موانع پذیرش توحید و ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن است .

فاعلموا أنما أنزل بعلم الله و أن لا إله إلا هو فهل أنتم مسلمون. من كان يريد ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 25 - 8

8- اسطوره قلمداد کردن قرآن ، بازدارنده مردم از ایمان به آن است .

قالوا أسطر الأولين . ليحملوا ... و من أوزار الذين يضلونهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 2

2 - تعصّب و تقلید کور از نیاکان ، مانع گرایش کافران به پیروی از قرآن و تعالیم آسمانی است .

و إذا قيل لهم اتبعوا ما أنزل الله قالوا بل نتبع ما وجدنا عليه آباءنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 2 - 5

5 - خوی سرکششی ، تکبر ، ستیزه جویی و حق ناپذیر ، از موانع پذیرش قرآن و وحی الهی

و القرءان ذی الذکر . بل الذین کفروا فی عزّه و شقاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 4 - 7

7 - روی گردانی از قرآن ، مایه محرومیت از پذیرش مفاهیم آن

فأعرض أكثرهم فهم لا يسمعون

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «لا يسمعون» به معنای «لا يقبلون» باشد (المیزان، روح المعانی).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 2 - 8

8 - عقیده به شریک داشتن خدا ، در تضاد با ایمان به قرآن

فأمنا به و لن نشرك برّبنا أحداً

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جنیان پس از درک هدایت گری قرآن، دو نکته را با هم بر این درک تفریع کردند: 1- ایمان به قرآن، 2- شریک نگرفتن برای خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 21 - 5

5 - روحیه ناباوری ، مانع پذیرش قرآن و خضوع در برابر آن

لایؤمنون . و إذا قرئ علیهم القرآن لایسجدون

ص: 583

706- موانع ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 15 - 9

9- دنیا طلبیو تجمل گرایی ، از موانع پذیرش توحید و ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن است .

فاعلموا أنما أنزل بعلم الله و أن لا إله إلا هو فهل أنتم مسلمون. من كان يريد ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 21 - 8

8 - انکار معاد و عقیده به نبودن مجازات الهی برای انسان ، مانع پذیرش رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و عقیده به توحید از سوی مشرکان

و قال الذين لا يرجون لقاءنا لولا أنزل علينا الملائكة أو نرى ربنا

توصیف مشرکان به منکران «لقاء الله» در آغاز کلام، می تواند گویای این حقیقت باشد که اگر مشرکان خواستار نزول فرشتگان وحی بر خود و رؤیت خدا بودند، این خواسته ناشی از حقیقت خواهی آنان نبود؛ بلکه به خاطر عقیده مند نبودن آنان به معاد و انکار مجازات الهی بود.

707- موانع ایمان به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 46 - 11، 8

8 - روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او ، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و كانوا قومًا عالین

جمله «و كانوا قومًا عالین» تعلیل برای «فاستکبروا» است؛ یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

11 - حاکمیت طولانی خاندان فرعون و اشراف بر توده ها و عادت به دستور دادن ، مانع از پذیرش دعوت موسی و سر نهادن به دستور های او ، از سوی آنان بود .

فاستکبروا و كانوا قومًا عالین

5- اقتدار حکومت فرعون ، اغواگر او و بازدارنده وی از پذیرش پیام روشن موسی (ع)

فتوئی برکنه

در صورتی که «باء» برای بیان سببیت یا استعانت و «رکن» کنایه از ارکان اقتدار حکومت فرعونى باشد، استفاده می شود که فرعون به اتکای همین نیروها، به مبارزه با موسی(ع) پرداخت و از پذیرش دعوت او سر بر تافت.

ص: 584

708- موانع ایمان به وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 2 - 5

5- خوی سرکشی، تکبر، ستیزه جویی و حق ناپذیر، از موانع پذیرش قرآن و وحی الهی

و القراءان ذی الذکر . بل الذین کفروا فی عزّه و شقاق

709- موانع ایمان به هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 46 - 8

8- روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

جمله «و کانوا قومًا عالین» تعلیل برای «فاستکبروا» است؛ یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

710- موانع ایمان به هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 7

7- آلودگی قوم عاد به پلیدی و گرفتاری ایشان به خشم خدا، مانع آنان از تصدیق رسالت هود و گرایش به توحید و یکتاپرستی

قال قد وقع علیکم من ربکم رجس و غضب

برداشت ف--وق بر اساس این احتمال است که جمله «قد وقع ..» به منزله دلیلی باشد بر کفرورزی قوم عاد، نه نتیجه ای برای انکار توحید و رسالت. یعنی هود با این جمله اشاره به ریشه عنادورزی آنان دارد.

711- موانع ایمان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و کانوا قوماً عالین

جمله «و کانوا قوماً عالین» تعلیل برای «فاستکبروا» است؛ یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

ص: 585

712- موانع ایمان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 46 - 11

11 - حاکمیت طولانی خاندان فرعون و اشراف بر توده ها و عادت به دستور دادن ، مانع از پذیرش دعوت موسی و سرنهادن به دستور های او ، از سوی آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

713- موانع ایمان کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 24 - 11

11 - پیروی از سنت های جاهلی ، عامل اصلی ایمان نیاوردن کافران و موضع گیری در برابر پیامبران

إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّهٍ .. قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كٰفِرُونَ

714- موانع ایمان کافران صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 14 - 4

4 - ثروت و جمعیت بسیار کافران در صدر اسلام ، عامل تکذیب دین و مانع آنان از پذیرش ایمان

أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که «أَن كَانَ ذَا ..» متعلق به فعل محذوفی (مانند «كذَّب») باشد که جمله شرطیه «إِذَا تَتْلَى...» - در آیه بعد - بر آن دلالت دارد. تقدیر آن چنین است: «لكونه ذَا مَالٍ وَبَنِينَ كذَّب بآياتنا...».

715- موانع ایمان مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 16،17

16 - اعتراض مستضعفان به مستکبران در قیامت، به این که آنان مانع ایمانشان گردیدند .

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا انتم لکنّا مؤمنين

17 - مستکبران، عاملی برای انحراف مردم از دین الهی و مانع ایمان آنان، از دیدگاه مستضعفان

ص: 586

يقول الذين استضعفوا للذين استكبروا لولا أأنتم لكننا مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 3

3 - مستضعفان در قیامت ، تلاش مگاران و شبانه روزی مستکبران را ، مانع ایمانشان معرفی خواهند کرد .

لولا أأنتم لکننا مؤمنین . قال الذین استکبروا ... بل کنتم مجرمین . و قال الذین است

716- موانع ایمان مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 20 - 5

5 - کفر اهل کتاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام، بهانه مشرکان صدر اسلام برای گریز از ایمان

لتشهدون أن مع الله ءالهة أخرى . . الذین ءاتینهم الکتب یعرفونه

روی اصلی سخن در این آیه با مشرکان و علل ایمان نیاوردن آنان است. مطرح کردن اهل کتاب می تواند برای پاسخگویی به سؤالی باشد که برای مشرکان مطرح بوده و آن اینکه اگر پیامبر (صلی الله علیه و آله) حق است، چرا اهل کتاب - که آنان نیز دین آسمانی دارند - به او ایمان نیاورده اند.

717- موانع ایمان ملکه سبأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 43 - 2

2 - تعلق بلقیس به جامعه شرک و کفر ، مانع پیوستن رسمی وی به آیین توحیدی سلیمان (ع) با وجود اذعان قلبی

وَأوتینا العلم من قبلها و کنا مسلمین . و صدّها... إنَّها کانت من قوم کفرین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که آیه مذکور در مقام توضیح این نکته باشد که چرا بلقیس علی رغم علم و اذعان قلبی خود، پیش از این رسماً تسلیم سلیمان (ع) نشده و به یکتاپرستی نگرویده بود.

718- موانع ایمان یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اندیشه باطل یهود (عذاب نشدن یهودیان جز روزی چند) بازدارنده آنان از ایمان آوردن به اسلام

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم . . . وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة

ص: 587

جمله «و قالوا ..» عطف بر «قد کان فریق» در آیه 75 است و لذا حاکی از آن است که چنین عقیده و پنداری، مانع از آن شده که یهودیان ایمان آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 10، 7، 3

3 - یهودیان ، ناتوانی خویش را از پذیرش اسلام ، برخاسته از فطرت و خلقت خویش پنداشته ، خود را معذور می دانستند .

و قالوا قلوبنا غلف

جمله «لعنهم الله یکفرهم» (خدا یهودیان را بسزای کفرشان لعنتشان کرده است) با جمله تفریح شده بر آن (فقلیلا ما یؤمنون؛ و لذا کمتر ایمان می آورند) به خوبی می رساند که: ادعای یهود مبنی بر ناتوانی از درک معارف اسلام ادعای صحیحی است. بنابراین کلمه «بل» رد معنای مطابقی «قلوبنا غلف» نیست؛ بلکه نفی معنایی است که می توان گفت مقصود اصلی یهودیان بوده و آن معذور بودن به خاطر درک نکردن است.

7 - یهودیان کافر ، علی رغم ناتوانی از ایمان آوردن بر اثر محجوب بودن قلبهایشان ، معذور نیستند .

قلوبنا غلف بل لعنهم الله بکفرهم

10 - گرفتاری یهود به لعنت الهی ، مایه ایمان نیاوردن آنان به بیشترین معارف الهی است .

لعنهم الله بکفرهم فقلیلا ما یؤمنون

فاء تفریح در «فقلیلا- ما ..» گویای آن است که: لعنت الهی موجب شده که یهودیان، زمینه ایمان کامل یا ایمان به تمامی معارف را از دست بدهند.

719- موجبات ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 9

9 - بررسی دقیق و منصفانه حقایق دینی ، موجب ایمان آوردن به آنهاست .

یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 113 - 9

9 - معجزات پیامبران ، مایه اطمینان و یقین بر حقانیت رسالت آنان

ان ینزل علینا مائده . . و تطمئن قلوبنا و نعلم ان قد صدقتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 101 - 3

3 - دقت نظر و مطالعه در پدیده های آسمان ها و زمین ، مایه تحصیل ایمان و موجب پی بردن به توحید ربوبی است .

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الایت

ص: 588

720- مؤمنان سست ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 32

32 - بیمار دلان سست ایمان و پذیرای ولایت و دوستی کافران ، محروم از فضل خاص خداوند

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله یقوم . . . ذلک فضل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 3، 1

1 - جبهه ایمان در کارزار بدر ، متشکل از مؤمنان متکی بر خدا ، عناصری منافق و گروهی سست ایمان

إذ یقول المنافقون و الذین فی قلوبهم مرض . . . و من یتوکل علی الله

«مرض» به معنای بیماری است و مقصود از آن در اینجا به این دلیل که در مقابل نفاق قرار گرفته، تردید در حقانیت دین است که از آن می توان به ضعف ایمان تعبیر کرد. جمله «و من یتوکل علی الله» اشاره به گروه سوم، یعنی مؤمنان حقیقی و راستین، دارد.

3 - منافقان و سست ایمان ها ، حضور مؤمنان را در جنگ بدر ناشی از فریب خوردگی آنان می پنداشتند .

غر هؤلاء دینهم

«غرور» (مصدر غرّ) به معنای فریب دادن است.

721- ناپسندی ایمان به باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 67 - 12

12 - ایمان به باطل و کفران نعمت های الهی ، اموری نکوهیده اند .

أفبالبطل یؤمنون و بنعمه الله یکفرون

722- نشانه های از دیاد ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - احساس شادمانی و نشاط روحی پس از شنیدن آیات قرآن ، نشانه تکامل و ازدیاد ایمان

فزادتهم ایمناً و هم یستبشرون

ص: 589

723- نشانه های استحکام ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 2

2- پایبندی بر بندگی خدا در حال غنا، تنگدستی، کامیابی و ناکامی، نشانه قوت، ثبات و استحکام ایمان است.

و من الناس من یعبد الله علی حرف . . . انقلب علی وجهه

724- نشانه های ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 7

7- پیروی از دستورات کتاب های آسمانی، نشانه ایمان داشتن به آنهاست.

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

«الذین» مبتدا و «أولئک یؤمنون به» خبر برای آن است و جمله «یتلونه . . .» حال برای «الذین» می باشد. بنابراین معنای جمله فوق با توجه به ارجاع ضمیر «به» به «الکتاب» چنین است: کسانی از اهل کتاب - که از کتاب خویش پیروی می کنند - به آن ایمان دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 24

24 - نماز، مظهر ایمان است.

و ما کان الله لیضیع ایمنکم

مراد از «ایمان» چنانچه بسیاری از مفسران گفته اند، نماز است. اطلاق ایمان بر نماز دلالت بر اهمیت والای نماز دارد؛ به گونه ای که می توان نماز را ایمان خواند و آن را مظهر ایمان دانست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 28

28 - انجام وظایف عبادی، اجتماعی و اخلاقی دین، تحمل مشکلات و استقامت در راه مبارزه با دشمنان نشانه راستی و درستی ایمان است.

در برداشت فوق «أولئك» اشاره به صفاتی است که از جمله «وأتى المال . . . وحين البأس» به دست می آید و متعلق «صدقوا» به قرینه «من آمن . . .» ایمان به خدا و . . . گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 3

3 - پیروی کامل از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) ، نشانه ایمان

و من یشاقق الرسول من بعد ما تبین له الهدی و یتبع غیر سبیل المؤمنین

بنابر اینکه جمله «یتبع...» تفسیری برای مضمون جمله «و من یشاقق...» باشد، معلوم می شود که راه و روش اهل ایمان هیچگاه مخالفت کردن با رسول خدا نیست؛ بنابراین، مؤمن کسی است که همواره از رسول خدا پیروی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 55 - 12،13

12 - برپا داشتن نماز و پرداخت زکات ، نشانه ایمان

الذین ءامنوا الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه

«الذین یقیمون الصلوه» توصیف «الذین ءامنوا» است.

13 - ارتباط دائمی با خدا و تأمین نیاز مستمندان ، نشانه ایمان

الذین ءامنوا الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه

بر این مبنا که اقامه نماز، به عنوان شیوه ای از ارتباط با خدا بیان شده باشد و پرداخت زکات، به عنوان مصداقی از رفع نیاز مستمندان مطرح باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 57 - 15

15 - تبری و بیزاری از دشمنان دین ، نشانه تقوا و ایمان

لاتتخذوا الذین اتخذوا دینکم هزواً .. اولیاء و اتقوا الله ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 9

9 - ترس از خدا به دور از چشم مردم نشانه ایمان واقعی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا .. لِيَعْلَمَ اللَّهُ يَخَافَهُ بِالْغَيْبِ

خطاب به تمامی مؤمنان در صدر آیه می رساند که به مسلمانان محروم از ترس خدا نیز اطلاق مؤمن می شود، بنابراین تنها خدا ترسانان از ایمان واقعی برخوردارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 118 - 8

8 - التزام عملی به احکام خداوند، نشانه ایمان به آیات اوست.

فَكُلُوا .. إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 591

3 - پیروی از رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)، نمود ایمان به آیات الهی است .

الذین هم بایتنا یؤمنون. الذین یتبعون الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 4 - 2، 1

1 - خشیت قلب از یاد خدا، افزایش ایمان با تلاوت قرآن و تنها بر خدا توکل داشتن، نشان ایمان حقیقی

أولئک هم المؤمنون حقا

2 - استمرار در برپایی نماز و دستگیری دائمی از مستمندان، نشان ایمان حقیقی در مرحله عمل

أولئک هم المؤمنون حقا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 10

10 - پرداخت خمس غنیمت ها و دیگر استفاده های مالی، نشان ایمان به خدا و ایمان به پیروزی آفرینی خدا در جنگ بدر است .

فأن لله خمسہ وللرسول .. . إن کنتم ءامنتم بالله و ما أنزلنا علی عبدنا

مراد از «ما أنزلنا .. .» می تواند همان امدادهای غیبی الهی باشد که مسلمانان در پرتو آن به پیروزی در جنگ بدر دست یافتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 6

6 - دوستی با خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و تبری از دشمنان آنان، از نشانه های ایمان راستین

ولم یتخذوا من دون الله و لا رسوله و لا المؤمنین ولیجه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 18 - 8

8 - اقامه نماز، پرداخت زکات و بیم داشتن از خدا و نهرا سیدن از غیر او، نشانه های ایمان راستین

من ءامن بالله و اليوم الآخر و أقام الصلوه و ءاتى الزكوه و لم يخش إلا الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 44 - 4

4 - جهاد با مال و جان ، نشانه ايمان راستين و تقواپيشگى است .

الذين يؤمنون بالله . . . أن يجهدوا بأموالهم و أنفسهم و الله عليهم بالمتقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 90 - 7

7 - عملکرد انسان ، نشانه ايمان يا عدم ايمان وى به خدا و رسول او

ص: 592

وقعد الذین کذبوا اللّٰه ورسوله

با توجه به اینکه خداوند عمل متخلفان از جنگ را، بازتاب دروغین بودن ایمان آنان شمرده است، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 8

8 - عملکرد انسان ، نمایانگر باطن وی و ماهیت ایمان اوست .

سیری اللّٰه عملکم ورسوله

از این آیه شریفه چنین استفاده می شود که اظهارات زبانی افراد ثمری ندارد و آنچه ملاک داوری قرار خواهد گرفت، عملکرد آینده آنهاست که خدا و رسولش بر آن نظارت دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 3

3 - موسی (ع) تسلیم و توکل را نشانه های ایمان راستین به خدا اعلام کرده و قوم خویش را به دست یافتن به آن فراخواند .

و قال موسی یقوم این کنتم ءامنتم باللّٰه فعلیه توکلوا این کنتم مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 119 - 8

8 - عمل انسان ، نشانگر باور ها ، نیت ها و حالات درونی اوست .

ثمّ تابوا من بعد ذلک واصلحوا

در آیه شریفه اقدام به اصلاح و صلاح عملی، به عنوان شرط توبه و نشانگر واقعی بودن آن ذکر شده است و این نشان می دهد که تحول درونی انسانها به سوی خدا، نمی تواند جدای از عمل صالح باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 55 - 10

10 - استغفار ، به درگاه ربوبی ، از نشانه های ایمان است .

أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 34 - 15، 16

15 - پرستش خدای یگانه و اطاعت بی چون و چرا از دستورات او، از نشانه های ایمان راستین و مبرا بودن از پندار های شرک آمیز

فَالْهَكْمُ إِلَهُ وَحْدَ فَلْهُ أَسْلَمُوا وَبَشَّرَ الْمُخْبِتِينَ

16 - انجام اعمال و مناسک حج با حفظ همه حدود و مقررات آن، از نشانه های ایمان راستین

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا... فَالْهَكْمُ إِلَهُ وَحْدَ فَلْهُ أَسْلَمُوا وَبَشَّرَ الْمُخْبِتِينَ

ص: 593

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 35 - 1

1 - خشیت و خوف شدید از خداوند ، نشانه ایمان راستین

و بشرِ المخبّتين . الذین إذا ذکر الله و جلت قلوبهم

«الذین» در محل نصب و صفت برای «المخبّتين» می باشد. «وجل» (مصدر «وجلّت») به معنای ترسیدن است و چنان که در آیه پیش گفته شد، «مخبت» به کسی گفته می شود که دلی آرام و قلبی مطمئن دارد. مقصود از «مخبّتين» در این جا، مؤمنانی هستند که در توحید به جایی رسیده اند که جانشان از هرگونه شائبه شرک به دور بوده و دلشان آرام و قلبشان مطمئن است. آیه فوق در بیان آثار و نشانه های این مؤمنان راستین می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 7

7 - استغفار و دعا برای جلب رحمت الهی ، از مشخصات عبودیت و ایمان

إنّ کان فریق من عبادی یقولون ربّنا ءامنّا فاغفر لنا و ارحمنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 51 - 4

4 - لیبیک گفتن به دعوت خدا و رسول او و پذیرش بی چون و چرای داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی ، از نشانه های ایمان واقعی و اوصاف مؤمنان راستین

إنّما کان قول المؤمنین إذا دعوا إلى الله و رسوله لیحکم بینهم أن یقولوا سمعنا و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 52 - 4

4 - اطاعت از خدا و رسول او ، خدا ترسی و تقوای پیشگی ، از نشانه های ایمان واقعی و اوصاف مؤمنان راستین

إنّما کان قول المؤمنین إذا دعوا .. أن یقولوا سمعنا و أطعنا ... و من یطع الله

برداشت فوق، از ارتباط میان این آیه و آیه پیشین - که درصدد بیان اوصاف مؤمنان راستین است - به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 53 - 10

10 - سوگند مؤکد به خدا، نشانگر ایمان نیست؛ بلکه فرمان بری نیکو از خدا و رسول او، علامت ایمان است.

و أقسموا باللّٰه جهد أيمانهم... قل لا تقسموا طاعة معروفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 10

10 - یاد خدا و عدالت خواهی از بارزترین نمود های ایمان و عمل صالح

إلا الذين آمنوا وعملوا الصلحٰت و ذكروا اللّٰه كثيرًا و انتصروا من بعد ما ظلمو

ص: 594

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 81 - 8

8 - تسلیم بودن در برابر خدا ، نمود حقیقی ایمان است .

یؤمن بآیتنا فهم مسلمون

تفریح «هم مسلمون» بر «من یؤمن» بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 6

6 - سجده کردن و به رو درافتادن در خاک ، نمود بارز ایمان مؤمنان است .

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا

«خَرَّ» در لغت به معنای «افتادن همراه با صدا» است. (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 18 - 12

12 - نماز ، مظهر ایمان راستین و خداترسی است .

الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ

یاد کردن از برپایی نماز پس از خداترسی، می تواند به عنوان یکی از مصادیق و مظاهر این خداترسی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 47 - 7

7 - انفاق به مستمندان و گرسنگان ، امری واجب و نشانه ایمان است .

أَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا لَلَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعَمَ مِنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطَعَمَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که در آیه شریفه، ترک انفاق به مستمندان و گرسنگان، از ویژگی های کافران و دلیل حق ناپذیری آنان شمرده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 113 - 3

3 - احسان و نیکوکاری ، مظهر ایمان و مصداق بارز دین داری

و من ذرّیتهما محسن

بیشتر مفسران بر این عقیده اند که تقسیم نسل ابراهیم و اسحاق (علیهما السلام) به دو گروه محسن و ظالم، به این منظور است که نشان دهد برخی از آنان مؤمن و برخی دیگر کافر شدند و «احسان» اشاره به ایمان و «ظلم به خویشان»، اشاره به کفر و شرک آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 595

5- اتفاق در راه خداوند (پرداخت زکات) ، نشانگر ایمان و نمونه گویای عمل صالح

وویل للمشرکین . الذین لا یؤتون الزکوه ... إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 11

11 - توکل بر خداوند ، از نمود های بارز و مهم ایمان و از فروع و لوازم آن

للذین ءامنوا و علی ربّهم یتوکلون

توکل بر خداوند، یکی از فروع و لوازم اصل ایمان است و از این که اختصاص به ذکر یافته است، اهمیت آن قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 37 - 2

2 - پرهیز از بدی ها و گناهان کبیره ، نمود و نشانه ایمان و اتکا به خداوند

للذین ءامنوا و علی ربّهم یتوکلون . و الذین یجتنبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 4

4- عمل نیک ، نمود و مظهر ایمان

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

در صورتی که عطف در «و عملوا الصالحات»، تفسیری باشد؛ از آیه شریفه استفاده می شود که ایمان و عمل صالح، حقیقتی است واحد، گرچه به لحاظ لفظ و اعتبار متغایر می نمایند. بنابر این، ایمان واقعی را در قامت عمل باید جست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 7 - 23

23 - اطاعت محض از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) ، نمود ایمان و موضع گیری در برابر آن حضرت نمود کفر است . *

لويطيعكم .. لعنتم ولكن الله حبب إليكم الإيمان ... وكره إليكم الكفر

صدر آیه؛ درباره اطاعت از رسول خدا و تحمیل نکردن رأی بر آن حضرت است؛ ولی ادامه آن درباره ایمان و کفر است؛ از این بیان انطباق ایمان بر اطاعت و تطبیق کفر بر تحمیل رأی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 14، 13

13 - اطاعت کامل از خدا و رسول او ، نمود ره یافت ایمان در قلب

و لما يدخل الإيمان في قلوبكم وإن تطيعوا الله ورسوله لا يلتمس من أعملكم شيئاً

با توجه به ارتباط «إن تطيعوا..» با جمله قبلی - که در زمینه ایمان قلبی بود - مطلب بالا استفاده می شود.

14 - تجلی ایمان ، در عمل و رفتار آدمی

ص: 596

وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيْمَنَ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ

در آیه شریفه پس از بیان این که ایمان واقعی، در قلب راه می یابد، نمودها و نشانه های ایمان - به عنوان اطاعت از خدا و رسول او - یادآوری شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 15 - 10، 6

6 - جهاد با مال و جان در راه خدا، نشانه یقین و استواری ایمان انسان

ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ

چنانچه «و جاهدوا» در مقام نشان دادن مصداق و نمود یقین مؤمنان باشد - که از «لم يرتابوا» استفاده می شود - برداشت بالا قابل استفاده است.

10 - ثبات در باور های دینی و جهاد همه جانبه در راه خداوند، گواه صداقت انسان در ادعای ایمان

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ... ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهِدُوا... أَوْلَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 5

5 - پیشه کردن تقوای الهی و پیروی تام از دستورات، سیره و سلوک پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، نشانه ایمان راستین و کامل

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَءَامِنُوا بِرَسُولِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 4 - 7، 6

6 - ادا کردن کفاره ظهار، نشانه ایمان راستین ظهارکننده به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

«ذلک» اشاره به حکم ظهار و تعیین کفاره آن است؛ یعنی، این حکم بدان علت وضع شده تا شما به خدا و رسول او ایمان بیاورید. بنابراین کسی که خود را به دادن کفاره پایبند می کند، بدین معنا است که وی به خدا و رسول او ایمان راستین دارد.

7 - ادای تکالیف الهی و پایبندی به تعالیم اسلام، نشانه ایمان راستین است.

ذَٰلِكَ لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 16، 12، 6

6 - تبری از دشمنان خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از نشانه های ایمان راستین

لَا تَجِدُ قَوْمًا .. أَوْ عَشِيرَتَهُمْ

12 - تبری جستن از دشمنان خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نشانه ایمان محکم و استوار است .

لَا تَجِدُ قَوْمًا .. أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ

16 - دشمنی ورزیدن با دشمنان خدا و رسول او و تبری جستن از آنان ، نشانه ایمان زنده و پویا است .

أُولَٰئِكَ .. أَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ

ص: 597

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 13 - 6

6 - توکل بر خداوند - نه بر دیگران - نشانه ایمان راستین است .

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

آمدن وصف «المؤمنون»، می تواند حاکی از حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 48 - 4

4 - نماز ، نشانه ایمان و از اوصاف مؤمنان است .

و إذا قیل لهم اركعوا لایركعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 6 - 3

3 - سخاوت مندی ، انفاق و تقواییبشگی ، نشانه پذیرش وعده های خداوند و باور داشتن پاداش های الهی است .

فأما من أعطی و اتقى . و صدق بالحسنی

عطف این آیه بر آیه قبل، عطف سبب بر مسبب و یا عکس آن است و در هر صورت، برداشت بالا استفاده می شود.

725- نشانه های ایمان به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 48 - 6

6 - پذیرش داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی ، نشانه ایمان راستین به خدا و رسول او و فرمان بری از ایشان و التزام عملی به دین است .

و یقولون ءامنّا بالله و بالرسول و أطعنا ثم یتولّی . . . و ما أولئک بالمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - تبلور ایمان به خدا، در پیروی از پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لمن اتبعك من المؤمنین

تعبیر «لمن اتبعك من المؤمنین» به جای «واخفض جناحك للمؤمنین»، بیانگر این نکته است که ملاک ایمان به خدا، پیروی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و کسی که حاضر به تبعیت از پیامبر نباشد، از زمره مؤمنان به شمار نمی آید؛ هر چند که در عقیده یکتاپرست باشد.

ص: 598

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 21 - 2

2- ایمان به رسالت فرستادگان الهی ، جلوه ای از ایمان به خداوند است .

وإن لم تؤمنوا لی

با توجه به این که رسالت پیامبران، دعوت مردم به سوی خدا و ایمان آوردن به او است و در آیه بالا موسی(ع) به جای ایمان به خدا، ایمان به خودش را مطرح کرده و با الغای خصوصیت از مورد، مطلب یادشده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 2 - 10

10 - پذیرش موعظه های الهی و عمل به آنها ، نشانه ایمان به خدا و روز قیامت است .

ذلكم یوعظ به من كان یؤمن بالله و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 6

6 - ایمان به قرآن ، ایمان به خدا و انکار آن ، کفر به او است .

وَأنا لَمَّا سمعنا الهدی ءآمنا به فمّن یؤمن برّبه

برداشت یاد شده، از تبدیل و تغییر ایمان به قرآن (آمنا به)، به ایمان به خداوند (یؤمن برّبه) استفاده می شود.

726- نشانه های ایمان به قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 2 - 10

10 - پذیرش موعظه های الهی و عمل به آنها ، نشانه ایمان به خدا و روز قیامت است .

ذلكم یوعظ به من كان یؤمن بالله و الیوم الآخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- یتیم نوازی ، لازمه پذیرش روز جزا و نشانه کام یابی در آن است .

يَكْذِبُ بِالَّذِينَ . فذلک الذی يدع الیتیم

727- نشانه های ایمان به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 599

6 - پذیرش داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی ، نشانه ایمان راستین به خدا و رسول او و فرمان بری از ایشان و التزام عملی به دین است .

و يقولون ءامنّا باللّٰه و بالرسول و اطعنا ثمّ يتولّٰی . . . و ما أولئك بالمؤمنین

728- نشانه های ایمان دروغین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 90 - 6

6 - تخلف بی دلیل و غیر موجه مسلمان از جنگ ، نشان دروغین بودن ایمان وی به خدا و رسول خداست .

و قعد الذین کذبوا اللّٰه و رسوله

729- نشانه های ایمان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 64 - 8

8 - پیروی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و عمل به دستورات او نشان برخورداری آدمی از ایمانی راستین

و من اتبعک من المؤمنین

حرف «من» در «من المؤمنین» می تواند بیانیه باشد و می تواند برای تبعیض باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. در این صورت مراد از «المؤمنین» مؤمنان راستین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 70 - 8

8 - عمل صالح ، مظهر ایمان راستین است .

و ءامن و عمل عملاً صلحاً

730- نشانه های ایمان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 42 - 10

10- سوارشدن بر کشتی نوح ، نشانه ایمان و تخلف از آن ، نشانه و دلیل کفر بود .

ارکب معنا و لاتکن مع الکفرین

ص: 600

731- نشانه های بی ایمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 9

9 - محبت و دوست داشتن غیر خدا همطراز محبت خدا، نشانه بی ایمانی است .

و الذین ءامنوا أشد حبا لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 45 - 5

5 - تردید در انجام تکالیف دینی، چون جهاد با مال و جان، نمودار بی ایمانی و نفاق

إنما يستتذنک الذین لایؤمنون بالله . . . و ارتابت قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 5,7

5 - کسالت و کاهلی در نماز، از نشانه های نفاق و عدم ایمان واقعی به خدا و رسول اوست .

کفروا بالله و برسوله و لایأتون الصلوه إلا و هم کسالی

7 - انفاق از روی کراهت و بی میلی، نشانه نفاق و نداشتن ایمان واقعی به خدا و رسول اوست .

کفروا بالله و برسوله . . . و لاینفقون إلا و هم کرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 62 - 14

14 - تلاش در جلب رضایت مردم، به جای جلب رضایت خدا و رسول او، نشانه نفاق و بی ایمانی

یحلفون بالله لکم لیرضوکم و الله و رسوله أحق أن یرضوه إن کانوا مؤمنین

732- نشانه های ضعف ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - گسستن سرنوشت خویش از سرنوشت اسلام و مسلمین ، علی رغم اظهار دیانت ، نشانه بیماری دل و سستی ایمان

فتري الذین فی قلوبهم مرض . . . یقولون نخشی ان تصیبا دائره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 601

16 - تهی بودن دل از محبت خدا ، بی مهری نسبت به اهل ایمان ، احساس کوچکی در برابر کافران ، از نشانه های بیماری دل و ضعف ایمان

فتری الذین فی قلوبهم مرض .. اذله علی المؤمنین اعزه علی الکفرین

ارتباط آیه مورد بحث با آیات پیش گویای این است که بیمار دلان (الذین فی قلوبهم مرض) از مصادیق مرتدان می باشند و چون صفات شمرده شده برای مؤمنان واقعی نقطه مقابل مرتدان قرار گرفته ؛ است معلوم می شود نبود این صفات در مدعیان اسلام، نشانه بیمار دلی آنان است.

25 - گریز از جهاد و ترس از ملامت دشمنان دین ، از نشانه های بیماری دل و ضعف ایمان

فتری الذین فی قلوبهم مرض .. یجهدون فی سبیل الله و لایخافون لومه لائم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 11

11 - ناباوری به حمایت خدا از متوکلان ، نشانه بیمار دلی و ضعف ایمان است .

إذ یقول المنفقون و الذین فی قلوبهم مرض .. فإن الله عزیز حکیم

برداشت فوق با توجه به توضیح برداشت قبل به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 10

10 - سر باز زدن از شرکت در میدان های نبرد ، برقراری روابط پنهانی با دشمنان و در میان نهادن اسرار مسلمانان با آنان ، از نشانه های ضعف ایمان

أم حسبتم أن تتركوا و لما یعلم الله الذین جهدوا منکم و لم یتخذوا من دون الله و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 4

4 - آمیختن زندگی به لغو و بیهودگی ، نشانه ضعف ایمان و مایه محرومیت از رستگاری است .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم عن اللغو معرضون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 4 - 4

4 - امتناع از پرداخت زكات ، نشانه ضعف ايمان و مايه حرمان از رستگاری اخروی است .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم للزكوة فعلون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 8 - 4

4 - خیانت کاری و پیمان شکنی ، نشانه ضعف ايمان و مايه محرومیت از سعادت اخروی

ص: 602

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم لأمتهم وعهدهم رعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 9 - 5

5 - اهميت ندادن به نماز و عدم مراقبت بر انجام به موقع آن ، نشانه ضعف ايمان

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم على صلواتهم يحافظون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - نور - 24 - 62 - 7

7 - ترك حضور در محضر رهبري جامعه اسلامي براي حل و فصل امور مهم اجتماعي و مشاوره در مسائل عمومي بدون اذن خواستن ، نشانه نفاق و ضعف ايمان است .

و إذا كانوا معه على أمر جامع لم يذهبوا حتى يستأذنه إن الذين يستأذنونك أولئك

برداشت ياد شده، با توجه به شأن نزول آيه شريفه است که درباره منافقان مي باشد و اين آيه، در حقيقت تعريضي است به آنان.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - معارج - 70 - 29 - 4

4 - بي عفتي و آلودگي جنسي ، نشانه ضعف ايمان

و الذين هم لفروجهم حفظون

برداشت ياد شده، با توجه به اين نکته است که اين آيه آلوده نبودن به فحشا را نشانه ايمان راستين دانسته است. بنابراین آلودگي به چنين گناهاني، نشانه ضعف ايمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - معارج - 70 - 32 - 3

3 - خيانت در امانت و پيمان شکني ، نشانه ضعف ايمان

و الذين هم لأمتهم وعهدهم رعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 33 - 3

3 - خودداری از ادای شهادت و گواهی ، نشانه ضعف ایمان

و الذین هم بشهدتهم قائمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 34 - 4

4 - سهل انگاری در نماز ، نشانه ضعف ایمان

الذین هم علی صلاتهم دائمون . . . و الذین هم علی صلاتهم یحافظون

ص: 603

733- نعمت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 53 - 9

9 - اسلام و ایمان، نعمت و رحمتی بزرگ از جانب خداوند.

أهؤلاء من الله عليهم من بيننا

«من» در لغت به معنای «أنعم» آمده است. «منّ علیه مناً... أنعم». (قاموس اللغه). اگر چه این جمله نقل گفتار مشرکان است، ولی مطلبی است که قرآن آن را نقل کرده و آن را رد نکرده است. بنابراین اسلام و ایمان نعمتی ویژه و برجسته است که خداوند به مؤمنان عطا کرده است.

734- نعمت علاقه به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 8 - 1

1 - محبت به ایمان و بیزاری از کفر و گناه، جلوه ای از فضل و نعمت الهی
ولكن الله حَبَّ إليكم الإيمن... و كره إليكم الكفر... فضلاً من الله و نع

735- نفرین بر نمازگزاران بی ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 4 - 4

4 - نمازگزاران بی اعتقاد به معاد، مورد نفرین خداوند

أرءيت الذي يكذب بالدين... فويل للمصلين

736- نفی اکراه در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 54 - 10

10- مجبور ساختن مردم به ایمان ، وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و در دستور کار آن حضرت نیست .

و ما أرسلناک علیهم وکیلاً

«وکل» در لغت به معنای کفیل و نایب قرار دادن شخصی است (مفردات راغب). بنابراین «و ما أرسلناک علیهم وکیلاً»؛ یعنی، ای

ص: 604

پیامبر تورا برای نیابت و کفالت برای مردم نفرستاده ایم و تو صرفاً به کار تبلیغ پرداز و آنان را بر ایمان مجبور نساز.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 7 - 10

10- مجبور کردن مردم بر ایمان آوری، ناسازگار با هدف هستی و آزمون آنان است.

فلعلک بخرج نفسک .. إنا جعلنا ما علی الأرض ... لنبلوهم

مطرح ساختن ابتلا و آزمایش انسان ها به عنوان فلسفه و هدف برای آفرینش زمین و موهبت های آن، اشاره به این نکته دارد که براساس این هدف و فلسفه، نمی توان مردم را بر ایمان مجبور کرد و نباید انتظار داشت که همه آنان در برابر دعوت پیامبران و منادیان هدایت، تسلیم شوند.

737- نقش ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 13

13- ایمان، از معیار های ارزشمندی انسان ها و از ملاک های شایستگی برای فروتنی در برابر آنان است.

واخفض جناحک للمؤمنین

برداشت فوق از وصف «مؤمنین» - که مشعر به علیت است - استفاده شده است؛ یعنی، چون آنان دارای ایمان هستند، پس تو ای رسول! نسبت به آنان فروتن باش.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 7

7- ایمان و عمل صالح، مصداق بارز کار نیکو است.

إنّ الذین ءامنوا و عملوا .. أجر من أحسن عملاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 114 - 4

4- ملاک ارزش نزد پیامبران، ایمان است؛ نه جایگاه اجتماعی افراد.

و ما علمى بما كانوا يعملون . . . و ما أنا بطارد المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 215 - 5

5 - ملاک ارزش در بینش الهی ایمان است ; نه پیوند های قبیله ای و خویشاوندی .

و أنذر عشیرتک الأقربین . و اخفض جناحک لمن اتبعک من المؤمنین

ص: 605

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 29 - 5

5- قدرت و توانمندی بدون ایمان و مصرف آن در مسیر سعادت اخروی، مایه حسرت و تأسف در قیامت

هلک عتّی سلطنیه

738- نور ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 17 - 9,7

7- خداوند، با محروم ساختن منافقان از نور ایمان، آنان را به ظلمتهایی شدید گرفتار می سازد.

ذهب الله بنورهم و تركهم فی ظلمت لایبصرون

نكره بودن «ظلمات» حاکی از شدت ظلمت است.

9- هیچ امیدی به راهیابی و هدایت منافقان پس از سلب شدن نور ایمان از آنان، وجود ندارد.

و تركهم فی ظلمت لایبصرون

جمله «تركهم فی ظلمات» بیان می کند که: ظلمتها منافقان را احاطه کرده و در نتیجه راه به جایی نمی برند و جمله «لایبصرون» (آنها نمی بینند)، حاکی از آن است که ابزار دیدن و هدایت شدن در آنان نابود شده است؛ یعنی علاوه بر اینکه موانع هدایت برای آنان ایجاد شده مقتضی هدایت نیز از آنان سلب گشته است.

739- نورانیت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 3,6

3- ایمان، حیات است و مولد نور و کفر، مرگ است و تاریکی.

أو من كان میتا فأحینه .. کمن مثله فی الظلمت

6- نور ایمان، روشنگر خطوط و افکار مختلف جامعه برای مؤمنان است.

و جعلنا له نورا يمشى به فى الناس

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - فاطر - 35 - 20 - 2

2- ايمان چون نور ، مایه هدايت و روشنايى و كفر ، همچون ظلمت ، مایه گمراهى و تاريك بينى

و لا الظلمت و لا النور

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 606

18 - حدید - 57 - 13 - 12،13

12 - ایمان و عمل صالح ، نور است .

قیل ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورًا

«إلتماس» (مصدر «التمسوا») به معنای تحصیل و به دست آوردن است. در صورتی که مراد از «ورائکم» دنیا باشد، مقصود این خواهد بود که به دنیا برگردید و با ایمان و عمل صالح، برای آخرت خود نور به دست آورید.

13 - قیامت ، روز جلوه گر شدن حقیقت نورانی ایمان و عمل صالح

قیل ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورًا

740- نیازهای معنوی پیشگامان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 7

7 - مؤمنان ، حتی پیشتازان ایمان (مهاجران و انصار) ، فاقد مصونیت از خطا و نیازمند غفران الهی

و الذین جاءو من بعدهم یقولون ربنا اغفر لنا و لإخواننا الذین سبقونا بالإیمان

از تأیید خداوند نسبت به استغفار برای پیشتازان راه ایمان، به جا بودن این دعا و نیاز آنان استفاده می شود.

741- وقت ایمان کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 18 - 1

1- توبیخ کافران از سوی خداوند به خاطر عدم گرایش به ایمان ، مگر با فرارسیدن قیامت

فهل یظرون إلا الساعة أن تأتيهم

742- ویژگیهای ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 8

8 - ساحران ، ایمان خود به خداوند را به گونه ای اعلام کردند که فرعون نتواند آن را تحریف و از آن سوء استفاده کند .

قالوا ءامنّا برّ هرون و موسی

از آن جایی که موسی(ع) مدتی در خانه فرعون پرورش یافته بود، اگر ساحران «رّب موسی» می گفتند، این احتمال وجود داشت که فرعون سجده آنان و گفته هایشان را به نفع خود توجیه کند و خود را «رّب موسی» بداند. آنان با آوردن اسم هارون در کنار اسم موسی(ع) (رّب هارون و موسی) راه سوء استفاده از کلام خود را به روی فرعون بستند.

ص: 607

743- ویژگیهای ایمان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 27 - 5

5- ایمان و عقیده مؤمنان بر پایه سخن پایدار و اصول خلل ناپذیر و جاودانه استوار است .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

برداشت فوق مبتنی بر این است که «باء» در «بالقول» متعلق به «آمنوا» باشد.

744- هدایت به ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 43 - 11

11 - خداوند هدایت کننده مردم به ایمان و انجام اعمال صالح برای رساندن آنان به بهشت و مواهب آن

و قالوا الحمد لله الذي هدانا لهذا

برداشت فوق بر این اساس است که متعلق «هدینا»، به قرینه آیه پیشین، ایمان و عمل صالح و «لام» در «لهذا» بیانگر هدف و غایت هدایت باشد. یعنی: هدانا إلى الايمان لنكون من أصحاب الجنة.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 6 - 3

3- قرآن بهترین راهنمای مردم برای ایمان به خدا و قیامت

إن الذين كفروا سواء عليهم ءأندرتهم أم لم تنذرهم لا يؤمنون

چنانچه مراد از «کفر» کفر به قرآن باشد، جمله «سواء عليهم» به این حقیقت اشاره دارد که اگر قرآن در انسانی تأثیر نبخشد چگونه انتظار می رود که از سخن پیامبر (صلی الله علیه و آله) تأثیر بپذیرد؟ و این حاکی از آن است که قرآن بهترین وسیله هدایت و ارائه کننده مؤثرترین اندازهاست.

745- هشدار به مدعیان ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - هشدار شديد خداوند ، به مدعیان دروغین ایمان

ولقد فتنا الذين من قبلهم فليعلمنّ الله الذين صدقوا وليعلمنّ الكاذبين

ص: 608

آوردن اسم ظاهر «اللّه» به جای ضمیر و التفات از تکلم به غیبت، می تواند هشدارى باشد به کسانی که به دروغ، اظهار ایمان می کنند.

746- یأس از ایمان اقوام انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 18

18- « قال المأمون : . . . یا اباالحسن (ع) فاخبرنی عن قول الله عزوجل : « حتّی إذا استیأس الرسل و ظنّوا أنّهم قد کذبوا جائهم نصرنا » قال الرضا (ع) يقول الله عزوجل : « حتّی إذا استیأس الرسل » من قومهم و ظنّ قومهم أنّ الرسل قد کذبوا جاء الرسل نصرنا . . . »

مأمون [به امام رضا(ع)] گفت: ای اباالحسن! پس مرا خبر ده از سخن خداوند عزوجل: «حتّی إذا استیأس الرسل و ظنّوا أنّهم قد کذبوا جائهم نصرنا» امام رضا(ع) فرمود: خداوند می فرماید: تا آن گاه که رسولان از قوم خود ناامید شدند و قومشان گمان کردند رسولان دروغ گفته اند، یاری ما برای پیامبران رسید . . .».

747- یأس از ایمان اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 93 - 2

2- ناامیدی و یأس شعیب (ع) از ایمان آوردن کفرپیشگان مردم مدین

اعملوا علی مکانتکم . . . سوف تعلمون . . . وارقبوا

جمله هایی نظیر «هرچه از دستتان برمی آید کوتاهی نکنید، بر مواضع ناصوابتان بمانید، به زودی خواهید دانست و منتظر باشید» سخنانی است که آدمی پس از یأس و ناامیدی، به زبان می آورد. گفتنی است که: «ارتقاب» (مصدر ارتقبوا) به معنای انتظار کشیدن است.

748- یأس از ایمان بیمار دلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 53 - 7

7- توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر این که از حق ستیزان بیمار دل و قسی القلب قطع امید کند و به ایمان آوردن آنان دل نبندد .

وإنّ الظلمین لفی شقاق بعید

749- یأس از ایمان حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 53 - 7

7 - توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر این که از حق ستیزان بیمار دل و قسی القلب قطع امید کند و به ایمان آوردن آنان دل نبندد .

وإنّ الظلمین لفی شقاق بعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 2

2 - توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر این که از کفرپیشگان حق ستیز قطع امید کند و به ایمان آوردن آنان دل نبندد .

حتّی تأتیهم الساعه بغته

اخبار خداوند به این که مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، هرگز به قرآن ایمان نخواهند آورد، می تواند متضمن توصیه ای باشد به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر این که آنان را در کفر بی ایمانی شان رها کند و امیدی به گرویدن آنان به اسلام و قرآن نداشته باشد.

750- یأس از ایمان سختدلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 53 - 7

7 - توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر این که از حق ستیزان بیمار دل و قسی القلب قطع امید کند و به ایمان آوردن آنان دل نبندد .

وإنّ الظلمین لفی شقاق بعید

751- یأس از ایمان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 21 - 1

1- درخواست آزادی بیان ، پیشنهاد موسی (ع) به فرعونیان پس از یأس از ایمان آوردن آنان

وإن لم تؤمنوا لى فاعتزلون

«فاعتزلون»، کنایه از این است که اگر خود اهل ایمان نیستید، لاقلاً متعرض من نباشید تا آزادانه پیامم را به مردم برسانم.

ص: 610

752- یأس از ایمان قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 39 - 1

1 - التجای پیامبر پس از نوح به درگاه پروردگار ، پس از ناامیدی از تأثیر تبلیغتش در مردم

قال رب انصرنی بما کذبون

ظرف «قال» محذوف است؛ یعنی، «قال بعد ما ایس من ایمانهم». «باء» در «بما کذبون» سببیه و «ما» مصدریه (موصول حرفی) است. بنابراین «بما کذبون» به تأویل «بتکذیبهم ایّای» می باشد.

753- یأس از ایمان قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 39 - 1

1 - التجای پیامبر پس از نوح به درگاه پروردگار ، پس از ناامیدی از تأثیر تبلیغتش در مردم

قال رب انصرنی بما کذبون

ظرف «قال» محذوف است؛ یعنی، «قال بعد ما ایس من ایمانهم». «باء» در «بما کذبون» سببیه و «ما» مصدریه (موصول حرفی) است. بنابراین «بما کذبون» به تأویل «بتکذیبهم ایّای» می باشد.

754- یأس از ایمان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 34 - 1

1- نوح (ع) ، در پی درخواست قومش (تحقق بخشیدن به عذاب های موعود) از ایمان آوردن آنان سخت به تردید افتاد .

فأتنا بما تعدنا .. قال ... لا ینفعکم نصحی إن أردت أن أنصح لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 2

2- خداوند، در پی تلاش های حضرت نوح (ع) و مؤثر نبودن آن تلاشها، او را از ایمان آوردن کفرپیشگان قومش مأیوس کرد.

وَأُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ

فاعل «لَنْ يُؤْمِنَ» کلمه ای همانند «أحد» می باشد؛ یعنی: «لَنْ يُؤْمِنَ أَحَدٌ مِنْ قَوْمِكَ.» «إِلَّا» به معنای «غیر» و صفت برای «أحد من قومك» است نه استثنای از جمله «لَنْ يُؤْمِنَ...»؛ زیرا استثنای مؤمنان از جمله سابق، استثنای وجهی بلکه صحیحی نیست. بنابراین جمله «لَنْ يُؤْمِنَ...» چنین معنا می شود: احدی از افراد غیر مؤمن قومت (کافران آنان) ایمان نخواهد آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 611

3- ناامیدی شدید نوح (ع) از گرایش کافران قومش به ایمان و رنج عمیق وی از کفرورزی آنان

و نَجْنِي و من معي من المؤمنين

از این که نوح(ع) از پیشگاه خدا خواستار فیصله یافتن نزاع میان او و قومش شده است، نشان می دهد که او دیگر هیچ گونه امیدی به گرویدن قومش به خود نداشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 26 - 2

2- ناامیدی کامل نوح (ع) از ایمان آوردن قومش و نجات آنان از گمراهی شرک و بت پرستی

وقال نوح رب لا تذر علی الأرض من الكفرین ديارًا

755- یأس از ایمان کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 121 - 2

2- پیامبران ، در صورت ناامیدی از ایمان آوردن کفرپیشگان ، وظیفه ای از جهت تبلیغ رسالت ، برعهده نداشتند .

وقل للذین لایؤمنون اعملوا علی مکانتکم انا عملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 9

9- ناامیدی پیامبران از هدایت یافتن مردم ، شرط نزول عذاب الهی بر امت های آنان بود .

حتی إذا استئیس الرسل . . . جاءهم نصرنا فنجی من نشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 2

2 - توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر این که از کفرپیشگان حق ستیز قطع امید کند و به ایمان آوردن آنان دل نبندد .

حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً

اخبار خداوند به این که مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، هرگز به قرآن ایمان نخواهند آورد، می تواند متضمن توصیه ای باشد به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر این که آنان را در کفر بی ایمانی شان رها کند و امیدی به گرویدن آنان به اسلام و قرآن نداشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 3

3 - ناامیدی و یأس پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) از ایمان آوردن کفرپیشگان در نیمه نخست رسالت

قل يقوم اعمالوا علی مکانتکم انی عمل فسوف تعلمون

ص: 612

از لحن آیه شریفه استفاده می شود که پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از ایمان آوردن مردم مکه ناامید بود. از این رو آنان را به خودشان وانهاده و به آنان فرمود: هر چه از دستتان برمی آید، انجام دهید و بر مواضع نادرست خود باقی بمانید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کافرون - 109 - 6 - 3،6

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) در گفتگو با کافران، ناامیدی خود را از ایمان آنان ابراز کرد و آنها را از مشرک شدن خویش، مأیوس ساخت.

لکم دینکم ولی دین

6 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) پس از ناامیدی از ایمان کافران، از آنان خواست برای پایبندی او به دین خود، مشکل آفرین نباشند.

ولی دین

756- یأس از ایمان مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 88 - 2

2 - یأس و ناامیدی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از ایمان آوردن مشرکان مکه

وقیله یربّ إنّ هؤلاء قوم لا يؤمنون

ایمان و عمل

757- ایمان و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 186 - 12

12 - دستیابی به هدایت، در گرو توأم بودن ایمان به خدا و اطاعت از اوست.

فلیستجیبوا لی ولیؤمنوا بی لعلهم یرشدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - دل‌بستگی به جلوه‌های مادی دنیا، از عوامل تحریف آیات الهی و تبدیل نعمت‌های او

و من یبدل . . . زین للذین کفروا

جمله «زین . . .»، بیان علت برای «و من یبدل . . .» است.

18 - همراهی ایمان و تقوا، عامل برتری در قیامت

و یسخرن من الذین امنوا و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

تبدیل «الذین امنوا» به «الذین اتقوا»، برای تفهیم این معناست که باید ایمان، همراه تقوا باشد.

ص: 613

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 235 - 13

13 - اعتقاد به دانایی خداوند به اسرار انسان ، منشأ پرهیز از مخالفت با قوانین او

و اعلموا انّ الله يعلم ما فی انفسکم فاحذروه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 7

7 - توجّه و ایمان به علم مطلق خداوند ، برانگیزاننده آدمی برای اقدام به پیکار در راه او

وقاتلوفی سبیل الله و اعلموا انّ الله سمیع علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 25

25 - توجه به دانایی گسترده خداوند ، زمینه پرهیز آدمی از ظلم و سرپیچی نسبت به فرمان های الهی

و الله علیم بالظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 1,3

1 - مؤمنان دارای عمل صالح ، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، بهره مندان از پاداش ویژه الهی

ان الذین امنوا و عملوا الصالحات و اقاموا الصلوه و اتوا الزکوه لهم اجرهم عند ربّه

کلمه «عند ربّهم» اشاره به پاداشی ویژه دارد.

3 - پاداش الهی برای مؤمنان دارای عمل صالح ، برپادارندگان نماز و پرداخت کنندگان زکات ، نتیجه عمل خیر آنها

لهم اجرهم عند ربّهم

«اجر» به معنای مزد، در برابر عملکرد شخص به کار برده می شود؛ بنابراین پاداش آنان مزد و اجر عملشان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 21 - 8

8- عقیده ، خاستگاه اعمال انسان

یکفرون . . . و یقتلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 28 - 19، 20، 7

7- اعتقاد به ولایت تکوینی خداوند ، مستلزم پذیرش ولایت مؤمنان در نظام اجتماعی اسلام

قل اللهم مالك الملك . . . لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء

گویا آیه مورد بحث، نتیجه مترتب بر اعتقاد به مضمون آیه «قل اللهم . . .» است.

ص: 614

19 - توجه انسان به بازگشت به خدا و اعتقاد به آن ، عامل مقاومت در برابر ولایت کافران

لا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ .. وَاِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ

20 - اعتقاد به بازگشت انسان به سوی خداوند ، مقتضی پرهیز از قهر او

و يَحْذَرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ

«الی الله المصیر»، بیانگر احاطه قدرت خداوند بر انسان است؛ پس باید از قهر خداوند پرهیز کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 12

12 - اعتقاد به حضور اعمال نیک و بد آدمی در قیامت ، عامل پرهیز از قهر خداوند

یوم تجد کل نفس .. و یحذركم الله نفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 83 - 13

13 - توجه به رجوع قهری تمامی موجودات به سوی خداوند ، زمینه ای برای پذیرش دین خداوند

افغیر دین الله .. و الیه یرجعون

جمله «و الیه ..» به منزله دلیلی است برای لزوم پذیرش دین خداوند، که از جمله «افغیر دین ...» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 29 - 2

2 - ناسازگاری ایمان با تصرفات ناروا در اموال مردم

یا ایّها الذّین امنوا لا تاکلوا اموالکم بینکم بالباطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 13

13 - ایجاد روحیه امید به آینده و زندگی برتر معنوی و مادی ، از روش های قرآن در ایجاد انگیزه برای عمل

و من يهاجر . . . يجد مراغماً كثيراً وسعه . . . فقد وقع اجره على الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 122 - 2

2 - ايمان و عمل ، مكمّل يكديگر در رهنمون ساختن آدمي به سوي بهشت

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت سندخلهم جنت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 124 - 1

1 - ايمان و عمل صالح ، تضمين كننده ورود به بهشت

ص: 615

و من يعمل من الصلحت . . . و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 162 - 14

14 - ایمان ، آنگاه در بهره مندی از پاداش بزرگ الهی کارساز است که توأم با عمل باشد .

و المقیمین الصلوه . . . و المؤمنون باللّٰه و الیوم الآخر أولئک سنؤتیهم أجراً عظیما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 2

2 - همراهی ایمان و عمل صالح ، زمینه جلب مغفرت و دستیابی به پاداش بزرگ الهی

وعد اللّٰه الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم مغفره و اجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 7

7 - ایمان به انبیا، همراه با شایسته ساختن عمل، زمینه سلامت، تعادل و بهداشت روانی

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

اندوه و ترس از ویژگیهای افرادی است که از سلامت و بهداشت روانی برخوردار نیستند. چون خداوند زمینه دور ماندن از اندوه را در این

آیات بیان فرموده است، مطلب فوق را می توان برداشت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 127 - 9

9 - بهای بهشت و برخورداری از ولایت الهی، عمل در پرتو ایمان است.

لهم دارالسلّم . . . بما کانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 7،9

7- ایمان بدون انجام عمل صالح سودمند نیست.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن . . . أو کسبت فی إیمانها خیراً

«کسبت» عطف بر «آمنت» است؛ یعنی: «لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن کسبت فی إیمانها خیراً». (کسی که در ایمان خویش عمل نیکی را به دست نیاورده، ایمانش برای او سودی ندارد.)

9- نجات انسانها در قیامت در گرو ایمان توأم با عمل صالح است.

لا ینفع نفساً إیمانها لم تکن ءامنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 4 - 5

ص: 616

5- ایمان و عمل در رساندن آدمی به پاداش های والای الهی مکمل یکدیگرند .

لهم درجت عند ربهم و مغفره و رزق کریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 21 - 1

1- نهی خداوند از اظهار ایمان ، بدون عمل بر طبق آن

و لا تكونوا كالذين قالوا سمعنا و هم لا یسمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انفال - 8 - 61 - 10

10- ایمان به شنوایی مطلق و علم فراگیر خدا ، در پی دارنده توکل آدمی بر او

إنه هو السميع العليم

جمله «إنه .. » تعلیلی است برای لزوم توکل بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 88 - 11

11- دستیابی به خیرات و نعمت های الهی ، نیازمند ایمان و عمل

ءامنوا معه جهدوا .. و أولئك لهم الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 9 - 6, 5

5- ایمان توأم با عمل ، شرط بهره مندی از حمایت و هدایت مستمر و دایم الهی و برخوردار شدن از پاداش های اخروی است .

إن الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. فی جنت النعیم

6- نقش اساسی و محوری ایمان ، در مقایسه با عمل و رفتار آدمی ، در هدایت و سعادت وی

یهدیهم ربهم بایمنهم

خداوند فرمود: «کسانی را که دارای ایمان و عمل صالح هستند به سوی بهشت هدایت خواهد کرد.» آن گاه علت و سبب هدایت را ایمان آنان ذکر فرمود؛ با آنکه اینان دو ویژگی ایمان و عمل صالح را با هم دارا هستند. این، حکایت از آن دارد که ایمان اصل و محور بوده و عمل در مرتبه دوم قرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 87 - 7

7- ایمان به خدا و یاری او برای تحقق خواسته ها و برطرف شدن مشکلات، باید با تلاش و کوشش آدمی قرین باشد.

اذهبوا فتحسسوا من یوسف و أخیه و لاتأیسوا من روح الله

از آن جا که یعقوب(ع) فرزندان را به یاری خدا و رحمت او در یافتن یوسف و بنیامین متوجه می سازد و علاوه بر آن از آنان می خواهد که به مسافرت بروند و برای یافتن آنها تلاش کنند، می توان برداشت فوق را به دست آورد.

ص: 617

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 2

2- ایمان توأم با عمل صالح ، ثمربخش است .

وَأَدْخِلِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - یسین - 98 - 8 - 9

9- ایمان و عمل ، مکمل یکدیگر در رساندن انسان به بهشت جاویدان

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ .. جزاؤهم عند ربّهم جنّات عدن ... خلدین فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 57 - 6,7

2- همراهی ایمان با عمل صالح ، شرط نتیجه بخش بودن آن

و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات

6- ایمان و عمل صالح ، حقیقت پیروی از رسول الهی (عیسی (ع))

و اتبعنا الرسول .. جاعل الذین اتبعوک ... و اما الذین امنوا و عملوا الصالحات

7- ایمان و عمل صالح ، عامل نجات انسان از عذاب الهی در دنیا و آخرت

فأما الذین کفروا فاعذبهم عذاباً شديداً فی الدنيا و الاخره .. و اما الذین امن

758- ایمان و عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- نساء - 4 - 173 - 4

4- همراهی ایمان با عمل صالح ، موجب برخورداری از پاداش و فضل الهی

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 6

6 - لزوم همراهی ایمان با عمل صالح برای نیل به سعادت و آرامش

من ءامن... و عمل صالحاً فلاخوف علیهم و لا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 11

ص: 618

11 - لزوم همراهی ایمان و عمل صالح برای تأمین رشد و تعالی آدمی

ليس على الذين آمنوا و عملوا الصلحت . . . آمنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 42 - 2

2 - پیوستگی ایمان و عمل صالح ، شرط باروری و ثمردهی هر یک

و الذين آمنوا و عملوا الصلحت . . . اولئك اصحاب الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 72 - 11

11 - ایمان همراه با عمل نیک ، شرط دستیابی انسان به نعمت های جاودان بهشت و رستگاری عظیم

وعد الله المؤمنين و المؤمنت . . . الفوز العظيم

مراد از «المؤمنین و المؤمنت»، با توجه به آیه پیش، زنان و مردان مؤمنی هستند که اهل عمل صالحند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 29 - 3

3- تأثیر ایمان در سعادت دنیا و آخرت آدمی ، در گرو همراهی آن با اعمال صالح است .

الذين آمنوا و عملوا الصلحت طوبى لهم و حسن مثاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 10

10- همراهی ایمان و عمل صالح ، تضمین کننده سعادت اخروی انسان است .

الذين كفروا برّهم أعمالهم . . . لا یقدرن ممّا کسبوا علی شیء

خداوند در این آیه کفر را، که عقیده فاسدی است، موجب حبط عمل صالح دانسته و نتیجه اش شقاوت آلود بودن آخرت آدمی است. از این جا به دست می آید که عقیده درست، به اضافه عمل صالح، سعادت اخروی را تضمین می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 5

5- همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش نیک است .

من ءامن و عمل صالحاً فله جزاء الحسنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 107 - 4

4- ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو با هم است .

ءامنوا و عملوا الصلحت

ص: 619

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 15

15- در بيش الهی، ايمان به مبدأ و معاد، از عمل صالح تفكيك ناپذير است .

إلهكم إله واحد فمن كان يرجوا لقاء ربه فليعمل عملاً صالحاً

ارتباط جملات اين آيه به هم با حرف «فاء» - كه معنای تفريع دارد - بر اين معنا شاهد است كه هريك از اين مراحل، لازمه انفكاك ناپذير مرحله قبل است؛ يعنى، موحد بايد به لقاء پروردگار اميدوار باشد و كسى كه اين چنين است، بايستی عمل صالح پيشه كند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 75 - 3

3- كثرت عمل صالح، شرط حتمی در کنار ايمان، جهت برخوردارى از درجات عالی آخرت است .

و من يأتته... مؤمن اقد عمل الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 94 - 2

2- بارورى و ثمربخشى عمل صالح، در پرتو همراه بودن آن با ايمان است .

فمن يعمل من الصلحت و هو مؤمن

جمله «و هو مؤمن» حال برای فاعل «يعمل» است و اين جمله در واقع شرط برای انجام كارهای نيك است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 23 - 3

3- ايمان به همراه عمل صالح، شرط ورود به بهشت

إنّ الله يدخل الذين آمنوا و عملوا الصلحت جنّات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 55 - 15

15 - ایمان و عمل صالح ، (حاکمیت دین) موجب زدایش ترس و اضطراب و عامل امنیت و آرامش

وعد الله الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . . . و ليبدلنهم من بعد خوفهم أمناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 7 - 2

2 - اثربخشی ایمان و عمل صالح ، به توأم بودن آن دو است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لنكفرن عنهم سيئاتهم

ص: 620

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 58 - 2

2 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط دستیابی به غرفه های بهشت است .

و الذين ءامنوا و عملوا الصلحت لنبوئنهم من الجنة غرفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 15 - 3

3 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، از عوامل دستیابی به سعادت اخروی است .

فأما الذين ءامنوا و عملوا الصلحت فهم فى روضه يحبرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 3

3 - همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش و فضل الهی ، در آخرت است .

ليجزى الذين ءامنوا و عملوا الصلحت من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 8 - 3

3 - ایمان توأم با عمل صالح ، شرط ثمربخشی آن دو ، در سعادت اخروی انسان است .

ءامنوا و عملوا الصلحت لهم جنّات النعيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 19 - 2

2 - توأم بودن ایمان با اعمال صالح ، دارای ارزش و پاداش است .

ءامنوا و عملوا الصلحت فلهم جنّت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - ثمربخشی هر یک از ایمان و عمل صالح ، منوط به توأم بودن آن دو است .

إلّا من ءامن و عمل صلحاً فأولئك لهم جزاء الضعف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 9

9 - لزوم همراه بودن ایمان و عمل صالح

إلّا الذين ءامنوا و عملوا الصلحت

ص: 621

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 3,6

3 - لزوم همراه بودن ایمان با عمل صالح

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

6 - ایمان همراه با عمل صالح ، از ملاک های برتری و ارزشمند آدمی

أم نجعل الذین ءامنوا و عملوا الصلحت کالمفسدین فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 40 - 7

7 - توأم بودن ایمان و عمل صالح ، موجب ورود به بهشت می شود (نه یکی از آنها به تنهایی)

و من عمل صلحًا من ذکر أو أنثی و هو مؤمن فأولئك یدخلون الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 8 - 3,4

3 - ایمان و عمل صالح ، موجب استحقاق ثواب الهی

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم أجر غیر ممنون

واژه «أجر» به معنای مزد عمل و مفید برداشت یاد شده است.

4 - همراه بودن ایمان و عمل صالح ، شرط بهره‌وری از اجر بی حساب و بی منت الهی

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم أجر غیر ممنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 12

12 - باروری ایمان و عمل صالح ، در گرو همراهی آن دو با یکدیگر است .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 5

5 - ایمان و عمل نیک ، زمینه بهره‌وری از فضل و عنایات فزون تر خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 5

5 - ثمربخشی ایمان و عمل صالح ، در پرتو پیوستگی آن دو باهم

كالذین ءامنوا و عملوا الصلحت

ص: 622

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 5

5- آمیخته ساختن ایمان با عمل صالح ، شرط بهره‌وری مؤمنان از بهشت جاودان

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ... أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ... جزاء بما كانوا يعملون

در آیه قبل، دو عنصر ایمان و استقامت، زمینه ورود به بهشت جاودان معرفی شده است و در این آیه عمل، به عنوان اساس و ملاک ره یافتن به بهشت جاودان مطرح گشته است. از این نکته می توان استفاده کرد که تجلی عقیده در عمل، برای یکتاپرستان کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 2

2- لزوم پیوستگی ایمان با عمل صالح

و الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 12 - 3

3- پیوستگی ایمان و عمل صالح در زندگی مؤمنان ، شرط بهره مندی آنان از نعمت بهشت

يَدْخُلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 9 - 14

14 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن کامیابی اخروی و بهشت جاویدان

و من يؤمن بالله و يعمل صلحًا يكفر عنه سيئاته... ذلك الفوز العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 11 - 17

17 - ضرورت توأم بودن ایمان و عمل صالح ، در به دست آوردن سعادت اخروی و بهشت جاودانه

و من یؤمن باللّٰه و یعمل صلحًا یدخله جنّـت . . . خلدین فیہا أبدًا

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

20 - بروج - 85 - 11 - 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط پاداش آفرینی آن دو است .

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت لهم جنّـت

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 2,3

ص: 623

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط تأثیر آنها است .

ءامنوا و عملوا الصلحت

3- ایمان و عمل صالح ، هماهنگ با ساختار وجودی انسان و نشان باقی ماندن او ، در کامل ترین نظام خلقت است .

أحسن تقویم .. . الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینہ - 98 - 7 - 2

2- توأم بودن ایمان و عمل صالح ، شرط ثمربخشی آنها است .

إنّ الذین ءامنوا و عملوا الصلحت أولئک هم خیر البریّه

759- ایمان و عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 93 - 20

20 - ادعای ایمان به کتاب های آسمانی و پیامبران الهی ، ناسازگار با گرایش به اعمال نارواست .

بُسمَا یأمرکم به ایمنکم إن کنتم مؤمنین

760- رابطه ایمان و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 203 - 8,9

8 - توجه به قیامت و بازگشت به خدا ، زمینه ساز رعایت تقوای الهی

فاذا قضیتیم مناسککم .. . و اتقوا اللّٰه و اعلموا انکم الیه تحشرون

9 - توجه به قیامت ، زمینه ساز عمل به مناسک حج

و اعلموا انکم الیه تحشرون

با توجه به اینکه پس از بیان مناسک حج، مسأله قیامت یاد شده است.

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

2 - بقرہ - 2 - 228 - 6

6 - عمل به تکالیف الہی ، لازمہ ایمان به خدا و روز قیامت

و لا یحل لهنّ . . . ان کنّ یؤمننّ باللّٰہ و الیوم الآخر

ص: 624

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

